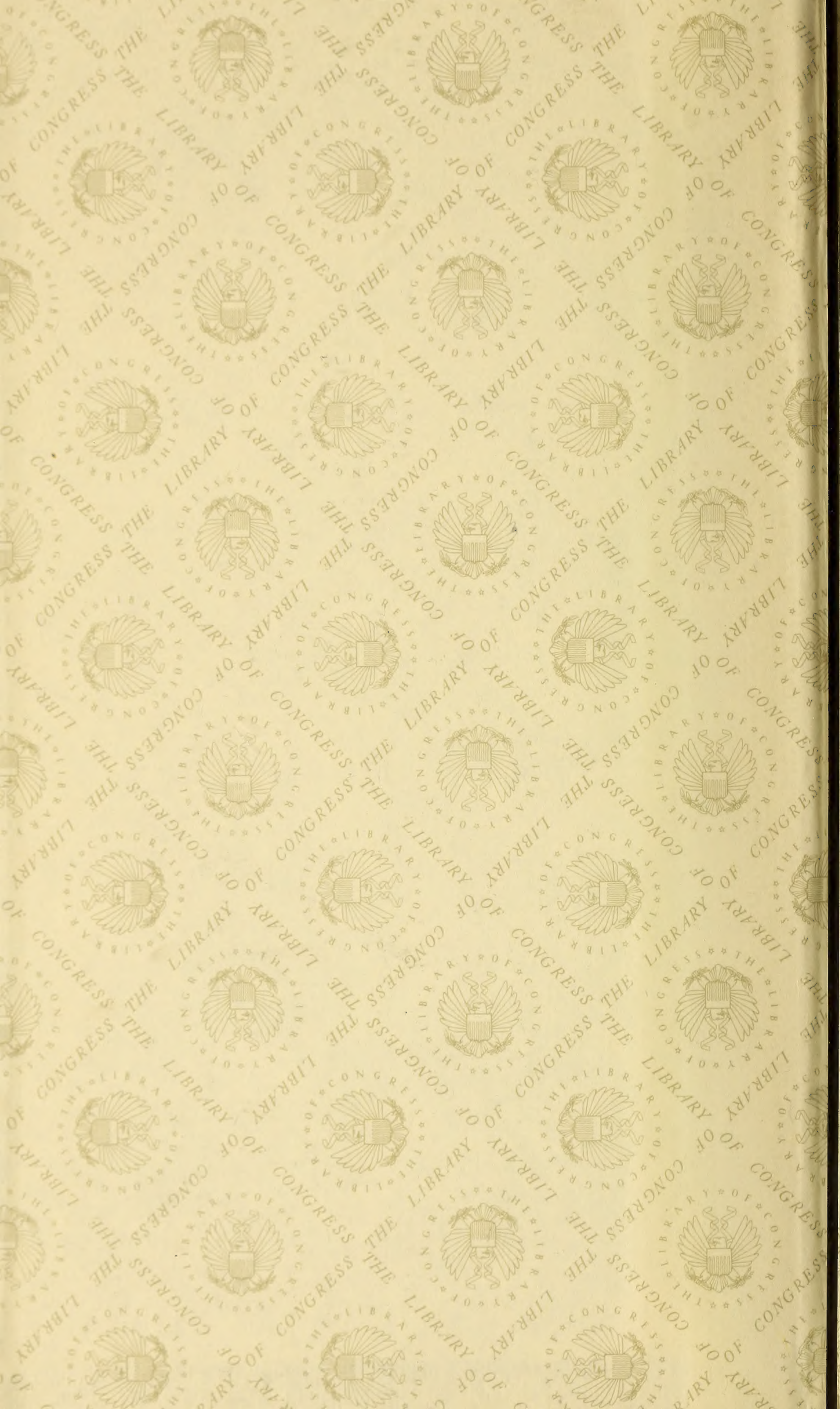

THE LIBRARY OF CONGRESS

THE LIBRARY OF CONGRESS

The Metaphysics.

Σοφία is the science of first causes & principles. It is chosen for its own sake, not for any resulting benefit. It is Divine, it is not the possession of the race, but of the φ. The Divine is the Cause which underlies all causes. The sci. of Cause is theology. Causes are 4fold. Anaxagoras first introduced νοῦς to explain order. Plato's ideas were sensibles after all, as the Greek gods were but men. Plato's One divided se into forms, these took hold of matter. There is no infinite regress to cause or infinite descent to individuals. The Great Question in the second book is "Is there a noumenal world, separate from the phenomenal?" "Σοφία is the science of substance [then substance is the all] "Ontology contemplates Being as being, and the properties which belong to it as such." [But this is phenomenal being!] The τὸ ὄν is always referred to substance or the forms of substance, for these embrace all being. Starting then with substance, the causes and principles of substances are to be enquired into. First principles are proved true by their own light, i.e. the principle of demonstration is not demonstrable. Thus Being in its highest sense is identified with substance and to substance belongs properties. "What is primarily being, and not any particular being would be substance". (This is Kant's object generally.) In one way form is substance, in another way, matter, in a third, the σύνολον. The momenta are observed in all substance 1. The "out of which" ὕλη 2. The "By which" εἶδος = τὸ τί ἦν εἶναι = τὴν πρώτην οὐσίαν of each individual. The οὐσία without the ὕλη = τὸ τί ἦν εἶναι. Here comes in the principle & ground of his φ, "ex nihilo, nihil fit."

neither matter or form is generable. Of substance alone is there definition, and the def. expresses the τὸ τί ἦν εἶναι. The εἶδος generates substance in the ὕλη and cannot subsist apart from it. Nor can universals subsist apart from singulars. Yet the substance of a substance is affirmed which is separate from sensible substances. The Logos is the expression of the τὸ τί ἦν εἶναι. Matter is δύναμις. Yet there is a certain peculiar matter to every thing. Form subsists as energy.
* Matter is of two kinds, sensible and intelligible, and some things do not involve matter of either kind. All δύναμις has reference to some active producing power in some other thing. The solar system once existed in potentiality, but there already existed the actuality from which it should arise. Hence energy is before potentiality. And one energy is antecedent to another in time up to that which primarily and eternally the moving cause (= God.) Motion is a tendency, energy is the result = actuality = perfection. There is a certain first principle and substance eternal and permanent, and separable from sensibles. Else, how (asks A.) could we account for order in the world. The method of Theology is the same as the other sciences. It differs from them only in its subject-matter.

* What is the difference between sensible and intelligible matter?

Church History of the 19th Cent. Baur

the Fr. Rev. & the Restoration (esp. of 1830) have parallel lines in ch. & theol. - the contest between tradition and reason. From 1800-1815. What the Rev. was to France in destroying tradition, Nap. was to Europe. "Ein neues Volk" was a new birth. The old faith have gone. Mod. Ger. lit. took its place. Herder opens the way. "Humanity" is the magic word. God (the good) was striving to realize se in hist. The old dogmatism destroyed humanity in the presence of the divine. Herder will give it its rights. X was perfect humanity. He had no theol. system. This was his strength. X was not supernatural. Shiller wanted religion taught in the theatre and men to find there the consolation they had sought in the church. The poets rubbed off the particular Xtianity. The "inf" of S. is the phantasie of the Rom. As in France monarchy and feudalism fell, so in Ger. dogmatism and tradition. Kant made the first attempt to base religion on φ. It is purely moral. X is the good principle personified. Fichte's first stage is duty; his second at Berlin, mystical. phil. gave all the gospel. F. said to base theo. on the Bible was a false source. Schelling said (& F.) the Word was eternally flesh in every man and Pnew se to be God. Jacobi believed in a special organ of kn. for the Ab. and in a personal God. Schler. based religion first on phantase (Rom.) then on dependence. Daub made the facts of X have hist. symbols. The great event of this period is Paulus commentaries on the Gospels 1800. They are true, but the miraculous was a form of natural truth. Lavater ἐπὶ τὴν θάλασσαν. Eichorns Einleitung went further than Paulus. Gabler headed the rationalists and Storr the orthodox.

From 1815-1830. Return to the old faith. The epoch is the contest bet. Rat. & Ortho. Rohr and Weg-scheider the former. The first system of Rat. is Rohr's letters on Rat. 1813. Wegscheider's Institutes from 1815 to 1844. X not supernatural but Xty the great word Epoch. Schleier. "Glaubens-lehre" 1821. He would give a Constitution between the Monarchy of Ortho. and the Democracy of Reason - but the band broke! Redemption is freeing the God-conf. from the man-conf. The potency in man was realized in X. His form was ortho. Baur says he deceived with intent. It was the first attempt to show that the Xtian faith lies in man se and does not come ab extra. De Wette. In resignation the contradiction bet. good & evil is sublated. We feel our worth over the phenomenal and meet death calmly. In enthusiasm we catch the spirit of God in the world. What the understanding denies we may find true in feeling. X is the symbolical intuition of the supersensible ideas. His stand-point is the Aesthetic. Both De. W. & Schleier. tried to unite phil with dogma! a demand of times Hengstenberg was a bigoted, malicious ortho. hierarch - and treacherous. Neander on the same line, but not nearly so bad.
(From 1830 -) The July Rev. lasted 3 days. The contradictions were sharply brought out and defined. So in the church. Mazzini, Pius IX, Garibaldi, Möhler's symbolik is a great Catholic work.
(east pages)

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΗΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ

ΒΙΒΛΙΑ ΔΕΚΑ.

ARISTOTELIS

ETHICORUM NICOMACHEORUM

LIBRI DECEM.

CODICUM MSS. COLLATIONE RECOGNITI,

ET

NOTIS ILLUSTRATI,

A GULIELMO WILKINSON, A. M.

E COLL. REGINÆ.

EDITIO TERTIA.

OXONII,

E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO.

MDCCCIX.

LECTORI S.

En tibi libellum, arte elaboratum et ingenio perfectum, quem viri omnis ævi eminentiſſimi in ſinu geſtarunt, et dies noctesque evolverunt. Hunc ſi pluribus, verbis licet ampliſſimis, laudarem, idem facerem ac ſi ſoli lucernam accenderem : nec eſt quod dubitem, quin, ſi eum perlegeris, mecum non invitus fateberis omni laude majorem eſſe. Nolo itaque te in limine diutius morari, quam tantiſper dum narrem quid huic noſtræ editioni acceptum referat.

Id inprimis egimus, ut Græca quam emendatiſſime prodirent. Quem in finem impreſſa omnia melioris notæ exemplaria adhibuimus; ac præterea Codices tres MSS. unum e Muſeo *Johannis Mori* Epiſcopi Elienſis, alioſque duos e Bibliothecis Oxonienſibus Collegii Novi et Collegii Corporis Chriſti.

Deinde ne quid iis, qui in Græcis literis minus verſati ſint, parum conſuluiſſe videremur, *Dionyſii Lambini* verſionem, fideliſſimam æque ac elegantiſſimam, Atui ſubjecimus : nec quidquam in ea exprimenda mutavimus, niſi locis admodum paucis, ubi e Græcis longiuſcule receſſiſſe viſus eſt optimus interpres.

Præterea, tui in gratiam, obſcuriora quædam pro virili illuſtrata dedimus inter textum et verſionem, ut et totius operis conſpectum ſub ejus initium, et ad

calcem Indicem ſatis locupletem dictionum vocumque Ariſtotelicarum, quibus nihil uſquam Ἀττικώτερον invenimus.

Hæc te voluimus non neſcire, nec tua intereſt pluribus interpellari. Vale, et nobis, ad alia aggredientibus, fauſta omnia precare.

GUL. WILKINSON.

Coll. Reg. Oxon.
Maii 27, 1715.

CONSPECTUS

ETHICORUM NICOMACHEORUM.

TABULA LIBRI I.

Agit

- in Procœmio.
  - 1. De subjecto philosophiæ moralis.
  - 2. De modo illam tractandi.
  - 3. De auditore illius.
  - Docetque
    - Cap. 1.
      - 1. Quod omnes actiones humanæ diriguntur ad aliquod bonum, sive finem.
      - 2. Quod finium est differentia, et quod alii aliis sunt præstantiores.
      - 3. Quod fines principales finibus sibi subjectis sunt præstantiores.
    - Cap. 2.
      - 1. Quod datur ultimus finis, quod sit summum bonum.
      - 2. Quod est philosophiæ moralis de hoc agere.
    - Cap. 3.
      - 1. Quo modo philosophiæ moralis præcepta sunt tradenda.
      - 2. Quis hujus doctrinæ est idoneus auditor.
- in Capp. 4 5 et 6.
  - De natura summi boni.
  - Docet quid non sit, capp. 4 5 et 6.
    - Cap. 4.
      - 1. In genere recenset aliorum de summo bono (cujus in nomine omnes conveniunt, sc. quod est εὐδαιμονία, *Beatitudo*) falsas opiniones.
      - 2. Unde, an a fine, an a mediis initio ducto, hæc doctrina est tradenda?
    - Cap. 5.
      - In specie illas opiniones examinat, et beatitudinem nec in corporis voluptate, nec in honore, nec in divitiis, nec in habitu virtutis positam esse ostendit.
    - Cap. 6.
      - Non in Idea boni.

TABULA LIBRI I.

- **Agit**
  - **Capp. 7, 8, 9, 10, 11 et 12.** De natura et accidentibus summi boni.
    - **Declarat quid sit.**
      - **Cap. 7.**
        1. Rudi ejus definitione.
        2. Exacta et perfecta definitione, sc. quod est ἐνέργεια ψυχῆς κατ' ἀρετὴν ἀρίστην ἐν βίῳ τελείῳ, *functio muneris animi optima virtute directa in vita perfecta.*
        3. Methodi definitivæ, qua beatitudinis naturam investigavit, causam affert.
    - **Definitionem beatitudinis veterum auctoritate confirmat.**
      - **Cap. 8.**
        1. Quod est ἐνέργεια ψυχῆς.
        2. Quod est κατ' ἀρετήν.
      - **Cap. 9.** Quæstionem, ex particulæ præcedentis explicatione ortam, dissolvit: qua sc. ratione Beatitudinem obtineamus?
      - **Cap. 10.** Quod est ἐν βίῳ τελείῳ, et quæstionem arduam examinat, vivine an mortui beati sunt dicendi?
    - **Quærit.**
      - **Cap. 11.** An res adversæ vel prosperæ amicorum vel posterorum mortuos afficiant?
      - **Cap. 12.** An beatitudo sit e numero eorum, quæ laude, an eorum, quæ honore sunt digna.
  - **Cap. 13.** De virtute.
    - Quam dividit in duas species, sc. in eas, quæ in ratione positæ sunt, et eas, quæ ad mores pertinent, secundum facultates animæ, de qua accuratissime in hoc cap. disserit.

TABULA LIBRI II.

- Agit de virtute morali
  - In genere libb. 1, 2, et 3.
    - Ejus ortus et interitus causas, et quodnam sit acquisitæ signum, et in quo versatur investigat lib. ii. capp. 1, 2, et 3.
      - Docet
        - Cap. 1. — Eam consuetudine et usu agendi acquiri.
        - Cap. 2. — Eam ab eo quod nimium et quod parum est corrumpi.
        - Cap. 3.
          - 1. Signum virtutis acquisitæ esse voluptatem.
          - 2. Virtutem in voluptatibus et doloribus occupari.
      - Resolvit
        - Cap. 4. — Quæstionem ex præcedentibus ortam, sc. an recte dictum sit, justa agendo justos effici?
    - Quid sit ostendit ejus definitionem
      - Tradendo capp. 5, et 6.
        - Investigat
          - Cap. 5. — Genus, quod sit ἕξις προαιρετικὴ, *habitus ad consilium agendi capiendum aptus.*
          - Cap. 6. — Differentiam, quod sit ἐν μεσότητι τῇ πρὸς ἡμᾶς, ὡρισμένῃ λόγῳ, καὶ ὡς ἂν ὁ φρόνιμος ὁρίσειεν.
      - et Explicando sigillatim per particulas
        - Differentiam capp. 6, 7, 8, et 9.
          - Cap. 6. — Genere, ut quid sit μεσότης constet.
          - Cap. 7. — Specie, in singulis virtutibus μεσότητα dari inductione probat.
          - Cap. 8. — Quomodo suis extremis opponatur μεσότης, et quomodo extrema inter se pugnent.
          - Cap. 9. — Μεσότητα consequendi difficultatem, ejusque superandæ rationem.

TABULA LIBRI III.

- Virtutis moralis
  - Definitionis
    - Genus quod sit ἕξις προαιρετική, explicat capp. 1, 2, 3, 4, et 5.
      - Tradendo
        - Cap. 1. Τοῦ ἀκουσίου *violenti, et* τοῦ ἑκουσίου *sponte facti*, definitiones.
        - Cap. 2. Rudem τοῦ προαιρετοῦ definitionem.
        - Cap. 3. Perfectam ejus definitionem.
      - Quærendo
        - Cap. 4. Utrum id, quod sub voluntatem cadit, vere bonum sit necne?
        - Cap. 5. An Virtutes et vitia sint voluntaria necne?

      In fine cap. 5. repetit ea, quæ hactenus de Virtute dicta sunt.
  - Species explicare incipit
    - Fortitudinis
      - Veræ explicat
        - Cap. 6. Differentiam, quod circa θάῤῥη et φόβους versatur.
        - Cap. 7. Genus quod sit μεσότης.
      - Non veræ
        - Cap. 8. Quinque species enumerat.
      - 2. accidentia memorat
        - Cap. 9.
          - 1. Magis in metu quam fiducia versari.
          - 2. Ejus finem esse jucundum, media vero, quæ ad eam ducunt, molesta.
    - Temperantiæ
      - Proponit et Quærit
        - Capp. 10 et 11. Definitionem, et ejus particulas singillatim explicat.
        - Cap. 12. Utrum intemperantia magis quam timiditas sponte suscipiatur?
        - Cap. 13. De translatione nominis intemperantiæ ad errata puerilia.

TABULA LIBRI IV.

Pergit — In hoc libro — Virtutes reliquas explicare — Docetque:

- **Cap. 1.** Quid sit *Liberalitas*, ejusque extrema, *profusio* sc. et *illiberalitas*.
- **Cap. 2.** Quid sit *Magnificentia*, et vitia ei opposita, sc. μικροπρέπεια et ἀπειροκαλία.
- **Cap. 3.** Quid sit *Magnanimitas*, et *animi demissio* et *superbia* : quædamque *magnanimitatis* accidentia explicat.
- **Cap. 4.** Quid sit *Virtus* illa ἀνώνυμος, quæ est μεσότης περὶ τιμὴν, quæque ejus sunt extrema.
- **Cap. 5.** Quid sit *Lenitas*, et vitia huic contraria, quæ ὀργιλότης et ἀοργησία dici possent.
- **Cap. 6.** Quid sit *Virtus* illa, quæ est mediocritas inter nimium *placendi studium* et *morositatem*, quæque *Affabilitas* nominari possit.
- **Cap. 7.** Quid sit illa *Virtus*, quæ est μεσότης inter *arrogantiam* et *dissimulationem* : quæ in lib. ii. cap. 7. ἀλήθεια nominatur.
- **Cap. 8.** Quid sit εὐτραπελία, et quænam vitia ei opposita habet.
- **Cap. 9.** Quid sit *Verecundia*, quam perturbationi quam habitui similiorem esse dicit.

TABULA LIBRI V.

- De Justitia agit
  - Capp. 1, 2, 3, 4 et 5. Ejus naturam et species explicat.
    - Cap. 1.
      1. Rudem et generalem *justitiæ* et *injustitiæ* tractationem aggreditur.
      2. Rudi et speciali modo de iis agit, et duas *justitiæ* species ex ipsius nominis significatione elicit.
      3. Priorem *justitiæ* speciem, quæ *legitima* et *universalis* est, describit.
    - Cap. 2.
      1. Alteram *justitiæ* speciem, quæ *particularis* est, et æqualitate veluti forma continetur, explicat.
      2. Exactius de hac disputat, ejusque duas esse species probat, *distributivam* sc. et *commutativam.*
    - Cap. 3.
      1. *Justitiæ* utriusque naturam inter se communem declarat.
      2. Quid sit *justitia distributiva* docet.
    - Cap. 4. De *justitia commutativa* agit, quam διορθωτικὴν appellat.
    - Cap. 5.
      1. Quærit utrum *jus talionis* simpliciter *jus* sit?
      2. Omnium rerum *mensuram* revera esse *usum* seu *indigentiam* ex compacto autem nummum docet.
      3. Omnia ea, quæ de *justitia* et *injustitia* dicta sunt, breviter colligit.

TABULA LIBRI V.

- **De Justitia agit**
  - **Capp. 6, 7, 8, 9, 10 et 11.** Quæstiones varias, quæ ad *justitiam* pertinent, quæque tunc temporis agitabantur, solvit.
    - **Capp. 6, 7, et 8.** quærit ex quibusnam actionibus *injustis injustus* quis appellari possit.
      - **Cap. 6.**
        1. Quæstionem proponit.
        2. *Jus* in *Civile*, *Herile*, et *Œconomicum* distinguit.
      - **Cap. 7.** *Jus* aliud *Civile*, aliud *naturale*, aliud *legitimum* esse probat, et de iis separatim loquitur.
      - **Cap. 8.**
        1. Quæstionem propositam accuratissime solvit.
        2. Docet eorum, quæ invite fiunt, alia venia digna esse, alia vero non.
    - **Cap. 9.**
      - Quærit
        1. Utrum possit quisquam vere *injuriam* sua voluntate accipere necne?
        2. Utrum *injuriam* faciat is, qui plus alicui tribuit præter ejus meritum ac dignitatem, an is qui plus consecutus est?
      - Docet
        1. Quod res haud ita facilis est *justum esse*.
        2. Quod arduum est ea, quæ *justa sunt*, nosse.
    - **Cap. 10.** Declarat
      1. Quid sit *æquitas* et *æquum bonum*.
      2. Quis sit *vir æquus* et *bonus*.
    - **Cap. 11.** Quærit
      - Utrum quis sibi ipsi injuriam faciat necne?

TABULA LIBRI VI.

Agit De Virtutibus, quæ in ratione positæ sunt, in

- Genere
  - Cap. 1.
    1. Ostendit necesse esse ut quid sit *recta ratio* inquirat, quo perfectius *Virtutum Moralium* natura intelligatur.
    2. Probat duas esse animi partes ratione præditas, alteram in qua vis ſciendi, alteram quæ ad ratiocinandum valet.
  - Cap. 2.
    1. De principiis agendi disserit.
    2. Ex supra dictis colligit ambarum animi partium, quæ *ad cogitandum valent*, opus esse veritatem, et proinde qui *habitus* efficiunt ut utraque pars verum enunciet, hos esse utriusque *virtutes*.
  - Cap. 3. Statuit 5 esse, quibus animus verum enunciat: sc. *Artem*, *Scientiam*, *Prudentiam*, *Sapientiam*, et *Mentem* sive *Intelligentiam*.
- Specie
  - Cap. 3. De *Scientia*.
  - Cap. 4. De *Arte*.
  - Cap. 5. De *Prudentia*.
  - Cap. 6. De *Mente* sive *Intelligentia*.
  - Cap. 7. De *Sapientia*.
  - Capp. 7, 8, 9, 10, et 11. Accuratissime de *Prudentia* ejusque speciebus.
  - Cap. 12. De *Prudentiæ* ac *Sapientiæ* utilitate.
  - Cap. 13.
    1. *Virtutem* distinguit in *Naturalem* et *acquisitam*, quam et proprie *Virtutem* appellat.
    2. *Virtutem* proprie dictam sine *Prudentia* non posse constare docet.

TABULA LIBRI VII.

Agit De *continentia* et *incontinentia*, habitibus imperfectis sive dispositionibus, explicando

- Capp. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, et 10. Earum *Formam* sive naturam.
  - Cap. 1.
    1. Recenset genera eorum, quæ in moribus expetenda vel fugienda sunt.
    2. De *Virtute Heroica* agit.
    3. De *Continentia* et *Incontinentia* aliorum opiniones profert.
  - Cap. 2. Opiniones prædictas exagitat, et quid alii in iis reprehendant declarat.
  - Cap. 3.
    1. Tres quæstiones de his *dispositionibus* proponit.
    2. Primam quæstionem tractat, sc. utrum *scientes peccent incontinentes* necne?
  - Capp. 4, et 5. Secundam quæstionem examinat, sc. *in quibus continens et incontinens versentur?*
  - Cap. 6.
    1. *Incontinentiam* eam, quæ in cupiditatibus versatur, iræ *incontinentia* turpiorem esse probat.
    2. Docet quomodo voluptates, in quibus versantur *continentia* et *incontinentia*, differunt.
    3. *Feritatem* vitiositate minus malum esse ostendit.
  - Cap. 7. Quæstionem tertiam explicat, sc. utrum *continens* et *patiens idem sint.*
  - Capp. 8, 9, et 10. Aliorum opiniones de *continentia* et *incontinentia* in cap. 1. propositas, et cap. 2. exagitatas, examinat, ut quatenus cum veritate consentiunt, approbentur: quatenus ab eadem dissentiunt, repudientur.
- Capp. 11, 12, 13, et 14. Earum *materiam* subjectam *voluptatem* sc. et *dolorem.*
  - Cap. 11.
    1. Declarat quam necessarium sit ut hoc in loco de *voluptate* agat.
    2. Vulgatas de *voluptate* opiniones recenset, easque argumentis confirmat.
  - Cap. 12. Opiniones in superiore cap. memoratas ex aliorum sententia examinat, argumentaque, quibus impugnantur, enumerat.
  - Capp. 13, et 14. Ex propria sententia enarrat, quæ opinionum prædictarum veræ, quæ autem falsæ sunt.

- **De Amicitia**
  - Agendum esse, Cap. 1. variis argumentis probat.
  - Agit siquidem
    - Occasione duarum quæstionum quarum prima est, utrum *inter omnes amicitia esse possit?* secunda, utrum *unica sit amicitiæ species, an plures?* quas explicandas suscipit, *Amicitiæ*
      - Essentiam persequitur, tum in
        - Genere Cap. 1. et 2. causas illius recensens easdemque tandem definitione colligens, quod φιλία nihil aliud sit, quam ἔννοια ἐν ἀντιπεπονθόσι, μὴ λανθάνουσα.
        - Specie, capp. reliquis usque ad 12. tradens differentias *Amicitiæ* ex causis desumptas, nimirum a
          - Materia et fine quarum occasione satisfacit quæstioni
            - Posteriori, quod sunt plures *amicitiæ materiales species* quas
              - Cap. 3. Dividit in
                - *Imperfectas*, quæ voluptatis vel utilitatis causa contrahuntur, et
                - *Perfectam*, quæ Virtutis causa suscipitur.
              - Cap. 4. confert inter se.
            - Priori, quod *inter omnes Amicitia non esse possit*, sive spectes *amicorum*
              - *Qualitatem.* Cap. 5.
              - *Quantitatem*, sive *numerum.* Cap. 6.
          - Forma ex quibus respondet quæstioni
            - Posteriori, quod sc. *non sit unica species amicitiæ formalis* sed plures, quas Capp. 6, et 7.
              - Recenset, et aliam ἐν ἰσότητι sive κατὰ ποσὸν, aliam ἐν ὑπεροχῇ sive κατ' ἀξίαν esse inquit.
              - Explicat, quomodo in singulis æqualitas insit et dilectio.
            - Priori, *quinam amici inter se esse possint.* Cap. 8.
          - *Efficientibus* personis amicorum, solvit igitur
            - Priorem Cap. 9, 10, et 11, longa et illustri resolutione.
            - Posteriorem Cap. 12.
      - Adjuncta subnectit, *conservationem* sc. et *dissolutionem*, et
        - Explicat, quæ criminationes oriri solent, docetque quomodo præcaveri, vel ortæ e medio tolli possint, in *amicitiis* ἐν
          - Ἰσότητι, Cap. 13.
          - Ὑπεροχῇ, Cap. 14.

TABULA LIBRI IX.

- De *Amicitia*
  - Quæstiones varias, quæ ex fupra dictis oriri poterant, vel quæ tunc temporis agitabantur, explicat.
    - Quærit
      - Cap. 1. Quænam sunt causæ querelarum inter amicos καθ' ὑπεροχὴν, et quomodo ea amicitia conservetur?
      - Cap. 2. Quæ gratia cui sit referenda?
      - Cap. 3. An si mutuum et æqualitas in amore non servetur, amicitia sit dirimenda?
      - Cap. 4.
        1. An ea, quæ ab amicis in amicos conferri solent, et quibus amicitiæ circumscribuntur, ex iis, quæ sibi ipsi quisque exoptat ac tribuit, fluant?
        2. Docet quod valde vitiosi nec sibi ipsis nec aliis sunt amici.
      - Cap. 5. Utrum *Benevolentia* sit *Amicitia* vel *amicitiæ* principium?
      - Cap. 6. An *Concordia* sit *amicitia*, vel solum ad eam pertinet?
      - Cap. 7. Quare *Benefici* eos, de quibus bene meriti sunt, vehementius amant, quam ii, qui beneficium acceperunt, bene de se meritos?
      - Cap. 8. Utrum se ipsum maxime an alium amare oporteat?
      - Cap. 9. Utrum aliquando futurum sit ut amicis egeat beatus, necne?
      - Cap. 10. Quot amici sint asciscendi, multi an pauci?
      - Cap. 11. Utrum in rebus secundis magis, an in adversis, amicis opus est?
      - Cap. 12. Utrum vitæ societas in amicitia maxime requiratur?

TABULA LIBRI X.

Hic liber complectitur
- Tractationem *vitæ Ethicæ*
  - Accidentis alterius, sc. *voluptatis*, quam
    - Hoc loco explicari debere una cum ei contrario dolore, tanquam accidens (cum supra lib. vii. de ea egerit tanquam de subjecto dispositionum Ethicarum) ostendit, Cap. 1.
    - Explicat ex sententia tam
      - *Veterum*, quorum opiniones enumerat et examinat Cap. 2. et 3.
      - *Sua*. Sic agit de *voluptatis*
        - Essentia in genere, ostenditque Cap. 4. quid
          - Non sit.
          - Sit.
        - *Speciebus* et *differentiis* Cap. 5.
  - *Finis* sc. *Beatitudinis*, quam lib. 1. tanquam fundamentum totius disputationis de moribus proposuerat. De eo agit in
    - Genere Cap. 6.
    - Specie, differentias singulas explicans. Consistit enim *Beatitudo* partim in bonis
      - *Internis*, animi sc. virtutibus, iisque tum
        - *Intellectivis*, quæ *Beatitudo contemplativa* dicitur, quam *Beatitudinem* præstantissimam esse probat Cap. 7.
        - *Activis*, quæ *Beatitudo practica* nominatur; quamque priore longe inferiorem esse demonstrat Cap. 8.
      - *Externis*, Corporis et Fortunæ, ceu adjunctis quibusdam et præsidiis, quæ proprie εὐτυχία dicitur, et *Felicitas* potius quam *Beatitudo*, Cap. 8.
- *Epilogum*, in quo finem huic tractatui Ethico imponit et ad *Politicorum* et *Œconomicorum* libros transitum artificiosum parat. Cap. 9.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΗΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ

ΤΟ Α΄.

ARISTOTELIS

ETHICORUM NICOMACHEORUM

LIB. I.

ΚΕΦ. α΄.

ΠΑΣΑ τέχνη καὶ πᾶσα [a] μέθοδος, ὁμοίως δὲ πρᾶξίς τε καὶ προαίρεσις, ἀγαθοῦ τινος ἐφίεσθαι δοκεῖ· [1] διὸ καλῶς ἀπεφήναντο [b] τἀγαθὸν, οὗ πάντα ἐφίεται. Διαφορὰ δέ τις φαίνεται τῶν τελῶν· τὰ μὲν γάρ εἰσιν ἐνέργειαι· τὰ δὲ [c] παρ᾽ αὐτὰς, ἔργα τινά· ὧν δ᾽ εἰσὶ τέλη τινὰ παρὰ τὰς πράξεις, ἐν τούτοις βελτίω πέφυκε τῶν ἐνεργειῶν τὰ ἔργα.

[a] Μέθοδος ab aliis vertitur *ſcientia*, ab aliis vero *cognitio*, ut latius pateat quam ars: quaſi diceretur *omnis ars, immo omnis cognitio.* [1] Magn. Moral. lib. i. cap. 1. [b] Per *τἀγαθὸν ipſum bonum*, ſive naturam quandam bonis omnibus communem, intelligi vult Muretus. [c] Alii *παρὰ ταύτας.*

CAP. I.

OMNIS ars omniſque docendi via atque inſtitutio, itemque actio et conſilium, bonum aliquod appetere videtur: idcirco pulchre veteres id eſſe bonum pronunciarunt, quod omnia appetunt. Sed videntur fines inter ſe diſcrepare: alii enim ſunt muneris functiones; alii præter eas, opera quædam: quarum autem rerum, præter actiones, aliqui ſunt fines, in his

Πολλῶν δὲ πράξεων οὐσῶν, καὶ τεχνῶν, καὶ ἐπιστημῶν, πολλὰ γίνεται καὶ τὰ τέλη· ἰατρικῆς μὲν γὰρ ὑγίεια, ναυπηγικῆς δὲ πλοῖον, στρατηγικῆς δὲ νίκη, οἰκονομικῆς δὲ [d] πλοῦτος. Ὅσαι δ᾽ εἰσὶ τῶν τοιούτων ὑπὸ μίαν τινὰ [e] ἀρετὴν, καθάπερ ὑπὸ τὴν ἱππικὴν χαλινοποιητικὴ, καὶ ὅσαι ἄλλαι τῶν ἱππικῶν ὀργάνων εἰσὶν, αὕτη δὲ καὶ πᾶσα πολεμικὴ πρᾶξις ὑπὸ τὴν στρατηγικὴν, τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἄλλαι ὑφ᾽ ἑτέρας· ἐν ἁπάσαις [f] δὲ τὰ τῶν [g] ἀρχιτεκτονικῶν τέλη πάντων ἐστὶν αἱρετώτερα τῶν ὑφ᾽ αὐτά· τούτων γὰρ χάριν κἀκεῖνα διώκεται. [h] Διαφέρει δ᾽ οὐδὲν τὰς ἐνεργείας αὐτὰς εἶναι τὰ τέλη τῶν πράξεων, ἢ παρὰ ταύτας ἄλλο τι, καθάπερ ἐπὶ τῶν λεχθεισῶν ἐπιστημῶν.

[d] Ex ſententia vulgi: Ipſe enim in lib. i. Polit. probat divitias non eſſe finem, ſed tantum inſtrumenta τῆς οἰκονομικῆς. [e] Δύναμιν Andr. Euſtrat. Aurel. Cam. Mur. El. N C. (cujus in marg. recentiori manu ἀρετὴν ſcribitur). Hanc ſcripturam exprimere videtur Argyr. alii vero ἀρετὴν, cum quibus facit Vet. Interp. et CCC. in margine tamen eorundem annotatum eſt legi etiam δύναμιν. Vide Euſtrat. [f] Hanc conjunctionem tollunt quidam, ut evidentior ſit periodi redditio: ſed alibi quoque in redditionibus hanc particulam a Philoſopho uſurpari, annotavi in libris Phyſicis et Pauſania. *Sylb.* [g] Origo vocabuli eſt ab ἀρχιτέκτων, *architectus:* quemadmodum enim ille omnibus aliis fabris, quorum miniſterio in domo extruenda utitur, imperat; ita etiam hæ artes principales ſibi ſubjectas artes diſponunt ac gubernant. [h] Itaque quod dictum erat ſupra, *opus operatione eſſe melius*, intelligendum eſt non de qualibet operatione, ſed de ea nominatim, quæ ipſum opus, cum quo comparatur, antecedit et perficit.

opera ſunt actionibus meliora natura. Cum vero multæ ſint actiones, et artes, et ſcientiæ, tum multi quoque fines exſtiterunt: nam medicinæ finis eſt bona valetudo, artis ædificandarum navium navis, artis imperatoriæ victoria, rationis ejus, quæ in re familiari tuenda verſatur, divitiæ. Quæcunque autem artes hujus generis uni alicui facultati ſubjectæ ſunt, ut equeſtri ea, quæ in frænis conficiendis occupata eſt, cæteræque omnes ad inſtrumenta equeſtria comparatæ, atque hæc ipſa equeſtris, omniſque actio militaris, arti imperatoriæ, itemque aliæ aliis: in iis omnibus fines earum, quæ principem locum obtinent, earum, quæ eis ſubjectæ ſunt, finibus ſunt optabiliores: nam horum cauſa illi quoque expetuntur. Nihil porro intereſt, utrum functiones ipſæ muneris actionum ſint fines, an, præter has, aliud quippiam, quemadmodum apparet in iis ſcientiis, quas ſupra diximus.

ΚΕΦ. β′.

Εἰ δή τι τέλος ἐστὶ τῶν [i] πρακτῶν, ὃ δι' αὐτὸ βουλόμεθα, τὰ ἄλλα δὲ διὰ τοῦτο, καὶ μὴ πάντα δι' ἕτερον αἱρούμεθα· (πρόεισι γὰρ οὕτω γ' εἰς ἄπειρον, ὥστ' εἶναι κενὴν καὶ ματαίαν τὴν ὄρεξιν) δῆλον, ὡς τοῦτ' ἂν εἴη τἀγαθὸν, καὶ τὸ ἄριστον. [k] Ἆρ' οὖν καὶ πρὸς τὸν βίον ἡ γνῶσις αὐτοῦ μεγάλην ἔχει ῥοπήν; καὶ, καθάπερ τοξόται, σκοπὸν ἔχοντες, μᾶλλον ἂν τυγχάνοιμεν τοῦ δέοντος; Εἰ δ' οὕτω, πειρατέον [l] τύπῳ γε περιλαβεῖν αὐτὸ, τί ποτέ ἐστι, καὶ τίνος τῶν ἐπιστημῶν ἢ δυνάμεων· δόξειε δ' ἂν τῆς [m] κυριωτάτης, καὶ μάλιστα ἀρχιτεκτονικῆς. Τοιαύτη [n] δὴ καὶ ἡ πολιτικὴ φαίνεται· τίνας γὰρ εἶναι χρεὼν τῶν ἐπιστημῶν ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ ποίας ἑκάστους

[i] Muretus nomine τῶν πρακτῶν non intellexit τὰς πράξεις, ut reliqui interp. ſed ad ipſos fines, quorum alii ſunt πρακτοὶ, i. e. quos homo conſequi poteſt, alii vero οὐ πρακτοὶ, pertinere judicavit. Vide Mur. in locum. [k] Ἆρα MSS. et Aurel. ſine not. interrog. Sed mos hic eſt Ariſtot. ut ſæpe, quæ affirmare inſtituit, ea interrogando efferat: atque hoc loco falli videntur, quicunque ἆρα non, ut in melioribus codd. legitur, ἄρα legunt. *Mur.* [l] Τύπῳ περιλαβεῖν nihil aliud eſt, quam rudem rei formam exponere, et quod Cicero dicit adumbrare vel informare. Ἡ γνῶσις ἢ δεῖξις ἀκριβὴς, *cognitio vel demonſtratio ſubtilis*, differt ab ea, quæ ἐν τύπῳ καὶ παχυλῶς fit, non aliter quam imperfectum a perfecto, ipſa denique res a rei imagine. [m] Κυριωτάτης εἶναι Ven. 2. Andr. [n] Τοιαύτη δὲ ἡ πολ.

CAP. II.

Si quis igitur eſt rerum, quæ in actionem cadunt, finis, quem propter ſe velimus, cætera autem propter hunc, nec omnia propter aliud eligamus; (ſic enim res progredietur in infinitum, ita ut noſter omnis appetitus inanis et irritus ſit futurus;) perſpicuum eſt hoc futurum ſummum bonum, atque adeo bonorum optimum. Hujus igitur cognitio magnum etiam ad vitam degendam habet momentum: et ſigno aliquo nobis tanquam ſagittariis propoſito, id, quod expetere nos oportet, facilius conſequemur. Quod ſi ita eſt, danda eſt opera, ut ejus formam adumbremus, atque ut quid ſit, et cujus ſcientiæ aut facultatis ſit finis, oſtendamus: et vero videri poſſit finis eſſe ſcientiæ reliquarum facultatum longe principis ac dominæ, cæteriſque maxime præeuntis atque imperantis. Talis igitur etiam civilis videtur: nam et quas in civitatibus ſcientias eſſe oporteat, et quas quiſque diſcere debeat, et quatenus, ſeu uſque

μανθάνειν, καὶ μέχρι τίνος, (αὕτη διατάσσει) ὁρῶμεν δὲ καὶ τὰς ἐντιμοτάτας τῶν δυνάμεων ὑπὸ (ταύτην) οὔσας, οἷον στρατηγικὴν, οἰκονομικὴν, ῥητορικήν. [o] Χρωμένης δὲ ταύτης ταῖς λοιπαῖς πρακτικαῖς τῶν ἐπιστημῶν, ἔτι δὲ νομοθετούσης τί δεῖ πράττειν, καὶ τίνων ἀπέχεσθαι, τὸ ταύτης τέλος περιέχοι ἂν τὰ τῶν ἄλλων· ὥστε τοῦτ' ἂν εἴη τἀνθρώπινον ἀγαθόν. Εἰ γὰρ καὶ ταὐτόν ἐστιν ἑνὶ καὶ πόλει, μεῖζόν γε καὶ τελειότερον τὸ τῆς πόλεως φαίνεται καὶ λαβεῖν καὶ σώζειν· ἀγαπητὸν μὲν γὰρ καὶ ἑνὶ μόνῳ· κάλλιον δὲ καὶ θειότερον, ἔθνει καὶ πόλεσιν. (Ἡ μὲν οὖν μέθοδος τούτων ἐφίεται, πολιτική τις οὖσα.) 3

ΚΕΦ. γʹ.

ΛΕΓΟΙΤΟ δ' ἂν ἱκανῶς, εἰ κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὕλην διασαφηθείη· τὸ γὰρ ἀκριβὲς οὐχ ὁμοίως [P] ἐν ἅπασι

N C. El. Andr. Sic etiam alii ſcripti codd. ex teſtimonio Victorii: quæ lectio Argyr. etiam placuit. [o] Χρωμένης γὰρ Euſtrat. Vet. Interp. et Argyr. Utraque lectio defendi poteſt. *Caſaubonus.* [P] Ἐφ' ἑκάστου γένους Cam. et antiquus fideliſque codex Victorii: cum iis facit Euſtratius; Andr. vero ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις.

ad quod tempus, ea ſtatuit ac præſcribit: facultates autem etiam eas, quæ ſummo in honore ſunt, ut artem imperatoriam, et rationem tuendæ rei familiaris, et bene dicendi facultatem, huic eſſe ſubjectas videmus. Quod ſi hæc reliquis omnibus artibus, quæ in actione verſantur, utitur, legibuſque latis quid agendum, et a quibus abſtinendum ſit præſcribit, ejus fine reliquarum artium fines contineri videantur: itaque hoc erit ſummum hominis bonum. Nam etſi idem unius hominis et civitatis bonum ſit, civitatis tamen bonum et conſequi et conſervare, majus quiddam eſſe et perfectius videtur: enimvero præclare nobiſcum agatur, ſi id, quod vel uni ſoli ſit utile, reperire poſſimus: ſed longe profecto eſt id pulchrius ac divinius, quod gentibus et civitatibus uſui eſt. Huic igitur arte et via ſuſceptæ inſtitutioni hæc ſunt propoſita, quæ ſequatur et expetat, cum ſcientia quædam civilis ſit.

CAP. III.

IN ea autem tractanda nihil deſiderari debeat, ſi pro rei ſubjectæ natura explicetur: non enim in omni diſputationis ac ſermonis gene-

τοῖς λόγοις ἐπιζητητέον, ὥσπερ [q] οὐδὲ ἐν τοῖς [r] δημιουργουμένοις. [s] Τὰ δὲ καλὰ καὶ τὰ δίκαια, περὶ ὧν ἡ πολιτικὴ σκοπεῖται, τοσαύτην ἔχει διαφορὰν καὶ πλάνην, ὥστε [t] δοκεῖν νόμῳ μόνον εἶναι, φύσει δὲ μή. Τοιαύτην δέ τινα πλάνην ἔχει καὶ τἀγαθὰ, διὰ τὸ πολλοῖς συμβαίνειν βλάβας ἀπ᾽ αὐτῶν· ἤδη γάρ τινες ἀπώλοντο διὰ πλοῦτον, ἕτεροι δὲ δι᾽ [u] ἀνδρίαν. Ἀγαπητὸν οὖν, περὶ τοιούτων καὶ [x] ἐκ τοιούτων λέγοντας, παχυλῶς καὶ τύπῳ τἀληθὲς ἐνδείκνυσθαι· καὶ [y] περὶ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ ἐκ τοιούτων λέγοντας, τοιαῦτα καὶ συμπεραίνεσθαι. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἀποδέχεσθαι χρεὼν ἕκαστον τῶν λεγομένων· πεπαιδευμένου γάρ ἐστιν ἐπὶ τοσοῦτον τἀκριβὲς ἐπιζητεῖν καθ᾽ ἕκαστον γένος, ἐφ᾽ ὅσον ἡ τοῦ πράγματος φύσις ἐπιδέχεται· παραπλήσιον γὰρ φαίνεται, μαθηματικοῦ τε πιθανολογοῦντος ἀποδέχεσθαι, καὶ ῥητορικὸν ἀπο-

[q] Οὐδὲ deest Ven. 1. [r] Sic propter diversam materiam, qua utuntur, hominis imaginem non æque accurate exprimunt plastes et pictor, pictor enim colorem addit, et molem quandam et distantiam exprimere videtur; hoc enim materia, qua utitur, permittit: plastes molem exprimit, colorem vero ut addat, non finit materia. Similiter in aliis artibus accidit. [s] Hanc quæstionem tractat infra lib. v. cap. 6. &c. [t] Δοκεῖ N C. [u] Alii animi, non corporis vires per ἀνδρίαν intelligi volunt. [x] Andr. explicat per περὶ τοῦ ἐκ τούτων τέλους, *de eorum fine.* [y] Περὶ τῶν τοιούτων C C C. ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τῷ ἀναγκαίῳ, *necessario*, opponitur.

re peræque accurata subtilitas requirenda est, quemadmodum nec in operibus manufactis. Atqui in iis rebus, quæ honestæ quæque justæ sunt, quas civilis scientia considerat, tanta est dissensio, tantaque in eis versatur erratio, ut lege tantummodo, non natura constare videantur. Eademque de bonis quoque controversia est et idem error exstitit, propterea quod ex his multi detrimenta capiunt: aliis enim jam divitiæ, aliis fortitudo corporis exitio fuit. Ergo satis erit, si, cum de rebus et ex rebus ejusmodi verba facimus, rudem quandam veri formam adumbremus: et cum de rebus, quæ plurimum eveniunt, atque ex talibus disputationem instituimus, talia quoque concludamus. Eodemque modo quæcunque ab alio dicuntur accipi probarique debent: est enim hominis probe instituti tantam in unoquoque genere subtilitatem desiderare, quantam rei ipsius natura recipit: nihil enim videtur interesse, utrum mathematicum rationibus ad persuadendum ac-

for from these arguments spring and about these are they employed—

δείξεις ἀπαιτεῖν. Ἕκαςος δὲ κρίνει καλῶς ἃ γινώσκει, καὶ τέτων ἐςὶν ἀγαθὸς κριτής· [z] καθ' ἕκαςον ἄρα, ὁ πεπαιδευμένος· ἁπλῶς δὲ, ὁ περὶ πᾶν πεπαιδευμένος. Διὸ τῆς πολιτικῆς ὀυκ ἔςιν οἰκεῖος ἀκροατὴς ὁ νέος· ἄπειρος γὰρ τῶν κατὰ τ̃ βίον πράξεων· οἱ λόγοι δὲ ἐκ τέτων καὶ περὶ τέτων. Ἔτι δὲ, τοῖς πάθεσιν ἀκολεθητικὸς ὢν, ματαίως ἀκέσεται καὶ ἀνωφελῶς· ἐπειδὴ τὸ τέλος ἐςὶν, οὐ γνῶσις, ἀλλὰ πρᾶξις. Διαφέρει δ' ὀυθὲν νέος τὴν ἡλικίαν, ἢ τὸ ἦθος νεαρός· οὐ γὰρ παρὰ τὸν χρόνον ἡ ἔλλειψις, ἀλλὰ διὰ [illegible] κατὰ πάθος ζῆν, καὶ [a] διώκειν ἕκαςα· τοῖς γὰρ τοιέτοις ἀνόνητος ἡ γνῶσις γίνεται, καθάπερ τοῖς ἀκρατέσι· [b] τοῖς δὲ κατὰ λόγον τὰς ὀρέξεις ποιεμένοις καὶ πράττεσι, πολυωφελὲς ἂν εἴη τὸ περὶ

[z] Codd. aliqui apud Mur. ἕκαςον ἄρα ὁ καθ' ἕκ. πεπ. Quidam, ut teftatur Caf. ὁ καθ' ἕκ. πεπ. vel ὁ περί τι πεπ. fed male, ut patet ex lib. i. cap. 6. Eth. ad Eud. ubi definit ἀπαιδευσίαν, περὶ ἕκαςον πρᾶγμα τὸ μὴ δύνασθαι κρίνειν τὲς τε οἰκείες λόγες τῦ πράγματος, καὶ τοὺς ἀλλοτρίες: ideo, fecundum Philofophum, πεπαιδευμένος eft is, qui περὶ ἕκαςον καλῶς κρίνειν δύναται: quod noftram lectionem et interpunctionem hujus fententiæ confirmat. Vide initium lib. i. de Part. Animal.
[a] Διοικεῖν Mur. [b] Quod eorum mens, a pravarum cupiditatum fervitute vindicata et quafi fui juris facta, quæcunque facienda ex hac doctrina didicerit, præftare poterit.

commodatis utentem feras, an ab oratore demonftrationes poftules. De iis autem, quæ habet perfpecta et cognita, bene quifque judicat, et horum bonus eft judex: de fingulis ergo rebus recte judicabit is, qui fingulis in rebus eft eruditus: abfolute vero et univerfe de omnibus, homo in omni doctrinæ genere verfatus. Quocirca juvenis ad civilem fcientiam non eft accommodatus auditor: eft enim actionum, quæ in hac vita verfantur, imperitus: at ex his conftat, et de his habetur hæc difputatio. Præterea vero, cum affectibus animi ferviat et obtemperet, inanem atque inutilem operam in audiendo fumet; quandoquidem finis prudentiæ civilis in actione, non in cognitione confiftit. Ætate autem fit juvenis, an moribus novus et rudis, nihil refert: non eft enim culpa in tempore, fed in eo, quod perturbationi convenienter et vivat, et unumquidque perfequatur: hujufmodi enim hominibus inutilis cognitio eft, ut et incontinentibus: iis vero, qui ratione fuas appetitiones et actiones dirigunt, fructum u-

τούτων εἰδέναι. Καὶ περὶ μὲν ἀκροατοῦ, καὶ πῶς [c] ἀποδεκτέον, καὶ τί [d] προτιθέμεθα, [e] πεφροιμιάσθω τοσαῦτα.

ΚΕΦ. δ'.

ΛΕΓΩΜΕΝ δὲ ἀναλαβόντες, ἐπειδὴ πᾶσα γνῶσις καὶ προαίρεσις ἀγαθοῦ τινος [f] ὀρέγεται, τί ἐστιν οὗ λέγομεν τὴν πολιτικὴν ἐφίεσθαι, καὶ τί τὸ πάντων ἀκρότατον τῶν πρακτῶν [g] ἀγαθόν. Ὀνόματι μὲν οὖν σχεδὸν ὑπὸ τῶν πλείστων ὁμολογεῖται· τὴν γὰρ [h] εὐδαιμονίαν καὶ οἱ πολλοὶ, καὶ οἱ χαρίεντες λέγουσι· τὸ δὲ [1] εὖ ζῆν καὶ τὸ εὖ πράττειν ταὐτὸν ὑπολαμβάνουσι τῷ εὐδαιμονεῖν. Περὶ δὲ τῆς εὐδαιμονίας, [i] τίς ἐστιν, ἀμφισβητοῦσι· καὶ οὐχ ὁμοίως οἱ πολλοὶ τοῖς σοφοῖς ἀποδιδόασιν· οἱ μὲν γὰρ τῶν ἐναργῶν τι καὶ φανερῶν, οἷον ἡδονὴν, ἢ πλοῦτον, ἢ τιμήν· ἄλλοι δὲ ἄλλο· πολλάκις δὲ καὶ ὁ αὐτὸς

[c] Ἀποδεικτέον Vet. Interp. [d] Προεθέμεθα N C. [e] Πεπροοιμ. El. [f] Ἐφίεται N C. cujus in marg. annot. legi etiam ὀρέγεται. [g] Ἀγαθῶν N C. Euſtrat. et Andr. [h] Εὐδαιμονία, quam plurimi *felicitatem* vertunt, a Lamb. ſemper *beatitudo* transfertur; quæ melius ei reſpondet quam felicitas, quæ apud optimos Latini ſermonis ſcriptores idem valet quod εὐτυχία, bonorum ſc. externorum copia. [1] Vide Magnorum Moralium lib. i. cap. 4. et Eud. lib. ii. cap. 1. [i] Τί ἐστιν Ven. 1. et Andr.

berrimum ferre poteſt. Ac de auditore quidem, qualis eſſe debeat, quoque modo accipiendum quidque ſit, et quid nobis ad dicendum ſit propoſitum, hæc procemii loco dicta ſint.

CAP. IV.

JAM vero repetitis iis, quæ ſupra diximus, quoniam omnis cognitio omneque adeo conſilium bonum aliquod expetit, dicamus quidnam illud ſit, quod ponimus a civili ſcientia expeti, et quod ſit omnium rerum, quæ in actione verſantur, ſummum bonum. De nomine quidem igitur inter plurimos fere convenit: beatitudinem enim et multitudo, et eruditi politique homines appellant: bene autem vivere et bene rem gerere idem quod beatum eſſe exiſtimant. Sed quæ res ſit beatitudo, de ea re vero omnis controverſia eſt: neque vulgus et ſapientes ſimiliter eam declarant; alii enim aliquid eorum, quæ ſunt in promptu et quæ manifeſta ſunt, eſſe volunt, ut voluptatem, aut divitias, aut honorem, aliique aliud: ſæpenumero autem etiam unus et i-

ἕτερον· νοσήσας μὲν γὰρ ὑγίειαν, πενόμενος δὲ πλοῦτον· συνειδότες δὲ ἑαυτοῖς ἄγνοιαν, τοὺς μέγα τι καὶ ὑπὲρ αὐτοὺς λέγοντας θαυμάζουσιν. Ἔνιοι δὲ ᾤοντο παρὰ τὰ πολλὰ ταῦτα ἀγαθὰ, ἄλλο τι καθ' αὑτὸ εἶναι, ὃ καὶ τοῖσδε πᾶσιν αἴτιόν ἐστι τοῦ εἶναι ἀγαθά. [i] Ἁπάσας μὲν οὖν ἐξετάζειν τὰς δόξας ματαιότερον ἴσως ἐστίν· ἱκανὸν δὲ τὰς μάλιστα [k] ἐπιπολαζούσας, ἢ δοκούσας ἔχειν τινὰ λόγον. Μὴ λανθανέτω δ' ἡμᾶς, ὅτι διαφέρουσιν οἱ [l] ἀπὸ τῶν ἀρχῶν λόγοι καὶ οἱ ἐπὶ τὰς ἀρχάς· εὖ γὰρ καὶ Πλάτων ἠπόρει τοῦτο καὶ ἐζήτει, πότερον ἀπὸ τῶν ἀρχῶν, ἢ ἐπὶ τὰς ἀρχάς ἐστιν ἡ ὁδός· ὥσπερ ἐν τῷ σταδίῳ ἀπὸ τῶν [m] ἀθλοθετῶν ἐπὶ τὸ πέρας, ἢ ἀνάπαλιν. [2] Ἀρκτέον μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν γνωρίμων· ταῦτα δὲ διττῶς· (τὰ μὲν γὰρ ἡμῖν, τὰ δὲ ἁπλῶς·) ἴσως οὖν ἡμῖν γε ἀρκτέον [n] ἀπὸ τῶν ἡμῖν

[i] Eud. lib. i. cap. 3. [k] Ἐπιπολάζων proprie significat *innatans, fluitans, in superficie existens*: per translationem *eminens, notus* vel *minus reconditus*. Andr. παραφράζει per ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ὑπὸ πλειόνων νομιζόμενον. [l] Διὰ τῶν N C. Finis respectu actionum habet rationem principii vel causæ, quia illæ ejus gratia suscipiuntur. [m] Ἀθλοθέται *magistri certaminum*, qui præmia tribuebant: hi stadii initio sedebant; inde est quod ἀπὸ τῶν ἀθλοθετῶν aliquando carceres, sive stadii initium denotat. [2] Post Analyt. lib. i. cap. 2. Phys. lib. i. cap. 1. Metaphys. lib. vii. cap. 4. [n] Sc. ab actionibus. Principia vero et causæ vel simpliciter, vel natura nota dicuntur: ea quippe natura prius adhibet, primumque in ea intuetur.

dem aliud: æger enim bonam valetudinem, pauper divitias; qui autem sibi ipsis ignorantiæ conscii sunt, eos admirantur, qui magna quædam et ipsorum facultate superiora loquuntur. Quidam vero, præter hæc complura bona, aliud quoddam per se bonum esse putabant, quod et his omnibus, cur bona sint, causa est. Atque omnes quidem opiniones expendere, fortasse operam inanem sumere fuerit: satis autem erit, si eas potissimum, quæ sunt insigniores, quæve aliqua ratione niti videntur, in medium proferamus. Sed hoc ignorare non debemus, interesse inter eas vias, quæ a principiis proficiscuntur, et eas quæ ad principia ferunt: recte enim etiam Plato de hoc dubitabat, et quærebat, utrum via a principiis ad fines, an a finibus ad principia duceret: velut in stadio utrum ab iis qui præmia proponunt ad calcem, an contra. Initium enim ab iis rebus, quæ notæ sunt, sumendum est: hæ autem dicuntur duobus modis: aliæ enim nobis notæ, aliæ per se et absolute notæ sunt: fortasse igitur nobis initium ab

γνωρίμων. Διὸ δεῖ τοῖς [o] ἔθεσιν ἦχθαι καλῶς τὸν περὶ καλῶν καὶ δικαίων, καὶ ὅλως τῶν πολιτικῶν ἀκουσόμενον ἱκανῶς· [p] ἀρχὴ γὰρ τὸ ὅτι· καὶ εἰ τοῦτο φαίνοιτο ἀρκούντως, οὐδὲν προσδεήσει τοῦ διότι. Ὁ δὲ τοιοῦτος ἢ [q] ἔχει, ἢ λάβοι ἂν ἀρχὰς ῥᾳδίως· ᾧ δὲ μηδέτερον ὑπάρχει τούτων, ἀκουσάτω τῶν Ἡσιόδου·

“ Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα [r] νοήσῃ,
“ [s] Φρασσάμενος τά κ᾽ ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ᾖσιν ἀμείνω·
“ Ἐσθλὸς δ᾽ αὖ κἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται·
“ Ὃς δέ κε μήτ᾽ αὐτὸς νοέῃ, μήτ᾽ ἄλλου ἀκούων
“ Ἐν θυμῷ βάλληται, ὅδ᾽ αὖτ᾽ ἀχρήϊος ἀνήρ.

ΚΕΦ. ε΄.

ΗΜΕΙΣ δὲ λέγωμεν ὅθεν παρεξέβημεν· [t] τὸ γὰρ ἀγαθὸν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν οὐκ ἀλόγως ἐοίκασιν ἐκ τῶν βίων

[o] Ἤθεσιν C C C. Ven. 2. nobifcum vero legit Andr. Vide Vict. [p] Ἀρχεῖ Baf. in marg. Sic etiam in marg. C C C. recentiori vero manu: fed pro ἀρχὴ facit quod infra fub finem cap. vii. repetitur. [q] Ἔχοι N C. Ven. 1. ἢ ante ἔχει deeft MSS. [r] Νοήσει N C. et El. Sic vulg. editt. quæ etiam αὐτῷ habent, et poftea αὐτῷ νοέῃ, cui lectioni hæc poftponenda non eft, quam agnofcit Andr. et MSS. [s] N C. et El. hic verfus deeft: eum Hefiodi non effe cenfuit Muretus, quem videas. Hefiod. Ἔργων. v. 293. [t] Ἕκαστος ἀκολούθως τῷ οἰκείῳ βίῳ τὴν εὐδαιμονίαν ὁρίζεται, *fînguli pro fuo, in quo verfantur, vitæ genere, felicitatem definiunt.* Andr.

iis rebus fumendum eft, quæ funt nobis notæ. Quocirca qui de rebus honeftis et juftis, et, ut femel dicam, de civilibus utiliter auditurus eft, eum oportet effe bene educatum beneque moratum: principium eft enim fcire rem ita effe; quod fi fit fatis perfpicuum, cur ita fit non magnopere defiderabitur. Homo autem ejufmodi aut jam tenet principia, aut ea facile percipere ac tenere poffit; cui vero neutrum horum fuppetit, audiat Hefiodi verfus:

Optimus eft, fefe qui novit cuncta magiftro,
Ad finem ufque videns quæ femper funt meliora;
Eft bonus ille etiam, qui paret recta monenti:
At qui mentis inops aliorum audire recufat
Confilia, hic malus eft, telluris inutile pondus.

CAP. V.

SED nos eo unde digreffi fumus orationem revocemus: nam fummum bonum et beatitudinem non fine ratione ex variis vitæ generi-

ὑπολαμβάνειν· οἱ μὲν πολλοὶ καὶ [u] φορτικώτατοι τὴν ἡδονήν· διὸ καὶ τὸν βίον ἀγαπῶσι τὸν ἀπολαυστικόν. Τρεῖς γάρ εἰσι μάλιστα οἱ προέχοντες, ὅ, τε νῦν εἰρημένος, καὶ ὁ πολιτικός, καὶ τρίτος ὁ θεωρητικός. [x] Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ παντελῶς ἀνδραποδώδεις φαίνονται, βοσκημάτων βίον προαιρούμενοι· (τυγχάνουσι δὲ λόγου) διὰ τὸ πολλοὺς τῶν ἐν ταῖς ἐξουσίαις [y] ὁμοιοπαθεῖν Σαρδαναπάλῳ· οἱ δὲ χαρίεντες καὶ πρακτικοὶ τιμήν· τοῦ γὰρ πολιτικοῦ βίου σχεδὸν τοῦτο τὸ τέλος. Φαίνεται δὲ [z] ἐπιπολαιότερον εἶναι τοῦ ζητουμένου· δοκεῖ γὰρ ἐν τοῖς τιμῶσι μᾶλλον εἶναι, ἢ ἐν τῷ τιμωμένῳ· τἀγαθὸν δὲ οἰκεῖόν τι καὶ δυσαφαίρετον εἶναι μαντευόμεθα. Ἔτι δὲ ἐοίκασι τὴν τιμὴν διώκειν, ἵνα πιστεύωσιν ἑαυτοὺς ἀγαθοὺς εἶναι· ζητοῦσι γοῦν ὑπὸ τῶν φρονίμων τιμᾶσθαι, καὶ παρ' οἷς γιγνώσκονται,

[u] Per *maximo odio digni* verti vult Vict. [1] Eud. lib. i. cap. 4. [x] Distinctionem hanc sequuntur etiam aliæ editt. Sequentia tamen hanc videntur postulare, οἱ μὲν οὖν πολλοὶ παντελῶς ἀνδραποδώδεις, φαίνονται βοσκημάτων βίον προαιρούμενοι: nam hujus membri redditio est, οἱ δὲ χαρίεντες καὶ πρακτικοί, τιμήν. *Sylb.* [y] Ὁμοπαθεῖν El. [z] *Minus exquisitum* et *levius* atque *minus solidum*; qualia sunt, quæ supra aquas fluitant.

bus existimare videntur: vulgus quidem et ineptissimi stolidissimique homines esse voluptatem: itaque eam etiam vitam amplectuntur, quæ tota in perfruendis voluptatibus consumitur. Tria enim sunt vitæ genera quæ maxime antecellunt, unum quod modo diximus, alterum civile, tertium id quod in contemplatione et cognitione rerum versatur. Ac multitudo quidem mancipiorum simillima est, ut quæ pecudum vitam cæteris anteponat: sed probabili ratione, cur ita sentiat, nititur, eoque patienter auditur, quod complures eorum, qui potestate et auctoritate præditi sunt, similibus, atque Sardanapalus, animi affectibus serviunt: politi vero homines et ii, qui ad agendum se contulerunt, beatitudinem in honore positam esse putant; fere enim vitæ civili hic propositus finis est: sed videtur eo, quem quærimus, infirmior minusque stabilis esse: est enim honor situs in iis potius, qui honorem deferunt, quam in eo, qui honore afficitur: at summum bonum proprium quiddam et ejusmodi, quod haud facile eripi possit, esse auguramur. Præterea vero honorem eo persequi videntur, ut credant se ipsos bonos esse: itaque coli se atque honore affici a prudentibus, et ab iis, qui-

καὶ ἐπ' ἀρετῇ· δῆλον οὖν, ὅτι κατά γε τούτους ἡ ἀρετὴ [a] κρείττων. Τάχα δὲ καὶ μᾶλλον ἄν τις τέλος τοῦ πολιτικοῦ βίου ταύτην ὑπολάβοι. φαίνεται δὲ [b] ἀτελεστέρα καὶ αὐτή· δοκεῖ γὰρ ἐνδέχεσθαι καὶ καθεύδειν ἔχοντα τὴν ἀρετήν, ἢ ἀπρακτεῖν διὰ βίου, καὶ πρὸς τούτοις κακοπαθεῖν καὶ ἀτυχεῖν τὰ μέγιστα· τὸν δὲ οὕτω ζῶντα οὐδεὶς ἂν εὐδαιμονίσειεν, [c] εἰ μὴ [d] θέσιν διαφυλάττων. Καὶ περὶ μὲν τούτων ἅλις· ἱκανῶς γὰρ καὶ ἐν τοῖς [e] ἐγκυκλίοις εἴρηται περὶ αὐτῶν. Τρίτος δέ ἐστιν ὁ θεωρητικός, ὑπὲρ οὗ τὴν ἐπίσκεψιν [1] ἐν τοῖς ἑπομένοις ποιησόμεθα· ὁ δὲ [f] χρηματιστὴς βίαιός τίς ἐστι, καὶ ὁ πλοῦτος δῆλον ὅτι οὐ τὸ ζητούμενον ἀγαθόν· χρήσιμον γὰρ καὶ ἄλλου χάριν. Διὸ μᾶλλον τὰ πρότερον λεχθέντα τέλη τις ἂν ὑπο-

[a] Quidam libri veteres κρεῖττον (sic MSS. et Ven. 1. et 2.) idque mihi concinnius videtur. *Muret.* [b] Ἀσθενεστέρα N C. [c] Ἢ μὴ Ven. 1. [d] Θέσις quælibet interdum propositio est; interdum tamen pro ea nominatim usurpatur, quæ admirabilis, incredibilis, simillima paradoxis existimatur: quod docet Aristot. i. Top. [e] Varie de hujus vocabuli significatione sentiunt eruditi: alii id carmina quædam, alii libros quosdam, qui omnium artium et scientiarum doctrinam, quam ἐγκυκλοπαιδείαν dixerunt, continebant, significare volunt: quidam autem idem esse quod ἐξωτερικά. Vide Eustrat. et Gruch. [1] Lib. x. [f] Χρηματιστικὸς Bas. in marg. et Andr. Potest esse vel βίος χρημ. vel ἄνθρωπος, potius vero βίος. βίαιος βίος interpretari licet vel *vitæ genus rapax*, vel quod *curis est ple-*

bus noti sunt, et virtutis nomine, volunt: perspicuum igitur est, horum quidem judicio, virtutem honore melius quiddam esse. Atque hanc potius fortasse aliquis vitæ civilis esse finem statuerit: sed hæc ipsa quoque imperfecta et manca quodammodo videtur esse: contingere enim posse videtur, ut qui virtute sit præditus, aut dormiat, aut in tota vita nihil agat, et præterea maximis in malis et calamitatibus versetur: eum autem, qui ita vivat, nemo in beatis numeraverit, nisi qui propositum admirabile et abhorrens a communibus hominum sensibus tueri velit. Ac de his quidem satis: nam de eis abunde etiam in Encycliis dictum est. Tertium vitæ genus est quod in rerum contemplatione cognitioneque consumitur, quod posterius considerabimus: quæ autem vita in pecuniæ quærendæ studio versatur, ea laboriosa est minimeque vitalis, et profecto in divitiis non est id bonum, quod quærimus, positum: illæ enim utiles sunt duntaxat et propter aliud expetendæ. Quapropter eos potius, quos supra exposuimus,

λάβοι· δι' αὐτὰ γὰρ ἀγαπᾶται· φαίνεται δ' οὐδ' ἐκεῖνα· [g] καίτοι πολλοὶ λόγοι πρὸς αὐτὰ καταβέβληνται. Ταῦτα μὲν οὖν ἀφείσθω.

ΚΕΦ. ϛʹ.

[1] ΤΟ δὲ καθόλου βέλτιον ἴσως ἐπισκέψασθαι, καὶ διαπορῆσαι πῶς λέγεται, καίπερ προσάντους τῆς τοιαύτης γινομένης ζητήσεως, διὰ τὸ [h] φίλους ἄνδρας εἰσαγαγεῖν τὰ εἴδη. Δόξειε δ' ἂν ἴσως βέλτιον εἶναι, καὶ δεῖν, ἐπὶ σωτηρίᾳ γε τῆς ἀληθείας, καὶ τὰ οἰκεῖα ἀναιρεῖν, ἄλλως τε καὶ φιλοσόφους ὄντας· ἀμφοῖν γὰρ ὄντοιν φίλοιν, ὅσιον προτιμᾶν τὴν ἀλήθειαν. Οἱ δὲ [i] κομίσαντες τὴν δόξαν ταύτην, οὐκ ἐποίουν ἰδέας ἐν οἷς τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον ἔλεγον· διόπερ οὐδὲ τῶν ἀριθμῶν ἰδέαν κατεσκεύαζον. Τὸ δὲ ἀγαθὸν λέγεται καὶ ἐν τῷ τί [k] ἐστι, καὶ ἐν τῷ ποιῷ, καὶ ἐν τῷ πρός τι· τὸ δὲ καθ'

num et minime tranquillum. Lambinus teſtatur in 2 codd. ſe legiſſe βίος ἄβιος, quam lectionem haud ineleganter expreſſit. [g] Sc. a veteribus, quorum alii in honore, alii in voluptate ſummum bonum collocarunt. [1] Eud. lib. i. cap. 8. Mag. Moral. lib. i. cap. 1. et cap. 4. hujus lib. [h] Platonem et illos, qui ab eo erant, intelligit. [i] Νομίσαντες Cam. [k] Ἐστι deeſt N C. El. et Ven. 2.

fines eſſe merito quis exiſtimaverit; propter ſe enim adamantur: veruntamen ne illi quidem bonorum videntur eſſe fines: atqui multæ rationes ad ea oſtendenda ac probanda ſunt allatæ. Sed hæc miſſa faciamus.

CAP. VI.

UNIVERSUM autem bonum conſiderare, quoque modo dicatur quærere, fortaſſe præſtiterit, tametſi nobis ſit hæc quæſtio lubrica ſane atque ardua futura, propterea quod homines amici ideas introduxerunt. Fortaſſe autem præſtare, atque adeo oportere videatur, veritatis tuendæ cauſa, vel noſtra ipſorum decreta evertere, præſertim cum etiam nos Philoſophi ſimus: nam cum utraque cara ſint, tum pium eſt amicis antiquiorem habere veritatem. Qui porro hanc opinionem attulerunt, non faciebant earum rerum ideas in quibus prius et poſterius aliquid eſſe dicerent: itaque ne numerorum quidem ideam conſtituebant. At bonum et in ſubſtantia dicitur, et in qualitate, et in eo, quod ad aliquid refertur: id autem, quod per ſe eſt, et

αὐτὸ καὶ ἡ οὐσία πρότερον τῇ φύσει τοῦ πρός τι· [l] παραφυάδι γὰρ τοῦτ᾽ ἔοικε, καὶ συμβεβηκότι τοῦ ὄντος· ὥστ᾽ οὐκ ἂν εἴη κοινή

II. τις ἐπὶ τούτων ἰδέα. Ἔτι, ἐπεὶ [m] τἀγαθὸν ἰσαχῶς λέγεται τῷ ὄντι· καὶ γὰρ ἐν τῷ τί λέγεται, οἷον ὁ θεὸς, καὶ ὁ νοῦς, καὶ ἐν τῷ ποιῷ, αἱ ἀρεταὶ, καὶ ἐν τῷ ποσῷ, τὸ μέτριον, καὶ ἐν τῷ πρός τι, τὸ χρήσιμον, καὶ ἐν [n] χρόνῳ, καιρὸς, καὶ [o] ἐν τόπῳ δίαιτα, καὶ ἕτερα τοιαῦτα· δῆλον, ὡς οὐκ ἂν εἴη κοινόν τι καθόλου καὶ ἕν· οὐ γὰρ ἂν ἐλέγετο ἐν πάσαις ταῖς κατη-

III. γορίαις, ἀλλ᾽ ἐν μιᾷ μόνῃ. Ἔτι δὲ, ἐπεὶ τῶν κατὰ μίαν ἰδέαν [p] μία καὶ ἐπιστήμη, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων ἦν ἂν μία τις ἐπιστήμη· νῦν δ᾽ εἰσὶ πολλαὶ καὶ τῶν ὑπὸ μίαν κατηγορίαν, οἷον καιροῦ, ἐν πολέμῳ μὲν στρατηγικὴ, ἐν νόσῳ δὲ ἰατρική· [q] καὶ τοῦ μετρίου, ἐν τροφῇ μὲν ἰατρικὴ, ἐν πόνοις δὲ γυμνα-

IV. στική. Ἀπορήσειε δ᾽ ἄν τις τί ποτε καὶ βούλονται λέγειν [r] αὐ-

[l] Παραφυὰς dicitur de eo, quod alteri accrescit, ut ramus arbori. [m] Sine articulo legunt Camot. et C C C. [n] Ἐν τῷ χρόνῳ MSS. [o] Ἐν τῷ τοῦ optimus liber apud Vict. Eustrat. et Andr. [p] Μία τις ἐστις. Ven. 1. et 2. [q] Καὶ τοῦ μετρίου, ἐν τροφῇ μὲν ἰατρικὴ desunt N C. Vet. Interp. et El. hujus vero in marg. scribuntur. [r] Αὐτὸ ἕκαστον N C. Ven. 2. *ipsum quodque:* sic Plato appellat uni-

substantia, eo, quod ad aliquid refertur, prius est natura: hoc enim arboris pullo, eique rei, quæ ei, quod est, accidit, simile est: itaque nec possit in his esse idea aliqua communis. Præterea, quoniam bonum totidem modis dicitur, quot id quod est; (nam et in substantia dicitur, ut Deus, et mens; et in qualitate, ut virtutes; et in quanto, ut mediocritas; et in iis, quæ ad aliquid referuntur, ut utilitas; et in tempore, ut occasio; et in loco, ut domicilium, seu diversorium, et alia hujus generis:) perspicuum est commune aliquod et unum bonum universum esse non posse; non enim in omnibus categoriis, sed in una sola diceretur. Præterea, quoniam eorum omnium, quæ una idea continentur, una etiam scientia est, necesse quoque esset bona omnia una scientia comprehendi: nunc autem scientiæ plures sunt etiam eorum, quæ uni categoriæ subjecta sunt, ut occasionis, in bello ars imperatoria, in morbo medicina; et mediocritatis, in victu medicina, in laboribus, ars ea quæ ad exercitationem corporis pertinet. Sed quærat aliquis, quid sibi velit apud illos ip-

ᾗ = in the whole = so far as he is (man)

ἀΐδιον: the good differs from the Good in se.

Individuality

The same or definition of character as of man in general

Correspondence unity

τοέκαστον, εἴπερ ἔν τε αὐτοανθρώπῳ καὶ ἀνθρώπῳ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς λόγος ἐστὶν ὁ τοῦ ἀνθρώπου· ᾗ γὰρ ἄνθρωπος, οὐδὲν διοίσουσιν. Εἰ δ' οὕτως, [s]οὐδ' ᾗ ἀγαθόν· ἀλλὰ μὴν [t]οὐδὲ τῷ ἀΐδιον εἶναι, μᾶλλον ἀγαθὸν ἔσται· εἴπερ μηδὲ λευκότερον τὸ πολυχρόνιον τοῦ ἐφημέρου. Πιθανώτερον δ' ἐοίκασιν οἱ Πυθαγόρειοι λέγειν περὶ αὐτοῦ, τιθέντες ἐν τῇ τῶν ἀγαθῶν [u]συστοιχίᾳ τὸ ἕν· οἷς δὴ καὶ [x]Σπεύσιππος ἐπακολουθῆσαι δοκεῖ. Ἀλλὰ περὶ μὲν [y]τούτων ἄλλος [z]ἔστω λόγος· τοῖς δὲ λεχθεῖσιν ἀμφισβήτησίς τις ὑποφαίνεται, [a]διὰ τὸ μὴ περὶ

uſcujuſque rei formam ſeu ideam, quoniam rerum ſingularium ſpecies in ſe continet, et propterea ipſum unumquodque ſit: in initio cap. eam *τὸ καθόλου* nominat Ariſt. In genere *αὐτοέκαστον* de omni idea dicitur, in ſpecie vero *αὐτοάνθρωπος* *hominis idea* eſt. [s] Sic bonum qua bonum nihil differt ab ipſo bono ſive idea boni. [t] Sempiternitas, quam Platonici ideis attribuerunt, illas non a rebus, quarum ſunt ideæ, differre facit, quoniam temporis diuturnitas rerum naturam et eſſentiam non mutat. [u] Pythagoreorum *συστοιχίαι τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν*, ſive ut alibi loquitur Ariſtot. *αἱ ἀρχαὶ κατὰ συστοιχίαν λεγόμεναι*, tales erant:

τὸ πέρας,	τὸ ἄπειρον,
τὸ περισσὸν,	τὸ ἄρτιον,
τὸ ἕν,	τὸ πλῆθος,
τὸ δεξιὸν,	τὸ ἀριστερὸν,
τὸ ἄῤῥεν,	τὸ θῆλυ,
τὸ εὐθὺ,	τὸ καμπύλον,
τὸ φῶς,	τὸ σκότος,
τὸ τετράγωνον,	τὸ ἑτερόμηκες,
τὸ ἠρεμοῦν,	τὸ κινούμενον,
τὸ ἀγαθόν.	τὸ κακόν.

Metaph. lib. i. cap. 5. et lib. xiv. cap. 3. [x] *Σπεύσιππος* fuit Platonis ex ſorore nepos et in Academia ſucceſſor; cujus libros Ariſtoteles tribus millibus emiſſe dicitur, teſte Laërtio. [y] Οὖν, quod aliqui hic legunt poſt *μὲν*, delevimus ex auctoritate MSS. Andr. Euſtrat. et Aurel. [z] Ἔσται C C C. et Andr. [a] *Διὰ τὸ μὴ περὶ παντὸς ἀγαθοῦ* ſc. *κατὰ μέρος*, *ſigillatim*: *μὴ* C C C. deeſt; quod legi non debere exiſtimavit Gruch. quem vide: ſed cum Andr. habeat, vix eſt quod hanc genuinam lectionem eſſe dubitemus.

ſum quidque quod appellant, cum et in ipſum hominem et in hominem una eademque quadret hominis definitio; nam qua homo ſit ipſe homo, nihil different. Quod ſi ita eſt, nec qua bonum ſit: neque vero eo quod ſempiternum ſit, magis erit bonum; ſiquidem neque res candida diuturna candidior eſt ea, quæ unum diem candida eſt. Mihi vero probabilius de eo Pythagorei loqui videntur, qui unum in bonorum ordine locant; quos et Speuſippus videtur eſſe ſecutus. Sed de his quidem non eſt hic proprius dicendi locus: de iis autem, quæ dicta ſunt, dubitatio quædam ſuboritur, propterea quia non de

παντὸς ἀγαθοῦ τοὺς λόγους [b] εἰρῆσθαι· λέγεσθαι δὲ καθ' ἓν εἶδος [c] τὰ καθ' αὐτὰ διωκόμενα καὶ ἀγαπώμενα· τὰ δὲ ποιητικὰ τούτων, ἢ φυλακτικά πως, ἢ τῶν ἐναντίων κωλυτικὰ, διὰ ταῦτα λέγεσθαι, καὶ τρόπον ἄλλον. Δῆλον οὖν ὅτι διττῶς λέγοιτ' ἂν [d] τἀγαθά· καὶ τὰ μὲν καθ' αὐτὰ, θάτερα δὲ διὰ ταῦτα. Χωρίσαντες οὖν ἀπὸ τῶν ὠφελίμων τὰ καθ' αὐτὰ, σκεψώμεθα, εἰ λέγεται κατὰ μίαν ἰδέαν. Καθ' αὐτὰ δὲ ποῖα θείη τις ἄν; ἢ ὅσα καὶ μονούμενα διώκεται, οἷον τὸ φρονεῖν, καὶ ὁρᾷν, καὶ ἡδοναί τινες, καὶ τιμαί; ταῦτα γὰρ, εἰ καὶ δι' ἄλλο τι διώκομεν, ὅμως τῶν καθ' αὐτὰ ἀγαθῶν θείη ἄν τις· ἢ [e] οὐδ' ἄλλο οὐδὲν πλὴν τῆς ἰδέας; [f] ὥστε μάταιον ἔσται τὸ εἶδος. Εἰ δὲ καὶ ταῦτά ἐστι τῶν καθ' αὐτὰ, τὸν τἀγαθοῦ λόγον ἐν ἅπασιν αὐτοῖς τὸν αὐτὸν [g] ἐμφαίνεσθαι δεήσει, καθάπερ ἐν χιόνι καὶ ψιμμυθίῳ τὸν τῆς λευκό-

[b] In margine quorundam ſcriptorum annotatum eſt legi etiam poſſe ποιεῖσθαι: quam ſcripturæ varietatem non novam eſſe declarat Vet. Interp. qui utramque exprimit, magis fideli vel ſimplici potius conſilio, quam erudito. *Vict.* Ποιεῖσθαι El. [c] Ut virtus, bona valetudo: τὰ δὲ ποιητικὰ τούτων, ut exercitationes, quæ virtutis cauſa ſuſcipiuntur, et remedia, quæ valetudinis cauſa adhibentur. [d] Τ' ἀγαθὸν N C. Vet. Interp. [e] Hæc εἰρωνικῶς dici videntur. Vide Euſtrat. [f] Quod, cum alia ſint per ſe bona, nihil ab iis differret. [g] Ἐπιφαίνεσθαι antiquus quidam cod. apud Vict.

omni bono loquuti videamur: cum dicatur unum genus eorum, quæ per ſe expetuntur et amantur: horum vero aut efficientia, aut aliquo modo conſervantia, aut contrariorum prohibendorum vim habentia, propter hæc, et alia ratione, bona appellentur. Perſpicuum igitur eſt bona duobus modis dici poſſe; uno modo ea, quæ per ſe bona ſunt, altero ea, quæ propter hæc. Sejunctis igitur iis, quæ per ſe bona ſunt, ab utilibus, utrum illa una idea contineantur, necne, videamus. Sed quænam per ſe bona habenda ſunt? an quæcunque vel ſola et a cæteris deſerta ſequimur, quale eſt ſapere, et videre, et nonnullæ voluptates, et honores? (hæc enim, etſi propter aliud quippiam ſequimur, tamen in bonis per ſe fortaſſe numeranda ſunt) nihil aliud erit per ſe bonum præter ideam? erit igitur inanis idea. Quod ſi hæc quoque in iis, quæ per ſe bona ſunt, numerari debent, boni definitionem eandem neceſſe erit in eis omnibus elucere, ut in nive, et ce-

τητος· τιμῆς δὲ, καὶ φρονήσεως, καὶ ἡδονῆς, ἕτεροι καὶ διαφέροντες οἱ λόγοι ταύτῃ ᾗ ἀγαθά. Οὐκ ἔστιν ἄρα τὸ ἀγαθὸν κοινόν τι κατὰ μίαν ἰδέαν. Ἀλλὰ πῶς δὴ [h] λέγεται; οὐ γὰρ ἔοικε τοῖς γε ἀπὸ τύχης ὁμωνύμοις· ἀλλ' ἆρα γε τῷ [i] ἀφ' ἑνὸς εἶναι, ἢ πρὸς ἓν ἅπαντα [k] συντελεῖν; ἢ μᾶλλον κατ' ἀναλογίαν; ὡς γὰρ ἐν σώματι ὄψις, ἐν ψυχῇ νοῦς, καὶ ἄλλο δὴ ἐν ἄλλῳ. Ἀλλ' ἴσως ταῦτα μὲν ἀφετέον [l] τὸ νῦν· ἐξακριβοῦν γὰρ ὑπὲρ αὐτῶν [m] ἄλλης [1] ἂν εἴη φιλοσοφίας οἰκειότερον· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῆς ἰδέας· εἰ γὰρ καὶ ἔστιν [n] ἕν τι τὸ κοινῇ κατηγορούμενον ἀγαθὸν, ἢ χωριστόν τι αὐτὸ καθ' αὑτὸ, δῆλον, ὡς οὐκ ἂν εἴη πρακτὸν οὐδὲ κτητὸν ἀνθρώπῳ· νῦν δὲ τοιοῦτόν τι ζητεῖται. Τάχα δέ τῳ δόξειεν ἂν βέλτιον εἶναι γνωρίζειν αὐτὸ πρὸς τὰ κτητὰ καὶ πρακτὰ τῶν ἀγαθῶν· οἷον γὰρ παράδειγμα τοῦτ' ἔχοντες, [o] μᾶλλον[2] εἰσόμεθα καὶ τὰ ἡμῖν

[h] Λέγονται. Vet. Interp. Argyr. et Andr. [i] Ἐφ' ἑνὸς Ven. 1. et Baſ. in marg. [k] Συντείνειν Baſ. in marg. [l] Ταννῦν Ven. 2. [m] Ἄλλῃ ἂν εἴη Φιλοσοφίᾳ Andr. [1] Metaphyſ. multis in locis. [n] Ἕν τι καὶ κοινῇ Ven. 2. [o] Μᾶλλον deeſt Ven. 2. et Euſtrat. Andr. non legiſſe videtur. [2] Polit. lib. vi. cap. ult.

ruſſa, candoris: at honoris, et prudentiæ, et voluptatis diſſimiles ac diſpares ſunt definitiones, qua bona ſunt. Non eſt igitur ſummum bonum commune quiddam, quod una idea conſtet. Quonam igitur modo dicitur? non enim ſimile eſt iis, quorum fortuito nomen eſt commune; an quia ab eo uno proficiſcuntur omnia? an quod in unum omnia deſinunt? an potius proportione? ſcilicet ut in corpore videndi ſenſus, mens in animo, et aliud in alio. Sed hæc fortaſſe in præſenti ſunt omittenda: nam ad diſputandum de iis ſubtilius alia Philoſophia accommodatior eſſe videatur: ſimiliter etiam de idea; nam etſi aliquod eſt unum bonum, quod communiter de multis dicatur, aut quod ſit ab aliis ſejunctum et ipſum per ſe, id nimirum nec in actionem humanam cadere, nec ab homine comparari poteſt: nunc autem tale aliquid quæritur. Sed fortaſſe ſatius eſſe duxerit quiſpiam id cognitum habere ad ea bona, quæ poſſideri quæque agi poſſunt, comparanda: nam cum ipſum tanquam exemplar nobis propoſitum habebimus, facilius ea quoque, quæ nobis bona ſunt,

ἀγαθά· κἂν εἰδῶμεν, ἐπιτευξόμεθα αὐτῶν. Πιθανότητα μὲν [p] οὖν ἔχει τινὰ ὁ λόγος, ἔοικε δὲ ταῖς ἐπιστήμαις διαφωνεῖν· πᾶσαι γὰρ ἀγαθοῦ τινος ἐφιέμεναι, καὶ [q] τὸ ἐνδεὲς ἐπιζητοῦσαι, παραλείπουσι τὴν γνῶσιν αὐτοῦ· καίτοι βοήθημα τηλικοῦτον ἅπαντας τοὺς τεχνίτας ἀγνοεῖν, καὶ μηδὲ ἐπιζητεῖν, οὐκ εὔλογον. Ἄπορον δὲ καὶ τί ὠφεληθήσεται ὑφάντης ἢ τέκτων πρὸς τὴν αὑτοῦ τέχνην, εἰδὼς αὐτὸ τἀγαθόν· ἢ πῶς ἰατρικώτερος ἢ στρατηγικώτερος ἔσται, ὁ τὴν ἰδέαν αὐτὴν [r] τεθεαμένος· Φαίνεται μὲν γὰρ οὐδὲ τὴν ὑγίειαν οὕτως ἐπισκοπεῖν ὁ ἰατρὸς, ἀλλὰ τὴν ἀνθρώπου, μᾶλλον δ' ἴσως τὴν τοῦδε· καθ' ἕκαστον γὰρ ἰατρεύει. Καὶ περὶ μὲν τούτων ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

mechanic in

he exerts his skill towards particular objects.

ΚΕΦ. ζ΄.

ΠΑΛΙΝ δ' ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τὸ ζητούμενον ἀγαθὸν, τί ποτ' ἂν εἴη· Φαίνεται μὲν γὰρ ἄλλο ἐν ἄλλῃ πράξει καὶ

[p] Οὖν deest in Vet. Interp. [q] Ὥσπερ ἰατρικὴ μὲν τὸ ἐλλεῖπον τῆς ὑγιείας ἐπιζητεῖ, γυμναστικὴ δὲ τῆς ἀνδρίας. *Andr.* [r] Θεασάμενος Ven. 2.

et cognofcemus, et cognita confequemur. Atqui probabiliter quidem hæc dicuntur, fed a fcientiis atque artibus plurimum videntur difcrepare: nam cum aliquod bonum omnes expetant, et id quod deeft requirant, ejus tamen cognitionem prætermittunt: atqui non eft verifimile aut confentaneum artifices omnes tantum adjumentum fuiffe ignoraturos, ac ne requifituros quidem. Illud quoque maxime dubium et pene inexplicabile eft, quidnam utilitatis ad artem fuam textor aut faber ex ipfius fummi boni cognitione confecuturus fit: aut quo tandem modo vel ad medendum, vel ad exercitum ducendum aptior fit futurus is, qui ideam ipfam contemplatus fuerit: videtur enim medicus ne valetudinem quidem hoc modo infpicere, fed hominis, immo fortaffe hujus hominis potius: fingulis enim hominibus medicinam adhibet. De his igitur hactenus dictum fit.

CAP. VII.

NUNC autem ad id bonum, quod quæritur, revertamur, et quid illud fit videamus: aliud enim in alia actione et arte videtur effe:

Variety of ends—that the most perfect on account of which all the rest are accomplish[ed]

Every thing relative to action.

illustrate

[illegible] all ends are not perfect

τέχνῃ· ἄλλο γὰρ ἐν ἰατρικῇ, καὶ στρατηγικῇ, καὶ ταῖς λοιπαῖς ὁμοίως. Τί οὖν [s]ἑκάστῃ τἀγαθόν; ἢ οὗ χάριν τὰ λοιπὰ πράττεται; τοῦτο δ' ἐν ἰατρικῇ μὲν ὑγίεια, ἐν στρατηγικῇ δὲ νίκη, ἐν οἰκοδομικῇ δὲ οἰκία, ἐν ἄλλῳ δὲ ἄλλο· ἐν ἁπάσῃ δὲ πράξει καὶ προαιρέσει τὸ τέλος· τούτου γὰρ ἕνεκα τὰ λοιπὰ πράττουσι πάντες. Ὥστ' [t]εἴ τι τῶν πρακτῶν ἁπάντων ἐστὶ τέλος, τοῦτ' ἂν εἴη τὸ πρακτὸν ἀγαθόν· εἰ δὲ πλείω, ταῦτα. [u]Μεταβαίνων [x]δὴ ὁ λόγος, εἰς τὸ αὐτὸ ἀφῖκται. Τοῦτο δ' ἔτι μᾶλλον διασαφῆσαι πειρατέον· [y]ἐπεὶ δὲ πλείω φαίνεται τὰ τέλη, τούτων δ' αἱρούμεθά τινα δι' ἕτερα, οἷον πλοῦτον, [z]αὐλοὺς, καὶ ὅλως τὰ ὄργανα· δῆλον, ὡς οὐκ ἔστι [a]πάντα τέ-

[s] Ἑκάστης Ven. 2. [t] Quidam pro εἴ τι legunt εἰ ἕν τι. Sylb. [u] Μεταβαίνων γὰρ ὁ λόγος οὐδὲν ἤνυσε πλέον, ἀλλ' εἰς τὸ αὐτὸ ἀφίκετο, ὃ καὶ ἐν τοῖς προοιμίοις ἐλέγομεν, ὅτι τὸ πάσης πράξεως τέλος, τοῦτο ἂν εἴη τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἄριστον. *Andr.* Πολλὰ διελθὼν ὁ λόγος ἐν τῇ ζητήσει, καὶ ἀπ' ἄλλου εἰς ἄλλο μετατιθέμενος, εἰς τοῦτο ἔτι καταντᾷ, τὸ ἀμφισβητεῖν περὶ τοῦ τελείου ἀγαθοῦ τί ἐστι, καὶ εἰ ἕν ἐστι, ἢ πολλά. *Eustrat.* [x] Δὲ Lamb. [y] Ἐπεὶ δὴ Aurel. et Argyr. [z] Respexit forsan ad sermonem quendam Socratis, qui dicere solebat, ut tibiæ non sunt χρήματα nisi illis, qui eis uti scirent, ita ne opes quidem. [a] Hæc oratio neque eandem suavitatem, neque eandem vim habere in Latino sermone potest, quam in Græco habet, propter similitudinem et affinitatem duarum vocum Græcarum τέλος et τέλειον, quam Latini non assequuntur. Cum enim τὸ τοῦ τελείου ὄνομα modice inflexum sit ἀπὸ τοῦ τέλους, ἕκαστον πρᾶγμα ταύτῃ τέλειον λέγεται, ᾗ τέλους λόγον ἔχει. Jam ea, quæ ad aliud referuntur, quatenus talia sunt, οὐ δέχονται τὸν τοῦ τέλους λόγον. Sunt igitur, ut poetæ dicunt, quidam ἄγαμοι γάμοι, et νύμφαι ἄνυμφοι, ita τινὰ τέλη ἀτελῆ: quasi Latine dicas, *fines qui fines non sint:* cujusmodi sunt divitiæ, tibiæ, omninoque instrumenta. *Mur.*

siquidem aliud est in medicina, aliud in arte imperatoria, et in reliquis artibus eodem modo. Quodnam igitur cuique actioni artique bonum est? nonne id cujus causa aguntur cætera? hoc autem in medicina bona valetudo est, in arte imperatoria victoria, in arte ædificandi domus, aliudque in alia: in omni autem actione et consilio finis: quandoquidem hujus causa omnes agunt reliqua. Quocirca si quis est omnium rerum, quæ in actione versantur, finis, hoc erit bonum, quod in actionem cadit: sin plures, hæc erunt bona. Sed dum huc et illuc vagatur oratio, eodem revoluta est. Verum danda nobis opera est, ut hoc planius explicemus: quoniam igitur plures videntur esse fines, atque ex his aliquos propter alios expetimus, ut divitias, tibias, et uno nomine instrumenta: perspicuum est non omnes esse perfectos.

λεια. Τὸ δ' ἄριστον τέλειόν τι φαίνεται· ὥστ' εἰ μέν ἐστιν ἕν τι μόνον τέλειον, τοῦτ' ἂν εἴη τὸ ζητούμενον· εἰ δὲ πλείω, τὸ τελειότατον τούτων. Τελειότερον δὲ λέγομεν τὸ καθ' αὑτὸ διωκτὸν τοῦ δι' ἕτερον, καὶ τὸ μηδέποτε δι' ἄλλο αἱρετὸν τῶν [b]καὶ καθ' αὑτὰ καὶ διὰ τοῦθ' αἱρετῶν· καὶ ἁπλῶς δὴ τέλειον τὸ καθ' αὑτὸ αἱρετὸν ἀεὶ, καὶ μηδέποτε δι' ἄλλο. Τοιοῦτον δ' ἡ εὐδαιμονία μάλιστ' εἶναι δοκεῖ· ταύτην γὰρ αἱρούμεθα ἀεὶ δι' αὑτὴν, καὶ οὐδέποτε δι' ἄλλο· τιμὴν δὲ, καὶ ἡδονὴν, καὶ [c]νοῦν, καὶ πᾶσαν ἀρετὴν αἱρούμεθα μὲν καὶ δι' αὐτά· (μηδενὸς γὰρ ἀποβαίνοντες, ἑλοίμεθ' ἂν ἕκαστον αὐτῶν·) αἱρούμεθα δὲ καὶ τῆς εὐδαιμονίας χάριν, διὰ τούτων ὑπολαμβάνοντες εὐδαιμονήσειν· τὴν δ' εὐδαιμονίαν οὐδεὶς αἱρεῖται τούτων χάριν, οὐδ' ὅλως δι' ἄλλο. Φαίνεται δὲ καὶ ἐκ τῆς αὐταρκείας τὸ αὐτὸ συμβαίνειν· τὸ γὰρ τέλειον ἀγαθὸν αὔταρκες εἶναι δοκεῖ· τὸ

[b] Καὶ deeſt Cam. El. et N C. [c] Si eas voces, quas hic Ariſtot. conjungit, ſpectes, videtur appellatione τοῦ νοῦ improprie φρόνησιν intelligere: infra enim ſic ait, τοῖς μὲν γὰρ ἀρετὴ, τοῖς δὲ φρόνησις, ἄλλοις δὲ σοφία τις εἶναι δοκεῖ, de beatitudine verba faciens.

Summum autem bonum perfectum quiddam videtur: ſi quis ergo unus undique perfectus ſit, hoc erit bonum, quod quærimus: ſin plures, horum abſolutiſſimus. Atqui quod propter ſe expetendum eſt, eo, quod propter aliud expetitur, perfectius eſſe dicimus, et quod nunquam propter aliud optabile eſt, iis quæ et propter ſe, et propter aliud eliguntur: denique abſolute perfectum eſt id, quod propter ſe ſemper eligitur, nunquamque propter aliud. Talis autem videtur eſſe in primis beatitudo: hanc enim propter ſe ſemper, et nunquam propter aliud optamus: at vero honorem, et voluptatem, et mentem ſanam ac vegetam, et omnem virtutem, cum propter ſe illas quidem ſequimur; (nam etiamſi nullum ex iis fructum percepturi eſſemus, tamen eorum unumquidque optaremus;) tum vero beatitudinis cauſa expetimus, quod exiſtimemus nos his adjumentis fretos atque inſtructos beatos futuros: at beatitudinem nemo neque harum, neque alius omnino rei cauſa expetit. Idem porro etiam ex ea copia, qua per ſe ipſa homo contentus vivit, effici videtur: id enim bonum, quod undique perfectum eſt, ipſum per ſe ſatis eſſe, nullamque rem externam deſiderare videtur: ſatis

The "good" is self sufficient; but is much better with other good things!!!

δι' αὔταρκες λέγομεν οὐκ αὐτῷ μόνῳ τῷ ζῶντι βίον μονώτην, ἀλλὰ καὶ γονεῦσι, καὶ τέκνοις, καὶ γυναικὶ, καὶ ὅλως τοῖς φίλοις, καὶ πολίταις· [1]ἐπειδὴ φύσει πολιτικὸν ἄνθρωπος. Τούτων δὲ ληπτέος ὅρος τις· ἐπεκτείνοντι γὰρ ἐπὶ τοὺς γονεῖς, καὶ τοὺς ἀπογόνους, καὶ τῶν φίλων τοὺς φίλους, εἰς ἄπειρον πρόεισιν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰσαῦθις ἐπισκεπτέον· τὸ δ' αὔταρκες τίθεμεν, [d]ὃ μονούμενον, αἱρετὸν ποιεῖ τὸν βίον καὶ μηδενὸς ἐνδεᾶ. Τοιοῦτον δὲ τὴν εὐδαιμονίαν οἰόμεθα εἶναι· ἔτι δὲ πάντων αἱρετωτάτην, μὴ συναριθμουμένην· συναριθμουμένην δὲ, δῆλον ὡς αἱρετωτέραν μετὰ τοῦ ἐλαχίστου τῶν ἀγαθῶν· (ὑπεροχὴ γὰρ [e]ἀγαθῶν γίνεται τὸ προστιθέμενον·) [f]ἀγαθῶν δὲ τὸ μεῖζον, αἱρετώτερον ἀεί· Τέλειον δή τι φαίνεται καὶ αὔταρκες ἡ εὐδαιμονία, [g]τῶν πρακτῶν οὖσα τέλος. Ἀλλ' ἴσως τὴν μὲν

[1] Polit. lib. i. cap. 2. [d] Plures ſcripti (et Andr.) ὃ μονούμενον, ἄρκιον καὶ αἱρετόν: quam lectionem refert Vet. Interp. vereor tamen ne acceptum ſit, quod accrevit, ex interpretis paraphraſi, in qua id verbum eſt. Argyr. certe non recipit. *Vict.* Illud ἄρκιον deeſt. MSS. In marg. El. ſcribitur ſecunda manu. [e] Ἀγαθοῦ Ven. 2. [f] Ἀγαθὸν Ven. 2. [g] Πάντων τῶν πρακτῶν Ven. 1. et 2.

bald contradiction!

eſſe autem ipſum per ſe id dicimus, non quod ipſi ſoli vitam ſolivagam et ſolitariam agenti, ſed quod et parentibus, et liberis, et conjugi, et (ut ſemel dicam) amicis, et civibus ſatis eſt: quandoquidem homo ad vitam ſocietatemque civilem natus eſt. Veruntamen horum certus quidam conſtituendus finis eſt: nam ſi porrigemus ad parentes, ad poſteros, amicorumque amicos, abibit res in infinitum. Sed de hoc quidem alio loco poſtea videbimus: copiam autem per ſe ipſam abunde bonis omnibus cumulatam ponimus eam, quæ ab aliis bonis deſerta vitam efficit optabilem, nulliuſque rei indigentem. Tale autem quiddam beatitudinem eſſe arbitramur; atque adeo maxime omnium optandam, etiamſi cum alio bono non conjungatur: quod ſi cum aliquo vel minimo bono conjungatur, erit nimirum optabilior magiſque ſumenda; id enim quod accedit bonorum excellentiam gignit atque efficit: at quo bonum aliquod majus eſt, eo magis ſemper optandum. Hoc igitur perſpicuum eſt, beatitudinem perfectum quiddam eſſe, et ſe ipſo contentum boniſque omnibus per ſe cumulatum, cum rerum omnium, quæ in actione poſitæ ſunt, ſit extremum. Sed fortaſſe

εὐδαιμονίαν τὸ ἄριστον λέγειν, ὁμολογούμενόν τι φαίνεται· ποθεῖται δὲ ἐναργέστερον τί ἐστιν [h]ἔτι[1] λεχθῆναι. Τάχα δὴ γένοιτ' ἂν τοῦτο, εἰ ληφθείη τὸ ἔργον τοῦ ἀνθρώπου· ὥσπερ γὰρ αὐλητῇ, καὶ ἀγαλματοποιῷ, καὶ παντὶ τεχνίτῃ, καὶ ὅλως ὧν ἐστιν ἔργον τι καὶ πρᾶξις, ἐν τῷ ἔργῳ δοκεῖ τὸ ἀγαθὸν εἶναι καὶ τὸ εὖ· οὕτω δόξειεν ἂν καὶ ἀνθρώπῳ, εἴπερ ἐστί τι ἔργον αὐτοῦ. Πότερον οὖν τέκτονος μὲν καὶ σκυτέως ἐστὶν ἔργα τινὰ καὶ πράξεις· ἀνθρώπου δὲ οὐδέν ἐστιν, ἀλλ' ἀργὸν πέφυκεν; ἢ καθάπερ ὀφθαλμοῦ, καὶ χειρὸς, καὶ ποδὸς, καὶ ὅλως ἑκάστου τῶν μορίων, φαίνεταί τι ἔργον, οὕτω καὶ ἀνθρώπου παρὰ πάντα ταῦτα θείη τις ἂν ἔργον τι; Τί οὖν [i]δὴ τοῦτ' ἂν εἴη ποτέ; τὸ μὲν γὰρ ζῆν κοινὸν εἶναι φαίνεται καὶ τοῖς φυτοῖς· ζητεῖται δὲ τὸ ἴδιον· ἀφοριστέον ἄρα τὴν θρεπτικὴν καὶ [k]αὐξητικὴν ζωήν. [l]Ἑπομένη δὲ αἰσθητική τις ἂν εἴη· φαίνεται δὲ καὶ αὕτη κοινὴ καὶ ἵππῳ, καὶ βοῒ, καὶ παντὶ ζώῳ. Λείπεται δὴ πρακτική

h Ἔτι Ven. 2. N C. et Andr. non agnoscunt.
1 Mag. Moral. lib. i. cap. 4. et 5. Eud. lib. ii. cap. 1.
i Δὴ Cam. omittit.
k Καὶ αὐξ. ζωὴν N C. non habet: ζωὴν deest Cam.
l Ἑπομένως Ven. 1.

dicet aliquis beatitudinem, sine controversia, summum bonum esse: verum ut planius, quid ea sit, ostendamus, desideratur. Hoc igitur facile assequemur, si opus ac munus hominis sumptum fuerit: ut enim tibicini, et statuarum fictori, omnique adeo artifici, et omnino iis qui opus aliquod efficiunt, actionemque aliquam obeunt atque exercent, in opere ipso bonum et perfectio consistere videtur; sic et homini, si quod est ejus opus et munus, in eo ipso bonum ejus et bene vivere positum esse videatur. Ergo fabri et sutoris aliqua sunt opera et aliquæ actiones: hominis erit nullum, atque ad desidiam inertiamque natus reperietur? an potius ut oculi, manus, pedis, singularumque adeo partium suum cujusque opus ac munus est, sic hominis quoque, præter hæc omnia, opus aliquod esse statuemus? Quodnam igitur hoc tandem erit? nam vivere quidem cum stirpibus et plantis ei videtur esse commune; at proprium hominis opus quæritur: itaque vita alendi augendique vi ac facultate prædita removenda est. Quæ autem proxime sequitur, in ea vis quædam sentiendi videtur esse posita: at etiam hæc communis nobis est cum equo, et bove, et animantibus omnibus. Re-

of the rational part of the soul there is one obed[ient] to reason — the other possessed of it — But in the κατ' ἐνέργειαν A. confounds the two!

τις τοῦ λόγου ἔχοντος· τούτου δὲ τὸ μὲν, ὡς ἐπιπειθὲς λόγῳ, τὸ δ' ὡς ἔχον καὶ διανοούμενον. [m]Διττῶς δὲ καὶ ταύτης λεγομένης, τὴν κατ' ἐνέργειαν θετέον· κυριώτερον γὰρ αὕτη δοκεῖ λέγεσθαι. [n]Εἰ δ' ἔστιν ἔργον ἀνθρώπου ψυχῆς ἐνέργεια [o]κατὰ λόγον, ἢ μὴ ἄνευ λόγου· τὸ δ' αὐτό φαμεν ἔργον εἶναι τῷ γένει τοῦδε, καὶ τοῦδε σπουδαίου· (ὥσπερ κιθαριστοῦ, καὶ σπουδαίου κιθαριστοῦ·) καὶ ἁπλῶς δὴ τοῦτ' ἐπὶ πάντων, προστιθεμένης τῆς κατ' ἀρετὴν ὑπεροχῆς πρὸς τὸ ἔργον· κιθαριστοῦ μὲν γὰρ τὸ κιθαρίζειν, σπουδαίου δὲ τὸ εὖ. Εἰ δ' οὕτως, ἀνθρώπου [p]δὲ τίθεμεν ἔργον ζωήν τινα, ταύτην δὲ ψυχῆς ἐνέργειαν καὶ [q]πράξεις μετὰ λόγου· σπουδαίου δ' ἀνδρὸς εὖ ταῦτα καὶ καλῶς· (ἕκαστον δὲ εὖ κατὰ τὴν οἰκείαν ἀρετὴν ἀποτελεῖται.) x Εἰ δ' οὕτω, τὸ ἀνθρώπινον ἀγαθὸν ψυχῆς ἐνέργεια γίνεται κατ' ἀρετήν· εἰ δὲ πλείους αἱ ἀρεταὶ, κατὰ τὴν ἀρίστην καὶ τε-

The operations of the man in general & the good man are the same but the effects different as of the harper & the good harper

The work of the individual & the virtuous individual are the same in kind, as of the harper & the good harper.

[m] Sc. κατ' ἐνέργειαν, καὶ καθ' ἕξιν· nunc enim aliquid gerit, alio autem tempore cessat. [n] Ἔστιν οὖν ἔργον Argyr. et Lamb. Sed et vulgata lectio, quam codd. et Eustrat. (et MSS.) confirmant, ferri potest. *Casaub.* [o] Κατὰ λόγον, ὅταν διανοῆται· ἢ οὐκ ἄνευ λόγου, ὅταν κατὰ τὸ παθητικὸν μέρος κινῆται, μετὰ λόγου. *Andr.* [p] Δὴ Ven. 2. Pro eo μὲν legit Zuing. [q] Πρᾶξιν Ven. 2. et Vet. Interp.

A. assumes that man has an ἔργον (the point in question!)

linquitur ergo vita quædam, quæ ad actionem apta sit, ejus propria, quod ratione præditum est: hujus autem pars una est, quæ rationi obtemperat, ipsa rationis expers, altera, quæ ratione prædita est cogitandique munere fungitur. Sed cum etiam hæc vita, ratione instructa, duobus modis dicatur; eam, quæ in functione muneris occupata est, ponere debemus: hæc enim magis proprie dici videtur. Opus igitur hominis erit functio muneris animi rationi consentanea, aut certe ratione non carens: idem autem genere opus hujus esse dicimus, et hujus virtute præditi: quemadmodum citharœdi, et boni citharœdi: et absolute hoc ita est in omnibus, si accedat ad opus excellentia ea, quæ e virtute est: citharœdi enim est cithara canere, boni bene canere. Quod si ita est, hominis quidem opus ac munus vitam quandam, eamque functionem animi et actionem cum ratione conjunctam; boni autem viri, bene et præclare hoc munere fungi, ponere debemus: at sua quidque virtute bene perficitur. x Quod si ita se habet, hominis bonum erit functio muneris animi virtute directa: ac, si plures virtutes sint, vir-

x Each thing is perfected by the expression of its own proper virtue.

λειοτάτην· [1]ἔτι δὲ ἐν βίῳ τελείῳ· μία γὰρ χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ, οὐδὲ μία ἡμέρα· οὕτω δὲ οὐδὲ μακάριον καὶ εὐδαίμονα, μία ἡμέρα, οὐδὲ ὀλίγος χρόνος. [r]Περιγεγράφθω μὲν οὖν τὸ ἀγαθὸν ταύτῃ· δεῖ γὰρ ἴσως ὑποτυπῶσαι πρῶτον, εἶθ' ὕστερον [s]ἀναγράφειν. Δόξειε δ' ἂν παντὸς εἶναι προαγαγεῖν καὶ διαρθρῶσαι τὰ καλῶς ἔχοντα τῇ περιγραφῇ, καὶ ὁ χρόνος τῶν τοιούτων εὑρετὴς ἢ συνεργὸς ἀγαθὸς εἶναι· ὅθεν καὶ τῶν τεχνῶν γεγόνασιν ἐπιδόσεις· παντὸς γὰρ προσθεῖναι τὸ ἐλλεῖπον. [2]Μεμνῆσθαι δὲ καὶ τῶν προειρημένων χρή, καὶ τὴν ἀκρίβειαν μὴ ὁμοίως ἐν ἅπασιν ἐπιζητεῖν, ἀλλ' ἐν ἑκάστοις κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὕλην, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον οἰκεῖον τῇ μεθόδῳ· καὶ γὰρ τέκτων καὶ γεωμέτρης διαφερόντως ἐπιζητοῦσι τὴν ὀρθήν. ὁ μὲν γὰρ ἐφ' ὅσον χρησίμη πρὸς τὸ ἔργον, ὁ δὲ τί ἐστιν, ἢ ποῖόν τι· θεατὴς γὰρ τἀληθοῦς. Τὸν αὐτὸν [t]δὴ τρόπον καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ποιητέον, ὅπως μὴ τὰ πάρεργα τῶν ἔργων πλείω

[1] Mag. Moral. lib. i. cap. 4. [r] Περιγράφομεν οὖν N C. [s] Ἀναγράψαι N C. et El. [2] Supra cap. 3. [t] Δὶ MSS. Ven. 2.

tute optima ac perfectissima: et præterea in vita perfecta: ut enim una hirundo ver non efficit, nec dies unus; sic neque dies unus, neque exiguum tempus efficit felicem ac beatum. Hoc igitur modo descriptum sit summum bonum: primum enim fuit adumbrandum atque informandum; deinde postea suis coloribus depingendum atque illustrandum erit. Cujusvis autem hominis esse videatur ea, quæ bene suis lineamentis descripta et conformata sunt, dilatare, suisque veluti membris et articulis distinguere, atque ejusmodi rerum inventor, aut certe adjutor esse tempus: unde artes ipsæ sic amplificatæ et propagatæ sunt: cujuslibet enim hominis est, id quod deest, addere. Verum et ea meminisse nos oportet, quæ supra dicta sunt, et subtilitatem illam enucleatam non peræque in omnibus esse requirendam, sed in unaquaque re pro materiæ subjectæ ratione, et quoad docendi via ac ratio patitur: nam faber et geometra non eodem modo rectum angulum exquirunt: sed ille quidem quatenus operi usui est, hic autem quidnam sit, et qualis, inquirit: nam in vero contemplando versatur. Eodem igitur modo faciendum est et in cæteris omnibus, ne operum accessiones et orna-

* And such is the case with regard to first principles. — τὸ ὅτι is first and the ἀρχή

γίγνηται. Οὐκ ἀπαιτητέον δ᾽ οὐδὲ τὴν αἰτίαν ἐν ἅπασιν ὁμοίως, ἀλλ᾽ ἱκανὸν ἔν τισι τὸ ὅτι δειχθῆναι καλῶς, (οἷον καὶ περὶ τὰς ἀρχάς·) τὸ δ᾽ ὅτι, πρῶτον ϗ ἀρχή. Τῶν ἀρχῶν δὲ αἱ μὲν [u] ἐπαγωγῇ θεωροῦνται, αἱ δὲ αἰσθήσει, αἱ δὲ ἐθισμῷ τινι, καὶ ἄλλαι δὲ ἄλλως· μετιέναι δὲ πειρατέον ἑκάστας ᾗ πεφύκασι, ϗ σπουδαστέον ὅπως ὁρισθῶσι καλῶς· μεγάλην γὰρ ἔχουσι ῥοπὴν πρὸς τὰ ἑπόμενα. [x] Δοκεῖ· οὖν πλεῖον ἢ τὸ ἥμισυ τοῦ παντὸς εἶναι ἡ ἀρχή, ϗ πολλὰ [y] ἐμφανῆ γίνεσθαι δι᾽ αὐτῆς τῶν ζητουμένων.

ΚΕΦ. η΄.

ΣΚΕΠΤΕΟΝ [z] δὴ περὶ αὐτῆς, οὐ μόνον ἐκ τοῦ συμπεράσματος, ϗ ἐξ ὧν ὁ λόγος, ἀλλὰ ϗ ἐκ τῶν λεγομένων περὶ

[u] Ἐπαγωγῇ cognoſcimus principia mathematica, ut hoc: quæ ad idem ſunt æqualia, inter ſe ſunt æqualia: *αἰσθήσει* pleraque principia naturalia, ut ignem eſſe calidum, aquam frigidam: *ἐθισμῷ* principia morum; non enim fieri poteſt, ut aliquis eam, quæ de virtutibus agit, recte intelligat doctrinam, qui non prius honeſtis inſueverit actionibus. Vide ſupra cap. 4. [x] *Δοκεῖ γὰρ πλεῖον* N C. El. Vet. Interp. et Argyr. [y] *Συμφανῆ* MSS. et Aurel. nobiſcum vero legit Andr. [z] *Σκεπτέον ἔτι περὶ τῆς εὐδαιμονίας, οὐ μόνον τὸν ὁρισμὸν αὐτῆς ἐξετάσαντας, ϗ τοὺς λόγους τοὺς συμπεράναντας αὐτὸν, ἀλλὰ ϗ τοὺς λεγομένους περὶ αὐτῆς παρὰ τῶν παλαιῶν ἀληθεῖς λόγους, εἰ συνᾴδουσι τῷ ὁρισμῷ· τῷ μὲν γὰρ ἀληθεῖ ὁρισμῷ ϗ πάντα συνᾴδει τὰ προσόντα τῷ ὁριστῷ, ϗ διὰ τοῦτο ϗ τ᾽ ἄλλα τὰ λεγόμενα περὶ αὐτοῦ. De felicitate plura videnda erunt; quare non tantum definitionem ejus examinabimus, ſed et ſingula, ex quibus conſtat, verba preſſius paulo inſpiciemus; cum quibus deinde veterum opiniones conferemus, ut videamus nimirum an definitioni huic reſpondeant noſtræ: veræ enim definitioni omnia, quæ in definito inſunt, facile reſpondent, ac propterea et alia quæ de eo dicuntur.* Andr.

menta exiſtant operibus ipſis longiora. Neque vero in omnibus æque cauſa flagitanda eſt, ſed ſatis eſſe debet in quibuſdam, ſi bene demonſtratum ſit ita eſſe, quemadmodum et in principiis: rem ita eſſe autem, primum et principium eſt. Principiorum porro alia inductione percipiuntur et cognoſcuntur, alia ſenſu, alia conſuetudine, alia aliter: ea autem ſingula perſequi oportet, quemadmodum cujuſque natura patitur, dandaque opera eſt, ut bene definiantur: magnum enim momentum ad ea, quæ ſequuntur, afferunt. Principium igitur plus quam dimidium totius videtur eſſe, multaque in quæſtione poſita, eo cognito, declarari.

CAP. VIII.

ERGO de beatitudine videndum eſt non ex concluſione ſolum, iiſque quibus ratio conſtat, ſed ex iis etiam,

αὐτῆς· τῷ μὲν γὰρ ἀληθεῖ πάντα συνᾴδει τὰ ὑπάρχοντα· τῷ δὲ ψευδεῖ ταχὺ διαφωνεῖ τἀληθές. Νενεμημένων δὴ τῶν ἀγαθῶν τριχῇ, καὶ τῶν μὲν ἐκτὸς λεγομένων, [a]τῶν δὲ περὶ ψυχὴν καὶ σῶμα, τὰ περὶ ψυχὴν κυριώτατα λέγομεν, καὶ μάλιστα ἀγαθά· τὰς δὲ πράξεις καὶ τὰς ἐνεργείας τὰς ψυχικὰς περὶ ψυχὴν τίθεμεν. Ὥστε καλῶς ἂν λέγοιτο κατά γε ταύτην τὴν δόξαν, παλαιὰν οὖσαν καὶ ὁμολογουμένην ὑπὸ τῶν [b]φιλοσοφούντων· ὀρθῶς δὲ καὶ ὅτι πράξεις τινὲς λέγονται καὶ ἐνέργειαι [c]τὸ τέλος· οὕτως γὰρ τῶν περὶ ψυχὴν ἀγαθῶν γίνεται, καὶ οὐ τῶν ἐκτός. Συνᾴδει δὲ τῷ λόγῳ, καὶ τὸ εὖ ζῆν, καὶ τὸ εὖ πράττειν τὸν εὐδαίμονα· σχεδὸν γὰρ εὐζωΐα [d]τις εἴρηται, καὶ εὐπραξία. Φαίνεται δὲ καὶ τὰ ἐπιζητούμενα περὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἅπαντα

good is divided into 3 classes — those relative to the soul those to the body & external goods —

[a] Περὶ ψυχὴν δὲ λέγομεν ἀγαθὰ τὰς πράξεις, καὶ τὰς ἐνεργείας τὰς ψυχικάς· οὐκοῦν αἱ ψυχικαὶ πράξεις καὶ ἐνέργειαι αἱ ἀγαθαὶ κυριώτατα καὶ μάλιστά εἰσιν ἀγαθά· ἐν τῇ κατὰ ψυχὴν ἄρα ἀγαθῇ ἐνεργείᾳ, τὸ κυριώτατον καὶ μάλιστα ἀγαθὸν συνίσταται· τοῦτο δέ ἐστιν ἡ εὐδαιμονία. Ἔστιν ἄρα ἡ εὐδαιμονία ψυχῆς ἐνέργεια κατ' ἀρετὴν, καὶ κατὰ ταύτην τὴν δόξαν παλαιὰν οὖσαν καὶ ὁμολογουμένην ὑπὸ τῶν φιλοσοφούντων. *Andr.* [b] Φιλοσόφων N C. et El. in marg. ὑπὸ τῶν φιλοσοφούντων ὀρθῶς δὲ desunt El. (in ejus marg. annot. hæc in alio scribi). Quod Mureti de hoc loco conjecturæ favet, qui de ea hæc habet. Puto expunctis quatuor voculis locum hunc ita legendum: ὥστε καλῶς ἂν λέγοιτο κατά γε ταύτην τὴν δόξαν παλαιὰν οὖσαν καὶ ὁμολογουμένην ὑπὸ τῶν φιλοσοφούντων, ὅτι πράξεις τινὲς καὶ ἐνέργειαι τὸ τέλος· οὕτω γὰρ &c. alioqui enim frustra bis idem dicere videbitur Aristoteles: etsi Eustrat. et alii omnia moliuntur, ut hanc rationem a superiori aliam esse doceant. [c] Sc. εὐδαιμονία. [d] Τίς ἐστι N C.

quæ de ea feruntur: nam cum vero congruunt omnia, quæ in re insunt; a falso autem cito verum diffidet ac discrepat. Cum igitur bona tres in partes sint distributa, aliaque externa, alia animi, alia corporis dicantur, animi bona in primis et maxime proprie bona dicimus: actiones autem et functiones muneris animi in animo collocamus. Itaque cum ex hac sententia et vetere, et a philosophis uno ore comprobata, recte hoc a nobis dicitur: tum vero propterea quod actiones et functiones muneris nonnullæ ipsius finis rationem vicemque obtinent: sic enim efficitur, ut beatitudo in animi bonis, non in externis numeretur. Cum hac ratione congruit et illud, bene vivere et bene rem gerere virum beatum: nam propemodum beatitudo vita quædam bene acta, et bona actio dicta est. Videntur etiam in eo, quod a nobis dictum est, ea omnia, quæ in beatitudine requiruntur, inesse: alii enim

ὑπάρχειν τῷ λεχθέντι· τοῖς μὲν γὰρ ἀρετὴ, τοῖς δὲ φρόνησις, ἄλλοις δὲ σοφία τις εἶναι δοκεῖ· τοῖς δὲ ταῦτα, ἢ τούτων τι μεθ' ἡδονῆς, ἢ οὐκ ἄνευ ἡδονῆς· ἕτεροι δὲ καὶ τὴν ἐκτὸς [e] εὐετηρίαν συμπεριλαμβάνουσι· τούτων δὲ, τὰ μὲν [f] πολλοὶ καὶ παλαιοὶ λέγουσι, τὰ δὲ ὀλίγοι καὶ ἔνδοξοι ἄνδρες· οὐδετέρους δὲ τούτων εὔλογον διαμαρτάνειν τοῖς ὅλοις, [g] ἀλλ' ἕν γέ τι, ἢ τὰ πλεῖστα κατορθοῦν. Τοῖς μὲν οὖν λέγουσι τὴν πᾶσαν ἀρετὴν, ἢ ἀρετήν τινα, συνῳδός ἐστιν ὁ λόγος· ταύτης γάρ ἐστιν ἡ κατ' αὐτὴν ἐνέργεια. Διαφέρει δὲ ἴσως οὐ μικρὸν ἐν κτήσει ἢ χρήσει τὸ ἄριστον ὑπολαμβάνειν, καὶ ἐν ἕξει ἢ ἐνεργείᾳ· τὴν μὲν γὰρ ἕξιν ἐνδέχεται μηδὲν [h] ἀγαθὸν ἀποτελεῖν ὑπάρχουσαν, οἷον τῷ καθεύδοντι ἢ καὶ ἄλλως πως ἐξηργηκότι· τὴν δὲ ἐνέργειαν οὐχ οἷόν τε· πράξει γὰρ ἐξ ἀνάγκης, καὶ εὖ πράξει. Ὥσπερ δὲ Ὀλυμπιάσιν οὐχ οἱ κάλλιστοι καὶ ἰσχυρότατοι στεφανοῦνται, ἀλλ' οἱ ἀγωνιζόμενοι· (τούτων γάρ τινες νικῶσιν·) οὕτω καὶ τῶν

To the vulgar it appears wisdom attended by pleasure; to the more enlightened φρονησις.

Those who enter the lists

[e] Εὐπορίαν Ven. 1. Bas. [f] Φήμη δ' οὔτις πάμπαν ἀπόλλυται, ἥντινα λαοὶ Πολλαὶ φημίζουσι, θεός δέ τίς ἐστι καὶ αὕτη. Hesiod. Ἔργων. v. 763, 4. [g] Ἀλλ' ἐπί τι καὶ τὰ πλεῖστα C C C. Ven. 1. ἢ καὶ τὰ πλεῖστα N C. [h] Ἀγαθὸν Andr. non agnoscit.

virtutem, alii prudentiam, alii sapientiam quandam, beatitudinem esse existimant: nonnulli hæc ipsa, aut horum aliquid cum voluptate conjungunt, aut a voluptate sejungi nolunt: alii etiam felicitatem externam complectuntur: atque horum alia multi ac veteres, alia pauci et clari viri loquuntur: quorum neutros probabile est omni ex parte errare, sed in uno aliquo saltem, aut in plurimis recte sentire. Ac cum iis quidem, qui vitam beatam esse dicunt omnem, aut aliquam virtutem, nostra congruit oratio: functio enim muneris virtute perfecta ac directa, virtutis est. Sed multum fortasse interest, summum bonum in possessione, an in usu positum esse putemus, in habitu, an in functione muneris: accidere enim potest, ut habitus, qui insit, nihil boni efficiat, ut in eo, qui dormit, aut qui alio aliquo modo otiosus ac feriatus est: de functione autem muneris idem dici non potest; aget enim necessario, et recte aget. Quemadmodum autem in ludis Olympicis non pulcherrimus, aut valentissimus quisque corona donatur, sed qui certant, (ex his enim vincunt aliqui;) sic et ea, quæ sunt in vita, ho-

[h]ἐν τῷ βίῳ καλῶν κἀγαθῶν [i]οἱ πράττοντες ὀρθῶς ἐπήβολοι γίγνονται. Ἔστι δὲ καὶ ὁ βίος αὐτῶν [k]καθ' αὑτὸν ἡδύς· τὸ μὲν γὰρ ἥδεσθαι, τῶν ψυχικῶν· ἑκάστῳ δ' ἐστὶν ἡδὺ πρὸς ὃ λέγεται φιλοτοιοῦτος· οἷον ἵππος μὲν τῷ φιλίππῳ, θέαμα δὲ τῷ [l]φιλοθεώρῳ· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὰ δίκαια τῷ φιλοδικαίῳ, καὶ ὅλως τὰ κατ' ἀρετὴν τῷ φιλαρέτῳ. Τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς τὰ ἡδέα [m]μάχεται, διὰ τὸ μὴ φύσει τοιαῦτ' εἶναι· τοῖς δὲ φιλοκάλοις ἐστὶν ἡδέα τὰ φύσει ἡδέα· [n]τοιαῦτα δ' αἱ κατ' ἀρετὴν πράξεις· ὥστε καὶ τούτοις εἰσὶν ἡδεῖαι, καὶ καθ' αὑτάς. Οὐδὲν δὴ προσδεῖται τῆς ἡδονῆς ὁ βίος αὐτῶν, ὥσπερ περιάπτου τινός, ἀλλ' ἔχει τὴν ἡδονὴν ἐν ἑαυτῷ· πρὸς τοῖς εἰρημένοις γάρ, [o]οὐδ' ἐστὶν ἀγαθὸς ὁ μὴ χαίρων ταῖς καλαῖς πράξεσιν· οὔτε γὰρ δίκαιον οὐδεὶς ἂν εἴποι τὸν μὴ χαίροντα τῷ δικαιοπραγεῖν, οὔτε ἐλευθέριον, τὸν μὴ χαίροντα ταῖς ἐλευ-

[h] Eud. lib. ii. cap. 1. [i] Οὐχ οἱ δυνάμενοι πράττειν ὀρθῶς. [k] Οὐχ ἔξωθεν ἔχων τὴν ἡδονήν. [l] Φιλοθεάμονι Ven. 2. [m] Non modo in diverſis hominibus, ſed in eodem etiam diverſis temporibus alia atque alia expetente. [n] Τοιαῦται N C. et Vet. Interp. τοιαῦται δὲ ἀεὶ αἱ κατ' Ven. 2. [o] Οὐδεὶς Vet. Interp.

neſta et bona, aſſequuntur et obtinent ii, qui recte faciunt. Eſt quinetiam eorum vita per ſe jucunda, per ſeque delectat: delectari enim in eorum numero ponitur, quæ ad animum pertinent: cujus autem quiſque rei nomine ac ratione amans appellatur, ea delectatur; ut equois, qui amat equos, ſpectaculo, ſpectaculis deditus: ſimiliter quoque rebus juſtis lætatur is, qui juſtitiam amore complectitur, et omnino rebus omnibus, quæ cum virtute conſentiunt, is, cui virtus cara eſt. Et quidem quæ res multitudini jucundæ ſunt, eæ pugnant inter ſe, propterea quod non ſunt per ſe tales: iis autem hominibus, qui ſtudioſi ſunt honeſtatis, ea ſunt jucunda, quæ natura jucunda ſunt; quo in genere ſunt eæ, quæ virtuti congruunt, actiones: itaque et his ſunt jucundæ, et per ſe jucundæ. Voluptate autem nihil eget eorum vita, tanquam appendice quadam, ſed habet in ſe incluſam voluptatem: nam præter ea, quæ dicta ſunt, non eſt is vir bonus, qui honeſtis actionibus non delectatur; neque enim quiſquam aut juſtum dixerit eum, qui non ex juſte factis capiat voluptatem, aut liberalem, qui liberalibus actionibus non delectetur: i-

The three excellent attainments distinctly characterised in the inscription of Delos are all concentrated in the correct energies of Virtue.

θερίοις πράξεσιν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Εἰ δὴ οὕτω, καθ' αὑτὰς ἂν εἶεν αἱ κατ' ἀρετὴν πράξεις ἡδεῖαι· ἀλλὰ μὴν καὶ ἀγαθαί γε καὶ καλαί, καὶ μάλιστα τούτων ἕκαστον, εἴπερ καλῶς κρίνει περὶ αὐτῶν ὁ σπουδαῖος· [p] κρίνει δὴ ὡς εἴπομεν. Ἄριστον ἄρα, καὶ κάλλιστον, καὶ ἥδιστον ἡ εὐδαιμονία· καὶ οὐ διώρισται ταῦτα κατὰ τὸ [q] Δηλιακὸν ἐπίγραμμα·

Κάλλιστον τὸ δικαιότατον, λῷστον δ' ὑγιαίνειν·
Ἥδιστον δὲ πέφυχ' οὗ τις ἐρᾷ τὸ τυχεῖν·

ἅπαντα γὰρ ὑπάρχει ταῦτα ταῖς ἀρίσταις ἐνεργείαις· ταύτας δέ, ἢ μίαν τούτων τὴν ἀρίστην, εἶναί φαμεν τὴν εὐδαιμονίαν. Φαίνεται δ' ὅμως καὶ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν προσδεομένη, καθάπερ [r] εἴπομεν· ἀδύνατον γάρ, ἢ οὐ ῥᾴδιον, τὰ καλὰ πράττειν [s] ἀχο-

[p] Ὁ περὶ ἕκαστον σπουδαῖος καλῶς ἕκαστα κρίνει· ὁ δὲ σπουδαῖος καὶ ἡδίστας, καὶ ἀρίστας, καὶ καλλίστας κρίνει τὰς κατ' ἀρετὴν ἐνεργείας· τοιαῦται οὖν εἰσιν. *Mur.* [q] Apollinis templo in Delo insula erat inscriptum. Hoc epigramma Aristoteles etiam reprehendit, in Eud. lib. i. cap. 1. hisce verbis: ὁ μὲν ἐν Δήλῳ παρὰ τῷ θεῷ τὴν αὐτοῦ γνώμην ἀποφηνάμενος, συνέγραψεν ἐπὶ τὸ προπύλαιον τοῦ Λητῴου, διελὼν οὐχ ὑπάρχοντα πάντα τῷ αὐτῷ, τό τε ἀγαθόν, καὶ τὸ καλόν, καὶ τὸ ἡδύ, ποιήσας, Κάλλιστον τὸ δικαιότατον &c. ἡμεῖς δ' αὐτῷ μὴ συγχωρῶμεν· ἡ γὰρ εὐδαιμονία κάλλιστον καὶ ἄριστον ἁπάντων οὖσα, ἥδιστόν ἐστι. *Qui numinis sententiam in Delo edisserit, vestibulo templi inscripsit, distinguens ea, quæ simul in eodem haud reperiuntur, bonum, honestum, et jucundum, his versibus, Pulcherrimum est* &c. *quod nos nequaquam concesserimus: felicitas enim, cum optima sit, et pulcherrima, eadem etiam jucundissima existit.* Hoc distichon etiam occurrit inter γνώμας Theognidis ver. 255. cujus in vulg. edit. posterior versus sic scribitur: Πρῆγμα δὲ τερπνότατον, οὗ τις ἐρᾷ, τὸ τυχεῖν. et in Ven. 1. Ἥδιστον δὲ τυχεῖν, οὗ τις ἕκαστος ἐρᾷ. [r] Pro εἴπομεν scribitur εἴρηται in marg. Bas. [s] Ἀχορήγητον, id est, μὴ βοηθούμενον τοῖς ἔξωθεν, *sine externorum subsidio.*

demque de cæteris virtutibus sentiendum. Quod si ita est, confitendum est per se jucundas esse virtuti consentaneas actiones: sunt vero etiam bonæ et honestæ, et horum unumquidque maxime, siquidem de iis vere judicat vir bonus: judicat autem, quemadmodum diximus. Est igitur quiddam optimum, pulcherrimum, et jucundissimum beatitudo: neque vero hæc ita distincta sunt, quemadmodum distinguit Deliacum epigramma:

Justitia est formosa, valetudo optima res est;
Dulce frui, cujus quemque perurit amor:

insunt enim hæc omnia in optimis muneris functionibus; has autem, aut harum unam optimam, beatitudinem esse diximus. Sed tamen bonis quoque externis egere videtur, ut diximus: nefas est enim, aut certe difficile, eum, cui nullæ suppetunt facultates, res agere præclaras; per-

ρήγητον ὄντα· πολλὰ μὲν γὰρ πράττεται καθάπερ δι' ὀργάνων, καὶ διὰ φίλων, καὶ πλούτου, καὶ πολιτικῆς δυνάμεως. Ἐνίων δὲ τητώμενοι ῥυπαίνουσι τὸ μακάριον, οἷον εὐγενείας, εὐτεκνίας, κάλλους· οὐ πάνυ γὰρ εὐδαιμονικὸς ὁ τὴν ἰδέαν παναίσχης, ἢ δυσγενὴς, ἢ μονώτης καὶ ἄτεκνος· ἔτι δ' ἴσως ἧττον, εἴ τῳ πάγκακοι παῖδες εἶεν, [t] ἢ φίλοι, ἢ ἀγαθοὶ ὄντες τεθνᾶσι. Καθάπερ οὖν εἴπομεν, ἔοικε προσδεῖσθαι καὶ τῆς τοιαύτης εὐημερίας· ὅθεν εἰς ταὐτὸ τάττουσιν ἔνιοι τὴν εὐτυχίαν τῇ εὐδαιμονίᾳ· ἔνιοι δὲ τὴν ἀρετήν.

ΚΕΦ. Θ'.

[u] ὍΘΕΝ καὶ ἀπορεῖται, πότερόν ἐστι μαθητὸν, ἢ ἐθιστὸν, ἢ ἄλλως πως ἀσκητόν· ἢ κατά τινα θείαν μοῖραν, ἢ καὶ διὰ τύχην παραγίνεται. Εἰ μὲν οὖν καὶ ἄλλο τι θεῶν ἐστι δώρημα ἀνθρώποις, εὔλογον καὶ τὴν εὐδαιμονίαν θεόσδοτον εἶναι,

[t] Ἢ φίλοι N C. et Andr. non agnoscunt. ἢ φίλοι, οἱ ἀγαθοὶ ὄντες τεθνᾶσι Lamb. qui transtulit : *vel cui amici, qui essent boni viri, excesserint e vita.* [u] Ὅθεν οὖν N C.

multa enim geruntur veluti instrumentis quibusdam, amicorum opera, et divitiis, et potentia civili. Et quædam res sunt, quibus si careant homines, felicitatis splendorem obscurant atque inquinant, ut nobilitas generis, prospera liberorum soboles, pulchritudo. Neque enim admodum facile est ei vitam beatam consequi, qui insigniter deformis, aut obscurissimo loco natus, aut solitarius et orbus sit: ac multo etiam minus fortasse, si cui sint liberi omni vitiorum genere cooperti, vel cum chari et boni essent excesserint e vita. Talem igitur prosperitatem, ut diximus, vita beata desiderare videtur: ex quo fit, ut nonnulli eodem numero et loco beatitudinem habeant, atque secundam fortunam; nonnulli virtutem.

CAP. IX.

UNDE etiam nascitur quæstio, utrum vel doctrina parari, vel consuetudine quæri, vel alia quadam exercitatione comparari possit; an potius divinitus, an etiam fortuito obveniat. Et vero si quod aliud a diis munus est hominibus datum, profecto consentaneum est beatitudinem quoque a diis immortalibus donari, eoque maxime

καὶ μάλιστα τῶν ἀνθρωπίνων ὅσῳ [x] βέλτιστον. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἴσως ἄλλης ἂν εἴη σκέψεως οἰκειότερον· φαίνεται δὲ, κἂν εἰ μὴ θεόπεμπτός ἐστιν, ἀλλὰ δι' ἀρετὴν, καί τινα μάθησιν, ἢ ἄσκησιν παραγίνεται, τῶν θειοτάτων εἶναι· τὸ γὰρ τῆς ἀρετῆς ἆθλον καὶ τέλος ἄριστον φαίνεται, καὶ θεῖόν τι, καὶ μακάριον. Εἴη δ' ἂν καὶ πολύκοινον· δυνατὸν γὰρ ὑπάρξαι πᾶσι τοῖς μὴ [y] πεπηρωμένοις πρὸς ἀρετὴν, διά τινος μαθήσεως καὶ ἐπιμελείας. Εἰ δ' ἐστὶν οὕτω βέλτιον, ἢ διὰ τύχην εὐδαιμονεῖν, εὔλογον ἔχειν οὕτως· εἴπερ τὰ κατὰ φύσιν, ὡς οἷόν τε κάλλιστα ἔχειν, οὕτω πέφυκεν· ὁμοίως δὲ καὶ [z] κατὰ τέχνην, καὶ πᾶσαν αἰτίαν, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἀρίστην. Τὸ δὲ μέγιστον καὶ κάλλιστον ἐπιτρέψαι τύχῃ λίαν [a] πλημμελὲς ἂν εἴη. Συμφανὲς δ' ἐστὶ καὶ ἐκ τοῦ λόγου τὸ ζητούμενον· εἴρηται γὰρ ψυχῆς

[x] Βελτίων in marg. Baf. [y] Πεπηρωμένους πρὸς ἀρετὴν per translationem nominat eos, quibus ita vel natura vel fortuna inimica est, ut virtutem adipisci nequeant. Andronicus παραφράζει hanc vocem per τὴν διάνοιαν βεβλαμμένους, καὶ πάντη ἀκινήτους πρὸς τὴν κτῆσιν τῆς ἀρετῆς, *homines haud integra mente, et plane ad comparandam sibi virtutem inhabiles.* [z] Τὰ καλὰ El. et C C C. Pro τέχνην N C. habet ἀρετήν. [a] Πλημμελὲς, *quod contra modulationis normam, inconcinnum, culpabile.*

quod rerum humanarum est optima. Sed hoc fortasse ab eo, quod considerare instituimus, alienum est, neque hujus disputationis proprium: illud quidem perspicuum est, etiamsi non sit a diis immortalibus dono missa, sed virtute, ac doctrina aliqua, aut exercitatione pariatur, in rebus divinissimis tamen esse numerandam: virtutis enim præmium et finis, optima quædam res esse, et divina, et beata videtur. Eadem etiam in medio erit posita, ut cum multis communicetur: potest enim contingere vel doctrina, vel studio aliquo iis omnibus, qui non sunt naturæ aut fortunæ vitio ad virtutem inepti, quasi manci ac debiles. Quod si sic præstat, quam fortunæ temeritate beatum esse, certe ita esse probabile est; siquidem res naturales ut pulcherrimæ esse possunt, ita a natura procreatæ sunt: idemque de iis, quæ ab arte et omni alia causa perficiuntur, judicari debet, multoque maxime quæ a præstantissima. Rem porro omnium maximam et pulcherrimam arbitrio fortunæ permittere, valde nefarium, contumeliosum, ac flagitiosum fuerit. Atque etiam ex definitione beatitudinis, id quod quærimus, perspicuum esse potest; diximus

ἐνέργεια κατ' ἀρετὴν ποιά τις· τῶν δὲ λοιπῶν ἀγαθῶν, τὰ μὲν ὑπάρχειν [b] ἀναγκαῖον, τὰ δὲ συνεργὰ καὶ χρήσιμα πέφυκεν ὀργανικῶς. Ὁμολογούμενα δὲ ταῦτ' ἂν εἴη καὶ τοῖς ἐν ἀρχῇ· τὸ γὰρ τῆς πολιτικῆς τέλος ἄριστον ἐτίθεμεν· αὕτη δὲ πλείστην ἐπιμέλειαν ποιεῖται τοῦ ποιούς τινας [c] καὶ ἀγαθοὺς τοὺς πολίτας ποιῆσαι, καὶ πρακτικοὺς τῶν καλῶν. Εἰκότως οὖν οὔτε βοῦν, οὔτε ἵππον, οὔτε ἄλλο τι τῶν ζώων οὐδὲν, εὔδαιμον λέγομεν· οὐδὲν γὰρ αὐτῶν οἷόν τε κοινωνῆσαι τοιαύτης ἐνεργείας. Διὰ ταύτην δὲ τὴν αἰτίαν οὐδὲ παῖς εὐδαίμων ἐστίν· οὔπω γὰρ πρακτικὸς τῶν τοιούτων διὰ τὴν ἡλικίαν· οἱ δὲ λεγόμενοι, διὰ τὴν ἐλπίδα μακαρίζονται· δεῖ γάρ, ὥσπερ εἴπομεν, καὶ ἀρετῆς τελείας, καὶ βίου τελείου. Πολλαὶ γὰρ μεταβολαὶ γίνονται, καὶ παντοῖαι τύχαι κατὰ τὸν βίον· καὶ ἐνδέχεται τὸν μάλιστα εὐθηνοῦντα μεγάλαις συμφοραῖς περιπεσεῖν ἐπὶ γήρως, καθάπερ ἐν τοῖς Ἡρωϊκοῖς περὶ Πριάμου μυθεύεται· τὸν δὲ

we cannot call animals happy nor children because they do not partake of the energies

vicissitudes

[b] Ἀναγκαῖα μὲν, οἷον ὑγίεια σώματος, καὶ ζωῆς ἐπίτασις, καὶ τἆλλα, ὧν χωρὶς οὐκ ἔστι πληρωθῆναι τὴν εὐδαιμονίαν· ὄργανα δὲ, ὥσπερ πλοῦτος καὶ φίλοι. *Necessaria quidem sunt sanitas corporis, eaque quæ ad vitam sustinendam spectant, et similia, sine quibus perfici non potest felicitas: instrumenta vero, ut opes et amici.* Andr. [c] Ἢ ἀγαθοὺς N C.

enim eam esse cujusdammodi ex virtute muneris animi functionem: cætera autem bona alia præsto esse necesse est, alia adjuvant et conducunt natura, instrumentorum instar. Atque hæc etiam cum iis, quæ initio diximus, consentiunt: civilis enim scientiæ finem optimum esse statuebamus: quæ magnam diligentiam adhibet, ut cives certo quodam modo affectos, bonosque, et ad res honestas agendas idoneos reddat. Merito igitur neque bovem, neque equum, neque aliud animal ullum, beatum dicimus: nulli enim eorum esse potest talis functionis communitas. Atque ob hanc causam ne puer quidem est beatus: nondum enim per ætatem ad talia agenda satis aptus est: qui autem beati dicuntur, propter spem, quam de iis habent homines, tales prædicantur: opus est enim (ut diximus) cum absoluta virtute, tum vita integra et perfecta. Multæ enim in vita rerum commutationes, variique casus interveniunt: fierique potest, ut cujus res hodie sint valde secundæ, is maximis in senectute calamitatibus afficiatur, quemadmodum in Heroicis de Priamo fabulantur Poetæ:

τοιαύταις χρησάμενον τύχαις, καὶ τελευτήσαντα ἀθλίως, οὐδεὶς [d] εὐδαιμονίζει.

ΚΕΦ. ι'.

ΠΟΤΕΡΟΝ οὖν οὐδ' ἄλλον οὐδένα ἀνθρώπων εὐδαιμονιστέον, ἕως ἂν ζῇ, [e] κατὰ Σόλωνα δὲ χρεὼν τέλος ὁρᾷν; [f] εἰ δὲ δὴ καὶ θετέον οὕτως, ἆρά γε καὶ ἔστιν εὐδαίμων τότε ἐπειδὰν ἀποθάνῃ; ἢ τοῦτό γε παντελῶς ἄτοπον, ἄλλως τε καὶ τοῖς λέγουσιν ἡμῖν ἐνέργειάν τινα τὴν εὐδαιμονίαν; Εἰ δὲ μὴ λέγομεν τὸν τεθνεῶτα εὐδαίμονα, μηδὲ Σόλων τοῦτο βούλεται, ἀλλ' ὅτι τηνικαῦτα ἄν τις ἀσφαλῶς μακαρίσειεν ἄνθρωπον, ὡς ἐκτὸς ἤδη τῶν κακῶν ὄντα καὶ δυστυχημάτων· ἔχει μὲν καὶ τοῦτο ἀμφισβήτησίν τινα· δοκεῖ γὰρ εἶναί τι τῷ τεθνεῶτι καὶ κακὸν καὶ ἀγαθὸν, εἴπερ καὶ τῷ ζῶντι, μὴ αἰσθανομένῳ δέ, οἷον τιμαὶ καὶ ἀτιμίαι, καὶ τέκνων καὶ ὅλως ἀπογόνων εὐπραξίαι

[d] Εὐδαιμονίζει *El.* [e] Cum Crœſus, ditiſſimus Lydorum rex, Soloni omnes ſuos theſauros monſtraſſet, hunc interrogavit, annon eum beatum judicaret? cui Solon reſpondit, *ante mortem nemo beatus eſt dicendus.* Vide Herodot. lib. i. Hanc Solonis ſententiam Ariſtoteles reprehendit Eud. lib. ii. cap. 1. hiſce verbis: Διὸ καὶ τὸ Σόλωνος ἔχει κακῶς, τὸ μὴ ζῶντ' εὐδαιμονίζειν, ἀλλ' ὅταν λάβῃ τέλος· οὐθὲν γὰρ ἀτελὲς εὔδαιμον, οὐ γὰρ ὅλον. *Quocirca frivola eſt Solonis ſententia, negantis vivum ullum beatum eſſe, niſi ubi finem attigerit: nihil quippe imperfectum felix eſſe poteſt, cum integrum non ſit.* [f] Εἰ δὲ δεῖ N C. et C C C.

porro qui tales caſus fuerit expertus, miſereque de hac vita deceſſerit, eum profecto nemo ducet beatum.

CAP. X.

NEMONE igitur alius mortalium, quamdiu manet in vita, beatus eſt judicandus, ſed Solonis ſententia, ſpectandum tempus ætatis extremum? et, ſi hoc ita eſſe fatemur, etiamne beatus eſt tum, cum exceſſerit e vita? an hoc quidem prorſus abſurdum eſt, nobis præſertim, qui beatitudinem functionem quandam muneris eſſe dicimus? Quod ſi nec nos eum beatum dicimus, qui mortuus eſt, nec hoc vult Solon, ſed tum denique hominem vere ac tuto beatum prædicari poſſe, tanquam jam extra omnium malorum atque infortuniorum diſcrimen poſitum; ne hoc quidem dubitatione vacat: nam ſi etiam ei qui vivit, neque ſentit, aliquid malum et bonum eſt, aliquid videtur eſſe et mortuo, ut honores et ignominiæ, et liberorum et

Πριν αν τελευτηση επισχειν μηδε καλειν ολβιον αλλ' ευτυχεα. Herod: 1st book. 32.

τε καὶ δυστυχίαι. Ἀπορίαν δὲ καὶ ταῦτα παρέχει· τῷ γὰρ μακαρίως βεβιωκότι μέχρι γήρως, καὶ τελευτήσαντι κατὰ λόγον, ἐνδέχεται πολλὰς μεταβολὰς συμβαίνειν περὶ τοὺς ἐκγόνους, καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ἀγαθοὺς εἶναι, καὶ τυχεῖν βίου τοῦ κατ' ἀξίαν, τοὺς δ' ἐξ ἐναντίας· δῆλον δ' ὅτι καὶ τοῖς [g] ἀποστήμασι πρὸς τοὺς γονεῖς παντοδαπῶς ἔχειν αὐτοὺς ἐνδέχεται. Ἄτοπον δὴ γίνοιτ' ἄν, εἰ συμμεταβάλοι καὶ ὁ τεθνεὼς, καὶ γίνοιτο ὅτε μὲν εὐδαίμων, πάλιν δὲ ἄθλιος· ἄτοπον δὲ καὶ τὸ μηδὲν μηδ' ἐπί τινα χρόνον συνικνεῖσθαι τὰ τῶν ἐκγόνων τοῖς γονεῦσιν. Ἀλλ' ἐπανιτέον ἐπὶ τὸ πρότερον ἀπορηθέν· τάχα γὰρ ἂν θεωρηθείη καὶ τὸ νῦν ἐπιζητούμενον ἐξ ἐκείνου. Εἰ δὴ τέλος ὁρᾶν δεῖ, καὶ τότε μακαρίζειν ἕκαστον, οὐχ ὡς ὄντα μακάριον, ἀλλ' ὅτι πρότερον ἦν· πῶς οὐκ ἄτοπον, εἰ, ὅτε ἐστὶν εὐδαίμων, μὴ ἀληθεύσεται κατὰ αὐτοῦ τὸ ὑπάρχον, διὰ τὸ

[g] Ἀπόστημα, cum sæpe *spatium* et *intervallum* significet, referri possit ad tempus: vel cum Eustratio dicamus nihil aliud esse quam *defectionem a parentum moribus*.

the lapse of time. it would be absurd to imagine, that death exposes to an equal vicissitude of fortune either good or bad as is discernible in our mortal career, and equally so to suppose that the various situations of the surviving relations have no effect upon the departed —

omnino posterorum res secundæ et adversæ. Difficultatem autem hæc quoque afferunt: fieri enim potest, ut, quem vita beata usque ad senectutem prosecuta sit, et qui supremum vitæ diem convenienter actæ jam ætati obierit, eum multæ in posteris mutationes ac varietates excipiant, ut eorum alii boni sint, eaque vita, quam merentur, potiantur, alii contra: atque hoc perspicuum est, etiam magno spatio interjecto, magnam in eis morum ac fortunæ dissimilitudinem ac varietatem, si cum parentibus conferantur, evenire posse. Absurdum igitur fuerit, si una cum eis mortuus quoque commutetur, fiatque nunc beatus, nunc contra miser: absurdum vero etiam illud esset, res posterorum nihil, ne ad ullum quidem usque tempus, ad parentes pertinere. Sed redeundum est ad id, quod ex priore loco dubitatum est: fortassis enim ex illo id quoque, quod posterius quærebamus, intelligetur. Si igitur supremus vitæ dies expectandus est, et tum quisque beatus existimandus est, cum eum diem obierit, non quod nunc beatus sit, sed quod antea fuerit: nonne absurdum est, cum quis beatus est, tum id quod in eo inest de ipso non vere dictum iri, ob hanc causam, quod vivos

Taking fortune for our guide we might justly [call] the same man happy & miserable almost at same instant

The claims of fortune to the command of happiness are rejected on account of its instability — the energies of Virtue are supported by their stability

μὴ βȣ́λεσθαι τȣ̀ς ζῶντας εὐδαιμονίζειν διὰ τὰς μεταβολὰς, καὶ διὰ τὸ μόνιμόν τι τὴν εὐδαιμονίαν ὑπειληφέναι, καὶ μηδαμῶς εὐμετάβολον· τὰς δὲ τύχας πολλάκις ἀνακυκλεῖσθαι περὶ τȣ̀ς αὐτȣ́ς; δῆλον γὰρ, ὡς εἰ συνακολȣθοίημεν ταῖς τύχαις, τὸν αὐτὸν εὐδαίμονα, καὶ πάλιν ἄθλιον ἐρȣ̃μεν πολλάκις, [h] χαμαιλέοντά τινα τὸν εὐδαίμονα ἀποφαίνοντες, καὶ σαθρῶς ἱδρυμένον. Ἢ τὸ μὲν ταῖς τύχαις ἐπακολȣθεῖν ȣ̓δαμῶς [i] ὀρθόν; οὐ γὰρ ἐν ταύταις τὸ εὖ ἢ κακῶς, ἀλλὰ προσδεῖται τȣ́των ὁ ἀνθρώπινος βίος, καθάπερ εἴπομεν· κύριαι δ' εἰσὶν αἱ κατ' ἀρετὴν ἐνέργειαι τῆς εὐδαιμονίας, αἱ δ' ἐναντίαι τȣ̃ ἐναντίȣ. Μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ καὶ τὸ νῦν διαπορηθέν· περὶ ȣ̓δὲν γὰρ ȣ̓́τως ὑπάρχει τῶν [k] ἀνθρωπίνων βεβαιότης, ὡς περὶ τὰς ἐνεργείας τὰς κατ' ἀρετήν· μονιμώτεραι

[h] Χαμαιλέοντα vocat *eum, qui eſt varius, et modo hanc, modo illam ſpeciem præ ſe fert, quique ad contrarios proſperæ vel adverſæ fortunæ ſtatus mutatur.* Hoc animal aiunt in metu colorem mutare: unde Tertullianus in libro de Pallio ait iſtud de corio ſuo ludere. Imitatur autem omnes colores præter album, ut ait Plutarchus; vel, ut ait Plinius, præter rubrum et candidum. Qui plura cupit, legat Ariſtotelem lib. ii. de natura animalium, et Plinium lib. viii. cap. 33. et Theophraſtum in libro περὶ τῶν τὰς χρόας μεταβαλλόντων. [i] Forte ὀρθὸν, tranſlata interrogationis nota poſt τȣ̃ ἐναντίȣ. *Caſaub.* [k] Nonnulli codd. (ſic Ven. 2. Andr. N C. et El.) ἀνθρωπίνων ἔργων habent, quam lectionem Vet. Interp. adjuvat: puto tamen quod additum eſt, declarationem quandam fuiſſe, et ſine illo pulcherrime ſententiam ſtare. *Vict.*

beatos prædicare nolimus propter rerum commutationes caſuumque varietates, et quia beatitudinem quidem firmum quiddam et prope immutabile eſſe exiſtimemus: fortuna autem ſæpe ſeſe identidem convertens, atque in orbem volvens, eoſdem homines feriat? perſpicuum eſt enim, ſi fortunæ caſus ſequamur, nos eundem nunc beatum, nunc contra miſerum ſæpe eſſe dicturos, chamæleontem quendam, et parum ſtabili ſede collocatum, virum beatum noſtra oratione fingentes. An potius indignum atque iniquum eſt fortunæ varietatem et mobilitatem ſequi? non enim bene vel male vivendi ratio in hac poſita eſt, ſed fortunæ bona, ut adjumenta quædam, humana vita deſiderat, quemadmodum diximus: actiones autem virtuti conſentaneæ beatitudinis dominæ ſunt, miſeriarum vero contrariæ. Atque huic rationi teſtimonio eſt hoc ipſum, de quo prius dubitatum eſt: nulla enim in re humana tanta ineſt firmitudo, quanta in iis actio-

γὰρ καὶ τῶν ἐπιστημῶν αὗται δοκοῦσιν εἶναι· τούτων δὲ αὐτῶν αἱ [l] τιμιώταται καὶ μονιμώταται, διὰ τὸ μάλιστα καὶ συνεχέστατα καταζῆν ἐν αὐταῖς τοὺς μακαρίους· τοῦτο γὰρ ἔοικεν [m] αἰτίῳ τοῦ μὴ γίγνεσθαι περὶ [n] αὐτὰ [o] λήθην. Ὑπάρξει δὴ τὸ ζητούμενον τῷ εὐδαίμονι, καὶ ἔσται διὰ βίου τοιοῦτος· ἀεὶ γὰρ, ἢ μάλιστα πάντων, πράξει καὶ θεωρήσει τὰ κατ' ἀρετὴν, καὶ τὰς τύχας οἴσει κάλλιστα καὶ πάντῃ πάντως [p] ἐμμελῶς ὅ γ', ὡς ἀγαθὸς ἀληθῶς καὶ [q] τετράγωνος ἄνευ ψόγου. Πολλῶν δὲ γενομένων κατὰ τύχην, καὶ διαφερόντων μεγέθει καὶ μικρότητι, τὰ μὲν μικρὰ τῶν εὐτυχημάτων, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀντικειμένων, δῆλον, ὡς οὐ ποιεῖ ῥοπὴν τῆς ζωῆς· τὰ δὲ μεγάλα καὶ πολλὰ, γιγνόμενα μὲν εὖ, μακαριώτερον τὸν βίον ποιήσει· καὶ γὰρ αὐτὰ συνεπικοσμεῖν πέφυκε, καὶ ἡ χρῆσις αὐ-

[l] *Τιμιώτεραι, μονιμώτεραι* Ven. 2. Andr. *αἱ τιμιώτερ. διὰ τὸ* El. in hujus vero marg. in ſuperlativo gradu ſcribuntur altera manu. [m] *Αἴτιον* Ven. 2. [n] *Αὐτὰς* N C. et C C C. [o] Vix enim fieri poteſt, ut eorum obliviſcamur, quæ quotidie agimus, et quæ nos maxime delectant. [p] *Ἐμμελῶς, cum modulatione, concinne, decenter, æquabiliter.* [q] *Καὶ τετράγωνος ἄνευ ψόγου* verba ſunt Simonidis: ſententia autem integra reperitur apud Platonem in Protagora, his verbis: *λέγει γάρ που Σιμωνίδης πρὸς Σκόπαν, τὸν Κρέοντος υἱὸν τοῦ Θετταλοῦ, ὅτι ἄνδρα ἀγαθὸν μὲν ἀληθέως γενέσθαι χαλεπὸν, χερσί τε καὶ ποσὶ καὶ νόῳ τετράγωνον, ἄνευ ψόγου τετυγμένον.* In lib. iii. cap. 11. Rhet. Ariſtoteles dicit *τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα φάναι εἶναι τετράγωνον, μεταφορά· ἄμφω γὰρ τέλεια.* Videtur autem *bonum et fortem virum* vocaſſe *quadratum*, vel a *figura quadrata*, quæ perfectiſſima habetur: vel a *corpore quadrato*; ut enim id corpus, quamcunque in partem projiciatur, ita cadit ut rectum permaneat, ſic *vir bonus* et *fortis* ſtat ſemper, neque ullo fortunæ impetu dejici poteſt.

nibus, quæ cum virtute conſentiunt; nam hæ vel ſcientiis ipſis ſtabiliores ac diuturniores eſſe videntur: atque harum ipſarum ut quæque plurimi eſt, ita diutiſſime permanet, propterea quod in eis maxime et aſſidue ætatem agunt beati: quæ videtur eſſe cauſa, cur nulla unquam oblivione deleantur. Inerit ergo in beato id quod quærimus, taliſque in vita futurus eſt: nam vel ſemper, vel omnium maxime ea et aget, et animo cernet, quæ cum virtute conjuncta ſunt, fortunæque caſus pulcherrime, omnique ex parte, et plane concinne feret, ut vere vir bonus et ſine vituperatione quadratus. Sed cum multa fortuito eveniant, eaque magnitudine et parvitate differant, perſpicuum eſt ea fortunæ bona, itemque contraria, quæ parva ſint, nihil ad vitam momenti habere: magna autem fortunæ beneficia et multa vitam beatiorem eſſe effectura; nam

τῶν καλὴ καὶ σπουδαία γίγνεται· ἀνάπαλιν δὲ συμβαίνοντα θλίβει καὶ λυμαίνεται τὸ μακάριον· λύπας τε γὰρ ἐπιφέρει, καὶ ἐμποδίζει πολλαῖς ἐνεργείαις. Ὅμως δὲ καὶ ἐν τούτοις διαλάμπει τὸ καλὸν, [r]ἐπειδὰν φέρῃ τις εὐκόλως πολλὰς καὶ μεγάλας ἀτυχίας, μὴ δι' ἀναλγησίαν, ἀλλὰ γεννάδας ὢν καὶ μεγαλόψυχος. Εἰ δ' εἰσὶν αἱ ἐνέργειαι κύριαι τῆς ζωῆς, καθάπερ εἴπομεν, οὐδεὶς ἂν γένοιτο τῶν μακαρίων ἄθλιος· οὐδέποτε γὰρ πράξει τὰ μισητὰ καὶ φαῦλα· τὸν γὰρ ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸν καὶ ἔμφρονα πάσας οἰόμεθα τὰς τύχας εὐσχημόνως φέρειν, καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἀεὶ τὰ κάλλιστα πράττειν· καθάπερ καὶ στρατηγὸν ἀγαθὸν τῷ παρόντι στρατοπέδῳ χρῆσθαι [s]πολεμικώτατα, καὶ σκυτοτόμον ἐκ τῶν δοθέντων σκυτῶν κάλλιστον ὑπόδημα ποιεῖν, τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τοὺς ἄλλους τεχνίτας ἅπαντας. Εἰ δ' οὕτως, ἄθλιος μὲν οὐδέποτε γένοιτ' ἂν ὁ εὐδαίμων· [t]οὐ μὴν μακάριός γε, ἂν Πρια-

there is a flat contradiction in terms, of what has been said before

[r] Ὡς ἐπειδὰν Ven. 1. et 2. [s] Στρατηγικώτατον pro πολεμικώτατα N C. [t] Ἀλλὰ μονονοὺ μακάριος τῆς γε τύχης ἕνεκα, ἐὰν Πριαμικαῖς περιπέσῃ τύχαις. Sed

et una ornamento ſuapte natura ſolent eſſe, et uſus eorum pulcher et bonus efficitur: contraria vero vitam beatam in anguſtias redigunt, et corrumpunt; ægritudines enim animis inferunt, et multorum munerum functiones impediunt. Veruntamen etiam in his ſplendet atque elucet ipſum honeſtum, tum maxime, cum quis multas et magnas calamitates fert leniter et placide, non quod doloris ſenſu careat, ſed quod generoſi magnique ſit animi. Itaque ſi vitæ dominatum ſummamque adeo poteſtatem obtinent muneris functiones, ut diximus, nullus beatus ullo pacto miſer eſſe poteſt; nunquam enim quicquam aget odio dignum aut improbum: nam qui vere bonus et bene ſanæ mentis eſt, eum putamus omnes fortunæ caſus decenter et ex perſonæ ſuæ dignitate ferre, ſemperque ex iis, quæ ſuppetunt, res pulcherrimas agere: quomodo et bonum imperatorem eo exercitu, qui præſto eſt, ſemper uti bellicoſiſſime, et ſutorem ex iis pellibus, quæ ad eum delatæ ſunt, calceum pulcherrimum conficere, eodemque modo cæteros artifices omnes. Quod ſi ita eſt, profecto vir beatus nunquam miſer ille quidem futurus eſt: haud fa-

μικαῖς τύχαις περιπέσῃ· οὐδὲ δὴ [u] ποικίλος γε καὶ εὐμετάβολος· οὔτε γὰρ ἐκ τῆς εὐδαιμονίας κινηθήσεται ῥᾳδίως, οὐδ᾽ ὑπὸ τῶν τυχόντων ἀτυχημάτων, ἀλλ᾽ ὑπὸ μεγάλων καὶ πολλῶν· ἔκ [x] τε τῶν τοιούτων οὐκ ἂν γένοιτο πάλιν εὐδαίμων ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ· ἀλλ᾽ εἴ περ, ἐν πολλῷ τινι καὶ τελείῳ, μεγάλων καὶ καλῶν ἐν αὐτῷ γενόμενος ἐπήβολος. Τί οὖν κωλύει λέγειν εὐδαίμονα τὸν κατ᾽ ἀρετὴν τελείαν ἐνεργοῦντα, καὶ τοῖς ἐκτὸς ἀγαθοῖς ἱκανῶς κεχορηγημένον, μὴ τὸν τυχόντα χρόνον, ἀλλὰ τέλειον βίον; ἢ προσθετέον, καὶ βιωσόμενον οὕτω, καὶ τελευτήσοντα κατὰ λόγον; ἐπειδὴ τὸ μέλλον ἀφανὲς ἡμῖν· τὴν εὐδαιμονίαν δὲ τέλος καὶ τέλειον τίθεμεν [y] πάντῃ πάντως. Εἰ δ᾽ οὕτω, μακαρίους [z] μὲν ἐροῦμεν τῶν ζώντων, οἷς ὑπάρχει

ſolummodo quod ad fortunam non beatus, ſi in eaſdem forte, in quas olim Priamus, calamitates incidat. Andron. Hæc hujus loci expoſitio eorum ſententiæ favet, qui cum Euſtratio medium quoddam ſtatuunt inter beatitudinem et miſeriam, et hoc modo hunc locum interpretantur: Is qui in *Priami* calamitates inciderit, cum careat iis bonis, ſine quibus eluceſcere non poteſt beatitudo, beatus dici non poteſt, neque tamen miſer, quia nullis ſuccumbit vitiis, citra quæ nulla eſt vera miſeria. Hæc difficultas minime ſolvi poteſt ex diſcrimine, quod quidam ſtatuunt inter εὐδαίμων et μακάριος, cum manifeſtum ſit, quod Ariſtoteles his duobus nominibus in hoc cap. promiſcue utitur. [u] Ποικίλος τις Ven. 2. ποικίλος τε El. [x] Τὲ non habent N C. C C C. Ven. 1. et 2. [y] Quidam omittunt πάντῃ ante πάντως: ſed geminatio iſta ſupra etiam fuit in hoc cap. *Sylb.* [z] Μὲν non agnoſcunt MSS. Ven. 1. 2. et Camot.

cile tamen beatus dici poterit, ſi in Priami calamitates inciderit: neque vero varius et mutabilis: nam ut neque facile de beata vita poterit demoveri, neque a quibuſlibet rebus adverſis, ſed a magnis et multis: ſic neque talibus fortunæ caſibus afflictus rurſus brevi tempore fieri poterit beatus: ſed ſi fiet, longo et juſto temporis intervallo fiet, cum magnarum et honeſtarum rerum interea compos fuerit effectus. Quid prohibet igitur, quo minus eum dicamus beatum, qui ſuas actiones perfecta virtute dirigit, boniſque externis mediocriter inſtructus eſt, non ad quodlibet tempus, ſed per vitam perfectam? an eodem etiam addere debemus, qui ſit ita victurus, et mortem ei vitæ convenienter obiturus? quandoquidem res futuræ nobis ſunt obſcuræ: beatitudinem autem finem eſſe, et quiddam prorſus et omni ex parte perfectum, ponimus. Quæ cum ita ſint, beatos ex vivis dicemus eos, in quibus ea inſunt,

καὶ ὑπάρξει τὰ λεχθέντα· μακαρίους δὲ, [a]ὡς ἀνθρώπους. Καὶ περὶ μὲν τούτων ἐπὶ τοσοῦτον διωρίσθω.

ΚΕΦ. ια΄.

ΤΑΣ δὲ τῶν ἀπογόνων τύχας καὶ τῶν φίλων ἁπάντων τὸ μὲν μηδοτιοῦν συμβάλλεσθαι, λίαν ἄφιλον φαίνεται, καὶ ταῖς δόξαις ἐναντίον. Πολλῶν δὲ καὶ παντοίας ἐχόντων διαφορὰς τῶν συμβαινόντων, καὶ τῶν μὲν μᾶλλον συνικνουμένων, τῶν δ᾽ ἧττον, καθ᾽ ἕκαστον μὲν διαιρεῖν μακρὸν καὶ ἀπέραντον φαίνεται· καθ᾽ ὅλου δὲ λεχθὲν καὶ τύπῳ τάχ᾽ ἂν ἱκανῶς ἔχοι. Εἰ δὴ καθάπερ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἀτυχημάτων, τὰ μὲν ἔχει τι βρῖθος καὶ ῥοπὴν πρὸς τὸν βίον, τὰ δ᾽ ἐλαφροτέροις ἔοικεν· οὕτω καὶ τὰ περὶ τοὺς φίλους ὁμοίως ἅπαντας. Διαφέρει δὲ τῶν παθῶν ἕκαστον περὶ ζῶντας ἢ τελευτήσαντας συμβαίνειν, πολὺ μᾶλλον [b]ἢ τὰ παράνομα καὶ δεινὰ προϋπάρ-

[a] Ὡς abeſt a N C. El. Ven. 1. et 2. *Μακαρίους δὲ ὡς ἀνθρώπους ἀνθρωπίνην μακαριότητα, ἥτις οὐ πάντῃ τέλειον ἔχει τὸ ἀγαθόν. Beatum autem dico beatitudine humana, quæ non undique perfectum habet bonum.* Andr. [b] Hanc periochen vertit Lamb. *quam utrum facinora injuſta et atrocia aliorum, circa quæ tragœdia verſatur, jam olim perpetrata ſint, an nunc primum perpetrentur:* cui favet Euſtratius, et plu-

et inerunt, quæ a nobis ſupra dicta ſunt: beatos autem ut homines. Atque hæc quidem hactenus.

CAP. XI.

FORTUNAM autem ſecundam et adverſam poſterorum et amicorum omnium nihil beatum virum attingere dicere, cum valde ab amicitia alienum eſſe, tum a communibus hominum opinionibus abhorrere videtur. Sed cum multa quotidie eventa exiſtant, eorumque magna ſit varietas, cumque alia magis, alia minus ad nos pertineant; ea quidem ſigillatim explicare atque in partes diſtribuere longum atque infinitum videtur: univerſe autem oſtendere ac veluti rudi imagine adumbrare fortaſſe ſatis fuerit. Si igitur, ut res adverſæ, quæ cuique accidunt, aliæ pondus aliquod et momentum habent ad vitam, aliæ ſunt leviores: ſic eæ etiam quæ amicis omnibus. Sed permultum intereſt, utrum unuſquiſque caſus acerbus vivis, an mortuis accidat, et longe quidem magis intereſt, quam utrum res injuſtæ et atroces in tragœdiis olim pa-

→ The dead both are and are not affected by the fortunes of the living.

χειν ἐν ταῖς τραγῳδίαις, ἢ πράττεσθαι. Συλλογιστέον δὴ καὶ [c] ταύτην τὴν διαφοράν· μᾶλλον [d] δ' ἴσως τὸ διαπορεῖσθαι περὶ τοὺς κεκμηκότας, εἴ τινος ἀγαθοῦ κοινωνοῦσιν, ἢ τῶν ἀντικειμένων· ἔοικε γὰρ ἐκ τούτων, εἰ καὶ διϊκνεῖται πρὸς αὐτοὺς ὁτιοῦν, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε τοὐναντίον, ἀφαυρόν τι καὶ μικρὸν, [e] ἢ ἁπλῶς, ἢ ἐκείνοις εἶναι· [f] εἰ δὲ μὴ, τοσοῦτόν γε καὶ τοιοῦτον, ὥστε μὴ ποιεῖν εὐδαίμονας τοὺς μὴ ὄντας, μηδὲ τοὺς ὄντας [g] μακαρίους ἀφαιρεῖσθαι τὸ μακάριον. [h] Συμβάλλεσθαι μὲν οὖν τι φαίνονται τοῖς κεκμηκόσιν αἱ εὐπραξίαι τῶν φίλων, ὁμοίως δὲ καὶ αἱ δυσπραξίαι· τοιαῦτα δὲ καὶ τηλικαῦτα, ὥστε μήτε τοὺς εὐδαίμονας μὴ εὐδαίμονας ποιεῖν, μήτ' ἄλλο τῶν τοιούτων μηδέν.

are partakers — of which extent & magnitude

vel natura sua vel quia mortuis pervenit

rimi Latini interpretes. Argyropylus vero tranſtulit: *quam res nefandæ graveſque agantur, an in tragœdiis recitentur:* quæ verſio etiam ad mentem Ariſtot. accommodata videtur, et confirmatur ab Andr. qui hoc *ſimile* explicat his verbis: *ὅσην ἔχει διαφορὰν τὰ ἐν ταῖς τραγῳδίαις πλαττόμενα κακὰ τῶν προϋπαρξάντων πραγμάτων, ὧν ταῦτα σκιαί. Quantum differunt ea quæ in tragœdiis repræſentantur, mala a malis ipſis, quorum hæc tantum umbræ ſunt.* Vide Gruchium. [c] Ταύτην Ven. 2. [d] Quidam ἴσως τόδε δεῖ διαπορεῖσθαι emendant, ſine ratione et libris. *Caſaub.* [e] Ἢ ἁπλῶς, id eſt, vel natura ſua et per ſe parvum: ἢ ἐκείνοις, id eſt, vel mortuis ipſis eſt exiguum; licet enim magnum ipſum fuerit, imminutum valde perventurum eſt ad mortuos. [f] Vet. Interp. ſic videtur legiſſe, εἰ δὲ, μὴ τοσοῦτόν γε καὶ τοιοῦτον, ὥστε ποιεῖν εὐδαίμονας τοὺς μὴ ὄντας: cujus ſcripturæ hæc erit ſententia, Sin aliquid valeat, at non tantum certe, neque tale eſſe, ut vel eos, qui non ſint, beatos efficiat. *Lamb.* Huic lectioni favet Andr. qui ſic hunc locum exponit, εἰ δὲ ἔχει τινὰ δύναμιν, ἀλλ' οὐ τοσαύτην γε καὶ τοιαύτην, ὥστε ποιεῖν εὐδαίμονας τοὺς μὴ ὄντας, ἢ τοὺς ὄντας ἀφαιρεῖσθαι τὴν μακαριότητα. [g] Μακαρίους deeſt El. C C C. et Andr. nec Vet. Interp. expreſſit. Ariſtotelis non fuiſſe videtur, qui ſemper brevitate gaudet. [h] Συμβάλλεσθαι μὲν οὖν &c. uſque ad finem cap. Scholion fuiſſe ſuſpicatur Victorius. Cum vero plurimi libri, tam impreſſi quam manu exarati, illa habeant, et Vet. Interp. expreſſerit, et Euſtratius et Andronicus agnoſcant; ſi ſint Scholion, vetuſtiſſimum eſt.

tratæ fuerint, an *coram* perpetrentur. Colligenda hoc etiam modo erit differentia: immo vero de hoc quærendum ac dubitandum eſt, utrum mortui boni alicujus aut mali ſint participes, necne: apparet enim ex his, etiamſi quid ad eos perveniat, quodcunque ſit illud, ſive bonum, ſive malum, perquam id leve atque exiguum vel abſolute, vel illis eſſe: ſin aliter, at certe tantillum, ac tale, ut neque eos, qui non ſunt, beatos efficiat, neque beatitudinem iis, qui eam adepti ſunt, adimat. Videntur igitur res amicorum tum ſecundæ, tum adverſæ, nonnihil ad mortuos pertinere: ſed ita et tantum, ut neque beatos non beatos efficiant, neque quicquam aliud tale.

ΚΕΦ. ιβʹ.

ΔΙΩΡΙΣΜΕΝΩΝ δὲ τούτων, ἐπισκεψώμεθα περὶ τῆς εὐδαιμονίας, πότερα [i] τῶν ἐπαινετῶν ἐστιν, ἢ μᾶλλον τῶν τιμίων· δῆλον γάρ, ὅτι τῶν γε δυνάμεων οὐκ ἐστί. Φαίνεται δὴ πᾶν τὸ ἐπαινετὸν τῷ ποιόν τι εἶναι, καὶ πρός τί πως ἔχειν, ἐπαινεῖσθαι· τὸν γὰρ δίκαιον, καὶ τὸν ἀνδρεῖον, καὶ ὅλως τὸν ἀγαθόν, καὶ τὴν ἀρετὴν ἐπαινοῦμεν διὰ τὰ ἔργα καὶ τὰς πράξεις· καὶ τὸν ἰσχυρόν, καὶ τὸν δρομικόν, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, τῷ ποιόν τινα πεφυκέναι καὶ ἔχειν πως πρὸς ἀγαθόν τι καὶ σπουδαῖον. Δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν περὶ τοὺς θεοὺς ἐπαίνων· [k] γελοῖοι γὰρ φαίνονται πρὸς ἡμᾶς ἀναφερόμενοι· τοῦτο δὲ συμβαίνει διὰ τὸ γίνεσθαι τοὺς ἐπαίνους δι' ἀναφορᾶς, ὥσπερ

[i] Ἔστι γὰρ τῶν ἀγαθῶν, τὰ μὲν τίμια, τὰ δὲ ἐπαινετά, τὰ δὲ δυνάμεις. Τὸ δὲ τίμιον λέγω, τὸ τοιοῦτον, τὸ θεῖον, τὸ βέλτιον, οἷον ψυχή, νοῦς· τὸ ἀρχαιότερον, ἡ ἀρχή, τὰ τοιαῦτα· τίμια δέ, ἐφ' οἷς ἡ τιμή. Τοῖς δὲ τοιούτοις πᾶσι τιμὴ ἀκολουθεῖ· οὐκοῦν καὶ ἡ ἀρετὴ τίμιον, ὅταν γε δὴ ἀπ' αὐτῆς σπουδαῖός τις γένηται· ἤδη γὰρ οὗτος εἰς τὸ τῆς ἀρετῆς σχῆμα ἥκει. Τὰ δ' ἐπαινετά, οἷον ἀρεταί· ἀπὸ γὰρ τῶν κατ' αὐτὰς πράξεων ὁ ἔπαινος γίνεται. Τὰ δὲ δυνάμεις, οἷον ἀρχή, πλοῦτος, ἰσχύς, κάλλος· τούτοις γὰρ καὶ ὁ σπουδαῖος εὖ ἂν δύνηται χρήσασθαι, καὶ ὁ φαῦλος κακῶς· διὸ δυνάμει τὰ τοιαῦτα καλοῦνται ἀγαθά. Ἀγαθὰ μὲν δή εἰσι· δοκιμάζεται γὰρ τῇ τοῦ σπουδαίου αὐτῶν ἕκαστον χρήσει, οὐ τῇ τοῦ φαύλου. Magn. Moral. lib. i. cap. 2. Vide Eud. lib. ii. cap. 1.

[k] Laudes, quæ vulgo Diis tribui solent, ridiculæ sunt, et multo infra ipsorum majestatem, cum referantur ad beneficia, quæ ipsi in homines contulerunt: ut cum Jovem vocant κτήσιον, ἐπικάρπιον, χαριδότην. Plutarchus Στωικοῖς ἐναντιώμασι. Dionysius ἐν τῷ περὶ τῶν πανηγυρικῶν, de Deorum laudationibus loquens, ὁ δὲ τόπος, inquit, σχεδὸν συμπληρωθήσεται, ἐξ ὧν ἕκαστος ἢ εὗρεν ἢ παρέσχε τοῖς ἀνθρώποις. *Mur.*

CAP. XII.

HIS autem distinctis, restat ut de beatitudine videamus, utrum habenda sit in numero rerum laudabilium, an in earum potius, quæ honore dignæ sunt: est enim perspicuum, eam non numerari in potestatibus. Videtur igitur id omne, quod laudabile est, ob eam causam laudari, quod sit cujusdammodi, et ad aliquid quodammodo referatur: nam justum, fortem, et omnino virum bonum, ac virtutem propter facta et actiones laudamus: robustum, et eum, qui ad cursum aptus est, et unumquemque aliorum, propterea laudamus, quod a natura sic comparatus, et quodammodo ad aliquod bonum et præstantiam aliquam affectus est. Quod etiam declarant deorum laudes: ridiculæ enim videntur, cum ad nos referuntur: atque hoc propterea accidit, quod laudes, quemadmodum diximus, compa-

doxus hence argued in favour of the superiority of pleasure, that because it was not an object of praise, it was numbered amongst those things which were superior to it

εἴπομεν. Εἰ δ' ἐστὶν ὁ ἔπαινος τῶν τοιούτων, δῆλον, ὅτι τῶν ἀρίστων οὐκ ἔστιν ἔπαινος, ἀλλὰ μεῖζόν τι καὶ βέλτιον, καθάπερ καὶ φαίνεται· τούς τε γὰρ θεοὺς [l] μακαρίζομεν καὶ εὐδαιμονίζομεν, καὶ τῶν ἀνδρῶν τοὺς θειοτάτους μακαρίζομεν· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀγαθῶν· οὐδεὶς γὰρ τὴν εὐδαιμονίαν ἐπαινεῖ, καθάπερ τὸ δίκαιον, ἀλλ' ὡς θειότερόν τι καὶ βέλτιον μακαρίζει. Δοκεῖ δὲ καὶ [m] Εὔδοξος καλῶς συνηγορῆσαι περὶ τῶν ἀριστείων τῇ ἡδονῇ· τὸ γὰρ μὴ ἐπαινεῖσθαι, τῶν ἀγαθῶν οὖσαν, μηνύειν ᾤετο ὅτι κρεῖττόν ἐστι τῶν ἐπαινετῶν· τοιοῦτον δὲ εἶναι τὸν θεὸν καὶ τἀγαθόν· πρὸς ταῦτα γὰρ καὶ τἄλλα ἀναφέρεσθαι· ὁ μὲν γὰρ ἔπαινος τῆς ἀρετῆς, πρακτικοὶ γὰρ τῶν καλῶν ἀπὸ ταύτης· τὰ δὲ ἐγκώμια τῶν ἔργων, ὁμοίως καὶ τῶν σωματικῶν, καὶ τῶν ψυχικῶν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως οἰκειότερον ἐξακριβοῦν

[l] Μακαρίζομεν καὶ εὐδαιμονίζομεν, eadem vis notioque eſt verbi utriuſque, ut Ariſtoteles teſtatus eſt in lib. i. Rhet. quo in loco ἔπαινον ab ἐγκωμίῳ diſtinguit: docet enim illic, ut μακαρισμὸς longe aliud eſt a ſuperioribus his, ita nulla re differre ab εὐδαιμονισμῷ. *Vict.* [m] Eudoxus fuit ortu Cnidius, auditor Platonis, doctiſſimus in aſtrologia, ut teſtatur Cicero lib. ii. de Divinatione. Ille in voluptate beatitudinem collocavit.

ratione et relatione quadam conſtant. Quod ſi laus talibus rebus tribuitur, nimirum perſpicuum eſt rerum præſtantiſſimarum non eſſe laudem, ſed quiddam laude majus, et melius, quemadmodum et apparet: nam et deos beatos ac felices uſurpamus, et viros maxime divinos vitam beatam degere dicimus: itemque ea bona, quæ diviniſſima ſunt, beata prædicamus: beatitudinem enim nemo laudibus effert, ut juſtitiam, ſed ut divinius et melius quiddam ſuſpicit, et in rerum beatiſſimarum numero collocat. Videtur autem eleganter etiam Eudoxus cauſam voluptatis egiſſe, cum principem locum dignitatis ei tribuere vellet: nam quod, cum ſit ipſa in numero rerum bonarum, non laudetur, eo declarari putabat, eam rebus iis, quæ eſſent laudabiles, eſſe meliorem: talem autem eſſe deum ac ſummum bonum; ad hæc enim cætera quoque referri: nam virtuti quidem laus proprie tribuitur; ab hac enim ad res honeſtas agendas idonei efficimur: encomia autem factorum ſunt potius, et eorum ſimiliter, quæ corporis, et eorum, quæ animi viribus obeuntur. Sed de his quidem ſubtilius ac limatius diſputare eorum eſt magis,

τοῖς περὶ τὰ ἐγκώμια πεπονημένοις· ἡμῖν δὲ δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἐςὶν ἡ εὐδαιμονία τ̃ τιμίων καὶ τελείων. Ἔοικε δὲ οὕτως ἔχειν, καὶ διὰ τὸ εἶναι [n] ἀρχήν· ταύτης γὰρ χάριν τὰ λοιπὰ πάντες πάντα πράττομεν· τὴν ἀρχὴν δὲ καὶ τὸ αἴτιον τῶν ἀγαθῶν τίμιόν τι καὶ θεῖον τίθεμεν.

ΚΕΦ. ιγʹ.

ΕΠΕΙ δὲ ἐςὶν ἡ εὐδαιμονία ψυχῆς ἐνέργειά τις κατ᾽ ἀρετὴν τελείαν, περὶ ἀρετῆς ἐπισκεπτέον· τάχα γὰρ οὕτως ἂν βέλτιον καὶ περὶ τῆς εὐδαιμονίας θεωρήσαιμεν. Δοκεῖ δὲ καὶ ὁ κατὰ ἀλήθειαν πολιτικὸς περὶ ταύτην μάλιςα πεπονῆσθαι· βέλεται γὰρ τὲς πολίτας ἀγαθὲς ποιεῖν, καὶ τῶν νόμων ὑπηκόες· παράδειγμα δὲ τέτων ἔχομεν, τὲς [o] Κρητῶν καὶ Λακεδαιμονίων νομοθέτας, καὶ εἴ τινες ἕτεροι τοιοῦτοι γεγένηνται. Εἰ δὲ τῆς πολιτικῆς ἐςιν ἡ σκέψις αὕτη, δῆλον,

[n] Ἀρχὴ, nominandi cafu, antiquus fidelifque liber (fic N C. et Ven. 1.) quod non difplicet. *Vict.* [o] Horum alteris leges tuliffe Minoem, auctore Jove; alteris Lycurgum, auctore Apolline, perhibent.

qui in encomiis fcribendis occupati funt: nobis autem ex iis, quæ dicta funt, perfpicuum eft in bonis iis, quæ honore digna et perfecta funt, vitam beatam effe numerandam. Atque ita videtur effe, etiam propter hanc caufam, quod principium eft: hujus enim gratia omnes reliqua omnia agimus: principium autem, caufamque cur cætera bona fint, honore dignum et divinum quiddam effe ducimus.

CAP. XIII.

SED quoniam beatitudo functio quædam muneris animi eft, virtuti undique abfolutæ congruens, de virtute videndum eft: fic enim fortaffe et de beatitudine melius difpicere poterimus. Atque is quidem, qui ad rempublicam adminiftrandam vere idoneus eft, in hujus ftudio maxime exercitatus effe videtur: huc enim fe parat, atque hoc ftudet, ut cives fuos, viros bonos, et legibus obedientes efficiat: quarum rerum exemplum nobis fuppeditant Cretenfium et Lacedæmoniorum legumlatores, et fi qui alii tales exftiterunt. Quod fi hæc civilis fcientiæ propria difputatio eft, nimirum ad id confilium, atque inftitutum,

ὅτι γένοιτ' ἂν ἡ ζήτησις κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς προαίρεσιν. Περὶ ἀρετῆς δὲ ἐπισκεπτέον, ἀνθρωπίνης δηλονότι· καὶ γὰρ τὸ ἀγαθὸν ἀνθρώπινον ἐζητοῦμεν, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἀνθρωπίνην· ἀρετὴν δὲ λέγομεν ἀνθρωπίνην, οὐ τὴν τοῦ σώματος, ἀλλὰ τὴν τῆς ψυχῆς· καὶ τὴν εὐδαιμονίαν δὲ, ψυχῆς ἐνέργειαν λέγομεν. Εἰ δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει, δῆλον, ὅτι δεῖ τὸν πολιτικὸν εἰδέναι πως τὰ περὶ ψυχήν· [p] ὥσπερ καὶ τὸν ὀφθαλμοὺς θεραπεύσοντα, καὶ πᾶν σῶμα· καὶ μᾶλλον ὅσῳ τιμιωτέρα καὶ βελτίων ἡ πολιτικὴ τῆς ἰατρικῆς. Καὶ τῶν ἰατρῶν δ' οἱ χαρίεντες πολλὰ πραγματεύονται περὶ τὴν τοῦ σώματος γνῶσιν. Θεωρητέον δὴ καὶ τῷ πολιτικῷ περὶ ψυχῆς· θεωρητέον δὲ τούτων χάριν, καὶ ἐφ' ὅσον ἱκανῶς ἔχει πρὸς τὰ ζητούμενα· τὸ γὰρ ἐπὶ πλεῖον ἐξακριβοῦν ἐργωδέστερον ἴσως ἐστὶ τῶν προ-

[p] Lambinus hanc periochen hoc modo vertit, *nimirum ut eum, qui oculos et totum corpus curaturus eſt, oculorum, totiuſque corporis naturam oportet habere perſpectam:* et in hunc ſenſum plurimi alii Latini Interpretes tranſtulerunt: ſed, ni fallor, male. Nobiſcum facit Victorius, et Andronicus, qui ſic explicat, *ὥσπερ καὶ τὸν μέλλοντα ὀφθαλμὸν θεραπεύσειν, τοῦ σώματος παντὸς τὴν γνῶσιν ἔχειν ἀνάγκη.* Si hoc in ſenſu ſumatur, *ſimile* eſt valde appoſitum, et ſententia erit integra. Lambini autem interpretatio ſenſum omnino languidum et jejunum, et ſententiam, præter auctoris morem, mancam prorſus reddit.

quod ab initio ſuſcepimus, quæſtio hæc erit accommodata. De virtute autem videndum eſt, humana ſcilicet: nam cum ſummum hominis bonum, tum beatitudinem humanam quærebamus: virtutem porro humanam appellamus, non corporis, ſed animi virtutem: jam vero etiam beatitudinem functionem muneris animi dicimus. Quod ſi hæc ita ſe habent, nimirum ut eum, qui oculos curaturus eſt, totius corporis naturam oportet habere perſpectam: ſic eum, qui ad gubernacula reipublicæ aptus futurus eſt, ea, quæ ad animum pertinent, quodammodo ſcientia comprehendiſſe: atque eo quidem magis, quo majore honore digna, quam medicina, ſcientia civilis eſt. Porro etiam ii medici, qui ſunt politiores, multum ſtudii atque operæ in cognitione corporis ponere conſueverunt. Ergo ei quoque, qui civitatis regendæ peritus futurus eſt, in animi cognitionem cura atque opera multa conferenda eſt: conferenda, inquam, harum rerum gratia, et quatenus ſatis ſit ad ea, quæ quærimus: namque accuratius ejus vim inquirere atque explicare majoris fortaſſe nego-

κειμένων. Λέγεται δὲ περὶ αὐτῆς καὶ ἐν τοῖς [q] ἐξωτερικοῖς λόγοις ἀρκούντως ἔνια, καὶ χρηστέον αὐτοῖς· οἷον τὸ μὲν ἄλογον αὐτῆς εἶναι, τὸ δὲ λόγον ἔχον. Ταῦτα δὲ πότερον διώρισται, καθάπερ τὰ τοῦ σώματος μόρια, καὶ πᾶν τὸ μεριστόν, ἢ τῷ λόγῳ δύο ἐστὶν ἀχώριστα πεφυκότα, [r] καθάπερ ἐν τῇ περιφερείᾳ τὸ κυρτὸν καὶ τὸ κοῖλον, οὐδὲν διαφέρει πρὸς τὸ παρόν. Τοῦ ἀλόγου δὲ τὸ μὲν ἔοικε κοινῷ καὶ φυτικῷ· λέγω δὲ τὸ αἴτιον τοῦ τρέφεσθαι καὶ τοῦ [s] αὔξεσθαι· τὴν τοιαύτην γὰρ δύναμιν τῆς ψυχῆς ἐν ἅπασι τοῖς τρεφομένοις θείη τις ἄν, καὶ ἐν τοῖς ἐμβρύοις, τὴν αὐτὴν δὲ [t] ταύτην καὶ ἐν τοῖς τελείοις· [u] εὐλογώτερον γὰρ ἢ ἄλλην τινά. Ταύτης μὲν οὖν κοινή τις ἀρετή, καὶ οὐκ ἀνθρωπικὴ φαίνεται· δοκεῖ γὰρ ἐν τοῖς ὕπνοις ἐνερ-

[q] Inter varias de τῶν λόγων ἐξωτερικῶν ſignificatione opiniones, veriſimilior eſt eorum, qui putant ἐξωτερικὰ denotare ea, quæ ab Ariſtotele populariter et minus accurate ſcripta erant, et opponi ἀκροαματικοῖς, quæ erant limatius ſcripta. Huic ſententiæ adſtipulatur Andronici παράφρασις. Περὶ ψυχῆς τοίνυν οὐ μόνον ἐν συγγράμμασιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ στόματος πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀρκούντως εἴπομεν ἔνια. *Porro de anima, non in ſcriptis tantum quibuſdam, ſed et viva voce apud auditores noſtros, nonnulla ſatis luculenter tradidimus.* Vide Cic. de Fin. [r] Καθάπερ ἐν τῇ περιφερείᾳ τὸ κυρτὸν καὶ τὸ κοῖλον· ἓν μὲν γάρ εἰσι πρᾶγμα, καὶ ἀχώριστα πέφυκε, τῷ ὁρισμῷ δὲ διαφέρουσιν· ἄλλος γὰρ ὁρισμὸς τῆς περιφερείας καθὸ κοίλης, καὶ ἄλλος καθὸ κυρτῆς. *Andr.* [s] Αὐξάνεσθαι Ven. 1. 2. et Andr. [t] Ταύτην abeſt ab El. et Andr. [u] Εὐλογώτερα Ven. 1.

tii ſit, quam ea ipſa, quæ nobis propoſita ſunt. De quo etiam in exotericis diſputationibus ſatis copioſe dicuntur nonnulla, atque eis utendum eſt: exempli cauſa, unam eſſe animi partem rationis expertem, participem alteram. Quæ utrum diſtinctæ ſint, quemadmodum corporis partes, et quicquid in partes ſecari poteſt, an ratione duæ ſint, ſuapte alioqui natura indiviſæ, ut in rotunda figura ea pars, quæ convexa, et ea, quæ concava dicitur, ad id, quod nunc agimus, nihil refert. Ejus autem partis, quæ rationis expers eſt, altera eſt, quæ ejus, quæ communis eſt, et quæ ſtirpibus convenit, ſimilis eſt: eam dico, quæ alendi augendique corporis cauſa eſt: talem enim animi vim cum in iis omnibus, quæ aluntur, atque adeo in fœtibus immaturis atque imperfectis ponere licet, tum etiam in perfectis animantibus: probabilius eſt enim hanc eandem eſſe, quam aliam aliquam. Hujus igitur virtus communis, ut dixi, non hominis propria eſt: quippe cum in ſomnis hæc particula, atque hæc vis ſuo munere

γεῖν μάλιστα τὸ μόριον τοῦτο, καὶ ἡ δύναμις αὕτη· ὁ δ' ἀγαθὸς καὶ κακὸς ἥκιστα [x] διάδηλοι καθ' ὕπνον· ὅθεν φασὶν οὐδὲν διαφέρειν τὸ ἥμισυ τοῦ βίου τοὺς εὐδαίμονας τῶν ἀθλίων· Συμβαίνει δὲ τοῦτ' εἰκότως· [y] ἀργία γάρ ἐστιν ὁ ὕπνος τῆς ψυχῆς, [z] ᾗ λέγεται σπουδαία καὶ φαύλη· πλὴν [a] εἴ πη κατὰ μικρὸν διϊκνοῦνταί τινες τῶν κινήσεων, καὶ ταύτῃ βελτίω γίνεται τὰ [b] φαντάσματα τῶν ἐπιεικῶν, ἢ τῶν τυχόντων. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἅλις· καὶ τὸ θρεπτικὸν [c] οὖν ἐατέον, ἐπειδὴ τῆς ἀνθρωπικῆς ἀρετῆς ἄμοιρον πέφυκεν. Ἔοικε [d] δὴ καὶ ἄλλη τις φύσις τῆς ψυχῆς ἄλογος εἶναι, μετέχουσα μέντοι πῃ λόγου· [e] τοῦ γὰρ ἐγκρατοῦς καὶ ἀκρατοῦς τὸν λόγον, καὶ τῆς

[x] Διάδηλος Ven. 1. 2. et Andr. [y] Camot. habet ἀργεία: quod in Phyſicis quoque ſemel in eadem Editione obſervare memini; et derivari fortaſſe utrumque ἀπὸ τῶν ἀργῶν ſic poteſt, ut ἀνδρία et ἀνδρεία ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν: ſed ut ἀνδρεία plerumque ſcribitur diphthongως: ita uſitatius eſt ἀργία monophthongως. *Sylb.* [z] ᾗ λέγεται C C C. El. et Aurel. ᾗ οὐ λέγεται N C. Ἀργία γάρ ἐστιν ὁ ὕπνος καὶ τῇ σπουδαίᾳ καὶ τῇ φαύλῃ ψυχῇ. *Andr.* [a] Εἴ περ Ven. 1. 2. et Cam. Πλὴν εἰ μή τις ἐκεῖνο εἴποι, ὅτι καὶ οἱ ὕπνοι τῶν σπουδαίων βελτίους, τῶν μεθημερινῶν κινήσεων τρόπον τινὰ καὶ ἐπὶ τοὺς ὕπνους διερχομένων. *Niſi quis hoc dicat, honeſtorum propterea hominum ſomnos meliores eſſe, quoniam diurni quodammodo motus ad ſomnos quoque ſe extendunt.* Andr. [b] Φάσματα N C. et in marg. C C C. [c] Οὖν non agnoſcunt MSS. Ven. 1. 2. Cam. et Baſ. [d] Hanc etiam lectionem agnoſcunt nonnulli libri veteres MSS. alii vero δὲ (ſic N C. C C C. Andronicus, et Lamb.) quos ſequitur Argyr. *Vict.* δὴ deeſt El. [e] Δι' ὃ καὶ τὸν τοῦ ἐγκρατοῦς λόγον, καὶ τὸν τοῦ ἀκρατοῦς δὲ, ἐνίοτε ἐπαινοῦμεν, ὅτι ἀντέχουσι πρὸς τὸ ἀντιτεῖνον· ὁ μὲν, μέχρις οὗ δεῖ, ὁ δὲ, ἐνίοτε καὶ μέχρι τινός. *Quare continentis interdum et incontinentis rationem laudamus, quia non cedunt ſtatim, ſed in contrarium nituntur: alter quamdiu oportet, alter ad tempus.* Andr.

maxime fungatur: at bonus ab improbo in ſomno minimum diſcernitur: hinc illud eſt, quod aiunt, inter beatos ac miſeros dimidiam vitæ partem nihil intereſſe. Ejuſque rei ratio probabilis, cur ita accidat, afferri poteſt: ſomnus enim animi eſt ceſſatio, vacatioque ab opere, qua is bonus dicitur et malus: niſi ſi motus quidam perveniunt ac permanant ad aliquam ejus partem, atque hac ratione bonorum, quam quorumlibet aliorum viſa ſunt meliora. Sed de his quidem ſatis: atque alendi igitur vis prætermittenda eſt, quandoquidem virtutis humanæ expers eſt ſua natura. Videtur autem etiam altera animi vis rationis quidem expers eſſe, quæ tamen aliquo modo ejus eſt particeps: nam et continentis et incontinentis rationem, animique partem eam, quæ ratione prædita eſt, laudamus:

ψυχῆς τὸ λόγον ἔχον ἐπαινοῦμεν· [f] ὀρθῶς γὰρ καὶ ἐπὶ τὰ βέλτιστα παρακαλεῖ. Φαίνεται δὲ ἐν αὐτοῖς καὶ ἄλλο τι παρὰ τὸν λόγον πεφυκὸς, ὃ μάχεταί τε καὶ [g] ἀντιτείνει τῷ λόγῳ· ἀτεχνῶς γὰρ καθάπερ τὰ [h] παραλελυμένα τοῦ σώματος μόρια εἰς τὰ δεξιὰ προαιρουμένων κινῆσαι, τοὐναντίον εἰς τὰ ἀριστερὰ παραφέρεται, καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς οὕτως· ἐπὶ τὰ ἐναντία γὰρ αἱ ὁρμαὶ τῶν ἀκρατῶν. Ἀλλ' ἐν τοῖς σώμασι μὲν ὁρῶμεν τὸ παραφερόμενον, ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς οὐχ ὁρῶμεν· ἴσως δὲ οὐδὲν ἧττον καὶ ἐν τῇ ψυχῇ νομιστέον εἶναί τι παρὰ τὸν λόγον, ἐναντιούμενον τούτῳ καὶ ἀντιβαῖνον· πῶς δὲ ἕτερον, οὐδὲν διαφέρει. Λόγου δὲ καὶ τοῦτο φαίνεται μετέχειν, ὥσπερ εἴπομεν· πειθαρχεῖ γοῦν τῷ λόγῳ τὸ τοῦ ἐγκρατοῦς· [i] ἔτι δὲ ἴσως εὐηκοώτερόν ἐστι τὸ τοῦ σώφρονος καὶ ἀνδρείου· πάντα γὰρ ὁμοφωνεῖ τῷ λόγῳ. Φαίνεται δὴ καὶ τὸ ἄλογον διττόν· τὸ μὲν

[f] Ὀρθὸς Lamb. quem videas: noſtri vero omnes libri, tam impreſſi quam manu exarati, ὀρθῶς. [g] Ἀντιβαίνει N C. Sic in C C C. ſcriptum fuerat, ſed corrigitur ἀντιτείνει. ἀντιτείνει τῷ λόγῳ ἀτεχνῶς· καθάπερ γὰρ τὰ παρ. El. [h] Παραλελυμένα, ſc. morbo illo tentatæ, qui a Græcis παράλυσις dicitur. παραλελυμένα τῶν τοῦ σώματος μορίων MSS. [i] Vide infra lib. ii. cap. 3. lib. iii. cap. 6. 7. et 11. et lib. vii. cap. 1. 2. et 4. ex quibus locis diſcere licet, quodnam diſcrimen inter σώφρων, ἀνδρεῖος, et ἐγκρατὴς ſtatuat Ariſtoteles.

recte enim et ad optima facta hortatur atque excitat. Apparet autem in eis etiam alia quædam pars a ratione averſa natura, quæ rationi repugnat ac reluctatur: plane enim ut reſolutæ corporis partes, cum eas dextrorſum movere animum inducunt, in contrariam partem ſiniſtrorſum perverſe feruntur; ſic et in animo evenit: abeunt enim in contrarias partes incontinentium appetitiones. Sed in corporibus id quod perverſe movetur, oculis cernimus, in animo non cernimus: nihilominus autem fortaſſe exiſtimare debemus in animo quoque aliquid ineſſe, quod a ratione ſit devium, eique adverſetur ac repugnet: quod quomodo a ratione ſit aliud ac diverſum, nihil refert. Rationis autem hoc quoque videtur eſſe particeps, ut diximus: paret enim rationi in continente: at vero in viro forti ac temperante multo adhuc magis obtemperare videtur: omnia enim in his cum ratione conſentiunt. Apparet ergo vim quoque rationis expertem eſſe duplicem:

γὰρ φυτικὸν οὐδαμῶς κοινωνεῖ λόγου· τὸ δὲ ἐπιθυμητικὸν καὶ ὅλως ὀρεκτικὸν μετέχει πως, ᾗ κατήκοόν ἐστιν αὐτοῦ καὶ πειθαρχικόν. [i]Οὕτω δὴ καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν φίλων φαμὲν ἔχειν λόγον, καὶ οὐχ ὥσπερ τῶν μαθηματικῶν. Ὅτι δὲ πείθεταί πως ὑπὸ λόγου τὸ ἄλογον, μηνύει καὶ ἡ νουθέτησις, καὶ πᾶσα ἐπιτίμησίς τε καὶ παράκλησις. Εἰ δὲ χρὴ καὶ τοῦτο φάναι λόγον ἔχειν, διττὸν ἔσται καὶ τὸ λόγον ἔχον· τὸ μὲν κυρίως καὶ ἐν ἑαυτῷ, τὸ δὲ ὥσπερ τοῦ πατρὸς [k]ἀκουστικόν τι. Διορίζεται δὲ καὶ ἡ ἀρετὴ κατὰ τὴν διαφορὰν ταύτην· λέγομεν γὰρ αὐτῶν τὰς μὲν διανοητικάς, τὰς δὲ ἠθικάς· σοφίαν μὲν καὶ σύνεσιν καὶ φρόνησιν διανοητικάς· ἐλευθεριότητα δὲ καὶ σωφροσύνην ἠθικάς· λέγοντες γὰρ περὶ τοῦ ἤθους, οὐ λέγομεν ὅτι σοφὸς, ἢ συνετὸς, ἀλλ᾽ ὅτι πρᾶος, ἢ σώφρων·

[i] *Λέγομεν γὰρ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν φίλων λόγον ἔχειν, τὸ ἐπιστρέφεσθαι πρὸς αὐτοὺς, καὶ οἷς κελεύουσιν ἐξακολουθεῖν· λέγομεν δὲ καὶ τῶν μαθηματικῶν λόγον ἔχειν, τὸ εἰδέναι αὐτὰ, καὶ γνῶσίν τινα καὶ ἐπιστήμην αὐτῶν ἔχειν. Dicimus enim aliquem patris et amicorum rationem habere, qui parentes diligenter curat aut amicos, et quæ ab iis jubentur, exſequitur: dicimus et mathematicarum diſciplinarum rationem habere aliquem, qui eas novit, aut peritiam earum aliquam habet vel ſcientiam.* Andr. [k] Baſ. in margine pro ἀκουστικὸν ponit ἀκουστιστικόν. τὶ poſt ἀκουστικὸν El. non habet.

nam quæ ad ſtirpes pertinet, nulla ex parte rationis eſt particeps; ea autem, quæ ad concupiſcendum, et omnino ad appetendum impellit, aliqua ex parte ratione prædita eſt, nempe qua ei paret atque obtemperat. Sic igitur dicere ſolemus nos patris et amicorum rationem habere, non quomodo rerum mathematicarum. Rationi autem quodammodo parere animi partem rationis expertem cum præceptio ac monitio, tum omnis reprehenſio atque exhortatio indicat. Quod ſi fatendum eſt etiam hanc vim ratione eſſe præditam, erit et vis animi duplex rationis particeps: altera proprie, et ut habens eam in ſe ipſa, altera veluti filius, qui parentis dicto audiens eſt. Atque ex hac animi diviſione ac differentia virtutis quoque diſtinctio partitioque naſcitur: alias enim virtutes in cogitatione ac ratione poſitas eſſe dicimus; alias ad mores pertinere, quas morales appellamus: in ratione poſita ſunt ſapientia, intelligentia, prudentia; in moribus liberalitas, temperantia: nam cum de moribus alicujus loquimur, non illum ſapientem, aut intelligentem dicimus,

ἐπαινοῦμεν δὲ καὶ τὸν σοφὸν κατὰ τὴν ἕξιν· τῶν ἕξεων δὲ τὰς ἐπαινετὰς, ἀρετὰς λέγομεν.

ſed clementem ac lenem, aut temperantem: laudamus autem ſapientem quoque ex habitu; at habitus eos, qui ſunt laudabiles, virtutum nominibus nuncupamus.

the 1st of the λογον εχον κυριως και εν εαυτω
the 1st of the αλογον ουδαμως κοινωνει λο
the 2d of the αλογον μαχεται και αντιτεινει τω λ
the 2d of the λογον εχον πειθαρχικον εστι και ως πατρ
ακουστικον.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΗΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ

ΤΟ Β'.

ARISTOTELIS

ETHICORUM NICOMACHEORUM

LIB. II.

ΚΕΦ. α'.

ΔΙΤΤΗΣ δὲ τῆς ἀρετῆς οὔσης, [1] τῆς μὲν διανοητικῆς, τῆς δὲ ἠθικῆς· ἡ μὲν διανοητικὴ [a] τὸ πλεῖστον ἐκ διδασκαλίας ἔχει καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν αὔξησιν· διόπερ ἐμπειρίας δεῖται καὶ χρόνου· ἡ δ' ἠθικὴ ἐξ ἔθους περιγίνεται, ὅθεν καὶ

intellectual & moral

[1] Vide Eud. lib. ii. cap. 2. et Magn. Moral. lib. i. cap. 1. et 6. [a] Cur ait τὸ πλεῖστον? quia quidam, ingenii acumine præſtantes, ſine ope magiſtri, labore, et induſtria ſua rerum cognitionem conſequuntur; ut de ſe ait Phemius apud Homerum·

Αὐτοδίδακτος δ' εἰμί· Θεὸς δέ μοι ἐν φρεσὶν οἴμας
Παντοίας ἐνέφυσεν. Odyſſ. lib. xxii. v. 347. *Mur.*

Andronicus aliter hunc locum explicat: Καὶ ἡ μὲν διανοητικὴ ἔχει μὲν καὶ ἀπὸ τῆς φύσεως τὴν ἀρχὴν (δεκτικὸν γὰρ ὁ ἄνθρωπος ἐπιστήμης) καὶ ἀπὸ ἔθους αὔξησιν λαμβάνει τινά· τὸ δὲ πλέον ἀπὸ τῆς διδασκαλίας καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν αὔξησιν ἔχει.

CAP. I.

CUM ſint autem duo virtutum genera, unum earum, quæ a ratione et cogitatione proficiſcuntur, alterum earum, quas morales a moribus appellamus: illæ quidem, quæ in ratione poſitæ ſunt, magna ex parte a doctrina ortum et incrementum habent: itaque cum uſum, tum ſpatium tempuſque deſiderant: morales autem ἐξ ἔθους, id eſt, ex more comparantur, a quo

Moral virtues can not be natural - nor can any thing be chang'd by habit from its natural state.

τοὔνομα ἔσχηκε μικρὸν παρεκκλῖνον ἀπὸ τοῦ ἔθους. Ἐξ οὗ καὶ δῆλον, ὅτι οὐδὲ μία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγγίνεται· οὐδὲν γὰρ τῶν φύσει ὄντων ἄλλως ἐθίζεται· οἷον ὁ λίθος φύσει κάτω φερόμενος οὐκ ἂν ἐθισθείη ἄνω φέρεσθαι, οὐδ' ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐθίζῃ τις, ἄνω ῥίπτων, οὐδὲ τὸ πῦρ κάτω· οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἄλλως πεφυκότων ἄλλως ἂν ἐθισθείη. Οὔτ' ἄρα φύσει, οὔτε παρὰ φύσιν ἐγγίνονται αἱ ἀρεταί, ἀλλὰ πεφυκόσι μὲν ἡμῖν δέξασθαι αὐτάς, τελειουμένοις δὲ διὰ τοῦ ἔθους. Ἔτι, ὅσα μὲν φύσει ἡμῖν παραγίνεται, τὰς δυνάμεις [b] τὰς τούτων πρότερον κομιζόμεθα, ὕστερον δὲ τὰς ἐνεργείας ἀποδίδομεν· ὅπερ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων δῆλον· οὐ γὰρ ἐκ τοῦ πολλάκις ἰδεῖν, ἢ πολλάκις ἀκοῦσαι, τὰς αἰσθήσεις ἐλάβομεν, ἀλλ' ἀνάπαλιν, ἔχοντες ἐχρησάμεθα, οὐ χρησάμενοι ἔσχομεν· τὰς δ' ἀρετὰς λαμβάνομεν ἐνεργήσαντες πρότερον, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν· ἃ γὰρ δεῖ μαθόντας ποιεῖν,

[b] Τὰς omittunt C C C. El. Baſ. Cam. Ven. 1. et 2.

nomen quoque traxerunt, quod parum admodum ἀπὸ τοῦ ἔθους deflectit. Ex quo etiam perſpicuum eſt nullam virtutem moralem inſitam nobis eſſe a natura: nihil enim eorum, quæ natura conſtant, aliter atque natum eſt, aſſueſieri poteſt: ut lapis, qui deorſum fertur natura, nulla ratione aſſueſieri poſſit ut ſurſum moveatur, ne ſi decies millies quidem quis eum ſurſum jaciens aſſueſacere conetur; neque ignis unquam deorſum feratur: neque quicquam aliud eorum, quæ aliter a natura comparata ſunt, aliter aſſueſieri poſſit. Ergo neque natura, neque præter naturam nobis ingenerantur virtutes, ſed ſic affectis, ut ad eas ſuſcipiendas apti ſimus natura, perficiamur autem perpoliamurque more et conſuetudine. Præterea, quæcunque nobis a natura obveniunt, eorum poteſtates prius accipimus, poſterius functiones muneris obimus: quod in ſenſibus perſpici poteſt: neque enim ex eo, quod aut ſæpe aſpeximus, aut ſæpe audivimus, ſenſus adepti ſumus, ſed contra, cum ſenſus haberemus, eis uſi ſumus, non quia uſi ſumus, habuimus: at virtutes conſequimur prius virtutis muneribus functi, quomodo et in cæteris ſit artibus: nam, quæ nos oportet poſtea quam didicerimus effi-

ταῦτα ποιοῦντες μανθάνομεν· οἷον οἰκοδομοῦντες οἰκοδόμοι γίνονται, καὶ κιθαρίζοντες κιθαρισταί· οὕτω δὲ καὶ τὰ μὲν δίκαια πράττοντες δίκαιοι γινόμεθα, τὰ δὲ σώφρονα σώφρονες, τὰ δ' ἀνδρεῖα ἀνδρεῖοι. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ γινόμενον ἐν ταῖς πόλεσιν· [c] οἱ γὰρ νομοθέται τοὺς πολίτας ἐθίζοντες, ποιοῦσιν ἀγαθούς· καὶ τὸ μὲν βούλημα παντὸς νομοθέτου τοῦτ' ἐστιν· ὅσοι δὲ μὴ εὖ αὐτὸ ποιοῦσιν, ἁμαρτάνουσι· καὶ διαφέρει τούτῳ πολιτεία πολιτείας, ἀγαθὴ φαύλης. Ἔτι ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετή, καὶ φθείρεται· ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη· ἐκ γὰρ τοῦ κιθαρίζειν καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ οἱ κακοὶ γίνονται κιθαρισταί· ἀνάλογον δὲ καὶ οἱ οἰκοδόμοι, καὶ οἱ λοιποὶ πάντες· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ εὖ οἰκοδομεῖν ἀγαθοὶ οἰκοδόμοι ἔσονται, ἐκ δὲ τοῦ κακῶς κακοί· εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδὲν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος, ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί. Οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἔχει· πράττοντες γὰρ τὰ ἐν τοῖς συναλλάγματι τοῖς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, γινόμεθα οἱ

[c] Συνελαύνουσι γὰρ ἀμοιβαῖς ἀγαθαῖς καὶ τιμωρίαις ἐπὶ τὰς ἀγαθὰς πράξεις, καὶ οὕτω σπουδαίους ἀποτελοῦσι. *Cum virtutum præmiis tum pœnis ad honeſtas actiones eos compellunt, atque honeſtos quoque reddunt.* Andr.

cere, ea cum efficimus, diſcimus: veluti ædificando fiunt ædium ædificandarum artifices, et fidibus canendo fidicines: itemque juſtis actionibus exercendis juſti, temperantibus temperantes, fortibus fortes efficimur. Atque etiam hoc ipſum teſtantur ea, quæ in civitatibus factitari ſolent: legumlatores enim civibus ad virtutem aſſuefaciendis, eos bonos efficiunt: atque hæc quidem eſt omnium, qui leges ferunt, mens et voluntas: quotquot autem id minus recte faciunt, errant: atque hoc uno reipublicæ adminiſtrandæ forma altera ab altera differt, bona a vitioſa. Præterea ex iiſdem rebus virtus omnis naſcitur, per quas interit: ſimiliter et ars; nam ex eo quod fidibus canunt, et boni et mali fidicines evadunt: eademque ratione ædificandi artifices, et reliqui opifices omnes: nam ex eo quod bene ædificant, boni ſunt ædificandi artifices futuri, ex eo quod male, mali: quod niſi ita ſe res haberet, nec magiſtro, qui doceret, opus eſſet, et omnes boni aut mali artifices naſcerentur. Eadem igitur et virtutum ratio eſt: agendis enim iis rebus, quæ ab hominibus inter ipſos contrahi ſo-

μὲν δίκαιοι, οἱ δὲ ἄδικοι· πράττοντες δὲ τὰ ἐν τοῖς δεινοῖς, καὶ ἐθιζόμενοι [d] ἢ φοβεῖσθαι ἢ θαῤῥεῖν, οἱ μὲν ἀνδρεῖοι, οἱ δὲ δειλοί. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἔχει, καὶ τὰ περὶ τὰς ὀργάς· οἱ μὲν γὰρ σώφρονες καὶ πρᾶοι γίνονται, οἱ δὲ ἀκόλαστοι καὶ ὀργίλοι· οἱ μὲν ἐκ τοῦ οὑτωσὶ ἐν αὐτοῖς ἀναστρέφεσθαι, οἱ δὲ ἐκ τοῦ οὕτως. Καὶ ἑνὶ δὴ λόγῳ, ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν αἱ ἕξεις γίνονται· [e] διὸ δεῖ τὰς ἐνεργείας ποιὰς ἀποδιδόναι· κατὰ γὰρ τὰς τούτων διαφορὰς ἀκολουθοῦσιν αἱ ἕξεις. Οὐ μικρὸν οὖν διαφέρει τὸ οὕτως ἢ οὕτως εὐθὺς ἐκ νέων ἐθίζεσθαι, ἀλλὰ πάμπολυ· μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν.

ΚΕΦ. β'.

ΕΠΕΙ οὖν ἡ παροῦσα πραγματεία οὐ θεωρίας ἕνεκά ἐστιν, ὥσπερ αἱ ἄλλαι· (οὐ γὰρ ἵν' εἰδῶμεν τί ἐστιν ἡ ἀρετὴ, σκεπτόμεθα, ἀλλ' ἵν' ἀγαθοὶ γενώμεθα, ἐπεὶ οὐδὲν ἂν ἦν

[d] Ἢ abest a MSS. Cam. Bas. Andr. Ven. 1. et 2. [e] Lambini interpretatio hujus periodi confirmatur auctoritate Eustratii et Latinorum interpretum, ab his tamen dissentit Andronici παράφρασις, quæ ad Auctoris mentem propius accedere videtur. Διὰ τοῦτο οὐ δεῖ τῆς ἀγαθῆς ἕξεως ἐνέργειαν ἁπλῶς αἰτίαν λέγειν, ἀλλ' ἀγαθήν· οὐδὲ τῆς κακῆς ἁπλῶς ἐνέργειαν, ἀλλὰ κακήν· ὥσπερ ἐπὶ τῆς οἰκοδομικῆς· οὐ γὰρ τῆς ἀγαθῆς οἰκοδομικῆς ἕξεως τὴν οἰκοδομικὴν ἁπλῶς ἐνέργειαν αἰτίαν ἐροῦμεν, ἀλλὰ τὴν ἀγαθὴν οἰκοδομικὴν ἐνέργειαν τῆς ἀγαθῆς, καὶ τὴν φαύλην τῆς φαύλης αἰτίαν· καὶ ὅλως τοιάσδε τινὰς ἀποδοτέον ἑκάστῃ τῶν ἕξεων τὰς ἐνεργείας.

lent, alii justi, alii injusti efficimur: et cum ea, quæ in rebus horribilibus ac periculosis habentur, agimus ac subimus, assuescimusque ea aut timere, aut præsenti animo ferre, alias fortes, alias timidi evadimus. Similis est et cupiditatum, irarumque ratio: alii enim temperantes et lenes, alii intemperantes et iracundi efficiuntur: hi quia sic, illi quia aliter in iis versantur. Atque (ut uno verbo dicam) ex similibus munerum functionibus similes habitus oriuntur: itaque danda opera est, ut actiones nostras certo quodam modo conformemus: harum enim differentias habitus differentes ac dispares consequuntur. Non igitur parum refert, sed permultum, utrum sic, an sic a pueris assuescamus: immo vero totum in eo positum est.

CAP. II.

QUONIAM igitur negotium, quod est in manibus, non cognitionis causa susceptum est, ut alia; (non enim quid sit virtus quærimus ut cognoscamus, sed ut boni efficiamur; alioqui nihil ex

ὄφελος αὐτῆς·) [f]ἀναγκαῖόν ἐστι σκέψασθαι τὰ περὶ τὰς πράξεις, πῶς πρακτέον αὐτάς· αὗται γάρ εἰσι κύριαι καὶ τοῦ ποιὰς γενέσθαι τὰς ἕξεις, καθάπερ εἰρήκαμεν. Τὸ μὲν οὖν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πράττειν κοινὸν, καὶ [g]ὑπερκείσθω· [h]ῥηθήσεται δ᾽ ὕστερον περὶ αὐτοῦ, καὶ τί ἐστιν ὁ ὀρθὸς λόγος, καὶ πῶς ἔχει [i]πρὸς τὰς ἄλλας ἀρετάς. Ἐκεῖνο δὲ [k]προδιωμολογήσθω, ὅτι πᾶς ὁ περὶ τῶν πρακτῶν λόγος τύπῳ καὶ οὐκ ἀκριβῶς ὀφείλει λέγεσθαι, ὥσπερ καὶ κατ᾽ ἀρχὰς εἴπομεν, ὅτι κατὰ τὴν ὕλην οἱ λόγοι ἀπαιτητέοι· τὰ δ᾽ ἐν ταῖς πράξεσι καὶ [l]τὰ συμφέροντα οὐδὲν ἑστηκὸς ἔχει, ὥσπερ οὐδὲ [m]τὰ ὑγιεινά. Τοιούτου δ᾽ ὄντος τοῦ καθόλου λόγου, ἔτι μᾶλλον ὁ περὶ τῶν καθ᾽ ἕκαστα λόγος οὐκ ἔχει τἀκριβές· οὔτε γὰρ ὑπὸ

[f] Ἀναγκαῖον ἐπισκέψασθαι C C C. Ven. 1. 2. et Baſ. [g] Ὑποκείσθω El. et Lamb. (qui vertit *poſitum ſit*) Vet. Interp. et Argyr. [h] Sc. in libro vi. [i] Πρὸς τὰς ἀρετὰς multi libri veteres, quod probo; nomine enim τῶν ἀρετῶν hic αἱ ἠθικαὶ tantum intelliguntur. *Mur.* [k] Baſ. legit προδιομολογείσθω (et El.) præſ. tempore; at Cam. προσδιωμολογείσθω habet: mendoſe, pro προσδιομολογείσθω, vel προσδιωμολογήσθω. *Sylb.* [l] Τὰ ἐν αὐταῖς συμφέροντα, *quæ ipſis actionibus competunt.* Andr. Οὔτε γὰρ τὰ συμφέροντα, περὶ ἃ αἱ πράξεις. *Euſtrat.* [m] Νῦν μὲν τοῦτο ὑγιεινὸν, νῦν δὲ τοὐναντίον ἅπαν· ταῖς γὰρ διαθέσεσι τῶν σωμάτων, καὶ ταῖς τοῦ καιροῦ μεταβολαῖς συμμεταβάλλουσι. *Nunc enim hoc, nunc illud rurſus eſt ſalubre; cum conſtitutionibus enim corporum, et mutatione temporis mutantur hæc quoque.* Andr.

ea utilitatis caperemus ;) quemadmodum actiones obeundæ ſint conſiderandum eſt : in his enim ſitum eſt, quemadmodum diximus, ut habitus ſic vel ſic conformentur. Atque hoc quidem commune eſt, rectæ rationi convenienter agere oportere, et in præſentia differamus : de hoc enim poſterius dicemus ; tum etiam quid ſit recta ratio, et quomodo ad reliquas virtutes affecta ſit, exponemus. Illud autem prius conveniat, et confeſſum ſit, omnem, quæ de rebus in agendo poſitis habetur, orationem, rudiore quadam forma, et adumbrata, non exquiſita, neque accuratius expreſſa, conſtare oportere, ut et initio diximus, quoniam ſermones materiæ ſubjectæ convenientes ſunt poſtulandi : atqui quæ in actionibus verſantur, quæque ad eas conducunt, nihil firmitatis nullamque certam ſedem habent, quemadmodum neque res ſalubres. Cum ſit autem ejuſmodi ea, quæ ad genus univerſum pertinet, oratio, tum multo magis tenuitate ſubtili ac limata caret is, qui de rebus ſingularibus habetur, ſermo: hæc enim neque

τέχνην, οὔθ' ὑπὸ παραγγελίαν οὐδεμίαν [n]πίπτει. Δεῖ δ' αὐτοὺς ἀεὶ τοὺς πράττοντας τὰ πρὸς τὸν καιρὸν σκοπεῖν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς ἰατρικῆς ἔχει καὶ τῆς κυβερνητικῆς. Ἀλλὰ καίπερ ὄντος τοιούτου τοῦ παρόντος λόγου, πειρατέον βοηθεῖν. [1]Πρῶτον οὖν τοῦτο θεωρητέον, ὅτι τὰ τοιαῦτα πέφυκεν ὑπὸ ἐνδείας καὶ ὑπερβολῆς [o]φθείρεσθαι· (δεῖ γὰρ ὑπὲρ τῶν ἀφανῶν τοῖς φανεροῖς μαρτυρίοις χρῆσθαι) ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἰσχύος καὶ τῆς ὑγιείας ὁρῶμεν· τά τε γὰρ ὑπερβάλλοντα γυμνάσια, καὶ τὰ ἐλλείποντα φθείρει τὴν ἰσχύν. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ποτὰ, καὶ τὰ σιτία πλείω καὶ ἐλάττω γινόμενα φθείρει τὴν ὑγίειαν· τὰ δὲ σύμμετρα καὶ ποιεῖ καὶ αὔξει καὶ σώζει. Οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ σωφροσύνης καὶ ἀνδρίας ἔχει, καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν· ὅ, τε γὰρ πάντα φεύγων καὶ φοβούμενος, καὶ μηδὲν ὑπομένων, δειλὸς γίνεται· ὅ, τε μηδὲν ὅλως φοβούμενος, ἀλλὰ πρὸς πάντα βα-

who is alike undaunted in every thing & stands at nothing

[n] Ὑποπίπτει Ven. 1. 2. et Baf. quod aliquanto venuftius videtur. [1] Magn. Moral. lib. i. cap. 5. Eud. lib. ii. cap. 3. [o] Meliore ordine leguntur hæc in quibufdam antiquis codd. et conftat Argyropylum ita legiffe: φθείρεσθαι, ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἰσχύος, καὶ τῆς ὑγιείας ὁρῶμεν· δεῖ γὰρ &c. (in hoc ordine occurrunt apud Andronicum). *Mur.*

fub artem, neque fub præceptionem ullam cadunt. Eos autem, qui in rebus agendis verfantur, femper oportet tempus intueri atque obfervare, quemadmodum in arte medendi et gubernandi fieri videmus. Veruntamen etiamfi talis fit hæc, quam inftituimus, oratio, danda tamen opera eft, ut huic incommodo fubveniamus. Hoc igitur in primis animadvertendum ac fciendum eft, hæc talia ab eo, quod parum, et ab eo, quod nimium eft, corrumpi ac perimi folere natura, quemadmodum in viribus corporis et valetudine fieri videmus; (claris enim et perfpicuis exemplis ad ea, quæ funt obfcura, declaranda, teftimonii loco utendum eft:) nam et immoderatæ, et pauciores aut remiffiores quam par fit, exercitationes vires minuunt et corrumpunt. Itemque poculenta et efculenta æque copiofiora ac parciora valetudinem lædunt ac perdunt: at vero moderata efficiunt, augent, ac tuentur. Eodem igitur modo fe res habet in temperantia quoque et fortitudine, aliifque virtutibus: nam ut qui fugit et extimefcit omnia, nihilque fubit ac perfert, is timidus efficitur: fic qui a nullo omnino periculo deterretur, fed ad omnia ruit, au-

δεδιὼν, θρασύς. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ μὲν πάσης ἡδονῆς ἀπολαύων, καὶ μηδεμιᾶς ἀπεχόμενος, ἀκόλαστος· ὁ δὲ πάσας φεύγων, ὥσπερ οἱ ἄγροικοι, ἀναίσθητός τις· Φθείρεται γὰρ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀνδρία ὑπὸ τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως, ὑπὸ δὲ τῆς μεσότητος σώζεται. Ἀλλ' οὐ μόνον αἱ γενέσεις, καὶ αἱ αὐξήσεις, καὶ αἱ φθοραὶ, ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν γίνονται, ἀλλὰ καὶ αἱ [p] ἐνέργειαι ἐν τοῖς αὐτοῖς ἔσονται· καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν φανερωτέρων οὕτως ἔχει· οἷον ἐπὶ τῆς ἰσχύος· γίνεται γὰρ καὶ ἐκ τοῦ πολλὴν τροφὴν λαμβάνειν, καὶ πολλοὺς πόνους ὑπομένειν, καὶ μάλιστα δύναται ταῦτα ποιεῖν ὁ ἰσχυρός. Οὕτω δὴ ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν· ἔκ τε γὰρ τοῦ ἀπέχεσθαι τῶν ἡδονῶν γινόμεθα σώφρονες, καὶ γενόμενοι μάλιστα δυνάμεθα ἀπέχεσθαι αὐτῶν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἀνδρίας· ἐθιζόμενοι γὰρ καταφρονεῖν τῶν φοβερῶν, καὶ ὑπομένειν αὐτὰ, γινόμεθα ἀνδρεῖοι, καὶ [q] γινόμενοι μάλιστα δυνησόμεθα ὑπομένειν τὰ φοβερά.

[p] Ἀλλὰ καὶ αἱ μετὰ τὰς ἕξεις τῶν ἀρετῶν ἐνέργειαι, ὧν αἰτίαι εἰσὶν αἱ ἕξεις, ὡσαύτως ἔχουσι. *Sed et eæ, quæ habitum ſequuntur, et quarum cauſa eſt habitus, eodem modo ſe habent actionum functiones.* Andr. [q] Γενόμενοι Baſ. et Andr. in præt. aor.

dax. Itemque et qui omni genere voluptatis perfruitur, nullaque ſeſe abſtinet, intemperans: et qui ab omnibus refugit, quemadmodum ſolent homines agreſtes, is veluti ſtipes quidam et ſenſus expers evadit: nam ut temperantiam et fortitudinem perimit nimium et parum, ſic ſervat mediocritas. Neque vero ſolum ortus et incrementa et interitus habituum ex iiſdem, et ab iiſdem proficiſcuntur, ſed etiam muneris functiones in iiſdem verſari reperientur; nam in aliis quoque, quæ manifeſtiora ſunt, ita uſu venire conſuevit: veluti in viribus corporis; ut enim ex eo naſcuntur, quod quis multum cibum capiat, multoſque labores excipiat ac perferat; ſic hoc utrumque maxime poteſt is efficere, qui viribus corporis pollet. Idem autem de virtutibus ſentiendum: nam quemadmodum prætermittendis et fugiendis voluptatibus temperantes efficimur, ſic temperantes effecti voluptates maxime poſſumus aſpernari. Similis et fortitudinis ratio eſt; nam et aſſueſcendo ea, quæ terribilia ſunt, pro nihilo putare, eaque ſufferre ac perpeti, fortes evadimus, et fortitudinem conſecuti maxime poterimus ea, quæ terrorem afferunt, ſubire ac perferre.

ΚΕΦ. γ'.

ΣΗΜΕΙΟΝ δὲ [r]δεῖ ποιεῖσθαι τῶν ἕξεων τὴν ἐπιγινομένην ἡδονὴν ἢ λύπην τοῖς ἔργοις· ὁ μὲν γὰρ ἀπεχόμενος τῶν σωματικῶν ἡδονῶν, καὶ αὐτῷ τούτῳ χαίρων, σώφρων· ὁ δὲ ἀχθόμενος, ἀκόλαστος· καὶ ὁ μὲν ὑπομένων τὰ δεινὰ καὶ χαίρων, ἢ μὴ λυπούμενός γε, ἀνδρεῖος· ὁ δὲ λυπούμενος, δειλός· [1]περὶ ἡδονὰς γὰρ καὶ λύπας ἐστὶν ἡ ἠθικὴ ἀρετή· διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν τὰ φαῦλα πράττομεν, διὰ δὲ τὴν λύπην [s]τῶν καλῶν ἀπεχόμεθα. Διὸ δεῖ ἦχθαί πως εὐθὺς ἐκ νέων, ὡς ὁ Πλάτων φησίν, ὥστε χαίρειν τε καὶ λυπεῖσθαι οἷς δεῖ· ἡ γὰρ ὀρθὴ παιδεία αὕτη ἐστίν. Ἔτι δ', εἰ ἀρεταί εἰσι περὶ πράξεις καὶ πάθη, παντὶ δὲ πάθει καὶ πάσῃ πράξει ἕπεται ἡδονὴ καὶ λύπη, [t]καὶ διὰ τοῦτ' ἂν εἴη ἡ ἀρετὴ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας. Μηνύουσι δὲ καὶ αἱ κολάσεις γινόμεναι διὰ τούτων· [u]ἰατρεῖαι

[r] Δεῖ Casaub. non legit, qui dicit vulgarem lectionem δὲ δεῖ, quam pleræque Editt. et nostri MSS. agnoscunt, esse contra suos codd. et Aristot. loquendi consuetudinem. [1] Magn. Moral. lib. i. cap. 6. [s] Τῶν κακῶν Ven. 1. et 2. [t] Καὶ abest ab El. [2] Eud. lib. ii. cap. 1. [u] Αἱ γὰρ τοιαῦται κολάσεις πρὸς

CAP. III.

QUALES autem sint habitus, voluptas quæ facta subsequitur, aut dolor, indicio esse debet: nam qui se a corporis voluptatibus abstinet, hocque ipso delectatur, is temperans; qui molestia ex eo afficitur, is est intemperans: et qui res graves et acerbas perfert, ex eoque lætitiam capit, aut certe nulla molestia afficitur, fortis; qui molestia afficitur, timidus habendus est: virtus enim moralis omnis in doloribus ac voluptatibus versatur: nam et voluptatis illecebris ad turpes atque improbas actiones invitamur, et doloris aculeis ab honestis avocamur ac deterremur. Itaque statim a pueris (ut ait Plato) ita nos oportet quodammodo esse educatos et institutos, ut, quibus rebus oportet, iis rebus et lætemur et doleamus: hæc est enim recta institutio. Præterea, si in actionibus et affectibus virtutes sunt occupatæ, omnem autem affectum omnemque actionem dolor sequitur et voluptas, ob hanc quoque causam virtus in voluptatibus et doloribus versabitur. Atque hoc etiam supplicia indicant, quæ doloribus inferendis constituuntur in malefi-

γὰρ τινές εἰσιν· αἱ δὲ ἰατρεῖαι διὰ τῶν ἐναντίων πεφύκασι γίνεσθαι. Ἔτι, ὡς καὶ πρότερον εἴπομεν, πᾶσα ψυχῆς ἕξις, ὑφ' οἵων πέφυκε γίνεσθαι χείρων καὶ βελτίων, πρὸς ταῦτα καὶ περὶ ταῦτα τὴν φύσιν ἔχει· δι' ἡδονὰς δὲ καὶ λύπας φαῦλαι γίνονται, τῷ διώκειν ταύτας καὶ φεύγειν, ἢ ἃς μὴ δεῖ, ἢ ὅτε οὐ δεῖ, ἢ ὡς οὐ δεῖ, ἢ ὁσαχῶς ἄλλως ὑπὸ τοῦ λόγου διορίζεται τὰ τοιαῦτα. [x] Διὸ καὶ ὁρίζονται τὰς ἀρετὰς ἀπαθείας τινὰς καὶ ἠρεμίας· οὐκ εὖ δὲ, ὅτι ἁπλῶς λέγουσιν, [y] ἀλλ' οὐχ ὡς δεῖ, καὶ ὡς οὐ δεῖ, καὶ ὅτε, καὶ ὅσα ἄλλα προστίθεται. [z] Ὑπόκειται ἄρα ἡ ἀρετὴ εἶναι ἡ τοιαύτη περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας, τῶν βελτίστων πρακτική· ἡ δὲ κακία τοὐναντίον. Γένοιτο δ' ἂν

τοὺς νοσοῦντας τὰ πολιτικὰ ἰατρειῶν ἔχουσι λόγον· καὶ καθάπερ ἐκείναις ἐναντίαι αἱ νόσοι, ἃς θεραπεύουσι, καὶ ἐὰν ἴδωμεν ἰατρὸν ψυχρὰν προσάγοντα θεραπείαν, γινώσκομεν εὐθὺς τὴν νόσον ἀπὸ θέρμης συστῆναι, οὕτω καὶ ἀπὸ τῶν κολάσεων ὀδυνηρῶν οὐσῶν γινώσκομεν, ὅτι θεραπευόμεναι κακίαι ἀπὸ ἡδονῆς γίνονται. *Quippe pœnæ ejusmodi ægros in republica curant, ac medicinæ loco sunt: ac quemadmodum cum medicina pugnant morbi, quos medicina curat, et cum frigidam adhiberi a medico videmus medicinam, statim judicamus morbum a calore esse; ita ex pœnis, quæ dolorem infligunt, judicamus illud quod curatur malum a voluptate esse.* Andr. [x] Διὸ καὶ ὁρίζονται &c. Muretus existimat hoc esse argumentum a præcedenti diversum: quem videas. [y] Ἀλλ' οὐχ ὡς οὐ δεῖ Vet. Interp. legit. Aretinus Ἀλλ' οὐχ ὡς δεῖ, καὶ ὅτε: eodem modo Argyr. et Felicianus: cæteri vulgatam scripturam Græcam secuti sunt, quam depravatam esse arbitror: superiorum utrumlibet ferri posse crediderim. *Mur.* [z] Ὑπόκειται ἄρα ἡ ἀρετὴ εἶναι ἡ ἕξις ἡ οὕτως ἔχουσα περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας, καθὼς προσδιωρισάμεθα, τῶν βελτίστων πρακτική. *Quare hoc manet certe, virtutem esse habitum, quæ circa voluptates doloresque eo modo se habet, quemadmodum diximus, et quæ optima sunt agit.* Andr. Προσθεὶς τῇ ἀρετῇ τὸ ἡ τοιαύτη, ὑπὲρ τοῦ δηλῶσαι τὴν ἠθικήν. *Eustrat.*

cos; curationes enim quædam sunt: at curationes ex contrariis rebus adhiberi solent natura. Præterea, quemadmodum supra diximus, quibus rebus omnis animi habitus deterior ac melior fit natura, ad eas res ejus natura pertinet, et in iis versatur: at propter voluptates ac dolores vitiosi habitus in nobis innascuntur, quia et illas consectamur, et hos fugimus, aut quas et quos non oportet, aut quando, aut quomodo non oportet, aut quot modis aliis talia a ratione distinguuntur. Itaque et definiunt nonnulli virtutes vacuitates quasdam affectuum, animorumque status quietos ac placatos: veruntamen id eo minus recte, quod simpliciter et absolute dicunt, nec adjungunt quomodo, et quo tempore oportet, et non oportet, et cætera, quæ addi consueverunt. Hoc ergo tanquam concessum ponitur, virtutem ita (ut diximus) in voluptatibus ac doloribus versari et ad res optimas agendas idoneam esse: vitium

ἡμῖν καὶ ἐκ τούτων φανερὸν ἔτι περὶ τῶν αὐτῶν· τριῶν γὰρ ὄντων τῶν εἰς τὰς αἱρέσεις, καὶ τριῶν ὄντων τῶν εἰς τὰς φυγὰς, καλοῦ, συμφέροντος, ἡδέος, καὶ τριῶν τῶν ἐναντίων, αἰσχροῦ, [a] ἀσυμφόρου, λυπηροῦ· περὶ πάντα μὲν ταῦτα ὁ ἀγαθὸς κατορθωτικός ἐστιν, ὁ δὲ κακὸς ἁμαρτητικὸς, μάλιστα δὲ περὶ τὴν ἡδονήν· κοινή τε γὰρ αὕτη τοῖς ζώοις, [b] καὶ πᾶσι τοῖς ὑπὸ τὴν αἵρεσιν παρακολουθεῖ· καὶ γὰρ τὸ καλὸν καὶ συμφέρον ἡδὺ φαίνεται. Ἔτι δ' ἐκ νηπίου πᾶσιν ἡμῖν συντέθραπται· διὸ καὶ χαλεπὸν ἀποτρίψασθαι τοῦτο τὸ πάθος ἐγκεχρωσμένον τῷ βίῳ. Κανονίζομεν δὲ καὶ τὰς πράξεις, οἱ μὲν μᾶλλον, οἱ δὲ ἧττον, ἡδονῇ καὶ λύπῃ. Διὰ τοῦτ' οὖν ἀναγκαῖον εἶναι περὶ ταῦτα [c] τὴν πᾶσαν πραγματείαν· οὐ γὰρ μικρὸν εἰς τὰς πράξεις εὖ ἢ κακῶς χαίρειν ἢ λυπεῖσθαι. Ἔτι δὲ χαλεπώτερον ἡδονῇ μάχεσθαι, ἢ θυμῷ, [d] καθάπερ φησὶν Ἡρά-

[a] Pro ἀσυμφόρου El. βλαβεροῦ legit. [b] Ἃ γὰρ αἱρούμεθα, τούτοις πᾶσι ἡδόμεθα, *quae namque eligimus, iis omnibus delectamur.* Andr. [c] Τὴν παροῦσαν πραγματείαν Ven. 1. 2. et Baſ. quod melius videtur. [d] Hoc Heracliti dictum commemorat Ariſtoteles in Eud. lib. ii. cap. 7. ἔοικε δὲ καὶ Ἡράκλειτος λέγειν εἰς τὴν ἰσχὺν τοῦ θυμοῦ βλέψας, ὅτι λυπηρὰ ἡ κώλυσις αὐτοῦ· χαλεπὸν γάρ φησι θυμῷ μάχεσθαι· ψυχῆς γὰρ ὠνεῖται. et Polit. lib. v. cap. 11. καθάπερ καὶ Ἡράκλειτος εἶπε, χαλεπὸν φάσκων εἶναι θυμῷ μάχεσθαι· ψυχῆς γὰρ ὠνεῖσθαι: in quibus locis cum de volup-

autem contra. Atque hæc eadem nobis eſſe poterunt etiam ex his, quæ jam dicemus, planiora: nam cum tria ſint, quæ ſequi et expetere ſolemus, honeſtum, utile, jucundum; et tria contraria, quæ fugimus, turpe, inutile, moleſtum: in his quidem omnibus vir bonus recte facit, improbus et vitioſus offendit ac labitur, maxime vero in voluptatibus: omnium enim animantium communis eſt voluptas, eorumque omnium, quæ ſub electionem veniunt, aſſidua comes eſt: nam quicquid honeſtum, quicquid utile eſt, id omne jucundum videtur. Præterea vero a teneris unguiculis una nobiſcum educata eſt; atque idcirco hunc affectum animi, quo vita noſtra tincta et penitus imbuta eſt, eluere atque abſtergere difficile eſt. Jam vero noſtras actiones voluptatis ac doloris regula dirigimus, alii magis, alii minus. Itaque neceſſe eſt totum hoc, quod a nobis ſuſceptum eſt, negotium, in his rebus verſari: non enim parum momenti ad actiones affert, recte aut perperam lætari vel dolere. Præterea difficilius eſt voluptati, quam

κλειτος· [e] περὶ δὲ τὸ χαλεπώτερον ἀεὶ καὶ τέχνη γίνεται καὶ ἀρετή· καὶ γὰρ τὸ εὖ βέλτιον ἐν τούτῳ. Ὥστε καὶ διὰ τοῦτο περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας πᾶσα ἡ πραγματεία καὶ τῇ [f] ἀρετῇ, καὶ τῇ πολιτικῇ· ὁ μὲν γὰρ εὖ τούτοις χρώμενος ἀγαθὸς ἔσται, ὁ δὲ κακῶς κακός. Ὅτι μὲν οὖν ἐστιν ἡ ἀρετὴ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας, καὶ ὅτι ἐξ ὧν γίνεται, ὑπὸ τούτων καὶ αὔξεται καὶ φθείρεται μὴ ὡσαύτως γινομένων· καὶ ὅτι ἐξ ὧν ἐγένετο, περὶ ταῦτα καὶ ἐνεργεῖ, εἰρήσθω.

ΚΕΦ. δ΄.

ΑΠΟΡΗΣΕΙΕ δ' ἄν τις, πῶς λέγομεν ὅτι δεῖ τὰ μὲν δίκαια πράττοντας δικαίους γίνεσθαι, τὰ δὲ σώφρονα σώφρονας· εἰ γὰρ πράττουσι τὰ δίκαια καὶ τὰ σώφρονα, ἤδη εἰσὶ δίκαιοι καὶ σώφρονες· ὥσπερ εἰ τὰ γραμματικὰ καὶ μουσικά, γραμματικοὶ καὶ μουσικοί. Ἢ οὐδὲ ἐπὶ τῶν τεχνῶν

tate nulla fiat mentio, puto quod hic καθάπερ φησὶν Ἡράκλειτος pertinent solummodo ad τῷ θυμῷ, et quod Aristot. hoc dictum ad suam sententiam accommodavit hoc modo: *Heraclitus dicebat difficile esse cum ira pugnare, ego autem aio difficilius esse cum voluptate pugnare.* [e] Πρὸς γὰρ τὰ ῥᾴδια οὐδεμία χρεία πολυχρονίου ἔθους, ἢ μεθόδου τεχνικῆς. *Andr.* [f] Pro ἀρετῇ scribitur ἠθικῇ in N C. Ven. 1. et Bas. ἐν ἠθικῇ Ven. 2.

ut ait Heraclitus, iracundiæ obsistere: at ut quidque difficillimum est, ita in eo maxime ars et virtus occupata est: in hoc enim melior est bonitas effectionis et actionis. Itaque etiam propter hanc causam negotium omne disputationis moralis, prudentiæque civilis in doloribus ac voluptatibus elaboratur: nam qui in his recte se gerit, is vir bonus; qui secus, is improbus futurus est. Virtutem igitur in voluptatibus ac doloribus occupatam esse, et quibus ex rebus gignitur, ab eisdem eam etiam augeri, et, cum eodem modo non efficiuntur, perimi: a quibus denique rebus ortum habuit, in eis quoque suo munere fungi, ita sit a nobis explicatum.

CAP. IV.

SED quærat aliquis, quid sibi velit hoc, quod dicimus, justitiæ muneribus fungendis justos, temperantiæ temperantes effici oportere: si enim justas actiones obeunt, jam sunt justi, si temperatas temperantes: ut si ea quæ grammaticorum musicorumque sunt propria officia explent, grammatici et musici sint necesse est. An ne in ar-

In the arts simple knowledge, and a correct disposition of the materials is sufficient to constitute perfection; in the virtues a correct disposition in the agent also, is requisite and a deliberate preference towards the objects on which he is engaged and thence a steady persevering course of action —

οὕτως ἔχει; ἐνδέχεται γὰρ γραμματικόν τι ποιῆσαι καὶ ἀπὸ τύχης, καὶ ἄλλου ὑποθεμένου. Τότε οὖν ἔσται γραμματικὸς, ἐὰν καὶ γραμματικόν τι ποιήσῃ, καὶ γραμματικῶς, τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ γραμματικήν. Ἔτι οὐδὲ ὅμοιόν ἐστιν ἐπί τε τῶν τεχνῶν, καὶ τῶν ἀρετῶν· τὰ μὲν γὰρ ὑπὸ τῶν τεχνῶν γινόμενα τὸ εὖ ἔχει ἐν ἑαυτοῖς. Ἀρκεῖ οὖν ταῦτά πως ἔχοντα γενέσθαι· τὰ δὲ κατὰ τὰς ἀρετὰς γινόμενα, οὐκ ἐὰν αὐτά πως ἔχῃ, δικαίως ἢ σωφρόνως πράττεται, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὁ πράττων πως ἔχων πράττῃ· πρῶτον μὲν ἐὰν εἰδὼς, ἔπειτ' ἐὰν προαιρούμενος, καὶ προαιρούμενος δι' αὐτά, τὸ δὲ τρίτον καὶ ἐὰν βεβαίως καὶ ἀμετακινήτως ἔχων πράττῃ. Ταῦτα δὲ πρὸς μὲν τὸ τὰς ἄλλας [g] τέχνας ἔχειν οὐ συναριθμεῖται, πλὴν αὐτὸ τὸ εἰδέναι· [h] πρὸς δὲ τὸ τὰς ἀρετὰς, τὸ μὲν εἰδέναι μικρὸν ἢ οὐδὲν ἰσχύει, τὰ δ' ἄλλα οὐ μικρὸν, ἀλλὰ τὸ πᾶν δύναται· ἅπερ καὶ ἐκ τοῦ πολλάκις πράττειν τὰ δίκαια καὶ τὰ σώφρονα

from their own disposition but from that of the agent.

g Ἕξεις Argyr. ex gloſſa, ut videtur. *Caſaub.* h Καὶ γὰρ ἐνδέχεται μηδὲν ἀκριβὲς περὶ ἀρετῆς εἰπεῖν εἰδότα σπουδαῖον εἶναι. *Etenim fieri poteſt, ut qui accuratum nihil de virtute poſſit dicere, tamen vir bonus ſit.* Andr.

tibus quidem ita eſt? fieri enim poteſt, ut quiſpiam aliquid grammaticum efficiat et fortuito, et altero præeunte ac ſuggerente. Ergo ita denique grammaticus erit, ſi et grammatici munus aliquod obierit, et grammatice, hoc eſt, ex arte Grammatica, qua præditus eſt. Præterea ne artium quidem ac virtutum ſimilis ratio eſt: nam quæ ab artibus gignuntur, artis perfectionem in ſe ipſis incluſam habent. Satis eſt igitur ea certo quodam modo conformata effici: at quæ ex virtutibus aguntur, non ſi ea cujuſdammodi ſint, juſte, aut temperanter aguntur, ſed ſi is quoque qui agit, quodammodo conformatus agat: ac primum quidem ſi ſciens, deinde ſi conſilio capto, et conſilio propter ea ipſa capto, poſtremo ſi firma, perpetua et conſtanti voluntate agat. Hæc autem in artibus quidem acquirendis non opus adhiberi, ſed ſcire ſatis eſt: ad virtutes vero comparandas cum ſcientia parum aut nihil valeat, tum cætera non parvam vim habent, ſed multo maximam, atque adeo omnem: quæ quidem ex iteratis atque identidem repetitis juſtis ac temperatis actionibus quæruntur.

περιγίνεται. Τὰ μὲν οὖν πράγματα δίκαια καὶ σώφρονα λέγεται, ὅταν ᾖ τοιαῦτα, οἷα ἂν ὁ δίκαιος ἢ σώφρων πράξειε· δίκαιος δὲ καὶ σώφρων ἐστὶν, οὐχ ὁ ταῦτα πράττων, ἀλλὰ καὶ ὁ οὕτω πράττων, ὡς οἱ δίκαιοι καὶ οἱ σώφρονες πράττουσιν. Εὖ οὖν λέγεται, ὅτι ἐκ τοῦ τὰ δίκαια πράττειν ὁ δίκαιος γίνεται, καὶ ἐκ τοῦ τὰ σώφρονα ὁ σώφρων, ἐκ δὲ τοῦ μὴ πράττειν ταῦτα οὐδεὶς ἂν οὐδὲ μελλήσειε γενέσθαι ἀγαθός. Ἀλλ' οἱ πολλοὶ ταῦτα μὲν οὐ πράττουσιν, ἐπὶ δὲ τὸν λόγον καταφεύγοντες οἴονται φιλοσοφεῖν, [i]καὶ οὕτως ἔσεσθαι σπουδαῖοι· ὅμοιόν τι ποιοῦντες τοῖς κάμνουσιν, οἳ τῶν ἰατρῶν ἀκούουσι μὲν ἐπιμελῶς, ποιοῦσι δ' οὐθὲν τῶν προσταττομένων. Ὥσπερ οὖν οὐδ' ἐκεῖνοι εὖ ἕξουσι τὸ σῶμα, οὕτω θεραπευόμενοι· οὐδ' οὗτοι τὴν ψυχὴν, οὕτω φιλοσοφοῦντες.

ΚΕΦ. ε'.

ΜΕΤΑ [k]δὲ ταῦτα τί ἐστιν ἡ ἀρετὴ σκεπτέον. Ἐπεὶ οὖν τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα [l]τρία ἐστὶ, [l]πάθη, δυνάμεις, ἕξεις,

[i] Οἴονται σπουδαῖοι εἶναι, ὅτι μόνον περὶ τῆς ἀρετῆς ἀκριβῶς γινώσκουσιν εἰπεῖν. *Boni ſibi viri videntur, ſi modo de virtute accurate poſſint diſſerere.* Andr. [k] Μετὰ ταῦτα deſunt, et ſequentia ſcribuntur hoc modo: τί δ' ἐστὶν ἡ ἀρετὴ ἕξης σκεπτέον, in N C. et El. et μετὰ ταῦτα et ἕξης C C C. habet. [l] Magn. Moral. lib. i. cap. 3. Eud. lib. ii. cap. 2. [l] Πάθη, quam vocem *perturbationes* recte dici in III.

Res igitur juſtæ ac temperatæ dicuntur, cum tales ſunt, quales vir juſtus ac temperans egerit: juſtus autem et temperans eſt, non qui has res gerit tantum, ſed qui ita gerit, ut juſti et temperantes homines ſolent. Recte igitur dicitur juſtis ac temperatis actionibus juſtos ac temperantes effici, his autem neglectis, neminem unquam virum bonum futurum. Sed plerique omnes cum hæc agere non curent, ad verba confugientes philoſophari ſe arbitrantur, itaque ſperant futurum ut boni ſint: non multum ab ægris differentes, qui medicos ſtudioſe illi quidem ac diligenter audiunt, ſed nihil eorum, quæ ab illis præcipiuntur, facere volunt. Quemadmodum igitur illis nunquam corpus erit bene conſtitutum, dum ita curantur: ſic nec his animus, dum hoc modo philoſophantur.

CAP. V.

SEQUITUR jam deinceps ut quid ſit virtus videamus. Quoniam igitur quæ in animo ingenerantur, tria ſunt,

Adeo de virtutis efficiente et naturali causa — jam de materiali et definitione tractandum. [illegible]

In defining [illegible] on to which [illegible] it is always [illegible] to trace the [illegible] Predicament or category in which the subject of our [illegible] is virtue being a quality contained under that category he adduces several qualities in order to [illegible] which it is.

τούτων τι ἂν εἴη ἡ ἀρετή. Λέγω δὲ πάθη μὲν, ἐπιθυμίαν, [m]ὀργὴν, φόβον, θράσος, φθόνον, χαρὰν, φιλίαν, μῖσος, πόθον, ζῆλον, [n]ἔλεον, ὅλως οἷς ἕπεται ἡδονὴ ἢ λύπη· δυνάμεις δὲ, καθ' ἃς παθητικοὶ τούτων λεγόμεθα, οἷον καθ' ἃς δυνατοὶ ὀργισθῆναι, ἢ λυπηθῆναι, ἢ ἐλεῆσαι· ἕξεις δὲ, καθ' ἃς πρὸς τὰ πάθη ἔχομεν εὖ ἢ κακῶς· οἷον πρὸς τὸ ὀργισθῆναι, εἰ μὲν σφοδρῶς ἢ ἀνειμένως, κακῶς ἔχομεν· εἰ δὲ μέσως, εὖ· ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τὰ ἄλλα. Πάθη μὲν οὖν οὐκ εἰσὶν οὔθ' αἱ ἀρεταὶ, οὔθ' αἱ κακίαι· ὅτι οὐ λεγόμεθα κατὰ τὰ πάθη σπουδαῖοι ἢ φαῦλοι, κατὰ δὲ τὰς ἀρετὰς ἢ κακίας λεγόμεθα· καὶ ὅτι κατὰ μὲν τὰ πάθη οὔτ' ἐπαινούμεθα, οὔτε ψεγόμεθα· οὐ γὰρ ἐπαινεῖται ὁ φοβούμενος, οὐδὲ ὁ ὀργιζόμενος· οὐδὲ ψέγεται ὁ ἁπλῶς ὀργιζόμενος, ἀλλ' ὁ πῶς· κατὰ δὲ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας ἐπαινούμεθα ἢ ψεγόμεθα. Ἔτι,

Tuſc. contendit Cicero, *affectus* nominavimus; quia propius ad Ariſtotelis ſententiam, qui τὰ πάθη utilia eſſe et ideo non eradicanda, ſed ad mediocritatem perducenda dicit, accedere videtur. *Perturbatio* quidem eſt vox ad Stoicorum ſententiam, quam tuetur Cicero, confirmandam aptiſſima: nos vero non τὰ πάθη impugnamus, ſed Philoſophum interpretamur. Vide Muretum. [m] Θυμὸν poſt ὀργὴν ſcribitur in C C C. Ven. 1. et Baſ. [n] Ἔλεος neutro genere legit Cam.

affectus, poteſtates, habitus, neceſſario ex his tribus unum aliquod erit virtus. Affectus autem dico cupiditatem, iram, timorem, audaciam, invidentiam, gaudium, amicitiam, odium, deſiderium, æmulationem, miſericordiam, et omnino ea omnia, quæ ſequitur voluptas aut dolor: poteſtates autem, quibus ad hos affectus propenſi dicimur, ut quarum impulſu vel ad iraſcendum, vel ad dolendum, vel ad miſerendum proclives ſumus: habitus vero ſunt, quibus aut bene aut male adverſus affectus noſmet habemus: veluti ſi ita affecti ſimus, ut vehementius, aut remiſſius iraſcamur, male affecti ſumus: ſi ut intra modum, bene: itemque in cæteris. Neque igitur virtutes neque vitia affectus ſunt: primum quia ex affectibus nec boni, nec mali dicimur, ex virtutibus autem aut vitiis dicimur: deinde quoniam affectus nobis nec laudi dantur, nec vitio; neque enim qui timet, laudatur, neque qui iraſcitur; neque qui ſimpliciter iraſcitur, vituperatur, ſed qui certo modo: propter virtutes vero et vitia laudamur, aut vituperamur.

ὀργιζόμεθα μὲν καὶ φοβούμεθα ἀπροαιρέτως· αἱ δὲ ἀρεταὶ προαιρέσεις τινὲς, ἢ οὐκ ἄνευ προαιρέσεως. Πρὸς δὲ τούτοις, κατὰ μὲν τὰ πάθη κινεῖσθαι λεγόμεθα, κατὰ δὲ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας οὐ κινεῖσθαι, ἀλλὰ διακεῖσθαί πως. Διὰ ταῦτα δὲ οὐδὲ δυνάμεις εἰσίν· οὔτε γὰρ ἀγαθοὶ λεγόμεθα τῷ δύνασθαι °πάσχειν ἁπλῶς, οὔτε κακοὶ, οὔτ' ἐπαινούμεθα, οὔτε ψεγόμεθα. Καὶ ἔτι, δυνατοὶ μέν ἐσμεν φύσει, ἀγαθοὶ δὲ ἢ κακοὶ οὐ γινόμεθα φύσει· εἴπομεν δὲ περὶ τούτου πρότερον. Εἰ οὖν μήτε πάθη εἰσὶν αἱ ἀρεταὶ, μήτε δυνάμεις, λείπεται ἕξεις αὐτὰς εἶναι. Ὅ, τι μὲν οὖν ἐστι τῷ γένει ἡ ἀρετὴ, εἴρηται.

ΚΕΦ. ϛ'.

ΔΕΙ δὲ μὴ μόνον οὕτως εἰπεῖν, ὅτι ἕξις, ἀλλὰ καὶ ποία τις. Ῥητέον οὖν, ὅτι πᾶσα ἀρετὴ, οὗ ἂν [p]ᾖ ἀρετὴ, αὐτό τε εὖ ἔχον ἀποτελεῖ, καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ εὖ ἀποδίδωσιν (οἷον ἡ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετὴ τόν τε ὀφθαλμὸν σπουδαῖον ποιεῖ, καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ· τῇ γὰρ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετῇ εὖ ὁρῶμεν.) Ὁμοίως καὶ

° Πράττειν N C. Ven. 1. 2. et Baſ.   [p] Εἴη El. N C. et alii.

Deinde iraſcimur et timemus inconſulto: at virtutes, aut conſilia quædam ſunt, aut non ſine conſilio. Poſtremo affectibus moveri dicimur, virtutibus et vitiis non moveri, ſed quodammodo conformari. Propter has porro cauſas nec ſunt poteſtates: neque enim eo quod patiendi poteſtate præditi ſumus ſimpliciter, boni vel mali dicimur, neque laudamur aut vituperamur. Præterea poteſtates inſunt in nobis natura, boni autem vel improbi non ſumus natura: qua de re ſupra diximus. Quod ſi virtutes nec affectus ſunt, nec poteſtates, relinquitur ut ſint habitus. Quid igitur ſit virtus genere, diximus.

CAP. VI.

SED non ſatis eſt ita dicere, virtutem habitum eſſe, verum etiam oſtendendum qualis ſit habitus. Dicendum igitur eſt virtutem omnem, et id, cujus ipſa virtus ſit, bene affectum reddere, et opus ejus ornare ac perpolire: exempli gratia, virtus oculi cum oculum ipſum probum efficit, tum aptum ad ſuum munus explendum: virtute enim oculi bene cernimus. Itemque

The 1st definition of Virtue is a habit from which man becomes good & performs his action correctly

τοῦ ἵππου ἀρετὴ ἵππον τε σπουδαῖον ποιεῖ, καὶ ἀγαθὸν δραμεῖν, καὶ ἐνεγκεῖν τὸν ἐπιβάτην, καὶ μεῖναι τοὺς πολεμίους. Εἰ δὴ τοῦτ' ἐπὶ πάντων οὕτως ἔχει, [q] καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀρετὴ εἴη ἂν ἕξις, ἀφ' ἧς ἀγαθὸς ἄνθρωπος γίνεται, καὶ ἀφ' ἧς εὖ τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἀποδώσει. Πῶς δὲ τοῦτ' ἔσται, ἤδη μὲν εἰρήκαμεν· ἔτι δὲ καὶ ὧδε ἔσται φανερὸν, ἐὰν θεωρήσωμεν ποία τις ἐστὶν ἡ φύσις αὐτῆς. [r] Ἐν παντὶ δὴ συνεχεῖ καὶ διαιρετῷ ἔστι λαβεῖν τὸ μὲν πλεῖον, τὸ δ' ἔλαττον, τὸ δ' ἴσον· καὶ ταῦτα ἢ κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἢ πρὸς ἡμᾶς· τὸ δ' ἴσον μέσον τι ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως. Λέγω δὲ τοῦ μὲν πράγματος μέσον, τὸ ἴσον ἀπέχον ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων, ὅπερ ἐστὶν ἓν καὶ ταὐτὸ πᾶσι· πρὸς ἡμᾶς δὲ, ὃ μήτε πλεονάζει, μήτε ἐλλείπει [r] τοῦ δέοντος. Τοῦτο δ' οὐχ ἓν, οὐδὲ τὸ αὐτὸ πᾶσιν· οἷον εἰ τὰ δέκα πολλὰ, τὰ δὲ δύο ὀλίγα, τὰ ἓξ μέσα λαμβάνουσι κατὰ τὸ πρᾶγμα· ἴσως γὰρ ὑπερέχει τε καὶ ὑπερέχεται. Τοῦτο δὲ μέσον ἐστὶ κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν· τὸ δὲ πρὸς ἡμᾶς οὐχ

[q] Καὶ aliqui libri non agnoscunt. [r] Eud. lib ii. cap. 3. [r] Τοῦ δέοντος El. Vict. Vet. Interp. et Argyr. non agnoscunt.

virtus equi cum equum bonum efficiat, tum ad currendum, equitemque vehendum, et hostes exspectandos expeditum ac paratum. Quod si ita est in omnibus, hominis profecto virtus habitus erit, quo homo et bonus fiat, et suo munere bene fungatur. Atque hoc quidem quonam modo futurum sit, cum jam antea dixerimus, tum etiam magis perspicuum ita esse poterit, si qualis sit virtutis natura considerabimus. Licet igitur in omni re continente ac dividua, et plus, et minus, et æquale sumere: eaque vel ex ipsa re judicantur, vel ad nos referuntur: æquale autem quiddam medium est inter nimium et parum. Jam rei medium appello, quod æqualiter abest ab utroque extremo, quod quidem unum et idem est omnibus: medium porro ad nos, id quod nec superat, nec deserit id quod oportet adesse. Hoc autem nec unum omnibus, nec idem est: exempli causa, si decem multa, duo pauca sunt, sex rei media sumere consueverunt: æqualiter enim superant et superantur. Atque hoc medium est proportione arithmetica: at quod nobis medium est, non ita sumendum

οὕτω ληπτέον· οὐ γὰρ εἴ τῳ δέκα μνᾶς φαγεῖν πολὺ, δύο δὲ ὀλίγον, ὁ ἀλείπτης ἓξ μνᾶς [s]προστάξειεν· ἔστι γὰρ ἴσως καὶ τοῦτο πολὺ τῷ ληψομένῳ, ἢ ὀλίγον· Μίλωνι μὲν γὰρ ὀλίγον, τῷ δὲ ἀρχομένῳ τῶν γυμνασίων πολύ· ὁμοίως [t]ἐπὶ δρόμου καὶ πάλης. Οὕτω δὴ πᾶς ἐπιστήμων τὴν ὑπερβολὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν φεύγει, τὸ δὲ μέσον ζητεῖ, καὶ τοῦθ᾽ αἱρεῖται· μέσον δὲ, οὐ τὸ τοῦ πράγματος, ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς. Εἰ δὴ πᾶσα ἐπιστήμη οὕτω τὸ ἔργον εὖ ἐπιτελεῖ, πρὸς τὸ μέσον βλέπουσα, καὶ εἰς τοῦτο ἄγουσα τὰ ἔργα· (ὅθεν εἰώθασιν ἐπιλέγειν τοῖς εὖ ἔχουσιν ἔργοις, ὅτι οὔτ᾽ ἀφελεῖν ἔστιν, οὔτε προσθεῖναι, ὡς τῆς μὲν ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως [u]φθειρούσης τὸ εὖ, τῆς δὲ μεσότητος σωζούσης· οἱ δ᾽ ἀγαθοὶ τεχνῖται, ὡς λέγομεν, πρὸς τοῦτο βλέποντες ἐργάζονται,) ἡ δὲ ἀρετὴ πάσης τέχνης ἀκριβεστέρα καὶ ἀμείνων ἐστὶν, ὥσπερ καὶ ἡ φύσις, τοῦ μέσου ἂν εἴη στοχαστική. Λέγω δὲ τὴν ἠθικήν· αὕτη γάρ ἐστι περὶ πάθη

[s] Προστάξει El. C C C. et quidam impressi. [t] Ἐπὶ τούτων γὰρ ἀπὸ τῶν γυμναζομένων τὸ ἴσον κρίνομεν. *Andr.* [u] Ἀφαιρούσης pro φθειρούσης C C C.

est: non si enim decem libras comesse nimium sit, duas parum, sex libras alipta præscribet: est enim hoc quoque fortasse multum, vel parum ei, qui sit cibum capturus: Miloni enim parum, ei autem qui nunc primum incipit exerceri, multum: similiterque de cursu et lucta sentiendum. Itaque sciens omnis nimium et parum fugit, mediocritatem exquirit, atque hanc exoptat: mediocritatem, inquam, non rei, sed eam, quæ nobis est mediocritas. Quod si scientia omnis ita demum bene suum munus explet et absolvit, si mediocritatem sibi ob oculos proponat, ad eamque sua opera revocet ac dirigat; (ex quo ea opera, quæ scite et affabre facta sunt, hac ad extremum oratione commendare solent, nec eis quicquam detrahi, nec addi posse, quasi nimium et parum omnem perfectionem artis corrumpat et perimat, conservet mediocritas;) et si boni artifices, ut quidem dicimus, in suis operibus efficiendis hanc intuentur, et spectant, virtus autem, quemadmodum et natura, omni arte limatior ac melior est, ea profecto medium veluti collineando petat, et destinet, necesse est. De ea autem virtute loquor, quæ ad mores pertinet: hæc enim

καὶ πράξεις· ἐν δὲ τούτοις ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις, καὶ τὸ μέσον· οἷον καὶ φοβηθῆναι, καὶ θαῤῥῆσαι καὶ ἐπιθυμῆσαι [x] καὶ ἀποστραφῆναι, καὶ ὀργισθῆναι, καὶ ἐλεῆσαι, καὶ ὅλως ἡσθῆναι καὶ λυπηθῆναί ἐστι καὶ μᾶλλον καὶ ἧττον, καὶ ἀμφότερα οὐκ εὖ. Τὸ δ᾽ ὅτε δεῖ, καὶ ἐφ᾽ οἷς, καὶ πρὸς οὓς, καὶ οὗ ἕνεκα, καὶ ὡς δεῖ, μέσον τε καὶ ἄριστον, ὅπερ [y] ἐπὶ τῆς ἀρετῆς. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὰς πράξεις ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον· ἡ δὲ ἀρετὴ περὶ πάθη καὶ πράξεις ἐστὶν, ἐν οἷς ἡ μὲν ὑπερβολὴ ἁμαρτάνεται καὶ ἡ ἔλλειψις ψέγεται, τὸ δὲ μέσον ἐπαινεῖται καὶ κατορθοῦται· ταῦτα δ᾽ ἄμφω τῆς ἀρετῆς. Μεσότης τις ἄρα ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, στοχαστική γε οὖσα τοῦ μέσου. Ἔτι, [1] τὸ μὲν ἁμαρτάνειν πολλαχῶς ἐστι· τὸ γὰρ κακὸν τοῦ ἀπείρου, ὡς [2] οἱ Πυθαγόρειοι εἴκαζον, τὸ δ᾽ ἀγαθὸν τοῦ πεπερασμένου· τὸ δὲ κατορθοῦν μοναχῶς· διὸ καὶ τὸ μὲν ῥᾴδιον, τὸ δὲ χαλεπόν· ῥᾴδιον μὲν τὸ ἀποτυχεῖν τοῦ σκοποῦ, χαλεπὸν δὲ τὸ ἐπιτυχεῖν·

[x] Καὶ ἀποστραφῆναι deſunt MSS. Ven. 1. 2. et Baſ. [y] Ἐστι pro ἐπὶ legit Zuing. haud male: in El. ſcribitur ὅπερ ἐστὶν ἐπί. [1] Magn. Moral. lib. i. cap. 25. [2] Lib. i. cap. 6.

in affectibus atque actionibus verſatur; in quibus eſt et nimium et parum et mediocritas; ut timere, fidere, concupiſcere, odiſſe atque aſpernari, iraſci, miſereri, et (ut ſemel dicam) gaudere et dolere poteſt quiſque nimium et parum, atque utrumque non recte. At vero quo tempore, et propter quam cauſam, et quibus, et cujus rei gratia, et quomodo oportet his affectibus commoveri, id ſane et medium eſt, et optimum, quod in virtute ſitum eſt. Eodem quoque modo in actionibus nimium, parum, medium reperitur: virtus autem in affectibus, et actionibus verſatur, in quibus nimium, et parum, et peccata ſunt, et vituperantur, mediocritas et laudatur, et recte factum eſt: at hæc ambo ſunt virtutis. Eſt ergo virtus mediocritas quædam, cum mediocritatem velluti ſignum quoddam ſibi propoſitum petat ac deſtinet. Præterea peccare multis modis poſſumus; (malum enim, ut Pythagorei conjectura quadam conſequebantur, eſt infiniti atque interminati, bonum finiti et terminati;) at recte facere uno modo: itaque etiam hoc difficile eſt, illud vero facile; a ſcopo ſcilicet aberrare facile eſt, ſcopum ferire difficile: ob has

καὶ διὰ ταῦτ' οὖν τῆς μὲν κακίας ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ ἔλλειψις, τῆς δὲ ἀρετῆς ἡ μεσότης·

[z]Ἐσθλοὶ μὲν γὰρ ἁπλῶς, παντοδαπῶς δὲ κακοί.

Ἔστιν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις [a]προαιρετική, ἐν μεσότητι οὖσα τῇ πρὸς ἡμᾶς, [b]ὡρισμένη λόγῳ, καὶ ὡς ἂν ὁ φρόνιμος ὁρίσειε· μεσότης δὲ [c]δύο κακιῶν, τῆς μὲν καθ' ὑπερβολήν, τῆς δὲ κατ' ἔλλειψιν· καὶ ἔτι τῷ τὰς μὲν ἐλλείπειν, τὰς δ' ὑπερβάλλειν τοῦ δέοντος, ἔν τε τοῖς πάθεσι, καὶ ἐν ταῖς πράξεσι, τὴν δ' ἀρετὴν τὸ μέσον καὶ εὑρίσκειν καὶ αἱρεῖσθαι. Διὸ κατὰ μὲν τὴν οὐσίαν καὶ τὸν λόγον τὸν τί ἦν εἶναι λέγοντα, μεσότης ἐστὶν ἡ ἀρετή· κατὰ δὲ τὸ ἄριστον καὶ τὸ εὖ, ἀκρότης. Οὐ πᾶσα δ' ἐπιδέχεται πρᾶξις, οὐδὲ [d]πᾶν πάθος τὴν μεσότητα· ἔνια γὰρ εὐθὺς ὠνόμασται συνειλημμένα μετὰ τῆς φαυλότητος,

[z] Verſus eſt incerti auctoris. Heſiodus eandem ſententiam expreſſit in ſequentibus :

Τὴν μέντοι κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἐστιν ἑλέσθαι
Ῥηϊδίως.——
Τῆς δ' ἀρετῆς μακρός τε καὶ ὄρθιος οἶμος.—

[a] *Προαιρετικὴ ad conſilium agendi capiendum aptus* Latine reddidi : cujus mei facti rationem, ne quis in lingua Latina parum exercitatus vel miretur, vel tacite reprehendat, reddere non recuſo. Dico igitur *conſilium capere* non eſſe conſultare, ut vulgus exiſtimat, ſed e duobus aut pluribus, quæ in conſultationem veniant, et de quibus quæratur, utrum, vel quod eorum agere aut ſequi præſtet, unum aliquod potiſſimum ſuſcipere. *Lamb.* [b] *Ὁριζομένη* El. [c] *Δυοῖν.* El. [d] Πᾶν *ψυχῆς πάθος* Vet. Interp.

igitur cauſas nimium et parum ad vitium pertinent, mediocritas ad virtutem :

Uno namque boni, cunctimodiſque mali.

Eſt igitur virtus habitus ad conſilium agendi capiendum aptus et expeditus, in ea mediocritate poſitus, quæ ad nos comparatur, quæque ratione eſt definita, et ut prudens definiret : mediocritas autem ſeu medium eſt duorum vitiorum, unius quod ex nimio, alterius quod ex eo quod parum eſt naſcitur : atque etiam idcirco mediocritas eſt, quod alia vitia deſerunt id, quod fieri debet, tum in affectibus, tum in actionibus, alia ſuperant ; virtus autem medium et invenit et ſequitur. Quocirca virtus ex ſua eſſentia et ratione, quæ, quid ſit res, declarat, medium eſt : ex præſtantia autem et perfectione, ſummum. Verum non omnis actio nec omnis affectus mediocritatem recipit : ſunt enim quædam, quorum nominibus ſtatim vitium eſt implicatum, ut malevolentia læ-

οἷον [e] ἐπιχαιρεκακία, ἀναισχυντία, φθόνος, καὶ ἐπὶ τῶν πράξεων, μοιχεία, κλοπή, ἀνδροφονία· πάντα γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα λέγεται τῷ αὐτὰ φαῦλα εἶναι, ἀλλ' οὐχ αἱ ὑπερβολαὶ αὐτῶν, οὐδὲ αἱ ἐλλείψεις. Οὐκ ἔστιν οὖν οὐδέποτε περὶ αὐτὰ κατορθοῦν, ἀλλ' ἀεὶ ἁμαρτάνειν· οὐδ' ἔστι τὸ εὖ ἢ μὴ εὖ περὶ τὰ τοιαῦτα, ἐν τῷ [f] ἣν δεῖ, καὶ ὅτε, καὶ ὡς μοιχεύειν· ἀλλ' ἁπλῶς τὸ ποιεῖν ὁτιοῦν τούτων ἁμαρτάνειν ἐστίν. Ὅμοιον οὖν τὸ ἀξιοῦν καὶ περὶ τὸ ἀδικεῖν, καὶ δειλαίνειν, καὶ ἀκολασταίνειν εἶναι μεσότητα, καὶ ὑπερβολὴν καὶ ἔλλειψιν· ἔσται γὰρ οὕτω γε ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως μεσότης, καὶ ὑπερβολῆς ὑπερβολή, καὶ ἔλλειψις ἐλλείψεως. Ὥσπερ δὲ σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας οὐκ ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις· διὰ τὸ τὸ μέσον εἶναί πως [g] ἄκρον· οὕτως οὐδὲ ἐκείνων μεσότης, οὐδὲ ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις, ἀλλ' ὡς ἂν πράττηται, ἁμαρτάνεται· ὅλως γὰρ οὔθ' ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως μεσότης ἐστίν, οὐδὲ μεσότητος ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις.

[e] Ἐθελοκακία pro ἐπιχαιρεκακία habet Baſ. in margine. [f] ἢ El. et Baſ. ἣ Ven. 1. et 2. [g] Ἄκρων Ven. 1. et 2.

tans alieno malo, impudentia, invidentia, et in actionibus, adulterium, furtum, cædes: hæc enim omnia, et quæ ſunt hujus generis, ſic appellantur, quod ipſa mala ſint, non eorum immoderationes, aut paucitates. Nunquam igitur fieri poteſt, ut in his recte fiat, ſed ſemper peccatur: neque in talibus recte aut non recte faciendi vis in eo poſita eſt, ut cum qua et quo tempore et quo modo adulterium facere oporteat, animadvertatur: ſed ſimpliciter et abſolute quidvis horum admittere, peccare eſt. Quamobrem mediocritatem in his poſtulare ſimile ſit ac ſi quis in injuria facienda, et in vita ignava et intemperata, mediocritatem, nimium, et parum quærat: nam hac quidem ratione, eſſet nimii, et ejus quod parum eſt, modus ac mediocritas, et nimii nimium, et ejus quod parum eſt, aliquid parum. Sed quo modo temperantiæ ac fortitudinis nec nimium eſt, nec parum; (propterea quod medium quodammodo eſt ſummum;) ſic ne illorum quidem mediocritas eſt, nec nimium, nec parum, ſed ut quidque admiſſum fuerit, ita peccatum eſt: omnino enim nec nimii, nec ejus quod eſt parum, mediocritas eſſe poteſt, nec mediocritatis nimium et parum.

ΚΕΦ. ζ'.

ΔΕΙ δὲ τοῦτο μὴ μόνον καθόλου λέγεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς καθ' ἕκαστα ἐφαρμόττειν· ἐν γὰρ τοῖς περὶ τὰς πράξεις λόγοις, οἱ μὲν καθόλου [h] κενώτεροί εἰσιν, οἱ δὲ ἐπὶ μέρους ἀληθινώτεροι· περὶ γὰρ τὰ καθ' ἕκαστα αἱ πράξεις· δέον δὲ ἐπὶ τούτων συμφωνεῖν. Ληπτέον οὖν ταῦτα ἐκ τῆς [i] διαγραφῆς. [i] Περὶ μὲν οὖν φόβους καὶ θάῤῥη ἀνδρία μεσότης· τῶν δ' ὑπερβαλλόντων, ὁ μὲν τῇ ἀφοβίᾳ, ἀνώνυμος· ([k] πολλὰ δ' ἐστὶν ἀνώνυμα) ὁ δ' ἐν τῷ θαῤῥεῖν ὑπερβάλλων, θρασύς· ὁ δὲ τῷ μὲν φοβεῖσθαι ὑπερβάλλων, τῷ δὲ θαῤῥεῖν ἐλλείπων, δειλός. Περὶ ἡδονὰς δὲ καὶ λύπας [l] οὐ πάσας, ἧττον δὲ καὶ περὶ τὰς

[h] Ita fcripti fere omnes libri, quos Lambino videre contigit: ex noftris vero folus C C C. (cujus in marg. annotatur fcribi in nonnullis κοινότεροι) ita etiam Aurel. et Vet. Interp. κοινότεροι plerique alii; quos fequitur Argyr. et Andronici παράφρασις, quæ hujufmodi eft: Τῶν γὰρ περὶ τὰς πράξεις λόγων οἱ μὲν καθολικοὶ κοινότεροι καὶ πλείοσιν ἐφαρμόζουσιν, οἱ δὲ μερικοὶ ἀληθινώτεροι· ἅτε διὰ τοῦτο προσεχῶς ταῖς πράξεσιν ἐφαρμόζοντες, αἵτινες ἀεὶ ἐν τοῖς μερικοῖς γίνονται· οἷς δὴ μερικοῖς οἱ ἀληθεῖς συμφωνοῦσι λόγοι. Utraque lectio fententiam Ariftotele minime indignam continet. Vide Lamb. et Vict. [i] Hic defideratur dubio procul Ariftotelica διαγραφὴ, cujus explicatio eft, quod fequitur. Amiffam vero διαγραφὴν poffumus reparare ex Eud. lib. ii. cap. 3. *Cafaub.* Ληψόμεθα δὲ τὰ ζητούμενα ἐκ τῆς ἐκτεθείσης διαγραφῆς. *Hoc ergo, de quo quærimus, ex expofita fumendum eft defcriptione.* Andr. [i] Infra lib. iii. cap. 9. et feq. [k] Ex verbis Euftratii in hunc locum fufpicari licet deeffe poft vocem ἀνώνυμα aliquid. Sic Euftrat. κακίας δὲ τὸν μὲν ἀπὸ τῆς ἀφοβίας ὑπερβάλλοντα ἀνώνυμον τινα λέγει· πολλὰ γὰρ εἶναι τῶν τοιούτων ἀνώνυμα· εἴη δ' ἂν, φησὶν, ἄφοβός τις ὁ τοιοῦτος, ἀλλ' οὐχ ὡς δεῖ· λέγεται γὰρ καὶ ὁ ἀνδρεῖος ἄφοβος, ὅτι οὐ φοβεῖται ἃ μὴ δεῖ. Quod igitur ait φησὶ, fufpicionem movet, nifi alio refpexit. *Cafaub.* [l] Lege οὐ πάσας δὲ, vel οὐ μὲν πάσας, et refer ad ἡδονάς: ac

CAP. VII.

NON folum autem hoc univerfe dicendum eft, fed etiam ad fingulas virtutes accommodandum: fermones enim, qui habentur de actionibus, ii, qui ad genus univerfum pertinent, aliquanto funt inaniores, qui vero partes et res fingulares explicant, veriores: in rebus enim fingularibus confiftunt actiones: cum his autem oportet orationem congruere. Hæc igitur ex defcriptione fumenda et intelligenda funt. Ac fortitudo quidem mediocritas eft in metu et confidentia occupata: eorum autem, qui modum fuperant, is, qui timoris vacuitate fuperat, caret nomine; (funt autem multa, quæ nomine carent;) qui vero fidendo modum fuperat, audax appellatur: qui autem metuendo ultra modum progreditur, et fidendo modum defecit, ignavus. Jam vero in voluptatibus et moleftiis, non omnibus, minus autem in do-

λύπας, μεσότης μὲν σωφροσύνη, ὑπερβολὴ δὲ ἀκολασία. Ἐλλείποντες δὲ περὶ τὰς ἡδονὰς οὐ πάνυ γίνονται· διόπερ οὐδ' [m] οὗτοι ὀνόματος τετυχήκασιν· ἔστωσαν δὲ ἀναίσθητοι. Περὶ δὲ δόσιν χρημάτων καὶ λῆψιν μεσότης μὲν ἐλευθεριότης, ὑπερβολὴ δὲ καὶ ἔλλειψις ἀσωτία καὶ ἀνελευθερία. Ἐναντίως δὲ [n] αὐτὰς ὑπερβάλλουσι καὶ ἐλλείπουσιν· ὁ μὲν γὰρ ἄσωτος ἐν μὲν προέσει ὑπερβάλλει, ἐν δὲ λήψει ἐλλείπει· ὁ δὲ ἀνελεύθερος ἐν μὲν λήψει ὑπερβάλλει, ἐν δὲ προέσει ἐλλείπει. Νῦν μὲν [o] οὖν τύπῳ καὶ ἐπὶ κεφαλαίῳ λέγομεν, ἀρκούμενοι αὐτῷ τούτῳ· [1] ὕστερον δὲ ἀκριβέστερον περὶ αὐτῶν διορισθήσεται. Περὶ δὲ τὰ χρήματά εἰσι καὶ ἄλλαι διαθέσεις· μεσότης μὲν μεγαλοπρέπεια· ὁ γὰρ μεγαλοπρεπὴς διαφέρει ἐλευθερίου· ὁ μὲν γὰρ περὶ μεγάλα, ὁ δὲ περὶ μικρά· ὑπερβολὴ δὲ ἀπειροκαλία καὶ

fortaſſe aliter ſcripſerat Ariſt. (Vide lib. iii. cap. 13.) περὶ γὰρ τὰς σωματικὰς, καὶ τούτων τὰς περὶ ἁφὴν μάλιστα, quæ hoc loco poſt πάσας inſeruntur in pleriſque Editt. (ut in Ven. 1. et 2. Baſ. et Lamb.) ex gloſſa et Euſtratii interpretatione ſunt profecta. *Caſaub.* [m] Οἱ τοιοῦτοι pro οὗτοι El. habet: τοιοῦτος et ſequentia in ſing. num. N C. legit. [1] Lib. iv. cap. 1. [n] Κατ' αὐτὰς C C C. et Baſ. [o] Οὖν abeſt a N C. et Aurel.

loribus, quam in voluptatibus, mediocritas temperantia eſt, nimium intemperantia. In voluptatibus porro qui eo peccent, quod eas parum expetant, raro reperiuntur: ita ne nomen quidem conſecuti ſunt: ſed appellentur ſane ſenſus expertes. In donandis autem et accipiendis pecuniis mediocritas quidem eſt ea, quæ liberalitas dicitur, nimium autem et parum effuſio et illiberalitas. Eas autem, quas dixi, mediocritates, contraria inter ſe ratione vitioſi homines et ſuperant, et deferunt: prodigus enim in profundenda pecunia ultra modum prodit, in accipienda modum deſerit: illiberalis in accipienda immoderatus eſt, in profundenda parcior, ac reſtrictior. Hæc igitur nunc quidem veluti adumbramus ſummatimque perſtringimus, in præſenti hoc ipſo contenti: poſterius autem enucleatius ac ſubtilius ea diſtinguemus. In pecuniis autem aliæ quoque verſantur animi affectiones; quarum mediocritas magnificentia nominatur: magnificus enim eo differt a liberali, quod ille in magnis, hic in parvis verſetur: nimium ἀπειροκαλία, id eſt, elegantiæ inſcientia, et βαναυσία, id eſt, operaria quædam in ſumptu faciendo inſo-

βαναυσία, ἔλλειψις δὲ μικροπρέπεια· διαφέρουσι δὲ αὗται τῶν περὶ τὴν ἐλευθεριότητα· [p] ᾧ δὲ διαφέρουσιν, ὕστερον ῥηθήσεται. Περὶ δὲ τιμὴν καὶ ἀτιμίαν μεσότης μὲν μεγαλοψυχία, ὑπερβολὴ δὲ χαυνότης τις λεγομένη, ἔλλειψις δὲ μικροψυχία. Ὡς δ᾽ ἐλέγομεν ἔχειν πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν τὴν ἐλευθεριότητα περὶ μικρὰ διαφέρουσαν, οὕτως ἔχει τις καὶ πρὸς τὴν μεγαλοψυχίαν περὶ τιμὴν οὖσαν μεγάλην, αὐτὴ περὶ [q] μικρὰν οὖσα· ἔστι γὰρ ὡς δεῖ ὀρέγεσθαι τιμῆς καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ ἧττον. Λέγεται δὲ ὁ μὲν ὑπερβάλλων ταῖς ὀρέξεσι φιλότιμος, ὁ δ᾽ ἐλλείπων ἀφιλότιμος, ὁ δὲ μέσος ἀνώνυμος· ἀνώνυμοι δὲ καὶ αἱ [r] διαθέσεις, πλὴν ἡ τοῦ φιλοτίμου φιλοτιμία· [s] ὅθεν ἐπιδικάζονται οἱ ἄκροι τῆς μέσης χώρας. Καὶ ἡμεῖς δὲ, ἔστι μὲν ὅτε τὸν μέσον φιλότιμον καλοῦμεν, ἔστι δ᾽ ὅτε ἀφιλότιμον· καὶ ἔστιν ὅτε μὲν ἐπαινοῦμεν τὸν φιλότιμον,

[p] Πῇ pro ᾧ El. habet: utrumque in N C. occurrit. [q] Μικρὰ Ven. 1. 2. et Baſ. [r] Διαθέσεις, quæ proprie ſignificat *diſpoſitiones*, hic, ut infra cap. ſeq. improprie pro ἕξεις ponitur. [s] Vide lib. iv. cap. 4.

lentia, parum μικροπρέπεια, id eſt, indecora in ſumptu faciendo parſimonia: differuntque hæ ab iis, quæ ad liberalitatem pertinent: quid differant autem, poſterius dicemus. Jam vero ea quæ in honore et infamia verſatur mediocritas, animi magnitudo nuncupatur, nimium χαυνότης a Græcis appellatur, a nobis elatio animi, aut ſuperbia in animis extollendis nominatur, parum, humilis et demiſſus animus. Quam autem comparationem habere dicebamus cum magnificentia liberalitatem, eo differentem, quod in parvis verſetur, eandem habet cum animi magnitudine, quæ in magno honore vertitur, virtus quædam altera, quæ in parvo eſt occupata: evenire enim poteſt, ut quis et pro eo ac ſatis eſt honorem expetat, et ut nimium et parum expetat. Qui autem honoris cupiditate modum ſuperat, ambitioſus, qui deſerit, contemptor honoris appellatur, medius nomine caret: atque etiam affectiones ipſæ carent nomine, præterquam ambitioſi, cujus vitioſitas ambitio nominatur: hinc extremi de medio loco concertant ac litigant. Atque adeo nos ipſi eum, qui medius eſt, nunc ambitioſum, nunc honoris contemptorem appellamus: et aliquando ambitioſum, aliquando honoris contempto-

ἐστι δ' ὅτε τὸν ἀφιλότιμον. Διὰ τίνα δ' αἰτίαν τοῦτο ποιοῦμεν, ἐν τοῖς ἑξῆς ῥηθήσεται· νῦν δὲ περὶ τῶν λοιπῶν λέγωμεν κατὰ τὸν ὑφηγημένον τρόπον. Ἔστι δὲ καὶ περὶ ὀργὴν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις, καὶ μεσότης· [r]σχεδὸν δὲ ἀνωνύμων ὄντων αὐτῶν, τὸν μέσον πρᾶον λέγοντες, τὴν μεσότητα πραότητα καλέσομεν· τῶν δ' ἄκρων, ὁ μὲν ὑπερβάλλων ὀργίλος ἔστω, ἡ δὲ [s]κακία ὀργιλότης· ὁ δὲ ἐλλείπων ἀόργητός τις, ἡ δ' ἔλλειψις ἀοργησία. Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι τρεῖς μεσότητες ἔχουσαι μέν τινα [t]ὁμοιότητα πρὸς ἀλλήλας, διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων· πᾶσαι μὲν γάρ εἰσι περὶ λόγων καὶ πράξεων κοινωνίαν· διαφέρουσι δὲ, ὅτι ἡ μέν ἐστι περὶ τὸ ἀληθὲς τὸ ἐν αὐτοῖς, αἱ δὲ περὶ τὸ ἡδύ· τούτου δὲ τὸ μὲν ἐν παιδιᾷ, τὸ δὲ ἐν πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν βίον. Ῥητέον οὖν καὶ περὶ τούτων, ἵνα μᾶλλον κατίδωμεν, ὅτι ἐν πᾶσιν ἡ μεσότης ἐπαινετὸν, τὰ δ' ἄκρα οὔτε ὀρθὰ, οὔτε ἐπαινετὰ, ἀλλὰ ψεκτά. Ἔστι μὲν οὖν καὶ τούτων

[r] Lib. iv. cap. 5. [s] Κακία pro ἔλλειψις N C. [t] Κοινωνίαν pro ὁμοιότητα N C. habet. Sic legiſſe videtur Andronicus, qui παραφράζει per αἵ κατά τι μὲν κοινωνοῦσιν : *quæ aliquid commune inter ſe habent.*

rem laudamus. Quod quamobrem faciamus, in iis, quæ deinceps ſequentur, explicabimus : nunc vero eo, quo cœpimus, modo de cæteris dicamus. Eſt autem etiam in ira nimium, parum, mediocritas : ſed cum ea fere nomine vacent, medium clementem ac lenem, mediocritatem clementiam ac lenitatem nominabimus : extremorum vero is, qui modum ſuperat, iracundus, vitiumque iracundia dicatur : qui deſerit, lentus quidam, et vitium lentitudo appelletur. Jam vero ſunt et tres aliæ mediocritates, quæ tametſi ſimilitudine quadam inter ſe conveniant, differunt tamen : omnes enim in ſermonum et actionum communitate verſantur : ſed hoc differunt, quod una in veritate ea, quæ in eis ipſis rebus ineſt, vertitur, aliæ duæ in earum jucunditate poſitæ ſunt : atque hujus quidem jucunditatis altera pars in joco, altera in iis omnibus, quæ in hac vita quotidiana uſu venire ſolent, cernitur. Quamobrem de his quoque nobis pauca dicenda ſunt, ut in omnibus rebus mediocritatem eſſe laudandam, extrema autem neque recta, neque laudanda, immo vero vituperanda, planius intelligamus. Tametſi

τὰ πλείω ἀνώνυμα· πειρατέον δ', ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, [u] αὐτοὺς ὀνοματοποιεῖν, σαφηνείας ἕνεκεν, καὶ τοῦ εὐπαρακολουθήτου. [1] Περὶ μὲν οὖν τὸ ἀληθὲς, ὁ μὲν μέσος [x] ἀληθής τις, καὶ ἡ μεσότης ἀλήθεια λεγέσθω· ἡ δὲ προσποίησις, ἡ μὲν ἐπὶ τὸ μεῖζον, ἀλαζονεία, καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν ἀλαζών· ἡ δὲ ἐπὶ τὸ ἔλαττον, εἰρωνεία, καὶ εἴρων. [2] Περὶ δὲ τὸ ἡδὺ, τὸ μὲν ἐν παιδιᾷ, ὁ μὲν μέσος εὐτράπελος, καὶ ἡ διάθεσις εὐτραπελία· ἡ δ' ὑπερβολὴ βωμολοχία, καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν βωμολόχος· ὁ δ' ἐλλείπων ἄγροικός τις, καὶ ἡ ἕξις ἀγροικία. [3] Περὶ δὲ τὸ λοιπὸν ἡδὺ, τὸ ἐν τῷ βίῳ, ὁ μὲν ὡς δεῖ ἡδὺς ὢν, φίλος, καὶ ἡ μεσότης φιλία· ὁ δ' ὑπερβάλλων, [y] εἰ μὲν οὐδενὸς ἕνεκα, ἄρεσκος, εἰ δ' ὠφελείας τῆς αὑτοῦ, κόλαξ· ὁ δ' ἐλλείπων καὶ ἐν πᾶσιν ἀηδὴς, δύσερίς τις καὶ δύσκολος. [4] Εἰσὶ δὲ καὶ ἐν

[u] Αὐτοῖς C C C. ἐν αὐτοῖς Andr. [1] Lib. [illegible]. cap. 7. [x] Ἀληθής ἐστι El. [2] Vide lib. iv. cap. 8. [3] Vide lib. iv. cap. 6. [y] Ὁ μὲν οὐδ. ἕνεκα ἄρεσκος, ὁ δ' ὠφ. N C. ita etiam alii, teste Casaubono. [4] Vide lib. iv. cap. 9.

igitur permulta sint ex his, quæ careant nomine: danda tamen opera est, ut eorum, quemadmodum et aliorum, nomina fingamus, tum perspicuitatis gratia, tum ut aptior, ac facilior sit ad consequendum series orationis. In veritate igitur is, qui mediocritatem tuetur ac retinet, verax quidam, et mediocritas veritas appelletur; simulatio autem quæ rem auget, et majorem facit, arrogantia, et qui ea affectus est, arrogans: ea vero, quæ de se detrahit, reique veritatem extenuat, dissimulatio, et qui ea uti solet, dissimulator vocetur. In jucunditate porro ea, quæ in joco cernitur, is, qui mediocritatem et modum servat, facetus aut urbanus, et affectio urbanitas nominetur: nimium, scurrilis dicacitas, et qui ea affectus est, scurra: qui modum deserit, rusticus quidam seu agrestis atque insulsus, et habitus, rusticitas atque insulsitas. In altera autem jucunditate ea, quæ in vitæ communione locum habet, is qui se ita jucundum præstat, ut debet, amicus, et mediocritas amicitia nominetur: qui modum superat, si nullo suo commodo adductus, placendi studiosus, seu blandus; sin suæ utilitatis causa, assentator: qui deserit, seseque omnibus in rebus insuavem atque acerbum præbet, is pugnax quidam in contentionibus, difficilisque nominetur. Atque etiam in affectibus, iisque rebus, quæ ad affectus perti-

τοῖς πάθεσι, καὶ ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη, μεσότητες· ἡ γὰρ αἰδὼς ἀρετὴ μὲν οὐκ ἔστιν, ἐπαινεῖται δὲ καὶ ὁ αἰδήμων· καὶ γὰρ ἐν τούτοις, [z] ὁ μὲν λέγεται μέσος, ὁ δ᾽ ὑπερβάλλων, ὡς καταπλήξ, ὁ πάντα αἰδούμενος· ὁ δ᾽ ἐλλείπων, ἢ ὁ μηδὲ ὅλως, ἀναίσχυντος, ὁ δὲ μέσος αἰδήμων. Νέμεσις δὲ μεσότης φθόνου καὶ ἐπιχαιρεκακίας· εἰσὶ δὲ περὶ λύπην καὶ ἡδονὴν τὰς ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι τοῖς πέλας γινομένας· ὁ μὲν γὰρ νεμεσητικὸς λυπεῖται ἐπὶ τοῖς [a] ἀναξίως εὖ πράττουσιν· ὁ δὲ φθονερὸς ὑπερβάλλων τοῦτον, ἐπὶ πᾶσι λυπεῖται· ὁ δ᾽ ἐπιχαιρέκακος τοσοῦτον ἐλλείπει τοῦ λυπεῖσθαι, ὥστε καὶ χαίρειν. [1] Ἀλλὰ [b] περὶ μὲν τούτων καὶ ἄλλοθι καιρὸς ἔσται· περὶ δὲ δικαιοσύνης, ἐπεὶ οὐχ ἁπλῶς λέγεται, μετὰ ταῦτα διελόμενοι, περὶ ἑκατέρας [c] ἐροῦμεν, πῶς μεσότητές εἰσιν· [d] ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν λογικῶν ἀρετῶν.

[z] Ὁ μὲν λέγεται ὑπερβάλλων fortaſſe rectius; præſertim cum ſtatim ſubnectat ὁ δὲ μέσος αἰδήμων. *Zuing.* [a] Ἀναξίοις NC. [1] Eud. lib. iii. cap. 7. [b] Περὶ μὲν οὖν τούτων Cam. Baſ. Vet. Interp. et alii. [c] Sc. in libro v. [d] Sc. in initio libri vi.

nent, mediocritates inſunt: verecundia enim non eſt illa quidem virtus, veruntamen laudatur etiam is, qui verecundus eſt: his enim in rebus alius dicitur medius, alius qui modum ſuperat, tanquam obſtupefactus, et pudore conſternatus, qui omni in re verecundatur: qui autem modum deſerit, quemque nihil omnino pudet, impudens, medius autem ille pudens, ac verecundus. Indignatio vero mediocritas eſt inter invidentiam et malevolentiam alienis malis lætantem interjecta: verſantur autem in moleſtiis ac voluptatibus ob ea commoda ſuſceptis, quæ alteri obtigerunt: nam qui ad indignandum propenſus eſt, is dolet eorum rebus ſecundis, qui eis indigni ſunt: invidus hunc ſuperans, rebus omnium ſecundis contabeſcit: at malevolus alienis malis lætans ex incommodis aliorum non modo moleſtia ac dolore non afficitur, verum etiam voluptate perfunditur. Sed de his quidem alibi ſuo loco ac tempore dicemus: de juſtitia autem, quoniam non ſimpliciter nec uno modo dicitur, deinceps diviſione ejus in duas partes facta, quemadmodum ambæ ſint mediocritates, oſtendemus: itemque de virtutibus iis, quæ rationem attingunt, differemus.

ΚΕΦ. η'.

[1]ΤΡΙΩΝ δὲ διαθέσεων οὐσῶν, δύο μὲν [e]κακιῶν, τῆς μὲν καθ' ὑπερβολὴν, τῆς δὲ κατ' ἔλλειψιν, μιᾶς δὲ ἀρετῆς τῆς μεσότητος, πᾶσαι πάσαις ἀντίκεινταί πως· αἱ μὲν γὰρ ἄκραι καὶ τῇ μέσῃ, καὶ ἀλλήλαις ἐναντίαι εἰσὶν, ἡ δὲ μέση ταῖς ἄκραις. Ὥσπερ γὰρ τὸ ἴσον πρὸς μὲν τὸ ἔλαττον, μεῖζον, πρὸς δὲ τὸ μεῖζον, ἔλαττον· οὕτως αἱ μέσαι ἕξεις πρὸς μὲν τὰς ἐλλείψεις ὑπερβάλλουσι, πρὸς δὲ τὰς ὑπερβολὰς ἐλλείπουσιν, ἔν τε τοῖς πάθεσι, καὶ ταῖς πράξεσιν· ὁ γὰρ ἀνδρεῖος πρὸς μὲν τὸν δειλὸν θρασὺς φαίνεται, πρὸς δὲ τὸν θρασὺν δειλός. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ σώφρων πρὸς μὲν τὸν ἀναίσθητον ἀκόλαστος, πρὸς δὲ τὸν ἀκόλαστον ἀναίσθητος· ὁ δ' ἐλευθέριος πρὸς μὲν τὸν ἀνελεύθερον ἄσωτος, πρὸς δὲ τὸν ἄσωτον ἀνελεύθερος· διὸ καὶ ἀπωθοῦνται [f]τὸν μέσον οἱ ἄκροι, ἑκάτερος πρὸς ἑκάτερον, καὶ καλοῦσι τὸν ἀνδρεῖον, ὁ μὲν δειλὸς θρασὺν, ὁ δὲ θρασὺς δειλόν· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀνάλογον. Οὕτω δ' ἀντι-

[1] Magn. Moral. lib. i. cap. 9. [e] Κακῶν pro κακιῶν habet Cam. [f] Τὸ μέσον Cam. Baſ. Ven. 1. et 2.

CAP. VIII.

CUM ſint autem affectiones tres, nempe duo vitia, quorum alterum modum ſuperat, deſerit alterum, una virtus, quæ mediocritas eſt, omnes inter ſe quodammodo pugnant: nam extremæ et cum media, et inter ſe pugnant, et cum extremis media. Quemadmodum enim ſi id, quod æquale eſt, cum eo, quod minus eſt, comparetur, majus eſt, ſi cum majore, minus: ſic medii habitus, ſi cum iis, qui modum deſerunt, comparentur, ſuperant, ſi cum iis, qui ſuperant, deſerunt, tum in affectibus, tum in actionibus: fortis enim ad ignavum audax, ad audacem ignavus ac timidus videtur. Similiterque temperans ad eum, quem ſenſus expertem diximus, intemperans, ad intemperantem ſenſus expers habetur: liberalis autem ſi cum illiberali conferatur, prodigus, ſi cum prodigo, illiberalis exiſtimatur: idcirco et medium uterque extremorum alter ad alterum propulſat, fortemque timidus audacem, audax timidum nominat: et ita æqua proportione ſe res habet in aliis. Cum hæc autem ita

κειμένων ἀλλήλοις τούτων, [g]πλείων ἐναντιότης ἐστὶ τοῖς ἄκροις πρὸς ἄλληλα, ἢ πρὸς τὸ μέσον· πορρωτέρω γὰρ ταῦτα [h]ἀφέστηκεν ἀλλήλων, ἢ τοῦ μέσου· ὥσπερ τὸ μέγα τοῦ μικροῦ, καὶ τὸ μικρὸν τοῦ μεγάλου, ἢ ἄμφω τοῦ ἴσου. Ἔτι πρὸς μὲν τὸ μέσον ἐνίοις ἄκροις ὁμοιότης τις φαίνεται, ὡς τῇ θρασύτητι πρὸς τὴν ἀνδρίαν, καὶ τῇ ἀσωτίᾳ πρὸς τὴν ἐλευθεριότητα· τοῖς δὲ ἄκροις πρὸς ἄλληλα πλείστη ἀνομοιότης· τὰ δὲ πλεῖστον ἀπέχοντα ἀλλήλων ἐναντία ὁρίζονται· ὥστε καὶ μᾶλλον ἐναντία τὰ πλεῖον ἀπέχοντα. Πρὸς δὲ τὸ μέσον [i]ἀντίκειται ἐφ᾽ ὧν μὲν μᾶλλον ἡ ἔλλειψις, ἐφ᾽ ὧν δὲ ἡ ὑπερβολή· οἷον ἀνδρίᾳ μὲν οὐχ ἡ θρασύτης ὑπερβολὴ οὖσα, ἀλλ᾽ ἡ δειλία ἔλλειψις οὖσα· τῇ δὲ σωφροσύνῃ οὐχ ἡ ἀναισθησία ἔνδεια οὖσα, ἀλλ᾽ ἡ ἀκολασία ὑπερβολὴ οὖσα. Διὰ δύο δ᾽ αἰτίας τοῦτο συμβαίνει· μίαν μὲν τὴν ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος· τῷ γὰρ ἐγγύτερον εἶναι καὶ ὁμοιότερον τὸ ἕτερον ἄκρον τῷ μέσῳ, οὐ τοῦτο, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀντιτίθεμεν μᾶλλον· οἷον ἐπεὶ ὁμοιότερον

[g] Πλείστη N C. et alii. [h] Ἀφεστήκατον El. [i] Ἀντίκεινται El. et Aurel.

pugnent inter ſe, tum major extremorum inter ſe, quam cum medio, pugna eſt: quandoquidem longius abeſt alterum ab altero, quam utrumque a medio: quemadmodum magnum a parvo, et parvum a magno longius remotum eſt, quam utrumque ab æquali. Præterea vero quibuſdam extremis cum medio ſimilitudo quædam intercedere videtur, ut audaciæ cum fortitudine, profuſioni cum liberalitate: extremis autem maxima eſſe inter ſe diſſimilitudo: at ea, quæ plurimum diſtant inter ſe, definiuntur eſſe contraria: itaque etiam magis contraria ſunt, quæ longius inter ſe disjuncta ſunt. Cum medio autem parum in nonnullis magis pugnat, in quibuſdam nimium: ut fortitudini non audacia, quæ modum ſuperat, ſed ignavia, quæ deſerit, maxime adverſatur: at cum temperantia non immanitas illa in voluptatibus aſpernandis ſenſus expers, quæ modum deſerit, ſed intemperantia, quæ ſuperat, maxime pugnat. Quod quidem duabus de cauſis accidit; quarum altera ex ipſa re ducitur: nam quia propius abeſt alterum extremum a medio, eique ſimilius eſt, idcirco non hoc, ſed contrarium potius illi opponimus: verbi gratia,

εἶναι δοκεῖ τῇ ἀνδρίᾳ ἡ θρασύτης καὶ ἐγγύτερον, ἀνομοιότερον δὲ ἡ δειλία, ταύτην μᾶλλον ἀντιτίθεμεν· τὰ γὰρ ἀπέχοντα πλεῖον τοῦ μέσου ἐναντιώτερα δοκεῖ εἶναι. Μία μὲν οὖν αἰτία αὕτη ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος· ἑτέρα δὲ ἐξ ἡμῶν αὐτῶν· πρὸς ἃ γὰρ αὐτοὶ μᾶλλον πεφύκαμέν πως, ταῦτα μᾶλλον ἐναντία τῷ μέσῳ φαίνεται· οἷον αὐτοὶ μᾶλλον πεφύκαμεν πρὸς τὰς ἡδονὰς, διὸ εὐκατάφοροί ἐσμεν [k] μᾶλλον πρὸς ἀκολασίαν, ἢ πρὸς κοσμιότητα. Ταῦτ' οὖν μᾶλλον ἐναντία λέγομεν, [l] πρὸς ἃ ἡ ἐπίδοσις μᾶλλον γίνεται· καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἀκολασία ὑπερβολὴ οὖσα ἐναντιωτέρα ἐστὶ τῇ σωφροσύνῃ.

ΚΕΦ. θ'.

ΟΤΙ μὲν οὖν ἐστιν ἡ ἀρετὴ ἡ ἠθικὴ μεσότης, καὶ πῶς, καὶ ὅτι μεσότης δύο κακιῶν, τῆς μὲν καθ' ὑπερβολὴν, τῆς δὲ κατ' ἔλλειψιν, καὶ ὅτι τοιαύτη ἐστὶ διὰ τὸ στοχαστικὴ τοῦ μέσου εἶναι τοῦ ἐν τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς πράξεσιν, ἱκανῶς εἴρηται.

k Μᾶλλον abeſt a noſtris MSS. Ven. 1. et 2. l Ἡ οὖν ἐπίδοσις γίνεται μᾶλλον πρὸς ἃ πεφύκαμεν· πρὸς ἃ δὲ μᾶλλον ἐπιδίδομεν, ταῦτα καὶ μᾶλλον ἐναντία. Magn. Moral. lib. i. cap. 9.

quoniam fortitudini ſimilior et propior eſſe videtur audacia, diſſimilior ignavia, propterea hanc potius, quam illam, ei opponimus: quæ enim longius abſunt a medio, videntur eſſe magis contraria. Atque hæc quidem cauſa ex ipſa re trahitur: altera eſt, quæ a nobis ipſis ducitur: nam ad quæ vitia procliviores ſumus natura, ea medio magis contraria videntur eſſe: ut quia nos ad voluptates natura finxit proniores, idcirco ad intemperantiam faciliusquam ad temperantiam impellimur ac prolabimur. Quapropter hæc magis contraria dicuntur, ad quæ progreſſio magis fieri ſolet: atque ideo intemperantia, quæ nimius habitus eſt, temperantiæ contraria magis eſt, quam alterum extremum.

CAP. IX.

VIRTUTEM igitur eam, quæ moralis appellatur, medium ſeu mediocritatem eſſe, et quomodo ſit mediocritas, ac duorum vitiorum eſſe mediocritatem, quæ ſunt nimium, et parum, talem denique eo eſſe, quod eam mediocritatem, quæ in affectibus atque actionibus ineſt, ſibi propoſitam habeat, tanquam ſignum, ſatis demonſtratum eſſe

Διὸ καὶ ἔργον ἐστὶ σπουδαῖον εἶναι· ἐν ἑκάστῳ γὰρ τὸ μέσον λαβεῖν, ἔργον· οἷον κύκλου τὸ μέσον οὐ παντὸς, ἀλλὰ τοῦ εἰδότος· οὕτω δὲ καὶ τὸ μὲν ὀργισθῆναι παντὸς καὶ ῥᾴδιον, καὶ τὸ δοῦναι ἀργύριον καὶ δαπανῆσαι· τὸ δὲ ᾧ, καὶ ὅσον, καὶ ὅτε, καὶ οὗ ἕνεκα, καὶ ὥς, [m] οὐκ ἔτι παντὸς, οὐδὲ ῥᾴδιον· [n] ὅπερ ἐστὶ τὸ εὖ, καὶ σπάνιον, [o] καὶ ἐπαινετὸν, [p] καὶ καλόν. Διὸ δεῖ τὸν στοχαζόμενον τοῦ μέσου, πρῶτον μὲν ἀποχωρεῖν τοῦ μᾶλλον ἐναντίου, καθάπερ καὶ ἡ [q] Καλυψὼ παραινεῖ τό;

[r] ——τοῦ μὲν καπνοῦ καὶ κύματος ἐκτὸς ἔεργε
Νῆα.——

τῶν γὰρ ἄκρων τὸ μέν ἐστιν ἁμαρτωλότερον, τὸ δὲ ἧττον. Ἐπεὶ

[m] Οὐκ ἔστι παντὸς Ven. 1. 2. et Baſ. [n] Διόπερ C C C. Ven. 1. 2. et Baſ. ita et Caſaub. qui dicit quoſdam codd. ὅπερ legere, corrupto loco ob finem loci præcedentis. Sed, cum tanti Viri venia, ὅπερ omnino retinendum eſſe ſentio, cum in optimis codd. occurrat, optime cum præcedentibus conveniat, et ab Andronici paraphraſi confirmetur, quæ hujuſmodi eſt : τὸ δὲ ὡς δεῖ, καὶ ὅτε δεῖ, καὶ πρὸς τίνα, καὶ ὅσον καὶ τίνος ἕνεκα, ὅπερ ἐστὶ τὸ μέσον, καὶ τὸ εὖ, καὶ σπάνιον καὶ ἐπαινετὸν, καὶ καλὸν, τοῦτο δὲ οὐ ῥᾴδιον, οὐδὲ τοῦ βουλομένου παντός. [o] Ὃ καὶ ἐπαινετὸν N C. [p] Ὃ καὶ καλὸν Ven. 1. 2. et Baſ. [q] Κίρκη pro Καλυψὼ habet C C C. ex errore librarii Ariſtotelem errantem male corrigentis : quæ enim ſequuntur nec a Calypſone, ut memoria lapſus ait Philoſophus, neque a Circe, ſed ab Ulyſſe (inſtructo tamen prius a Circe) jam inter Scyllam Charybdimque navigaturo, gubernatorem hortante ut Charybdis fumum fluctumque fugiat, ac potius navem Scyllam verſus dirigat, quod minus periculi ab ea impendebat : ita enim admonuerat Circe hiſce verbis :

Ἀλλὰ μάλα Σκύλλης σκοπέλῳ πεπλημένος, ὦκα
Νῆα πάρεξ ἐλάαν.— Ὀδ. μ΄. v. 108.

[r] Ὡς τοῦ C C C. Baſ. Ven. 1. et 2. τούτου in vulg. editt. Homeri : verſus eſt Ὀδ. μ΄. v. 219.

arbitror. Quocirca etiam difficile atque operoſum eſt virtute eſſe præditum : magni enim negotii eſt in unaquaque re medium conſequi : ut circuli punctum medium reperire non cujuſlibet, ſed ſcientis atque intelligentis hominis eſt : itemque iraſci, et pecuniam donare, et ſumptum facere, cujuſlibet hominis eſt, et facile : iraſci vero, et pecuniam donare, cui, et quantum, et quo tempore, et cujus rei cauſa, et quomodo iraſcendum ac donandum eſt, neque cujuſlibet hominis, neque facile eſt : quod rectum, et rarum, et laudabile, et honeſtum eſt. Oportet igitur eum, qui medium veluti collineando petit, primum omnium ſe ab eo, quod magis contrarium eſt, longiſſime removere, quemadmodum et ſuadebat Calypſo,

Tu procul a fumo et fluctu prohibeto carinam :

extremorum enim alterum majus peccatum eſt, alterum

οὖν τοῦ μέσου τυχεῖν ἄκρως χαλεπὸν, [s] κατὰ τὸν δεύτερον, φασὶ, πλοῦν, τὰ ἐλάχιστα ληπτέον τῶν κακῶν· τοῦτο δ' ἔσται μάλιστα τοῦτον τὸν τρόπον, ὃν ἐλέγομεν. Σκοπεῖν δὲ δεῖ πρὸς ἃ καὶ αὐτοὶ εὐκατάφοροί ἐσμεν· ἄλλοι γὰρ πρὸς ἄλλα πεφύκαμεν· τοῦτο δ' ἔσται γνώριμον ἐκ τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς λύπης τῆς γινομένης περὶ ἡμᾶς. Εἰς τοὐναντίον δ' ἑαυτοὺς ἀφέλκειν δεῖ· πολὺ γὰρ ἀπαγαγόντες τοῦ ἁμαρτάνειν, εἰς τὸ μέσον ἥξομεν· ὅπερ οἱ τὰ διεστραμμένα τῶν ξύλων ὀρθοῦντες ποιοῦσιν. Ἐν παντὶ δὲ μάλιστα φυλακτέον τὸ ἡδὺ, καὶ τὴν ἡδονήν· οὐ γὰρ ἀδέκαστοι κρίνομεν αὐτήν. Ὅπερ οὖν [t] οἱ δημογέροντες ἔπαθον πρὸς τὴν Ἑλένην, τοῦτο δεῖ παθεῖν καὶ ἡμᾶς πρὸς τὴν ἡδονὴν, καὶ ἐν πᾶσι τὴν ἐκείνων ἐπιλέγειν φωνήν· οὕτω γὰρ αὐτὴν ἀποπεμπόμενοι ἧττον ἁμαρτησόμεθα. Ταῦτ' οὖν ποιοῦντες, ὡς ἐν

[s] Secunda navigatio non ſic accipienda eſt, ut proſperam ſignificet: ſed ſi prima navigatione deſtituimur, utendum eſſe ſecunda: ſi velis non poſſumus, utamur remigio. *Gruch.*

[t] Ὅπερ οὖν οἱ δημογέροντες τῶν Τρώων πρὸς τὴν Ἑλένην ἔπαθον, καλὴν μὲν εἰπόντες αὐτὴν, καὶ τοῦ κάλλους θαυμάσαντες, ψηφισάμενοι δὲ καὶ οὕτως ἔχουσαν ἀποπέμψαι πρὸς τοὺς Ἕλληνας· τοῦτο δεῖ παθεῖν καὶ ἡμᾶς πρὸς τὴν ἡδονήν. *Quemadmodum ergo proceres illi Homerici de Helena ſentiebant, quam ut pulchram eſſe concedebant, immo propter formæ elegantiam admirabantur, ita ablegandam tamen eſſe ad Græcos judicabant, quamvis talis eſſet: eodem modo nobis de voluptate ſentiendum eſt.* Andr. Vide Hom. Iliad. lib. γ'. v. 156.

minus. Quoniam igitur medium aſſequi ſummæ difficultatis eſt, ſecunda (ut aiunt) navigatione, minima de malis: hoc autem hac ratione continget maxime, quam oſtendebamus. Videndum eſt autem, ad quæ vitia ſimus etiam ipſi proniores: alii enim ad alia procliviores ſumus natura: quod quidem ex ea voluptate et ea ægritudine, qua afficimur, facile cognoſci poterit. Sed nos ipſos ab ea in contrariam partem oportet abſtrahere: nam cum longiſſime nos a peccato removerimus, ad id, quod medium eſt, veniemus: quod ſane faciunt ii, qui ligna diſtorta dirigunt. In omni autem negotio quicquid jucundum eſt, ipſamque adeo voluptatem, ſummo ſtudio vitare oportet: ejus enim non incorrupti judices ſumus. Quocirca quemadmodum erga Helenam ſenes illi fuerunt animati, ſic et nos oportet in voluptatem animatos eſſe, rebuſque omnibus illorum vocem ſubjicere: nam cum eam ita amandabimus miſſamque faciemus, levius peccabimus. His igitur faciendis (ut eorum, quæ dixi, ſummam faciam) mediocritatem facilli-

κεφαλαίῳ εἰπεῖν, μάλιστα δυνησόμεθα τοῦ μέσου τυγχάνειν. Χαλεπὸν δὲ ἴσως τοῦτο, καὶ μάλιστ' ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον· οὐ γὰρ ῥᾴδιον διορίσαι, πῶς, καὶ τίσι, καὶ ἐπὶ ποίοις, καὶ πόσον χρόνον ὀργιστέον· καὶ γὰρ ἡμεῖς ὁτὲ μὲν τοὺς ἐλλείποντας ἐπαινοῦμεν, καὶ πράους φαμέν· ὁτὲ δὲ τοὺς χαλεπαίνοντας, [u] καὶ ἀνδρώδεις ἀποκαλοῦμεν· ἀλλ' ὁ μὲν μικρὸν τοῦ εὖ παρεκβαίνων, οὐ ψέγεται, οὔτ' ἐπὶ τὸ μᾶλλον, οὔτ' ἐπὶ τὸ ἧττον· ὁ δὲ πλέον· οὗτος γὰρ οὐ λανθάνει. Ὁ δὲ μέχρι τίνος καὶ ἐπὶ πόσον ψεκτὸς, οὐ ῥᾴδιον τῷ λόγῳ [x] ἀφορίσαι· οὐδὲ γὰρ ἄλλο οὐδὲν τῶν αἰσθητῶν· τὰ δὲ τοιαῦτα ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα, καὶ ἐν τῇ αἰσθήσει ἡ κρίσις. Τὸ μὲν ἄρα τοσοῦτον [y] δῆλοι, ὅτι ἡ μέση ἕξις ἐν πᾶσιν ἐπαινετή· ἀποκλίνειν δὲ δεῖ, τότε μὲν ἐπὶ τὴν ὑπερβολὴν, τοτὲ δὲ ἐπὶ τὴν ἔλλειψιν· οὕτω γὰρ ῥᾷστα τοῦ μέσου καὶ τοῦ εὖ τευξόμεθα.

[u] Καὶ abeſt a N C. El. et quibuſdam impreſſis: Andron. vero nobiſcum legit. [x] Sc. καθόλου, *in genere*. [y] Δῆλον lege ut infra lib. iv. cap. 5. ἀλλὰ τό γε τοσοῦτον δῆλον, ὅτι ἡ μὲν μέση. *Caſaub.* δῆλον etiam quidam codd. MSS. apud Turnebum; quæ quidem ſcriptura eſt planior.

me aſſequemur. Eſt tamen et hæc ratio fortaſſe difficilis et laborioſa, præſertim in rebus ſingularibus: neque enim facile eſt diſtinguere, quonam modo, quibus hominibus, quibus de cauſis, et quamdiu ſit iraſcendum: nos enim interdum eos homines, qui parum iraſcuntur, laudamus, et lenes appellamus: interdum eos, qui graviter ſuccenſent, animoque virili hos eſſe dicimus. At qui paulum a perfectione deflectit, ſive modum aliquantulum ſuperet, ſive aliquantulum deferat, non vituperatur: ſed is tantum, qui longius, quam par ſit, ab eo diſcedit: hic enim non ignoratur, neque obſcurus eſt. Quatenus autem, et quantum iraſcatur is, qui vituperabilis eſt, non eſt facile oratione definire; ut neque aliud quidquam eorum, quæ ſenſibus ſubjecta ſunt: quæ ſunt autem hujuſmodi, in rebus ſingularibus poſita ſunt, ac de iis judicat ſenſus. Hoc igitur quod hactenus a nobis dictum eſt, oſtendit ac declarat mediocrem habitum in omnibus eſſe laudabilem: declinandum eſt autem nunc ad nimium, nunc ad id, quod eſt parum: ſic enim id, quod medium et perfectum eſt, facillime conſequemur.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΗΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ

ΤΟ Γ΄.

ARISTOTELIS

ETHICORUM NICOMACHEORUM

LIB. III.

ΚΕΦ. α΄.

ΤΗΣ[1] ἀρετῆς [a]δὴ περὶ πάθη τε καὶ πράξεις οὔσης, καὶ [b]ἐν μὲν τοῖς ἑκουσίοις ἐπαίνων καὶ ψόγων γινομένων, ἐν δὲ τοῖς ἀκουσίοις συγγνώμης, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐλέου, τὸ ἑκούσιον καὶ ἀκούσιον ἀναγκαῖον ἴσως διορίσαι τοῖς περὶ [c]ἀρετῆς ἐπισκοποῦσι. Χρήσιμον δὲ καὶ τοῖς νομοθετοῦσι πρός τε τὰς τιμὰς καὶ τὰς κολάσεις. Δοκεῖ δὴ ἀκούσια εἶναι τὰ βίᾳ ἢ δι' ἄγνοιαν

from compulsion or thro ignorance

[1] Magn. Moral. lib. i. cap. 3. et Eud. lib. ii. cap. 7. [a] Δὲ N C. Ven. 1. et 2. [b] Ἐπὶ τοῖς ἑκουσ. et paulo poſt ἐπὶ δὲ τοῖς ἀκουσ. El. [c] Ἀρετὴν N C. Ven. 1. et 2.

CAP. I.

CUM igitur virtus in affectibus et actionibus verſetur, cumque in iis rebus, quas ſponte noſtra ſuſcipimus, laudes et vituperationes locum habeant, iis autem, quas inviti facimus, venia atque etiam interdum miſericordia tribuatur, neceſſe eſt fortaſſe iis qui virtutis vim naturamque quærunt, id, quod ſponte, et id quod invite fit definire, ac diſtinguere. Atque hæc oratio latoribus legum quoque, tum ad honores bene meritis de republica decernendos, tum ad ſupplicia in improbos conſtituenda, utilis eſt futura. Ea igitur ſuſcipere dicimur inviti, quæ aut vi coacti, aut

γινόμενα· βίαιον δὲ, οὗ ἡ ἀρχὴ ἔξωθεν, τοιαύτη οὖσα, ἐν ᾗ μηδὲν συμβάλλεται ὁ πράττων, ἢ ὁ πάσχων· οἷον εἰ πνεῦμα [d]κομίσαιτό ποι, ἢ ἄνθρωποι κύριοι ὄντες. Ὅσα δὲ διὰ φόβον μειζόνων κακῶν πράττεται, ἢ διὰ καλόν τι· (οἷον εἰ τύραννος προστάττοι αἰσχρόν τι πρᾶξαι, κύριος ὢν γονέων καὶ τέκνων, καὶ [e]πράξαντος μὲν, σώζοιντο, μὴ πράξαντος δὲ, ἀποθνήσκοιεν) ἀμφισβήτησιν ἔχει πότερον ἀκούσιά ἐστιν, ἢ ἑκούσια. Τοιοῦτον δέ τι συμβαίνει καὶ περὶ τὰς ἐν τοῖς χειμῶσιν ἐκβολάς· ἁπλῶς μὲν γὰρ οὐδεὶς ἀποβάλλεται ἑκὼν, ἐπὶ σωτηρίᾳ δὲ αὑτοῦ καὶ τῶν λοιπῶν ἅπαντες οἱ νοῦν ἔχοντες. Μικταὶ μὲν οὖν εἰσιν αἱ τοιαῦται πράξεις· ἐοίκασι δὲ μᾶλλον ἑκουσίοις· αἱρεταὶ γάρ εἰσι τότε ὅτε πράττονται· τὸ δὲ τέλος τῆς πράξεως κατὰ τὸν καιρόν ἐστι. Καὶ τὸ ἑκούσιον δὴ καὶ τὸ ἀκούσιον, ὅτε πράττει, λεκτέον· πράττει δὲ ἑκών· καὶ γὰρ ἡ ἀρχὴ τοῦ κινεῖν τὰ ὀργανικὰ μέρη ἐν ταῖς τοιαύταις πρά-

[d] Κομίσαι El. et Cam. [e] Πράξαντες μὲν σώζοιντο, μὴ πράξαντες δὲ ἀποθνήσκοιεν nostri MSS. et alii: minus recte, ut videtur: nobiscum facit Andr.

per inscientiam aguntur: est autem id violentum, cujus principium extra est, atque ejusmodi, ut nihil adjumenti afferat is, qui agit, aut qui patitur: ut si quo ventus detulerit, aut ii homines, quorum sub potestate sumus. Quæcunque vero majorum malorum metu, vel honesti alicujus causa aguntur (verbi gratia, si quis tyrannus, cujus in manu, parentum et liberorum vita posita sit, alicui ut turpe quippiam faciat imperet, ita ut illi, si agat, salvi sint, si non agat, moriantur) utrum hæc sponte an invite fiant, ambigi potest. Eademque de jacturis, quæ tempestate in mari coorta fieri solent, controversia esse potest: simpliciter enim et absolute nemo sua sponte rerum suarum jacturam facit, sed suæ ac cæterorum salutis causa omnes faciunt, qui modo sanæ mentis sint. Mixtæ igitur sunt tales actiones: sed tamen eis, quæ sponte aguntur, similiores esse videntur: sunt enim optabiles et eligendæ tum cum aguntur: actionis autem finis secundum opportunitatem temporis est. Sponte quinetiam agi aliquid, vel invite dicendum est, tum cum agitur: at sponte agit: in eo enim est partium movendarum, earum, quæ instrumentorum locum obtinent in hujusmodi actionibus, princi-

ξεστιν ἐν αὐτῷ ἐστιν· ὧν δ' ἐν αὐτῷ ἡ ἀρχή, ἐπ' αὐτῷ καὶ τὸ πράττειν καὶ μή. Ἑκούσια δὴ τὰ τοιαῦτα· ἁπλῶς δ' ἴσως ἀκούσια· οὐδεὶς γὰρ ἂν ἕλοιτο καθ' αὑτὸ τῶν τοιούτων οὐδέν. Ἐπὶ ταῖς πράξεσι δὲ ταῖς τοιαύταις ἐνίοτε καὶ ἐπαινοῦνται, ὅταν αἰσχρόν τι ἢ λυπηρὸν ὑπομένωσιν ἀντὶ μεγάλων καὶ καλῶν· ἂν δ' ἀνάπαλιν, ψέγονται· τὰ γὰρ αἴσχισθ' ὑπομεῖναι ἐπὶ μηδενὶ καλῷ ἢ μετρίῳ, [f] Φαύλου. Ἐπ' ἐνίοις δ' ἔπαινος μὲν οὐ γίνεται, συγγνώμη δέ, ὅταν διὰ τοιαῦτα πράξῃ τις ἃ μὴ δεῖ, ἃ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὑπερτείνει, καὶ μηδεὶς ἂν [g] ὑπομεῖναι. Ἔνια δ' ἴσως οὐκ ἔστιν ἀναγκασθῆναι, ἀλλὰ μᾶλλον [h] ἀποθνητέον, παθόντα τὰ δεινότατα· [i] καὶ γὰρ τὸν Εὐριπίδου Ἀλκμαίωνα γελοῖα φαίνεται τὰ ἀναγκάσαντα μητροκτονῆσαι. Ἔστι δὲ χαλεπὸν ἐνίοτε [k] τὸ κρῖναι ποῖον ἀντὶ ποίου αἱρετέον, καὶ τί ἀντὶ τίνος [l] ὑπομενετέον· ἔτι δὲ χαλεπώ-

f Φαῦλον Ven. 1. et Baſ. g Ὑπομένει Baſ. h Ἀποθανατέον noſtri MSS. Cam. et Baſ. i Cum tragœdia illa ab Euripide ſcripta de Alcmæone, qui matrem ſuam interfecit, ad nos non pervenerit, ignorantur prorſus illa, a quibus ut tantum facinus patraret adductus erat. Vide Vict. et Zuing. k Διακρῖναι C C C. et Andr. l Γρ. ὑπομενητέον.

pium: quarum autem rerum in aliquo principia inſunt, earum quoque agendarum, vel non agendarum, penes eum poteſtas eſt. Hæc igitur talia ſponte aguntur: ſimpliciter autem fortaſſis invite: nemo enim quicquam tale ipſum propter ſe optaverit. Jam vero in talibus actionibus homines interdum laudibus efferuntur, cum magnarum atque honeſtarum rerum cauſa turpitudinem, aut moleſtiam aliquam ſubierint ac pertulerint: quod ſi aliter faciant, vituperantur: nam res turpiſſimas nullius honeſtæ rei, aut mediocris gratia ſufferre, improbi hominis eſt. Sunt deinde quædam alia, propter quæ laus quidem nulla tribuitur, ſed venia datur duntaxat, cum ea quis egerit, quæ non ſint agenda, iis rebus compulſus, quæ humanam naturam ſuperant, quaſque nemo perferre queat. Sunt autem fortaſſe nonnulla ejuſmodi, ut nulla vi aut neceſſitate coacti ea agere debeamus, potiuſque nobis mors ſit oppetenda, graviſſimique cruciatus perferendi: etenim ridicula videntur ea, quæ Alcmæonem Euripidis, ut matrem interficeret, impulerunt. Difficile eſt autem interdum quid cui anteponendum ſit, quidque pro quo perferendum, judicare:

τερον τὸ ἐμμεῖναι τοῖς γνωσθεῖσιν· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολύ ἐστι τὰ μὲν προσδοκώμενα λυπηρὰ, [m] τὰ δ' ἀναγκαζόμενα αἰσχρά· ὅθεν ἔπαινοι καὶ ψόγοι γίνονται περὶ τοὺς ἀναγκασθέντας, ἢ μή. Τὰ δὴ ποῖα φατέον βίαια; ἢ ἁπλῶς μὲν, ὁπότ' ἂν ἡ αἰτία ἐν τοῖς ἐκτὸς ᾖ, καὶ ὁ πράττων μηδὲν συμβάλληται; ἃ δὲ καθ' αὑτὰ μὲν ἀκούσιά ἐστι, νῦν δὲ καὶ ἀντὶ τῶνδε αἱρετὰ, καὶ ἡ ἀρχὴ ἐν τῷ πράττοντι, (καθ' αὑτὰ μὲν ἀκούσιά ἐστι, νῦν δὲ καὶ ἀντὶ τῶνδε ἑκούσια) μᾶλλον δὲ ἔοικεν ἑκουσίοις· [n] αἱ γὰρ πράξεις ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα· ταῦτα δὲ ἑκούσια. Ποῖα δ' ἀντὶ ποίων αἱρετέον, οὐ ῥᾴδιον ἀποδοῦναι· πολλαὶ γὰρ διαφοραί εἰσιν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα. Εἰ δέ τις τὰ ἡδέα καὶ τὰ [o] καλὰ φαίη βίαια εἶναι· [p] ἀναγκάζειν γὰρ, ἔξω ὄντα· πάντα ἂν εἴη

[m] Ita Casaub. et Turneb. ex suis codd. MSS. ἃ δ' ἀναγκάζονται Argyr. ἃ ἀναγκαζόμεθα ποιεῖν Andr. quarum omnium lectionum una et eadem sententia est, atque ad hunc locum accommodata: vulgata autem lectio τὰ ἀναγκάζοντα, ut annotavit Lambinus, corrupta et inepta est. [n] Αἱ γὰρ πράξεις ἀεὶ ἐν τοῖς μερικοῖς γίνονται, ἐν οἷς ἀεὶ καὶ ὁ καιρὸς, καὶ ὁ τόπος, καὶ ἡ αἰτία· ταῦτα δὲ ἑκουσίους τὰς τοιαύτας πράξεις ποιοῦσι. *Andr.* [o] Λυπηρὰ pro καλὰ Zuing. Utrumque delendum volunt Lambinus et Muret. quos videas. Nobiscum facit Andr. Vide Vict. qui τὰ καλὰ vult dici *formosa*, non *honesta*. [p] Ἀνάγκη Ven. 1. 2. et Bas. ὅτι αὐτὰ κινεῖ καὶ ἀναγκάζει ποιεῖν τοὺς ποιοῦντας τῷ κάλλει καὶ τῇ ἡδονῇ, ἔξωθεν ὄντα. *Andr.*

difficilius vero etiam est in eo, quod decretum sit, perstare ac perseverare; fere enim ea quidem quæ expectantur, molesta sunt, ea autem, ad quæ impelluntur homines, turpia: hinc laudes et vituperationes eos, qui ad agendum necessitate coacti fuerunt, consequuntur, aut non consequuntur. Quænam igitur violenta sunt dicenda? an simpliciter et proprie, cum causa in eis est, quæ sunt extra, et is qui agit nihil operæ ad actionem confert? quæ autem per se quidem invite suscepta sunt, sed hoc tempore, et in horum locum optabilia, quorum denique principium est in eo, qui agit, ea per se quidem invite suscepta sunt, verum hoc puncto temporis, et in horum locum sponte suscepta: iis tamen, quæ sponte suscipiuntur, sunt similiora: nam in rebus singularibus versantur actiones: at res singulares sponte aguntur. Quæ autem quibus optabiliora sint non est facile verbis ostendere: multæ enim sunt in rebus singularibus differentiæ. Quod si quis dicat ea quæ jucunda sunt esse violenta (cogere enim, cum extra sint) hac ratione erunt omnia violenta: horum enim

we admit that τα ἡδεα & καλα are compulsatory ἐξωθεν ὀντα we should form the absurd conclusion that man [illegible] directed his good actions — pleasure [illegible]

οὕτω βίαια· τούτων γὰρ χάριν πάντα πάντες πράττουσι. [q] καὶ οἱ μὲν βίᾳ, καὶ ἄκοντες, [r] λυπηρῶς· οἱ δὲ [s] διὰ τὸ ἡδὺ, μεθ᾽ ἡδονῆς. [t] Γελοῖον δὴ τὸ αἰτιᾶσθαι τὰ ἐκτὸς, ἀλλὰ μὴ αὑτὸν, εὐθήρατον ὄντα ὑπὸ τῶν τοιούτων, καὶ τῶν μὲν καλῶν ἑαυτὸν, τῶν δὲ αἰσχρῶν τὰ ἡδέα. Ἔοικε [u] δὴ τὸ βίαιον εἶναι, οὗ ἔξωθεν ἡ ἀρχὴ, μηδὲν συμβαλλομένου τοῦ βιασθέντος. Τὸ δὲ δι᾽ ἄγνοιαν, [x] οὐχ ἑκούσιον μὲν ἅπαν ἐστίν· ἀκούσιον δὲ τὸ ἐπίλυπον καὶ ἐν μεταμελείᾳ· ὁ γὰρ δι᾽ ἄγνοιαν πράξας ὁτιοῦν, μηδὲν δὲ δυσχεραίνων ἐπὶ τῇ πράξει, ἑκὼν μὲν οὐ πέπραχεν, ὅ γε μὴ ᾔδει· οὐδ᾽ αὖ ἄκων, μὴ λυπούμενός γε. Τοῦ δὴ δι᾽ ἄγνοιαν, ὁ μὲν ἐν μεταμελείᾳ ἄκων δοκεῖ· ὁ δὲ μὴ μεταμελόμενος, ἐπεὶ

thro ignorance

[q] Καὶ οἱ μὲν βίᾳ &c. argumentum esse a superiore diversum volunt Muret. Lamb. et plurimi alii interpretes: a quibus dissentiunt Victorius et Andron. qui solummodo confirmationem ejus quod jam erat dictum esse censent. Andr. sic explicat: Πάντα γὰρ ὅσα πράττομεν, ἕνεκα τοῦ νομίζειν, ὅτι καλὰ, ἢ ἡδέα πράττομεν· καὶ μέν τινα λυπούμενοι πράττομεν, ὅσα ποιοῦμεν ἔξωθεν βιαζόμενοι, τινὰ δὲ μεθ᾽ ἡδονῆς, ὅσα ἑκόντες αὐτοὶ ποιοῦμεν, τοῦ ἡδέος ἕνεκα. Πάντα δὲ ἕνεκά τινος καλοῦ ἢ ἡδέος ποιοῦμεν· καὶ γὰρ ἃ λυπηρὰ ποιοῦμεν ἀναγκαζόμενοι, τῆς ἡδονῆς ἕνεκα ποιοῦμεν· ποιοῦμεν γὰρ ἵνα φύγωμεν τὰ λυπηρότερα· τοῦτο δὲ τὴν ἡδονήν ἐστι διώκειν· διὰ τοῦτο οὐ δεῖ τὰ καλὰ καὶ ἡδέα βίαια λέγειν. [r] Λυπηρὸν Ven. 1. 2. et Bas. [s] Διὰ τὸ ἡδὺ τὸ καλὸν, μεθ. ἡδ. Ven. 1. 2. et Bas. διὰ τὸ ἡδὺ ἢ τὸ καλὸν N C. [t] Γελοῖον δὲ N C. et Vet. Interp. ἄλλως τε καὶ γελοῖόν ἐστιν αἴτια νομίζειν τῶν πράξεων τὰ ἔξωθεν καλὰ καὶ ἡδέα, καὶ μὴ ἑαυτὸν ὑπὸ τούτων ῥᾳδίως ἁλισκόμενον. *Andr.* γελοῖον δὴ &c. tertium esse argumentum, καὶ τῶν μὲν καλῶν &c. quartum, et ἔοικε δὴ τὸ &c. quintum ad probandum τὰ ἡδέα μὴ βίαια εἶναι volunt Muret. et Aquinas, quos videsis. [u] Δὲ N C. Ven. 2. [x] Eud. lib. ii. cap. 7. 8. et 9.

gratia agunt omnes omnia: et qui vi aliqua coacti, atque inviti agunt, moleste ferunt: qui autem jucundo ad agendum invitantur, cum voluptate et jucunde agunt. Ridiculum igitur fuerit ea, quæ extra sunt, accusare, non seipsum potius, quia talibus rebus facile capiatur, et rerum quidem honestarum in se ipsum, turpium in jucunda, causam conferre. Violentum igitur id esse videtur, cujus principium extra est, cum id, cui vis affertur, nullam operam conferat. Quod autem fit per inscientiam, fit omne illud quidem non sponte: invite autem id sane fieri dicendum, quod subsequitur dolor, cujusque eum, qui egit, pœnitet: nam qui per inscientiam quidlibet egerit, neque ex ea actione dolore afficiatur, sponte ille quidem non egit, utpote quod nesciebat: neque rursum invitus, quippe qui dolore non afficiatur. Eorum igitur, qui per inscientiam agunt, is, quem facti pœnitet, invitus egisse videtur: quem vero non pœnitet, quoniam alius est ab illo, egisse non

ἕτερος, ἔστω οὐχ ἑκών· ἐπεὶ γὰρ διαφέρει, βέλτιον ὄνομα [x]ἔχειν ἴδιον. Ἕτερον δὲ ἔοικε καὶ τὸ δι' ἄγνοιαν πράττειν [y]τοῦ ἀγνοοῦντα ποιεῖν· ὁ γὰρ μεθύων, ἢ ὀργιζόμενος, οὐ δοκεῖ δι' ἄγνοιαν πράττειν, ἀλλὰ διά τι τῶν εἰρημένων· οὐκ εἰδὼς δὲ, ἀλλ' ἀγνοῶν. Ἀγνοεῖ μὲν οὖν πᾶς ὁ μοχθηρὸς, ἃ δεῖ πράττειν, καὶ ὧν [z]δὴ ἀφεκτέον· καὶ διὰ τὴν τοιαύτην ἁμαρτίαν ἄδικοι καὶ ὅλως κακοὶ γίνονται. Τὸ δ' ἀκούσιον βούλεται λέγεσθαι, οὐκ εἴ τις ἀγνοεῖ τὸ συμφέρον· οὐ γὰρ ἡ ἐν τῇ προαιρέσει ἄγνοια αἰτία τοῦ ἀκουσίου, ἀλλὰ τῆς μοχθηρίας· [a]οὐδ' ἡ καθόλου· ψέγονται γὰρ διά γε ταύτην· ἀλλ' ἡ καθ' ἕκαστα, ἐν οἷς καὶ περὶ ἃ ἡ πρᾶξις· ἐν τούτοις γὰρ καὶ ἔλεος, καὶ συγγνώμη· ὁ γὰρ τούτων τι ἀγνοῶν ἀκουσίως πράττει. Ἴσως οὖν οὐ χεῖρον διορίσαι αὐτὰ, τίνα, καὶ πόσα ἐστί· τίς τε δὴ, καὶ τί, καὶ περὶ τί, ἢ ἐν τίνι πράττει· ἐνίοτε δὲ καὶ τίνι, οἷον ὀργάνῳ, καὶ ἕνεκα

[x] Ἔχειν C C C. et Baf. [y] Γρ. αγνοοῦντος. [z] Δὴ N C. et El. non agnofcunt.

[a] Οὐ γὰρ τὸ καθόλου περὶ τῆς μέθης ἀγνοεῖν ὅτι πονηρὸν, αἴτιον γίνεται τοῦ ἀκουσίου, ἀλλὰ τὸ ἀγνοῆσαι μερικῶς τήνδε τὴν μέθοδον· οἷον, φέρε εἰπεῖν, οὐκ εἰδότα μέχρι πόσου πιόντας ἔνι μεθύειν. *Nec enim fi aliquis in genere ignorat malam effe ebrietatem, hoc inviti caufa erit: fed quod figillatim non conftat nobis hæc ratio: ut, exempli gratia, fi ignoremus quatenus bibendum fit ut inebriemur.* Andr.

fponte dicatur: fatius eft enim hunc, quandoquidem differt ab altero, nomen proprium habere. Aliud eft autem per infcientiam agere, quam infcientem: ebrius enim, aut iratus agere per infcientiam non videtur, fed propter aliquid eorum, quæ dicta funt: nec fciens vero, fed infciens, atque ignorans. Ignorat igitur fane improbus omnis, quænam fint agenda, et a quibus fit abftinendum: propterque hoc adeo peccatum homines efficiuntur injufti, et (ut femel dicam) mali. Actum autem ab invito dici debet, non fi quis, quod expedit, nefciat: non enim ea infcientia, quæ in confilio verfatur, caufa eft cur id quod agitur actum effe invite dicatur, fed improbitatis: neque rerum univerfarum infcientia; quoniam hæc vitio datur: fed rerum fingularium, in quibus omnis actio verfatur: in his enim venia et mifericordia locum habent; et qui harum aliquam ignorat, invitus agit. Non erit igitur fortaffis incommodum, quæ, et quot eæ fint, diftinguere: funt ergo hæ, quis, et quid agat, et in qua re verfetur, aut infit actio: interdum vero et quo, veluti inftrumento, et cujus

It is impossible for a person to be ignorant of all the different circumstances at the same period (he cannot be ignorant of the agent himself) may as to the action.

τίνος, οἷον σωτηρίας, καὶ πῶς, οἷον ἠρέμα, ἢ σφόδρα. Ἅπαντα μὲν οὖν ταῦτα οὐδεὶς ἂν ἀγνοήσειε, μὴ μαινόμενος· δῆλον δὲ ὡς οὐδὲ τὸν πράττοντα· πῶς γὰρ ἑαυτόν γε; ὃ δὲ πράττει, ἀγνοήσειεν ἄν τις· οἷον λέγοντές φασιν ἐκπεσεῖν [b] αὐτοὺς, ἢ (having Blabb[ed]) οὐκ εἰδέναι ὅτι ἀπόῤῥητα ἦν, ὥσπερ [c] Αἰσχύλος τὰ μυστικά· ἢ δεῖξαι βουλόμενος, ἀφεῖναι, ὡς ὁ τὸν καταπέλτην. Οἰηθείη δ' ἄν τις καὶ τὸν υἱὸν πολέμιον εἶναι, ὥσπερ [d] ἡ Μερόπη· καὶ ἐσφαιρῶσθαι τὸ [e] λελογχωμένον δόρυ, ἢ τὸν λίθον κίσσηριν εἶναι, καὶ ἐπὶ σωτηρίᾳ παίσας, ἀποκτεῖναι ἄν, καὶ [f] δεῖξαι βουλόμενος, ὥσπερ οἱ [g] ἀκροχειριζόμενοι, πατάξειεν ἄν. Περὶ πάντα δὴ ταῦτα τῆς ἀγνοίας οὔσης, ἐν οἷς ἡ πρᾶξις, ὁ τούτων τι ἀγνοήσας, ἄκων δοκεῖ πεπραχέναι, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς

[b] Αὐτοῖς Lamb. Vide Victorium. [c] Hujus Æschyli causæ meminit Clemens Alexandr. in II. Stromate hisce verbis: Αἰσχύλος, τὰ μυστήρια ἐπὶ σκηνῆς ἐξειπὼν, ἐν Ἀρείῳ πάγῳ κριθεὶς, οὕτως ἀφείσθη, ἐπιδείξας αὐτὸν μὴ μεμυημένον. *Æschylus, qui in scena effatus mysteria, in Areopago dicta causa fuit absolutus, cum ostendisset se non esse mysteriis initiatum:* propterea que ignorasse ea quæ dixerat esse mysteria, quæ modo initiatis nota esse possent. [d] Merope Cresphontem a se natum rata hostem esse, atque filium quem amiserat, interfecisse, sublata jam securi obtruncare aggrediebatur, fecissetque profecto, nisi ab alio, cui veritas ejus facti non ignota erat, fuisset inhibita. Vide Plutarchum περὶ σαρκοφαγίας λόγῳ β'. ad finem. [e] Γρ. λελογχευμένον. [f] Θίξαι pro δεῖξαι Turneb. [g] Ἀκροχειρίζειν est luctæ pars, cum primoribus tantum digitis insertis roboris faciunt periculum. Alter alteri δεῖξαι βουλόμενος, *ostendere volens*, monstrareque exercitationis rationem, forte graviter percutit, quem erudire studebat.

rei causa, verbi gratia, salutis, et quomodo, ut leniter, an vehementer. Hæc igitur omnia nemo ignoraverit, si modo non insaniat: perspicuum vero est neque eum, qui agit, ei ignotum fore: qui enim seipsum ignoret? sed accidere potest ut quis, quid agat, ignoret: ut ii, qui aliquid arcani enunciant, aiunt sibi ex ore excidisse, aut se nescivisse res esse tacendas ac reconditas, ut Æschylus mysteria: aut cum ostendere vellet quispiam, de manibus emisit, ut is, qui catapultam. Fieri autem potest ut aliquis etiam filium hostem esse existimet, ut Merope: et hastam sphæræ in modum esse obtusam, quæ mucronem habeat acutum, aut lapidem esse pumicem, et ut interficiat, qui salutis causa verberabat, et ut pulset is, qui ostendere, aut tangere volebat, ut pugiles qui summis manibus dimicant. Cum in his igitur omnibus inscientia versetur, in quibus actio consistit, is, qui eorum aliquid ignoravit, invitus fecisse videtur, ac multo quidem maxime in iis quæ

κυριωτάτοις· κυριώτατα δ' εἶναι δοκεῖ, ἐν οἷς ἡ πρᾶξις, καὶ οὗ ἕνεκα. Τοῦ δὴ κατὰ τὴν τοιαύτην ἄγνοιαν ἀκουσίου λεγομένου, ἔτι δεῖ τὴν πρᾶξιν λυπηρὰν εἶναι, καὶ ἐν μεταμελείᾳ. Ὄντος δ' ἀκουσίου τοῦ βιαίου καὶ δι' ἄγνοιαν, τὸ ἑκούσιον δόξειεν ἂν εἶναι, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐν αὐτῷ, εἰδότι τὰ καθ' ἕκαστα, ἐν οἷς ἡ πρᾶξις· ἴσως γὰρ οὐ καλῶς λέγεται τὸ ἀκούσια εἶναι τὰ [h] διὰ θυμὸν ἢ δι' ἐπιθυμίαν. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐδὲν ἔτι τῶν ἄλλων ζώων ἑκουσίως πράξει, οὐδ' οἱ παῖδες· εἶτα πότερον οὐδὲν ἑκουσίως πράττομεν τῶν δι' ἐπιθυμίαν, ἢ θυμόν; ἢ τὰ καλὰ μὲν ἑκουσίως, τὰ δ' αἰσχρὰ ἀκουσίως; ἢ γελοῖον, ἑνός γε αἰτίου ὄντος; Ἄτοπον δὲ ἴσως τὸ [i] ἀκούσια φάναι, ὧν δεῖ ὀρέγεσθαι· δεῖ δὲ καὶ ὀργίζεσθαι ἐπί τισι, καὶ ἐπιθυμεῖν τινων· οἷον ὑγιείας καὶ μαθήσεως· δοκεῖ δὲ τὰ μὲν ἀκούσια λυπηρὰ εἶναι, τὰ δὲ κατ' ἐπιθυμίαν ἡδέα. [k] Ἔτι δὲ τί διαφέρει τῷ

h Ἢ διὰ θυμὸν Ven. 1. 2. et Baſ. i Ἑκούσια pro ἀκούσια ponit Baſ. in margine: ſed ἀκούσια tueri poteſt clauſula hujus capitis. *Sylb.* k Ἔτι δὲ τί διαφέρει, τῷ ἀκούσια εἶναι, τῶν κατὰ λογισμὸν, τὰ κατὰ θυμὸν ἁμαρτηθέντα; ita legendum

principem locum obtinent: ea autem principem locum videntur obtinere, in quibus et actio conſiſtit, et id, cujus gratia actio ſuſcipitur. Cum igitur ex tali inſcientia invite factum nominetur, tum præterea actionem moleſtam eſſe oportet, ejuſque illum qui agit pœnitere. Quoniam autem id invite factum dicitur, quod eſt violentum, et quod per inſcientiam admiſſum eſt, ſponte factum eſſe videri poſſit id, cujus principium eſt in eo qui agit, res ſingulares, eas, in quibus actio conſiſtit, non ignorante: fortaſſe enim non recte illud dicitur, ea eſſe invite facta, quæ vel ira, vel cupiditate hortante fiunt. Nam primum ſi hoc ita erit, nulla præterea aliarum animantium ſponte aget, ac ne pueri quidem: deinde nihilne eorum quæ ira, vel cupiditate incitati agimus, ſponte agimus? an vero honeſta ſponte, turpia inviti? an hoc ridiculum eſt, cum præſertim una ſit utrorumque cauſa? Abſurdum vero fortaſſe etiam fuerit ea invite facta dicere, quæ ſunt appetenda: atqui et ob aliquas cauſas iraſcendum eſt, et quædam ſunt cupienda, ut bona valetudo, et doctrina: jam vero quæ invite fiunt, moleſtiam, quæ ex cupiditate vero voluptatem videntur afferre. Præterea quamobrem ea peccata, quæ ira

ἀκούσια εἶναι τὰ κατὰ λογισμὸν ἢ θυμὸν ἁμαρτηθέντα; φευκτὰ μὲν γὰρ ἄμφω· δοκεῖ δὲ οὐχ ἧττον ἀνθρωπικὰ εἶναι τὰ ἄλογα πάθη· [l] αἱ δ' πράξεις τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας. Ἄτοπον δὴ τὸ τιθέναι ἀκούσια ταῦτα.

ΚΕΦ. β′.

ΔΙΩΡΙΣΜΕΝΩΝ δὲ τοῦ τε ἑκουσίου καὶ τοῦ ἀκουσίου, περὶ προαιρέσεως ἕπεται διελθεῖν· [m] οἰκειότατον γὰρ εἶναι δοκεῖ τῇ ἀρετῇ, καὶ μᾶλλον τὰ ἤθη κρίνειν τῶν πράξεων. Ἡ προαίρεσις [n] δὴ ἑκούσιον μὲν φαίνεται, οὐ ταὐτὸν δὲ, ἀλλ' ἐπὶ πλέον τὸ ἑκούσιον· τοῦ μὲν γὰρ ἑκουσίου καὶ παῖδες καὶ τὰ ἄλλα ζῶα κοινωνεῖ, προαιρέσεως δ' οὔ· [o] καὶ τὰ ἐξαίφνης ἑκούσια μὲν λέγομεν, κατὰ προαίρεσιν δ' οὔ. Οἱ δὲ λέγοντες αὐτὴν,

* preference a better criterion of habit, than action

arbitratur Lambinus: quæ quidem lectio est clarior: vulgarem tamen omnino retinendam sentio. Hunc locum quam optime illustrat Andr. *ἔτι εἰ ἀκούσια ἦν τὰ κατὰ θυμὸν ἁμαρτηθέντα, διέφερεν ἂν τῶν ἀπὸ τοῦ λογισμοῦ ἁμαρτανομένων κατὰ τὴν ἑκουσίου καὶ ἀκουσίου διαφοράν· διαφέρει δὲ οὐδέν· καὶ γὰρ ταῦτα ὁμοίως ἐκείνοις φευκτὰ, ὃ τοῦ ἑκουσίου ἐστί· καὶ ψόγων ἄξια οὐδὲν ἧττον· ὅπερ οὐκ ἂν ἦν, εἰ διέφερεν ὡς ἑκούσιον ἀκουσίου.* [l] *Ὥστε καὶ αἱ* El. Vet. Interp. et C C C. in marg. alii *ἔτι καὶ αἱ.* Nobiscum legit Andr. [m] *Ἡ γὰρ προαίρεσις οἰκείως ἔχει πρὸς τὴν ἀρετὴν, καὶ τῷ ταύτης κανόνι δυνησόμεθα κρίνειν τὰ ἤθη, καὶ τὰς πράξεις. Quæ quidem proprium quid cum virtute habet, ea quippe tanquam norma mores distinguere discimus atque actiones.* Andr. [n] Δὲ N C. C C C. et Bas. [o] *Καὶ τὰ ἐξαίφ.* &c. hanc sententiam in contextu non habet Bas. in margine tamen ponit verbis paulum diversis, *καὶ τὰ μὲν αἰφνίδια ἑκουσία εἶναι λέγομεν, κατὰ προαίρεσιν δ' οὔ.*

commissa sunt, ab iis, quæ ratione peccantur, eo differant, quod invite facta sint? utraque enim sunt fugienda: neque vero affectus rationis expertes, minus humani videntur esse: actiones autem hominis tum ab ira, tum a cupiditate nascuntur. Absurdum igitur fuerit hæc in iis, quæ invite fiunt, numerare.

CAP. II.

DISTINCTIS igitur iis, quæ sponte, et quæ invite fiunt, sequitur ut de consilio dicamus: (nam et virtuti conjunctissima res est, et ab eo magis, quam ab actionibus, mores dijudicari videntur.) Ac videtur sane consilium esse quiddam sponte susceptum; non tamen est idem, sed id, quod sponte fit, latius patet: ejus enim, quod sponte fit, et pueri sunt participes, et reliqua animalia, sed non consilii: tum repentina sponte quidem nostra suscipi dicuntur, consulto autem nequaquam. Qui autem dicunt consilium esse cupiditatem,

choice (intent) is the criterion of a moral action.

ἐπιθυμίαν, ἢ θυμὸν, ἢ βούλησιν, ἤ τινα δόξαν, οὐκ ἐοίκασιν ὀρθῶς λέγειν· οὐ γὰρ κοινὸν ἡ προαίρεσις καὶ τῶν ἀλόγων· ἐπιθυμία δὲ καὶ θυμός· καὶ ὁ ἀκρατὴς ἐπιθυμῶν μὲν πράττει, προαιρούμενος δὲ οὔ· ὁ ἐγκρατὴς δ' ἀνάπαλιν προαιρούμενος μὲν, ἐπιθυμῶν δ' οὔ. Καὶ προαιρέσει μὲν ἐπιθυμία ἐναντιοῦται, ἐπιθυμία δ' ἐπιθυμίᾳ οὔ· καὶ ἡ μὲν ἐπιθυμία ἡδέος καὶ [p] ἐπιλύπου, ἡ προαίρεσις δ' οὔτε λυπηροῦ, οὔθ' ἡδέος. Θυμὸς δ' ἔτι ἧττον· ἥκιστα γὰρ τὰ διὰ θυμὸν κατὰ προαίρεσιν εἶναι δοκεῖ. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ βούλησίς γε, καίπερ σύνεγγυς, [q] φαινόμενον· προαίρεσις μὲν γὰρ οὐκ ἔστι τῶν ἀδυνάτων, καὶ εἴ τις φαίη προαιρεῖσθαι, δοκοίη ἂν ἠλίθιος εἶναι· βούλησις δ' ἐστὶ τῶν ἀδυνάτων, οἷον ἀθανασίας. Καὶ ἡ μὲν βούλησίς ἐστι καὶ περὶ τὰ μηδαμῶς δι' [r] αὑτοῦ πραχθέντα ἄν· οἷον ὑποκριτήν τινα νικᾶν, ἢ ἀθλητήν· προαιρεῖται δὲ τὰ τοιαῦτα οὐδεὶς,

[p] Καὶ ἐπίλυπος, ἡ προαίρεσις δ' οὔτε λυπηρὰ liber quidam antiquus: receptæ tamen lectionis, quæ non inelegans eſt, nec ſententiam variat, alibi veſtigia non inveni. *Vict.* Ἔτι ἡ μὲν ἐπιθυμία λυπηρά ἐστι, καὶ τὸ ἡδὺ ἀεὶ ἀντικείμενον ἔχει· πρὸς αὐτὸ γὰρ ἀεὶ φέρεται· ἡ δὲ προαίρεσις οὔτε λυπηρά ἐστιν, οὔτε τὸ ἡδὺ ἀντικείμενον ἔχει. *Andr.*
[q] Γρ. φαινομένη. [r] Γρ. δι' αὐτὸν et δι' αὑτόν.

aut iram, aut voluntatem, aut opinionem aliquam, non ſatis recte dicere videntur: conſilium enim non eſt eorum commune, quæ ſunt rationis expertia; cupiditas autem et ira maxime: præterea incontinens a cupiditate quidem impulſus agit, ſed non conſilio capto; continens contra conſilio capto, non cupiditate impulſus. Et conſilio contraria eſt cupiditas, cupiditati autem cupiditas nequaquam: tum cupiditas et jucundi eſt, et cum moleſtia conjuncta, conſilium neque jucundi, neque cum moleſtia conjunctum. Multo autem minus ira eſt: nam quæ per iram fiunt conſilio minime conſentanea eſſe videntur. Neque vero voluntas eſt, etiamſi ei finitimum eſſe videatur: conſilium enim non eſt eorum, quæ fieri non poſſunt, et ſi quis dicat ſe talium rerum agendarum conſilium cepiſſe, ſtultus eſſe videatur: voluntas autem etiam eorum eſt, quæ contingere nemini poſſunt: verbi gratia, immortalitatis. Præterea voluntas etiam ad ea pertinet, quæ nullo modo is qui vult per ſe agere poſſit: ut ſi quis velit hiſtrionem illum, vel athletam ſuperiorem diſcedere: at nemo talium rerum conſilium capit, ſed earum duntaxat,

ἀλλ' ὅσα οἴεται ἂν γενέσθαι δι' αὑτοῦ. Ἔτι δ' ἡ μὲν βούλησις τοῦ τέλους ἐστὶ μᾶλλον, ἡ δὲ προαίρεσις τῶν πρὸς τὸ τέλος· οἷον ὑγιαίνειν βουλόμεθα, προαιρούμεθα δὲ δι' ὧν ὑγιανοῦμεν· καὶ εὐδαιμονεῖν βουλόμεθα μὲν, καί φαμεν· προαιρούμεθα δὲ λέγειν οὐχ ἁρμόζει· ὅλως γὰρ ἔοικεν ἡ προαίρεσις περὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν εἶναι. Οὐδὲ δὴ δόξα ἂν εἴη· ἡ μὲν γὰρ δόξα δοκεῖ περὶ πάντα εἶναι, καὶ οὐδὲν ἧττον περὶ τὰ ἀΐδια καὶ τὰ ἀδύνατα, ἢ τὰ ἐφ' ἡμῖν· καὶ τῷ ψευδεῖ καὶ ἀληθεῖ διαιρεῖται, οὐ τῷ κακῷ καὶ ἀγαθῷ· ἡ δὲ προαίρεσις τούτοις μᾶλλον. Ὅλως μὲν οὖν δόξῃ ταὐτὸν ἴσως οὐδὲ λέγει οὐδείς· ἀλλ' οὐδὲ τινί· τῷ γὰρ προαιρεῖσθαι τἀγαθὰ ἢ τὰ κακὰ, ποιοί τινές ἐσμεν· τῷ δὲ δοξάζειν, οὔ. Καὶ προαιρούμεθα μὲν λαβεῖν ἢ φυγεῖν, ἤ τι τῶν τοιούτων· δοξάζομεν δὲ τί ἐστιν ἢ τίνι συμφέρει, ἢ πῶς· λαβεῖν δὲ ἢ φυγεῖν οὐ πάνυ δοξάζομεν. Καὶ ἡ μὲν προαίρεσις ἐπαινεῖται τῷ εἶναι οὗ δεῖ μᾶλλον, [s] ἢ τῷ ὀρθῶς· ἡ δὲ δόξα τῷ

[s] Non me latet interpretes non eodèm modo accepiſſe locum illum ἢ τῷ ὀρθῶς: quæ diſſenſio nata eſt ex gemina vi notioneque particulæ ἢ; nunc enim valet

quas per ſe effici poſſe arbitratur. Præterea voluntas eſt ultimi ac finis, conſilium autem eorum, quæ ad finem conferunt: verbi gratia, bene valere volumus, conſilium autem capimus eas res adhibere, quibus bene valeamus: et beati eſſe volumus, atque hoc nos velle dicimus; ſed conſilium nobis captum eſſe ut beati ſimus, neque dicimus, neque convenit ita loqui: omnino enim conſilium ad eas res pertinet, quæ ſunt in noſtra poteſtate. Neque vero erit opinio: ad omnia enim pertinere videtur opinio, nec minus ad ea, quæ æterna ſunt, quæque a nobis fieri non poſſunt, quam quæ in nobis ſita ſunt: præterea vero et falſo dividitur ac diſtinguitur opinio, non bono ac malo: at conſilium his potius, quam illis. Idem igitur quod univerſam opinionem eſſe conſilium fortaſſe ne dicere quidem quiſquam conabitur: at neque idem quod quandam opinionem: nam eo quod conſilium nobis captum ſit ut bona vel mala ſequamur, cujuſdammodi ſumus: ſed eo quod opinemur, non item. Et conſilium capimus vel adipiſcendi, vel fugiendi, vel tale quiddam faciendi: opinamur autem quid ſit, aut cui conducat, aut quemadmodum: adipiſci certe, aut fugere non admodum opina-

ἀληθῶς. Καὶ προαιρούμεθα μὲν ἃ μάλιστα ἴσμεν ἀγαθὰ ὄντα· δοξάζομεν δὲ ἃ οὐ πάνυ ἴσμεν. Δοκοῦσί τε οὐχ οἱ αὐτοὶ προαιρεῖσθαι τὰ ἄριστα καὶ δοξάζειν, ἀλλ' ἔνιοι δοξάζειν μὲν ἄμεινον, διὰ κακίαν δ' αἱρεῖσθαι οὐχ ἃ δεῖ. Εἰ δὲ προγίνεται δόξα τῆς προαιρέσεως, ἢ παρακολουθεῖ, οὐδὲν διαφέρει· οὐ τοῦτο γὰρ σκοποῦμεν, ἀλλ' εἰ ταὐτόν ἐστι δόξῃ τινί. Τί οὖν ἢ ποῖόν τί ἐστιν, ἐπειδὴ τῶν [t] εἰρημένων οὐθέν ἐστιν; Ἑκούσιον μὲν δὴ φαίνεται· τὸ δ' ἑκούσιον οὐ πᾶν προαιρετὸν, ἀλλ' ἆρά γε τὸ προβεβουλευμένον· ἡ γὰρ προαίρεσις μετὰ λόγου καὶ διανοίας· ὑποσημαίνειν δ' ἔοικε καὶ τοὔνομα, ὡς ὂν πρὸ ἑτέρων αἱρετόν.

vel, nunc vero *quam*, quo fenfu hic ipfam fumendam arbitror; ut dixerit nofter doctor confuetudinem effe de *electione* dicere, eam fuiffe illius rei, cujus decebat, potius quam rectam ipfam appellari: ut judico enim, argumentatur hic quoque a more loquendi. *Victor.* Adverbium μᾶλλον hoc loco τὸ ἢ ad hunc fenfum, quo interpretatur Vict. determinare videtur. Andronici paraphrafis ἢ τῷ ὀρθῶς omittit. Ἔτι ἡ μὲν προαίρεσις ἐπαινεῖται ὅταν προαιρώμεθα ἃ δεῖ· ἡ δὲ δόξα ἐπαινεῖται ὅταν δοξάσωμεν τὰ ἀληθῆ. [t] Προειρημένων El.

mur. Et confilium eo laudatur quod ejus rei fit, quæ agenda eft, vel quod recte confilium captum fit: at opinio, quod vere quis opinetur. Præterea confilium capimus earum rerum agendarum, quas maxime exploratum habemus effe bonas: fed ea opinamur, quæ non admodum non nota, nec explorata funt. (Poftremo non iidem videntur de rebus optimis confilium capere, atque opinari, fed nonnulli melius quidem opinari, verum animi vitio corrupti ea neque fequi, neque fumere, quæ fequi ac fumere oportet.) Utrum vero opinio confilium antecedat, an fubfequatur, nihil refert: non enim nobis propofitum eft hoc confiderare, fed utrum idem fit quod aliqua opinio. Quænam igitur, aut qualis res eft, quandoquidem nihil eft eorum, quæ fupra dicta funt? Et fane videtur quiddam effe, quod fponte fiat: verum non quicquid fponte fit, de eo confilium captum eft, fed id utique, de quo prius confultatum eft: confilium enim cum ratione et cogitatione conjunctum eft: quod quidem nomine ipfo fignificatur: Προαιρετὸν enim dicitur tanquam præ cæteris optabile, et fumendum.

ΚΕΦ. γ'.

ΒΟΥΛΕΥΟΝΤΑΙ δὲ πότερα περὶ πάντων, καὶ πᾶν βουλευτόν ἐστιν, ἢ περὶ ἐνίων οὐκ ἔστι βουλή; λεκτέον δ' ἴσως βουλευτὸν, οὐχ ὑπὲρ οὗ ἄν τις βουλεύσαιτο ἠλίθιος, ἢ μαινόμενος, ἀλλ' [u]ὑπὲρ ὧν ὁ νοῦν ἔχων. Περὶ δὲ τῶν ἀϊδίων οὐδεὶς βουλεύεται, οἷον περὶ [x]τοῦ κόσμου, ἢ τῆς [y]διαμέτρου καὶ τῆς πλευρᾶς, ὅτι ἀσύμμετροι· ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν ἐν κινήσει, ἀεὶ δὲ κατὰ τὰ αὐτὰ γινομένων, εἴτ' ἐξ ἀνάγκης, εἴτε φύσει, ἢ διά τινα ἄλλην αἰτίαν, οἷον [z]τροπῶν, καὶ ἀνατολῶν· οὐδὲ περὶ τῶν ἄλλοτε ἄλλως, οἷον αὐχμῶν καὶ ὄμβρων· οὐδὲ περὶ τῶν ἀπὸ τύχης, οἷον θησαυροῦ εὑρέσεως· ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν ἀνθρωπικῶν πάντων, οἷον πῶς ἂν Σκύθαι ἄριστα πολιτεύοιντο, οὐδεὶς Λακεδαιμονίων βουλεύεται· οὐ γὰρ γένοιτ' ἂν τούτων δι' ἡμῶν οὐθέν. Βουλευόμεθα δὲ περὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν· ταῦτα

[u] Γρ. ὑπὲρ οὗ. [x] Aristoteles et alii magni nominis philosophi mundum esse æternum judicárunt, quem creatum fuisse dicit Sacra Scriptura. [y] Οὐδεὶς βουλεύεται περὶ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως εἶναι, οἷον περὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ τετραγώνου καὶ τῆς διαμέτρου, ποιῆσαι λόγον τινὰ ἔχειν πρὸς ἀλλήλας, ὃν ἀριθμὸς πρὸς ἀριθμόν. *Nemo deliberat de iis quæ habere se aliter non possunt, sicut de quadrati latére et diametro; ut si quis vellet efficere ut eandem inter se rationem habeant, quam numerus ad numerum.* Andr. [z] Περὶ τροπῶν Ven. 1. 2. et Bas.

CAP. III.

SED utrum consultant de omnibus rebus homines, omniaque in consultationem cadunt, an de quibusdam consultari non debet? ac fortasse id quidem in consultationem venire dicendum est, non de quo stolidus aliquis, aut insanus consultaverit, sed de quo is, qui mentis est compos. De rebus æternis autem consultat nemo: ut de mundo, aut de diametro et latere, quoniam nulla dimensione inter se convenire possunt: neque vero de iis, quæ cum perpetuo moveantur, eodem semper modo fiunt, sive necessitate, sive natura, sive propter aliquam causam; ut de solis conversionibus, atque ortibus: nec de iis, quæ alias aliter fiunt, ut de siccitatibus, et imbribus: neque de iis, quæ fortuito eveniunt, ut de thesauri inventione: immo ne de omnibus quidem rebus humanis; verbi gratia, quemadmodum Scythæ optime suam rempublicam administrare possint, nemo Lacedæmoniorum consultat: nihil enim horum per nos effici queat. At de iis consultamus, quæ cum sub actionem cadant,

δὲ καὶ ἔστι λοιπά· αἴτια γὰρ δοκοῦσιν εἶναι, φύσις, καὶ ἀνάγκη, καὶ τύχη· ἔτι δὲ νοῦς καὶ [a] πᾶν τὸ δι' ἀνθρώπου. Τῶν δ' ἀνθρώπων ἕκαστοι βουλεύονται περὶ τῶν δι' αὐτῶν πρακτῶν. Καὶ περὶ μὲν τὰς [b] ἀκριβεῖς καὶ αὐτάρκεις τῶν ἐπιστημῶν οὐκ ἔστι βουλή· οἷον περὶ γραμμάτων· [c] οὐ γὰρ διστάζομεν πῶς [1] γραπτέον. Ἀλλ' ὅσα γίνεται δι' ἡμῶν, μὴ ὡσαύτως δ' ἀεί, περὶ τούτων βουλευόμεθα· οἷον περὶ τῶν κατὰ ἰατρικὴν, [d] καὶ χρηματιστικὴν, καὶ περὶ κυβερνητικὴν μᾶλλον ἢ γυμναστικὴν, ὅσῳ ἧττον διηκρίβωται. Καὶ ἔτι περὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίως· μᾶλλον δὲ καὶ περὶ τὰς τέχνας [e] ἢ τὰς ἐπιστήμας· μᾶλλον γὰρ περὶ αὐτὰς διστάζομεν. Τὸ βουλεύεσθαι δὲ ἐν τοῖς ὡς [f] ἐπιπολὺ, ἀδήλοις δὲ πῶς ἀποβήσεται, καὶ ἐν οἷς ἀδιόριστον. Συμ-

[a] Per πᾶν τὸ δι' ἀνθρώπου intelligit voluntatem et affectus, quibus homines ad agendum impelluntur. Hæc perioche, ut annotavit Lambinus, a quibuſdam perperam vertitur, *quicquid ab homine geri poteſt.* Qui enim, ut inquit ille, fieri poteſt, ut quicquam ab homine geſtum cauſa ſit, cum ſit effectum. [b] Ἀκριβεῖς καὶ αὐτάρκεις λέγει τὰς ἀποδεικτικάς· οἷα ἐστὶν ἡ γεωμετρία· αὐτάρκεις δέ εἰσιν αἱ μὴ δεόμεναι βοηθείας ἔξωθεν, ἀλλ' ὡρισμέναι καὶ ἑαυταῖς αὐταρκοῦσαι. *Euſtrat.* [c] Ὅτι ἐγνωσμένον ἐστὶν ἀκριβῶς, καὶ ὡρισμένα εἰσὶ τὰ σημεῖα. *Andr.* [1] Magn. Moral. lib. i. cap. 18. [d] Ἢ χρηματιστικὴν Cam. Aurel. et Andr. [e] Ἢ τὰς δόξας pro ἢ τὰς ἐπιστήμας legerunt quidam, ut teſtatur Euſtratius. Vide Euſtrat. et Vict. [f] Γρ. ἐπὶ τὸ πολύ.

tum in noſtra poteſtate ſunt: hæc autem etiam ſunt reliqua: etenim rerum omnium cauſæ videntur eſſe, natura, neceſſitas, fortuna: adde præterea mentem, et quicquid per hominem agit. Singuli autem homines de iis conſultant ac deliberant, quæ ab ipſis agi poſſunt. Neque vero in ſcientiis exquiſitis, ſuaque vi contentis, conſultationi locus eſt: verbi gratia, de literis non conſultamus: non enim quomodo ſcribendum ſit ambigimus. Sed de iis, quæ, tametſi opera noſtra fiant, non tamen ſemper eodem modo fiunt: ut de iis, quæ ad medicinam, et ad artem pecuniæ quærendæ pertinent; et in arte gubernandarum navium potius, quam in ratione corporum exercendorum dubitare ſolemus, quanto minus illa, quam hæc enucleatis et exquiſitis præceptionibus abſoluta eſt. Et præterea item de reliquis: magis autem in artibus, quam in ſcientiis conſultationi locus eſt: in eis enim ſæpius ambigere ſolemus. Conſultandi autem ratio in iis locum habet, quæ plerumque uſu veniunt, cum eorum exitus incertus ſit, et in quibus nihil eſt definiti. Porro ad res magnas conſide-

βούλους δὲ παραλαμβάνομεν εἰς τὰ μεγάλα, ἀπιστοῦντες ἡμῖν αὐτοῖς ὡς οὐχ ἱκανοῖς διαγνῶναι. Βουλευόμεθα δὲ οὐ περὶ τῶν τελῶν, ἀλλὰ περὶ τῶν πρὸς τὰ τέλη· οὔτε γὰρ ἰατρὸς βουλεύεται εἰ ὑγιάσει, οὔτε ῥήτωρ εἰ πείσει, οὔτε πολιτικὸς εἰ εὐνομίαν ποιήσει, οὐδὲ τῶν λοιπῶν οὐδεὶς περὶ τοῦ τέλους· ἀλλὰ θέμενοι [g]τέλος τι, πῶς καὶ διὰ τίνων ἔσται σκοποῦσι. Καὶ διὰ πλειόνων μὲν φαινομένου γίνεσθαι, διὰ τίνος ῥᾶστα καὶ κάλλιστα ἐπισκοποῦσι· δι' ἑνὸς δὲ ἐπιτελουμένου, πῶς διὰ τούτου [h]ἔσται, κἀκεῖνο διὰ τίνος, ἕως ἂν ἔλθωσιν ἐπὶ τὸ πρῶτον αἴτιον, ὃ ἐν τῇ εὑρέσει ἔσχατόν ἐστιν· ὁ γὰρ βουλευόμενος ἔοικε ζητεῖν καὶ ἀναλύειν τὸν εἰρημένον τρόπον, ὥσπερ διάγραμμα. Φαίνεται δὲ ἡ μὲν ζήτησις οὐ πᾶσα εἶναι βούλευσις, οἷον αἱ μαθηματικαί· ἡ δὲ βούλευσις πᾶσα ζήτησις· [i]καὶ τὸ ἔσχατον

[g] Τέλος, τὸ πῶς El. [h] Ἔσται abest a N C. et Vet. Interp. rectius, ut videtur.
[i] Ὃ ἔσχατον εὑρίσκεται ἀναλύοντι, τοῦτο ἔργον πρῶτον γίνεται τῷ βουλευομένῳ· καθάπερ ὁ μαθηματικὸς, πρὸς ὃ ἔσχατον ἀφίξεται ἀναλύων, τοῦτο ὑποτιθεὶς καὶ ἀπὸ τούτου διὰ τῶν ἄλλων ὁδεύων, ἀποδείκνυσι τὸ προκείμενον. *Quod postremum in resolutione invenitur, hoc primum deliberanti opus est: quemadmodum ad quod ultima resolutione pervenit mathematicus, hoc supposito, ab eo transit ad reliqua, atque ita confirmat hoc de quo agitur.* Andr.

randas alios in consilium adhibemus, nobis ipsis diffidentes, quasi minus ad eas dispiciendas ac dijudicandas idoneis. Consultamus autem non de finibus, sed de iis quæ ad fines pertinent: neque enim aut medicus, an sanaturus sit, consultat, aut orator, an persuasurus, aut vir ad rempublicam administrandam aptus, an bonis legibus civitatem temperaturus, neque alii denique artifices de fine deliberant: sed omnes proposito sibi certo aliquo fine, quemadmodum, et quibus rebus eum possint assequi, cogitant. Ac si pluribus modis, ac rationibus id quod volunt, confici posse videatur, qua facillime et optime confici possit, inspiciunt: sin autem una ratione commode possit absolvi, qua via ad illam perveniant, et qua ad hanc, eo usque dum ad primam causam pervenerint, quæ inventione est ultima: qui consultat enim, inquirere ac retexere veluti descriptionem quandam mathematicam videtur, quemadmodum dictum est. Sed illud certe apparet non omnem quæstionem esse consultationem, ut sunt quæstiones mathematicæ; consultationem vero omnem esse quæstionem: illud etiam planum est, quod est retexenti postremum,

ἐν τῇ ἀναλύσει, πρῶτον εἶναι ἐν τῇ γενέσει. Κἂν μὲν ἀδυνάτῳ ἐντύχωσιν, ἀφίστανται· οἷον εἰ χρημάτων δεῖ, ταῦτα δὲ μὴ οἷόν τε πορισθῆναι· ἐὰν δὲ δυνατὸν φαίνηται, ἐγχειροῦσι πράττειν. Δυνατὰ δὲ, ἃ δι' ἡμῶν γένοιτο ἄν· τὰ γὰρ διὰ τῶν φίλων δι' ἡμῶν πως ἐστίν· ἡ γὰρ ἀρχὴ ἐν ἡμῖν. Ζητεῖται δὲ ὁτὲ μὲν τὰ ὄργανα, ὁτὲ δὲ ἡ χρεία αὐτῶν, ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς· ὁτὲ μὲν δι' οὗ, ὁτὲ δὲ πῶς, ἢ διὰ τίνος. Ἔοικε [k] δὴ, καθάπερ εἴρηται, ἄνθρωπος εἶναι ἀρχὴ τῶν πράξεων· ἡ δὲ βουλὴ περὶ τῶν αὐτῷ πρακτῶν· αἱ δὲ πράξεις ἄλλων ἕνεκα. Οὐκ ἂν οὖν εἴη βουλευτὸν τὸ τέλος, ἀλλὰ τὰ πρὸς τὰ τέλη· οὐδὲ δὴ τὰ καθ' ἕκαστα· οἷον εἰ ἄρτος τοῦτο, ἢ [l] πέπεπται, ἢ [m] πεποίωται ὡς δεῖ· αἰσθήσεως γὰρ ταῦτα· εἰ δὲ ἀεὶ [n] βουλεύσεται, εἰς ἄπειρον ἥξει. Βουλευτὸν δὲ καὶ προαιρετὸν τὸ αὐτὸ, πλὴν ἀφωρισμένον ἤδη τὸ προαιρετόν· τὸ γὰρ ἐκ τῆς

[k] Δὲ Ven. 1. 2. et Vet. Interp. [l] Πέπτεται Ven. 1. 2. et Baf. ἢ πέπεπται El. et Argyr. non habent. [m] Πεποίηται Andr. et Baf. ἢ πεποίωται Cam. omittit. Eorum in Vet. Interp. nullum reperiri veſtigium falſo affirmat Lambinus. [n] Γρ. βουλεύεται.

id eſſe agenti primum. Quod ſi ii, qui acturi ſunt, in aliquid inciderint, quod fieri nequeat, tum ab eo deſiſtunt: veluti ſi pecunia ſit opus, ejuſque expediendæ nulla ratio inveniri poſſit: ſin autem fieri poſſe videatur, tum ad agendum aggrediuntur. Fieri autem poſſe dicuntur ea, quæ noſtra opera effici poſſunt: nam quæ amicorum ſtudio et opera tranſiguntur, noſtra opera quodammodo fieri videntur: principium enim in nobis eſt. Quæruntur autem aliquando inſtrumenta, aliquando eorum uſus, itemque in reliquis: interdum cujus opera, aliquando quomodo, aut qua via res explicari poſſit. Ac videtur ſane homo, quemadmodum dictum eſt, actionum eſſe principium: conſultatio autem eſt iis de rebus, quæ a quoque agi poſſunt: at actiones aliarum rerum cauſa ſuſcipiuntur. De fine igitur conſultari non poteſt, ſed de iis, quæ ad fines pertinent: neque de rebus ſingularibus: verbi gratia, ſitne hoc panis, aut ſitne ita piſtus, aut factus, ut oportet; hæc enim ſenſu judicantur: quod ſi ſemper conſultaverit, abibit in infinitum. Id autem de quo conſultatur et id de quo conſilium captum eſt, eadem ſunt inter ſe, niſi quod definitum jam ac deciſum eſt id, de quo conſilium capitur:

βουλῆς προκριθὲν, προαιρετόν ἐστι· παύεται γὰρ ἕκαστος ζητῶν πῶς πράξει, ὅταν εἰς αὐτὸν ἀναγάγῃ τὴν ἀρχὴν, καὶ αὐτοῦ εἰς τὸ ἡγούμενον· τοῦτο γάρ τὸ προαιρούμενον. Δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων πολιτειῶν, [o] ἃς Ὅμηρος ἐμιμεῖτο· οἱ γὰρ βασιλεῖς, ἃ προέλοιντο, [p] ἀνήγγελλον τῷ δήμῳ. Ὄντος δὲ τοῦ προαιρετοῦ, βουλευτοῦ, ὀρεκτοῦ τῶν ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἡ προαίρεσις ἂν εἴη βουλευτικὴ ὄρεξις τῶν ἐφ' ἡμῖν· ἐκ τοῦ βουλεύσασθαι γὰρ κρίναντες, ὀρεγόμεθα κατὰ τὴν [q] βούλευσιν. Ἡ μὲν οὖν προαίρεσις τύπῳ εἰρήσθω, [r] καὶ περὶ ποῖά ἐστι, καὶ ὅτι τῶν πρὸς τὰ τέλη.

ΚΕΦ. δ'.

Η ΔΕ βούλησις ὅτι μὲν τοῦ τέλους ἐστὶν, εἴρηται· δοκεῖ δὲ τοῖς μὲν τἀγαθοῦ εἶναι, τοῖς δὲ τοῦ φαινομένου ἀγαθοῦ. Συμβαίνει δὲ, τοῖς μὲν τὸ βουλητὸν τἀγαθὸν λέγουσι, μὴ

[o] Exſtat Homeri locus, ad quem reſpexit, Iliad. β'. in concione Agamemnonis ad Græcos. [p] Γρ. Ἀνήγγελον. [q] Βούλησιν pro βούλευσιν habet Euſtrat. [r] Καὶ τί, quæ Zuing. legit poſt εἰρήσθω, omnino ſuperflua videntur.

quod enim conſultatione adhibita reliquis præpoſitum eſt, id eſt, de quo conſilium captum eſt: nam quæmadmodum ſit quiſque acturus tum quærendi finem facit, cum principium ad ſeipſum, et ad eam ſui partem, quæ præeſt atque imperat, revocarit; hæc enim eſt, quæ conſilium capit. Quod ex veteribus quoque reipublicæ adminiſtrandæ formis, quas Homerus imitabatur, perſpici poteſt: nam quibus de rebus reges conſilium ceperant, eas populo renunciabant. Quoniam autem id, de quo conſilium capitur, ſub deliberationem et appetitionem cadit, cum ſit ex numero earum rerum, quæ in nobis ſitæ ſunt: conſilium erit earum rerum, quæ in noſtra poteſtate ſunt, appetitio ex conſultatione proveniens; nam poſteaquam conſultatione adhibita judicavimus, tum ei conſultationi convenienter appetimus. Ac conſilium quidem quid ſit, quibuſque in rebus verſetur, earum denique rerum eſſe, quæ ad fines pertinent, ſic a nobis veluti adumbrando expoſitum ſit.

CAP. IV.

ULTIMI autem ſeu finis eſſe voluntatem, dictum eſt: ſed alii ejus eſſe, quod bonum eſt, alii ejus, quod videtur bonum, exiſtimant. Atqui eorum ratione; qui id,

To those who assert Volition to be a good — the objection arises, that nothing will be an object of volition, which is not good — To those who assert that it is the app. good, that Volition will not be natural but a

without a correct preference.

εἶναι βουλητὸν, ὃ βούλεται ὁ μὴ ὀρθῶς αἱρούμενος· εἰ γὰρ ἔσται βουλητὸν, καὶ ἀγαθόν· ἦν δὲ, εἰ οὕτως ἔτυχε, κακόν· τοῖς δ᾽ αὖ τὸ φαινόμενον ἀγαθὸν τὸ βουλητὸν λέγουσι, μὴ εἶναι φύσει βουλητὸν, ἀλλ᾽ ἑκάστῳ τὸ δοκοῦν· ἄλλο δ᾽ [s]ἄλλῳ φαίνεται· καὶ εἰ οὕτως ἔτυχε, τἀναντία. Εἰ δὲ δὴ ταῦτα μὴ ἀρέσκει, [t]ἆρα φατέον ἁπλῶς μὲν καὶ κατ᾽ ἀλήθειαν βουλητὸν εἶναι τἀγαθόν· ἑκάστῳ δὲ, τὸ φαινόμενον. Τῷ μὲν οὖν σπουδαίῳ, τὸ κατ᾽ ἀλήθειαν εἶναι, τῷ δὲ φαύλῳ, τὸ τυχόν· ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν σωμάτων, τοῖς μὲν εὖ διακειμένοις ὑγιεινά ἐστι τὰ κατ᾽ ἀλήθειαν τοιαῦτα ὄντα, τοῖς δ᾽ ἐπινόσοις ἕτερα. Ὁμοίως δὲ καὶ πικρὰ, καὶ γλυκέα, καὶ θερμὰ, καὶ βαρέα, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστα· ὁ σπουδαῖος γὰρ ἕκαστα κρίνει ὀρθῶς, καὶ ἐν ἑκάστοις τἀληθὲς αὐτῷ φαίνεται· καθ᾽ ἑκάστην γὰρ ἕξιν ἴδιά ἐστι καὶ καλὰ καὶ ἡδέα. Καὶ διαφέρει πλεῖστον ἴσως ὁ σπουδαῖος, τῷ τἀληθὲς ἐν ἑκάστοις ὁρᾶν, ὥσπερ κανὼν καὶ μέ-

Physick

How is the good in ... discernible

[s] Γρ. Ἄλλως. [t] Γρ. ἄρα num?

quod fub voluntatem cadit, dicunt effe verum bonum, evenit ut id, quod vult is, qui minus recte eligit, non cadat fub voluntatem; nam fi fub voluntatem cadet, erit et bonum; at erat, fi cafus ita tulit, malum: eorum autem fententia, qui id quod fub voluntatem cadit, fpecie duntaxat bonum effe dicunt, nihil erit, quod fub voluntatem cadat natura, fed quod cuique videbitur: atqui aliud alii videtur, et, fi cafus ita tulerit, etiam contraria. Quod fi hæc minus probanda funt, dicendum eft abfolute et revera fub voluntatem cadere verum bonum; fed fub cujufque voluntatem cadere id, quod fpeciem boni habeat. Viro bono igitur id effe voluntati optabile, quod revera bonum eft, vitiofo autem, quicquid fors obtulerit: ut et corporibus bene quidem conftitutis falubria funt ea, quæ revera talia funt, morbofis autem et ægris alia. Itemque amara, dulcia, calida, gravia, et cæterorum unumquidque: nam et vere de fingulis rebus judicat vir bonus, et ei ftatim quod in quaque re veri eft elucet: ex unoquoque enim habitu propria fibi quifque honefta et jucunda fingit. Atque eo ipfo fortaffe longe præftat reliquis vir bonus, quod fingulis in rebus verum perfpicit, quafi

τρον αὐτῶν ὤν· τοῖς πολλοῖς δὲ ἡ ἀπάτη διὰ τὴν ἡδονὴν ἔοικε γίνεσθαι· οὐ γὰρ ὂν, ἀγαθὸν φαίνεται. Αἱροῦνται οὖν τὸ ἡδὺ, ὡς ἀγαθὸν, τὴν δὲ λύπην, ὡς κακὸν φεύγουσιν.

ΚΕΦ. ε΄.

ΟΝΤΟΣ δὴ βουλητοῦ μὲν τοῦ τέλους, βουλευτῶν δὲ καὶ προαιρετῶν τῶν πρὸς τὸ τέλος, αἱ περὶ ταῦτα πράξεις κατὰ προαίρεσιν εἶεν ἂν, καὶ ἑκούσιοι· αἱ δὲ τῶν ἀρετῶν ἐνέργειαι περὶ ταῦτα. Ἐφ' ἡμῖν [u]δὴ καὶ ἡ ἀρετή· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ κακία· ἐν οἷς γὰρ ἐφ' ἡμῖν τὸ πράττειν, καὶ τὸ μὴ πράττειν· καὶ ἐν οἷς τὸ μὴ, καὶ τὸ ναί. Ὥστ' εἰ τὸ πράττειν, καλὸν ὂν, ἐφ' ἡμῖν ἐστι, καὶ τὸ μὴ πράττειν ἐφ' ἡμῖν ἔσται, αἰσχρὸν ὄν· καὶ εἰ τὸ μὴ πράττειν, καλὸν ὂν, ἐφ' ἡμῖν, καὶ τὸ πράττειν, αἰσχρὸν ὂν, ἐφ' ἡμῖν. Εἰ δ' ἐφ' ἡμῖν, [x]τὸ τὰ καλὰ πράττειν, καὶ τὰ αἰσχρὰ, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ μὴ πράττειν· τοῦτο δὲ ἦν τὸ ἀγαθοῖς

[u] Δὲ N C. C C C. Mur. et Baſ. [x] Ἐφ' ἡμῖν τὰ καλὰ πράττειν Baſ. Cam. N C. et C C C. Sed ſi geminatum articulum nolis, rectius legeris τὸ καλὰ πράττειν.

earum norma ſit ac menſura: multitudini autem fucum facere videtur voluptas; quippe quæ, cum bonum non ſit, boni ſpeciem præ ſe ferat. Itaque jucundum ſequitur, ut bonum, dolorem autem fugit, ut malum.

CAP. V.

QUONIAM igitur finis ſub voluntatem cadit, de iis autem, quæ ad finem pertinent, et conſultari et conſilium capi poteſt, conſequens eſt, ut quæ in eis vertuntur actiones, et conſilio conſentaneæ ſint, et ſponte obeantur: at functiones et munera virtutum in his vertuntur. Itaque virtus in noſtra eſt poteſtate; ſimiliter et vitium: quas enim res agere in nobis ſitum eſt, eaſdem non agere poſſumus: et quas non agere in nobis ſitum eſt, earundem quoque agendarum poteſtas noſtra eſt. Itaque ſi quid agere, quod honeſtum ſit, in nobis ſitum eſt, non agere quoque, cum id non agere turpe ſit, in nobis erit ſitum: et ſi non agere, quod non agere honeſtum ſit, in noſtra poteſtate eſt, agere quoque quod actu turpe ſit, in nobis erit ſitum. Quod ſi honeſta et turpia agere noſtri arbitrii eſt, ſimiliterque non agere (hoc autem erat, bonos et ma-

If we have the power of doing that which is good, we have also the power of avoiding that which is evil — & vice versa —

καὶ κακοῖς εἶναι· [y] ἐφ᾽ ἡμῖν ἔϛαι τὸ ἐπιεικέσι καὶ φαύλοις εἶναι. Τὸ δὲ λέγειν ὡς

[z] Οὐδεὶς ἑκὼν πονηρὸς, οὐδ᾽ ἄκων [a] μάκαρ,

ἔοικε τὸ μὲν ψευδεῖ, τὸ δ᾽ ἀληθεῖ· μακάριος μὲν γὰρ οὐδεὶς ἄκων, ἡ δὲ μοχθηρία ἑκούσιον· ἢ τοῖς γε νῦν εἰρημένοις ἀμφισβητητέον, καὶ τὸν ἄνθρωπον οὐ φατέον ἀρχὴν εἶναι, οὐδὲ γεννητὴν τῶν πράξεων, ὥσπερ καὶ τέκνων. Εἰ δὲ ταῦτα φαίνεται, καὶ μὴ ἔχομεν εἰς ἄλλας ἀρχὰς ἀναγαγεῖν παρὰ τὰς ἐφ᾽ ἡμῖν· ὧν καὶ αἱ ἀρχαὶ ἐφ᾽ ἡμῖν, καὶ αὐτὰ ἐφ᾽ ἡμῖν καὶ

[y] Ariſtoteles huic contrariam ſententiam Socrati attribuit in Magn. Moral. lib. i. cap. 9. Σωκράτης ἔφη οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν γενέσθαι τὸ σπουδαίους εἶναι ἢ φαύλους· εἰ γάρ τις, φησὶν, ἐρωτήσειεν ὁντιναοῦν, πότερον ἂν βούλοιτο δίκαιος εἶναι ἢ ἄδικος, οὐθεὶς ἂν λέγοιτο τὴν ἀδικίαν· δῆλον ὡς εἰ φαῦλοί τινές εἰσιν, οὐκ ἂν ἑκόντες εἴησαν φαῦλοι· ὥϛε δῆλον ὅτι οὐδὲ σπουδαῖοι. [z] Trajici alicujus veteris ſenarius eſt, quo, ut puto, ſignificaret, quiſquis auctor ipſius eſt, neminem, cui eligendi poteſtas ſit, laborioſam, et aſperam vitam colere, et neminem invitum beatum eſſe, atque affluere iis omnibus, quæ ad vitam commode agendam pertinent. Sed Philoſophi quidam, cum ſtatuerent omnes improbos miſeros eſſe, omnes virtute præditos felices, iidemque judicarent virtutem quidem ſponte coli, ſed vitioſum eſſe neminem niſi invitum, abuſi ſunt hoc verſiculo ad confirmandam ſententiam ſuam, et πονηρὸν interpretati ſunt, non *eum, qui dure, ac laborioſe viveret*, ſed *improbum*, et *vitioſum*; quod eadem vox, aut accentu mutato, ut vulgo putant, aut eodem accentu, ut judicat Thomas Magiſter, et hoc et illud ſignificet. *Beatum* quoque acceperunt, non divitem, et facilem agentem, ſed virum bonum et ex virtute agentem. Citatur autem hic ipſe verſus hoc ſenſu, ἐν τῷ περὶ δικαίου τῶν Πλάτωνος νοθευομένων. Et ſane hanc ſententiam tueri videtur Plato in Clitophonte, et lib. ix. de Legibus. *Muret.* [a] Μακάριος noſtri MSS. Andr. Ven. 1. 2. Cam. et Baſ. de qua lectione hæc habet Victorius: Vereor ne μάκαρ legi debeat: carminis enim ratio videtur hoc poſcere, quod in extremo nunc claudicat. Sed etiam in ſermone περὶ δικαίου, qui falſo putatur Platoni tributus, ubi hic antiqui poetæ ſenarius adducitur, ita legitur, ποίῳ ποιητῇ, ὅς τις εἶπεν, οὐδεὶς ἑκὼν πονηρὸς, οὐδ᾽ ἄκων μάκαρ. Aliquis fortaſſe verſum eſſe non animadvertens, poetica voce ſublata, communem reſtituit.

los eſſe) noſtri quoque arbitrii erit profecto, ut probi et improbi ſimus. Jam vero quod dicitur,

> Sponte improbus nemo, nec invitus beatus ullus eſt,

partim falſum, partim verum eſſe videtur; nam invitus beatus eſt nemo, vitioſitas autem ſponte noſtra contrahitur: alioquin ea, quæ jam nunc dicta ſunt, erunt in dubium et controverſiam vocanda, negandumque erit hominem eſſe principium ac parentem actionum, tanquam et liberorum. Quod ſi hæc nobis probantur et vera videntur, neque eas poſſumus ad alia principia capitaque, præterquam ad ea, quæ in nobis inſunt, revocare: profecto quarum rerum principia in nobis inſunt, eæ res quoque in nobis ſitæ ſunt, noſtraque ſponte ſuſcipiuntur.

ἑκούσια. [b]Τούτοις δ' ἔοικε μαρτυρεῖσθαι καὶ ἰδίᾳ ὑφ' ἑκάστων, καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν νομοθετῶν· κολάζουσι γὰρ καὶ τιμωροῦνται τοὺς δρῶντας μοχθηρά, ὅσοι μὴ βίᾳ, ἢ δι' ἄγνοιαν, ἧς μὴ αὐτοὶ αἴτιοι· τοὺς δὲ τὰ καλὰ πράττοντας τιμῶσιν· ὡς τοὺς μὲν [c]προτρέψοντες, τοὺς δὲ κωλύσοντες. Καίτοι πρὸς ὅσα μήτ' ἐφ' ἡμῖν ἐστι, μήθ' ἑκούσια, οὐδεὶς προτρέπεται πράττειν· ὡς οὐδὲν πρὸ ἔργου ὄντος πεισθῆναι μὴ θερμαίνεσθαι, ἢ ἀλγεῖν, ἢ πεινῆν, [d]ἢ ἀλλ' ὁτιοῦν τῶν τοιούτων· οὐθὲν γὰρ ἧττον πεισόμεθα αὐτά. Καὶ γὰρ ἐπ' αὐτῷ τῷ ἀγνοεῖν κολάζουσιν, ἐὰν αἴτιος εἶναι δοκῇ τῆς ἀγνοίας· οἷον τοῖς μεθύουσι διπλᾶ τὰ ἐπιτίμια· ἡ γὰρ ἀρχὴ [e]ἐν αὐτῷ· κύριος γὰρ τοῦ μὴ μεθυσθῆναι· τοῦτο δ' αἴτιον τῆς ἀγνοίας. Καὶ τοὺς ἀγνοοῦντάς τι τῶν ἐν τοῖς νόμοις, ἃ δεῖ ἐπίστασθαι, καὶ μὴ χαλεπά ἐστι, κολάζουσιν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις, ὅσα δι' ἀμέλειαν

[b] Ita noſtri MSS. Cam. et Baſ. vulgo τοιούτοις ſcribitur. [c] Προτρέψοντες, τοὺς δὲ κωλύσοντες N C. [d] Ἢ ἀλλ' ὁτιοῦν τῶν τοιούτων, ὧν οὐκ ἐσμὲν αὐτοὶ κύριοι, *vel quid tale, quod in poteſtate non eſt noſtra.* Andr. [e] Γρ. ἐν αὐτοῖς· κύριοι.

Teſtimonio ſunt his cum ea, quæ privatim a ſingulis, tum ea, quæ publice a latoribus legum fieri ſolent: eos enim, qui res flagitioſas atque improbas admittunt, caſtigant ſupplicioque afficiunt, ſi modo non per vim, aut per inſcientiam, quæ ipſorum culpa contracta non ſit, admiſerint; eos autem, qui res honeſtas et præclaras gerunt, honoribus et præmiis ornant: quaſi hos excitaturi, illos a maleficio deterrituri. Atqui ad eas actiones excitat nemo, quæ neque in nobis poſitæ ſunt, neque ſponte noſtra obeuntur: perinde quaſi nihil profuturum ſit perſuaſum nobis eſſe, ut ne vel caleamus, vel doleamus, vel eſuriamus, vel aliquid aliud tale: nihilo enim minus ea perferemus. Nam etiam propterea quod quippiam ignoratum ſit, caſtigant latores legum, ſi quis ſibi ipſe ſuæ inſcientiæ cauſa eſſe videatur: verbi gratia, in ebrios duplex pœna conſtituta eſt: principium enim in ipſis eſt; nam ſitum in eis erat, ne ebrii fierent: ebrietas autem cauſa inſcientiæ eſt. Præterea in eos, qui aliquid ignorant eorum, quæ legibus ſancita ſunt, quæ et ſcienda, neque cognitu difficilia ſint, animadvertunt: itemque fit in cæteris, quæ negligentia ſua videntur ignorare, cum liceat ipſis non ignorare: poterant

ἀγνοεῖν δοκοῦσιν, ὡς ἐπ' αὐτοῖς ὂν τὸ μὴ ἀγνοεῖν· τοῦ γὰρ ἐπιμεληθῆναι κύριοι. Ἀλλ' ἴσως τοιοῦτός τίς ἐστιν, ὥστε μὴ ἐπιμεληθῆναι· ἀλλὰ τοῦ τοιούτους γενέσθαι αὐτοὶ αἴτιοι, ζῶντες ἀνειμένως· καὶ τοῦ ἀδίκους ἢ ἀκολάστους εἶναι, οἱ μὲν κακουργοῦντες, οἱ δὲ ἐν πότοις καὶ τοῖς τοιούτοις διάγοντες· αἱ γὰρ περὶ ἕκαστα ἐνέργειαι τοιούτους ποιοῦσι. Τοῦτο δὲ δῆλον ἐκ τῶν μελετώντων πρὸς ἡντιναοῦν ἀγωνίαν ἢ πρᾶξιν· διατελοῦσι γὰρ ἐνεργοῦντες. Τὸ μὲν οὖν ἀγνοεῖν ὅτι ἐκ τοῦ ἐνεργεῖν περὶ ἕκαστα αἱ ἕξεις γίνονται, κομιδῇ ἀναισθήτου. Ἔτι δ' ἄλογον τὸν ἀδικοῦντα μὴ βούλεσθαι ἄδικον εἶναι, ἢ τὸν ἀκολασταίνοντα ἀκόλαστον. Εἰ δὲ μὴ ἀγνοῶν τις πράττει, ἐξ ὧν ἔσται ἄδικος, ἑκὼν ἄδικος ἂν εἴη· οὐ μὴν ἐάν γε βούληται, ἄδικος ὢν παύσεται, καὶ ἔσται δίκαιος· οὐδὲ γὰρ ὁ νοσῶν ὑγιής, καὶ εἰ οὕτως ἔτυχεν, [f] ἑκὼν νοσεῖ, ἀκρατῶς βιοτεύων, καὶ ἀπειθῶν τοῖς ἰατροῖς. Τότε μὲν οὖν ἐξῆν αὐτῷ μὴ νοσεῖν, προεμένῳ δὲ οὐκ

[f] Γρ. ἑκὼν ποιεῖ.

enim sibi, ut diligentiam adhiberent, imperare. Sed ejusmodi est aliquis fortasse, ut diligentiam adhibere non possit: verum cur tales extiterint, causam ipsi sustinent, quippe qui negligenter ac dissolute vivant: et cur injusti atque intemperantes sint, causa in ipsis consistit; utpote quorum alteri in maleficiis, alteri in compotationibus, et id genus nequitiis ætatem consumant: nam quales sunt in quaque re collocatæ actiones, tales eos, qui agunt, efficiunt. Quod ex iis perspicuum esse potest, qui se in quovis certamine, aut actione exercent: nunquam enim certare, atque agere intermittunt. Ignorare igitur e studiis et actionibus in quaque re positis habitus gigni, hominis est sensu fere carentis. Præterea hoc ipsum a ratione alienum est, eum, qui injuste alterum lædat, injustum, et qui intemperanter vivat, intemperantem effici nolle. Si quis igitur sciens eas res agat, quibus evadat injustus, sponte sua profecto efficiatur injustus: neque si velit tamen, esse definat injustus, et justus fit: nam ne æger quidem sanus ac validus fit, cum voluerit, etiamsi forte sponte sua ægrotet, quippe qui et incontinenter vivat, et medicorum præceptum consiliumque aspernetur. Tunc igitur ei integrum erat in morbum non incidere, at posteaquam sese

ἔτι· ὥσπερ οὐδ᾽ ἀφέντι λίθον, ἔτι αὐτὸν δυνατὸν ἀναλαβεῖν· ἀλλ᾽ ὅμως ἐπ᾽ αὐτῷ [g] τὸ βαλεῖν καὶ ῥίψαι· ἡ γὰρ ἀρχὴ ἐπ᾽ αὐτῷ· οὕτω δὲ καὶ τῷ ἀδίκῳ καὶ τῷ ἀκολάστῳ ἐξ ἀρχῆς μὲν ἐξῆν τοιούτοις μὴ γενέσθαι· διὸ ἑκόντες εἰσί· γενομένοις δὲ οὐκέτι ἔξεστι μὴ εἶναι. Οὐ μόνον δὲ αἱ τῆς ψυχῆς κακίαι ἑκούσιοί εἰσιν, ἀλλ᾽ ἐνίοις καὶ αἱ τοῦ σώματος, οἷς καὶ ἐπιτιμῶμεν· τοῖς μὲν γὰρ διὰ φύσιν αἰσχροῖς οὐδεὶς ἐπιτιμᾷ· τοῖς δὲ δι᾽ ἀγυμνασίαν, καὶ ἀμέλειαν. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἀσθένειαν, καὶ [h] αἶσχος, καὶ πήρωσιν· οὐδεὶς γὰρ ἂν ὀνειδίσειε τυφλῷ φύσει, ἢ ἐκ νόσου, ἢ ἐκ πληγῆς, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλεήσαι· τῷ δ᾽ ἐξ οἰνοφλυγίας, ἢ ἄλλης ἀκολασίας, πᾶς ἂν ἐπιτιμήσαι. Τῶν δὴ περὶ τὸ σῶμα κακιῶν αἱ μὲν ἐφ᾽ ἡμῖν ἐπιτιμῶνται· αἱ δὲ μὴ ἐφ᾽ ἡμῖν, οὔ. Εἰ δ᾽ οὕτω, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἱ ἐπιτιμώμεναι τῶν κακιῶν ἐφ᾽ ἡμῖν ἂν εἶεν. Εἰ δέ τις λέγοι ὅτι

[g] Λαβεῖν pro βαλεῖν NC. CCC. Cam. et Baſ. in margine. Vide Victorium.
[h] Αἶσχος non expreſſit Argyr. quod quidem ſuperfluum videtur.

effudit ac projecit, id jam deſiit eſſe integrum: quemadmodum nec is, qui lapidem miſit, retrahere eum jam poteſt: erat tamen in ejus poteſtate, lapidem e manu emittere et projicere; principium enim in ipſo eſt: ſic et injuſto atque intemperanti homini ab initio licebat talibus non eſſe: idcirco ſua voluntate tales ſunt: poſteaquam vero tales facti ſunt, non poſſunt non eſſe. Non ſolum autem animi vitia ſponte contrahuntur, ſed in nonnullis etiam corporis, quos etiam reprehendere ſolemus: nam qui ſunt deformes natura, eos reprehendit nemo; ſed eos demum, qui propterea quod exercitationes corporis prætermittunt, et valetudinem non curant, id mali contraxerunt. Similis eſt imbecillitatis, deformitatis, et debilitatis ratio: nemo enim cæcitatem ei, qui vel natura, vel morbo, vel ictu aliquo cæcus fit, probri loco objiciat, quin ejus miſereatur potius; ſed qui ex ebrioſitate, aut aliqua alia intemperantia cæcitatem contraxerit, eum nemo eſt qui non reprehenſione dignum duxerit. Quæ ergo vitia corporis in noſtra poteſtate ſunt, ea reprehenduntur: quæ non ſunt, non reprehenduntur. Quod ſi ita eſt, in cæteris quoque rebus omnibus ea, quæ reprehenduntur, vitia in noſtra poteſtate eſſe reperientur. Quod ſi quis dixerit, id quemque

If our habits are voluntary and at our own disposal, the phantasia of Virtue & Vice will be at all be voluntary —

πάντες ἐφίενται τοῦ φαινομένου ἀγαθοῦ, τῆς δὲ φαντασίας οὐ κύριοι, ἀλλ' ὁποῖός ποθ' ἕκαστός ἐστι, τοιοῦτο καὶ τὸ τέλος φαίνεται αὐτῷ· εἰ μὲν οὖν ἕκαστος ἑαυτῷ τῆς ἕξεώς ἐστί πως αἴτιος, καὶ τῆς [i] φαντασίας ἔσται πως αὐτὸς αἴτιος. Εἰ δὲ μηδεὶς αὐτῷ αἴτιος τοῦ [k] κακὰ ποιεῖν, ἀλλὰ δι' ἄγνοιαν τοῦ τέλους ταῦτα πράττει, διὰ τούτων οἰόμενος αὐτῷ τὸ ἄριστον ἔσεσθαι· ἡ δὲ τοῦ τέλους ἔφεσις οὐκ αὐθαίρετος, ἀλλὰ φῦναι δεῖ, ὥσπερ ὄψιν ἔχοντα, ᾗ κρινεῖ καλῶς, καὶ τὸ κατ' ἀλήθειαν ἀγαθὸν αἱρήσεται· καὶ ἔστιν εὐφυής, ᾧ τοῦτο καλῶς πέφυκε· τὸ γὰρ μέγιστον, καὶ κάλλιστον, καὶ ὃ παρ' ἑτέρου μὴ οἷόν τε λαβεῖν, μηδὲ μαθεῖν, ἀλλ' οἷον ἔφυ, τοιοῦτον ἕξει, καὶ τὸ εὖ καὶ τὸ καλῶς τοῦτο πεφυκέναι, ἡ τελεία καὶ ἀληθινὴ ἂν εἴη εὐφυΐα· εἰ δὴ ταῦτ' ἐστὶν ἀληθῆ, τί μᾶλλον ἡ ἀρετὴ τῆς κακίας ἔσται ἑκούσιον; ἀμφοῖν γὰρ ὁμοίως, τῷ ἀγαθῷ καὶ τῷ κακῷ,

[i] Cicero τὰ φαντάσματα *visa*, et τὴν φαντασίαν *visionem* appellat: quam distinctionem nos in his libris vertendis perpetuo servavimus. Nam Cicero quidem φαντασίαν nunc *visum*, nunc *visionem* nominat. *Lamb.* [k] Κακοποιεῖν El. et quidam codd. apud Camerarium.

expetere, quod sibi videatur bonum, verum non in cujusque potestate visionem esse sitam, sed qualis quisque sit, talem ei finem videri: immo vero si sibi quisque ingenerandi habitus quodammodo causa est, erit et visionis profecto sibi ipse quodammodo causa. Sin autem flagitii admittendi sibi causa est nemo, sed ignoratione finis in flagitio quisque versatur, existimans hoc genere vitæ se maximo bono potiturum: et si appetitionem finis nemo sibi suo arbitratu adoptare potest, sed ita natus quisque sit oportet, ut quasi aciem mentis habeat, qua et recte judicare, et id quod vere bonum est, sumere atque optare possit: et si is est bene informatus a natura, cui hoc naturæ beneficio bene constitutum est; (rem enim maximam et pulcherrimam, quamque ab alio neque consequi, neque discere possit, sed qualiscunque a natura facta est, talem obtinebit; eamque bene et pulchre a natura factam, et compositam esse, ea demum perfecta et vera fuerit naturæ bonitas:) si igitur hæc vera sunt, quamobrem virtus magis quam vitium nostra sponte ac voluntate suscipietur? utrique enim, et viro bono, et improbo homini, vel natura, vel quo-

τὸ τέλος φύσει, ἢ ὁπωσδήποτε φαίνεται καὶ κεῖται· τὰ δὲ λοιπὰ πρὸς τοῦτ' ἀναφέροντες, πράττουσιν ὁπωσδήποτε. Εἴτε δὴ τὸ τέλος μὴ φύσει ἑκάστῳ φαίνεται οἱονδήποτε, ἀλλά τι καὶ [l] παρ' αὐτῷ ἐστιν· εἴτε τὸ μὲν τέλος φυσικόν; [m] τῷ δὲ τὰ λοιπὰ πράττειν ἑκουσίως τὸν σπουδαῖον, ἡ ἀρετὴ ἑκούσιόν ἐστιν, οὐθὲν ἧττον καὶ ἡ κακία ἑκούσιον ἂν εἴη· ὁμοίως γὰρ καὶ τῷ κακῷ ὑπάρχει τὸ [n] δι' αὐτὸν ἐν ταῖς πράξεσι, [o] καὶ εἰ μὴ ἐν τῷ τέλει. Εἰ οὖν, ὥσπερ λέγεται, ἑκούσιοί εἰσιν αἱ ἀρεταί· καὶ γὰρ τῶν ἕξεων συναίτιοί πως αὐτοί ἐσμεν, καὶ τῷ ποιοί τινες εἶναι, τὸ τέλος τοιόνδε τιθέμεθα· καὶ αἱ κακίαι ἑκούσιοι ἂν εἶεν· ὁμοίως γάρ. Κοινῇ μὲν οὖν περὶ τῶν ἀρετῶν [p] εἴρηται ἡμῖν, τό, τε γένος τύπῳ, ὅτι μεσότητές εἰσιν, καὶ ὅτι ἕξεις, ὑφ' ὧν τε γίνονται, καὶ ὅτι τούτων πρακτικαί, καὶ καθ' αὑτάς, καὶ ὅτι ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἑκούσιοι, καὶ οὕτως ὡς ἂν ὁ ὀρθὸς λόγος προστάξῃ.

[l] Παρ' αὐτὸ Aurel. et alii: quidam codex apud Lamb. παρ' αὐτοῦ. Vide Lamb.
[m] Ita El. Aurel. Cam. et Baſ. alii vero τὸ δέ. [n] Δι' αὐτὸ Ven. 2. Cam. et Baſ.
[o] Καὶ ἐν τῷ τέλει Baſ. Vet. Interp. Euſtrat. et El. hujus tamen inter lineas εἰ μὴ ſcribitur altera manu. Quidam εἰ μὴ ἐν τῷ τέλει, ut in marg. Baſ. alii vero, ut teſtatur Camer. καὶ μὴ ἐν τῷ τέλει. [p] Εἴρηται ἡμῖν τοῦθ' ὡς ἐν τύπῳ El. in marg. vero γρ. ſicut edidimus.

libet alio modo, finis et videtur, et poſitus eſt: reliqua vero omnia ad hunc referentes agunt, quoquo modo agant. Sive igitur finis, qualiſcunque ille ſit, non videtur unicuique natura, ſed aliquid etiam eſt penes eum, qui agit: ſive, ut finis naturalis ſit, eo tamen quod vir bonus reliquas res ſua ſponte gerit, virtus ſponte ſuſcipitur, nihilominus profecto vitium quoque ſponte contrahetur: æque enim in homine malo, ut in bono viro, ineſt hoc, ut per ſe agere poſſit, etiamſi minus inſit, ut finem per ſe videre poſſit. Si igitur, quemadmodum dicimus, virtutes ſponte noſtra comparantur (etenim habituum cauſas ipſi adjuvamus, ex eoque quod ſic, vel ſic affecti ſumus, talem nobis finem proponimus) profecto vitia quoque ſponte noſtra contrahentur: ſimilis enim utrorumque ratio eſt. Ac de virtutibus quidem univerſe a nobis dictum eſt, earumque genus rudi quadam imagine informatum atque adumbratum eſt, nimirum eſſe mediocritates, et habitus, et a quibus rebus gignuntur ii habitus, etiam ad eas res agendas valere, idque per ſe, et eſſe in nobis ſitos, et noſtra

Οὐχ ὁμοίως δὲ αἱ πράξεις ἑκέσιοί εἰσι, καὶ αἱ ἕξεις· τ̃ μὲν γὰρ πράξεων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλες κύριοί ἐσμεν, εἰδότες τὰ καθ' ἕκαςα· τῶν ἕξεων δὲ τῆς ἀρχῆς· τῶν καθ' ἕκαςα δὲ ἡ πρόσθεσις οὐ γνώριμος, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀῤῥωςιῶν· ἀλλ' ὅτι ἐφ' ἡμῖν ἦν ὅτως ἢ μὴ ὅτω χρήσασθαι, διὰ τῦτο ἑκέσιοι. Ἀναλαβόντες δὴ περὶ ἑκάςης εἴπωμεν, τίνες εἰσὶ, καὶ περὶ [q] ποῖα, καὶ πῶς· ἅμα δ' ἔςαι δῆλον καὶ πόσαι εἰσί. Καὶ πρῶτον περὶ ἀνδρίας.

ΚΕΦ. ϛʹ.

ΟΤΙ μὲν οὖν μεσότης ἐςὶ περὶ φόβες καὶ θάῤῥη, [r] ἤδη καὶ πρότερον εἴρηται. Φοβέμεθα δὲ δηλονότι τὰ φοβερά· ταῦτα δ' ἐςὶν, [s] ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, κακά· διὸ καὶ τὸν φόβον ὁρίζονται προσδοκίαν κακῦ. [1] Φοβέμεθα ὖν πάντα τὰ κακά· οἷον ἀδοξίαν, πενίαν, νόσον, ἀφιλίαν, θάνατον. Ἀλλ' οὐ περὶ

[q] Καὶ ποῖαι ϗ πῶς Baſ. Ven. 1. et 2. [r] Ἤδη φανερὸν γεγένηται. φοβ. El. et Argyr. φανερὸν γὰρ γεγένηται, quæ poſt εἴρηται ſcribuntur in Ven. 1. 2. et Baſ. proculdubio abundant. [s] Ὡς εἰπεῖν, ἁπλῶς κακὰ El. cujus in margine annotatur ſcribi etiam ut edidimus. [1] Vide Magn. Moral. lib. i. cap. 21. et Eud. lib. iii. cap. 1.

ſponte ſuſcipi, et ita, ut recta ratio præſcripſerit. Sed aliter actiones noſtra voluntate ſuſcipi dicuntur, aliter habitus: actionum enim a principio ad extremum domini ſumus, cum rerum ſingularium cognitionem habemus; habituum vero principium duntaxat in noſtra poteſtate eſt: at rerum ſingularium acceſſio nota non eſt, ut in morbis evenit: verum quia ſic, aliterve tractare res ſingulares nobis licebat, idcirco habitus noſtra ſponte ſuſcipi dicuntur. De ſingulis igitur virtutibus diſputationem a capite repetitam ordiamur, quæ ſint, et qualibus in rebus verſentur, et quomodo ſint virtutes: eodem vero negotio, quot ſint numero virtutes, planum fiet. Ac primum de fortitudine dicamus.

CAP. VI.

FORTITUDINEM igitur eſſe mediocritatem, quæ in formidine et fiducia vertitur, jam antea diximus. Timemus autem nimirum ea omnia, quæ exterrent; quæ uno verbo mala ſunt: itaque et metum definiunt mali exſpectationem. Ea igitur metuimus omnia, quæ mala ſunt: ut infamiam, paupertatem, morbum, ſolitudinem, vitamque ſine amicis, mortem. Non tamen videtur in his

cast may be in some relation to the brave
an; for they are both devoid of fear.

πάντα δοκεῖ ὁ ἀνδρεῖος εἶναι· ἔνια γὰρ καὶ δεῖ φοβεῖσθαι, καὶ καλόν· τὸ δὲ μὴ, αἰσχρὸν, οἷον ἀδοξίαν· ὁ μὲν γὰρ φοβούμενος, ἐπιεικὴς, καὶ αἰδήμων· ὁ δὲ μὴ φοβούμενος, ἀναίσχυντος. Λέγεται δὲ ὑπό τινων ἀνδρεῖος, κατὰ μεταφοράν· ἔχει γὰρ ὅμοιόν τι τῷ ἀνδρείῳ· ἄφοβος γάρ τις καὶ ὁ ἀνδρεῖος. Πενίαν δ᾽ ἴσως οὐ [t] δεῖ φοβεῖσθαι, οὐδὲ νόσον, οὐδ᾽ ὅλως ὅσα μὴ ἀπὸ κακίας, μηδὲ δι᾽ αὑτόν· ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ὁ περὶ ταῦτα ἄφοβος, ἀνδρεῖος. Λέγομεν δὲ καὶ τοῦτον καθ᾽ ὁμοιότητα· ἔνιοι γὰρ ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις δειλοὶ ὄντες, ἐλευθέριοί εἰσι, καὶ πρὸς χρημάτων ἀποβολὴν εὐθαρσῶς ἔχουσιν. Οὐδὲ δὴ εἴ τις ὕβριν περὶ παῖδας καὶ γυναῖκα φοβεῖται, ἢ φθόνον, ἤ τι τῶν τοιούτων, δειλός ἐστιν· οὐδ᾽ εἰ θαῤῥεῖ, μέλλων μαστιγοῦσθαι, ἀνδρεῖος. Περὶ ποῖα οὖν τῶν φοβερῶν ὁ ἀνδρεῖος; ἢ περὶ τὰ μέγιστα; οὐθεὶς γὰρ ὑπομενετικώτερος τῶν δεινῶν. [u] Φοβερώ-

has a clear sense of Propriety & Shame.

objects of fear

[t] Φοβητέον pro δεῖ φοβεῖσθαι habet El.

[u] Natura nihil eſt tam terribile quam mors: etenim, ut ait Theocritus,

Ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν, ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες.

Itaque Euripides,

Κακῶς ζῆν κρεῖσσον, ἢ θανεῖν καλῶς.

omnibus vir fortis verſari: aliqua enim ſunt pertimeſcenda, eaque et pertimeſcere honeſtum; et contemnere turpe eſt, ut infamiam: nam qui eam metuit, is et probus eſt, et pudens; qui vero non metuit, impudens. Sed is a nonnullis fortis appellatur, ex quadam tranſlatione ſermonis; quoniam quiddam habet forti ſimile: ab omni enim metu liber et ſolutus eſt etiam vir fortis. Paupertatem vero pertimeſcere fortaſſe non oportet, neque morbum, neque ea omnia, ut ſemel dicam, quæ neque a vitio naſcuntur, neque culpa noſtra contrahuntur: ſed neque is, qui in his ſe a metu vacuum præſtiterit, fortis eſt dicendus. Fortem tamen hunc quoque ex ſimilitudine dicimus: nonnulli enim cum in belli periculis timidi ſint, atque ignavi, liberales ſunt tamen, et in pecunia amittenda fidenti ac præſenti ſunt animo. Neque vero ſiquis contumeliam in liberos et uxorem extimeſcit, vel invidiam, vel aliquid ejus generis, timidus eſt: neque fortis is, qui animo confidit tum, cum ſe flagellis verberatum iri videat. Quibus ergo in rebus formidoloſis vir fortis cernitur? nonne in maximis? nec enim quiſquam res horribiles et aſperas patientius tolerat. Omnium autem rerum nihil

τατον δ' ὁ θάνατος· ˣπέρας γάρ· καὶ οὐδὲν ἔτι τῷ τεθνεῶτι δοκεῖ, οὔτε ἀγαθὸν, οὔτε κακὸν εἶναι. Δόξειε δ' ἂν οὐδὲ περὶ θάνατον τὸν ἐν παντὶ ὁ ἀνδρεῖος εἶναι· οἷον εἰ ἐν θαλάττῃ, ἢ ἐν νόσοις. Ἐν τίσιν οὖν; ἢ ἐν τοῖς καλλίστοις; τοιοῦτοι δὲ οἱ ἐν πολέμῳ· ἐν μεγίστῳ γὰρ καὶ καλλίστῳ κινδύνῳ. Ὁμόλογοι δὲ τούτοις εἰσὶ καὶ αἱ τιμαὶ αἱ ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ παρὰ τοῖς μονάρχοις. Κυρίως δὴ λέγοιτ' ἂν ἀνδρεῖος, ὁ περὶ τὸν καλὸν θάνατον ἀδεὴς, καὶ ὅσα θάνατον ἐπιφέρει ὑπόγυια ὄντα· τοιαῦτα δὲ μάλιστα τὰ κατὰ πόλεμον. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν θαλάττῃ καὶ ἐν νόσοις ἀδεὴς ὁ ἀνδρεῖος· οὐχ οὕτω δὲ ὡς οἱ θαλάττιοι· οἱ μὲν γὰρ ἀπεγνώκασι τὴν σωτηρίαν, καὶ τὸν θάνατον τὸν τοιοῦτον δυσχεραίνουσιν· οἱ δὲ εὐέλπιδές εἰσι παρὰ τὴν ἐμπειρίαν· ἅμα δὲ καὶ ἀνδρίζονται ἐν οἷς ἐστιν ἡ ἀλκὴ, ἢ καλὸν τὸ ἀποθανεῖν· ἐν ταῖς τοιαύταις δὲ φθοραῖς οὐθέτερον ὑπάρχει.

Quod tamen ex vulgi ſententia, non ex veritate dictum eſt : nam qui vitæ nimium cupidi ſunt, merito vituperantur. *Muret.* ˣ Hoc magis de vulgarium, quam de Ariſtotelis ipſius ſententia dictum eſt. Ipſe enim audierat eum magiſtrum, ex quo hæc Cicero expreſſit : *Immo vero hi vivunt, qui ex corporum vinculis, tanquam e carcere evolaverunt : veſtra vero, quæ dicitur vita, mors eſt.* Muret.

horribilius morte eſt : nam omnium rerum eſt extremum : nihilque reliquum eſſe mortuo videtur, neque bonum, neque malum. Sed non in omni mortis genere vir fortis cernitur ; ut ſi quis vel in mari naufragio pereat, vel morbis conficiatur. In quonam igitur ? nonne in eo, quod pulcherrimum eſt ? at tale eſt id, quod in bello oppetitur : in maximo enim et pulcherrimo periculo mors oppetitur. Teſtantur et comprobant hæc, quæ dicimus, honores ii, qui et in liberis civitatibus, et apud reges, eis, qui in bello ceciderunt, decernuntur. Quocirca fortis proprie dici poſſit is, qui nec morte honeſta, nec iis impendentibus atque inſtantibus, quæ mortem afferunt, perterretur : cujuſmodi ſunt ea maxime, quæ in bello accidunt. Veruntamen tum in mari, tum in morbis vir fortis vacuus eſt ille quidem a metu : ſed non ut nautæ : fortes enim cum de ſalute ſua deſperant, tum genus hoc mortis ægre ferunt : nautas uſus et experientia confirmavit, beneque ſperare docuit : ſimulque illi fortem animum præſtant iis in rebus, in quibus aut viribus opus eſt, aut excedére de vita eſt honeſtum : quorum neutrum in his generibus interitus reperitur.

ΚΕΦ. ζ'.

Τὸ δὲ φοβερὸν οὐ πᾶσι μὲν τὸ αὐτό· λέγομεν δέ τι [y] καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον· τοῦτο [z] μὲν οὖν παντὶ φοβερὸν τῷ νοῦν ἔχοντι. Τὰ δὲ κατ' ἄνθρωπον διαφέρει μεγέθει, καὶ τῷ μᾶλλον καὶ τῷ ἧττον· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ θαῤῥαλέα. Ὁ δὲ ἀνδρεῖος, ἀνέκπληκτος ὡς ἄνθρωπος· φοβήσεται μὲν οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα· ὡς δεῖ δὲ, καὶ ὡς ὁ λόγος, ὑπομενεῖ, τοῦ καλοῦ ἕνεκα· τοῦτο γὰρ τέλος τῆς ἀρετῆς. Ἔστι δὲ μᾶλλον καὶ ἧττον ταῦτα φοβεῖσθαι, καὶ ἔτι τὰ μὴ φοβερὰ ὡς τοιαῦτα φοβεῖσθαι. Γίνεται δὲ τῶν ἁμαρτιῶν, ἡ μὲν [a] ὅτι οὐ δεῖ, ἡ δὲ, ὅτι οὐχ ὡς δεῖ, ἡ δὲ, ὅτι οὐχ ὅτε, ἤ τι τῶν τοιούτων· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὰ θαῤῥαλέα. Ὁ μὲν οὖν ἃ δεῖ, καὶ οὗ ἕνεκα, ὑπομένων καὶ φοβούμενος, καὶ ὡς δεῖ, καὶ ὅτε, ὁμοίως δὲ καὶ θαῤῥῶν, ἀνδρεῖος· [b] κατ' ἀξίαν γὰρ, καὶ ὡς ἂν ὁ λόγος, πάσχει καὶ πράττει

[y] Καὶ abeſt a quibuſdam codd.

[z] Hujuſmodi ſunt fulmina violenta, terræmotus, et maris exundationes.

[a] Ὅτι οὗ οὐ δεῖ legendum eſſe cenſet Gruchius.

[b] Καθ' ἕξιν Argyr. et Baſ. in marg.

CAP. VII.

HORRIBILE autem non omnibus unum et idem eſt: eſtque aliquid, quod hominis conſtantiam ſuperat, quod omnibus, qui ſanæ mentis ſunt, terrorem injicit. Quæ autem homini tolerabilia ſunt, ea magnitudine differunt, eoque quod alia aliis terribiliora ſunt, alia leviora: itemque ea, quæ fiduciam afferunt. Vir autem fortis imperterritus, atque impavidus eſt, ut homo: proinde hæc talia quoque pertimeſcet: ſed ita, ut oportet, et ut ratio poſtulat, ſubibit ac perferet honeſti cauſa: hic enim virtutis finis eſt. Fieri autem poteſt, ut hæc quis et magis, et minus, quam debet, extimeſcat, et præterea ut quæ non ſunt formidoloſa, perinde ac ſi talia ſint, metuat. Peccata autem committuntur alia quod id agitur quod non oportet; alia quod non ut oportet; alia quod non quo tempore oportet; aut aliquid hujuſmodi: idem et de iis, quæ fiduciam afferunt, ſentiendum. Qui igitur ea, quæ oportet, et cujus rei cauſa oportet, et ut oportet perfert et metuit, fortis eſt; itemque et qui confidit: nam pro rei dignitate, et quo tempore par eſt, et ut ratio poſtulat, patitur et agit vir fortis. Omnis autem a-

ὁ ἀνδρεῖος. Τέλος δὲ πάσης ἐνεργείας ἐστὶ τὸ κατὰ τὴν ἕξιν· καὶ τῷ ἀνδρείῳ δὲ ἡ ἀνδρία καλόν· τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ τέλος· ὁρίζεται γὰρ ἕκαστον τῷ τέλει. Καλοῦ δὴ ἕνεκα ὁ ἀνδρεῖος ὑπομένει καὶ πράττει τὰ κατὰ τὴν ἀνδρίαν. Τῶν δὲ ὑπερβαλλόντων, ὁ μὲν τῇ ἀφοβίᾳ, ἀνώνυμος· εἴρηται δ' ἡμῖν ἐν τοῖς πρότερον, ὅτι πολλά ἐστιν ἀνώνυμα· εἴη δ' ἄν τις μαινόμενος ἢ ἀνάλγητος, εἰ μηθὲν φοβοῖτο, μήτε σεισμὸν, μήτε τὰ κύματα, καθάπερ φασὶ τοὺς [c] Κελτούς· ὁ δὲ τῷ θαῤῥεῖν ὑπερβάλλων περὶ τὰ φοβερὰ, θρασύς· δοκεῖ δὲ καὶ ἀλαζὼν εἶναι ὁ θρασὺς καὶ προσποιητικὸς ἀνδρίας. Ὡς οὖν ἐκεῖνος περὶ τὰ φοβερὰ ἔχει, οὕτως οὗτος βούλεται φαίνεσθαι· ἐν οἷς οὖν δύναται, μιμεῖται. Διὸ καί εἰσιν οἱ πολλοὶ αὐτῶν θρασύδειλοι· ἐν τούτοις γὰρ θρασυνόμενοι, τὰ φοβερὰ οὐχ ὑπομένουσιν. Ὁ δὲ τῷ φοβεῖσθαι ὑπερβάλλων, δειλός· καὶ γὰρ ἃ μὴ δεῖ, καὶ ὡς οὐ δεῖ, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ἀκολουθεῖ αὐτῷ· ἐλλείπει

[c] Hi Alexandro Magno dicebant ſe id unum timere ne cœlum rueret, teſte Strabone, et Arriano. Eud. lib. iii. cap. 1. Ariſtoteles de iis hæc habet: Οἱ Κελτοὶ πρὸς τὰ κύματα ὅπλα ἀπαντῶσι λαβόντες. Vide Plutarchum et Ælian. lib. xii. de Varia Hiſtoria. cap. 23. et notas Perizonii.

ctionis finis eſt id, quod habitui convenit: at viro forti fortitudo honeſtum quiddam eſt: talis igitur eſt et finis; ſuo enim quidque fine definitur ac terminatur. Honeſti igitur cauſa vir fortis et ſuffert, et agit omnia, quæ fortitudini conſentanea ſunt. Ex iis autem, qui modum ſuperant, is, qui metus vacuitate ſuperat, caret nomine: eſſe autem multa, quibus impoſita nomina non eſſent, ſupra diximus: ſed appellari poterit vel inſanus quidam, vel doloris omnis expers, ſi nihil metuat, neque terræmotum, neque procellas, quales aiunt eſſe Celtas: qui autem in eo modum ſuperat, quod in rebus formidoloſis præfidat, audax eſt: atque audax etiam arrogans eſſe, ſibique fortitudinis laudem ſumere videtur. Itaque quo ille animo eſt in rebus formidoloſis, eodem vult hic videri: quibuſcunque igitur rebus poteſt, eum imitatur. Ita fit etiam, ut plerique eorum timiditatem habeant cum audacia conjunctam: nam cum in his ſe jactent, audaciamque oſtentent, res formidoloſas tamen non perferunt. At qui metuendo modum ſuperat, is ignavus timiduſque nominatur: nam et quæ metuenda non ſunt, et quemadmodum non ſunt, me-

δὲ καὶ τῷ θαῤῥεῖν· ἀλλ' ἐν ταῖς λύπαις ὑπερβάλλων, μᾶλλον καταφανής ἐστι. Δύσελπις δή τις ὁ δειλός· πάντα γὰρ φοβεῖται· ὁ δὲ ἀνδρεῖος ἐναντίος· τὸ γὰρ θαῤῥεῖν, εὐέλπιδος. [d]Περὶ ταῦτα μὲν [e]οὖν ἐστιν, ὅ, τε δειλὸς, καὶ ὁ θρασὺς, καὶ ὁ ἀνδρεῖος· διαφόρως δ' ἔχουσι πρὸς αὐτά· οἱ μὲν γὰρ ὑπερβάλλουσι καὶ ἐλλείπουσιν· ὁ δὲ μέσως ἔχει, καὶ ὡς δεῖ· καὶ οἱ μὲν θρασεῖς, προπετεῖς, καὶ βουλόμενοι [f]πρὸ τῶν κινδύνων, ἐν αὐτοῖς ἀφίστανται· οἱ δ' ἀνδρεῖοι, ἐν τοῖς ἔργοις ὀξεῖς, πρότερον δ' ἡσύχιοι. Καθάπερ οὖν εἴρηται, ἡ ἀνδρία μεσότης ἐστὶ περὶ θαῤῥαλέα καὶ φοβερὰ, ἐν οἷς εἴρηται· καὶ ὅτι καλὸν, αἱρεῖται καὶ ὑπομένει, ἢ ὅτι αἰσχρὸν, τὸ μή. [g]Τὸ δ' ἀποθνή-

[d] Περὶ ταυτὰ, *in iisdem.* Mur. et Lamb. [e] Οὖν deest El. [f] Πρὸ τῶν κινδύνων κινδυνεύειν, ἐν αὐτ. Ven. 1. 2. et Bas. [g] Οὐδ' οἱ φεύγοντες τὸ πονεῖν ὅπερ πολλοὶ ποιοῦσιν, οὐδὲ τῶν τοιούτων οὐδεὶς ἀνδρεῖος, καθάπερ καὶ Ἀγάθων φησὶ,

Φαῦλοι βροτῶν γὰρ, τοῦ πονεῖν ἡσσώμενοι,
Θανεῖν ἐρῶσι. Eud. lib. iii. cap. 1.

Idem venuste expressit Euripides ἐν Ἡρακλεῖ μαινομένῳ, his versibus:

Ταῖς συμφοραῖς γὰρ ὅστις οὐχ ὑφίσταται,
Οὐδ' ἀνδρὸς ἂν δύναιθ' ὑποστῆναι βέλος.

Vide Muret. Variarum Lect. lib. iv. cap. 2. et August. De Civitate Dei lib. i.

Χρὴ πενίην φεύγοντα καὶ εἰς μεγακήτεα πόντον
Ῥίπτειν, καὶ πετρῶν, Κύρνε, κατ' ἠλιβάτων. Theogn. ver. 175.

tuit; omniaque ejusdem generis eum comitantur: confidendo quoque modum deserit: sed cum in doloribus ac molestiis modum superat, magis sese indicat ac prodit. Ab omni igitur fere spe derelictus est ignavus; omnia enim pertimescit: fortis vero contra; hominis est enim bona spe freti, beneque sperantis, confidere. In his igitur rebus timidus, audax, et fortis versantur: sed non eodem modo in eas affecti sunt: illi enim modum transeunt, ac deserunt; hic mediocritatem servat, seseque in his ita, ut debet, gerit: atque audaces sane praeproperi sunt, ac praecipites, periculumque, antequam in periculo versentur, adire volunt; in ipso autem periculo sunt tardiores, et a sententia desistunt: at viri fortes in factis ipsis acres sunt, et celeres; ante facta, sedati et quieti. Quemadmodum igitur diximus, fortitudo mediocritas est, quae versatur cum in eis, quae fiducia complent animos, tum in iis, quae terrorem afferunt, non omnibus, sed iis, quae supra diximus: eaque sumit, ac perfert, vel quia perferre honestum, vel quia non perferre turpe est. Sibi autem ipsum

σκειν, φεύγοντα πενίαν, ἢ ἔρωτα, ἤ τι λυπηρὸν, οὐκ ἀνδρείου, ἀλλὰ μᾶλλον δειλοῦ· μαλακία γὰρ τὸ φεύγειν τὰ ἐπίπονα· καὶ οὐχ ὅτι καλὸν, ὑπομένει, ἀλλὰ φεύγων κακόν. Ἔςι μὲν οὖν ἡ ἀνδρία τοιοῦτόν τι.

ΚΕΦ. η'.

ΛΕΓΟΝΤΑΙ δὲ καὶ ἕτεραι κατὰ πέντε τρόπους· πρῶτον μὲν ἡ πολιτική· μάλιςα γὰρ ἔοικε· δοκοῦσι γὰρ ὑπομένειν τοὺς κινδύνους οἱ πολῖται, διὰ τὰ ἐκ τῶν νόμων ἐπιτίμια, καὶ τὰ ὀνείδη, καὶ διὰ τὰς τιμάς. Καὶ διὰ τοῦτο ἀνδρειότατοι δοκοῦσιν εἶναι, παρ' οἷς οἱ δειλοὶ ἄτιμοι, οἱ δὲ ἀνδρεῖοι ἔντιμοι· τοιούτους δὲ καὶ Ὅμηρος ποιεῖ, οἷον τὸν Διομήδην καὶ τὸν Ἕκτορα·

[h]Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει.

Καὶ Διομήδης·

[i]Ἕκτωρ γάρ ποτε φήσει, ἐνὶ Τρώεσσ' ἀγορεύων,

[h] Priamus et Hecuba filium ſuum Hectorem precibus ſollicitant ne cum Achille congrediatur, ſed in urbem ſe recipiat, ibique Trojanos protegat: at Hector, quid optimum factu ſit, ſecum deliberans, inquit:

Ὤ μοι ἐγὼν, εἰ μέν κε πύλας καὶ τείχεα δύω,
Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει. Iliad. χ'. ver. 99.

[i] Neſtor Diomedem ut fugiat hortatur, quod Hectori divino impetu pugnanti

mortem conſciſcere, fugientem vel paupertatem, vel amorem, vel ægritudinem aliquam, non eſt viri fortis, ſed ignavi potius; mollis enim animi eſt res ærumnoſas et laborioſas fugere: at ille non ob id quod honeſtum ſit, ſed quod malum fugere ſtudeat, mortem ſubit ac perfert. Ac fortitudo quidem talis quædam res eſt.

CAP. VIII.

EJUS autem et alii quinque modi feruntur: quorum primus eſt ejus, quæ civilis appellatur; ad illam enim, quæ vere et proprie fortitudo eſt, proxime videtur accedere: videntur enim cives pericula ſubire, cum legitimis pœnis atque ignominiis compulſi, tum honoribus ac præmiis invitati. Atque ob eam cauſam apud eos maxime viri fortiſſimi reperiuntur, apud quos et infamia notantur ignavi, et honore afficiuntur viri fortes: ac tales quidem facit Homerus, verbi gratia, Diomedem et Hectorem:

Primus Polydamas turpi me labe notabit.

Et Diomedes:

Namque Hector Trojana inter ſic agmina dicet,

Τυδείδης ὑπ' ἐμεῖο.—φοβουμενος ἵκετο νηας.

Ὡμοίωται δ' αὕτη μάλιστα τῇ πρότερον εἰρημένῃ, ὅτι δι' ἀρετὴν γίνεται· [1]δι' αἰδῶ γὰρ, καὶ διὰ καλοῦ ὄρεξιν, τιμῆς γὰρ, καὶ φυγὴν ὀνείδους, αἰσχροῦ ὄντος. Τάξαι δ' ἄν τις καὶ τοὺς ὑπὸ τῶν ἀρχόντων ἀναγκαζομένους εἰς ταὐτό· χείρους δ', ὅσῳ οὐ δι' αἰδῶ, ἀλλὰ διὰ φόβον αὐτὸ δρῶσι, καὶ φεύγοντες, οὐ τὸ αἰσχρὸν, ἀλλὰ τὸ λυπηρόν· ἀναγκάζουσι γὰρ οἱ κύριοι, ὥσπερ ὁ [k]Ἕκτωρ·

Ὃν δέ κ' ἐγὼν ἀπάνευθε μάχης πλώσσοντα νοήσω,
Οὔ οἱ ἄρκιον ἐσσεῖται φυγέειν κύνας·—

καὶ οἱ [l]προστάττοντες, κἂν ἀναχωρῶσι, τύπτοντες. Τὸ αὐτὸ

nemo resistere posse videretur: at Diomedes id se facturum negat, ne de eo aliquando Hector gloriaretur:

Ἕκτωρ γάρ ποτε φήσει, ἐνὶ Τρώεσσ' ἀγορεύων,
Τυδείδης ὑπ' ἐμεῖο φοβεύμενος ἵκετο νῆας.
Ὥς ποτ' ἀπειλήσει· τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών. Iliad. θ'. ver. 148.

Secundum versum integrum ponunt Cam. et Argyr. [1] Vide lib. iv. sub finem.

[k] Iliad. β'. ver. 391. Agamemnon (non Hector) Græcos sic alloquitur:

Ὃν δέ κ' ἐγὼν ἀπάνευθε μάχης ἐθέλοντα νοήσω
Μιμνάζειν παρὰ νηυσὶ κορωνίσιν, οὔ οἱ ἔπειτα
Ἄρκιον ἐσσεῖται φυγέειν κύνας ἠδ' οἰωνούς.

At Iliad. ο'. ver. 348. Hector Trojanos aliis verbis, eodem tamen sensu, affatur:

Ὃν δ' ἂν ἐγὼν ἀπάνευθε νεῶν ἑτέρωθι νοήσω,
Αὐτοῦ οἱ θάνατον μητίσομαι, οὐδέ νυ τόν γε
Γνωτοί τε γνωταί τε πυρὸς λελάχωσι θανόντα,
Ἀλλὰ κύνες ἐρύουσι πρὸ ἄστεος ἡμετέροιο.

Vel igitur est erratum μνημονικόν: vel, ut annotavit Sylburgius, librarii, cum a philosopho initium duntaxat Homerici loci citatum esset, ex Iliad. β'. sumpserunt, quod sumere debebant ex Iliad. ο'. Solere autem hemistichia etiam imperfecta sæpe citari, satis arguit paulo ante Τυδείδης ὑπ' ἐμεῖο. Sic infra initio lib. viii. Σύν τε δύ' ἐρχομένω, et similia. [l] Γρ. προτάττοντες.

Tydides a me.—

Hæc autem similis videtur ei quæ primo loco a nobis posita est, quoniam ejus effectrix virtus est: pudor enim, et honesti appetitio, videlicet honoris, et dedecoris, quod turpe est, fuga, eam efficiunt. Eundem autem in numerum referre licet eos, qui ab iis, quorum sub imperio sunt, fortes esse coguntur; sed hi eo sunt illis deteriores, quod non pudore adducti, sed metu coacti id faciunt, nec eo quod turpitudinem, sed quod dolorem fugiant: cogunt enim ii, penes quos est potestas, ut Hector:

Quem procul a pugna sese subducere cernam,
Non tamen hic avium atque canum minus esca jacebit:

cogunt etiam ii, qui ordines ducunt, et si retrocedant illi, verberant. Idem faciunt et

δρῶσι καὶ [m] οἱ πρὸ τῶν [n] τάφρων καὶ τῶν τοιούτων [o] παρατάττοντες· πάντες γὰρ [p] ἀναγκάζουσι· δεῖ δ' οὐ δι' ἀνάγκην ἀνδρεῖον εἶναι, ἀλλ' ὅτι καλόν. Δοκεῖ δὲ καὶ ἡ ἐμπειρία ἡ περὶ ἕκαστα, ἀνδρία τις εἶναι· ὅθεν καὶ ὁ [I] Σωκράτης ᾠήθη ἐπιστήμην εἶναι τὴν ἀνδρίαν. Τοιοῦτοι δὲ ἄλλοι μὲν ἐν ἄλλοις· ἐν τοῖς πολεμικοῖς δ' οἱ στρατιῶται· δοκεῖ γὰρ εἶναι πολλὰ [q] κενὰ τοῦ πολέμου, ἃ μάλιστα συνεωράκασιν οὗτοι. Φαίνονται δὴ ἀνδρεῖοι, ὅτι οὐκ ἴσασιν οἱ ἄλλοι [r] οἷά ἐστιν· εἶτα ποιῆσαι καὶ μὴ παθεῖν μάλιστα δύνανται ἐκ τῆς ἐμπειρίας, καὶ φυλάξασθαι, καὶ πατάξαι, δυνάμενοι χρῆσθαι τοῖς ὅπλοις, καὶ τοιαῦτα ἔχοντες, ὁποῖα ἂν εἴη καὶ πρὸς τὸ ποιῆσαι, καὶ πρὸς τὸ μὴ παθεῖν, κράτιστα. Ὥσπερ οὖν ἀνόπλοις ὡπλισμένοι μάχονται, καὶ ἀθληταὶ ἰδιώταις· καὶ γὰρ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀγῶσιν

[m] Sic Lacedæmonii, qui contra Meffenios pugnaturi, caftra ita pofuerunt, ut a fronte hoftem, a tergo foffam haberent, ne ullus fugæ locus effet. Vide Euftrat. [n] Γρ. τειχῶν. Vet. Interp. utrumque habet. [o] Γρ. προτάττοντες. Vide Lamb. [p] Κἂν μὴ παρῶσι δὲ οἱ στρατηγοὶ τῇ παρατάξει, καὶ ἀναγκάζωσι τοὺς στρατιώτας τοὺς κινδύνους καρτερεῖν, ἀλλὰ φόβον αὐτοῖς ἐνθέντες, δι' ὧν πολλάκις ἐτύπησαν λιπόντες τὴν τάξιν, τὸ αὐτὸ δρῶσι· καὶ οὕτω δι' ἀνάγκην ἀνδρεῖοι δοκοῦσιν εἶναι. *Andr.* [I] Vide Platonem in Lachete et Protagora. [q] Καινὰ El. et C C C. (in eorum vero marg. γρ. κενὰ) Ven. 1. et Baf. in cujus marg. eft et κοινά. Vide Camer. [r] Ἃ pro οἷα C C C.

qui ante foffas, et alias hujus generis munitiones, difponunt; namque omnes hi cogunt: fed par eft, honefto excitatum fortem effe, non vi, aut neceffitate coactum. Atque etiam ufus in quaque re nomen fibi fortitudinis vendicat: ex quo et Socrates fortitudinem fcientiam effe putabat. Atque ufu periti et exercitati, alii quidem funt aliis in rebus, fed in bellicis milites: nam multi videntur effe belli terrores inanes, quos hi experiendo maxime perfpectos habent et cognitos. Quocirca fortes propterea habentur, quod alii, quales fint terrores illi, non intelligunt: deinde cum adverfarios damnis afficere, nulloque ipfi detrimento affici ufu et confuetudine maxime poffint, tum ictus vitare, et hoftem ferire in primis fciunt: quippe qui et armis expeditiffime poffunt uti, et hujufmodi armis inftructi funt, quæ ad damnum hofti inferendum, et a fe propulfandum, maxime valent. Quocirca fic, ut cum inermibus armati, et ut athletæ cum luctandi imperitis, decertant: namque etiam in talibus certaminibus non fortiffimus

οὐχ οἱ ἀνδρειότατοι μαχιμώτατοί εἰσιν, ἀλλ' οἱ μάλιστα ἰσχύοντες, καὶ τὰ σώματα ἄριστα ἔχοντες. Οἱ στρατιῶται δὲ δειλοὶ γίνονται, ὅταν ὑπερτείνῃ ὁ κίνδυνος, καὶ λείπωνται τοῖς πλήθεσι καὶ ταῖς παρασκευαῖς· πρῶτοι γὰρ φεύγουσι· τὰ δὲ πολιτικὰ μένοντα ἀποθνήσκει· ὅπερ κἀπὶ τῷ [s]Ἑρμαίῳ συνέβη· τοῖς μὲν γὰρ αἰσχρὸν τὸ φεύγειν, καὶ ὁ θάνατος τῆς τοιαύτης σωτηρίας αἱρετώτερος· οἱ δὲ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐκινδύνευον, ὡς κρείττους ὄντες· γνόντες δὲ φεύγουσι, τὸν θάνατον μᾶλλον τοῦ αἰσχροῦ φοβούμενοι. Ὁ δ' ἀνδρεῖος οὐ τοιοῦτος. Καὶ τὸν θυμὸν δὲ ἐπὶ τὴν ἀνδρίαν [t]ἐπιφέρουσιν· ἀνδρεῖοι γὰρ εἶναι δοκοῦσι καὶ οἱ διὰ θυμὸν, ὥσπερ τὰ θηρία ἐπὶ τοὺς τρώσαντας, φερόμενοι· ὅτι καὶ οἱ ἀνδρεῖοι θυμοειδεῖς· [u]ἰτητικώτατον γὰρ ὁ θυμὸς πρὸς τοὺς κινδύνους· ὅθεν καὶ Ὅμηρος·

[x]—σθένος ἔμβαλε θυμῷ· καὶ,

[s] Τῷ ἐν Κορώνῃ τῆς Βοιωτίας, quæ ſcribuntur poſt Ἑρμαίῳ in N C. Ven. 1. 2. et Baſ. proculdubio ſunt gloſſa. Arce Coroneæ, urbis in Bœotia, per proditionem ab Onomarcho occupata, Coronei, una cum auxiliariis ad eos a Bœotorum ducibus miſſis, in Hermæo, campeſtri urbis loco, cum hoſtibus confligunt: auxiliarii ſtatim ab initio pugnæ, cognita Charonis ducis ſui morte, terga vertunt: cives vero conſtanter ad extremum pugnârunt, et omnes interfecti fuerunt. Vide Euſtrat. et Diodor. Sicul. lib. xvi. [t] Ἀναφέρουσιν El. et C C C. in marg. [u] Γρ. ὁρμητικώτατον, et κινητικώτατον, mendoſe: ἰτικώτατον apud Euſtrat. Sed vulgata lectio eſt magis Attica. *Caſaub.* [x] Iliad. π'. ver. 529.

quiſque pugnaciſſimus eſt, ſed qui plurimum viribus valet, corporeque eſt præſtantiſſimo. At vero milites tum ignavi fiunt, cum et periculum majus eſt, quam ut poſſint obſiſtere, et copiis atque apparatu ſunt inferiores: primi enim terga vertunt; civiles autem copiæ pugnantes occidunt: id quod in Hermæo contigit: nam et fuga civibus turpis, et mors tali ſalute optabilior erat: illi vero initio pugnæ ſeſe periculis offerebant, proinde ac ſi meliores eſſent; at, cognito periculo, ſalutem fuga petierunt, mortem pejus turpitudine pertimeſcentes. Talis autem vir fortis eſſe non ſolet. Porro autem iram quoque fortitudini aſcribunt; fortes enim videntur eſſe etiam ii, qui ira concitati tanquam belluæ in eos irruunt, qui vulnerarunt: quoniam fortes ſunt etiam iracundi; maximum enim ad pericula adeunda calcar ira admovet: ex quo et Homerus:

—vires addidit ira:

et illud,

[y] —μένος καὶ θυμὸν ἔγειρε· καὶ,
[z] Δριμὺ δ' ἀνὰ ῥῖνας μένος·— καὶ,
[a] —ἔζεσεν αἷμα·

πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα ἔοικε σημαίνειν τὴν τοῦ θυμοῦ ἔγερσιν, καὶ ὁρμήν. Οἱ μὲν οὖν ἀνδρεῖοι διὰ τὸ καλὸν πράττουσιν· ὁ δὲ θυμὸς συνεργεῖ αὐτοῖς· τὰ θηρία δὲ διὰ λύπην· διὰ γὰρ τὸ πληγῆναι ἢ φοβεῖσθαι· ἐπεὶ ἄν γε [b] ἐν ὕλῃ ἢ ἐν ἕλει ᾖ, οὐ προσέρχονται. [c] Οὐ δή ἐστιν ἀνδρία, ὑπ' ἀλγηδόνος καὶ θυμοῦ ἐξελαυνόμενα πρὸς τὸν κίνδυνον ὁρμᾶν, οὐθὲν τῶν δεινῶν προορῶντα· ἐπεὶ οὕτω γε κἂν οἱ ὄνοι ἀνδρεῖοι ἂν εἶεν πεινῶντες· [1] τυπτόμενοι γὰρ οὐκ ἀφίστανται τῆς νομῆς· καὶ οἱ μοιχοὶ δὲ καὶ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τολμηρὰ πολλὰ δρῶσιν. [d] Οὐ δή ἐστιν ἀνδρεία, τὰ δι' ἀλγηδόνος ἢ θυμοῦ ἐξελαυνόμενα πρὸς τὸν κίνδυνον. [e] Φυσικωτάτη δὲ ἔοικεν ἡ διὰ τὸν θυμὸν εἶναι, καὶ

[y] Iliad. ε'. ver. 510.

[z] Τοῦ δ' ὠρίνετο θυμὸς, ἀνὰ ῥῖνας δέ οἱ ἤδη
Δριμὺ μένος προὔτυψε.— Odyſſ. ω'. ver. 317.

Hæc dicuntur de Ulyſſe commiſeratione commoto, et ab Ariſtotele ad iram accommodantur: niſi fortaſſe μνημονικὸν ἁμάρτημα ſit. [a] Hæc occurrunt nec in Iliad. nec in Odyſſ. Vide Zuing. et Gallutium. [b] Vel ὕλῃ, vel ἕλει delendum eſſe cenſet Vict. utrumque vero in Andr. et omnibus codd. noſtris occurrit. [c] Οὐ δή ἐστιν ἀνδρεῖα διὰ τὸ ἀλγ. Ven. 1. 2. et Baſ. cujus in marg. ſcrib. ἀπ' ἀλγ. Cum iis facit Vet. Interp. niſi quod ὁρμᾶν omittit. οὐ δή ἐστιν ἀνδρεία τὸ διὰ ἀλγ. καὶ θυμοῦ ἐξελαυνόμενον Gruch. οὐ δή ἐστιν ἀνδρεῖα τῷ δι' ἀλγ. vel διὰ τὸ ὑπ' ἀλγ. Lamb. οὐ δή ἐστιν ἀνδρεία διὰ τὸ ὑπ' ἀλγ. C C C. et N C. qui etiam legit ἐξελαυνόμενον. [1] Vide Iliad. λ'. ver. 557. [d] Ita Caſaub. vulgo οὐ δὴ οὖν. [e] Ἡ δὲ φυσικωτάτη

—bilem concivit et iram:

et,

Acris per nares ſubiit furor:

et,

—toto fervebat corpore ſanguis:

hæc enim omnia celeritatem, atque impetum animi concitati ſignificare videntur. Fortes igitur honeſti cauſa res omnes gerunt, eoſque ira adjuvat: beſtiæ autem dolore affectæ: nam vel quod ictæ fuerunt, vel quod metuunt; nam ſi ſint in ſilva, aut palude, neminem aggrediuntur. Non igitur eo fortitudo dicenda eſt, quod dolore et ira incitatæ periculum adeant, nihil eorum, quæ gravia et periculoſa ſunt, providentes: nam iſto quidem modo aſinos fortes dicere licebit, cum eſuriunt: quoniam ne verberibus quidem a paſtu demoventur: et adulteri cupiditate inflammati multa faciunt audacius. Non igitur fortia ſunt ea, quæ dolore vel ira elata ſeſe in diſcrimen offerunt. Videtur autem ea fortitudo maxi-

προσλαβοῦσα προαίρεσιν, καὶ τὸ οὗ ἕνεκα, ἀνδρία εἶναι. Καὶ οἱ ἄνθρωποι δὴ ὀργιζόμενοι μὲν ἀλγοῦσι, τιμωρούμενοι δ' ἥδονται· οἱ δὲ διὰ ταῦτα μάχιμοι μὲν, οὐκ ἀνδρεῖοι δέ· οὐ γὰρ διὰ τὸ καλὸν, οὐδ' ὡς ὁ λόγος, ἀλλὰ διὰ τὸ πάθος· [f] παραπλήσιον δ' ἔχουσί τι. Οὐδὲ [g] δὴ οἱ εὐέλπιδες ὄντες, ἀνδρεῖοι· διὰ γὰρ τὸ πολλάκις καὶ πολλοὺς νενικηκέναι, θαῤῥοῦσιν ἐν τοῖς κινδύνοις· παρόμοιοι δὲ, ὅτι ἄμφω θαῤῥαλέοι· ἀλλ' οἱ μὲν ἀνδρεῖοι διὰ τὰ προειρημένα θαῤῥαλέοι· οἱ δὲ διὰ τὸ οἴεσθαι [h] κρείττους εἶναι, καὶ μηδὲν ἀντιπαθεῖν. Τοιοῦτον δὲ ποιοῦσι καὶ οἱ μεθυσκόμενοι· εὐέλπιδες γὰρ γίνονται· ὅταν δὲ αὐτοῖς μὴ συμβῇ τοιαῦτα, φεύγουσιν· ἀνδρείου δ' ἦν τὰ φοβερὰ ἀνθρώπῳ ὄντα καὶ [i] φαινόμενα ὑπομένειν, ὅτι καλὸν, ἢ αἰσχρὸν, τὸ μή. Διὸ καὶ [k] ἀνδρειοτέρου δοκεῖ εἶναι, τὸ ἐν τοῖς αἰφνιδίοις φόβοις ἄφοβον καὶ ἀτάραχον εἶναι, ἢ ἐν τοῖς προ-

ἢ ἡ κυρίως ἀνδρία ἐκείνη ἐστὶν, ὅταν κινόμεθα μὲν διὰ τοῦ θυμοῦ, μετὰ προαιρέσεως δὲ, καὶ ἕνεκα τοῦ ἀγαθοῦ. Andr. [f] Παραπλήσιον δ' ἔχουσί τι οἱ κατ' εὐελπιστίαν. οὐδὲ δὴ οἱ εὐελπ. N C. Ven. 1. 2. et Baſ. [g] Γρ. δέ. [h] Γρ. κρατίστους. [i] Μὴ φαινόμενα El. C C C. et Vet. Interp. [k] Γρ. ἀνδρειότερον.

me naturalis eſſe, quam ira excitavit, et ſi conſilium, idque cujus cauſa res fit, aſſumpſerit, vere fortitudo poterit appellari. Præterea homines cum iraſcuntur, dolore, cum injuriam acceptam ulciſcuntur, voluptate afficiuntur: at qui his cauſis impulſi periculum adeunt, pugnaces illi quidem, ſed non fortes appellandi ſunt: non enim propter honeſtum, neque ita, ut ratio monet, id faciunt, ſed perturbatione concitati: verum ſimile quiddam habent. Sed nec ii, qui bona ſpe freti ſunt, fortes ſunt habendi: nam propterea quod et ſæpius, et multos vicerunt, in periculis fidunt: eo autem ſunt ſimiles, quod utrique fiducia præditi ſunt: veruntamen fortes propter eas cauſas, quas diximus, fidunt; hi quia animum induxerunt ſe viribus eſſe omnium præſtantiſſimos, nihilque incommodi viciſſim accepturos. Ac tale quiddam faciunt etiam ii qui ebrii facti ſunt: nam bona ſpe eriguntur: cum vero alia, quam ſperaverunt, eis evenerint, diffugiunt: erat autem viri fortis, quæ formidoloſa homini et ſunt et videntur, ea ob eam cauſam perferre, quia et perferre honeſtum ſit, et non perferre turpe. Itaque viri fortioris eſſe videtur, in repentinis terroribus ſeſe imperterritum, mini-

δήλοις· ἀπὸ ἕξεως γὰρ μᾶλλον, ἢ καὶ ὅτι ἧττον ἐκ παρασκευῆς· τὰ προφανῆ μὲν γὰρ, κἂν ἐκ λογισμοῦ καὶ λόγου τις προέλοιτο· τὰ δ' ἐξαίφνης, κατὰ τὴν ἕξιν. Ἀνδρεῖοι δὲ φαίνονται καὶ οἱ ἀγνοοῦντες, καὶ εἰσιν οὐ πόῤῥω τῶν εὐελπίδων· χείρους δ' ὅσω [l] ἀξίωμα οὐδὲν ἔχουσιν· ἐκεῖνοι δέ· διὸ καὶ μένουσί τινα χρόνον· οἱ δ' ἠπατημένοι, ἐὰν γνῶσιν ὅτι ἕτερον, ἢ ὑποπτεύσωσι, φεύγουσιν· ὅπερ οἱ [m] Ἀργεῖοι ἔπαθον περιπεσόντες τοῖς Λάκωσιν, ὡς Σικυωνίοις. Οἵ τε δὴ ἀνδρεῖοι εἴρηνται ποῖοί τινες, καὶ οἱ δοκοῦντες ἀνδρεῖοι.

ΚΕΦ. θ'.

ΠΕΡΙ θάῤῥη δὲ καὶ φόβους ἡ ἀνδρία οὖσα, οὐχ ὁμοίως περὶ ἄμφω ἐστὶν, ἀλλὰ μᾶλλον περὶ τὰ φοβερά· ὁ γὰρ ἐν τούτοις ἀτάραχος, καὶ περὶ ταῦθ' ὡς δεῖ ἔχων, ἀνδρεῖος μᾶλλον, ἢ ὁ περὶ τὰ θαῤῥαλέα. Τῷ δὴ τὰ λυπηρὰ ὑπομένειν, ὡς

[l] Ἀξίωμα hoc in loco *præconceptam mali evincendi opinionem*, vel *voluntatem internam* verti vult Zuing. Huic favet Euſtrat. οὐδὲν ἀξίωμα ἔχουσιν, οὐ γὰρ εἰδότες ὑπερορῶσι. Vide Zuing. [m] Vide Xenoph. lib. iv. Ἑλληνικῶν.

meque perturbatum præbere, quam in proviſis: vel quia hæc animi conſtantia magis ab animi habitu proficiſcitur; vel etiam quia minus præparationis habet: nam quæ multo ante proſpecta ſunt, in iis quivis animi agitatione et ratione conſilium ceperit; at in repentinis, habitu. Fortes porro videntur ii quoque, qui periculum ignorant: nec longe abſunt ab iis, qui bona ſpe ad audendum provehuntur: hoc quidem certe ſunt deteriores, quod nihil ſplendoris, nihilque dignitatis in his elucet; in illis vero plurimum: itaque illi aliquantulum temporis permanent in incepto: hi autem decepti et in errorem inducti, ſtatim ut aliud eſſe, quam putaverint, cognoverunt, fugiunt: quod Argivis accidit, qui in Lacedæmonios pro Sicyoniis inciderunt. Ac vere fortes quidem, et ii, qui ſimilitudinem fortium gerunt, quales ſint, diximus.

CAP. IX.

SED cum in fiducia, metuque verſetur fortitudo, non tamen peræque in utroque, ſed in rebus formidoloſis magis cernitur: nam qui in his omni animi motu ac perturbatione vacat, quique in eis ita affectus eſt animo, ut debet, is fortior eo eſt, qui in iis rebus, quæ fiduciam afferunt, conſtantiam retinet. Ex

εἴρηται, ἀνδρεῖοι λέγονται· διὸ καὶ ἐπίλυπον ἡ ἀνδρία, καὶ δικαίως ἐπαινεῖται· χαλεπώτερον γὰρ τὰ λυπηρὰ ὑπομένειν, ἢ τῶν ἡδέων ἀπέχεσθαι. Οὐ μὴν ἀλλὰ δόξειεν ἂν εἶναι τὸ κατὰ τὴν ἀνδρίαν τέλος ἡδὺ· ὑπὸ τῶν [n] κύκλω δὲ ἀφανίζεσθαι· οἷον καὶ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι γίνεται· τοῖς γὰρ πύκταις τὸ μὲν τέλος ἡδὺ, οὗ ἕνεκα, ὁ στέφανος καὶ αἱ τιμαί· τὸ δὲ τύπτεσθαι ἀλγεινὸν, εἴ περ [o] σάρκινοι, καὶ λυπηρὸν, καὶ πᾶς ὁ πόνος· διὰ δὲ τὸ πολλὰ ταῦτ' εἶναι, μικρὸν ὂν τὸ οὗ ἕνεκα, οὐδὲν ἡδὺ φαίνεται ἔχειν. [p] Εἰ δὴ τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ περὶ τὴν ἀνδρίαν, ὁ μὲν θάνατος καὶ τὰ τραύματα λυπηρὰ τῷ ἀνδρείῳ καὶ ἄκοντι ἔσται· [q] ὑπομενεῖ δὲ αὐτὰ, ὅτι καλὸν, ἢ ὅτι αἰσχρὸν, τὸ μή. Καὶ ὅσῳ ἂν μᾶλλον τὴν ἀρετὴν ἔχῃ πᾶσαν, καὶ εὐδαιμονέστερος ᾖ, μᾶλλον ἐπὶ τῷ θανάτῳ [r] λυπήσεται· τῷ τοιούτῳ γὰρ μάλιστα ζῆν ἄξιον, καὶ οὗτος μεγίστων ἀγαθῶν ἀποστερεῖται εἰδώς· λυπηρὸν δὲ τοῦτο· ἀλλ' οὐδὲν

[n] Ab iis fcilicet, quæ ad finem tendunt. [o] Γρ. σάρκιοι. [p] Εἰ δὲ δὴ El. et CCC. [q] Ita Mur. et Argyr. vulgo ὑπομένει. [r] Λυπηθήσεται Aurel. λυπὴ ἔσται N C. et quidam cod. apud Vict.

eo igitur fortes appellantur, ut fupra a nobis dictum eft, quod res moleftas atque afperas fortiter ferant. Itaque etiam doloris et moleftiæ plena res eft fortitudo, eaque jure laudatur: difficilius enim eft res moleftas toleranter pati, quam fefe a jucundis abftinere. Verum tamen fortitudinis finis poffit videri jucundus, fed ab iis rebus, quæ circumftant, obfcurari ac pene deleri: cujufmodi quiddam in ludis gymnicis accidit; pugilibus enim finis ipfe, cujus caufa decertant, jucundus eft, ut corona, et honores: at plagæ et verbera, omnis denique labor, cum ex carne conftent, dolore, moleftiaque eos afficit: quoniam autem ea, quæ circumftant molefta, multa funt, finis, qui tenuis et exiguus eft, nihil jucunditatis in fe inclufum habere videtur. Quod fi talis quoque eft fortitudinis ratio, et natura; mors et vulnera forti viro moleftiam etiam invito funt allatura: ea tamen omnia fubibit ac perferet, quia et perferre honeftum, et non perferre turpe eft. Atque idem quo virtutibus omnibus inftructior fuerit, et quo beatior, eo moleftius mortem feret: nam cum vir talis vita fit digniffimus, tum fciens ac prudens maximis bonis fpo-

ἧττον ἀνδρεῖος· ἴσως δὲ καὶ μᾶλλον, ὅτι τὸ ἐν τῷ πολέμῳ καλὸν ἀντ᾽ ἐκείνων αἱρεῖται. [s]Οὐδὲ δὴ ἐν ἁπάσαις ταῖς ἀρεταῖς τὸ ἡδέως ἐνεργεῖν ὑπάρχει, πλὴν ἐφ᾽ ὅσον τοῦ τέλους ἐφάπτεται. Στρατιώτας δὲ οὐδὲν ἴσως κωλύει, μὴ τοὺς τοιούτους, κρατίστους εἶναι, ἀλλὰ τοὺς ἧττον μὲν ἀνδρείους, ἄλλο δ᾽ ἀγαθὸν μηδὲν ἔχοντας· [t]ἕτοιμοι γὰρ οὗτοι πρὸς τοὺς κινδύνους, καὶ τὸν βίον πρὸς μικρὰ κέρδη καταλλάττονται. Περὶ μὲν οὖν ἀνδρίας, ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω· τί δ᾽ ἐστὶν, οὐ χαλεπὸν τύπῳ γε περιλαβεῖν ἐκ τῶν εἰρημένων.

ΚΕΦ. ι´.

[1]ΜΕΤΑ δὲ ταύτην, περὶ σωφροσύνης λέγωμεν· δοκοῦσι γὰρ τῶν ἀλόγων μερῶν αὗται εἶναι αἱ ἀρεταί. Ὅτι μὲν οὖν μεσότης ἐστὶ περὶ ἡδονὰς ἡ σωφροσύνη, εἴρηται ἡμῖν· ἧττον γὰρ καὶ οὐχ ὁμοίως ἐστὶ περὶ τὰς λύπας· [u]ἐν τούτοις δὲ καὶ ἡ

[s] Οὐ δὴ ἐν noſtri MSS. ἐπεὶ καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς οὐδεμία ἐνέργεια μεθ᾽ ἡδονῆς ἐστι καθ᾽ ἑαυτήν· ἀλλὰ μόνον διότι πρὸς τὸ τέλος ἀγαθὸν ἄγει, ἡδεῖα δοκεῖ τῷ ἐνεργοῦντι. Andr. [t] Ἑτοιμότεροι γὰρ οὗτοι πρὸς τοὺς κινδύνους, καὶ τὸν βίον μικρῶν ἕνεκα κερδῶν προδιδόασιν· οἱ γὰρ κυρίως ἀνδρεῖοι, φρόνιμοι ὄντες καὶ τὰ ἄλλα σπουδαῖοι, χαίρουσι μὲν τῷ βίῳ ἑαυτῶν ἀγαθῷ ὄντι, προΐενται δὲ αὐτὸν οὐ πάνυ ῥᾳδίως. Andr. [1] Magn. Moral. lib. i. cap. 22. et Eud. lib. iii. cap. 2. [u] Ἐν τοῖς αὐτοῖς C C C. et El. cujus ad oram γρ. ἐν τούτοις.

liatur: at hoc moleſtum: nihilominus tamen ſeſe virum fortem præſtat; atque eo fortaſſe magis, quod illis omnibus id, quod in bello honeſtum eſt, anteponit. Non igitur hoc in omnibus virtutibus ineſt, ut earum muneribus liceat jucunde perfungi, niſi quoad finem attingunt. Nihil autem prohibet fortaſſe, minus præſtantes eſſe milites eos qui vere fortes ſunt, iis qui et minus fortes ſunt, et nihil aliud boni habent: hi enim ad pericula ſubeunda parati ſunt, vitamque cum parvo quæſtu paciſcuntur et commutant. Ac de fortitudine quidem hactenus: quid ſit autem, non eſt difficile ex iis, quæ dicta ſunt, rudi quadam forma deſcripta atque adumbrata cognoſcere.

CAP. X.

SEQUITUR jam, ut de temperantia differamus: hæ namque virtutes earum animi partium videntur eſſe, quæ ſunt rationis expertes. Temperantiam igitur mediocritatem eſſe, quæ verſatur in voluptatibus, jam a nobis dictum eſt: minus enim, nec eodem modo in doloribus verſatur: in his autem intempe-

ἀκολασία φαίνεται. Περὶ ποίας οὖν τῶν ἡδονῶν, νῦν ἀφορίσωμεν. Διηρήθωσαν δὲ αἱ ψυχικαὶ καὶ αἱ σωματικαί· οἷον φιλοτιμία, φιλομάθεια· ἑκάτερος γὰρ τούτων χαίρει, οὗ φιλητικός ἐστιν, οὐθὲν πάσχοντος τοῦ σώματος, ἀλλὰ μᾶλλον τῆς διανοίας· οἱ δὲ περὶ τὰς τοιαύτας ἡδονὰς, οὔτε σώφρονες, οὔτε ἀκόλαστοι λέγονται. Ὁμοίως δὲ οὐδ᾽ οἱ περὶ τὰς ἄλλας, ὅσαι μὴ σωματικαί εἰσι· τοὺς γὰρ φιλομύθους, καὶ [x] διηγητικοὺς, καὶ περὶ τῶν [y] τυχόντων κατατρίβοντας τὰς ἡμέρας, ἀδολέσχους, ἀκολάστους δ᾽ οὐ λέγομεν· οὐδὲ τοὺς λυπουμένους ἐπὶ χρήμασιν, ἢ φίλοις. Περὶ δὲ τὰς σωματικὰς εἴη ἂν ἡ σωφροσύνη· οὐ πάσας δὲ οὐδὲ ταύτας· οἱ γὰρ χαίροντες [1] τοῖς διὰ τῆς ὄψεως, οἷον [z] χρώμασι, καὶ σχήμασι, καὶ γραφῇ, οὔτε σώφρονες, οὔτε ἀκόλαστοι λέγονται· καίτοι δόξειεν ἂν εἶναι, καὶ ὡς δεῖ χαίρειν [a] καὶ τούτοις, καὶ καθ᾽ ὑπερβολὴν καὶ ἔλλειψιν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς περὶ τὴν ἀκοήν· τοὺς γὰρ ὑπερβεβλη-

by the sight of objects— tho there may be an excess defect or mean of sensation them—

[x] Διηγηματικοὺς Ven. 1. 2. Baſ. et Cam. [y] Τοιούτων pro τυχόντων El. [1] Vide Ariſtot. lib. ii. de Anima. [z] Γρ. χρώματι, καὶ σχήματι. [a] Καὶ deeſt N C.

rantia quoque vertitur. Nunc igitur quibus in voluptatibus verſetur, facta earum diſtinctione, explicemus. Ac primum conſtituatur hæc voluptatum partitio, ut aliæ ſint animi, aliæ corporis: ut honoris cupiditas, et diſcendi ſtudium: uterque enim horum eo delectatur, cujus amore et ſtudio tenetur, cum corpus nihil afficiatur, ſed mens potius: qui autem hujuſmodi voluptatibus dediti ſunt, nec temperantes, nec intemperantes nominantur. Itemque neque ii, qui in aliis occupati ſunt, quæ ad corpus non pertinent: nam qui fabellarum cupiditate, ſtudioque rerum narrandarum ducuntur, et qui in rebus, quas caſus obtulerit, totos dies conterunt, eos loquaces, nugaces, et non intemperantes dicere ſolemus: ne eos quidem, qui ex pecuniarum jactura, vel amicorum obitu, majorem dolorem capiunt. In corporis autem voluptatibus temperantia vertatur neceſſe eſt: ſed ne in his quidem omnibus: nam qui delectantur iis rebus, quæ aſpectu ſentiuntur, ut coloribus, figuris, pictura, nec temperantes appellantur, nec intemperantes: atqui fieri poſſe videtur, ut etiam his rebus et ita ut oportet, et ſupra atque infra modum delectemur. Idemque de iis, quæ ad auditum pertinent, ſenti-

μένως χαίροντας μέλεσιν ἢ ὑποκρίσει, οὐδεὶς ἀκολάστους λέγει, οὐδὲ τοὺς ὡς δεῖ, σώφρονας· οὐδὲ τοὺς περὶ τὴν ὀσμήν, πλὴν κατὰ συμβεβηκός· τοὺς γὰρ χαίροντας μήλων, ἢ ῥόδων, ἢ θυμιαμάτων ὀσμαῖς, οὐ λέγομεν ἀκολάστους· ἀλλὰ μᾶλλον τοὺς μύρων καὶ ὄψων· χαίρουσι γὰρ τούτοις οἱ ἀκόλαστοι, ὅτι διὰ τούτων ἀνάμνησις γίνεται αὐτοῖς τῶν [b] ἐπιθυμητῶν. Ἴδοι δ' ἄν τις καὶ τοὺς ἄλλους, ὅταν πεινῶσι, χαίροντας ταῖς τῶν βρωμάτων ὀσμαῖς· τὸ δὲ τοιούτοις χαίρειν, ἀκολάστου· [c] τούτῳ γὰρ ἐπιθυμητὰ ταῦτα. Οὐκ ἔστι δὲ [d] οὐδὲ τοῖς ἄλλοις ζώοις κατὰ ταύτας τὰς αἰσθήσεις ἡδονή, πλὴν κατὰ συμβεβηκός· οὐδὲ γὰρ ταῖς ὀσμαῖς τῶν λαγωῶν αἱ κύνες χαίρουσιν, ἀλλὰ τῇ βρώσει· τὴν δ' αἴσθησιν ἡ ὀσμὴ ἐποίησεν. Οὐδὲ ὁ λέων τῇ φωνῇ τοῦ βοός, ἀλλὰ τῇ ἐδωδῇ· ὅτι δὲ ἐγγύς ἐστι, διὰ τῆς φωνῆς ᾔσθετο, καὶ χαίρειν δὴ ταύτῃ φαίνεται· ὁμοίως δὲ οὐδ' ἰδὼν ἢ [1] εὑρὼν ἔλαφον, ἢ ἄγριον αἶγα, ἀλλ' ὅτι βορὰν ἕξει.

[b] Ἐπιθυμιῶν N C. Ven. 1. 2. et Baſ. ἐπιθυμημάτων C C C. ad oram vero γρ. ἐπιθυμιῶν. [c] Τούτων γὰρ ἐπιθυμήματα C C C. Ven. 1. 2. et Baſ. [d] Οὐδὲ ἐν τοῖς Vet. Interp. et C C C. cujus inter lineas γρ. οὐδὲ τοῖς. [1] Vide Iliad. γ'. ver. 24.

endum : neque enim quiſquam eos, qui ſupra modum cantilenis, vel hiſtrionum geſtu lætantur, intemperantes, aut eos, qui intra modum, temperantes appellat : nec eos, qui iis rebus, quæ ſub odoratum cadunt, delectantur, niſi ex eventu : non enim eos, qui malorum, aut roſarum, aut ſuffimentorum capiuntur odoribus, intemperantes dicimus ; ſed eos potius qui unguentorum, et obſoniorum : his enim gaudent intemperantes, propterea quod eis hæc ipſa earum rerum, quas concupiſcere ſolent, memoriam refricant. Cernere autem licet etiam alios, cum eſuriunt, ex ciborum odore capere voluptatem : talibus autem rebus delectari, hominis eſt intemperantis ; nam intemperans hæc concupiſcere ſolet. Jam vero his ipſis ſenſibus ne cætera quidem animalia percipiunt voluptatem, niſi ex eventu : nam neque leporum odore delectantur canes, ſed cibo : ſenſum porro odor commovit, atque excitavit. Neque leo bovis voce, ſed eſca ; ex voce autem eum propinquum eſſe ſenſit, quo fit ut hac delectari videatur : ſimiliter autem, nec cervo viſo, capreave reperta lætatur ; ſed quia ſe nactum eſſe videt, quod edat.

Περὶ τὰς τοιαύτας δὴ ἡδονὰς ἡ σωφροσύνη, καὶ ἡ ἀκολασία ἐστὶν, ὧν καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα κοινωνεῖ· ὅθεν ἀνδραποδώδεις καὶ θηριώδεις φαίνονται· αὗται δ᾽ εἰσὶν ἁφὴ καὶ γεῦσις. Φαίνονται δὴ καὶ τῇ γεύσει ἐπὶ μικρὸν, ἢ οὐδὲν χρῆσθαι· τῆς γὰρ γεύσεώς ἐστιν ἡ κρίσις τῶν [e]χυλῶν· ὅπερ ποιοῦσιν οἱ τοὺς οἴνους δοκιμάζοντες, καὶ τὰ ὄψα ἀρτύοντες· οὐ πάνυ δὲ χαίρουσι τούτοις, ἢ οὐχ, οἵγε ἀκόλαστοι, ἀλλὰ τῇ ἀπολαύσει, ἣ γίνεται πᾶσα δι᾽ ἁφῆς καὶ ἐν σιτίοις, καὶ ἐν ποτοῖς, καὶ ἐν τοῖς ἀφροδισίοις λεγομένοις. Διὸ καὶ ηὔξατό τις Φιλόξενος [f]ὁ Ἐρύξιος, ὀψοφάγος ὢν, τὸν [g]φάρυγγα αὐτῷ μακρότερον γεράνου γενέσθαι, ὡς ἡδόμενος [h]τῇ ἁφῇ, κοινοτάτη δὴ τῶν αἰσθήσεων, καθ᾽ ἣν ἡ ἀκολασία· καὶ δόξειεν ἂν δικαίως ἐπονείδιστος εἶναι, ὅτι

[e] Χυμῶν C C C. ad oram, et Camer. [f] Ἐρύξιος quidam legunt ſine articulo, ut ſit nom. caſus. Sed legendum eſſe cum artic. ut ſit gen. caſ. patet ex Eud. lib. iii. cap. 2. et Athenæi lib. i. cap. 6. ubi idem Philoxeni votum memoratur, et ille appellatur ὁ Ἐρύξιδος. ιδος vero et ιος eſſe communes termin. ejuſmodi nominum ſatis notum eſt. Hæc propria nomina gloſſam eſſe judicant Lamb. et Vict. Cum vero in optimis codd. occurrant, et ex locis jam citatis appareat de Philoxeno hic verba fieri, ea retinuimus. [g] Τὸν φάρυγγα videtur poſuiſſe pro τοῦ οἰσοφάγου: nam φάρυγξ eſt proprie canalis ille a faucibus ad pulmones pertinens, per quem ſpiritum ducimus et emittimus, quem medici τραχεῖαν ἀρτηρίαν vocant, Latini gutturem aut guttur, idque manifeſto docet Ariſtot. in libb. De Partibus Animal. *Mur.* [h] Τῇ ἁφῇ· ἡ δὲ ἁφὴ κοινοτάτη δὴ τῶν αἰσθ. Ven. 1. 2. et Baſ.

Vertuntur igitur temperantia et intemperantia in hujuſmodi voluptatibus omnibus, quæ nobis ſunt etiam cum reliquis animantibus communes: ex quo ſerviles eas et belluinas eſſe judicare licet: hæ autem ſunt tactus et guſtatus voluptates. Ac videntur ſane etiam guſtatu parum admodum, aut prorſus nihil intemperantes uti: de ſaporibus enim proprie, ſuoque jure guſtatus judicat: quod faciunt ii, qui vina explorant, et obſonia condiunt: non admodum autem, aut nihil plane ſaporibus delectantur intemperantes, ſed ipſa perceptione alimenti, quam profecto totam tactus efficit, cum in eſculentis et poculentis, tum in iis rebus, quæ Venereæ appellantur. Quapropter Philoxenus quidam, Eryxidis filius, cum eſſet obſoniorum gurges, atque heluo, collum ſibi gruis collo longius optavit, ut qui tactu maximam capiebat voluptatem: omnium igitur ſenſuum maxime communis eſt is ſenſus, in quo ſita intemperantia eſt; meritoque ut turpis et flagitioſa, maledicti loco

οὐχ ᾗ ἄνθρωποί ἐσμεν ὑπάρχει, ἀλλ' ᾗ ζῶα. Τὸ δὴ τοιούτοις χαίρειν καὶ μάλιστα ἀγαπᾶν, θηριῶδες· καὶ γὰρ αἱ ἐλευθεριώταται τῶν διὰ τῆς ἁφῆς ἡδονῶν, ἀφῄρηνται, [1] οἷον αἱ ἐν τοῖς γυμνασίοις διὰ τρίψεως καὶ τῆς θερμασίας γινόμεναι· οὐ γὰρ περὶ πᾶν τὸ σῶμα ἡ τοῦ ἀκολάστου ἁφὴ, ἀλλὰ περί τινα μέρη.

ΚΕΦ. ια'.

ΤΩΝ δ' ἐπιθυμιῶν αἱ μὲν κοιναὶ δοκοῦσιν εἶναι, αἱ δ' ἴδιοι καὶ ἐπίθετοι· οἷον ἡ μὲν τῆς τροφῆς, φυσική· πᾶς γὰρ ἐπιθυμεῖ, ὅταν ἐνδεὴς ᾖ, ξηρᾶς ἢ ὑγρᾶς τροφῆς, ὁτὲ δ' ἀμφοῖν· [i] καὶ εὐνῆς, φησὶν Ὅμηρος, ὁ νέος καὶ ἀκμάζων· τὸ δὲ τοιᾶσδε, ἢ τοιᾶσδε, οὐκ ἔτι πᾶς, οὐδὲ τῶν αὐτῶν. Διὸ φαίνεται ἡμέτερον εἶναι· οὐ μὴν ἀλλ' ἔχει γέ τι καὶ φυσικόν·

[1] Probl. Sect. xxxvii. 3. 5. 6. et 7.

[i] Reſpicit hic ad verba iſta Thetidis ad Achillem, Iliad. ω'. ver. 129.

—μεμνημένος οὐδέ τι σίτου,
Οὔτ' εὐνῆς;—

Ita Philoſophus verbum tantum ex eo loco ſumpſit, quo uno tanquam ſigno agnoſci poſſe locum ſententiamque putavit: nam quod adjunxit, ὁ νέος καὶ ἀκμάζων, his verbis mentem Poetæ declaravit: valetque tanquam Ariſtoteles dixiſſet, omnem hominem, qui ejus ætatis eſſet, ac firmum vegetumque corpus haberet. *Vict.* Var. lect. lib. xviii. cap. 2.

objicienda videatur, propterea quia ineſt in nobis, non qua homines, ſed qua animalia ſumus. His igitur talibus delectari, eaque vehementius amare, belluarum eſt: nam exceptæ ſane ſunt omnium, quæ tactu percipiuntur, liberaliſſimæ voluptates, cujuſmodi ſunt eæ, quæ in gymnaſiis fricatione et calefactione gignuntur; non enim intemperantis hominis tactus per totum corpus pertinet, ſed quibuſdam partibus circumſcribitur.

CAP. XI.

CUPIDITATUM autem aliæ communes eſſe videntur, aliæ propriæ et aſcitæ: ut cibi cupiditas, naturalis eſt; omnes enim, cum indigent, alimentum vel ſiccum, vel humidum appetunt, aliquando utrumque: lectumque jugalem (ut ait Homerus) adoleſcens, et qui floret ætate: at hoc vel illud alimentum, non jam omnes, neque eadem omnes deſiderant. Itaque hoc proprie noſtrum videtur eſſe: veruntamen habet quiddam etiam a natura

ἕτερα γὰρ ἑτέροις ἐστὶν ἡδέα, καὶ ἔνια [k] τισιν ἡδίω τῶν τυχόντων. Ἐν μὲν οὖν ταῖς φυσικαῖς ἐπιθυμίαις ὀλίγοι ἁμαρτάνουσι· καὶ ἐφ' ἕν, ἐπὶ τὸ πλεῖον· τὸ γὰρ ἐσθίειν τὰ τυχόντα, ἢ πίνειν, ἕως ἂν ὑπερπλησθῇ, ὑπερβάλλειν ἐστὶ τὸ κατὰ φύσιν τῷ πλήθει· ἀναπλήρωσις γὰρ τῆς ἐνδείας, ἡ φυσικὴ ἐπιθυμία. Διὸ λέγονται οὗτοι γαστρίμαργοι, ὡς παρὰ τὸ δέον πληροῦντες αὐτήν· τοιοῦτοι δὲ γίνονται οἱ λίαν ἀνδραποδώδεις. Περὶ δὲ τὰς ἰδίας τῶν ἡδονῶν, πολλοὶ καὶ πολλαχῶς ἁμαρτάνουσι· τῶν γὰρ φιλοτοιούτων λεγομένων, ἢ τῷ χαίρειν οἷς μὴ δεῖ, [l] ἢ τῷ μᾶλλον, ἢ ὡς οἱ πολλοὶ, ἢ μὴ ὡς δεῖ, [m] ἢ μὴ ᾧ δεῖ· κατὰ πάντα δὴ οἱ ἀκόλαστοι ὑπερβάλλουσι· καὶ γὰρ χαίρουσιν ἐνίοις οἷς οὐ δεῖ· μισητὰ γάρ· [n] καὶ εἴ τισι δεῖ χαίρειν τῶν τοιούτων, [o] μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ ὡς οἱ πολλοὶ χαίρουσιν. Ἡ μὲν οὖν περὶ τὰς

[k] Πᾶσιν pro τισὶν Ven. 1. 2. et Baſ. [l] Ἢ τῷ μᾶλλον, ἢ ὡς οἱ πολλοί: hæc ita accepiſſe videntur Andronicus et Euſtratius, ut unum ſignificent, hoc modo, *aut quod magis, quam ut multitudo.* ἢ ante ὡς omittit Argyr. Vide Lamb. [m] Ἢ μὴ ᾧ δεῖ deſunt Vet. Interp. et Argyr. [n] Γρ. κἂν ἐπί τισι. [o] Πλέον ἢ προσήκει, καὶ οὐχ ὡς οἱ πολλοί. Andr. μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ ἢ ὡς οἱ πολ. CCC. μᾶλλον ἢ δεῖ ἢ καὶ &c. alii legunt.

inſitum; alii enim aliis delectantur, et quoſdam ex iis quæ offeruntur quædam magis delectant. In naturalibus igitur cupiditatibus offendunt et labuntur pauci; atque in uno, nempe in eo, quod nimium eſt: nam eſſe, aut bibere quæ fors obtulerit, quoad plenior ſis, quam naturæ neceſſitas poſtulat, nihil aliud eſt, quam modum naturæ convenientem copia ſuperare; naturalis enim cupiditas eſt id, quod deeſt, explere velle. Itaque appellantur hi *γαστρίμαργοι*, id eſt, ventri uſque ad inſaniam indulgentes, tanquam eum præter modum implentes: ac tales quidem evadunt ii, qui ſervili admodum ingenio præditi ſunt. At vero in propriis voluptatibus complures et multis modis peccant: nam cum hujus aut illius rei amantes eo dicantur, vel quod iis rebus delectentur, quibus non oportet, vel quod nimium delectentur, vel quod ita ut vulgus, vel quod non ita ut oportet, vel quod non qua parte oportet: intemperantes omnibus in rebus modum ſuperant; nam et quibus rebus non oportet, quæ ſcilicet odio dignæ ſunt, delectantur; et, ſi maxime quibuſdam talibus rebus delectari oporteat, magis tamen quam oportet, et ita ut multitudo, delectantur. Id ergo nimium, quod in voluptatibus

ἡδονὰς ὑπερβολὴ, ὅτι ἀκολασία, καὶ ψεκτὸν, δῆλον. Περὶ δὲ τὰς λύπας, οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἀνδρίας, τῷ ὑπομένειν λέγεται σώφρων· [p] οὐδ᾽ ἀκόλαστος, τῷ μή· ἀλλ᾽ ὁ μὲν ἀκόλαστος, τῷ λυπεῖσθαι μᾶλλον ἢ δεῖ, ὅτι τῶν ἡδέων οὐ τυγχάνει· καὶ τὴν λύπην δὲ ποιεῖ αὐτῷ ἡ ἡδονή· ὁ δὲ σώφρων, τῷ μὴ λυπεῖσθαι τῇ ἀπουσίᾳ, καὶ τῷ ἀπέχεσθαι τοῦ ἡδέος. Ὁ μὲν οὖν ἀκόλαστος ἐπιθυμεῖ τῶν ἡδέων πάντων, ἢ τῶν μάλιστα· καὶ ἄγεται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας, ὥστε ἀντὶ τῶν ἄλλων ταῦθ᾽ αἱρεῖσθαι· διὸ [q] καὶ λυπεῖται, καὶ ἀποτυγχάνων, καὶ ἐπιθυμῶν· μετὰ λύπης γὰρ ἡ ἐπιθυμία· ἀτόπῳ δὲ ἔοικε τὸ δι᾽ ἡδονὴν λυπεῖσθαι. Ἐλλείποντες δὲ περὶ τὰς ἡδονὰς, καὶ ἧττον ἢ δεῖ χαίροντες, οὐ πάνυ γίνονται· οὐ γὰρ ἀνθρωπική ἐστιν ἡ τοιαύτη ἀναισθησία· καὶ γὰρ τὰ λοιπὰ ζῶα διακρίνει τὰ βρώματα, καὶ τοῖς μὲν χαίρει, τοῖς δ᾽ οὔ. Εἰ δέ τῳ μηδέν ἐστιν ἡδὺ, μηδὲ διαφέρει ἕτερον ἑτέρου, πόῤῥω ἂν εἴη τοῦ ἄνθρωπος εἶναι·

[p] Γρ. ὁ δ᾽ ἀκόλαστος.

[q] Καὶ a quibusdam abest.

vertitur, esse intemperantiam, ob eamque causam esse vituperabile, perspicuum est. In doloribus autem non, ut vir fortis, sic temperans, eo quod dolores perferat; nec intemperans, eo quod non perferat, appellatur: sed eo intemperans dicitur, quod ægrius, quam debet, ferat, nullam se corporis percipere voluptatem; et vero ei dolorem affert voluptas: temperans autem dicitur cum ob id, quod se carere voluptatibus non moleste ferat, tum quod aspernetur et prætermittat id, quod jucundum est. Intemperans igitur omnia, quæ jucunda sunt, concupiscit, aut certe quæ jucundissima; atque a cupiditate trahitur, ut hæc cæteris habeat potiora: quapropter dolore angitur, et cum voluptatibus potiri non potest, et cum eas concupiscit; semper enim cum dolore cupiditas conjuncta est: tametsi absurdum videatur, propter voluptatem dolore affici. Jam qui in expetendis voluptatibus modum deserant, minusque, quam oportet, iis delectentur, raro existunt: non est enim humanus hujusmodi stupor, omni pene sensu hominem spolians: nam cætera quoque animalia pabulum a pabulo discernunt, hisque delectantur, illis non item. Quod si cui nihil sit jucundum, nihilque inter hoc, et illud intersit, is profecto ab humanitate fuerit remotissimus: quo-

οὐ τέτευχε δὲ ὁ τοιοῦτος ὀνόματος, διὰ τὸ μὴ πάνυ γίνεσθαι. Ὁ δὲ σώφρων μέσως περὶ ταῦτ' ἔχει· οὔτε γὰρ ἥδεται οἷς μάλιστα ὁ ἀκόλαστος, ἀλλὰ μᾶλλον δυσχεραίνει· οὔτε ὅλως οἷς μὴ δεῖ, οὔτε σφόδρα [r] τοιούτῳ οὐδενί· οὔτε ἀπόντων λυπεῖται· οὐδ' ἐπιθυμεῖ, ἢ μετρίως, οὐδὲ μᾶλλον ἢ δεῖ, [s] οὐδ' ὅτε μὴ δεῖ, οὐδ' ὅλως τῶν τοιούτων οὐδενός. Ὅσα δὲ πρὸς ὑγίειάν ἐστιν, ἢ πρὸς εὐεξίαν, ἡδέα ὄντα, τούτων [t] ὀρέγεται μετρίως καὶ ὡς δεῖ· καὶ τῶν ἄλλων ἡδέων μὴ ἐμποδίων τούτοις ὄντων, ἢ παρὰ τὸ καλὸν, ἢ ὑπὲρ τὴν οὐσίαν· ὁ γὰρ οὕτως ἔχων μᾶλλον ἀγαπᾷ τὰς τοιαύτας ἡδονὰς τῆς ἀξίας· ὁ δὲ σώφρων οὐ τοιοῦτος, ἀλλ' ὡς ὁ ὀρθὸς λόγος.

ΚΕΦ. ιβ'.

ΕΚΟΥΣΙΩ δὲ μᾶλλον ἔοικεν ἡ ἀκολασία τῆς δειλίας· ἡ μὲν γὰρ δι' ἡδονὴν, ἡ δὲ διὰ λύπην· ὧν τὸ μὲν αἱρετὸν,

[r] Τῶν τοιούτων οὐδενὶ C C C. ad oram. alii vero οὐδενί: ut Baſ. Ven. 1. 2. N C. et C C C. inter lineas. [s] Οὐδ' ἐν poſt ἢ δεῖ legunt C C C. et El. [t] Ὀρέξεται C C C. et Vet. Interp.

niam igitur qui talis ſit, non admodum reperitur, ſuo nomine non eſt appellatus. Temperans autem in his rebus mediocriter et moderate affectus eſt: nam neque iis delectatur, quibus maximopere intemperans, ſed offenditur potius: neque omnino quibus ex rebus capienda voluptas non eſt, ex iis capit voluptatem; neque ulla re tali vehementer delectatur: neque ſi eæ res abſint, diſcruciatur: neque eas concupiſcit, aut certe moderate, neque magis quam debet, neque quo tempore non debet, neque omnino quicquam tale. Quæcunque autem ita jucunda ſunt, ut eadem ad bonam valetudinem, vel optimum corporis habitum pertineant, ea modice, et, ut debet, concupiſcit: cæteraque jucunda, quæ his non ſunt impedimento, aut quæ ab honeſto non abhorrent, aut quibus res familiaris non exhauritur: nam qui ita animo affectus eſt, is vehementius, quam par ſit, tales voluptates amplectitur: at temperans talis non eſt, ſed rectæ rationi paret atque obtemperat.

CAP. XII.

VIDETUR autem intemperantia magis, quam timiditas, ſponte ac voluntate ſuſcipi: illa enim propter vo-

τὸ δὲ φευκτόν. Καὶ ἡ μὲν λύπη ἐξίστησι καὶ φθείρει τὴν τοῦ ἔχοντος φύσιν· ἡ δὲ ἡδονὴ οὐδὲν τοιοῦτον ποιεῖ. Μᾶλλον [u] δὴ ἑκούσιον· διὸ καὶ ἐπονειδιστότερον· καὶ γὰρ ἐθισθῆναι ῥᾷον πρὸς αὐτά· πολλὰ γὰρ ἐν τῷ βίῳ τὰ τοιαῦτα· καὶ οἱ ἐθισμοὶ, ἀκίνδυνοι· ἐπὶ τῶν φοβερῶν δ' ἀνάπαλιν. Δόξειέ τ' ἂν οὐχ ὁμοίως [x] ἑκούσιον ἡ δειλία εἶναι τοῖς καθ' ἕκαστον· αὐτὴ μὲν γὰρ ἄλυπος· ταῦτα δὲ διὰ λύπην ἐξίστησιν, ὥστε καὶ τὰ ὅπλα ῥίπτειν, καὶ τὰ ἄλλα ἀσχημονεῖν· διὸ καὶ δοκεῖ βίαια εἶναι. Τῷ δ' ἀκολάστῳ ἀνάπαλιν· τὰ μὲν καθ' ἕκαστα ἑκούσια· ἐπιθυμοῦντι γὰρ καὶ ὀρεγομένῳ· τὸ δ' ὅλον, ἧττον· οὐδεὶς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἀκόλαστος εἶναι. Τὸ δ' ὄνομα τῆς ἀκολασίας καὶ ἐπὶ τὰς παιδικὰς ἁμαρτίας φέρομεν· ἔχουσι γάρ τινα ὁμοιότητα· πότερον δὲ ἀπὸ ποτέρου καλεῖται, οὐδὲν πρὸς τὰ νῦν διαφέρει. Δῆλον δ', ὅτι τὸ ὕστερον ἀπὸ τοῦ προτέρου· οὐ κακῶς δ' ἔοικε

[u] Γρ. δέ. [x] Φευκτὸν pro ἑκούσιον legunt El. et CCC.

luptatem, hæc propter dolorem: quorum alterum optabile eſt, alterum fugiendum. Ac dolor quidem naturam ejus, qui angitur, de ſuo ſtatu deturbat, et interimit: voluptas autem nihil tale facit. A voluntate igitur magis pendet: eaque propter probroſior ac flagitioſior eſt: nam et facilius eſt rerum jucundarum mediocritati ſervandæ aſſuefieri: multa enim hujuſmodi in vita quotidiana occurrunt; et aſſueſcendi exercitatio ac meditatio periculo vacat; in rebus autem formidoloſis contra evenit. Sed aliter timiditas ſponte contrahitur, aliter res ſingulares ſponte noſtra extimeſcimus: illa enim expers doloris eſt; hæc doloris magnitudine homines exterrent, et ne ſint ipſi apud ſe, efficiunt, adeo ut arma abjiciant, aliaque ſuæ perſonæ indecora faciant: itaque videntur eſſe violentæ. Contra fit in intemperante: res enim ſingulares ſponte ab eo ſuſcipiuntur, nempe concupiſcente, atque appetente: univerſum vero genus, minus: intemperans enim eſſe cupit nemo. Nomen autem intemperantiæ etiam ad errata puerilia transferimus; ineſt enim in his quædam ſimilitudo: utrum autem ab utro ſit appellatum, ad inſtitutum noſtrum nihil refert. Perſpicuum illud quidem eſt, a priore poſterius eſſe nominatum: nec male ſane tranſlatio vide-

μετενηνέχθαι· κεκολάσθαι γὰρ δεῖ τὸ τῶν αἰσχρῶν ὀρεγόμενον, καὶ πολλὴν αὔξησιν ἔχον· τοιοῦτον δὲ μάλιστα ἡ ἐπιθυμία, καὶ ὁ παῖς· κατ' ἐπιθυμίαν γὰρ ζῶσι καὶ τὰ παιδία, καὶ μάλιστα ἐν τούτοις ἡ τοῦ ἡδέος ὄρεξις. Εἰ οὖν μὴ ἔσται εὐπειθὲς καὶ ὑπὸ τὸ ἄρχον, ἐπὶ πολὺ ἥξει· ἄπληστος γὰρ ἡ τοῦ ἡδέος ὄρεξις, καὶ πανταχόθεν τῷ ἀνοήτῳ· καὶ ἡ τῆς ἐπιθυμίας ἐνέργεια αὔξει τὸ συγγενές, κἂν μεγάλαι καὶ σφοδραὶ ὦσι, καὶ τὸν λογισμὸν ἐκκρούουσι. Διὸ δεῖ μετρίας αὐτὰς εἶναι καὶ ὀλίγας, καὶ τῷ λόγῳ μηδὲν ἐναντιοῦσθαι· τὸ δὲ τοιοῦτον, εὐπειθὲς λέγομεν καὶ κεκολασμένον· ὥσπερ [y] γὰρ τὸν παῖδα δεῖ κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ παιδαγωγοῦ ζῆν, οὕτω καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν κατὰ τὸν λόγον. Διὸ δεῖ τοῦ σώφρονος τὸ ἐπιθυμητικὸν συμφωνεῖν τῷ λόγῳ· σκοπὸς γὰρ ἀμφοῖν τὸ καλόν· καὶ ἐπιθυμεῖ ὁ σώφρων ὧν δεῖ, καὶ ὡς δεῖ, καὶ ὅτε· οὕτω δὲ τάττει καὶ ὁ λόγος. Ταῦτ' οὖν ἡμῖν εἰρήσθω περὶ σωφροσύνης.

[y] Δὲ pro γὰρ C C C. et El.

tur eſſe facta; id enim caſtigandum et coercendum eſt, quod turpia concupiſcit, et quod impunitate amplificatur et propagatur: quales ſunt maxime cupiditas, et puer: nam etiam pueri cupiditatem tanquam vitæ ſuæ ſequuntur ducem, maximeque in his rerum jucundarum appetitio dominatur. Itaque ſi non parebit rationi, neque ſub ejus erit imperio, ſerpet et manabit latius: nam cum ſit inexplebilis rerum jucundarum appetitio, maximeque in ſtulto et amente: tum cupiditatis uſus vires ejus, quod cognatum eſt, amplificat, adeo, ut ſi magnæ ſint et vehementes cupiditates, mentem ac rationem de ſua ſede detrudere ac deturbare poſſint. Danda igitur opera eſt, ut mediocres ſint et modicæ, neque quicquam rationi adverſentur: atque hoc ipſum eſt, quod obediens et caſtigatum dicimus: ut enim puer e cuſtodis et magiſtri præſcriptione vivere; ſic et vis hæc concupiſcendi obtemperare rationi debet. Quocirca debet in viro temperante cum ratione concinere ea pars animi, quæ ad concupiſcendum valet: utrique enim propoſitum honeſtum eſt: appetitque temperans, quæ oportet, omnia, et quemadmodum, et quo tempore oportet: quæ quidem eſt etiam rationis lex atque inſtitutio. Ac de temperantia quidem hactenus.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΗΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ

ΤΟ Δʹ.

ARISTOTELIS

ETHICORUM NICOMACHEORUM

LIB. IV.

ΚΕΦ. αʹ.

ΛΕΓΩΜΕΝ δ' ἑξῆς [1] περὶ ἐλευθεριότητος· δοκεῖ δὲ εἶναι περὶ χρήματα μεσότης· ἐπαινεῖται γὰρ ὁ ἐλευθέριος, οὐκ ἐν τοῖς πολεμικοῖς, οὐδ' ἐν οἷς ὁ σώφρων, οὐδ' αὖ ἐν ταῖς κρίσεσιν, ἀλλὰ περὶ δόσιν χρημάτων καὶ λῆψιν· μᾶλλον δ' ἐν τῇ δόσει. Χρήματα δὲ λέγομεν πάντα, ὅσων ἡ ἀξία νομίσματι μετρεῖται. Ἔστι δὲ καὶ ἡ ἀσωτία καὶ ἡ ἀνελευθερία περὶ χρήματα ὑπερβολαὶ καὶ ἐλλείψεις· καὶ τὴν μὲν ἀνελευ-

[1] Magn. Moral. lib. i. cap. 24. et Eud. lib. iii. cap. 4.

CAP. I.

DEINCEPS de liberalitate dicamus: videtur autem eſſe mediocritas in pecuniis occupata: nam laudem invenit homo liberalis, non in rebus bellicis, neque in quibus temperans, neque rurſus in judiciis; ſed in donatione et acceptione pecuniæ: veruntamen magis in donatione. Pecunias autem appellamus omnia, quorum æſtimationem metitur nummus. Jam vero aſotia (hoc eſt, profuſio aut luxuria) et illiberalitas, ſunt in pecunia nimium et parum: atque illi-

θερίαν προσάπτομεν ἀεὶ τοῖς μᾶλλον ἢ δεῖ περὶ χρήματα σπουδάζουσι· τὴν δ᾽ ἀσωτίαν ἐπιφέρομεν ἐνίοτε συμπλέκοντες [a]τοῖς ἀκολάστοις· τοὺς γὰρ ἀκρατεῖς καὶ εἰς ἀκολασίαν δαπανηροὺς, [1]ἀσώτους καλοῦμεν· διὸ καὶ φαυλότατοι δοκοῦσιν εἶναι· πολλὰς γὰρ ἅμα κακίας ἔχουσιν. Οὐ δὴ οἰκείως προσαγορεύονται· βούλεται γὰρ ἄσωτος εἶναι, ὁ ἕν τι κακὸν ἔχων, [b]τὸ φθείρειν τὴν οὐσίαν· ἄσωτος γὰρ ὁ δι᾽ αὑτὸν ἀπολλύμενος· δοκεῖ [c]δὲ ἀπώλειά τις αὐτοῦ εἶναι καὶ ἡ τῆς οὐσίας φθορὰ, ὡς τοῦ ζῆν διὰ τούτων ὄντος. Οὕτω δὴ τὴν ἀσωτίαν ἐκδεχόμεθα. Ὧν δέ ἐστι χρεία τις, ἔστι τούτοις χρῆσθαι καὶ εὖ, καὶ κακῶς· ὁ πλοῦτος δέ ἐστι τῶν χρησίμων· ἑκάστῳ δ᾽ ἄριστα χρῆται, ὁ ἔχων τὴν [d]περὶ ἕκαστον ἀρετήν· καὶ πλούτῳ δὴ χρήσεται ἄριστα, ὁ ἔχων τὴν περὶ τὰ χρήματα ἀρετήν· οὗτος δέ ἐστιν ὁ ἐλευθέριος. Χρῆσις δ᾽ εἶναι δοκεῖ χρημάτων δαπάνη καὶ δόσις· ἡ

[a] Τοῖς ἀκολάστοις abeſt a noſtris MSS. Ven. 1. 2. et Baſ. et interpretamentum eſſe videtur. [1] Vide Cic. lib. ii. De Finibus. [b] Τὸ φθεῖρον Cam. et Andr. [c] Γὰρ pro δὲ N C. [d] Περὶ τοῦτο pro περὶ ἕκαστον habet C C C.

beralitatem quidem ſemper iis aſcribimus, qui nimio pecuniarum ſtudio tenentur; aſotiam autem attribuimus interdum hominibus intemperantibus, profuſionem cum libidine contexentes: incontinentes enim, et eos, qui in libidinem atque intemperantiam ſumptus immenſos faciunt, aſotos (hoc eſt, prodigos, vel profuſos, vel luxurioſos) appellamus: quare et improbiſſimi videntur eſſe: nam multis ſimul vitiis cooperti ſunt. Non igitur proprio nomine appellantur: aſotus enim proprie is videtur eſſe, qui uno vitio affectus eſt, nimirum eo, quod rem familiarem perdat et conſumat: nam qui per ſe, ſuaque opera perit, is eſt aſotus: videtur porro exitium quoddam ſui ipſius eſſe etiam facultatum interitio, quaſi ex his tota vivendi ratio pendeat. Profuſionem igitur hoc modo accipimus. Quarum autem rerum uſus aliquis eſt, iis et recte et perperam uti liberum ac ſolutum eſt: at divitiæ in bonis utilibus numerantur: jam qui propria cujuſque rei virtute præditus eſt, is ea re optime utitur: optime igitur et divitiis utetur is, qui virtutem eam, quæ ad pecuniarum uſum pertinet, conſecutus erit: atque hic eſt liberalis. Videtur autem pecuniarum uſus eſſe, ſumptus, et donatio: ac-

δὲ λῆψις, καὶ ἡ φυλακὴ, κτῆσις μᾶλλον· διὸ μᾶλλόν ἐςι τοῦ ἐλευθερίου τὸ διδόναι οἷς δεῖ, ἢ λαμβάνειν ὅθεν δεῖ, καὶ μὴ λαμβάνειν ὅθεν οὐ δεῖ· τῆς ἀρετῆς γὰρ μᾶλλον τὸ εὖ ποιεῖν ἢ τὸ εὖ πάσχειν, καὶ τὰ καλὰ πράττειν μᾶλλον, ἢ τὰ αἰσχρὰ μὴ πράττειν. Οὐκ ἄδηλον δ', ὅτι τῇ μὲν δόσει ἕπεται τὸ εὖ ποιεῖν, καὶ τὸ καλὰ πράττειν· τῇ δὲ λήψει, τὸ εὖ πάσχειν, ἢ μὴ [e] αἰσχροποιεῖν. Καὶ ἡ χάρις τῷ διδόντι, οὐ τῷ μὴ λαμβάνοντι· καὶ ὁ ἔπαινος δὲ μᾶλλον. Καὶ ῥᾶον δὲ τὸ μὴ λαμβάνειν τοῦ [f] δοῦναι· τὸ γὰρ οἰκεῖον ἧττον προΐενται μᾶλλον, ἢ οὐ λαμβάνουσι τὸ ἀλλότριον. Καὶ ἐλευθέριοι δὲ λέγονται οἱ διδόντες· οἱ δὲ μὴ λαμβάνοντες, οὐκ εἰς ἐλευθεριότητα ἐπαινοῦνται, ἀλλ' οὐχ ἧττον εἰς δικαιοσύνην· οἱ δὲ λαμβάνοντες οὐδὲ ἐπαινοῦνται πάνυ. Φιλοῦνται δὲ σχεδὸν μάλιστα οἱ ἐλευθέριοι [g] τῶν ἀπ' ἀρετῆς· ὠφέλιμοι γάρ· τοῦτο δὲ ἐν τῇ δόσει. Αἱ δὲ

[e] Γρ. αἰσχροπραγεῖν. [f] Γρ. διδόναι. [g] Τῶν ἀπ' ἀρετῆς, puto ſubaudiri φιλουμένων potius quam ὄντων. *Lamb.* τῶν ἀπ' ἀρ. deſunt El. et C C C.

ceptio vero et cuſtodia quærentis eſt potius, quam utentis: itaque hominis liberalis eſt magis, quibus largiendum eſt, largiri, quam et a quibus accipiendum eſt, accipere, et a quibus accipiendum non eſt, non accipere: virtutis enim proprium magis eſt bene mereri, quam beneficium accipere: et res honeſtas ac præclaras gerere magis, quam turpitudinem non admittere. Minime autem illud quidem obſcurum, aut dubium eſt, quin et donationem, beneficium conferre, reſque honeſtas agere: et acceptionem, beneficio affici, aut ſe a turpibus actionibus abſtinere, comitetur. Præterea ei, qui donat, habetur gratia, non ei, qui non accipit: potiuſque laus illi, quam huic tribuitur. Tum facilius eſt non accipere, quam dare: ſuum enim quiſque minus libenter profundere vult, quam non accipere alienum. Deinde liberales dicuntur ii, qui largiuntur: qui non accipiunt autem, non liberalitatis, ſed juſtitiæ potius nomine laudantur: at qui accipiunt, non admodum ſane laudantur. Jam vero omnium hominum, qui virtutis nomine cari ſunt, maxime diliguntur liberales: nam proſunt aliis: hoc autem in donatione ſitum eſt. Actiones autem ex virtute, et honeſtæ ſunt, et honeſti gratia

κατ' ἀρετὴν πράξεις καλαὶ, καὶ τοῦ καλοῦ ἕνεκα· [h]καὶ ὁ ἐλευθέριος οὖν δώσει τοῦ καλοῦ ἕνεκα, καὶ ὀρθῶς· οἷς γὰρ δεῖ, καὶ ὅσα, καὶ ὅτε, καὶ [i]τἆλλα ὅσα ἕπεται τῇ ὀρθῇ δόσει· καὶ ταῦτα ἡδέως ἢ ἀλύπως· τὸ γὰρ κατ' ἀρετὴν ἡδὺ ἢ ἄλυπον, ἥκιστα δὲ λυπηρόν. Ὁ δὲ διδοὺς οἷς μὴ δεῖ, ἢ μὴ τοῦ καλοῦ ἕνεκα, ἀλλὰ διά τινα ἄλλην αἰτίαν, οὐκ ἐλευθέριος, ἀλλὰ ἄλλος τις ῥηθήσεται. [k]Οὐδ' ὁ λυπηρῶς· μᾶλλον γὰρ ἕλοιτ' ἂν τὰ χρήματα τῆς καλῆς πράξεως· τοῦτο δ' οὐκ ἐλευθερίου. Οὐδὲ λήψεται δὲ, ὅθεν μὴ δεῖ· οὐδὲ γάρ ἐστι τοῦ μὴ τιμῶντος τὰ χρήματα ἡ τοιαύτη λῆψις. Οὐκ ἂν εἴη δὲ, οὔτ' αἰτητικός· οὐ γάρ ἐστι τοῦ εὖ ποιοῦντος εὐχερῶς εὐεργετεῖσθαι· ὅθεν δὲ δεῖ, λήψεται· οἷον ἀπὸ τῶν ἰδίων κτημάτων, οὐχ ὡς καλὸν, ἀλλ' ὡς ἀναγκαῖον, ὅπως ἔχῃ διδόναι. Οὐδὲ ἀμελήσει τῶν ἰδίων, βουλόμενός γε διὰ τούτων τισὶν ἐπαρκεῖν. Οὐδὲ τοῖς τυχοῦσι δώσει,

h Ita Heſiodus Ἔργ. καὶ Ἡμέρ. ver. 354.

Δὼς ἀγαθή· ἅρπαξ δὲ κακή, θανάτοιο δότειρα.
Ὃς μὲν γάρ κεν ἀνὴρ ἐθέλων, ὅγε κἂν μέγα δώῃ,
Χαίρει τῷ δώρῳ, καὶ τέρπεται ὃν κατὰ θυμόν.

i Γρ. τῶν ἄλλων.

k Οὐδ' ὁ διδοὺς λυπηρῶς CCC. ὁ λυπηρὸς El. Ven. 1. et 2.

ſuſcipiuntur: dabit igitur liberalis honeſti cauſa, et recte dabit: nam et quibus dandum eſt, et quantum, et quo tempore, et cætera omnia adhibebit, quæ rectam dandi rationem conſequuntur: eaque libenter et jucunde præſtabit, aut certe non gravate: nam quod virtuti convenienter geritur, aut jucundum eſt, aut a moleſtia vacuum, moleſtum autem minime. At qui dat vel quibus dandum non eſt, vel non honeſti gratia, ſed aliqua alia cauſa impulſus, hic non eſt liberalis, ſed aliquo alio nomine appellabitur. Atque adeo ne is quidem, qui gravate dat: hic enim pecuniam honeſtis actionibus anteponet, quod minime convenit liberali. Nec vero unde non oportet, accipiet liberalis: nam hoc accipiendi genus non eſt ejus, qui pecuniam nihil æſtimat. Nec erit in poſcendo procax; non enim hominis eſt benefici, facile beneficium accipere: accipiet tamen unde debebit: verbi gratia, de ſuis bonis, et fructibus: non quod honeſtum ſit, ſed quod neceſſarium, ut habeat dandi facultatem. Nec ſuam rem familiarem negliget, quippe qui velit ex hac aliquibus commodare, eiſque ſuppeditare, quæ deſiderant. Neque qui-

ἵνα ἔχῃ διδόναι οἷς δεῖ, καὶ ὅτε, καὶ [l] οὗ καλόν. Ἐλευθερίου δέ ἐστι σφόδρα καὶ τὸ ὑπερβάλλειν ἐν τῇ δόσει, ὥστε καταλείπειν ἑαυτῷ ἐλάττω· [m] τὸ γὰρ μὴ ἐπιβλέπειν ἐφ' ἑαυτὸν, ἐλευθερίου. Κατὰ τὴν οὐσίαν δ' ἡ ἐλευθεριότης λέγεται· οὐ γὰρ ἐν τῷ πλήθει τῶν διδομένων τὸ ἐλευθέριον, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ διδόντος ἕξει· αὕτη δὲ κατὰ τὴν οὐσίαν δίδωσιν. Οὐθὲν δὲ κωλύει ἐλευθεριώτερον εἶναι τὸν τὰ ἐλάττω διδόντα, ἐὰν ἀπὸ ἐλαττόνων διδῷ. [n] Ἐλευθεριώτεροι δὲ εἶναι δοκοῦσιν οἱ μὴ κτησάμενοι, ἀλλὰ παραλαβόντες τὴν οὐσίαν· ἄπειροί τε γὰρ τῆς ἐνδείας· καὶ πάντες ἀγαπῶσι μᾶλλον τὰ αὑτῶν ἔργα, ὥσπερ οἱ γονεῖς καὶ οἱ ποιηταί. Πλουτεῖν δ' οὐ ῥᾴδιον τὸν ἐλευθέριον, μήτε ληπτικὸν ὄντα, μήτε φυλακτικὸν, προετικὸν δὲ, καὶ μὴ τιμῶντα [o] δι' αὐτὰ τὰ χρήματα, ἀλλ' ἕνεκα τῆς

l Ὅπου pro οὗ C C C. et El. m Τὸ γὰρ μὴ πρὸς τὴν οἰκείαν χρείαν ὁρᾷν τῆς μεγίστης ἐλευθεριότητος σημεῖόν ἐστιν: *Utilitatem quippe ſuam negligere, maximæ liberalitatis ſignum eſt.* Andr. n In hunc ſenſum ſunt verba Socratis ad Cephalum Plat. lib. i. De Republ. Ἐμοὶ ἔδοξας οὐ σφόδρα ἀγαπᾷν τὰ χρήματα· τοῦτο δὲ ποιοῦσιν ὡς τὸ πολὺ οἳ ἂν μὴ αὐτοὶ κτήσωνται· οἱ δὲ κτησάμενοι, διπλῇ ἢ οἱ ἄλλοι ἀσπάζονται αὐτά. Ὥσπερ γὰρ οἱ ποιηταὶ τὰ αὑτῶν ποιήματα, καὶ οἱ πατέρες τοὺς παῖδας ἀγαπῶσι, ταύτῃ τε δὴ καὶ οἱ χρηματισάμενοι, περὶ τὰ χρήματα σπουδάζουσιν, ὡς ἔργον ἑαυτῶν, καὶ κατὰ τὴν χρείαν, ἧπερ οἱ ἄλλοι. Χαλεποὶ οὖν καὶ ξυγγενέσθαι εἰσὶν, οὐδὲν ἐθέλοντες ἐπαινεῖν ἀλλ' ἢ τὸν πλοῦτον. o Γρ. δι' αὐτόν.

buſlibet largietur, ut ſuppetat ei quod largiri poſſit, quibus oportet, et quo tempore, et ubi honeſtum eſt. Magnopere autem proprium eſt hominis liberalis, ita in dando modum ſuperare, ut ſibi pauciora relinquat: nam ſui rationem non habere, liberalis eſt. Jam vero ex facultatibus et penditur et appellatur liberalitas: non enim in multitudine eorum, quæ dantur, ſed in habitu ejus, qui dat, ſita vis eſt liberalitatis: hic autem dat pro facultatibus. Nihil ergo prohibet eum eſſe liberaliorem, qui pauciora donet, ſi modo ex paucioribus donet. Videntur porro liberaliores eſſe, qui ſuas facultates non quæſiverunt, ſed ab aliis partas acceperunt: egeſtatis enim incommodum non ſunt experti: præterea ſua cuique facta ſunt cariora, ut parentibus et poetis. Difficile eſt autem liberalem divitem eſſe, quippe qui nec ad accipiendum ſit attentus, nec ad cuſtodiendum pertinax, ſed ad profundendum facilis ac paratus, et pecuniam non propter ſe ſed beneficii conferendi cauſa, magni æſtimans. Idcirco et vulgus cri-

δόσεως. Διὸ καὶ [p]ἐγκαλεῖται τῇ τύχῃ, ὅτι οἱ μάλιστα ἄξιοι ὄντες ἥκιστα πλουτοῦσι. Συμβαίνει δὲ οὐκ ἀλόγως τοῦτο· οὐ γὰρ οἷόν τε χρήματ' ἔχειν, μὴ ἐπιμελούμενον, ὅπως ἔχῃ· ὥσπερ οὐδὲ ἐπὶ τῶν ἄλλων. [q]Οὐ μὴν δώσει γε οἷς οὐ δεῖ, οὐδ' ὅτε μὴ δεῖ, οὐδ' ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· οὐ γὰρ ἂν ἔτι πράττοι κατὰ τὴν ἐλευθεριότητα· καὶ εἰς ταῦτα ἀναλώσας, οὐκ ἂν ἔχοι εἰς ἃ δεῖ ἀναλίσκειν· ὥσπερ γὰρ εἴρηται, ἐλευθέριός ἐστιν ὁ κατὰ τὴν οὐσίαν δαπανῶν, καὶ εἰς ἃ δεῖ· ὁ δὲ ὑπερβάλλων, ἄσωτος. [r]Διὸ τοὺς τυράννους οὐ λέγομεν ἀσώτους· τὸ γὰρ πλῆθος τῆς κτήσεως οὐ δοκεῖ ῥᾴδιον εἶναι ταῖς δόσεσι καὶ ταῖς δαπάναις ὑπερβάλλειν. Τῆς ἐλευθεριότητος δὴ μεσότητος οὔσης περὶ χρημάτων δόσιν καὶ λῆψιν, ὁ ἐλευθέριος καὶ δώσει καὶ δαπανήσει εἰς ἃ δεῖ, καὶ ὅσα δεῖ, ὁμοίως ἐν μικροῖς καὶ μεγάλοις· καὶ ταῦτα ἡδέως. Καὶ λήψεται ὅθεν δεῖ, καὶ ὅσα δεῖ· τῆς ἀρετῆς γὰρ περὶ ἄμφω οὔσης μεσότητος, ποιήσει ἀμφότερα ὡς

[p] Γρ. ἐγκαλεῖται ἡ τύχη. [q] Γρ. οὐ μέν. [r] Διὰ τοῦτο τοὺς τυράννους οὐ λέγομεν ἀσώτους, καί τοι πολλὰ καὶ ἄμετρα διδόντας. Andr.

minari fortunam ſolet, quod minime omnium divites ſunt, qui divitiis et copiis rei familiaris ſunt digniſſimi. Sed hoc non temere contingit: neque enim fieri poteſt, ut pecuniis abundet is, qui nullam diligentiam, ut pecunioſus ſit, adhibet: quemadmodum neque quicquam aliud ſine ſtudio ac diligentia comparatur. Non tamen aut quibus non debet, aut quo tempore non debet, aut cæteris id genus honeſti formulis neglectis, dabit: non enim jam liberalitati convenienter ageret: et, ſi ſumptum in hæc faceret, unde impenderet in ea, quæ ſumptum deſiderant, non haberet: eſt enim is liberalis (ut diximus) qui et pro facultatibus, et quas in res oportet, ſumptum facit: qui autem modum tranſit, aſotus. Itaque reges, aſotos dicere non ſolemus: rerum enim, quas poſſident, vim et copiam, non videtur eſſe facile donationibus et ſumptibus ſuperare. Quoniam igitur liberalitas, mediocritas eſt, quæ in dandis et accipiendis pecuniis vertitur: largietur et impendet liberalis in eas res, in quas debet, et quantum debet, non aliter in parvis, quam in magnis; atque hæc faciet libenter et jucunde. Præterea unde et quantum accipere debet, accipiet: nam cum virtus hæc

δεῖ· ἕπεται γὰρ τῇ ἐπιεικεῖ δόσει ἡ τοιαύτη λῆψις· ἡ δὲ μὴ τοιαύτη, ἐναντία ἐστίν. Αἱ μὲν οὖν ἑπόμεναι, γίγνονται ἅμα ἐν τῷ αὐτῷ· αἱ δὲ ἐναντίαι, δῆλον ὡς οὔ. Ἐὰν δὲ παρὰ τὸ δέον καὶ τὸ καλῶς ἔχον συμβαίνῃ αὐτῷ ἀναλίσκειν, [s] λυπηθήσεται, μετρίως δὲ, καὶ ὡς δεῖ· τῆς ἀρετῆς γὰρ καὶ ἥδεσθαι καὶ λυπεῖσθαι ἐφ' οἷς δεῖ, καὶ ὡς δεῖ. Καὶ εὐκοινώνητος δ' ἐστὶν ὁ ἐλευθέριος εἰς χρήματα· δύναται [t] γὰρ ἀδικεῖσθαι, μὴ τιμῶν γε τὰ χρήματα· [u] καὶ μᾶλλον ἀχθόμενος, εἴ τι δέον μὴ ἀνάλωσεν, ἢ λυπούμενος, εἰ μὴ δέον τι ἀνάλωσε· καὶ [x] τῷ Σιμωνίδῃ οὐκ ἀρεσκόμενος. Ὁ δ' ἄσωτος καὶ ἐν τούτοις διαμαρτάνει· οὔτε γὰρ ἥδεται ἐφ' οἷς δεῖ, οὔτε ὡς δεῖ· οὔτε λυπεῖ-

[s] Γρ. λυπήσεται. [t] Οὖν pro γὰρ Zuing. habet. [u] Τὸ μὲν γὰρ δαπανῆσαί ποτε παρὰ τὸ δέον, περὶ χρήματά ἐστιν ἡ ζημία, καὶ οὐ τοσοῦτον λυπεῖ τὸν ἐλευθέριον· τὸ δὲ μὴ εἰς τὸ δέον δαπανῆσαι, περὶ τὸ δέον καὶ τὴν ἀρετὴν ἡ ζημία γίνεται· καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον λυπεῖ· ὥστε οὐδὲ τὴν Σιμωνίδου δέχεται παραίνεσιν, τἀναντία ὑποτιθεμένου. *Nam cum aliquid, quod non necesse est, consumpserit, pecuniarum damnum patitur, quod non ita tangit liberalem; at si aliquid, ubi necesse est, non consumpserit, in officio peccat, ideoque hoc virtutis damnum est: ac propterea magis dolet: quare nec Simonidis admittit consilium, qui contra suadet.* Andr. [x] De Simonidis poetæ sordibus hæc scribit Plutarch. in lib. εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον. Σιμωνίδης ἔλεγε πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας αὐτῷ φιλαργυρίαν, ὅτι τῶν ἄλλων ἀπεστερημένος διὰ τὸ γῆρας ἡδονῶν, ὑπὸ μιᾶς ἔτι γηροβοσκεῖται τῆς ἀπὸ τοῦ κερδαίνειν. *Simonides eum ob avaritiam culpantibus respondit, se per senectutem reliquis spoliatum voluptatibus, unica lucrandi oblectatione gravem recreare ætatem.* Vide ejusdem lib. περὶ τῶν ὑπὸ θείου βραδέως τιμωρουμένων. Athen. lib. xiv. et Stob. λόγῳ η'.

mediocritas sit ad utrumque pertinens, utrumque, quemadmodum debet, administrabit: bonam enim donationem similis consequitur acceptio: quæ autem similis non est, contraria est. Quæ igitur se mutuo consequuntur, simul in eodem inesse possunt: contrarias in eodem inesse non posse, perspicuum est. Quod si ei evenerit, ut contra atque oporteat, aut præter honestum, sumptum faciat, ægre feret ille quidem, sed modice, et quemadmodum debet: virtutis est enim, et quibus rebus, et quomodo lætandum et dolendum est, lætari ac dolere. In re autem pecuniaria facilem se ac commodum præbet liberalis: quoniam igitur pecuniam contemnit, ad accipiendum injuriam expositus est: magis tamen gravatur, se, cum res postularet, sumptum non fecisse, quam, cum facere non oporteret, fecisse, moleste fert: neque ei probatur Simonides. Prodigus autem etiam in his offendit: nam neque gaudet, neque dolet quibus, aut quomodo debet: quod ex iis, quæ

Affable.

ται· ἔσται δὲ προϊοῦσι φανερώτερον. Εἴρηται δ' ἡμῖν ὅτι ὑπερβολαὶ καὶ ἐλλείψεις εἰσὶν, ἡ ἀσωτία καὶ ἡ ἀνελευθερία· καὶ ἐν δυσὶν, ἐν δόσει καὶ λήψει· καὶ τὴν δαπάνην γὰρ εἰς τὴν δόσιν τίθεμεν. Ἡ μὲν οὖν ἀσωτία, τῷ διδόναι καὶ μὴ λαμβάνειν ὑπερβάλλει, τῷ δὲ λαμβάνειν ἐλλείπει· ἡ δὲ ἀνελευθερία, τῷ διδόναι μὲν ἐλλείπει, τῷ λαμβάνειν δ' ὑπερβάλλει, [y] πλὴν ἐπὶ μικροῖς. Τὰ μὲν οὖν τῆς ἀσωτίας οὐ πάνυ [z] συνδυάζεται· οὐ γὰρ ῥᾴδιον μηδαμόθεν λαμβάνοντα, πᾶσι διδόναι· ταχέως γὰρ ἐπιλείπει ἡ οὐσία τοὺς διδόντας ἰδιώτας· οἵπερ καὶ δοκοῦσιν ἄσωτοι εἶναι. [a] Ἐπεὶ ὅγε τοιοῦτος [b] δόξαι ἂν οὐ μικρῷ βελτίων εἶναι τοῦ ἀνελευθέρου· εὐίατός τε γάρ ἐστι καὶ

[y] Lambinus τὸ πλὴν vertit *præterquam:* ſed, ni fallor, male. Pro nobis aperte facit Euſtrat. cujus hæc ſunt verba: *πλὴν ἐπὶ μικροῖς, οὗτοι ἐπονείδιστοί εἰσιν, οἷον καὶ οἱ μικροκλέπται καλούμενοι· οἱ γὰρ ἐν τῷ τὰ μεγάλα λαμβάνειν ὑπερβάλλοντες, οἷοί εἰσι καὶ οἱ τύραννοι, ἄπληστοι, καὶ πλεονέκται, καὶ ἄδικοι, καὶ ἀσεβεῖς, οὐκ ἀνελεύθεροι καλοῦνται. Cæterum in parvis rebus, cujuſmodi ſunt, qui parvos quæſtus ſordide conquirunt, paucorumque compilatores ac raptores dicuntur: nam qui in magnis accipiendis excedunt, quales ſunt tyranni, inſatiabiles potius, alienorum uſurpatores, et injuſti, atque impii, quam illiberales dicuntur.* [z] Nam cum aſotiæ ſit proprium, multa largiri et nihil accipere; certe ſi profundat, et nihil accipiat, ad extremam redigetur inopiam; neque duæ iſtæ actiones diu conjunctæ manebunt, ſed cito decoxerit hunc in modum aſotus. Inquit igitur Ariſt. actiones aſoti geminæ non admodum conjunguntur, hoc eſt, raro ſimul in uno eodemque reperiuntur, quoniam plerumque cum actione profuſe largiendi conjungitur actio a quibuſvis per fas nefaſque accipiendi. Sunt alii (ut Ven. 1. 2. Baſ. El. et N C.) qui legunt *οὐ πάνυ συναύξεται,* hoc eſt, aſotia, cum diu durare nequeat propter immodicam profuſionem, certe multum augeri et altas radices agere non poterit. *Zuing. συνδιασώζεται, una conſervantur,* in quibuſdam legi admonet Turnebus. [a] Ἐπειθ' ὅγε Zuing. [b] Γρ. δόξειεν.

poſterius dicentur a nobis, planum fiet. Atque hoc quidem jam diximus, profuſionem et illiberalitatem, nimium eſſe et parum: idque utrumque in duobus conſiſtere, in donando ſcilicet, et accipiendo: nam et ſumptum in genere donationis locamus. Ac profuſio quidem donando, et non accipiendo modum ſuperat, accipiendo autem deſerit: illiberalitas vero donando modum deſerit, accipiendo ſuperat, tamen in parvis. Ea igitur, quæ profuſionis propria ſunt, non admodum copulantur, neque una augeſcunt: non enim facile eſt eum, qui a nemine accipiat, omnibus donare: nam celeriter deficiunt eos facultates, qui cum ſint privati, plus æquo largiuntur: qui quidem et aſoti videntur eſſe. Deinde hic talis videtur non paulò melior eſſe avaro: facile enim poteſt ad ſanitatem reverti et

ὑπὸ τῆς ἡλικίας, καὶ ὑπὸ τῆς ἀπορίας, καὶ ἐπὶ τὸ μέσον δύναται ἐλθεῖν· ἔχει γὰρ τὰ τοῦ ἐλευθερίου· καὶ γὰρ δίδωσι, καὶ οὐ λαμβάνει· οὐδέτερον δ' ὡς δεῖ, οὐδ' εὖ. Εἰ δὴ τοῦτο ἠθισθείη, ἤ πως ἄλλως μεταβάλλοι, εἴη ἂν ἐλευθέριος· δώσει γὰρ οἷς δεῖ, καὶ οὐ λήψεται ὅθεν οὐ δεῖ. Διὸ καὶ δοκεῖ οὐκ εἶναι φαῦλος τὸ ἦθος· οὐ γὰρ μοχθηροῦ, οὐδὲ ἀγεννοῦς, τὸ ὑπερβάλλειν διδόντα καὶ μὴ λαμβάνοντα· ἠλιθίου δέ. Ὁ δὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἄσωτος, πολὺ δοκεῖ βελτίων τοῦ ἀνελευθέρου εἶναι, διά τε τὰ εἰρημένα, καὶ ὅτι ὁ μὲν ὠφελεῖ πολλοὺς, ὁ δὲ οὐθένα· ἀλλ' οὐδὲ αὐτόν. Ἀλλ' οἱ πολλοὶ τῶν ἀσώτων, καθάπερ εἴρηται, καὶ λαμβάνουσιν ὅθεν μὴ δεῖ, καί εἰσι κατὰ τοῦτο ἀνελεύθεροι. Ληπτικοὶ δὲ γίνονται, διὰ τὸ βούλεσθαι μὲν ἀναλίσκειν, [c] εὐχερῶς δὲ τοῦτο ποιεῖν μὴ δύνασθαι· ταχὺ γὰρ ἐπιλείπει αὐτοὺς τὰ ὑπάρχοντα. Ἀναγκάζονται οὖν ἑτέρωθεν πορίζειν· ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ μηθὲν τοῦ καλοῦ φροντίζειν,

[c] Εὐχερῶς δὲ τοῦτο μὴ ποιεῖν legunt Andr. El. et C C C. et δύνασθαι omittunt.

ætatis maturitate correctus, et inopia coactus: potest etiam ad mediocritatem pervenire: in eo enim insunt ea omnia, quæ conveniunt liberali; nam et donat, et non accipit: sed neutrum neque ut debet, neque bene. Quod si huic rei assuescat, aut aliqua alia ratione immutetur, jam fit liberalis: nam et quibus erit dandum, dabit, neque unde accipere nefas erit, accipiet. Itaque non male moratus esse videtur: non enim improbi, neque humilis aut degeneris hominis est, sed stulti potius, largiendo et non accipiendo modum superare. Qui autem hoc modo prodigus est, is avaro multo melior videtur esse, cum propter eas causas, quas diximus, tum quod hic juvat multos, ille neminem, atque adeo ne se ipsum quidem. Sed plerique prodigi, quemadmodum a nobis dictum est, et unde non debent, accipiunt, et eo ipso sunt illiberales. Efficiuntur autem ad accipiendum faciles ac propensi, propterea quod cum sumptus facere velint, hoc assequi non facile possunt: nam cito deficiunt eos rei familiaris copiæ. Aliunde igitur, quam de suo, largiri aliis et suppeditare coguntur: simulque quia nullam honesti rationem ducunt, sine religione, nulloque discrimine undique corradunt:

ὀλιγώρως καὶ πάντοθεν λαμβάνουσι· διδόναι γὰρ ἐπιθυμοῦσι· τὸ δὲ πῶς, ἢ πόθεν, οὐθὲν αὐτοῖς διαφέρει. Διόπερ οὐδὲ ἐλευθέριοι αἱ δόσεις αὐτῶν εἰσιν· οὐ γὰρ καλαί, οὐδὲ τούτου αὐτοῦ ἕνεκα, οὐδὲ ὡς δεῖ· ἀλλ' ἐνίοτε οὓς δεῖ πένεσθαι, τούτους πλουσίους ποιοῦσι, καὶ τοῖς μὲν μετρίοις τὰ ἤθη, οὐδὲν ἂν δοῖεν, τοῖς δὲ [d] κόλαξιν, ἤ τινα ἄλλην ἡδονὴν πορίζουσι, πολλά. Διὸ καὶ ἀκόλαστοι αὐτῶν εἰσιν οἱ πολλοί· εὐχερῶς γὰρ ἀναλίσκοντες, καὶ εἰς τὰς ἀκολασίας δαπανηροί εἰσι· καὶ διὰ τὸ μὴ πρὸς τὸ καλὸν ζῆν, πρὸς τὰς ἡδονὰς ἀποκλίνουσιν. Ὁ μὲν οὖν ἄσωτος ἀπαιδαγώγητος γενόμενος, εἰς ταῦτα μεταβαίνει· τυχὼν δ' ἐπιμελείας, εἰς τὸ μέσον καὶ τὸ δέον ἀφίκοιτ' ἄν. Ἡ δ' ἀνελευθερία ἀνίατός ἐστι· δοκεῖ γὰρ τὸ γῆρας καὶ πᾶσα ἀδυναμία ἀνελευθέρους ποιεῖν· καὶ συμφυέστερον τοῖς ἀνθρώποις τῆς ἀσωτίας· οἱ γὰρ πολλοὶ φιλοχρήματοι μᾶλλον, ἢ δοτικοί. Καὶ διατείνει δὲ ἐπιπολύ, καὶ πολυειδές ἐστι· πολλοὶ γὰρ τρόποι δοκοῦσι τῆς ἀνελευθερίας εἶναι· ἐν δυσὶ γὰρ οὖσα, τῇ

[d] Κολάζουσιν El.

largiendi enim cupiditate flagrant: quomodo, aut unde largiantur, ſuſque deque habent. Quare ne liberales quidem ſunt eorum donationes: nam nec honeſtæ ſunt, nec honeſti cauſa fiunt, nec ut par eſt: ſed interdum quos homines oporteat in paupertate ætatem agere, hos collocupletant: et cum iis, qui temperatis et probatis ſint moribus, nihil donent, in aſſentatores, aliarumve voluptatum miniſtros, multa largiter effundunt. Itaque et plerique eorum ſunt intemperantes: nam cum facile impendant, etiam in res obſcœnas, et ab intemperantia natas, ſumptuoſi ſunt: et quia vitam ſuam honeſti regula non dirigunt, ad voluptates propenſiores evadunt. Prodigus igitur ſi cuſtode et magiſtro careat, in hæc delabitur: alicujus autem cura et diligentia nixus, ad mediocritatem, et ad id, quod oportet, perveniat. Illiberalitas autem atque avaritia, inſanabilis eſt: videtur enim ſenectus et omnis imbecillitas illiberales efficere: eaque magis in hominibus innaſcitur, quam profuſio: nam plerique omnes pecuniæ ſtudio ducuntur potius, quam ad largiendum prompti ſunt. Tum etiam latiſſime manat, et eſt multiplex: multa enim genera multique modi avaritiæ videntur eſſe: cum enim in

τε ἐλλείψει τῆς δόσεως, καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῆς λήψεως, οὐ πᾶσιν ὁλόκληρος παραγίνεται, ἀλλ' ἐνίοτε χωρίζεται· καὶ οἱ μὲν τῇ λήψει ὑπερβάλλουσιν, οἱ δὲ τῇ δόσει ἐλλείπουσιν. [1]Οἱ μὲν γὰρ ἐν ταῖς τοιαύταις προσηγορίαις, οἷον φειδωλοὶ, γλίσχροι, κίμβικες, πάντες τῇ δόσει ἐλλείπουσι· τῶν δὲ ἀλλοτρίων οὐκ ἐφίενται, οὐδὲ βούλονται λαμβάνειν, οἱ μὲν διά τινα ἐπιείκειαν καὶ εὐλάβειαν τῶν αἰσχρῶν· δοκοῦσι γὰρ ἔνιοι, ἢ φασί γε διὰ τοῦτο φυλάττειν, ἵνα μή ποτε ἀναγκασθῶσιν αἰσχρόν τι πρᾶξαι. Τούτων δὲ καὶ ὁ κυμινοπρίστης, καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος, ὠνόμασται δὲ ἀπὸ τῆς ὑπερβολῆς τοῦ μηθενὶ ἂν δοῦναι. Οἱ δ' αὖ διὰ φόβον ἀπέχονται τῶν ἀλλοτρίων, ὡς οὐ ῥᾴδιον τὸ αὐτὸν μὲν τὰ ἑτέρων λαμβάνειν, τὰ δὲ αὐτοῦ ἑτέρους μή. Ἀρέσκει οὖν αὐτοῖς, τὸ μήτε λαμβάνειν, μήτε διδόναι. Οἱ δ' αὖ κατὰ τὴν λῆψιν ὑπερβάλλουσι τῷ πάντοθεν λαμβάνειν καὶ πᾶν· οἷον οἱ τὰς ἀνελευθέρους ἐργασίας ἐργαζόμενοι, καὶ πορνοβοσκοὶ, καὶ πάντες οἱ τοιοῦτοι, καὶ τοκισταὶ, [f]καὶ τὰ μικρὰ ἐπὶ

[1] Vide Magn. Moral. lib. i. cap. 25.

[f] Καὶ ἐπὶ μικρῷ, καὶ ἐπὶ πολλῷ, legendum ſuſpicabar: nunc video ita et Vet. Interp. legere. Igitur *ſive parvo ſive ma-*

duabus rebus vertatur, et in dando infra modum, et in ſupra modum accipiendo, haudquaquam integra ineſt in omnibus, ſed interdum divellitur ac ſejungitur; aliique reperiuntur, qui accipiendo modum ſuperant, alii qui dando deferunt. Nam in quos quadrant tales appellationes, verbi gratia, parci, tenaces, ſordidi; omnes hi in largiendo modum deferunt: ſed aliena nec appetunt, nec accipere volunt, alii quidem æquitate et bonitate quadam, rerumque turpium cavendarum ſtudio adducti: videntur enim nonnulli, aut certe dicunt, ſe idcirco ſua ſervare ac tenere, ut ne quid aliquando turpe admittere cogantur. Horum in numero eſt et cuminiſector, et quiſquis talis eſt, qui ex eo nomen traxit, quod ſupra modum a dando abhorreat. Alii autem metu deterriti ſe a rebus alienis abſtinent, proinde quaſi non ſit facile, eum, qui aliena tollat, ſua ab aliis intacta retinere. Placet igitur eis neque ab aliis accipere, neque aliis dare. Alii rurſus in accipiendo ſunt nimii, quia undique et quidlibet accipiunt: quales ſunt ii, qui illiberales operas præſtant, ſordidaſque artes exercent, et lenones, et omnes hujus notæ homines, et fœ-

πολλῷ· πάντες γὰρ οὗτοι ὅθεν οὐ δεῖ λαμβάνουσι, καὶ ὁπόσον οὐ δεῖ. Κοινὸν δ' ἐπ' αὐτοῖς ἡ αἰσχροκέρδεια φαίνεται· πάντες γὰρ ἕνεκα κέρδους, καὶ τούτου μικροῦ, ὀνείδη ὑπομένουσι. Τοὺς γὰρ τὰ μεγάλα, [g]μὴ ὅθεν δεῖ, λαμβάνοντας, μηδὲ ἃ δεῖ, [h]οὐδὲ λέγομεν ἀνελευθέρους, οἷον τοὺς τυράννους, πόλεις πορθοῦντας καὶ ἱερὰ συλῶντας, ἀλλὰ πονηροὺς μᾶλλον, καὶ ἀσεβεῖς, καὶ ἀδίκους. Ὁ μέν τοι κυβευτὴς, καὶ ὁ λωποδύτης, καὶ ὁ λῃστὴς, τῶν ἀνελευθέρων εἰσίν· αἰσχροκερδεῖς γάρ· κέρδους γὰρ ἕνεκα ἀμφότεροι πραγματεύονται, καὶ ὀνείδη ὑπομένουσι· καὶ οἱ μὲν κινδύνους τοὺς μεγίστους, ἕνεκα τοῦ λήμματος· οἱ δὲ ἀπὸ τῶν φίλων κερδαίνουσιν, οἷς δεῖ διδόναι. Ἀμφότεροι δὴ ὅθεν οὐ δεῖ κερδαίνειν βουλόμενοι, αἰσχροκερδεῖς· καὶ πᾶσαι δὴ αἱ τοιαῦται λήψεις ἀνελεύθεροι. Εἰκότως δὲ τῇ ἐλευθεριότητι ἀνελευθερία ἐναντίον λέγεται· μεῖζόν τε γάρ ἐστι κακὸν τῆς

gno fœnore pecuniam ſuam locet aliquis, ſordidus et turpis lucri cupidus habendus eſt. *Mur.* Huic opinioni favet El. qui legit καὶ ἐπὶ πολλῷ. Eorum, qui pro recepta lectione contendunt, alii ſubintelligi volunt διδόντες, ut ſenſus ſit: et *qui res dant parvas, magnam mercedem accepturi:* alii vero λαμβάνοντες, ut ſignificet, et *qui magno pretio* (ſc. dignitatis et famæ damno) *parva accipiunt.* Hujuſmodi ſunt ſcurræ, cæterique turpis artificii homines. Vide Zuing. et Vict. [g] Μὴ ὅθεν δὲ δεῖ noſtri MSS. [h] Οὐ λέγομεν N C. et Ven. 1. 2.

neratores, et ii, quibus exiguum lucrum magna mercede conſtat: hi enim omnes a quibus non debent, et quantum non debent, auferunt. Communis autem eorum videtur eſſe lucri turpitudo: omnes enim propter quæſtum, eumque exiguum, turpitudinem ac dedecus ſubeunt. Nam qui magna, et a quibus, et quæ non debent, auferunt, quales ſunt tyranni, qui urbes evertunt, templaque expilant; eos non avaros, ſed improbos potius, et impios, et injuſtos dicimus. Jam aleator, et graſſator, qui obvios ſpoliat, et latro, in numero illiberalium ſunt habendi: nam turpem quæſtum conſectantur: quæſtus enim cauſa utrique in negotio verſantur, et dedecora ignominiaſque perferunt: atqui hi quidem lucri gratia maximis in periculis verſantur; illi ab amicis, quibus donare debebant, lucrum faciunt. Utrique igitur, quoniam ab iis, a quibus non debent, lucrum captant, turpis quæſtus ſtudioſi dicendi ſunt: omneſque tales accipiendi rationes et viæ ſunt illiberales. Merito autem illiberalitas liberalitati contraria eſſe dicitur: nam cum malum ſit profuſione majus, tum facilius ac

ἀσωτίας, καὶ μᾶλλον ἐπὶ ταύτην ἁμαρτάνουσιν, ἢ κατὰ τὴν λεχθεῖσαν ἀσωτίαν. Περὶ μὲν οὖν ἐλευθεριότητος καὶ τῶν ἀντικειμένων κακιῶν, τοσαῦτ' εἰρήσθω.

ΚΕΦ. βʹ.

ΔΟΞΕΙΕ[i] δ' ἂν ἀκόλουθον εἶναι καὶ περὶ μεγαλοπρεπείας διελθεῖν· δοκεῖ γὰρ καὶ αὐτὴ περὶ χρήματά τις ἀρετὴ εἶναι· οὐχ ὥσπερ δ' ἡ ἐλευθεριότης διατείνει περὶ πάσας τὰς ἐν χρήμασι πράξεις, ἀλλὰ περὶ [k]τὰς δαπανηρὰς μόνον. Ἐν τούτοις δ' ὑπερέχει τῆς ἐλευθεριότητος μεγέθει· καθάπερ γὰρ τοὔνομα αὐτὸ ὑποσημαίνει, ἐν μεγέθει πρέπουσα δαπάνη ἐστί. Τὸ δὲ μέγεθος πρός τι· οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ δαπάνημα τριηράρχῳ καὶ [l]ἀρχιθεώρῳ. Τὸ πρέπον δὴ πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐν ᾧ, [m]καὶ ἅ. Ὁ δὲ ἐν μικροῖς ἢ ἐν μετρίοις κατ' ἀξίαν δαπανῶν, οὐ λέγεται μεγαλοπρεπής· οἷον τό,

—[n]πολλάκι δόσκον ἀλήτῃ·

[i] Γρ. δόξαι. [k] Τὰ δαπανηρὰ forte, præcipue cum addat ἐν τούτοις. *Muret.* [l] Ἀρχιθεωρῷ Baſ. et Ven. 1. ſervato accentu ſimplicis vocabuli θεωρός. Noſtrum accentum tueri poſſumus aliis ſimilibus, ut ſunt ἀρχίατρος, ἀρχιστράτηγος. *Sylb.* [m] Γρ. περὶ ἅ. περὶ ὅ El. et C C C. Hæc lectio Mureto placuit, qui vult ἐν ᾧ καὶ περὶ ὅ, ἐκ παραλλήλου dici. [n] Verba ſunt Ulyſſis ſtipem ab Antinoo petentis. Odyſſ. ρʹ. ver. 420.

ſæpius in hac, quam in illa, quam diximus, profuſione homines offendunt. Ac de liberalitate quidem, iiſque vitiis, quæ cum ea pugnant, hactenus.

CAP. II.

SEQUITUR ut et de magnificentia differamus: nam ea quoque virtus quædam videtur eſſe in pecuniis occupata: verum non, ut liberalitas, ad omnes pecuniarias actiones, ſed ad ſumptuarias duntaxat pertinet. In his autem liberalitatem magnitudine ſuperat: nam ut nomen ipſum ſubindicat, ſumptus eſt in rebus amplis et magnis decorus. Magnitudo autem ad aliquid refertur: neque enim ſumptus idem trierarchum decet, et ſpectaculorum præfectum. Decorum igitur et perſonæ, quæ impendit, et rei in quam impendit, et pecuniæ quæ impenditur, ſpectatur. Qui autem ſumptus facit in res parvas, vel mediocres pro earum rerum dignitate, is non dicitur magnificus: ut qui dicebat,

—mendicoque vago dare ſæpe ſolebam:

ἀλλ' ὁ ἐν μεγάλοις, οὗτος· ὁ μὲν γὰρ μεγαλοπρεπὴς, ἐλευθέριος· ὁ δὲ ἐλευθέριος, οὐθὲν μᾶλλον μεγαλοπρεπής. Τῆς τοιαύτης δ' ἕξεως ἡ μὲν ἔλλειψις, μικροπρέπεια καλεῖται· ἡ δ' ὑπερβολὴ, βαναυσία καὶ ἀπειροκαλία· καὶ ὅσαι τοιαῦται οὐχ ὑπερβάλλουσαι τῷ μεγέθει περὶ ἃ δεῖ, ἀλλ' ἐν οἷς οὐ δεῖ, λαμπρυνόμεναι. Ὕστερον δὲ περὶ αὐτῶν ἐροῦμεν. Ὁ δὴ μεγαλοπρεπὴς, ἐπιστήμονι ἔοικε· τὸ πρέπον γὰρ δύναται θεωρῆσαι, καὶ δαπανῆσαι μεγάλα ἐμμελῶς· ὥσπερ γὰρ ἐν ἀρχῇ εἴπομεν, ἡ ἕξις ταῖς ἐνεργείαις ὁρίζεται, καὶ ὧν ἐστιν. [o]Αἱ δὴ τοῦ μεγαλοπρεποῦς δαπάναι, μεγάλαι καὶ πρέπουσαι· τοιαῦτα δὴ καὶ τὰ ἔργα· οὕτω γὰρ ἔσται μέγα δαπάνημα [p]καὶ πρέπον τῷ ἔργῳ. Ὥστε τὸ μὲν ἔργον τῆς δαπάνης ἄξιον δεῖ εἶναι· τὴν δὲ δαπάνην, τοῦ ἔργου, [q]ἢ καὶ ὑπερβάλλειν. Δαπανήσει [r]δὴ τὰ τοιαῦτα ὁ μεγαλοπρεπὴς τοῦ καλοῦ ἕνεκα·

The occasion

[o] Illud αἱ non referendum cenſeo ad ſubſequens nomen δαπάναι, ut cæteri omnes faciunt: ſed ad id, quod anteceſſit ἐνέργειαι, ut ſignificet proprias magnifici ἐνεργείας eſſe ſumptus magnos et decoros. *Mur.* [p] Εἰ pro καὶ habent Lamb. et Zuing. [q] Εἰ δὲ δεῖ τὸ ἕτερον ὑπερβάλλειν, τὸ ἔργον· τοῦτο γὰρ μᾶλλον προσήκει τῷ μεγαλοπρεπεῖ. *Quod ſi alterum neceſſe erit excedere, id opus erit: hoc enim magis convenit magnifico.* Andr. [r] Ita noſtri MSS. et Andr. γρ. δέ.

ſed is demum, qui in res magnas: nam qui magnificus eſt, idem eſt liberalis; ſed qui liberalis eſt, non continuo eſt magnificus. Hujus autem talis habitus id, quod eſt parum, indecora parſimonia appellatur: nimium, operaria quædam in ſumptu faciendo inſolentia, et elegantiæ inſcientia: et quotquot ſunt tales vitiorum appellationes, quæ modum ſuperant non magnitudine ſumptus, quem faciunt; ſed quod in iis rebus ſplendorem oſtentant, in quibus, et quomodo non oportet. Verum de iis poſterius dicemus. Magnificus autem homini ſcienti ſimilis eſt: et decorum enim animo cernere, et magnos ſumptus concinne facere poteſt: namque (ut initio diximus) omnis habitus actionibus, iiſque rebus, quarum eſt habitus, terminatur. Sumptus autem viri magnifici, magni ſunt et decori: talia quoque ſunt ejus opera: ſic enim ſumptus magnus erit, et ad opus accommodatus, ac decorus. Itaque oportet opus ſumptu dignum eſſe, et opere ſumptum, aut etiam ſuperiorem. Hæc etiam talia vir magnificus impendet honeſti gratia; hoc enim omnium virtutum commune eſt:

κοινὸν γὰρ τοῦτο ταῖς ἀρεταῖς· καὶ ἔτι ἡδέως καὶ προετικῶς, ἡ γὰρ ἀκριβολογία, μικροπρεπές. Καὶ πῶς κάλλιστον καὶ πρεπωδέστατον, σκέψαιτ' ἂν μᾶλλον, ἢ [s] πόσου, καὶ πῶς ἐλαχίστου. Ἀναγκαῖον [t] δὴ καὶ ἐλευθέριον τὸν μεγαλοπρεπῆ εἶναι· καὶ γὰρ ὁ ἐλευθέριος δαπανήσει ἃ δεῖ, καὶ ὡς δεῖ· ἐν τούτοις δὲ τὸ μέγα τοῦ μεγαλοπρεποῦς, [u] οἷον μέγεθος. Περὶ ταῦτα τῆς ἐλευθεριότητος οὔσης, καὶ ἀπὸ τῆς ἴσης δαπάνης, τὸ ἔργον ποιήσει μεγαλοπρεπέστερον· οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ ἀρετὴ κτήματος καὶ ἔργου· [x] κτῆμα μὲν γὰρ τὸ πλείστου ἄξιον καὶ τιμιώτατον, οἷον

[s] Γρ. πόσον καὶ πῶς ἐλάχιστον: minus recte. *Caſaub.* [t] Δὲ El. et Andr. [u] Sic habent libri vulg. Οἷον μέγεθος. περὶ ταῦτα δὲ τῆς ἐλευθεριότητος οὔσης. Locus eſt aliquanto obſcurior: ego autem verba ſic connecto: οἷον μέγεθος τῆς ἐλευθεριότητος τῆς περὶ ταῦτα οὔσης: quorum verborum hanc ſententiam eſſe puto, conjunctis iis, quæ proxime antecedunt: *In iis, quæ agit liberalis, quicquid eſt magnum, magnifici eſt: ut magnitudo liberalitatis, quæ in his verſatur.* Quod ſimile eſt, ut ſi diceret, magnificentiam eſſe quandam liberalitatis magnitudinem: quam ſententiam videtur probaſſe D. Thomas: eandemque expreſſiſſe Argyropylus. Interpunctio autem, quæ adhibetur inter vocem μέγεθος, et præpoſitionem περὶ, tollenda erit, ſi hæc ſententia placebit. Sed M. Antonius Muretus, homo judicii limatiſſimi, ingeniique acerrimi, exiſtimat interpunctum illud eſſe retinendum: ea autem, quæ ſtatim ſequuntur, mendo non vacare, atque adeo ſic eſſe corrigenda: περὶ ταὐτὰ δὲ τῆς ἐλευθεριότητος οὔσης, καὶ ἀπὸ τῆς αὐτῆς δαπάνης, τὸ ἔργον ποιήσει, id eſt, *Cum in eiſdem autem verſetur liberalitas, in quibus magnificentia, tum ab eodem ſumptu opus efficiet*, &c. Quam ſcripturam poſtea reperi in codice manuſcripto Pontificis Marcelli II. *Lamb.* Ita hunc locum explicat Andr. Δαπανᾷ γὰρ ὁ μεγαλοπρεπὴς ἃ δεῖ, καὶ ὡς δεῖ, καὶ ὅτε δεῖ· τοῦτο δέ ἐστιν ὁ ἐλευθέριος· μεγάλα δὲ καὶ μεγάλων ἕνεκα, ὅπερ ἐστὶν ἴδιον τοῦ μεγαλοπρεποῦς· πολλάκις γὰρ καὶ διὰ τῆς αὐτῆς δαπάνης ὁ μεγαλοπρεπὴς οὐ τὸ αὐτὸ ἔργον ποιεῖ τῷ ἐλευθερίῳ, ἀλλὰ μεγαλοπρεπέστερον. [x] Κτήματος μὲν γὰρ ἀρετὴ τὸ &c. ἔργου δὲ τὸ μεγ. El. Vet. Interp. et Andr.

et præterea jucunde, ac prolixe; nam ſubtilius rationes ſubducere, et omnia ad calculum revocare, hominis eſt parſimoniam indecoram ſectantis. Atque etiam quo modo opus quam pulcherrimum, et quam maxime decorum potius, quam quanti, et qua ratione minimo efficiatur, cogitabit. Neceſſario quoque liberalis erit vir magnificus, impendet enim etiam liberalis et quæ oportet, et ut oportet: ſed in his quicquid magni eſt, magnifici proprium eſt, nempe magnitudo atque amplitudo. Cum autem in iiſdem verſetur liberalitas, atque magnificentia, pari impenſa vir magnificus opus efficiet, quod magnificentia præſtet: non enim eadem poſſeſſionis, atque operis virtus eſt; nam poſſeſſionis virtus eſt, ut ſit plurimi æſtimanda, pretioſiſſima, et cariſſima, ut aurum; operis autem, ut magnitudine præſtet, et pulchritudine excellat: ejus

χρυσός· ἔργον δὲ, τὸ μέγα καὶ καλόν· τοῦ γὰρ τοιούτου ἡ θεωρία θαυμαστή· τὸ δὲ μεγαλοπρεπὲς, θαυμαστόν. Καὶ ἔστιν [y] ἀρετὴ ἔργου, [z] μεγαλοπρέπεια ἐν μεγέθει. Ἔστι δὲ τῶν δαπανημάτων, οἷα λέγομεν τὰ τίμια, οἷον τὰ περὶ τοὺς θεοὺς, [a] ἀναθήματα καὶ κατασκευαὶ καὶ θυσίαι· ὁμοίως δὲ καὶ ὅσα περὶ πᾶν τὸ δαιμόνιον, καὶ ὅσα πρὸς τὸ κοινὸν εὐφιλοτίμητά ἐστιν· οἷον εἴ που χορηγεῖν [b] οἴονται δεῖν λαμπρῶς, ἢ τριηραρχεῖν, ἢ καὶ ἑστιᾶν τὴν πόλιν. Ἐν ἅπασι δὲ, ὥσπερ εἴρηται, καὶ πρὸς τὸν πράττοντα ἀναφέρεται τὸ τίς ὢν, καὶ τίνων ὑπαρχόντων· ἄξια γὰρ δεῖ τούτων εἶναι, καὶ μὴ μόνον τῷ ἔργῳ, ἀλλὰ καὶ τῷ ποιοῦντι πρέπειν. Διὸ πένης μὲν οὐκ ἂν εἴη μεγαλοπρεπής· οὐ γάρ ἐστιν ἀφ᾽ ὧν [c] πολλὰ δαπανήσει πρεπόντως· ὁ δ᾽ ἐπι-

which are proper objects of emulation

[y] Ἀρετὴ a quibusdam codd. abest. [z] Μεγαλοπρέπεια, redundat: ut enim dixit, ἀρετὴν κτήματος εἶναι ἐν τιμῇ, οὕτω καὶ νῦν λέγει τὴν τοῦ ἔργου ἀρετὴν εἶναι ἐν μεγέθει. *Mur.* [a] Distinguendum est post vocem θεούς: neque enim satis emendate diceretur, τὰ ἀναθήματα τὰ περὶ τοὺς θεοὺς, *dona quæ suspenduntur in templis, diisque dicantur*: ut vertit Lamb. Sed τὰ περὶ τοὺς θεοὺς vocat omnia, quæ ad Deos colendos pertinent; deinde enumerat tria eorum genera, ἀναθήματα, κατασκευὰς, θυσίας. Aretinus pro ἀναθήματα, κατασκευαὶ videtur legisse ἀναθήματα, καὶ τὰ σκεύη, aut ἀναθηματικὰ σκεύη: quod si reciperemus, interpretaremur *lebetas, tripodas, pateras, aliaque vasa sacris ministeriis dicata*: sed eam scripturam non probamus; accipimusque κατασκευὰς, *exstructiones templorum* et talium. Nonnunquam tamen κατασκευὴ significat etiam *supellectilem et vasa*. Mur. [b] Οἷόν τε δεῖ El. οἷόν τε Vet. Interp. et C C C. [c] Πολλὰ a quibusdam abest.

enim operis, quod tale est, spectatio admiratione spectatores afficit: quod autem magnificum est, id admirabile est. Operis igitur virtus ac præstantia est magnificentia, quæ in magnitudine consistit. Sumptus autem quidam sunt, quos amplos et honoratos dicimus, verbi gratia, ii, qui ad deos colendos pertinent, nempe donaria, et constructiones templorum, et sacrificia: itemque ea omnia, quæ in id, quodcunque divinum est, impenduntur: et quæcunque in rempublicam honestæ laudis studio conferuntur: ut sicubi ludos se splendide facere, aut triremium præfecturam de suo administrare, aut epulum præbere civitati putent oportere. In omnibus autem, ut dictum est, ejus, qui agit, habenda ratio est, *sc.* qui sit, et quæ sint ejus facultates: sumptus enim digni facultatibus esse debent, neque opus solum, sed etiam eum, qui facit, decere. Quocirca nemo pauper magnificus esse queat, quia non habet unde sumptus convenienter et decore facere possit: et qui conetur, stultus sit habendus, quoniam et præter dignitatem, et præter id, quod

χειρῶν, ἠλίθιος· παρὰ τὴν ἀξίαν γὰρ καὶ τὸ δέον· κατ' ἀρετὴν δὲ τὸ ὀρθῶς. Πρέπει δὲ καὶ [d] οἷς τὰ τοιαῦτα προϋπάρχει δι' αὐτῶν, ἢ διὰ τῶν προγόνων, [e] ἢ ὧν αὐτοῖς μέτεστι· καὶ τοῖς εὐγενέσι καὶ τοῖς ἐνδόξοις, καὶ ὅσα τοιαῦτα· πάντα γὰρ ταῦτα μέγεθος ἔχει καὶ ἀξίωμα. Μάλιστα μὲν οὖν τοιοῦτος ὁ μεγαλοπρεπὴς, καὶ ἐν τοιούτοις δαπανήμασιν ἡ μεγαλοπρέπεια, ὥσπερ εἴρηται· μέγιστα γὰρ καὶ ἐντιμότατα. Τῶν δὲ ἰδίων, ὅσα εἰσάπαξ γίνεται· οἷον γάμος, καὶ εἴ τι τοιοῦτον, καὶ εἰ περί τι πᾶσα ἡ πόλις σπουδάζει, ἢ οἱ ἐν ἀξιώματι· καὶ περὶ [f] ξένων δὲ ὑποδοχὰς, καὶ ἀποστολὰς, καὶ δωρεὰς, καὶ ἀντιδωρεάς· οὐ γὰρ εἰς ἑαυτὸν δαπανηρὸς ὁ μεγαλοπρεπὴς, ἀλλ' εἰς τὰ κοινά. Τὰ δὲ δῶρα τοῖς ἀναθήμασιν ἔχει τι ὅμοιον.

[d] Οἷς ταῦτα pro οἷς τὰ τοιαῦτα El. τὰ τοιαῦτα *opes* exponunt Lamb. et Aquinas. Ego autem malo ſequi Aſpaſium, et Acciaiolum, qui exponunt *talia opera, tales ſumptus.* Mur. Huic ſententiæ favet Andr. Ἔπειτα πρέπειν δοκεῖ καὶ τοῖς πολλάκις τοιαῦτα πεποιηκόσιν, ἢ ὧν οἱ πρόγονοι μεγαλοπρεπεῖς ἦσαν· *ſed et magis iis convenire videtur, qui ſæpe talia fecerint, aut quorum magnifici majores fuerunt.* [e] Ἢ ὧν εὐθὺς αὐτοῖς legiſſe videtur Argyr. Mur. [f] Per ξένους non quoſlibet *hoſpites* intelligit, ſed magnos et potentes; ut reges et dynaſtas, qui, quoquo veniunt, magna pompa, magnoque et ſplendido apparatu publice excipi advenientes, et abeuntes deduci ſolent. δωρεαὶ quoque et ἀντιδωρεαὶ ad hoſpitalia munera pertinent: ſolebant enim et qui veniebant ad aliquem hoſpitem, adventu ſuo ei dona quædam offerre, et ii, qui a ſe hoſpites dimittebant, aliis quibuſdam eos remunerari. Exempla apud Homerum et Virgilium crebra ſunt. *Mur.*

fieri oporteat, conetur: quicquid autem recte fit, id omne ex virtute fit. Decet porro magnifice facere cum eos, quibus res hujuſmodi vel ipſorum labore et virtute partæ ſunt, vel a majoribus, aut iis, quibus cum aliqua neceſſitudine conjuncti ſunt, relictæ: tum honeſto loco natos et claros viros: eos denique qui tali aliqua laude antecellunt: ineſt enim in his omnibus amplitudo quædam, et dignitas. Talis igitur eſt maxime vir magnificus, et in hujus generis ſumptibus magnificentia, ut diximus, elucet: maximi ſunt enim et honore digniſſimi. In privatis autem ſumptibus iis, qui ſemel fiunt, etiam locum habet: quales ſunt nuptiæ, et ſi quid ejus generis eſt, et ſi qua in re vel tota civitas ſtudioſe occupata eſt, vel ii, qui dignitate præſtant: in recipiendorum quoque hoſpitum, et dimittendorum officio, in donis et remunerationibus: non enim in ſeipſum ſumptuoſus eſt vir magnificus, ſed in rem communem et publicam. Dona autem ſimile quiddam iis rebus habent, quæ diis conſecrantur, et ante eorum ſimulacra

Μεγαλοπρεποῦς δὲ καὶ οἶκον κατασκευάσασθαι πρεπόντως τῷ πλούτῳ· κόσμος γάρ τις καὶ οὗτος· καὶ περὶ ταῦτα μᾶλλον δαπανᾶν, ὅσα πολυχρόνια τῶν ἔργων· κάλλιστα γὰρ ταῦτα· καὶ ἐν ἑκάστοις τὸ πρέπον· οὐ γὰρ τὰ αὐτὰ ἁρμόζει θεοῖς καὶ ἀνθρώποις, οὐδ᾽ ἐν ἱερῷ καὶ τάφῳ. Καὶ ἐπὶ τῶν δαπανημάτων ἕκαστον μέγα ἐν τῷ γένει· καὶ μεγαλοπρεπέστατον μὲν τὸ ἐν μεγάλῳ μέγα· [g] ἐνταῦθα δὲ τὸ ἐν τούτοις μέγα. Καὶ διαφέρει τὸ ἐν τῷ ἔργῳ μέγα τοῦ ἐν τῷ δαπανήματι· σφαῖρα μὲν γὰρ ἢ λήκυθος ἡ καλλίστη ἔχει μεγαλοπρέπειαν παιδικοῦ δώρου· ἡ δὲ τούτου τιμὴ, μικρὸν καὶ ἀνελεύθερον. Διὰ τοῦτό ἐστι τοῦ μεγαλοπρεποῦς, ἐν ᾧ ἂν ποιῇ γένει, μεγαλοπρεπῶς ποιεῖν· τὸ γὰρ τοιοῦτον οὐκ εὐυπέρβλητον, [h] καὶ ἔχον κατ᾽ ἀξίαν τοῦ δαπανήματος. Τοιοῦτος μὲν οὖν ὁ μεγαλοπρεπής. Ὁ δ᾽ ὑπερβάλλων καὶ βάναυσος, τῷ παρὰ τὸ δέον ἀναλίσκειν ὑπερβάλλει, ὥσπερ εἴρηται· ἐν γὰρ τοῖς μικροῖς τῶν δαπανη-

[g] Ἐντεῦθεν pro ἐνταῦθα legendum, et vertendum eſſe *ſecundo loco*, ut ſit adverb. ordinis, non loci, exiſtimat Gruch. [h] Γρ. ὡς pro καί.

ſuſpenduntur. Eſt etiam viri magnifici domum ita exædificare, ut ejus ſpecies divitiis conveniat (aliquid enim ex hac quoque ornamenti comparatur) et in ea opera potius pecuniam impendere, quæ diuturna ſunt futura (ſunt enim hæc pulcherrima) et in unoquoque decorum ſervare: non enim eadem diis atque hominibus conveniunt, neque eodem ſumptu fanum et ſepulchrum ædificandum eſt. Ac ſumptus quidem ſuo quiſque in genere magnus eſt: et cum ſit illud magnificentiſſimum, quod in magno magnum eſt: tum hic ſumptus, qui in his rebus magnus eſt. Intereſt enim inter id, quod eſt in opere magnum, et id quod eſt in ſumptu: nam pila vel ampulla pulcherrima doni puerilis magnificentiam illa quidem obtinet; ſed hujus pretium exiguum et illiberale eſt. Itaque magnifici eſt, cujuſcunque generis opus efficiat, magnifice facere: nam nec id, quod erit ejuſmodi, facile ſuperari poterit: et ſumptus magnitudini reſpondebit. Talis igitur eſt vir magnificus. Qui autem modum ſuperat, et is, qui mechanice in ſumtu faciendo inſolens eſt, eo, ut diximus, ſuperat, quod ſecus ac debet, impendit: in res enim parvas, et quæ parvum ſumptum deſiderant, multam pecuniam inſumit,

μάτων, πολλὰ ἀναλίσκει, καὶ λαμπρύνεται παρὰ μέλος· οἷον [i] ἐρανιστὰς γαμικῶς ἑστιῶν· [k] καὶ κωμῳδοῖς χορηγῶν, ἐν τῇ παρόδῳ πορφύραν εἰσφέρων, ὥσπερ οἱ Μεγαρεῖς. Καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ποιήσει, οὐ τοῦ καλοῦ ἕνεκα, ἀλλὰ τὸν πλοῦτον ἐπιδεικνύμενος, καὶ διὰ ταῦτα οἰόμενος θαυμάζεσθαι· καὶ οὗ μὲν δεῖ πολλὰ ἀναλῶσαι, ὀλίγα δαπανῶν· οὗ δ' ὀλίγα, πολλά. Ὁ δὲ μικροπρεπὴς περὶ πάντα ἐλλείψει, καὶ τὰ μέγιστα ἀναλώσας, [l] ἐν μικρῷ τὸ καλὸν ἀπολεῖ· καὶ ὅ, τι ἂν ποιῇ μέλλων, καὶ σκοπῶν πῶς ἂν ἐλάχιστον ἀναλώσαι· καὶ ταῦτ' ὀδυρόμενος, καὶ πάντ' οἰόμενος μείζω ποιεῖν, ἢ δεῖ. Εἰσὶ

[i] Tria erant conviviorum genera apud antiquos, ut patet ex Homero. Primum erat ἔρανος, ſc. τὸ ἐκ συμβολῆς δεῖπνον, *cœna quæ fiebat a ſymbolarum collatoribus:* cum convivæ viritim aliquid in eam parandam expenderunt: fuit autem tenue ac parcum hoc convivii genus. Reliqua duo erant πολυτελῆ, magiſque ſumptuoſa, unius hominis expenſa facta; et vel fiebant ob nuptias, vel alia gravi de re: illud γάμον, hoc εἰλαπίνην vocat Homerus. Vide Odyſſ. α'. ver. 226. [k] Καὶ τοῖς κωμῳδοῖς χορηγῶν παριοῦσι, καὶ χρήματα φιλοτίμως ἀναλίσκων ἐν αὐτοῖς, ὥσπερ εἰς κοινὸν ὄφελος· ἢ ἐν ταῖς κωμῳδίαις, ἀντὶ κῳδίων, ἃ παραπετάσματα ἦν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, πορφυρίδας ἔχειν, καθάπερ οἱ Μεγαρεῖς. *Et qui comicis ad ſe venientibus omnia præbet, ſi choragum agit: nec aliter in ludos pecunias impendit, quam ſi cum reipublicæ eas utilitate conferret: aut in actione comœdiæ, pro iis quibus ſcena veſtiri ſolet pellibus, purpuras mavult cum Megarenſibus.* Andr. [l] Πολλάκις τὰ πλείω τῆς δαπάνης ἀναλώσας, καὶ πρὸς τὴν τελείωσιν ἤδη βλέποντος τοῦ ἔργου, ὑπ' ἀκριβολογίας ἀτέλεστον ἀφίησι διὰ μικρὰν δαπάνην. *Sæpenumero cum maximam ſumptuum jam partem toleraverit, et ad finem ſuum opus ſpectet, dum nimis ſtricte omnia ad calculum revocat, ſumptus exigui cauſa imperfectum relinquit.* Andr.

ſplendoremque ac magnificentiam oſtentat inconcinne, atque invenuſte: exempli gratia, nuptiali apparatu eos accipit, qui ſymbolam in cœnam dederunt: et comœdis dux chori præpoſitus, ad chori ingreſſum exornandum purpuram confert, quemadmodum facere conſueverunt Megarenſes. Atque hujuſmodi omnia faciet non honeſti, ſed oſtentandarum divitiarum cauſa, et quod ſe his rebus homines admiratione affecturum ſperat. Et quas in res multa impendere debet, in iis ſumptum exiguum faciet: ubi parva impenſa deſideratur, ibi largus et profuſus erit. Homo autem indecore parcus in omni re modum deſeret, maximaque pecunia conſumpta, in parva honeſtum omne perdet atque exſtinguet: quicquid facturus eſt, procraſtinans, et cunctabundus efficiet: et qua ratione quam minimo ſumptu id conficere poſſit, conſiderabit: et in his lamentabitur et ingemiſcet, omniaque ſe efficere majora, quam oporteat, arbitrabitur. Sunt igitur hi habitus vitia: nullam tamen

μὲν οὖν αἱ ἕξεις αὗται, κακίαι· οὐ μὴν ὀνείδη γ᾽ ἐπιφέρουσι, διὰ τὸ μήτε βλαβεραὶ [m] τῷ πέλας εἶναι, μήτε λίαν ἀσχήμονες.

ΚΕΦ. γ΄.

[1] Ἡ ΔΕ μεγαλοψυχία περὶ μεγάλα μὲν καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος ἔοικεν εἶναι. Περὶ ποῖα δ᾽ ἐστὶ, πρῶτον λάβωμεν. Διαφέρει δ᾽ οὐθὲν τὴν ἕξιν, ἢ τὸν κατὰ τὴν ἕξιν, σκοπεῖν. Δοκεῖ δὲ μεγαλόψυχος εἶναι, ὁ μεγάλων αὑτὸν ἀξιῶν, ἄξιος ὤν· ὁ γὰρ μὴ κατ᾽ ἀξίαν αὐτὸ ποιῶν, ἠλίθιος· τῶν δὲ κατ᾽ ἀρετὴν οὐδεὶς ἠλίθιος, οὐδ᾽ ἀνόητος. Μεγαλόψυχος μὲν οὖν ὁ εἰρημένος· [n] ὁ γὰρ μικρῶν ἄξιος, καὶ τούτων ἀξιῶν ἑαυτὸν, σώφρων, μεγαλόψυχος δ᾽ οὔ· ἐν μεγέθει γὰρ ἡ μεγαλοψυχία, [o] ὥσπερ καὶ τὸ κάλλος ἐν μεγάλῳ σώματι· οἱ μικροὶ δ᾽ ἀστεῖοι καὶ σύμμετροι, καλοὶ δ᾽ οὔ. Ὁ δὲ με-

[m] Γρ. τῶν πέλας. [1] Vide Magn. Moral. lib. i. cap. 26. [n] Γρ. Ὁ δὲ μικρῶν. [o] Ἐπεὶ τὸ καλὸν, καὶ ζῶον καὶ ἅπαν πρᾶγμα ὃ συνέστηκεν ἔκ τινων, οὐ μόνον ταῦτα τεταγμένα δεῖ ἔχειν, ἀλλὰ καὶ μέγεθος ὑπάρχειν μὴ τὸ τυχόν· τὸ γὰρ καλὸν, ἐν μεγέθει καὶ τάξει ἐστί· διὸ οὔτε πάμμικρον ἄν τι γένοιτο καλὸν ζῶον· συγχεῖται γὰρ ἡ θεωρία ἐγγὺς τοῦ ἀναισθήτου χρόνου γινομένη. Ariſtot. in lib. de Poet. cap. 7. τὸ καλὸν ἐν πλήθει καὶ μεγέθει εἴωθε γίνεσθαι. lib. i. Polit.

turpitudinis, aut dedecoris notam inurunt, quia nec alteri damnum inferunt, nec admodum ſunt deformes.

CAP. III.

MAGNITUDO animi autem magnis in rebus, ut et nomen ipſum declarat, elucere videtur. Ac primum ſane quales ſint hæ res, intelligamus. Nihil porro intereſt, utrum ipſum animi habitum, an eum, qui eo ſit præditus, conſideremus. Magno autem animo habendus videtur is, qui magna ſe mereri exiſtimat, idque ſuo merito: qui enim præter meritum ac dignitatem id facit, ſtolidus eſt: at eorum, qui virtutem colunt, nemo ſtolidus eſt, nemo mente captus. Eſt igitur magno is animo, quem deſcripſimus: qui enim ſeipſum, cum parvis rebus, atque honoribus dignus ſit, parvis quoque dignum judicat, hic modeſtus habendus eſt, non magnanimus: animi enim magnitudo in magnitudine ſita eſt: quemadmodum et in magno corpore, pulchritudo: brevis autem ſtaturæ homines, venuſti ac lepidi ſunt quidem illi, aptaque membrorum convenientia et proportione præditi, ſed pulchri non item. Qui vero ma-

γάλων αὑτὸν ἀξιῶν, ἀνάξιος ὤν, χαῦνος· [p]ὁ δὲ μειζόνων ἢ ἄξιος, οὐ πᾶς χαῦνος. Ὁ δ᾽ ἐλαττόνων ἢ ἄξιος, μικρόψυχος, ἐάν τε μεγάλων, ἐάν τε μετρίων, ἐάν τε καὶ μικρῶν ἄξιος ὤν, ἔτι ἐλαττόνων ἑαυτὸν ἀξιοῖ, καὶ μάλιστα ἂν δόξειεν ὁ μεγάλων ἄξιος· τί γὰρ ἂν ἐποίει, εἰ μὴ τοιούτων ἦν ἄξιος; Ἔστι δὴ ὁ μεγαλόψυχος, τῷ μὲν μεγέθει ἄκρος· τῷ δὲ ὡς δεῖ μέσος· τοῦ γὰρ κατ᾽ ἀξίαν ἑαυτὸν ἀξιοῖ· οἱ δ᾽ ὑπερβάλλουσι καὶ ἐλλείπουσιν. Εἰ δὲ δὴ μεγάλων ἑαυτὸν ἀξιοῖ, ἄξιος ὤν, καὶ μάλιστα τῶν μεγίστων, περὶ ἓν μάλιστα ἂν εἴη. [[q]Τί οὖν τοῦτ᾽ ἔστιν, ἐκ τῆς ἀξίας ληπτέον·] ἡ δ᾽ ἀξία λέγεται πρὸς τὰ ἐκτὸς ἀγαθά. Μέγιστον δὲ τοῦτ᾽ ἂν θείημεν, ὃ τοῖς θεοῖς ἀπονέμομεν, καὶ οὗ μάλιστα ἐφίενται οἱ ἐν ἀξιώματι, καὶ τὸ ἐπὶ τοῖς καλλίστοις ἆθλον· τοιοῦτον δ᾽ ἡ τιμή· μέγιστον γὰρ δὴ τοῦτο τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν. Περὶ τιμὰς δὴ καὶ ἀτιμίας ὁ

[p] Ὁ δὲ ἄξιος μὲν ὢν πολλῶν, πλειόνων δὲ ἀξιῶν ἑαυτὸν, οὐ πάντη χαῦνος. *Qui vero cum dignus ſit plurimis, dignum ſe tamen arbitratur pluribus, non omnino elatus eſt.* Andr. [q] Τί οὖν τοῦτ᾽ ἔστιν, ἐκ τῆς ἀξ. ληπτ. tota hæc ſententia abeſt a noſtris MSS. Vet. Interp. et Argyr.

gna ſe meritum eſſe putat, immerito tamen, elatus ac ſuperbus eſt: quiſquis autem majora ſibi deberi, quam quibus dignus ſit, arbitratur, non continuo ſuperbus eſt. Verum qui ſe minoribus dignum, quam mereatur, exiſtimat, is anguſto et humili animo eſt, ſive magnis, ſive mediocribus, ſive parvis dignus, etiam minora ſibi tribui putet oportere: maxime vero ſi qui magnis dignus eſt, iis ſe indignum putet: quid enim eum facturum putemus, ſi hiſce non eſſet dignus? Magnanimus igitur magnitudine eſt ille quidem ſummus: ſed eo, quod ita, ut oportet, de ſuis meritis judicat, medius: iis enim, quæ ipſius dignitati meritiſque reſpondent, ſeipſum dignum judicat: alii modum ſuperant et deferunt. Ergo ſi ſe magnis eſſe dignum merito exiſtimat, et maxime, ſi maximis: in una re potiſſimum ſane verſabitur. Quænam igitur ſit hujuſmodi res, ex dignitate intelligamus: jam dignitatis nomen ad externa bona refertur. Hoc autem maximum locare debeamus, quod et diis immortalibus tribuimus, et ii omnes, qui in exiſtimatione magna habentur, expetunt: quod eſt denique rerum pulcherrime geſtarum præmium: at honos tale quiddam eſt: hoc enim eſt externorum bonorum maxi-

μεγαλόψυχός ἐστιν, ὡς δεῖ. [r] Καὶ ἄνευ δὲ λόγου φαίνονται οἱ μεγαλόψυχοι περὶ τιμὴν εἶναι· τιμῆς γὰρ μάλιστ' οἱ μεγάλοι ἀξιοῦσιν ἑαυτούς· κατ' ἀξίαν δέ. Ὁ δὲ μικρόψυχος ἐλλείπει καὶ πρὸς αὑτὸν, καὶ πρὸς τὸ τοῦ μεγαλοψύχου ἀξίωμα· ὁ δὲ χαῦνος, πρὸς ἑαυτὸν μὲν ὑπερβάλλει· οὐ μὴν τόν γε μεγαλόψυχον. Ὁ δὲ μεγαλόψυχος, εἴ περ τῶν μεγίστων ἄξιος, ἄριστος ἂν εἴη· μείζονος γὰρ ἀεὶ ὁ βελτίων ἄξιος, καὶ μεγίστων ὁ ἄριστος. Τὸν ὡς ἀληθῶς ἄρα μεγαλόψυχον, δεῖ ἀγαθὸν εἶναι· καὶ δόξειε δ' ἂν εἶναι μεγαλοψύχου, τὸ ἐν ἑκάστῃ ἀρετῇ μέγα· οὐδαμῶς τ' ἂν ἁρμόζοι μεγαλοψύχῳ φεύγειν [s] παρασείσαντι, οὐδὲ ἀδικεῖν· τίνος γὰρ ἕνεκα πράξει αἰσχρὰ, ᾧ οὐθὲν μέγα; [t] Καθ' ἕκαστα δ' ἐπισκοποῦντι πάμπαν [u] γελοῖος φαίνοιτ' ἂν ὁ μεγαλόψυχος, μὴ ἀγαθὸς ὤν. Οὐκ εἴη δ' ἂν οὐδὲ τιμῆς ἄξιος, φαῦλος ὤν· τῆς ἀρετῆς γὰρ

[r] Καὶ ἄνευ δὲ λόγου φαίνονται &c. poterant hæc et hoc modo converti : *neque vero ratio eſt quærenda, cur dicamus magnanimos in honore verſari.* Lamb. [s] Γρ. παραδείσαντι et παραπείσαντι. Sed noſtram ſcripturam confirmat, quod idem in Probl. dicit, οἱ θέοντες θᾶττον θέουσι παρασείοντες τὰς χεῖρας. *Sylb.* Vide Vict. Var. Lection. lib. ii. [t] Γρ. καθ' ἕκαστον. [u] Γελοῖον N C. et El.

mum. In honore igitur et infamia ſic ſe gerit, ut oportet, vir magni animi. Neque vero verbis aut ratione opus eſt ad docendum, viros magnanimos in honore verſari : honore enim maxime magni viri ſe dignos eſſe exiſtimant ; ſed pro eo ac merentur. At, qui demiſſo et humili animo eſt, is modum deſerit, ſive ipſius perſona, ſive magnanimi exiſtimatio ſpectetur : ſuperbus autem ſi ejus perſonam ſpectes, ſuperat ; non, ſi eum cum viro magnanimo conferas. Quod ſi magnanimus maximis ſit honoribus dignus, ille profecto ſit vir optimus ac præſtantiſſimus : nam quo quiſque melior eſt, eo majore præmio atque honore dignus eſt, et quidem optimus quiſque maximo. Vere igitur magnanimus, vir bonus ſit neceſſe eſt : atque etiam quod in quaque virtute magnum et amplum eſt, viri magnanimi eſſe videatur : neque conveniat magnanimo dimiſſis manibus fugere, neque injuriam cuiquam facere : quid eſt enim cur turpe aliquid admittat, cui nihil ſit magnum ? Atque ei quidem, qui res ſigillatim inſpiciat, prorſus ridiculus eſſe videatur magnanimus, ſi non ſit idem vir bonus. Quin ne honore quidem dignus erit, ſi

ἆθλον ἡ τιμή, καὶ ἀπονέμεται τοῖς ἀγαθοῖς. Ἔοικε μὲν οὖν ἡ μεγαλοψυχία, οἷον κόσμος τις εἶναι τῶν ἀρετῶν· μείζους γὰρ αὐτὰς ποιεῖ, καὶ οὐ γίνεται ἄνευ ἐκείνων. Διὰ τοῦτο χαλεπὸν τῇ ἀληθείᾳ μεγαλόψυχον εἶναι· οὐ γὰρ οἷόν τε ἄνευ καλοκαγαθίας. Μάλιστα μὲν οὖν περὶ τιμὰς καὶ ἀτιμίας ὁ μεγαλόψυχός ἐστι. Καὶ ἐπὶ μὲν ταῖς μεγάλαις, [x] καὶ ὑπὸ τῶν σπουδαίων μετρίως ἡσθήσεται, ὡς τῶν οἰκείων τυγχάνων, ἢ καὶ ἐλαττόνων· ἀρετῆς γὰρ παντελοῦς οὐκ ἂν γένοιτο ἀξία τιμή. Οὐ μὴν ἀλλ' ἀποδέξεταί γε, τῷ μὴ ἔχειν αὐτοὺς μείζω αὐτῷ ἀπονέμειν· τῆς δὲ παρὰ τῶν τυχόντων [y] καὶ ἐπὶ μικροῖς, πάμπαν ὀλιγωρήσει· οὐ γὰρ τούτων ἄξιος· ὁμοίως δὲ καὶ ἀτιμίας· οὐ γὰρ ἔσται δικαίως περὶ [z] αὐτόν. Μάλιστα μὲν οὖν ἐστιν, ὥσπερ εἴρηται, ὁ μεγαλόψυχος περὶ τιμάς. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ πλοῦτον καὶ δυναστείαν, καὶ πᾶσαν εὐτυχίαν

[x] Γρ. καὶ ταῖς ὑπὸ τῶν σπουδ. [y] Καὶ μάλιστα ὅταν ἐπὶ μικροῖς αὐτὸν τιμῶσιν· οἷον εἴ τις ἐτίμα τὸν Ἀχιλλέα, ὅτι καλῶς ᾔδει κιθαρίζειν. Andr. [z] Γρ. αὐτόν.

ſit malus et nequam: præmium enim virtutis eſt honos, et tribuitur viris bonis. Quocirca videtur animi magnitudo quaſi quoddam virtutum omnium eſſe ornamentum: nam et majores eas, amplioreſque facit, et ſine illis conſtare nullo modo poteſt: atque ob hanc cauſam qui reapſe magno ſit animo, non facile reperias: quippe qui ſine eximia quadam bonitate talis eſſe non poſſit. In honoribus igitur et ignominiis vir magni animi maxime cernitur. Ac magnis quidem honoribus, et iis, qui a viris bonis deferentur, modice delectabitur, tanquam ſuos, ſibique accommodatos, aut etiam ſua virtute minores et inferiores conſecutus: virtuti enim omnibus ſuis numeris perfectæ et abſolutæ non facile par ullus honos reperiri queat. Verum tamen eos æquo animo accipiet vel ob hanc cauſam, quod illi non poſſint ei tribuere majora: eum autem honorem, qui et a quibuſlibet, et ob res parvas tribuetur, prorſus negliget atque aſpernabitur; hos enim non meretur: itemque ignominiam atque infamiam contemnet, quia in eum jure cadere non poterunt. (Maxime igitur et potiſſimum in honoribus verſatur vir magnanimus.) (Verum tamen in divitiis quoque, et principatu, in omni denique ſecunda atque adverſa fortuna quicquid ac-

καὶ ἀτυχίαν μετρίως ἕξει, ὅπως ἂν γένηται· καὶ οὔτ' εὐτυχῶν περιχαρὴς ἔσται, οὔτε ἀτυχῶν περίλυπος· οὐδὲ γὰρ περὶ τιμὴν οὕτως ἔχει, [a] ὡς μέγιστον ὄν· αἱ γὰρ δυναστεῖαι καὶ ὁ πλοῦτος διὰ τὴν τιμήν ἐστιν αἱρετά· οἱ γοῦν ἔχοντες αὐτὰ, τιμᾶσθαι δι' αὐτῶν βούλονται. Ὧ δὴ καὶ ἡ τιμὴ μικρόν ἐστι, τούτῳ καὶ τἄλλα· διὸ καὶ ὑπερόπται δοκοῦσιν εἶναι. Δοκεῖ δὲ καὶ τὰ εὐτυχήματα συμβάλλεσθαι πρὸς μεγαλοψυχίαν· οἱ γὰρ εὐγενεῖς ἀξιοῦνται τιμῆς· καὶ οἱ δυναστεύοντες, ἢ οἱ πλουτοῦντες, ἐν ὑπεροχῇ γάρ· τὸ δ' ἀγαθῷ ὑπερέχον πᾶν, ἐντιμότερον. Διὸ καὶ τὰ τοιαῦτα μεγαλοψυχοτέρους ποιεῖ· τιμῶνται γὰρ ὑπό τινων. Κατ' ἀλήθειαν δὲ ὁ ἀγαθὸς μόνος [b] τιμητός· ᾧ δ' ἄμφω ὑπάρχει, μᾶλλον ἀξιοῦται τιμῆς· οἱ δ' ἄνευ ἀρετῆς τὰ τοιαῦτα ἀγαθὰ ἔχοντες, οὔτε δικαίως ἑαυτοὺς μεγάλων ἀξιοῦσιν, οὔτε

[a] Ὡς μέγιστον ὂν valet *rem quam maximam*, non ut vulgo interpretantur, *tanquam rem maximam*. Sic enim loquuntur Græci, ὡς μέγιστος, ὡς κάλλιστος, ὡς ἄριστος, vel ὅτι μέγιστος, &c. id est, *quam maximus*, *quam pulcherrimus*, *quam optimus*. Lamb. οὐ γὰρ μέγιστον ἡγήσεται τὴν τιμὴν, καὶ οὕτω περὶ αὐτὴν ἕξει ὡς μέγιστον ὄν. Andr.
[b] Τιμητέος· οἷς δ' ἄμφω ὑπάρχει, μᾶλλον ἀξιοῦνται El.

ciderit, in eo se moderatum præbebit: neque in rebus secundis lætitia efferetur, neque in adversis mœrore contrahetur: nam ne in honorem quidem sic animatus est; qui tamen quam maxima res est: principatus enim et divitiæ propter honorem sunt optabilia; nam qui hæc bona consecuti sunt, his ipsis honore affici volunt.) Cui igitur honos in rebus parvis numeretur, huic ne cætera quidem magna erunt: ob id ipsum vero magnanimi etiam aliorum contemptores et superbi videntur esse. Videntur autem res secundæ ad animi magnitudinem conferre: nam et honesto summoque loco nati, honore digni putantur: et ii, qui principatum obtinent, aut opulenti, quoniam cæteris antecellunt: quoquidque porro bono aliquo magis excellit, eo honoratius est. Itaque etiam his talibus homines animi majoris efficiuntur: a nonnullis enim honorem consequuntur. Sed si verum quærimus, solus vir bonus afficiendus honore est: cujus autem virtuti conjuncta fortuna est, is honore dignior habetur: quibus vero sine virtute talia bona contigerunt, hi neque seipsos magnis honoribus dignos merito existimant, neque recte magnanimi appellantur; hæc enim sine virtute integra atque

ὀρθῶς μεγαλόψυχοι λέγονται· ἄνευ γὰρ ἀρετῆς παντελῦς ὐκ ἔςι ταῦτα. [c]Ὑπερόπται δὲ καὶ ὑβρισαὶ, καὶ τὰ τοιαῦτα ἔχοντες, κακοὶ γίγνονται· ἄνευ γὰρ ἀρετῆς οὐ ῥᾴδιον φέρειν ἐμμελῶς τὰ εὐτυχήματα· οὐ δυνάμενοι δὲ φέρειν, καὶ οἰόμενοι τῶν ἄλλων ὑπερέχειν, ἐκείνων μὲν καταφρονῦσιν· αὐτοὶ δὲ ὅ, τι ἂν τύχωσι, πράττυσι· μιμῦνται γὰρ τὸν μεγαλόψυχον, ὐχ ὅμοιοι ὄντες· τῦτο δὲ δρῶσιν ἐν οἷς δύνανται. Τὰ μὲν ὖν κατ' ἀρετὴν οὐ πράττυσι, καταφρονῦσι δὲ τῶν ἄλλων. Ὁ δὲ μεγαλόψυχος, δικαίως καταφρονεῖ· δοξάζει γὰρ ἀληθῶς· οἱ δὲ πολλοὶ, τυχόντως. [d]Οὐκ ἔςι δὲ μικροκίνδυνος ὐδὲ φιλοκίνδυνος, διὰ τὸ ὀλίγα τιμᾶν· μεγαλοκίνδυνος δὲ, καὶ ὅταν κινδυνεύῃ, [e]ἀφειδὴς τῦ βίυ, ὡς ὐκ ἄξιον ὂν πάντως ζῆν. Καὶ οἷος εὖ ποιεῖν, εὐεργετύμενος δ' αἰσχύνεται· τὸ μὲν

[c] Ὑπερόπται καὶ ὑβρισαὶ, καὶ τὰ τοιαῦτα ἔχοντες ἀγαθὰ, γίγνονται noſtri MSS. Alii ἔχοντες καλὰ καὶ ἀγαθὰ, γίγ. Sed, ni fallor, rectius legunt Cam. et Argyr. qui τὰ τοιαῦτα ἔχοντες ἀγ. omittunt: quod interpretamentum eſſe videtur. Vide Lamb.
[d] Οὐκ ἔςι πυκνοκίνδυνος, ὐδὲ φιλοκίνδ. N C. Ven. 1. 2. et Baſ. Alii, ex teſtimonio Lambini, ὐκ ἔςι δὲ μικροκίνδ. ὐδὲ πυκνοκίνδ. Huic lectioni adſtipulari videntur ſequentia, διὰ τὸ ὀλίγα τιμᾶν. Pro πυκνοκίνδ. facit Andr. Ἔςι δὲ ὁ μεγαλόψυχος οὐ πυκνοκίνδυνος μέν· οὐ γὰρ συνεχῶς εἰς κινδύνυς ἑαυτὸν ἐκβάλλει, διὰ τὸ μὴ τιμᾶν τὰ τυχόντα, καὶ μικρῶν τινων καὶ ὀλίγων προκινδυνεύειν. Vide Vict. [e] Ἀφειδεῖ N C. et C C C. inter lineas.

undique perfecta, conſtare nullo modo poſſunt. Sed aliorum contemptores ac ſuperbi, et contumelioſi evadunt ii, qui talibus copiis circumfluunt: difficile eſt enim ſine virtute res ſecundas compoſite concinneque ferre: cum porro ferre non poſſint, ſeſeque cæteris præſtare exiſtiment, tum illos contemnunt, tum ipſi quicquid fors tulerit, agunt: virum magnanimum enim imitantur, cum ſint ei diſſimiles: quibuſcunque autem in rebus poſſunt, hoc faciunt. Nec ea igitur, quæ virtuti conſentanea ſunt, agere ſtudent, et alios tamen faſtidioſe deſpiciunt. Magnanimus autem non injuria deſpicit: de rebus enim vere opinatur et judicat: at vulgus quomodocunque ſors tulerit, opinatur. (Jam vero neque ſeſe offert ad caſus parvorum periculorum, neque periculi adeundi cupidus eſt, quoniam pauca ſunt, quæ magni faciat: magnis autem periculis ſeſe objicit, et cum in diſcrimine verſatur, vitæ non parcit, perinde quaſi plane indignum ſit, eum in vita manere.) Et cum eo ſit animo, ut libenter beneficium in a-

γὰρ ὑπερέχοντος, τὸ δὲ ὑπερεχομένου. Καὶ ἀντευεργετικὸς πλειόνων· οὕτω γὰρ προσοφλήσει ὁ ὑπάρξας, καὶ ἔσται εὖ πεπονθώς. Δοκοῦσι δὲ καὶ μνημονεύειν, οὓς ἂν ποιήσωσιν εὖ· ὧν δ' ἂν πάθωσιν, οὔ· ἐλάττων γὰρ ὁ πάθων εὖ, τοῦ ποιήσαντος· βούλεται δὲ ὑπερέχειν· καὶ τὰ μὲν ἡδέως ἀκούει, τὰ δ' ἀηδῶς. Διὸ καὶ [f] τὴν Θέτιν οὐ λέγειν τὰς εὐεργεσίας τῷ Διΐ, οὐδ' [g] οἱ Λάκωνες πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' ἃ πεπόνθεσαν εὖ. Μεγαλοψύχου δὲ καὶ τὸ μηθενὸς [h] δεῖσθαι, ἢ μόγις, ὑπηρετεῖν δὲ προθύμως. Καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἐν ἀξιώματι καὶ εὐτυχίαις, μέγαν εἶναι, πρὸς δὲ τοὺς μέσους, μέτριον· τῶν μὲν γὰρ ὑπερέχειν, χαλεπὸν καὶ σεμνὸν, τῶν δὲ, ῥάδιον·

[f] Γρ. ἡ Θέτις οὐ λέγει. Verba Thetidos, pro filio ſuo Achille Jovem deprecantis, occurrunt Iliad. α'. ver. 503.

Ζεῦ πάτερ, εἴ ποτε δή σε μετ' ἀθανάτοισιν ὄνησα,
Ἢ ἔπει, ἢ ἔργῳ, τόδε μοι κρήηνον ἐέλδωρ·
Τίμησόν μοι υἱόν.

In his Thetis ſua in Jovem beneficia modo leviter et dubitanter attingit: non vero prolixe libereque ea commemorat, ſicuti alias ſolebat. Andronicus hanc periodum ita παραφράζει quaſi μνημονικὸν ἁμάρτημα ſubeſſet. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Θέτις παρ' Ὁμήρῳ οὐ λέγει τὰς εὐεργεσίας τῷ Διΐ· οὐδὲ μέμνηται πρὸς αὐτὸν ὧν εὖ ἐποίησεν αὐτὸν, ἀλλ' ὧν εὖ πέπονθε παρ' αὐτοῦ. [g] Teſtatur id Euſtratius ex lib. i. Calliſthenis Ἑλληνικῶν. Xenophon tamen lib. vi. Ἑλληνικῶν, ſua erga Athenienſes beneficia Spartanos enumeraſſe ſcribit. [h] Δεῖσθαι valet *rogare* et *egere*. Itaque hunc locum ſic quoque licebit interpretari: *nullius indigere*. Lamb.

lios conferat, tum ſi accipiat, erubeſcit: illud enim præſtantis et excellentis hominis eſt, hoc inferioris. Idem beneficium majore menſura, quam accepit, remetiri conſuevit: ſic enim is, qui de eo prior bene meritus eſt, etiam ei debebit, et beneficio devinctus erit. Præterea videntur magnanimi meminiſſe, quos beneficio affecerint; a quibus autem acceperint, non item: eſt enim is, qui beneficium accepit, eo, qui dedit, inferior: at vult magnanimus excellere: atque illa quidem audit libentiſſime ac jucundiſſime, hæc gravate. Itaque neque Thetis Jovi ſua in eum beneficia commemorat, neque Lacedæmonii Athenienſibus; ſed quæ ab illis acceperunt. Eſt etiam magnanimi neminem, aut vix quenquam rogare, libenter alteri operam dare atque inſervire. Atque in eos quidem, qui aliqua dignitate præditi ſunt, quorumque res valde ſunt ſecundæ, magnum ſe atque excelſum: in eos vero, quorum mediocris fortuna eſt, modeſtum ac moderatum præbere: illis enim antecellere difficile, et amplum, his facile eſt: et in-

καὶ [i] ἐν ἐκείνοις μὲν σεμνύνεσθαι οὐκ ἀγεννὲς, ἐν δὲ τοῖς ταπεινοῖς, φορτικὸν, ὥσπερ εἰς τοὺς ἀσθενεῖς ἰσχυρίζεσθαι. [k] Καὶ εἰς τὰ ἔντιμα μὴ ἰέναι, ἢ οὗ [l] πρωτεύουσιν ἄλλοι. Καὶ ἀργὸν εἶναι καὶ μελλητὴν, ἀλλ' ἢ ὅπου τιμὴ μεγάλη ἢ ἔργον· καὶ ὀλίγων μὲν πρακτικὸν, μεγάλων δὲ καὶ ὀνομαστῶν. Ἀναγκαῖον δὲ καὶ φανερόμισον εἶναι καὶ φανερόφιλον· τὸ γὰρ λανθάνειν, φοβουμένου. Καὶ μέλειν τῆς ἀληθείας μᾶλλον ἢ τῆς δόξης. Καὶ λέγειν καὶ πράττειν φανερῶς· [m] καταφρονητικοῦ γάρ· διὸ παῤῥησιαστικός· παῤῥησιαστικοῦ δέ· διὸ καταφρονητικὸς καὶ ἀληθευτικός· πλὴν ὅσα μὴ δι' εἰρωνείαν· [n] εἴρωνα δὲ πρὸς τοὺς πολλούς. Καὶ πρὸς ἄλλον μὴ δύνασθαι ζῆν, ἀλλ' ἢ πρὸς

[i] Ἐπ' ἐκείνοις El. et C C C. [k] Οὐδὲ περιελεύσεται ζητῶν οὗ τιμηθήσεται· μικρὸν γὰρ τοῦτο· οὐδὲ ἐθελήσει ποτὲ παραγενέσθαι ὅπου πρωτεύουσιν ἄλλοι. *Neque curiose honorem sectabitur aut quæret (nam et hoc parvum est) nec unquam venturus est, ubi primum locum occupant alii.* Andr. [l] Προτερεύουσιν El. [m] Παῤῥησιαστὴς γὰρ, διὰ τὸ καταφρονητικὸς εἶναι· καταφρονητικὸς δὲ, διὰ τὸ παῤῥησιαστικὸς καὶ ἀληθευτικὸς εἶναι N C. et C C C. hanc lectionem secutus est Lamb. In nonnullis sic legitur: παῤῥησιαστικοῦ γάρ· διὸ καταφρονητικός· καταφρονητικοῦ γάρ· διὸ παῤῥησιαστικός. Hanc periochen hoc modo παραφράζει Andr. Καὶ πάντα δὲ, ἃ λέγει καὶ πράττει, φανερῶς καὶ λέγει καὶ πράττει, διὰ τὸ καταφρονεῖν, ὡς εἴρηται, τῆς παρὰ τῶν πολλῶν δόξης· διὰ τοῦτο καὶ παῤῥησιαστικός ἐστι, καὶ ἀεὶ ἀληθεύει· εἰ μή που εἰρωνεύοιτο πρὸς τοὺς πολλοὺς, καὶ τὰ μικρὰ λέγοι περὶ ἑαυτοῦ, διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι παρὰ φαύλων ἀνθρώπων τιμᾶσθαι. *Sed et quicquid aut dicit aut agit, palam aut dicit aut agit, quia opinionem negligit vulgarem, ut dictum est: ac propterea libertatem in dicendo amat, semperque verum dicit: nisi forte cum dissimulatione inter plebeios utitur homines, parumque sibi tribuit, quia infimorum scilicet honorem negligit.* [n] Εἰρωνεία pro εἴρωνα nostri MSS. Bas. Ven. 1. et 2.

ter illos gloriari, generosi hominis est, inter humiles autem et infimos, ridiculum atque ineptum est: quemadmodum in imbecillos vires suas expromere atque experiri Est et ejusdem ad ea non ire, quæ sunt honorata, aut in quibus alii principem locum obtinent. Præterea cessatorem et cunctatorem esse, nisi ubi aut magnus honor proponatur, aut magna res agatur: deinde res gerere paucas illas quidem, sed magnas et omnium sermone famaque celebrandas. Jam vero et apertas eum inimicitias gerere, et aperte amare necesse est: timentis est enim fronte occultare sententiam. Deinde majorem veritatis, quam opinionis curam habere. Tum aperte et dicere et agere omnia: contemnentis enim proprium est: quare amat libertatem loquendi: libere autem loquentis hoc est: quare aliorum contemptor, et veritatis studiosus est; nisi ubi dissimulanter loquitur: est autem dissimulator in vulgus. Est et ejusdem, alterius nutu atque arbitratu vivere non pos-

φίλον· δουλικὸν γάρ· διὸ καὶ πάντες οἱ κόλακες, θητικοί· καὶ οἱ ταπεινοὶ, κόλακες. Οὐδὲ θαυμαστικός· οὐδὲν γὰρ μέγα αὐτῷ ἐστιν. Οὐδὲ μνησίκακος· οὐ γὰρ μεγαλοψύχου τὸ ἀπομνημονεύειν, ἄλλως τε καὶ κακά· ἀλλὰ μᾶλλον παρορᾶν. Οὐδὲ ἀνθρωπολόγος· οὔτε γὰρ περὶ αὑτοῦ ἐρεῖ, οὔτε περὶ ἑτέρου· οὔτε γὰρ ἵνα ἐπαινῆται, μέλει αὐτῷ· οὐθ' ὅπως οἱ ἄλλοι ψέγωνται. Οὐδ' αὖ ἐπαινετικός ἐστι· διόπερ οὐδὲ κακολόγος, οὐδὲ τῶν ἐχθρῶν, εἰ μὴ δι' ὕβριν. Καὶ περὶ ἀναγκαίων ἢ μικρῶν ἥκιστα ὀλοφυρτικὸς καὶ δεητικός· σπουδάζοντος γὰρ οὕτως ἔχειν περὶ ταῦτα. Καὶ οἷος κεκτῆσθαι μᾶλλον τὰ καλὰ καὶ ἄκαρπα τῶν καρπίμων καὶ ὠφελίμων· αὐτάρκους γὰρ μᾶλλον. Καὶ κίνησις δὲ βραδεῖα τοῦ μεγαλοψύχου δοκεῖ εἶναι, καὶ φωνὴ βαρεῖα, καὶ λέξις στάσιμος· οὐ γὰρ σπευστικὸς, ὁ περὶ ὀλίγα σπουδάζων· οὐδὲ σύντονος, ὁ μηθὲν μέγα οἰόμενος· ἡ δ' ὀξυφωνία καὶ ἡ ταχυτὴς [o] διὰ τούτων. Τοιοῦτος μὲν οὖν

[o] Διὰ ταῦτα legi vult Lambinus.

se, nisi amici: servile enim est: itaque ut assentatores omnes, mercenarii quidam sunt; sic humiles et demissi homines, assentatores. Neque facile admiratur: nihil enim ei magnum est. Neque meminit injurias: viri enim magnanimi non est memorem esse, præsertim vero malorum; sed ea potius pro nihilo putare. Neque de hominibus loquitur: quippe qui nec de se, nec de cæteris prædicaturus est: nam neque ut laudetur magnopere solicitus est, neque ut alii vituperentur. Nec rursus laudatur est: et ob eandem causam neque maledicus, ne in inimicos quidem, nisi contumelia accepta. In iis autem rebus, quæ aut necessariæ, aut exiguæ sunt, minime queribundus est, neque supplex: est enim hominis nimium studium nimiamque curam in res humanas conferentis, sic affectum esse. Atque etiam ita comparatus est, ut res pulchras et elegantes, easdemque steriles, possidere malit, quam utiles et fructuosas: hoc enim magis proprium hominis est se ipso contenti, et bonorum omnium copia per se cumulati. Motum etiam magnanimi viri tardum futurum esse credibile est, vocem gravem, orationem stabilem ac sedatam: neque enim festinare solet is, qui paucis rebus studet: neque vehementer contendit, cui nihil magnum esse videtur: propter has causas autem et vox acuta, et celer in-

ὁ μεγαλόψυχος. Ὁ δ' ἐλλείπων, μικρόψυχος· ὁ δ' ὑπερβάλλων, χαῦνος. Οὐ κακοὶ μὲν οὖν δοκοῦσιν εἶναι οὐδ' οὗτοι· οὐ γὰρ κακοποιοί εἰσιν, ἡμαρτημένοι δέ· ὁ μὲν γὰρ μικρόψυχος, ἄξιος ὢν ἀγαθῶν, ἑαυτὸν ἀποστερεῖ ὧν ἄξιός ἐστι· καὶ ἔοικε κακὸν ἔχειν τι, ἐκ τοῦ μὴ ἀξιοῦν ἑαυτὸν τῶν ἀγαθῶν· καὶ [p] ἀγνοεῖν δ' ἑαυτόν· ὠρέγετο γὰρ ἂν ὧν ἄξιος ἦν, ἀγαθῶν γε ὄντων. Οὐ μὴν ἠλίθιοί γε οἱ τοιοῦτοι δοκοῦσιν εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον [q] ὀκνηροί. Ἡ τοιαύτη δὲ δόξα δοκεῖ καὶ χείρους ποιεῖν· ἕκαστοι γὰρ ἐφίενται τῶν κατ' ἀξίαν· ἀφίστανται δὲ καὶ τῶν πράξεων τῶν καλῶν καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων, ὡς ἀνάξιοι ὄντες· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν. Οἱ δὲ χαῦνοι, ἠλίθιοι, καὶ ἑαυτοὺς ἀγνοοῦντες, καὶ ταῦτ' ἐπιφανῶς· ὡς γὰρ ἄξιοι ὄντες, τοῖς ἐντίμοις ἐπιχειροῦσιν, εἶτα ἐξελέγχονται· καὶ ἐσθῆτι κοσμοῦνται, καὶ σχήματι, καὶ τοῖς τοιούτοις· καὶ βούλονται τὰ εὐτυχήματα φανερὰ εἶναι αὐτῶν, καὶ λέγουσι [r] περὶ αὐτῶν, ὡς

[p] Γρ. ἀγνοεῖ. ita etiam Andr. [q] Νωθροὶ pro ὀκνηροὶ El. et Cam. νωθροὶ C C C. et El. ad oram. [r] Περὶ αὐτῶν Argyr. et Vict.

greſſus eſſe ſolet. Ac magnanimus quidem talis eſt. Qui autem modum deſerit, is anguſto parvoque animo dicitur: qui ſuperat, elatus ac ſuperbus. Qui ſane minime mali videntur eſſe (nihil enim maleficii in quenquam admittunt) verum tamen peccant: nam qui demiſſo parvoque animo eſt, cum ſit bonis dignus, ipſe ſe iis fraudat, quæ meretur: videturque mali quiddam in hoc ineſſe ex eo, quod ſeſe bonis indignum eſſe arbitratur; atque ſeipſum ignorat: nam ni ita eſſet, ea expeteret, quibus dignus eſt, cum bona ſint. Tales homines tamen ſtulti non videntur eſſe, ſed pigri potius et ſegnes. Talis autem opinio, quam de ſeipſis habent, etiam deteriores eos efficere videtur: ea enim, quæ meretur, quiſque expetere conſuevit. Proinde ab honeſtis actionibus et ſtudiis, quaſi indigni ſint, itemque a bonis externis longe refugiunt. Superbi autem cum ſtulti ſint, tum ſeipſos quoque ignorant, neque id obſcure: nam proinde quaſi digni ſint, res amplas et honoratas conantur ac ſuſcipiunt, deinde ſe ipſi quales ſint, indicant, et ab aliis coarguuntur: tum vero ex veſtitu, totoque habitu et geſtu corporis, et conſimilibus aliis ornatum ſibi quærunt: ſuaſque res ſecundas omnibus no-

διὰ τούτων τιμηθησόμενοι. Ἀντιτίθεται δὲ τῇ μεγαλοψυχίᾳ ἡ μικροψυχία μᾶλλον τῆς χαυνότητος· καὶ γὰρ γίγνεται μᾶλλον, καὶ [s]χεῖρόν ἐστιν. Ἡ μὲν οὖν μεγαλοψυχία περὶ τιμήν ἐστι μεγάλην, ὥσπερ εἴρηται.

ΚΕΦ. δʹ.

To bear the same proportion

ΕΟΙΚΕ δὲ καὶ περὶ ταύτην εἶναι ἀρετή τις, καθάπερ ἐν τοῖς πρώτοις ἐλέχθη, ἣ δόξειεν ἂν παραπλησίως ἔχειν πρὸς τὴν μεγαλοψυχίαν, ὥσπερ καὶ ἡ ἐλευθεριότης πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν· ἄμφω γὰρ αὗται τοῦ μὲν μεγάλου ἀφεστᾶσι, περὶ δὲ τὰ μέτρια καὶ τὰ μικρὰ διατιθέασιν ἡμᾶς ὡς δεῖ. Ὥσπερ δὲ ἐν λήψει καὶ δόσει χρημάτων μεσότης ἐστὶ, καὶ ὑπερβολή τε καὶ ἔλλειψις· οὕτω καὶ ἐν τιμῆς ὀρέξει, τὸ μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ ἧττον, καὶ τὸ ὅθεν δεῖ, καὶ ὡς δεῖ· τόν τε γὰρ φιλότιμον ψέγομεν, ὡς καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ ὅθεν οὐ δεῖ, τῆς τιμῆς ἐφιέμενον· τόν τε ἀφιλότιμον, ὡς οὐδ᾽ ἐπὶ τοῖς καλοῖς προ-

from an improper source

[s] χείρων C C C. et Argyr.

tas et manifeftas effe volunt, et de fe ipfi prædicant: quafi ex his honorem confecuturi. Magis autem animi magnitudini adverfatur humilitas et demiffio animi, quam elatio ac fuperbia: nam crebrior eft, et deterius malum. Animi igitur magnitudo in magno honore verfatur, quemadmodum oftendimus.

CAP. IV.

VIDETUR autem etiam in hoc alia quædam virtus effe occupata, ut in fuperioribus diximus, quæ parem ad animi magnitudinem rationem habere videatur, atque ad magnificentiam liberalitas: nam cum ambæ hæ virtutes a magno remotæ fint, tum in rebus mediocribus et parvis nos ita, ut par eft, afficiunt. At in accipiendis autem et dandis pecuniis locum habent mediocritas, nimium et parum: fic etiam honos, et vehementius, et minus quam oportet, et rurfum unde, et quo modo expetendus eft, expeti poteft; nam et ambitiofum vituperamus, tanquam nimia honoris cupiditate inflammatum, honoremque unde non oportet, aucupantem: et honoris contemptorem, tanquam ne ex honeftis quidem rebus honoris adipifcendi confilium capientem. Inter-

ὀρεγόμενον τιμᾶσθαι. Ἔστι δ' ὅτε τὸν φιλότιμον ἐπαινοῦμεν, ὡς ἀνδρώδη καὶ φιλόκαλον· τὸν δὲ ἀφιλότιμον, ὡς μέτριον καὶ σώφρονα, [t]ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς πρώτοις εἴπομεν. Δῆλον δ' ὅτι [u]πλεοναχῶς τοῦ φιλοτοιούτου λεγομένου, οὐκ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀεὶ φέρομεν τὸ φιλότιμον· ἀλλ' ἐπαινοῦντες μὲν, ἐπὶ τὸ μᾶλλον, ἢ οἱ πολλοὶ, ψέγοντες δὲ, ἐπὶ τὸ μᾶλλον ἢ δεῖ. [x]Ἀνωνύμου δ' οὔσης τῆς μεσότητος, ὡς ἐρήμης, ἔοικεν ἀμφισβητεῖν τὰ ἄκρα· ἐν οἷς δ' ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις, καὶ τὸ μέσον. Ὀρέγονται δὲ τιμῆς καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ ἧττον· ἔστι δὴ καὶ ὡς δεῖ. Ἐπαινεῖται γοῦν ἡ ἕξις αὕτη, μεσότης οὖσα περὶ τιμὴν ἀνώνυμος. Φαίνεται δὲ πρὸς μὲν τὴν φιλοτιμίαν, ἀφιλοτιμία, πρὸς δὲ τὴν ἀφιλοτιμίαν, φιλοτιμία· πρὸς ἀμφότερα δὲ, ἀμφότερά πως· ἔοικε δὲ τοῦτ' εἶναι καὶ περὶ τὰς ἄλλας ἀρετάς. [y]Ἀντικεῖσθαι δὲ ἐνταῦθα [z]οἱ ἄκροι φαίνονται, διὰ τὸ μὴ ὠνομάσθαι τὸν μέσον.

[t] Sc. in lib. ii. cap. 7. [u] Sc. in lib. iii. cap. 11. [x] Ita lib. ii. cap. 7. ὅθεν ἐπιδικάζονται οἱ ἄκροι τῆς μέσης χώρας. [y] Vide lib. ii. cap. 8. [z] Sc. ὅροι.

dum autem ambitiosum quidem laudamus, ut virum fortem et honestatis studiosum: honoris vero contemptorem, tanquam modestum et temperantem, ut etiam supra diximus. Perspicuum est autem, cum multis modis quis hujus vel illius rei amans dicatur, non respectu eodem semper φιλοτίμου nomen efferri: sed si laudemus, de eo, qui studiosior sit honoris, quam vulgus: sin vituperemus, de eo, qui studiosior sit, quam oporteat. Quoniam autem mediocritas vacat nomine, idcirco fit ut extrema de ejus possessione, quasi de loco vacuo ac deserto, ambigant et concertent: cæterum quibus in rebus nimium reperitur et parum, in iis etiam mediocritas. At honorem homines et nimium expetunt, et parum: eum igitur quoque expetere licet intra modum, et ut oportet. Laudatur itaque hic habitus, qui mediocritas est in honore expetendo occupata, non nominata. Videtur autem, si cum ambitione comparetur, honoris contemptio: si cum honoris contemptione, ambitio: sed cum utraque comparata, utriusque speciem quodammodo præ se fert: quod etiam in reliquis virtutibus apparet. Pugnare autem hic videntur inter se extremi, quia ei, qui medius est, nomen impositum non est.

ΚΕΦ. ε'.

ΠΡΑΟΤΗΣ δ' ἐστὶ μὲν μεσότης περὶ ὀργάς. Ἀνωνύμου δ' ὄντος τοῦ μέσου, σχεδὸν δὲ καὶ τῶν ἄκρων, ἐπὶ [a] τὸν μέσον τὴν πραότητα φέρομεν, πρὸς τὴν ἔλλειψιν ἀποκλίνουσαν, ἀνώνυμον οὖσαν. Ἡ δ' ὑπερβολὴ, ὀργιλότης τις λέγοιτ' ἄν· τὸ μὲν γὰρ πάθος ἐστὶν ὀργή· τὰ δ' ἐμποιοῦντα, πολλὰ καὶ διαφέροντα. Ὁ μὲν οὖν ἐφ' οἷς δεῖ, καὶ οἷς δεῖ ὀργιζόμενος, ἔτι δὲ καὶ ὡς δεῖ, καὶ ὅτε, καὶ ὅσον χρόνον, ἐπαινεῖται. Πρᾶος δὴ οὗτος ἂν εἴη, εἴ περ ἡ πραότης ἐπαινεῖται· [1] βούλεται γὰρ ὁ πρᾶος ἀτάραχος εἶναι, καὶ μὴ ἄγεσθαι ὑπὸ τοῦ πάθους· ἀλλ' ὡς ἂν ὁ λόγος τάξῃ, οὕτω, καὶ ἐπὶ τούτοις, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον χαλεπαίνειν. Ἁμαρτάνειν δὲ δοκεῖ μᾶλλον ἐπὶ τὴν ἔλλειψιν· οὐ γὰρ τιμωρητικὸς ὁ πρᾶος, ἀλλὰ μᾶλλον συγγνωμονικός. Ἡ δ' ἔλλειψις, εἴτ' ἀοργησία τίς ἐστιν, εἴθ' ὅ, τι δή ποτε, ψέγεται· οἱ γὰρ μὴ ὀργιζόμενοι ἐφ'

[a] Γρ. τὸ μέσον. [1] Magn. Moral. lib. i. cap. 23. et Eud. lib. iii. cap. 3.

CAP. V.

LENITAS autem mediocritas eſt, quæ in iris verſatur. Sed quia medius vacat nomine, ac fere etiam extremi, medio lenitatem aſcribimus, ad id, quod eſt parum, propendentem, quod ipſum nomine vacat. Nimium autem iracundia dici poteſt: perturbatio enim ira eſt, cujus multæ et variæ cauſæ ſunt efficientes. Atque is quidem, qui, quibus de rebus, quibuſque hominibus oportet, iraſcitur: præterea vero et quemadmodum, quo tempore, et quamdiu oportet, laudatur. Manſuetus igitur ac lenis appellari poterit, ſi modo lenitas laudabilis eſt: ea enim videtur eſſe manſueti et lenis hominis natura, ut et ab omni animi tumultu ſit liber ac ſolutus, nec ſe a perturbatione trahi patiatur; ſed ut ratio præceperit, ita, et his de cauſis, et tamdiu iraſcatur, et ægre ferat. Peccare autem videtur in eam partem, quæ eſt infra modum: non enim ad ulciſcendum implicatus eſt homo lenis, ſed potius ad ignoſcendum propenſus. Parum autem, ſive lentitudinem, ſive quo alio nomine placet appellare, vituperatur: nam cum ii, qui non ſuccenſent ob eas

οἷς δεῖ, ἠλίθιοι δοκοῦσιν εἶναι, καὶ οἱ μὴ ὡς δεῖ, μηδ' ὅτε, μηδὲ οἷς δεῖ· δοκεῖ γὰρ οὐκ αἰσθάνεσθαι, οὐδὲ λυπεῖσθαι· [b] μὴ ὀργιζόμενός τε οὐκ εἶναι ἀμυντικός· τὸ δὲ [c] προπηλακιζόμενον ἀνέχεσθαι, καὶ τοὺς οἰκείους περιορᾶν, ἀνδραποδῶδες. Ἡ δ' ὑπερβολὴ κατὰ πάντα μὲν γίνεται· καὶ γὰρ οἷς οὐ δεῖ, καὶ ἐφ' οἷς οὐ δεῖ, καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ θᾶττον, καὶ πλείω χρόνον. Οὐ μὴν ἅπαντά γε τῷ αὐτῷ ὑπάρχει· οὐ γὰρ ἂν δύναιτο εἶναι· τὸ γὰρ κακὸν [d] καὶ αὑτὸ ἀπόλλυσι, κἂν ὁλόκληρον ᾖ, ἀφόρητον γίνεται. Οἱ μὲν οὖν ὀργίλοι, ταχέως μὲν ὀργίζονται, καὶ οἷς οὐ δεῖ, καὶ ἐφ' οἷς οὐ δεῖ, καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ· παύονται δὲ ταχέως, ὃ καὶ βέλτιστον ἔχουσι. Συμβαίνει δὲ αὐτοῖς τοῦτο, ὅτι οὐ κατέχουσι τὴν ὀργὴν, ἀλλὰ ἀνταποδιδόασιν· ᾗ φανεροί εἰσι

[b] *Μὴ ὀργιζόμενός τε οὐκ ἐστιν ἀμυντικὸς* legiſſe videtur Argyr. Vir quidam doctus putat *τε* commutandum in *δὲ*, hoc modo, *μὴ ὀργιζόμενος δὲ οὐκ εἶναι* &c. id eſt, *cum autem minime iraſcatur, non facile ad propulſandam injuriam excitari.* Quæ ſane lectio mihi videtur elegantior ac politior. *Lamb.* [c] *Προπηλακιζόμενον* manifeſtas et apertas injurias hic videtur intelligere, ut ſi quis luto aſpergatur per contemptum, quod proprie Græci appellant *προπηλακίζεσθαι*. *Lamb.* [d] *Γρ. καὶ καθ' ἑαυτό.* Receptam lectionem confirmant noſtri MSS. et Andr. *τὸ γὰρ κακὸν, εἰ κατὰ μηδένα τρόπον ἀγαθὸν εἴη, οὐ δύναται συστῆναι, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸ ἀπόλλυσι.*

cauſas, ob quas ſuccenſere debent, ſtulti videantur: tum ii, qui non quo modo, nec quo tempore, neque quibus debent: videtur enim hic prorſus ſenſu carere, neque unquam condoleſcere: cumque non iraſcatur, non facile ad propulſandam injuriam excitari: deinde vero aliorum in ſe et in ſuos contumelias perpeti ac negligere, mancipiorum eſt. Nimium autem in omnibus quidem peccandi modis contrahitur: nam et quibus, et propter quas cauſas iraſci non debemus, et vehementius quam debemus, et citius et diutius quam oportet, iraſcimur. Non tamen hæc in uno inſunt omnia: fieri enim non poſſit, ut inſint: nam cum malum omne ſe ipſum perdat atque interimat, tum ſi integrum ſit, intolerabile efficitur. Ὀργίλοι igitur ſunt illi quidem irritabiles celeriterque iraſcuntur, et quibus, et propter quas cauſas non oportet, et vehementius quam oportet: ſed iidem ſunt placabiles, iraſcendique finem cito faciunt: quod quidem eſt in illis vel optimum. Atque hoc eis propterea accidit, quia iram non comprimunt neque cohibent, ſed ſtatim injuriam acceptam referunt (et hac ratione iram ſuam produnt) propter animi

διὰ τὴν ὀξύτητα· εἶτα ἀποπαύονται. Ὑπερβολῇ δ' εἰσὶν οἱ ἀκρόχολοι ὀξεῖς, καὶ πρὸς πᾶν ὀργίλοι, καὶ ἐπὶ παντί· ὅθεν καὶ τοὔνομα. Οἱ δὲ πικροὶ, δυσδιάλυτοι, καὶ πολὺν χρόνον ὀργίζονται· κατέχουσι γὰρ τὸν θυμόν· παῦλα δὲ γίνεται, ὅταν [e] ἀνταποδιδῷ· ἡ γὰρ τιμωρία παύει τῆς ὀργῆς, ἡδονὴν ἀντὶ τῆς λύπης ἐμποιοῦσα. Τούτου δὲ μὴ γινομένου, τὸ βάρος ἔχουσι· διὰ γὰρ τὸ μὴ ἐπιφανὲς εἶναι, οὐδὲ συμπείθει αὐτοὺς οὐδείς· [f] ἐν αὐτῷ δὲ πέψαι τὴν ὀργὴν, χρόνου δεῖ. Εἰσὶ δὲ οἱ τοιοῦτοι ἑαυτοῖς ὀχληρότατοι, καὶ τοῖς μάλιστα φίλοις. Χαλεποὺς δὲ λέγομεν, τοὺς ἐφ' οἷς τε μὴ δεῖ χαλεπαίνοντας, καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ καὶ πλείω χρόνον, καὶ μὴ διαλλαττομένους ἄνευ τιμωρίας [g] ἢ κολάσεως. Τῇ πρᾳότητι δὲ μᾶλλον τὴν ὑπερβολὴν ἀντιτίθεμεν· καὶ γὰρ μᾶλλον γίνεται· ἀνθρωπικώτερον γὰρ τὸ [h] μᾶλλον τιμωρεῖσθαι. Καὶ πρὸς τὸ συμβιοῦν οἱ χαλεποὶ,

[e] Γρ. ἀνταποδιδῶσιν. [f] Ὅθεν καὶ κατέχουσιν αὐτὴν, μέχρις ἂν αὐτὴ ὑφ' ἑαυτῆς διαλυθῇ, καὶ πεφθῇ· τοῦτο δὲ διὰ χρόνου γίνεται. Andr. [g] Γρ. ἢ καὶ κολ. Καὶ pro ἢ habet El. [h] Μᾶλλον deest El. et Argyr.

concitati celeritatem: deinde irasci desinunt. Ἀκρόχολοι autem supra modum sunt celeres, et ad omnia, et omnibus de causis iracundia exardescunt: unde et nomen natum est. At πικροὶ, sive amari, propemodum sunt implacabiles, diuque in iracundia perseverant: iram enim continent et comprimunt: quæ tum quiescit, cum injuriam ulti fuerint: ultio enim iram sedat, doloris loco voluptatem afferens. Quod si assequi non possint, gravi onere premuntur: jam quia onus eorum non est aliis notum, nemo eis, ut se placabiles præbeant, persuadet: ad iram autem in se ipso concoquendam tempore opus est. Est quinetiam hoc hominum genus cum sibi ipsi molestissimum, tum amicissimis. Χαλεποὺς autem, hoc est, sævos et asperos, eos appellamus, qui et propter quas causas non debent, et gravius, et diutius, quam debent, irascuntur, et qui nunquam placantur, nisi injuriam ulti sint, vel etiam eos, quibus irati sunt, castigarint. Lenitati autem magis opponimus nimium, quam parum: frequentius enim est: quandoquidem hominibus usitatius et solennius est injuriam ulcisci. Præterea sævi et asperi homines, ad convictum, vitæque consuetudinem minus accommodati sunt. Sed quod

χεῖρας. [1] Ὃ δὲ καὶ ἐν τοῖς πρότερον εἴρηται, καὶ ἐκ τῶν λεγομένων δῆλον· οὐ γὰρ ῥάδιον διορίσαι τὸ πῶς, καὶ τίσι, καὶ ἐπὶ ποίοις, καὶ πόσον χρόνον ὀργιστέον, καὶ μέχρι τίνος ὀρθῶς ποιεῖ τις, ἢ ἁμαρτάνει. Ὁ μὲν γὰρ μικρὸν παρεκβαίνων, οὐ ψέγεται, οὔτ' ἐπὶ τὸ μᾶλλον, οὔτ' ἐπὶ τὸ ἧττον· ἐνίοτε γὰρ τοὺς ἐλλείποντας ἐπαινοῦμεν, καὶ πράους φαμέν· καὶ τοὺς χαλεπαίνοντας ἀνδρώδεις, ὡς δυναμένους ἄρχειν. Ὁ δὴ πόσον καὶ πῶς παρεκβαίνων, ψεκτός, οὐ ῥάδιον τῷ λόγῳ ἀποδοῦναι· ἐν γὰρ τοῖς καθ' ἕκαστα καὶ τῇ αἰσθήσει ἡ κρίσις. Ἀλλὰ τό γε [i] τοσοῦτον δῆλον, ὅτι ἡ μὲν μέση ἕξις ἐπαινετή, καθ' ἣν οἷς δεῖ ὀργιζόμεθα, καὶ ἐφ' οἷς δεῖ, καὶ ὡς δεῖ, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα· αἱ δὲ ὑπερβολαὶ καὶ ἐλλείψεις, ψεκταί· καὶ ἐπὶ μικρὸν μὲν γινόμεναι, ἠρέμα, ἐπὶ πλέον δέ, μᾶλλον, ἐπὶ πολὺ δέ, σφόδρα. Δῆλον οὖν ὅτι τῆς μέσης ἕξεως ἀνθεκτέον. Αἱ μὲν οὖν περὶ τὴν ὀργὴν ἕξεις εἰρήσθωσαν.

[1] Lib. ii. cap. ult. [i] Ita El. et Aurel. τοιοῦτον vulgo ſcribitur.

etiam ſupra dictum eſt, ex iis quoque, quæ nunc dicimus, intelligi poteſt, non eſſe facile oratione diſtinguere, quomodo, et quibus hominibus, et quibus de cauſis, et quamdiu ſit iraſcendum, et quouſque quis in iracundia perſeverans recte faciat, aut peccet. Qui enim paulum quiddam a modo ſive in nimium, ſive in id, quod eſt parum, digreditur, non vituperatur: interdum enim eos, qui modum deſerunt, laudamus, manſuetoſque ac lenes appellamus; interdum, eos qui graviter iraſcuntur, eſſe animo virili dicimus, tanquam ad imperandum idoneos. Quam longe igitur, et quomodo a modo deflectens aliquis ſit vituperabilis, non eſt facile verbis definire: in rebus enim ſingularibus, et ſenſu, judicium hujus rei ſitum eſt. Sed illud certe perſpicuum eſt, medium habitum eſſe laudabilem, per quem, et quibus, et propter quas cauſas, et quomodo oportet, iraſcimur, cæteraque id genus omnia; nimium autem et parum, vituperabilia: quæ ſi non longe abſunt a medio, leviter: ſi longius, graviter: ſi longiſſime, graviſſime ſunt vituperanda. Perſpicuum igitur eſt, medium habitum diligenter eſſe retinendum. Atque ii animi habitus, qui in ira verſantur, hactenus ſint a nobis explicati.

ΚΕΦ. ϛʹ.

Ἐν δὲ ταῖς ὁμιλίαις καὶ τῷ συζῆν, καὶ λόγων καὶ πραγμάτων κοινωνεῖν, οἱ μὲν ἄρεσκοι δοκοῦσιν εἶναι· οἱ πάντα πρὸς ἡδονὴν ἐπαινοῦντες, καὶ οὐθὲν ἀντιτείνοντες, ἀλλὰ [k] δὴ οἰόμενοι δεῖν ἄλυποι τοῖς ἐντυγχάνουσιν εἶναι· οἱ δ' ἐξεναντίας τούτοις πρὸς πάντα [l] ἀντιτυποῦντες, καὶ τοῦ λυπεῖν οὐδ' ὁτιοῦν φροντίζοντες, δύσκολοι καὶ δυσέριδες καλοῦνται. Ὅτι μὲν οὖν αἱ εἰρημέναι ἕξεις ψεκταί εἰσιν, οὐκ ἄδηλον· καὶ ὅτι ἡ μέση τούτων ἐπαινετή, καθ' ἣν ἀποδέξεται ἃ δεῖ, καὶ ὡς δεῖ, ὁμοίως δὲ καὶ δυσχερανεῖ. Ὄνομα δὲ οὐκ ἀποδέδοται αὐτῇ τι· ἔοικε δὲ μάλιστα φιλίᾳ· τοιοῦτος γάρ ἐστιν ὁ κατὰ τὴν μέσην ἕξιν, οἷον βουλόμεθα λέγειν [m] τὸν ἐπιεικῆ φίλον, τὸ στέργειν προσλαβόντα. Διαφέρει δὲ τῆς φιλίας, ὅτι ἄνευ πάθους ἐστὶ καὶ τοῦ στέργειν, οἷς ὁμιλεῖ· [n] οὔτε γὰρ τῷ φιλεῖν ἢ ἐχθραίνειν ἀποδέχεται ἕκαστα ὡς δεῖ· ἀλλὰ τῷ τοιοῦτος εἶναι· ὁμοίως γὰρ

k Δὴ abest ab El. et C C C. l Ἀντιτείνοντες pro ἀντιτυποῦντες El. C C C. Ven. 1. 2. et Bas. m Γρ. τὸν ἐπιεικῆ καὶ φίλον. n Γρ. οὐ γὰρ pro οὔτε γάρ.

CAP. VI.

In congressu autem hominum et vitæ quotidianæ consuetudine, denique in sermonum ac factorum communicatione, alii blandi, seu placendi studiosi videntur esse; qui ut sint voluptati, laudant omnia, nullaque in re adversantur, sed putant se eos, quibuscum quotidie congrediuntur, nullo modo offendere oportere: alii contra, qui in omni re adversantur, neque magnopere laborant ne quem offendant, appellantur morosi, et in contentionibus pugnaces ac pervicaces. Hi igitur (quos diximus) animi habitus, nimirum sunt vituperabiles, horumque medius laudabilis, quo vir bonus ea omnia, quæ probanda, et ut probanda sunt, probabit, offendeturque contrariis. Nomen autem ei nullum impositum est: sed ad amicitiæ similitudinem proxime videtur accedere: nam qui hoc medio animi habitu præditus est, ejusmodi est, cujusmodi hominem commodum et bonum amicum significamus, cum amandi affectum assumpserit. Eo autem differt ab amicitia, quod animi motu, amorisque affectu in eos, quibuscum versatur, caret: non enim eo quod vel amet, vel oderit, unumquidque, ut oportet, approbat:

πρὸς ἀγνῶτας καὶ γνωρίμους, καὶ συνήθεις καὶ ἀσυνήθεις αὐτὸ ποιήσει, πλὴν καὶ ἐν ἑκάστοις ὡς ἁρμόζει· οὐ γὰρ ὁμοίως προσήκει συνήθων καὶ ὀθνείων φροντίζειν, οὐδ' αὖ λυπεῖν. Καθόλου μὲν [o]οὖν εἴρηται, ὅτι ὡς δεῖ ὁμιλήσει· ἀναφέρων δὲ πρὸς τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον, στοχάσεται τοῦ μὴ λυπεῖν, ἢ συνηδύνειν. Ἔοικε μὲν γὰρ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας εἶναι τὰς ἐν ταῖς ὁμιλίαις γινομένας· [p]τούτων δ' ὅσας μὲν αὐτῷ ἐστι μὴ καλὸν ἢ βλαβερὸν συνηδύνειν, δυσχερανεῖ, καὶ προαιρήσεται λυπεῖν. Κἂν τῷ ποιοῦντι δὲ ἀσχημοσύνην φέρῃ, καὶ ταύτην μὴ μικρὰν, ἢ βλάβην· ἡ δ' ἐναντίωσις μικρὰν λύπην, οὐκ ἀποδέξεται, ἀλλὰ δυσχερανεῖ. Διαφερόντως δ' ὁμιλήσει τοῖς ἐν ἀξιώμασι, καὶ τοῖς τυχοῦσι, καὶ μᾶλλον ἢ ἧττον γνωρίμοις· ὁμοίως δὲ καὶ

[o] Οὖν abeſt a noſtris MSS.

[p] Ὅσαι μὲν ἡδοναὶ οὐ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀποβλέπουσιν, ταύτας οὐ συνησθήσεται τοῖς ἐντυγχάνουσιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἡδομένοις δυσχερανεῖ· καὶ προαιρέσεται λυπηρὸς ὀφθῆναι μᾶλλον, ἢ ἡδὺς τοῦ ἀγαθοῦ ἕνεκα· μάλιστα ἂν ἡ ἡδονὴ αἰσχύνην φέρῃ καὶ βλάβην τῷ ποιοῦντι μεγάλην. Τότε γὰρ αἱρήσεται μᾶλλον λυπῆσαι, καὶ αἰσχῦναι μικρὸν, καὶ τῆς μείζονος ἀπαλλάξαι λύπης καὶ αἰσχύνης, ἢ μικρὸν εὐφράναντα διὰ τοῦ συνησθῆναι, τῇ μείζονι λύπῃ περιβαλεῖν. Andr.

ſed quia eo ingenio eſt, idque inſtituendæ vitæ conſilium cepit: æque enim hanc facilitatem erga notos atque ignotos, æque erga eos, quorum conſuetudine utitur, atque eos, quibuſcum nulla conſuetudine conjunctus eſt, adhibebit; ſed ita, ut cuique conveniet: non enim æque convenit homines conſuetudine et familiaritate conjunctos, atque alienos, vereri, et obſervare: neque rurſus offendere. Univerſe igitur jam dictum eſt, eum cum hominibus ita, ut debet, verſaturum et communicaturum: ſed tamen ad honeſtum et utile ſuas actiones referens, hunc ſibi ſcopum propoſitum habebit, ne quem offendat, aut ut delectet potius. In iis enim voluptatibus, ac moleſtiis verſari videtur, quæ ex ſermonibus et cœtibus hominum capiuntur: quando autem non niſi cum turpitudine aut etiam cum damno delectare poteſt, eam obſecundationem improbabit ac reſpuet, multoque malet offendere. Quod ſi quid erit, quod ei, qui faciat, dedecori ſit, aut damno non parvo: adverſando autem, levi illum moleſtia afficiat: factum illud turpe aut damnoſum non probabit, ſed improbabit potius, ac moleſte feret. Aliter autem cum iis communicabit et loquetur, qui dignitate aliqua præditi ſunt, aliter cum infimis, et forte fortuna oblatis ho-

κατὰ τὰς ἄλλας διαφορὰς, ἑκάστοις ἀπονέμων τὸ πρέπον. Καὶ καθ' αὑτὸ μὲν αἱρούμενος τὸ συνηδύνειν, λυπεῖν δὲ εὐλαβούμενος· τοῖς δὲ ἀποβαίνουσιν, ἐὰν ᾖ μείζω, συνεπόμενος, λέγω δὲ τῷ καλῷ καὶ τῷ συμφέροντι· καὶ ἡδονῆς δὲ ἕνεκα τῆς εἰσαῦθις μεγάλης, μικρὰ λυπήσει. Ὁ μὲν οὖν μέσος, τοιοῦτός ἐστιν· οὐκ ὠνόμασται δέ. Τοῦ δὲ συνηδύνοντος, ὁ μὲν τοῦ ἡδὺς εἶναι στοχαζόμενος, μὴ διά τι ἄλλο, ἄρεσκος· ὁ δ' ὅπως ὠφέλειά τις αὐτῷ γίγνηται εἰς χρήματα, καὶ ὅσα διὰ χρημάτων, κόλαξ. Ὁ δὲ πᾶσι δυσχεραίνων, εἴρηται ὅτι δύσκολος καὶ δύσερις. Ἀντικεῖσθαι δὲ φαίνεται τὰ ἄκρα [q] ἑαυτοῖς, διὰ τὸ ἀνώνυμον εἶναι τὸ μέσον.

ΚΕΦ. ζ'.

[s] ΠΕΡΙ τὰ αὐτὰ δὲ σχεδόν ἐστι καὶ ἡ τῆς ἀλαζονείας μεσότης· [r] ἀνώνυμος δὲ καὶ αὕτη. Οὐ χεῖρον δὲ καὶ τὰς

[q] Οὐ τῷ μέσῳ, *non medio.* Andr. [s] Magn. Moral. lib. i. cap. 3. et Eud. lib. iii. cap. 7. [r] Eam vero in lib. ii. cap. 7. ἀλήθειαν vocavit, et eo habitu præditum, ἀληθῆ. Id forſan eo loci perſpicuitatis cauſa fecit: ibi enim dicit, πειρατέον ὀνοματοποιεῖν σαφηνείας ἕνεκα· hic vero non niſi receptis verbis utitur. *Zuing.*

minibus: aliter cum notioribus, aliter cum minus notis: ſimiliterque in aliis diſſimilitudinibus ſuum cuique tribuet decorum. Ac delectationem quidem per ſe ſequetur atque eliget, offenſionem vero vitabit: iis autem quæ ſunt eventura, ſi majora ſint, adhæreſcet, honeſto, inquam, et utili: denique magnæ in poſterum voluptatis cauſa leviter offendet. Talis igitur medius eſt, quamvis non nominatus. Eorum autem, qui delectant, is, qui nihil aliud ſibi proponit, quod aſſequi velit, quam ut ſit jucundus, blandus et placendi ſtudioſus appellatur: qui vero id facit, ut aliquam ex eo utilitatem capiat, quæ vel in pecunia, vel in iis rebus quæ pecunia æſtimantur, poſitæ ſunt, aſſentator. At eum, qui omnibus offenditur, moroſum et in contentionibus pugnacem diximus appellari. Pugnare autem idcirco inter ſe videntur extrema, quia mediocritati nomen impoſitum non eſt.

CAP. VII.

IN iiſdem autem fere arrogantiæ quoque mediocritas vertitur: hæc vero etiam nomine vacat. Non erit autem incommodum tales quoque

τοιαύτας ἐπελθεῖν· μᾶλλόν τε γὰρ ἂν εἰδείημεν τὰ περὶ τὸ ἦθος, καθ' ἕκαστον διελθόντες· καὶ μεσότητας εἶναι τὰς ἀρετὰς πιστεύσαιμεν ἄν, ἐπὶ πάντων οὕτως ἔχον [s] συνιδόντες. Ἐν δὴ τῷ συζῆν οἱ μὲν πρὸς ἡδονὴν καὶ λύπην ὁμιλοῦντες εἴρηνται. Περὶ δὲ τῶν ἀληθευόντων τε καὶ ψευδομένων εἴπωμεν, ὁμοίως ἐν λόγοις καὶ πράξεσι καὶ τῷ προσποιήματι. Δοκεῖ [t] δὴ ὁ μὲν ἀλαζὼν, προσποιητικὸς τῶν ἐνδόξων εἶναι, καὶ μὴ ὑπαρχόντων, καὶ μειζόνων ἢ ὑπάρχει· ὁ δὲ εἴρων ἀνάπαλιν, ἀρνεῖσθαι τὰ ὑπάρχοντα, ἢ ἐλάττω ποιεῖν· ὁ δὲ μέσος αὐθέκαστός τις ὢν, ἀληθευτικὸς καὶ τῷ βίῳ, καὶ τῷ λόγῳ, τὰ ὑπάρχοντα ὁμολογῶν εἶναι περὶ αὑτὸν, καὶ οὔτε μείζω, οὔτε ἐλάττω. Ἔστι δὲ τούτων ἕκαστα, καὶ ἕνεκά τινος ποιεῖν καὶ μηθενός. Ἕκαστος δὲ οἷός ἐστι, τοιαῦτα λέγει καὶ πράττει, καὶ οὕτω ζῇ, ἐὰν μή τινος ἕνεκα πράττῃ. Καθ' αὑτὸ δὲ τὸ μὲν ψεῦδος, φαῦλον καὶ ψεκτόν· τὸ δὲ ἀληθὲς, καλὸν καὶ ἐπαινετόν· οὕτω δὲ

a real character

allowing his merits as they really are

[s] Συνειδότες El. [t] Γρ. δέ.

habitus persequi: nam et planius ea, quæ ad mores pertinent, cognoscemus singulis explicatis: et virtutes mediocritates esse magis erit nobis persuasum ac probatum, cum ita esse in omnibus perspexerimus. De iis igitur, qui in convictu vitæque societate voluptatem et offensionem eorum, quibuscum versantur, spectant, dictum est. Nunc de iis, qui veritatem colunt, aut mentiuntur, idque verbis pariter ac factis, et simulatione, pauca dicenda sunt. Videtur igitur gloriosus seu arrogans res sibi gloriosas vendicare solere, quæ non insunt, quæque sunt iis, quæ insunt, majores: dissimulator contra vel ea, quæ insunt, negare, vel minora fingere atque extenuare: medius vero cum singulis in rebus sui juris atque arbitrii sit, vita et oratione verax esse: qui ea, quæ habet, in se inesse confitetur, neque ea verbis auget, neque extenuat. Nihil autem obstat, quominus quis hæc singula et alicujus, et nullius rei causa faciat. Qualis vero quisque est, talis ejus et actio et oratio est, talis denique et vita; nisi rei alicujus agat et loquatur gratia. (Per se autem mendacium quidem, malum, et vituperabile est; verum autem, et honestum et laudabile:) ita et verax cum sit medius, laudabilis est: at qui

καὶ ὁ μὲν ἀληθευτικὸς, μέσος ὢν, ἐπαινετός· οἱ δὲ ψευδόμενοι, ἀμφότεροι μὲν ψεκτοί· μᾶλλον δ' ὁ ἀλαζών. Περὶ ἑκατέρου δ' εἴπωμεν· πρότερον δὲ περὶ τοῦ ἀληθευτικοῦ· οὐ γὰρ περὶ τοῦ [u]ἐν ταῖς ὁμολογίαις ἀληθεύοντος λέγομεν, οὐδ' ὅσα εἰς ἀδικίαν ἢ δικαιοσύνην συντείνει· ἄλλης γὰρ ἂν εἴη ταῦτ' ἀρετῆς· [x]ἀλλ' ὃς ἂν, μηθενὸς τοιούτου διαφέροντος, καὶ ἐν λόγῳ καὶ ἐν βίῳ ἀληθεύῃ, τῷ τὴν ἕξιν τοιοῦτος εἶναι. Δόξειε δ' ἂν ὁ τοιοῦτος ἐπιεικὴς εἶναι· ὁ γὰρ φιλαλήθης, καὶ ἐν οἷς μὴ διαφέρει ἀληθεύων, ἀληθεύσει καὶ ἐν οἷς διαφέρει ἔτι μᾶλλον· ὡς γὰρ αἰσχρὸν, τὸ ψεῦδος εὐλαβήσεται, ὅγε καὶ καθ' αὑτὸ ηὐλαβεῖτο· ὁ δὲ τοιοῦτος ἐπαινετός. [y]Ἐπὶ τὸ ἔλαττον ἢ μᾶλλον τοῦ ἀληθοῦς [z]ἀποκλίνει· ἐμμελέστερον γὰρ φαίνεται, διὰ τὸ ἐπαχθεῖς τὰς ὑπερβολὰς εἶναι. Ὁ δὲ μείζω τῶν ὑπαρχόντων προσποιούμενος μηθενὸς ἕνεκα, φαύλῳ μὲν ἔοικεν· οὐ γὰρ ἂν ἔχαιρε τῷ ψεύδει· μάταιος δὲ φαίνεται μᾶλ-

[u] Ἐν ταῖς συμφωνίαις, *in pactis* aut *conventibus*. Andr. [x] Ἀλλ' ἐν οἷς μηθ. El. Vet. Interp. et Bas. [y] Ὃς εἰ δεήσει παρεκκλῖναι τοῦ μέσου, πρὸς τὴν ἔλλειψιν, οὐ πρὸς τὴν ὑπερβολὴν νεύσει. *Et ita quidem, ut si recedendum fuerit a medio, ad defectum potius quam ad excessum abiturus est.* Andr. [z] Γρ. ἀποκλινεῖ.

mentiuntur, ambo sunt illi quidem vituperandi; sed magis arrogans. De utroque autem dicamus, ac primum de veraci: non enim de eo loquimur, qui in pactis conventis, neque de eo, qui in rebus, quæ ad injustitiam, justitiamve pertinent, verus est, (alius enim hæc sunt fortasse virtutis) sed de eo, qui, quibus in rebus nihil refert, utrum sit ejusmodi, necne, tum in oratione, tum in vita, veritatem colit et sequitur, eo ipso quod tali animi habitu sit præditus. Talis autem qui est, vir bonus non immerito videri possit: nam qui veritatem amat, veraque loquitur quibus in rebus id facere nihil attinet, is multo magis in iis vere loquetur, in quibus magnopere referet: mendacium enim ut turpe fugiet ac vitabit, quod jam etiam per se suapteque natura fugiebat: at talis vir laudabilis est. Ad extenuandam autem rerum veritatem propensior est: concinnius enim hoc esse videtur: quoniam omne nimium, grave et odiosum est. Qui vero majora sibi, quam quæ insunt, tribuit ac vendicat, nullius rei causa; est ille quidem improbo similis (non enim mendacio delectaretur) veruntа-

λον ἢ κακός. Εἰ δ' ἕνεκά τινος, ὁ μὲν δόξης ἢ τιμῆς, οὐ λίαν ψεκτὸς, ὡς ὁ ἀλαζών· ὁ δὲ ἀργυρίου, ἢ ὅσα εἰς ἀργύριον, ἀσχημονέστερος. [a]Οὐκ ἐν τῇ δυνάμει δ' ἐστὶν ὁ ἀλαζὼν, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει· κατὰ τὴν ἕξιν γὰρ, καὶ τῷ τοιόσδε εἶναι, ἀλαζών ἐστιν, ὥσπερ καὶ ψεύστης· ὁ μὲν τῷ ψεύδει αὐτῷ χαίρων, ὁ δὲ δόξης ὀρεγόμενος ἢ κέρδους. Οἱ μὲν οὖν δόξης χάριν ἀλαζονευόμενοι, τὰ τοιαῦτα προσποιοῦνται, ἐφ' οἷς ἔπαινος ἢ εὐδαιμονισμός· οἱ δὲ κέρδους, [b]ὧν ἀπόλαυσίς ἐστι τοῖς πέλας, καὶ ἃ διαλαθεῖν ἐστι μὴ ὄντα, [c]οἷον ἰατρὸν ἢ μάντιν σοφόν. Διὰ τοῦτο οἱ πλεῖστοι προσποιοῦνται τὰ τοιαῦτα, καὶ ἀλαζονεύονται· ἔστι γὰρ ἐν αὐτοῖς τὰ εἰρημένα. Οἱ δ' εἴρωνες

[a] Non intelligitur is eſſe glorioſus, qui eam vim ac facultatem habet, ut poſſit ſibi, quæ non habeat, arrogare: ſed qui ſuum conſilium eo contulit, ut ſibi ea arroget, quæ non habet. Eadem fere habet Ariſtot. lib. i. Rhet. ὁ γὰρ σοφιστικὸς οὐκ ἐν τῇ δυνάμει, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει. [b] Ὧν καὶ ἀπ. C C C. et N C. ὧν ἡδεῖα καὶ ἀπ. El. [c] Οἷον ἰατρὸν, ἢ μάντιν, ἢ σοφὸν El. et Vet. Interp. quæ lectio haud mala eſt: οἱ σοφοὶ, *Sophiſtæ*, enim olim erant ſapientes doctique viri: ſed poſtea improbitate et avaritia hominum factum eſt, ut nomen σοφοῦ odioſiſſimum fieret, et illis tantum conveniret, qui ſub eruditionis ſpecie quæſtum facerent, et imperitis adoleſcentibus imponerent, vanis pollicitationibus, et mendacibus promiſſis eorum animos alliciendo. Vide Victor.

men levis hominis potius ac nugatoris, quam mali ſimilitudinem gerere videtur. Quod ſi alicujus rei gratia faciat, is, qui gloriæ vel honoris cauſa facit, non eſt valde vituperandus, ut arrogans: at qui pecuniæ, aut aliarum rerum, quæ pecuniæ loco ſunt, multo turpior eſt. Non autem vi ac poteſtate, ſed conſilio et inſtituta ratione vitæ, intelligitur arrogans: ex habitu enim, et eo quia talis ſit, arrogans eſt: quomodo et mendax: alius enim mendacio ipſo delectatur; alius vero gloriæ quæſtuſve cauſa ſibi plus, quam par eſt, ſumit atque arrogat. Atque ii quidem, qui cupiditate gloriæ incenſi ſibi plus æquo tribuunt, ea ſibi vendicant, propter quæ homines vel laudari, vel beati prædicari ſolent: qui autem quæſtus cauſa id faciunt, ea ſibi ſumunt, quæ aliis fructum ac voluptatem afferunt, et in quibus tenebras aliis licet offundere, ne videre poſſint, eum non eſſe talem, qualem ſe eſſe profiteatur: verbi gratia, medicum, aut vatem, aut ſophiſtam. Atque ob hanc cauſam complures talia in ſe ineſſe ſimulant, taliaque ſibi arrogant: in eis enim ea reperiuntur, quæ a nobis dicta ſunt. Diſſimulatores autem, qui ſua omnia verbis elevant,

ἐπὶ τὸ ἔλαττον λέγοντες, χαριέστεροι μὲν τὰ ἤθη φαίνονται· οὐ γὰρ κέρδους ἕνεκα δοκοῦσι λέγειν, ἀλλὰ φεύγοντες τὸ [d]ὀγκηρόν. Μάλιστα δὲ καὶ οὗτοι τὰ ἔνδοξα ἀπαρνοῦνται· [1]οἷον καὶ Σωκράτης ἐποίει. Οἱ δὲ καὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ φανερὰ προσποιούμενοι, [e]βαυκοπανοῦργοι λέγονται, καὶ εὐκαταφρόνητοί εἰσι. Καὶ ἐνίοτε ἀλαζονεία φαίνεται· οἷον ἡ τῶν [f]Λακώνων ἐσθής· καὶ γὰρ ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ λίαν ἔλλειψις, ἀλαζονικόν. Οἱ δὲ μετρίως χρώμενοι τῇ εἰρωνείᾳ, καὶ περὶ τὰ μὴ λίαν ἐμποδὼν καὶ φανερὰ εἰρωνευόμενοι, χαρίεντες φαίνονται. Ἀντικεῖσθαι δὲ ὁ ἀλαζὼν φαίνεται τῷ ἀληθευτικῷ· χείρων γάρ.

ΚΕΦ. η΄.

ΟΥΣΗΣ δὲ καὶ ἀναπαύσεως ἐν τῷ βίῳ, καὶ ἐν ταύτῃ διαγωγῆς μετὰ παιδιᾶς, δοκεῖ καὶ ἐνταῦθα εἶναι ὁμιλία

[d] Ὀχληρὸν C C C. et El. ὀγκηρὸν vero ad oram. [1] Vide Quintil. lib. ix. cap. 2. et Plat. Dial. [e] Βλακοπανοῦργοι C C C. et Vet. Interp. [f] Lacedæmonii, ut teſtatur Xenophon in lib. de Rep. Laced. veſtibus utebantur viliſſimis, quæ vix genua tegebant, ut frugalitatis laudem aucuparentur. Vide Ælian. Var. Hiſt. lib. ix.

moribus videntur illi quidem eſſe politioribus: non enim lucri cauſa ita loqui videntur, ſed quod elationem animi jactationemque fugiant. Maxime autem etiam hi glorioſa omnia de ſe negant: quod faciebat et Socrates. Qui vero res parvas, et in promptu poſitas diſſimulant, verſuti ſeu delicati veteratores appellantur, ſuntque hi abjecti et contempti homines. Atque adeo interdum hoc vitium arrogantiæ ſimilitudinem gerit, qualis eſt Lacedæmoniorum veſtitus: nam ſibi et nimium aſſumere, et parum admodum tribuere, de ſeque omnia detrahere, arrogantis eſt. Qui vero intra modum diſſimulatione utuntur, eaque diſſimulant, quæ non admodum nota, neque in promptu ſunt poſita, ii politi homines videntur. Arrogans autem potius quam diſſimulator, veraci videtur opponi: deterior enim eſt.

CAP. VIII.

SED cum ſit in vita ſuus etiam requieti locus, atque in hac temporis aliquid cum ludo et joco ponere liceat: hic quoque videtur converſatio

τις ἐμμελὴς, καὶ οἷα δεῖ λέγειν, καὶ ὡς· ὁμοίως δὲ καὶ ἀκούειν. Διοίσει δὲ καὶ τῷ ἐν τοιούτοις λέγειν, ἢ τοιούτων ἀκούειν. Δῆλον δ᾽ ὡς καὶ περὶ ταῦτά ἐστιν ὑπερβολή τε καὶ ἔλλειψις τοῦ μέσου. Οἱ μὲν οὖν τῷ γελοίῳ ὑπερβάλλοντες, βωμολόχοι δοκοῦσιν εἶναι καὶ φορτικοὶ, γλιχόμενοι πάντως τοῦ γελοίου, καὶ μᾶλλον στοχαζόμενοι τοῦ γέλωτα ποιῆσαι, ἢ τοῦ λέγειν εὐσχήμονα, καὶ μὴ λυπεῖν τὸν σκωπτόμενον. Οἱ δὲ μήτ᾽ αὐτοὶ ἂν εἰπόντες μηθὲν γελοῖον, τοῖς τε λέγουσι δυσχεραίνοντες, ἄγριοι καὶ σκληροὶ δοκοῦσιν εἶναι. Οἱ δὲ ἐμμελῶς παίζοντες, εὐτράπελοι προσαγορεύονται, οἷον εὔτροποι· τοῦ γὰρ ἤθους αἱ τοιαῦται δοκοῦσι κινήσεις εἶναι· [g] ὥσπερ δὲ τὰ σώματα ἐκ τῶν κινήσεων κρίνεται, οὕτω καὶ τὰ ἤθη. Ἐπιπολάζοντος δὲ τοῦ γελοίου, καὶ τῶν πλείστων χαιρόντων τῇ παιδιᾷ, καὶ τῷ σκώπτειν

[g] Ὥσπερ γὰρ αἱ κινήσεις τὰ σώματα χαρακτηρίζουσιν, οἷον πῦρ μὲν ἡ εἰς τὸ ἄνω κίνησις, καὶ πᾶν κοῦφον, βαρὺ δὲ ἡ εἰς τὸ μέσον, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως· οὕτω καὶ ἀπὸ τῶν ἔξω καὶ φαινομένων τοῦ ἀνθρώπου κινήσεων, αἱ ἕξεις τῆς ψυχῆς φαίνονται καὶ τὰ ἤθη. *Sicut enim corpora diſtinguunt ſui motus: ut exempli gratia, ignem, et quicquid leve eſt, motus qui in altum fertur, grave contra motus qui ad medium, eodemque modo in aliis: ita ex exterioribus et quæ in oculos incurrunt hominum motibus habitus quoque apparent animæ, et mores.* Andr.

quædam apta et concinna conſiſtere: ut, cum talia dicantur, qualia, et quemadmodum dici debent, tum etiam audiantur. Intererit autem etiam inter quales quis loquatur, qualeſve loquentes audiat. Jam vero perſpicuum eſt, in his et nimium eſſe et parum: quorum utrumque abeſt a medio. Atque ii quidem, qui riſu movendo ultra modum prodeunt, ſcurræ videntur eſſe, et ridiculi contemptique homines, qui ridiculorum ſingulari cupiditate ac deſiderio affecti ſunt, magiſque ſibi hunc ſcopum propoſitum habent, ut riſum moveant, quam ut honeſta ac decora loquantur, nec ejus, in quem ſalſe dicunt, animum offendant. Qui autem nec ipſi quicquam ridicule ſalſeque dicere queunt, et iis, qui dicunt, infenſi ſunt, agreſtes et inſulſi homines habendi ſunt. At qui concinne et lepide ſalibus et jocis utuntur, εὐτράπελοι, faceti aut urbani, nominantur, quaſi εὔτροποι, flexibili ac verſatili ingenio præditi: ingenii enim et morum tales motus videntur eſſe: quemadmodum autem corpora ex motibus judicantur, ita et mores. Jam vero cum ſales et ridicula increbruerint, compluresque jocis, et ſalſe dictis magis, quam par ſit, delectentur: ſit ut

μᾶλλον ἢ δεῖ· καὶ οἱ βωμολόχοι εὐτράπελοι προσαγορεύονται, ὡς χαρίεντες· ὅτι δὲ διαφέρουσι, καὶ οὐ μικρὸν, ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον. Τῇ μέσῃ δ' ἕξει οἰκεῖον καὶ ἡ ἐπιδεξιότης ἐστί. Τοῦ δ' ἐπιδεξίου ἐστὶ τοιαῦτα λέγειν καὶ ἀκούειν, οἷα τῷ ἐπιεικεῖ καὶ ἐλευθέρῳ ἁρμόττει· ἔστι γάρ τινα πρέποντα τῷ τοιούτῳ λέγειν ἐν παιδιᾶς μέρει, καὶ ἀκούειν. Καὶ ἡ τοῦ ἐλευθέρου παιδιὰ διαφέρει τῆς τοῦ ἀνδραποδώδους, καὶ αὖ τοῦ πεπαιδευμένου καὶ ἀπαιδεύτου. [h] Ἴδοι δ' ἄν τις καὶ ἐκ τῶν κωμῳδιῶν τῶν παλαιῶν καὶ τῶν καινῶν· τοῖς μὲν γὰρ ἦν γελοῖον ἡ αἰσχρολογία· τοῖς δὲ μᾶλλον ἡ [i] ὑπόνοια· διαφέρει δ' οὐ μικρὸν ταῦτα πρὸς εὐσχημοσύνην. Πότερον οὖν τὸν εὖ σκώπτοντα ὁριστέον τῷ λέγειν ἃ πρέπει ἐλευθέρῳ; ἢ τῷ μὴ λυπεῖν τὸν ἀκούοντα, ἢ καὶ τέρπειν; ἢ καὶ τό γε τοιοῦτον, ἀόριστον; ἄλλο

h Andronicus hoc exemplum ſic explicat: Τοῦτο δὲ ἀπὸ τῶν κωμῳδιῶν γίνεται δῆλον, τῶν τε παλαιῶν καὶ τῶν νέων· ἐν γὰρ ταῖς κωμῳδίαις οἱ μὲν φαύλους τινὰς καὶ ἀνδραποδώδεις ὑποκρινόμενοι, γελοῖα καὶ ἡδέα ἡγοῦνται τὰ αἰσχρά· οἱ δὲ ἐλευθερίους τινὰς, καὶ ἐπιδεξίους, καὶ ἐπιεικεῖς ὑποκρινόμενοι, τὰ μεθ' ὑπονοίας. *Quod vel ex comœdiis apparet, tum antiquis tum novis: in iis enim qui plebeias repræſentant perſonas et illiberales, ridicula putant et jucunda quæ obſcœna ſunt: qui contra ingenuos dexteroſque homines et probos, quæ ſuſpicionem movent tantum.* Veteris comœdiæ αἰσχρολογία, et novæ ὑπόνοια haud ineleganter depinguntur ab Horatio in Sat. 4. lib. i. et Art. Poet. Vide Eraſm. in Chiliad. et Scal. lib. i. Poet. cap. 7.

i Ὑπόνοια ab antiquis ſcriptoribus vocabatur, quæ ab inferiore ætate nominata eſt ἀλληγορία.

ſcurræ, faceti appellentur, tanquam humanitate politi homines: ſed ex iis, quæ diximus, multum inter eos intereſſe perſpicuum eſt. Medio autem habitui etiam ea, quæ dexteritas appellatur, accommodata eſt. Dexteri porro hominis eſt ea et dicere, et audire, quæ viro bono ac libero conveniunt: ſunt enim quædam, quæ talem virum joco deceat et dicere et audire. Magnum quoque inter ingenuo dignum, et ſervilem jocum, intervallum interjectum eſt; magnum inter eruditi jocum, et ineruditi. Quod quidem ex veteribus et novis comœdiis cuivis intelligere licet: illis enim ridicula res erat verborum obſcœnitas: his ſententia potius verbis tecta: inter hæc autem ad ſpeciem honeſtam ac decoram multum intereſt. Utrum igitur is, qui bene in alterum dicta ſalſa dicit, ex eo definiendus eſt, quod ea dicat, quæ liberum decent? an quod eum, qui audit, non offendat, aut etiam delectet? an vero hoc quoque incertum, nec definitum eſt? alia enim aliis

γὰρ ἄλλῳ μισητόν τε καὶ ἡδύ. [k]Τοιαῦτα δὲ καὶ ἀκούσεται· ἃ γὰρ ὑπομένει ἀκούων, ταῦτα καὶ ποιεῖν δοκεῖ. [l]Οὐ δὴ πᾶν ποιήσει· τὸ [m]γὰρ σκῶμμα, λοιδόρημά τι ἐστίν· οἱ δὲ νομοθέται ἔνια λοιδορεῖν κωλύουσιν· ἔδει δ' ἴσως καὶ σκώπτειν. Ὁ δὴ χαρίεις καὶ ἐλεύθερος οὕτως ἕξει, οἷον νόμος ὢν ἑαυτῷ. Τοιοῦτος μὲν οὖν ὁ μέσος ἐστὶν, εἴτ' ἐπιδέξιος, εἴτ' εὐτράπελος λέγεται. [n]Ὁ δὲ βωμολόχος ἥττων ἐστὶ τοῦ γελοίου, καὶ οὔτε ἑαυτοῦ, οὔτε τῶν ἄλλων ἀπεχόμενος, εἰ γέλωτα ποιήσει· καὶ τοιαῦτα λέγων, ὧν οὐθὲν ἂν ὁ χαρίεις εἴποι, ἔνια δὲ οὐδ' ἂν ἀκούσαι. Ὁ δ' ἄγριος εἰς τὰς τοιαύτας ὁμιλίας ἀχρεῖος· οὐδὲν γὰρ συμβαλλόμενος, πᾶσι δυσχεραίνει. [o]Δοκεῖ δὲ ἡ ἀνάπαυσις καὶ ἡ παιδιὰ ἐν τῷ βίῳ εἶναι [p]ἀναγκαῖον. Τρεῖς οὖν αἱ εἰρημέναι ἐν τῷ

[k] Γρ. Τοιαῦτα δὲ καὶ ἀκούσεται ἥδιον. Per τοιαῦτα intelligit οἷα τῷ ἐπιεικεῖ καὶ ἐλευθέρῳ ἁρμόττει. [l] Οὐ δὴ πᾶν λέξει alii legunt: οὐ δὴ πάντα ποιήσει, ἢ λέξει Lambinus legiſſe videtur. Ego methodo perſuaſus, οὐ δὴ πάντα ἀκούσει legere malim; niſi forte οὐ δὴ πᾶν ποιήσει aſſumptionem eſſe intelligas: tum concluſio erit ſubintelligenda. *Zuing.* [m] Γὰρ hoc in loco non ejus, quod præceſſit, οὐ δὴ πᾶν ποιήσει, cauſam continet: ſed poſterior eſt cauſa ejus, quod propoſuerat, τοιαῦτα δὲ καὶ ἀκούσεται: cum prior fuerit, ἃ γὰρ ὑπομένει &c. Frequens eſt alioqui Ariſt. quando cauſas unius rei plures affert, in ſingulis voce γὰρ uti, cujus loco alias voces ἔπειτα, πρὸς τοῦτο et ſimiles uſurpat. *Zuing.* [n] Ὁ δὲ βωμολόχος σφόδρα ἐρῶν τοῦ γελοίου, οὐδενὸς φείδεται τῶν γέλωτα ποιούντων, οὔτε ἔργων, οὔτε ῥημάτων· καὶ οὔτε ἑαυτοῦ, οὔτε τῶν ἀκουόντων ἀπέχεται. Andr. [o] Γρ. δοκεῖ δὲ καὶ ἡ ἀν. [p] Ἀναγκαῖα El.

odioſa ſunt, et jucunda. Talia autem etiam audiet: nam quæ quiſque æquo animo audit, hæc facere quoque videtur. Non igitur quidvis faciet, aut in alterum dicet; nam ſalſe dictum, quoddam maledicti genus eſt: at latores legum quædam maledicti loco objicere vetant: ſed oportebat eoſdem fortaſſe vetare quoque ne quidvis in alterum ſalſe dicere liceret. Homo igitur politus et ingenuus ſic erit affectus, proinde ac ſi ipſe ſibi lex ſit. Ac medius quidem talis eſt, ſive dexter, ſive facetus, ſive urbanus appellandus ſit. Scurra autem ridiculo moderari non poteſt, cum nec ſibi, nec aliis parcat, dummodo riſum moveat: cum talia denique dicat, quæ humanitate politus homo nunquam dixerit: nonnulla autem etiam ejus aures reſpuerint. Agreſtis autem ille et ruſticus atque inſulſus ad tales congreſſiones prorſus ineptus et inutilis eſt: nam cum ipſe nihil ad eas operæ conferat, tum omnibus offenditur. Videntur autem ad hominum vitam requies et jocus eſſe neceſſaria. Tres igitur ſunt illæ, quas diximus, in

βίῳ μεσότητες· εἰσὶ δὲ πᾶσαι περὶ λόγων τινῶν καὶ πράξεων κοινωνίαν· διαφέρουσι δ', ὅτι ἡ μὲν περὶ ἀλήθειάν ἐστιν, αἱ δὲ περὶ τὸ ἡδύ. Τῶν δὲ περὶ τὴν ἡδονὴν, ἡ μὲν ἐν ταῖς παιδιαῖς, ἡ δ' ἐν ταῖς κατὰ τὸν ἄλλον βίον ὁμιλίαις.

ΚΕΦ. θ'.

ΠΕΡΙ[1] δὲ αἰδοῦς ὥς τινος ἀρετῆς οὐ προσήκει λέγειν· πάθει γὰρ μᾶλλον ἔοικεν, ἢ ἕξει. Ὁρίζεται γοῦν φόβος τις ἀδοξίας· ἀποτελεῖται δὲ τῷ περὶ τὰ δεινὰ φόβῳ παραπλήσιον· ἐρυθραίνονται γὰρ οἱ αἰσχυνόμενοι· οἱ δὲ τὸν θάνατον φοβούμενοι ὠχριῶσι. Σωματικὰ δὴ φαίνεταί πως εἶναι ἀμφότερα· ὅπερ δοκεῖ πάθους μᾶλλον ἢ ἕξεως εἶναι. Οὐ πάσῃ δ' ἡλικίᾳ τὸ πάθος ἁρμόζει, ἀλλὰ τῇ νέᾳ· οἰόμεθα γὰρ δεῖν τοὺς τηλικούτους αἰδήμονας εἶναι, διὰ τὸ πάθει ζῶντας πολλὰ ἁμαρτάνειν, ὑπὸ τῆς αἰδοῦς δὲ [q] κωλύεσθαι. Καὶ ἐπαινοῦμεν τῶν μὲν νέων τοὺς αἰδήμονας· πρεσβύτερον δ' οὐδεὶς ἂν ἐπαι-

[1] Magn. Moral. lib. i. cap. 30. et Eud. lib. iii. cap. 7. [q] Κεκωλῦσθαι C C C. Ven. 1. et Baſ.

vita mediocritates: quæ omnes in quorundam ſermonum et actionum communitate verſantur: ſed eo differunt, quod una in veritate, reliquæ duæ in jucunditate ſitæ ſunt. Atque harum ipſarum, quæ ad jucunditatem pertinent, altera in jocis, altera in congreſſionibus reliquæque vitæ communitatibus vertitur.

CAP. IX.

DE verecundia autem, quaſi virtus ſit aliqua, non attinet dicere: perturbationi enim quam habitui ſimilior eſt. Definitur itaque, infamiæ metus quidam: exiſtit autem ſimiliter, atque metus, qui in rebus formidoloſis verſatur; erubeſcunt enim ii, qui pudore afficiuntur; palleſcunt autem, qui mortem extimeſcunt. Apparet igitur, utrumque quodammodo ad corpus pertinere: quod quidem perturbationis potius, quam habitus proprium videtur eſſe. Non omni porro ætati, ſed adoleſcentiæ, hæc perturbatio convenit: nam qui hac ætate ſunt, pudentes et verecundos eſſe putamus oportere: quia cum eorum vita aſſiduis perturbationibus agitetur, multa peccent, a quibus pudore revocantur. Juvenes itaque laudamus eos, qui ſunt pudentes; ſenem vero quod facile

κέσειεν, ὅτι αἰσχυντηλός· οὐθὲν γὰρ οἰόμεθα δεῖν αὐτὸν πράττειν, ἐφ' οἷς ἐστιν αἰσχύνη· οὐδὲ γὰρ ἐπιεικοῦς ἐστιν ἡ αἰσχύνη, εἴπερ γίγνεται ἐπὶ τοῖς φαύλοις· οὐδὲ γὰρ πρακτέον [r]τὰ τοιαῦτα. Εἰ δ' ἐστι τὰ μὲν κατ' ἀλήθειαν αἰσχρὰ, τὰ δὲ κατὰ δόξαν, οὐθὲν διαφέρει· οὐδέτερα γὰρ πρακτέα· ὥστ' οὐκ αἰσχυντέον. Φαύλου δὲ καὶ τὸ εἶναι τοιοῦτον, οἷον πράττειν τι τῶν αἰσχρῶν· τὸ δ' οὕτως ἔχειν, ὥστ' εἰ πράξειέ τι τῶν τοιούτων, αἰσχύνεσθαι, καὶ διὰ τοῦτ' οἴεσθαι ἐπιεικῆ εἶναι, ἄτοπον· ἐπὶ τοῖς ἑκουσίοις γὰρ ἡ αἰδώς· ἑκὼν δὲ ὁ ἐπιεικὴς οὐδέποτε πράξει τὰ φαῦλα. Εἴη δ' ἂν ἡ αἰδὼς ἐξ ὑποθέσεως ἐπιεικές· εἰ γὰρ πράξαι, αἰσχύνοιτ' ἄν· οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο περὶ τὰς ἀρετάς· εἰ δὲ ἡ ἀναισχυντία φαῦλον, καὶ τὸ μὴ αἰδεῖσθαι τὰ αἰσχρὰ πράττειν, οὐθὲν μᾶλλον τὸ [s]τοιαῦτα πράττοντα αἰσχύνεσθαι, ἐπιεικές. Οὐκ ἔστι δὲ οὐδ' ἡ ἐγκράτεια ἀρετὴ, ἀλλά τις μικτή· δειχθήσεται δὲ περὶ αὐτῆς ἐν τοῖς ὕστερον. Νῦν δὲ περὶ δικαιοσύνης εἴπωμεν.

conditional

[r] Γρ. ταῦτα pro τοιαῦτα.

[s] Γρ. ταῦτα pro τοιαῦτα.

pudore afficiatur, nemo laudaverit: nihil enim eum arbitramur agere oportere eorum, propter quæ pudor existere solet: nam nec viri boni est pudor, siquidem ex rebus malis nascitur: res enim hujusmodi ne agendæ quidem sunt. Nihil vero refert, utrum alia sint re turpia, alia opinione; neutra enim sunt agenda: ergo pudore affici non oportet. Præterea vero improbi hominis est talem esse, ut turpe aliquid agat: ita autem animatum esse aliquem, ut si quid tale admiserit, pudore afficiatur, atque ob hanc causam se virum bonum esse putare, absurdum est: eorum enim, quæ sponte nostra agimus, nos pudet: at vir bonus nunquam quicquam mali sponte sua admittet. Sed tamen ex conditione pudor potest bonum videri: nam si quid turpe admittat, pudore afficiatur: sed hoc non inest in virtutibus: neque vero si impudentem esse, nulloque pudore a turpibus actionibus revocari, malum est: idcirco turpia agentem pudore affici, bonum erit. Jam vero ne continentia quidem virtus est, sed quiddam virtutis habet admixtum: de qua posterius dicemus. Nunc autem de justitia differamus.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΗΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ

[a]ΤΟ Ε΄.

ARISTOTELIS

ETHICORUM NICOMACHEORUM

LIB. V.

ΚΕΦ. α΄.

ΠΕΡΙ δὲ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας σκεπτέον, περὶ ποίας τε τυγχάνουσιν οὖσαι πράξεις, καὶ ποία μεσότης ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη, καὶ τὸ δίκαιον τίνων μέσον. Ἡ δὲ σκέψις ἡμῖν ἔστω κατὰ τὴν αὐτὴν μέθοδον τοῖς προειρημένοις. Ὁρῶμεν δὴ πάντας τὴν τοιαύτην ἕξιν βουλομένους λέγειν δικαιοσύνην, ἀφ' ἧς [b] πρακτικοὶ τῶν δικαίων εἰσί, καὶ ἀφ' ἧς δικαιοπρα-

[a] Hic et duo proxime ſequentes libri totidem fere verbis in iv. v. et vi. libb. Eud. leguntur. Vide Magn. Moral. lib. i. cap. 34. [b] *Πρακτικοὶ* male a nonnullis Interpp. *apti* et *idonei* vertitur: non enim juſtitia, ſed natura ipſa homines ad res juſtas agendas *aptos* et *idoneos* efficit: et injuſtiſſimi quoque apti ſunt ad

CAP. I.

DE juſtitia autem et injuſtitia hoc videndum eſt, quibus in actionibus verſentur, quænam mediocritas ſit juſtitia, quarum denique rerum medium ſit jus. Quibus in rebus exquirendis et explicandis, eadem atque in ſuperioribus via rationeque utamur. Videmus igitur eum animi habitum, quo ad res juſtas gerendas homines efficiuntur propenſi, quoque res juſtas et agunt, et volunt, ab omnibus juſtitiam intelligi at-

In the sciences the same cause may be productive of different effects, but this cannot be the case with respect to the habits

γοῦσι, [c] καὶ βούλονται τὰ δίκαια· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ ἀδικίας, ἀφ' ἧς ἀδικοῦσι, καὶ βούλονται τὰ ἄδικα. Διὸ καὶ ἡμῖν πρῶτον ὡς ἐν τύπῳ ὑποκείσθω ταῦτα· οὐδὲ γὰρ τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον ἐπί τε τῶν ἐπιστημῶν καὶ δυνάμεων, καὶ ἐπὶ τῶν ἕξεων. Δύναμις μὲν γὰρ καὶ ἐπιστήμη δοκεῖ τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ εἶναι· ἕξις δ' [d] ἡ ἐναντία τῶν ἐναντίων οὔ· οἷον [e] ἀπὸ τῆς ὑγιείας οὐ πράττεται τὰ ἐναντία, ἀλλὰ τὰ ὑγιεινὰ μόνον· λέγομεν γὰρ [f] ὑγιεινῶς βαδίζειν, ὅταν βαδίζῃ ὡς ἂν ὁ ὑγιαίνων. Πολλάκις μὲν οὖν γνωρίζεται ἡ ἐναντία ἕξις ἀπὸ τῆς ἐναντίας· πολλάκις δὲ αἱ ἕξεις ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων· ἐάν τε γὰρ ἡ εὐεξία ἡ φανερὰ, καὶ ἡ καχεξία φανερὰ γίνεται· καὶ ἐκ τῶν εὐεκτικῶν ἡ εὐεξία, καὶ ἐκ ταύτης τὰ εὐεκτικά· εἰ γὰρ

from those things which are subj. to the habit. the constituent parts

agenda ea quæ justa sunt: alioqui ne injusti quidem esse possent. Hoc loco πρακτικοὶ significat *propensionem* quandam, et, ut præclare interpretatus est D. Thomas, *inclinationem ad opus justitiæ*. Sic lib. iv. ληπτικὸς, φυλακτικὸς, προετικὸς, θαυμαστικὸς, ἐπαινετικὸς, dicitur non qui *aptus* et *idoneus*, sed qui *propensus est ad accipiendum, ad custodiendum, &c.* Muret. [c] Δεῖ γὰρ προσκεῖσθαι ἀεὶ ταῖς ἀρεταῖς ταῖς ἠθικαῖς τὸ βούλεσθαι· καὶ ἀδύνατον ἄλλως αὐτὰς ὁρισθῆναι· διὰ τὸ βούλεσθαι γὰρ σωφρονεῖν καὶ δικαιοπραγεῖν, ὁ δίκαιος καὶ ὁ σώφρων γίνεται. Τὸ δύνασθαι δίκαια πράττειν δυνατόν ἐστι καὶ τῷ ἀδίκῳ πολλάκις· τὸ δὲ βούλεσθαι μόνον ἐστὶ τοῦ δικαίου· ὅθεν δίκαιός ἐστι καὶ ὁ μὴ δυνάμενος μὲν πράττειν τὰ δίκαια, βουλόμενος δὲ, καὶ ἕξιν ἔχων δικαιοσύνης. Andr. [d] Ἡ αὐτὴ pro ἡ ἐναντία legendum esse censet Muret. quem videas. Μία δὲ ἕξις οὐκ ἔστι τῶν ἐναντίων πρακτική· οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης τὰ ἄδικα πράττομεν καὶ δίκαια. Andr. [e] Ὑπὸ τῆς ὑγ. in Eud. [f] Ὡς ὑγιεινῶς βαδίζει in Eud.

que appellari solere: eodemque modo injustitiam, habitum esse, quo et injuriam faciunt, et res injustas volunt. Itaque hæc primum nobis quoque, veluti quadam imagine adumbrata, posita sint et concessa: neque enim ita se res habet in scientiis et facultatibus, seu potestatibus, ut in habitibus. Facultas enim seu potestas, et scientia, eadem contrariorum videtur esse; habitus autem contrariorum non idem est: verbi gratia, a bona valetudine non aguntur contraria, sed ea, quæ sunt bonæ valetudinis propria duntaxat: dicimus enim aliquem valenter ambulare, cum ita ambulat, ut is, qui bene valet. Sæpenumero igitur ex contrario habitu habitus intelligitur contrarius; sæpe ex rebus habitui subjectis: nam si bona corporis habitudo et firma constitutio nota sit, nota erit etiam mala: et cognitis iis, quæ firmam corporis constitutionem efficiunt, firma quoque corporis constitutio erit cognita: et rursus ex hac ipsa, ea, quæ bonam corporis habitudinem efficiunt: si e-

by knowing what forms a good habit of body we do know what forms a gross one, so from a knowledge of the constituent parts of justice, we may also [know] those of injustice.

ἐστιν ἡ εὐεξία πυκνότης σαρκὸς, ἀνάγκη καὶ τὴν καχεξίαν εἶναι μανότητα σαρκός· καὶ τὸ εὐεκτικὸν, τὸ ποιητικὸν πυκνότητος ἐν σαρκί. Ἀκολουθεῖ δ' ὡς ἐπιτοπολὺ, [g] ἐὰν θάτερα πλεοναχῶς λέγηται, καὶ θάτερα πλεοναχῶς λέγεσθαι· οἷον, [h] εἰ τὸ δίκαιον, καὶ τὸ ἄδικον. Ἔοικε δὲ πλεοναχῶς λέγεσθαι ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἡ ἀδικία· ἀλλὰ διὰ τὸ σύνεγγυς εἶναι τὴν ὁμωνυμίαν αὐτῶν, λανθάνει· καὶ οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῶν πόῤῥω δήλη μᾶλλον· ἡ γὰρ διαφορὰ πολλὴ, ἡ κατὰ τὴν ἰδέαν· οἷον ὅτι καλεῖται κλεὶς ὁμωνύμως, ἥ τε ὑπὸ τὸν αὐχένα τῶν ζώων, καὶ ᾗ τὰς θύρας κλείουσιν. Εἰλήφθω δὴ, ὁ ἄδικος ποσαχῶς λέγεται. Δοκεῖ δὲ, ὅ, τε παράνομος ἄδικος εἶναι, καὶ ὁ πλεονέκτης, καὶ ὁ ἄνισος· ὥστε δῆλον, ὅτι καὶ ὁ δίκαιος ἔσται ὅ, τε νόμιμος, καὶ ὁ ἴσος. Τὸ μὲν δίκαιον ἄρα τὸ νόμιμον, καὶ τὸ ἴσον· τὸ δ' ἄδικον τὸ παράνομον, καὶ τὸ ἄνισον. Ἐπεὶ δὲ

Dan't f. several significations or be extensive one

in things but distantly connected

The separate distinction of the species is great—

[g] Hoc præceptum dialecticum ab Ariſtotele accurate tractatur in lib. i. Topic.
[h] Εἰ τὸ ἄδικον, καὶ ἡ ἀδικία in Eud.

nim bona corporis habitudo, ſoliditas carnis eſt: neceſſe eſt malam corporis habitudinem carnis raritatem eſſe: et quod vim habet efficientem firmæ corporis conſtitutionis, id ad carnis ſoliditatem gignendam neceſſario valebit. Plerumque autem ſequitur, ut ſi altera pluribus modis dicantur, alterorum quoque multi ſint ſignificandi modi: verbi gratia, ſi multæ ſint juſti ſignificationes, erunt et injuſti multæ. Multis autem modis juſtitia et injuſtitia dici videntur: ſed quia valde eſt propinqua earum nominis communitas et ſimilitudo, idcirco obſcurior eſt, neque ita, ut in iis, quæ longe inter ſe diſtant, apparet: magna enim differentia eſt ea, quæ ex ſpecie eſt: exempli gratia, clavis apud Græcos uno et communi nomine appellatur et ea pars, quæ cervicibus animalium ſubeſt, et ea, qua oſtia claudunt. Hoc igitur ſumptum ſit, quot modis homo injuſtus dicatur. Et vero videtur injuſtus eſſe et is, qui contra legem committit, et is qui ſibi plus vendicat, quam par ſit, quique inæqualis eſt: ex quo perſpicuum eſt, juſtum quoque futurum et eum, qui legibus pareat, et eum, qui æquus ſeu æqualis ſit. Jus igitur erit tum id, quod legibus ſancitur, quod legitimum appellant, tum id, quod æquum eſt: et contra injuria, tum id, quod in legem committitur, tum id, quod iniquum eſt. Quoniam autem

καὶ πλεονέκτης ὁ ἄδικος, περὶ τὰ ἀγαθὰ [i]ἔσται, οὐ πάντα, ἀλλὰ περὶ ὅσα εὐτυχία καὶ ἀτυχία· [k]ἃ ἐστι μὲν ἁπλῶς ἀεὶ ἀγαθὰ, τινὶ δὲ οὐκ ἀεί. Οἱ δ' ἄνθρωποι ταῦτα εὔχονται καὶ διώκουσι· δεῖ δ' οὔ· ἀλλ' εὔχεσθαι μὲν τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ, καὶ αὐτοῖς ἀγαθὰ εἶναι, αἱρεῖσθαι δὲ τὰ αὐτοῖς ἀγαθά. Ὁ δ' ἄδικος οὐκ ἀεὶ τὸ πλέον αἱρεῖται, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔλαττον, ἐπὶ τῶν ἁπλῶς κακῶν. Ἀλλ' ὅτι δοκεῖ καὶ τὸ [l]μεῖον κακὸν ἀγαθόν πως εἶναι, τοῦ δ' ἀγαθοῦ ἐστιν ἡ πλεονεξία, διὰ τοῦτο δοκεῖ πλεονέκτης εἶναι. [m]Ἔστι δὲ ἄνισος· τοῦτο γὰρ περιέχει

[i] Ἔσται deeſt in Eud. [k] Hæc Philoſophi ſententia optime exprimitur a Terentio in Heautont.

Quid relliqui eſt, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bona?
Parentes, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, divitias.
Atque hæc perinde ſunt, ut illius animus, qui ea poſſidet:
Qui uti ſcit, ei bona; illi, qui non utitur recte, mala.

[l] Μὴ κακὸν pro μεῖον κακὸν in Eud. [m] Hunc locum ſic legendum eſſe: Ἔστι δ' ἄνισος, καὶ παράνομος· τοῦτο γὰρ περιέχει καὶ κοινόν ἐστι· et cætera verba iis admiſta, delenda eſſe cenſeo: in quo quid librarios deceperit non eſt difficile conjicere hominibus in hoc genere exercitatis. Hanc correctionem a me acceptam Lambinus, vir acutiſſimo ingenio, acerrimoque judicio præditus, retulit in Scholia in eos libros ſua: niſi quod, cum meam ſententiam exponeret, verba illa πᾶσαν ἀδικίαν, et πάσης ἀδικίας reliquit: quæ mihi vel maxima cauſa fuit hoc quoque loco teſtificandi, quid ſentirem. Non tantum enim exiſtimo e gloſſematis illa fluxiſſe, verum etiam e falſis et ineptis gloſſematis: nam verba illa, περιέχει, καὶ κοινόν ἐστι, ſi quis attente conſideret, non πρὸς πᾶσαν ἀδικίαν, ſed πρὸς τὸ πλέον, καὶ πρὸς τὸ ἔλαττον referenda ſunt. *Mur.* Var. Lect. lib. vi. cap. 8. τὸ γὰρ ἄνισον ἔχει τὸ πλέον καὶ τὸ ἔλαττον poſt κοινὸν inſeruntur in Mich. Eph. Ven. 1. 2. et Baſ. ἡ παρανομία ἤτοι ἡ ἀνισότης deſunt CCC. Ἔστι δὲ ὁ ἄδικος ἄνισος· τοῦτο γὰρ περιεκτικὸν ὄνομα καὶ κοινόν ἐστι πᾶσι τοῖς εἴδεσι τῆς ἀδικίας, ἡ ἀνισότης· καὶ γὰρ καὶ ὁ παράνομος, ἄνισός τις ἐστι, καὶ ὁ πλεονέκτης. Andr. Vide Zuing. et Lamb. καὶ κοινὸν, καὶ παράνομον in Eud.

injuſtus etiam plus bonorum, quam par ſit, ſibi depoſcit ac vendicat: in bonis erit occupatus, non omnibus, ſed in iis duntaxat, in quibus ſecunda et adverſa fortuna locum habet: quæ ſunt bona ſimpliciter et abſolute quidem illa ſemper, ſed huic vel illi non ſemper. Homines autem hæc votis omnibus expetuntque, ac perſequuntur: quod facere non oportet, ſed optare ſane, ut quæ ſimpliciter bona ſunt, ea nobis quoque bona ſint: eligere autem ac ſumere, quæ nobis ſunt bona. Sed injuſtus non ſemper id, quod plus eſt, eligit, verum etiam quod minus eſt, in iis, quæ abſolute mala ſunt. Sed quia videtur etiam minus malum quodammodo bonum eſſe: cupiditas autem ejus, quod plus eſt, boni cupiditas eſt: idcirco videtur ille eſſe ejus, quod plus eſt, appetens et cupidus. Porro iniquus etiam contra legem peccat: nam hoc ipſum, quod peccatum in le-

καὶ κοινόν· καὶ παράνομος· τοῦτο γὰρ ἡ παρανομία, ἤτοι ἡ ἀνισότης, περιέχει πᾶσαν ἀδικίαν, καὶ κοινόν ἐστι πάσης ἀδικίας. Ἐπεὶ δ᾽ ὁ παράνομος ἄδικος ἦν, ὁ δὲ νόμιμος δίκαιος, δῆλον ὅτι πάντα τὰ νόμιμά ἐστί πως δίκαια· τά τε γὰρ ὡρισμένα ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς, νόμιμά ἐστι· καὶ ἕκαστον τούτων δίκαιον εἶναί φαμεν. Οἱ δὲ νόμοι [n] ἀγορεύουσι περὶ ἁπάντων, στοχαζόμενοι ἢ τοῦ κοινῇ συμφέροντος πᾶσιν, ἢ τοῖς ἀρίστοις, ἢ τοῖς κυρίοις, ἢ κατ᾽ ἀρετὴν, ἢ κατ᾽ ἄλλον τινὰ τρόπον τοιοῦτον. Ὥστε ἑνὰ μὲν τρόπον δίκαια λέγομεν, τὰ ποιητικὰ, καὶ φυλακτικὰ τῆς εὐδαιμονίας καὶ τῶν μορίων αὐτῆς, τῇ πολιτικῇ κοινωνίᾳ. Προστάττει δὲ ὁ νόμος, καὶ τὰ τοῦ ἀνδρείου ἔργα ποιεῖν, οἷον μὴ [o] λείπειν τὴν τάξιν, μηδὲ φεύγειν, μηδὲ ῥίπτειν τὰ ὅπλα· καὶ τὰ τοῦ σώφρονος, οἷον μὴ μοιχεύειν, μηδὲ ὑβρίζειν· καὶ τὰ τοῦ πράου, οἷον μὴ τύπτειν, μηδὲ κακηγορεῖν· ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἀρετὰς καὶ μοχθηρίας, τὰ μὲν κελεύων, τὰ δ᾽ ἀπαγορεύων· ὀρθῶς μὲν, ὁ κείμενος ὀρθῶς,

[n] Ὁρίζουσι pro ἀγορεύουσι quidam legi volunt. [o] Λιπεῖν C C C.

gem dicimus, omnem injuſtitiam continet, omniſque injuſtitiæ commune eſt. Quoniam autem eum, qui contra leges committit, injuſtum eſſe diximus; qui vero leges ſervat, juſtum: perſpicuum eſt, ea omnia, quæ legitima ſunt, quodammodo eſſe juſta: nam cum ea, quæ a ſcientia legum ferendarum deſcripta et definita ſunt, legitima ſunt, tum unumquodque horum jus eſſe dicimus. Leges autem omnibus de rebus ita loquuntur, ut vel communem omnium utilitatem ſpectent, vel optimorum, vel eorum, penes quos ſumma rerum eſt poteſtas: et vel ſecundum virtutem, vel ſecundum quem alium modum talem. Quocirca uno modo jura appellamus ea, quæ vitam beatam, ejuſque partes, civili ſocietate conciliare et conſervare poſſunt. Ac lex quidem et viri fortis muneribus fungi jubet, ut locum atque ordinem in acie tenere, neque fugere, neque arma abjicere: et temperantis, ut non adulterari, neque cuiquam ſtuprum inferre: et lenis ac manſueti, ut neminem verberare, neque cuiquam maledicere: itemque in cæteris virtutibus ac vitiis, partim jubendo, partim vetando: recte quidem ea lex, quæ recte ac ſalutariter: per-

[p]χεῖρον δὲ, ὁ ἀπεσχεδιασμένος. Αὕτη μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη, ἀρετὴ μέν ἐστι τελεία, [q]ἀλλ᾽ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον. Καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις κρατίστη τῶν ἀρετῶν εἶναι δοκεῖ ἡ δικαιοσύνη· καὶ οὔθ᾽ ἕσπερος, οὔθ᾽ ἑῷος οὕτω [r]θαυμαστός. Καὶ παροιμιαζόμενοί φαμεν,

[s]Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ᾽ ἀρετή ᾽στι.

Καὶ τελεία μάλιστα ἀρετὴ, ὅτι τῆς τελείας ἀρετῆς χρῆσίς ἐστι· τελεία δ᾽ ἐστὶν, ὅτι ὁ ἔχων αὐτὴν, καὶ πρὸς ἕτερον δύναται τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι, ἀλλ᾽ οὐ μόνον καθ᾽ αὑτόν· πολλοὶ γὰρ, ἐν μὲν τοῖς οἰκείοις, τῇ ἀρετῇ δύνανται χρῆσθαι· ἐν δὲ τοῖς πρὸς ἕτερον, ἀδυνατοῦσι. Καὶ διὰ τοῦτο εὖ δοκεῖ ἔχειν τὸ τοῦ Βίαντος, ὅτι ἀρχὰ τὸν ἄνδρα [t]δείξει· πρὸς ἕτερον γὰρ, καὶ ἐν κοινωνίᾳ ἤδη ὁ ἄρχων. Διὰ δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο, καὶ ἀλλότριον ἀγαθὸν δοκεῖ εἶναι ἡ δικαιοσύνη, μόνη τῶν ἀρετῶν, [u]ὅτι πρὸς ἕτερόν ἐστιν· ἄλλῳ γὰρ τὰ συμφέροντα πράττει, ἢ ἄρχοντι, ἢ [x]κοινῷ.

[p] Γρ. χείρων. [q] Ἀλλ᾽ οὐχ ἁπλῶς defunt in Eud. [r] Γρ. θαυμαστόν. [s] Verſus eſt Theogn. 147. [t] Γρ. δείκνυσιν. [u] Γρ. ὅτι καί. [x] Κοινωνῷ in Eud. et ad oram C C C. et Baſ.

peram autem, quæ negligenter et inconſiderate lata eſt. Hæc igitur juſtitia virtus eſt illa quidem perfecta, non tamen ſimpliciter neque abſolute, ſed ſi ad alterum referatur. Atque ob hanc cauſam ſæpe omnium præſtantiſſima virtutum videtur eſſe juſtitia: neque veſper, neque lucifer tanta homines admiratione afficere. Tum ſolemus hoc uti proverbio:

Juſtitia una alias virtutes continet omnes.

Ac perfectiſſima virtus eſt, quia perfectæ virtutis uſus eſt: ideo autem perfecta eſt, quia qui ea præditus eſt, etiam cum aliis, et erga alios, non ſecum ſolum, virtutem colere poteſt: plerique enim in ſuis quidem rebus uti virtute poſſunt, in iis autem, quas cum altero contraxerunt, non poſſunt. Quocirca præclare Biantis illud videtur eſſe dictum: Magiſtratus virum declarabit: nam qui magiſtratum gerit, is jam cum altero rationem habet, et in communione vitæ verſatur. Atque ob hanc eandem cauſam ſola ex omnibus virtutibus juſtitia alienum videtur eſſe bonum, quia ad alterum refertur ac pertinet: aliorum enim utilitati conſulit, nempe aut principis, aut reipublicæ.

Κάκιστος μὲν οὖν ὁ πρὸς αὑτὸν, καὶ πρὸς τοὺς φίλους χρώμενος τῇ μοχθηρίᾳ· ἄριστος δ' οὐχ [y] ὁ πρὸς αὑτὸν τῇ ἀρετῇ, ἀλλ' ὁ πρὸς ἕτερον· τοῦτο γὰρ ἔργον [z] χαλεπόν. Αὕτη μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη οὐ μέρος ἀρετῆς, ἀλλὰ ὅλη ἀρετή ἐστιν· οὐδ' ἡ ἐναντία ἀδικία, μέρος κακίας, ἀλλ' ὅλη κακία. Τί δὲ διαφέρει ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ δικαιοσύνη αὕτη, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων· ἔστι μὲν γὰρ ἡ αὐτή· τὸ δὲ εἶναι, οὐ τὸ αὐτό· ἀλλ', ᾗ μὲν πρὸς ἕτερον, δικαιοσύνη, ᾗ δὲ τοιάδε [a] ἕξις, ἁπλῶς ἀρετή.

ΚΕΦ. β΄.

ΖΗΤΟΥΜΕΝ δέ γε τὴν ἐν μέρει ἀρετῆς δικαιοσύνην· ἔστι γάρ τις, ὥς φαμεν· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἀδικίας τῆς κατὰ μέρος. Σημεῖον δὲ ὅτι ἐστί· κατὰ μὲν γὰρ τὰς ἄλλας μοχθηρίας ὁ ἐνεργῶν, ἀδικεῖ μὲν, πλεονεκτεῖ δ' οὐδέν· οἷον ὁ ῥίψας τὴν ἀσπίδα, διὰ δειλίαν, ἢ ὁ κακῶς εἰπὼν, διὰ χα-

[y] Ὁ καὶ πρὸς El. [z] Χαλεπὸν gloſſam eſſe oſtendunt libri quidam, in quibus ſcriptum eſt, τοῦτο γὰρ ἔργον, τοῦτ' ἔστι χαλεπόν· ἔργον autem ſæpe idem valere quod ἐργῶδες aut χαλεπὸν ſatis notum eſt: ita quoque a Latino poeta dictum eſt:
Hoc opus, hic labor eſt. Muret.

[a] Γρ. ἕξις ἁπλῶς, ἀρετή.

Deterrimus igitur ille quidem habendus eſt, qui improbitate et in ſe, et in amicos utitur: optimus autem, non qui ſecum et ſibi, ſed qui cum aliis, et erga alios virtutem colit: hoc enim difficile atque operoſum eſt. (Ergo hæc juſtitia non virtutis pars eſt, ſed virtus univerſa: neque ei contraria injuſtitia, pars vitii eſt, ſed vitium integrum atque univerſum.) Quid interſit autem inter virtutem et hanc juſtitiam, ex iis, quæ diximus, perſpicuum eſt: eſt enim eadem illa quidem, ſed ejus eſſentia non eſt eadem: verum qua cum altero rationem habet, juſtitia eſt; qua talis quidam habitus eſt, abſolute virtus eſt.

CAP. II.

JUSTITIAM autem quærimus eam, quæ pars virtutis eſt; eſt enim aliqua, ut dicimus: itemque injuſtitiam eam, quæ in partibus vitii numeratur. Aliquam porro eſſe hujuſmodi, argumento eſt, quod qui agit aliquid eorum, quæ ad cætera vitia pertinent, facit ille quidem injuſte, ſibi tamen plus boni, quam oportet, non ſumit, aut vendicat: verbi gratia, qui clypeum abjecit propter ignaviam, aut qui maledixit alteri

λεπτότητα, ἢ οὐ βοηθήσας χρήμασι, δι' ἀνελευθερίαν· ὅταν δὲ πλεονεκτῇ, πολλάκις κατ' οὐδεμίαν τῶν τοιούτων· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κατὰ πάσας, κατὰ πονηρίαν δέ γέ τινα· ψέγομεν γὰρ καὶ κατ' ἀδικίαν. Ἔστιν ἄρα γέ τις ἄλλη ἀδικία, ὡς μέρος τι τῆς ὅλης, καὶ ἄδικόν τι ἐν μέρει τοῦ ὅλου ἀδίκου, τοῦ παρὰ τὸν νόμον. Ἔτι εἰ ὁ μὲν τοῦ κερδαίνειν ἕνεκα μοιχεύοι καὶ προσλαμβάνοι, ὁ δὲ προστιθεὶς καὶ ζημιούμενος δι' ἐπιθυμίαν· οὗτος μὲν ἀκόλαστος δόξειεν ἂν εἶναι μᾶλλον ἢ πλεονέκτης, ἐκεῖνος δ' ἄδικος, ἀκόλαστος δ' οὔ· δῆλον ἄρα ὅτι διὰ τὸ κερδαίνειν. Ἔτι περὶ μὲν τἄλλα πάντα ἀδικήματα γίνεται ἡ ἐπαναφορὰ ἐπί τινα μοχθηρίαν ἀεί· οἷον εἰ ἐμοίχευσεν, ἐπ' ἀκολασίαν· εἰ ἐγκατέλιπε τὸν παραστάτην, ἐπὶ δειλίαν· εἰ δὲ ἐπάταξεν, ἐπὶ ὀργήν· εἰ δ' ἐκέρδανεν, ἐπὶ οὐδεμίαν μοχθηρίαν, ἀλλ' ἢ ἐπ' ἀδικίαν. Ὥστε φανερὸν ὅτι ἐστί τις ἀδικία παρὰ τὴν ὅλην ἄλλη ἐν μέρει, συνώνυμος· ὅτι ὁ ὁρι-

for there is always a reference to some Vice.

propter aſperitatem, aut qui pecunia non eſt alicui opitulatus ob illiberalitatem: cum autem ſibi plus boni ſumit aut vendicat, quam oportet, ſæpe nullo tali vitio, certe non omnibus, ſed uno tamen aliquo peccat: nam eum vituperamus, et injuſtitiæ nomine vituperamus. Eſt igitur alia quædam injuſtitia, tanquam injuſtitiæ pars quædam univerſæ: itemque injuſtum quoddam, ut totius pars injuſti, ejus, quod contra leges committitur. Præterea ſi quis quæſtus cauſa adulterium committat, mercedemque etiam ferat, alius autem cupiditate inflammatus idem faciat, dans etiam aliquid de ſuo, jacturamque rei ſuæ faciens: hic quidem intemperans potius, quam plus ſibi ſumens et vendicans eſſe videtur; ille autem injuſtus, ſed non intemperans: propterea ſcilicet quia quæſtus cauſa faciat. Præterea in cæteris quidem omnibus injuſte factis, ſi quid peccetur, id ſemper ad aliquod genus improbitatis refertur: verbi cauſa, ſi quis adulterium commiſit, ad intemperantiam; ſi eum, qui in acie proximus locatus erat, deſeruit, ad timiditatem; ſi quem pulſavit, ad iracundiam: ſed ſi quæſtum fecit, ad nullum aliud vitium, niſi ad injuſtitiam refertur. Perſpicuum igitur eſt, præter univerſam injuſtitiam, aliam quandam eſſe ejus partem uno eodemque nomine appellatam: quoniam eodem

σμὸς ἐν τῷ αὐτῷ γένει· ἄμφω γὰρ ἐν τῷ πρὸς ἕτερον ἔχουσι τὴν δύναμιν· ἀλλ᾽ ἡ μὲν περὶ τιμὴν, ἢ χρήματα, ἢ σωτηρίαν, ἢ εἴ τινι [b] ἔχοιμεν ἑνὶ ὀνόματι περιλαβεῖν ταῦτα πάντα· καὶ δι᾽ ἡδονὴν τὴν ἀπὸ τοῦ κέρδους· ἡ δὲ περὶ ἅπαντα περὶ ὅσα ὁ σπουδαῖος. Ὅτι μὲν οὖν εἰσι δικαιοσύναι πλείους, καὶ ὅτι ἐστί τις καὶ ἑτέρα παρὰ τὴν ὅλην ἀρετὴν, δῆλον· τίς δὲ [c] ϗ ὁποία τις, ληπτέον. Διώρισται δὴ τὸ ἄδικον, τό, τε παράνομον, καὶ τὸ ἄνισον· τὸ δὲ δίκαιον, τό, τε νόμιμον, καὶ τὸ ἴσον. Κατὰ μὲν οὖν τὸ παράνομον, ἡ πρότερον εἰρημένη ἀδικία ἐστίν. [d] Ἐπεὶ δὲ τὸ ἄνισον ϗ τὸ πλέον οὐ ταὐτὸν, ἀλλ᾽ ἕτερον, ὡς μέρος

[b] Γρ. ἔχομεν. [c] Γρ. καὶ ποία. [d] Admodum diverſe legitur hæc perioche. In Baſ. ſic: ἐπεὶ δὲ τὸ ἄνισον ϗ τὸ παράνομον οὐ ταὐτὸν, ἀλλ᾽ ἕτερον, ὡς μέρος πρὸς ὅλον· τὸ μὲν γὰρ ἄνισον ἅπαν παράνομον· τὸ δὲ παράνομον, οὐχ ἅπαν ἄνισον· τὸ μὲν γὰρ πλέον ἅπαν ἄνισον, τὸ δὲ ἄνισον οὐ πᾶν πλέον· ϗ τὸ ἄδικ. Ita etiam habet El. niſi quod poſt primum παράνομον ſcribitur πλέον: ejus vero ad oram eſt vulgata lectio. In C C C. ſic: ἐπεὶ δὲ τὸ ἄνισον ϗ τὸ παράνομον, reliqua vero ut vulg. lect. ad oram γρ. ut in Baſ. In Vet. Interp. ſic: ἐπεὶ δὲ τὸ ἄνισον καὶ τὸ πλέον οὐ ταὐτὸν, reliqua ut in Baſ. Lambinus inter οὐ πᾶν πλέον et καὶ τὸ ἄδικ. inſerit ϗ ἐπεὶ τὸ παράνομον ϗ τὸ ἄνισον οὐ ταὐτὸν, ἀλλ᾽ ἕτερον, ὡς μέρος πρὸς ὅλον· τὸ μὲν γὰρ ἄνισον ἅπαν παράνομον, τὸ δὲ παράνομον οὐχ ἅπαν ἄνισον. Andronicus pro vulgata lectione facit. Ἐπεὶ δὲ τὸ πλέον οὐ ταὐτόν ἐστι τῷ ἀνίσῳ, ἀλλ᾽ ἔστι τὸ μὲν ἄνισον ὥσπερ ὅλον, τὸ δὲ πλέον ὡς μέρος· τὸ γὰρ πλέον ϗ ἄνισον, οὐ πᾶν δὲ τὸ ἄνισον πλέον· ἔστι τις ἀδικία ϗ περὶ τὸ ἄνισον ἄλλη. De varietate lectionis hoc in loco ſequentia habet Muretus: In quadam admirabili exemplarium, tum veterum tum recentium, varietate ſecutus ſum eam ſcripturam, quæ mihi viſa eſt optima, eſt autem hæc: ἐπεὶ δὲ τὸ ἄνισον, ϗ τὸ παράνομον οὐ ταὐτὸν, ἀλλ᾽ ἕτερον, ὡς μέρος πρὸς ὅλον· τὸ μὲν γὰρ ἄνισον ἅπαν παράνομον, τὸ δὲ παράνομον οὐ πᾶν ἄνισον· ϗ τὸ ἄδικ. quæ ſcriptura, ut mihi quidem videtur, et veram et perſpicuam ſententiam continet. Quæ ab aliis interjiciuntur de comparatione τοῦ πλέονος ϗ τοῦ ἀνίσου, vera quidem ſunt, ſed nihil, ut arbitror, faciunt ad id quod hic docetur.

genere utriuſque definitio continetur; utriuſque enim vis in eo poſita eſt, ut ad alterum referatur: ſed hæc quidem in honore verſatur, aut pecunia, aut ſalute, aut ſi quo uno nomine hæc omnia complecti poſſimus; et propter voluptatem ſuſcipitur eam, quæ e lucro proficiſcitur: illa autem in iis omnibus, in quibus vir bonus occupatus eſt. Juſtitias ergo plures eſſe, aliamque quandam præter univerſam virtutem eſſe, perſpicuum eſt: quæ ſit porro et qualis, eſt intelligendum. Hæc igitur a nobis propoſita eſt injuriæ diſtinctio, unam eſſe, quæ contra leges infertur; alteram, quæ ab æquitate, ſeu æqualitate remota eſt: itemque, jus eſſe unum legitimum, æquale alterum. Atque ex ea quidem, quæ contra leges infertur, injuria, ſuperior injuſtitia et orta et appellata eſt. Verum quoniam non eſt idem iniquum, ſeu inæquale, ſeu ab æquitate

πρὸς ὅλον· τὸ μὲν γὰρ πλέον ἅπαν ἄνισον, τὸ δ᾽ ἄνισον οὐ πᾶν πλέον· καὶ τὸ ἄδικον καὶ ἡ ἀδικία οὐ ταὐτὰ, ἀλλ᾽ ἕτερα ἐκείνων· τὰ μὲν ὡς μέρη, τὰ δ᾽ ὡς ὅλα· μέρος γὰρ αὕτη ἡ ἀδικία τῆς ὅλης ἀδικίας· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ δικαιοσύνη τῆς δικαιοσύνης. Ὥστε καὶ [e] περὶ τῆς ἐν μέρει δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας λεκτέον, καὶ τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου ὡσαύτως. Ἡ μὲν οὖν κατὰ τὴν ὅλην ἀρετὴν [f] τεταγμένη δικαιοσύνη καὶ ἀδικία, ἡ μὲν τῆς ὅλης ἀρετῆς οὖσα χρῆσις πρὸς ἄλλον, ἡ δὲ τῆς κακίας, ἀφείσθω. Καὶ τὸ δίκαιον δὲ καὶ τὸ ἄδικον τὸ κατὰ ταύτας φανερὸν ὡς διοριστέον· σχεδὸν γὰρ τὰ πολλὰ τῶν νομίμων τὰ ἀπὸ τῆς ὅλης ἀρετῆς [g] προςαττόμενά ἐστι· καθ᾽ ἑκάστην γὰρ ἀρετὴν προςάττει ζῆν, καὶ καθ᾽ ἑκάστην μοχθηρίαν κωλύει ὁ νόμος. Τὰ δὲ ποιητικὰ τῆς ὅλης ἀρετῆς ἐστι τῶν

[e] Περὶ τῆς ἐν μέρει ἀδικίας El. C C C. et in Eud. [f] Τεταμένη, ut in aliis libris ſcriptum reperio, legere malo. *Mur.* [g] Γρ. πραττόμενα.

remotum, quod plus, ſed aliud ad aliud relatum, ut pars ad totum (quicquid enim plus eſt, iniquum ſeu inæquale eſt: ſed non quicquid eſt iniquum, plus eſt) quoniamque itidem iniquitas, et ea injuria, quæ fit contra leges, non ſunt idem, (nam quicquid iniquum eſt, contra leges committitur: ſed non quicquid contra leges committitur, continuo eſt iniquum) efficitur ut hæc injuria, et hæc injuſtitia, non ſint eædem atque illæ, ſed ab illis differant: partiumque rationem ad tota obtineant: hæc enim injuſtitia totius injuſtitiæ pars eſt; itemque totius juſtitiæ hæc juſtitia. Itaque et de juſtitia ea, quæ generi ſubjecta eſt, et de injuſtitia, quæ illius injuſtitiæ pars eſt, dicendum eſt: eodemque modo de jure atque injuria. Eam igitur juſtitiam, eamque injuſtitiam, quæ in eodem atque virtus universa vitiumque univerſum ordine locatæ ſunt, quarum altera totius virtutis, altera totius vitii uſus eſt cum altero, prætermittamus. Jus quoque et injuria, quæ ſunt his conſentanea, quonam modo diſtinguenda et diſcernenda ſint, non eſt obſcurum: nam pleraque fere jura legitima, ea officia ſunt, quæ ab univerſa virtute præſcribuntur: unicuique enim virtuti convenienter vivere lex jubet, et unumquodque vitium ſequi vetat. Cauſæ autem efficientes virtutis univerſæ ſunt ea omnia jura legitima,

νομίμων ὅσα νενομοθέτηται [h] περὶ παιδείαν τὴν πρὸς τὸ κοινόν. Περὶ δὲ τῆς καθ' ἕκαστον παιδείας, καθ' ἣν ἁπλῶς ἀνὴρ ἀγαθός ἐστι, πότερον τῆς πολιτικῆς ἐστιν, ἢ ἑτέρας, [i] ὕστερον διοριστέον· οὐ γὰρ ἴσως ταὐτὸν ἀνδρί τε ἀγαθῷ εἶναι, καὶ πολίτῃ παντί. Τῆς δὲ κατὰ μέρος δικαιοσύνης καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν δικαίου ἓν μέν ἐστιν εἶδος, τὸ ἐν ταῖς διανομαῖς, ἢ τιμῆς, ἢ χρημάτων, ἢ τῶν ἄλλων, ὅσα μεριστὰ τοῖς κοινωνοῦσι τῆς πολιτείας· ἐν τούτοις γάρ ἐστι καὶ ἄνισον ἔχειν, καὶ ἴσον ἕτερον ἑτέρου· ἓν δὲ, τὸ ἐν τοῖς συναλλάγμασι διορθωτικόν. Τούτου δὲ μέρη δύο· τῶν γὰρ συναλλαγμάτων τὰ μὲν ἑκούσιά ἐστι, τὰ δὲ ἀκούσια. Ἑκούσια μὲν τὰ τοιάδε, οἷον πρᾶσις, ὠνὴ, δανεισμὸς, ἐγγύη, χρῆσις, παρακαταθήκη, μίσθωσις· ἑκούσια δὲ λέγεται, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν συναλλαγμάτων τούτων, ἑκούσιος. Τῶν δ' ἀκουσίων τὰ μὲν λαθραῖα, οἷον κλοπὴ, μοιχεία, φαρμακεία, [k] προαγωγεία, δουλαπατεία, δολοφονία, ψευδο-

particular justice divided into distributive & corrective

[h] Γρ. περὶ παιδείας τῆς πρὸς τὸ κοιν. quam lectionem Muretus approbat. [i] Pol. lib. iii. cap. 4. [k] Προαγωγὴ in Eud.

quæ legibus de diſciplina ad rempublicam utili comprehenſa, deſcripta et conſtituta ſunt. Sed de diſciplina quidem cujuſque privata, qua quis abſolute vir bonus eſt, utrum ſit prudentiæ civilis, an alius facultatis, præcipere, poſterius erit diſputandum: non eſt enim fortaſſis idem, virum bonum eſſe, et bonum civem, in quovis adminiſtrandæ reipublicæ genere. Ejus autem juſtitiæ, quæ ut pars ſubjecta generi eſt, juriſque ejus, quod ei conſentaneum eſt, una ſpecies eſt, quæ in diſtributione vel honoris, vel pecuniæ, vel aliarum rerum, quæ inter eos dividi poſſunt, qui ejuſdem reipublicæ communione inter ſe conjuncti ſunt, verſatur; in his enim eſt, ut alter cum altero et æquum et iniquum conſequatur: altera, quæ in rebus contrahendis vim corrigendi atque emendandi habet. Hujus porro duæ ſunt partes: contractuum enim alii ſponte noſtra, alii nobis invitis fiunt. Sponte fiunt, exempli cauſa, hi, venditio, emptio, mutuum, fidejuſſio, commodatum, depoſitum, locatio et conductio: dicuntur vero ſponte fieri, quia horum contractuum principium noſtra ſponte inſtituitur. Eorum autem, qui nobis invitis fiunt, alii ſunt clandeſtini, ut furtum, adulterium, veneficium,

Equality must consist in two terms at least for equality implies relation.

μαρτυρία· τὰ δὲ βίαια, οἷον αἰκία, δεσμὸς, θάνατος, ἁρπαγὴ, πήρωσις, κακηγορία, προπηλακισμός.

ΚΕΦ. γ'.

ΕΠΕΙ δ' ὅ, τε ἄδικος ἄνισος, καὶ τὸ ἄδικον ἄνισον, δῆλον ὅτι καὶ μέσον τί ἐστι τοῦ ἀνίσου· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ἴσον. ἐν ὁποίᾳ γὰρ πράξει ἐστὶ τὸ πλέον καὶ τὸ ἔλαττον, ἐστὶ καὶ τὸ ἴσον. Εἰ οὖν τὸ ἄδικον ἄνισον, τὸ δίκαιον ἴσον· ὅπερ καὶ ἄνευ λόγου δοκεῖ πᾶσιν. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἴσον μέσον, [l] τὸ δίκαιον μέσον τι ἂν εἴη. Ἔστι δὲ τὸ ἴσον ἐν ἐλαχίστοις δυσίν· ἀνάγκη τοίνυν τὸ δίκαιον, μέσον τε καὶ ἴσον, εἶναι καὶ πρός τι, καί τισι· καὶ ᾗ μὲν μέσον, τινῶν· ταῦτα δ' ἐστὶ πλεῖον καὶ ἔλαττον· ᾗ δὲ ἴσόν ἐστι, [m] δυοῖν· ᾗ δὲ δίκαιον, [n] τισίν. Ἀνάγκη ἄρα τὸ δίκαιον ἐν ἐλαχίστοις εἶναι τέτταρσιν· οἷς τε γὰρ δίκαιον τυγχάνει ὂν, δύο ἐστὶ, καὶ ἐν οἷς τὰ πράγματα, δύο. Καὶ ἡ αὐτὴ ἔσται

[l] Καὶ τὸ δίκ. Eud. [m] Γρ. ἐν δυσί. [n] Lege τισὶ καὶ πρός τινας. Græcus Interpres: τὸ δέ τισι καὶ πρός τινας, ἐκ παραλλήλου κεῖται ταὐτὸν σημαῖνον. Vet. Interp. ita legit, et hoc amplius addit: πρὸς ἄλλους γάρ ἐστι. Casaub.

lenocinium, servi alieni deceptio aut corruptio, cædes dolo commissa, falsum testimonium: alii sunt violenti, ut verbera, vincula, mors, rapina, debilitatio corporis, maledicentia, contumelia.

CAP. III.

QUONIAM autem et injustus iniquus, et injuria iniquitas est; perspicuum est, aliquod esse etiam ejus, quod iniquum est, medium: hoc autem est æquum seu æquale: in quacunque enim actione plus est et minus, in ea æquum quoque seu æquale reperitur. Si igitur injuria est iniquitas seu inæqualitas, jus erit æqualitas: quod, etiamsi ratio cur ita sit non afferatur, ita videtur omnibus. Quoniam autem æquale medium est: jus quoque medium quoddam erit. Atque æquale quidem in duobus minimum reperitur: quare necesse est jus, quod et medium est et æquale, et ad aliquid referri, et quibusdam jus esse: ac qua medium est, aliquorum est, quæ quidem sunt plus et minus: qua æquale, in duobus consistit: qua jus, aliquibus est jus. Necessario igitur jus in quatuor minimum versatur: nam et quibus ut sit jus accidit, duo sunt, et in quibus jus ipsum situm est, res duæ. At-

...but the shares are equal, the persons & vice versa. ...them cannot be so. & unless the persons are equal, the shares can not be so.

ἰσότης, οἷς, καὶ ἐν οἷς· ὡς γὰρ ἐκεῖνα ἔχει τὰ ἐν οἷς, οὕτω [o]κἀκεῖνα ἔχει· εἰ γὰρ μὴ ἴσοι, οὐκ ἴσα ἕξουσιν. Ἀλλ' ἐντεῦθεν αἱ μάχαι καὶ τὰ ἐγκλήματα, [p]ὅταν ἢ ἴσοι μὴ ἴσα, ἢ μὴ ἴσοι ἴσα [q]ἔχωσι καὶ νέμωνται. Ἔτι ἐκ τοῦ κατ' ἀξίαν τοῦτο δῆλον· τὸ γὰρ δίκαιον ἐν ταῖς [r]διανομαῖς ὁμολογοῦσι πάντες κατ' ἀξίαν τινὰ δεῖν εἶναι. Τὴν μέν τοι ἀξίαν οὐ τὴν αὐτὴν λέγουσι πάντες ὑπάρχειν· ἀλλ' οἱ μὲν δημοκρατικοὶ ἐλευθερίαν, [s]οἱ δ' ὀλιγαρχικοὶ, οἱ μὲν πλοῦτον, οἱ δ' εὐγένειαν· οἱ δ' ἀριστοκρατικοὶ ἀρετήν. Ἔστιν ἄρα τὸ δίκαιον, ἀνάλογόν τι· τὸ γὰρ ἀνάλογον οὐ μόνον ἐστὶ μοναδικοῦ ἀριθμοῦ ἴδιον, ἀλλ' ὅλως ἀριθμοῦ· ἡ γὰρ ἀναλογία ἰσότης ἐστὶ [t]λόγου, καὶ ἐν τέτταρσιν ἐλαχίστοις. Ἡ μὲν οὖν διῃρημένη, ὅτι ἐν τέτταρσι, δῆλον· ἀλλὰ καὶ ἡ συνεχής· τῷ γὰρ ἑνὶ ὡς δυσὶ χρήσεται, καὶ δὶς λέγει· οἷον ὡς ἡ τοῦ α πρὸς τὴν τοῦ β, οὕτως καὶ ἡ τοῦ β πρὸς

If the number of persons be equal, the shares will be so, & vice versa.

a sort of ... particular an equality of ratios consisting of 4 terms.

discrete & continued ... of which terms must be ... in discrete.

[o] Κἀκεῖνα ἔχει τὰ οἷς Baſ. [p] Ὅταν οἱ ἴσοι in Eud. [q] Γρ. ἔχουσι καὶ νέμονται. [r] Γρ. νομαῖς. [s] Οἱ δ' ὀλιγ. πλοῦτον, οἱ δ' ἀριστ. in Eud. [t] Γρ. λόγων.

que eadem erit æqualitas, et eorum, quibus jus tribuitur, et earum rerum, in quibus jus conſiſtit: nam ut res illæ, in quibus jus poſitum eſt, ſe habent, ſic et illi, quibus jus tribuitur: niſi enim ſint æquales, non habebunt æqualia. Sed hinc prælia, querelæque et expoſtulationes, cum aut æquales non æqualia, aut non æquales æqualia conſequuntur atque obtinent. Præterea ex eo, quod cuique pro ſua dignitate tribuitur, hoc perſpicuum eſt: nam quod jus in diſtributionibus poſitum eſt, id fatentur omnes pro cujuſque dignitate eſſe oportere. Verum dignitatem non eandem omnes dicunt eſſe: ſed qui forma reipublicæ adminiſtrandæ populari utuntur, libertatem: eorum, qui paucorum principatu, alii divitias, alii nobilitatem generis: ii autem, apud quos reipublicæ præſunt optimates, virtutem. Jus igitur proportione et comparatione quadam conſtat: non enim ſolum ejus numeri, quo aliquid numeramus, proprium eſt, proportione conſtare; ſed etiam ejus, qui univerſe et omnino numerus eſt: proportio enim rationis eſt æqualitas, quæ in quatuor minimum reperitur. Disjunctam igitur proportionem in quatuor conſiſtere non obſcurum eſt: ſimiliterque continuatam, ſeu continentem: hæc enim loco duorum, uno utetur, et bis unum ſumet: exempli gratia, quæ proportio eſt primæ li-

τὴν τοῦ γ· δὶς οὖν ἡ τοῦ β εἴρηται. Ὥστε ἂν ἡ τοῦ β τεθῇ δὶς, τέτταρα ἔσται τὰ ἀνάλογα. Ἔστι δὲ καὶ τὸ δίκαιον ἐν τέτταρσιν ἐλαχίστοις, καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτός· [u] διῄρηνται γὰρ ὁμοίως, [x] οἷς τε, καὶ ἅ. Ἔσται ἄρα ὡς ὁ α ὅρος πρὸς τὸν β, οὕτως ὁ γ πρὸς τὸν δ· καὶ ἐναλλὰξ ἄρα, ὡς ὁ α πρὸς τὸν γ, ὁ β πρὸς τὸν δ. Ὥστε καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον, ὅπερ ἡ νομὴ συνδυάζει· κἂν οὕτως συντεθῇ, δικαίως συνδυάζει. Ἡ ἄρα τοῦ α ὅρου τῷ γ, καὶ ἡ τοῦ β τῷ δ σύζευξις, τὸ ἐν διανομῇ δίκαιόν ἐστι· [y] καὶ μέσον τὸ δίκαιον, τουτέστι τοῦ παρὰ τὸ ἀνάλογον· τὸ γὰρ ἀνάλογον, μέσον· τὸ δὲ δίκαιον, ἀνάλογον. Καλοῦσι δὲ τὴν τοιαύτην ἀναλογίαν γεωμετρικὴν οἱ μαθηματικοί· ἐν γὰρ τῇ γεωμετρικῇ συμβαίνει καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον, ὅπερ ἑκάτερον πρὸς ἑκάτερον. Ἔστι δ᾽ οὐ συνεχὴς αὕτη ἡ ἀναλογία·

[u] Διήρηται in Eud. [x] Οἷς τε νέμεται καὶ ἃ νέμεται Cam. [y] Hic locus pridem corruptus fuit. Vet. Interp. ita legit: καὶ μέσον τὸ δίκαιον τοῦτ᾽ ἔστι· τὸ δ᾽ ἄδικον, παρὰ τὸ ἀνάλ. Argyr. καὶ μέσον τοῦτ᾽ ἔστι τοῦ παρὰ ἀνάλ. optime: nam quod MSS. quidam habent τοῦτ᾽ ἔστι τοῦ πλείονος καὶ τοῦ ἐλάττονος, παρὰ τὸ ἀνάλ. gloſſa eſt ex Græco commentario deprompta. *Caſaub.* Noſtri MSS. eodem modo legunt, quo edidimus, niſi quod habent τὸ pro τοῦ ante παρὰ, ut eſt in Eud. ad oram C C C. γρ. τοῦ ἀδίκου, quod Lambinus inſerit poſt δίκαιον, minime neceſſarium eſt.

neæ ad ſecundam, eadem ſecundæ ad tertiam: bis igitur ſecunda ſumpta eſt. Quare ſi linea ſecunda bis poſita fuerit, quatuor erunt proportione inter ſe comparata. Eſt autem et jus minimum in quatuor, eademque ejus ratio eſt: disjuncti ſunt enim ſimiliter et ii, quibus jus tribuitur, et eæ res, quæ diſtribuuntur. Itaque quæ erit extremi A ad extremum B proportio, eadem extremi C ad extremum D: alterna igitur ratione, ut extremum A ad extremum C, ſic B ad D. Ergo et totum cum toto comparabitur, idque diſtributio copulat: et vero ſi ita inter ſe componantur, juſte copulat. Extremi igitur A cum extremo C, et extremi B cum extremo D conjugatio, jus illud eſt, quod in diſtributione conſiſtit: et jus eſt injuriæ medium, id eſt, ejus rei, quæ a proportione remota atque averſa eſt: nam quod proportione conſtat, medium eſt: jus autem proportione conſtat. Appellant porro mathematici talem proportionem, geometricam: in geometrica enim proportione evenit, ut, quomodo utrumque cum utroque, ſic totum cum toto comparetur. Non eſt autem continens hæc propor-

οὐ γὰρ γίνεται [y] εἷς ἀριθμῷ ὅρος, ᾧ καὶ ὅ. Τὸ μὲν οὖν δίκαιον τοῦτο, ἀνάλογον· τὸ δ' ἄδικον, τὸ παρὰ τὸ ἀνάλογον· γίνεται ἄρα τὸ μὲν πλέον, τὸ δὲ ἔλαττον. Ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων συμβαίνει· ὁ μὲν γὰρ ἀδικῶν, πλεῖον ἔχει· ὁ δ' ἀδικούμενος, [z] ἔλαττον τοῦ ἀγαθοῦ. Ἐπὶ δὲ τοῦ κακοῦ, ἀνάπαλιν· ἐν ἀγαθοῦ γὰρ λόγῳ γίνεται τὸ ἔλαττον κακόν, πρὸς τὸ μεῖζον κακόν· ἔστι γὰρ τὸ ἔλαττον κακὸν μᾶλλον αἱρετὸν τοῦ μείζονος· τὸ δ' αἱρετὸν ἀγαθόν· καὶ τὸ μᾶλλον, μεῖζον. Τὸ μὲν οὖν ἓν εἶδος τοῦ δικαίου τοῦτ' ἔστι.

ΚΕΦ. δ'.

Τὸ δὲ λοιπὸν ἕν, τὸ διορθωτικόν, ὃ γίνεται ἐν τοῖς συναλλάγμασι καὶ τοῖς ἑκουσίοις, καὶ τοῖς ἀκουσίοις. Τοῦτο δὲ τὸ δίκαιον ἄλλο εἶδος ἔχει τοῦ προτέρου· [a] τὸ μὲν γὰρ διανεμη-

[y] Ἰσάριθμος pro εἷς ἀριθμῷ in Eud. [z] Ἔλαττον ἐπὶ τοῦ ἀγαθοῦ in Eud. [a] Τὸ μὲν γὰρ διανεμητικὸν δίκαιον ἀπὸ τῶν κοινῶν εἰς τοὺς πολίτας ποιούμενον τὴν διανομήν, ἀναλόγως ἑκάστῳ δίδωσι κατὰ τὴν ἀξίαν ἑκάστου, καὶ τὴν εἰσφορὰν, ἣν εἰς τὸ κοινὸν συνετέλεσεν· ἐπεὶ οὐ πάντες ὅμοιοι, οὐδὲ πάντες ὁμοίως εἰσφέρουσιν· ὅθεν οὐ τὰ ἴσα, ἀλλὰ τὰ ἀνάλογα δέχονται. *Cum enim diſtributivum jus aliquid ex publicis diſtribuat in cives, ſervata proportione pro dignitate ſingulis diſtribuit, et prout quiſque aliquid contulit in publicum, quia neque ſimiles ſunt omnes, nec ſimiliter conferunt: unde fit ut neque accipiant æqualia, ſed pro proportione tantum.* Andr.

tio: non enim fit extremum unum numero is, cui tribuitur, et res, quæ tribuitur. Ex his igitur ſatis intelligitur hoc jus proportione conſtare; injuriam autem a proportione alienam atque averſam eſſe: quo fit, ut alterum ſit plus, alterum minus. Quod quidem etiam in factis reperitur: nam is, qui injuriam facit, plus boni ſibi ſumpſit ac vendicavit, quam oportet; ei, qui afficitur injuria, minus boni obtiget. Contra fit in malo: boni enim rationem obtinet levius malum, ſi cum graviore malo comparetur; nam levius malum optabilius graviore eſt: at quod optabile et expetendum eſt, id bonum eſt: et quo quidque optabilius eſt, eo majus bonum eſt. Atque hoc ſane juris unum genus eſt.

CAP. IV.

RELIQUUM autem alterum eſt id, quod ad corrigendum et emendandum valet, verſaturque in rebus et ſponte et invite contractis. Hujus autem juris forma alia eſt a priore: jus enim, quod in diſtribuendis rebus com-

τικὸν δίκαιον τῶν κοινῶν ἀεὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐστὶ τὴν εἰρημένην· καὶ γὰρ ἀπὸ χρημάτων κοινῶν, ἐὰν γίγνηται ἡ διανομὴ, ἔσται κατὰ τὸν λόγον τὸν αὐτὸν, ὅν περ ἔχουσι πρὸς ἄλληλα τὰ [b] εἰσενεχθέντα· καὶ τὸ ἄδικον, τὸ ἀντικείμενον τῷ δικαίῳ τούτῳ, παρὰ τὸ ἀνάλογόν ἐστι. Τὸ δ' ἐν τοῖς συναλλάγμασι δίκαιον, ἐστὶ μὲν ἴσόν τι, καὶ τὸ ἄδικον, ἄνισον· ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐκείνην, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀριθμητικήν· οὐθὲν γὰρ διαφέρει, εἰ ἐπιεικὴς φαῦλον ἀπεστέρησεν, ἢ φαῦλος ἐπιεικῆ· οὐδ' εἰ ἐμοίχευσεν ἐπιεικὴς ἢ φαῦλος· ἀλλὰ πρὸς τοῦ βλάβους τὴν διαφορὰν μόνον βλέπει ὁ νόμος, καὶ χρῆται ὡς ἴσοις, εἰ ὁ μὲν ἀδικεῖ, ὁ δ' ἀδικεῖται· καὶ εἰ ὁ μὲν ἔβλαψεν, ὁ δὲ [c] βέβλαπται. Ὥστε τὸ ἄδικον τοῦτο, ἄνισον ὂν, ἰσάζειν πειρᾶται ὁ δικαστής· καὶ γὰρ ὅταν ὁ μὲν πληγῇ, ὁ δὲ πατάξῃ, ἢ καὶ κτείνῃ, ὁ δ' ἀποθάνῃ, διῄρηται τὸ πάθος καὶ ἡ πρᾶξις εἰς ἄνισα· ἀλλὰ πειρᾶται τῇ ζημίᾳ ἰσάζειν, ἀφαιρῶν τοῦ κέρδους. Λέγεται γὰρ, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν,

[b] Προσενεχθέντα El. [c] Γρ. βλάπτεται.

munibus vertitur, ſemper ea, quam dixi, proportione conſtat: nam ſi pecuniæ communis diſtributio fiat, eadem ratione utendum erit, quam habent inter ſe res eæ quæ ab unoquoque in medium allatæ ſunt: eaque injuria, quæ huic juri opponitur, a proportione remota atque averſa eſt. Jus autem, quod in contractibus verſatur, eſt illud quidem æquale quiddam; et injuria, inæquale: verum non illa proportione, ſed arithmetica: nihil enim refert, utrum vir bonus malum hominem fraudarit, an malus homo virum bonum: neque utrum vir bonus, an malus homo adulterium fecerit: ſed damni tantum differentiam intuetur lex, iiſque utitur tanquam æqualibus, faciatne hic injuriam, ille injuria afficiatur: et an hic damnum intulerit, ille acceperit. Itaque hanc injuriam, quæ inæqualitas eſt, judex exæquare conatur: nam cum hic percuſſus fuerit, ille percuſſerit, aut etiam occiderit, hic autem mortuus ſit: perpeſſio et actio in partes inæquales diviſa eſt: ſed damno et mulcta conatur judex exæquare, de lucro detrahens. Nam, ut ſemel et ſimpliciter dicam, in talibus, etiamſi qui-

ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, κἂν εἰ μή τισιν οἰκεῖον ὄνομα εἴη, τὸ κέρδος, οἷον τῷ πατάξαντι, καὶ ἡ ζημία τῷ παθόντι· ἀλλ᾽ ὅταν γε μετρηθῇ τὸ πάθος, καλεῖται τὸ μὲν ζημία, τὸ δὲ κέρδος. Ὥστε τοῦ μὲν πλείονος καὶ τοῦ ἐλάττονος τὸ ἴσον, μέσον. Τὸ δὲ κέρδος καὶ ἡ ζημία, τὸ μὲν πλέον, τὸ δ᾽ ἔλαττον ἐναντίως· τὸ μὲν, τοῦ ἀγαθοῦ πλέον, [d]τοῦ κακοῦ δὲ ἔλαττον, κέρδος, τὸ δ᾽ ἐναντίον, ζημία· ὧν ἦν μέσον τὸ ἴσον, ὃ λέγομεν εἶναι δίκαιον. Ὥστε τὸ μὲν ἐπανορθωτικὸν δίκαιον ἂν [e]εἴη, τὸ μέσον ζημίας καὶ κέρδους. Διὸ καὶ ὅταν ἀμφισβητῶσιν, ἐπὶ τὸν δικαστὴν καταφεύγουσι· τὸ δ᾽ ἐπὶ τὸν δικαστὴν ἰέναι, ἰέναι ἐστὶ ἐπὶ τὸ δίκαιον· ὁ γὰρ δικαστὴς βούλεται εἶναι οἷον δίκαιον ἔμψυχον· καὶ ζητοῦσι δικαστὴν μέσον· καὶ καλοῦσιν ἔνιοι [f]μεσιδίους, ὡς ἐὰν τοῦ μέσου τύχωσι, τοῦ δικαίου τευξόμενοι. Μέσον ἄρα τι τὸ δίκαιον, εἴπερ καὶ ὁ δικαστής. Ὁ δὲ δικαστὴς ἐπανισοῖ, καὶ ὥσπερ γραμμῆς εἰς ἄνισα τετμημένης, ᾧ τὸ μεῖζον

[d] Γρ. τὸ δὲ τοῦ κακοῦ ἔλαττ. [e] Γρ. δοκεῖ εἶναι. [f] Γρ. μεσοδίκους, male: nam μεσίδιος agnoscit Hesych. et Aristoteles Polit. lib. v. cap. 6. ea voce utitur. Exstat etiam apud Phrynichum vox μεσιδιωθῆναι. *Casaub.*

busdam nomen non conveniat, lucrum appellatur, verbi gratia, in eo, qui percusserit; in eo qui percussus fuerit damnum: sed cum perpessionem mensus fuerit judex, hoc damnum, illud lucrum nominatur. Itaque eorum quidem, quæ sunt plus et minus, æquale est medium. Lucrum autem et damnum, illud quidem plus est, hoc autem minus, contrarie: boni plus, et minus mali, lucrum: contrarium, damnum: quorum medium esse æquale modo demonstrabamus, id, quod jus esse dicimus. Erit igitur id jus, quod ad corrigendum et emendandum valet, damni et lucri medium. Itaque et cum aliqua de re inter se ambigunt, ad judicem confugiunt: adire autem ad judicem, adire ad jus est: nihil enim videtur aliud esse judex, quam jus animatum: quæruntque judicem medium: et vocant eos nonnulli μεσιδίους, id est, medium dividentes, seu medium adjudicantes: proinde quasi facile futurum sit, ut jus suum obtineant, si medium consequantur. Jus ergo medium quiddam est, siquidem etiam judex medius est. Ac judex quidem exæquat, et veluti linea in duas partes inæquales secta, quo major pars dimidiam superat, hoc de illa de-

τμῆμα τῆς ἡμισείας ὑπερέχει, τοῦτ᾽ ἀφεῖλε, καὶ τῷ ἐλάττονι τμήματι προσέθηκεν· ὅταν δὲ δίχα διαιρεθῇ τὸ ὅλον, τότε φασὶν ἔχειν τὸ αὑτοῦ, ὅταν λάβωσι τὸ ἴσον. Τὸ δὲ ἴσον μέσον ἐστὶ τοῦ μείζονος καὶ ἐλάττονος κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὀνομάζεται δίκαιον, ὅτι δίχα ἐστὶν, ὥσπερ ἂν εἴ τις εἴποι δίχαιον, καὶ ὁ δικαστὴς, διχαστής· ἐπὰν γὰρ δύο ἴσων ἀφαιρεθῇ ἀπὸ θατέρου, πρὸς θάτερον δὲ προστεθῇ, δυσὶ τούτοις ὑπερέχει τὸ ἕτερον· εἰ γὰρ ἀφῃρέθη μὲν, μὴ προσετέθη δὲ, ἑνί γ᾽ ἂν μόνον ὑπερεῖχε· τοῦ μέσου ἄρα ἑνί· καὶ τὸ μέσον τὸ ἀφ᾽ οὗ ἀφῃρέθη, ἑνί. Τούτῳ ἄρα γνωριοῦμεν, τί τε ἀφελεῖν δεῖ ἀπὸ τοῦ πλέον ἔχοντος, καὶ τί προσθεῖναι τῷ ἔλαττον ἔχοντι· ᾧ μὲν γὰρ τὸ μέσον ὑπερέχει, τοῦτο προσθεῖναι δεῖ τῷ ἔλαττον ἔχοντι· ᾧ δὲ ὑπερέχεται, ἀφελεῖν ἀπὸ τοῦ μεγίστου. Ἴσαι αἱ ἐφ᾽ ὧν, αα, ββ, γγ, ἀλλήλαις· ἀπὸ τῆς αα ἀφῃρήσθω τὸ αε, καὶ προσκείσθω τῇ γγ, τὸ ἐφ᾽ ὧν γδ· ὥστε ὅλη ἡ δγγ, τῆς αε ὑπερέχει τῷ γδ, καὶ τῷ γζ· τῆς ἄρα

trahit, et ad partem minorem addit: toto autem in duas partes æquales diviſo, tum ſe ſuum dicunt obtinere, cum partes æquales abſtulerint. Eſt autem æquale medium rei majoris et minoris, proportione arithmetica. Propterque hanc adeo cauſam jus a Græcis δίκαιον appellatur, quia δίχα ἐστὶν, id eſt, in duo æqualia diviſum eſt, proinde ac ſi quis dixerit δίχαιον: et δικαστὴς nominatus eſt, quaſi διχαστὴς, quæ vox eum ſignificaret, qui rem in duas partes æquales ſecat: nam ſi cum duæ res ſint æquales, id quod ab uno fuerit detractum, addatur alteri, his duobus hæc illam ſuperabit: ſi enim detractum quidem uni rei fuiſſet, non autem etiam alteri additum, uno duntaxat altera alteram ſuperaret: mediam igitur ea res, cui acceſſit aliquid, uno ſuperat; et media, eam, cui quippiam detractum eſt, uno. Ex hoc itaque cognoſcemus et quid ei, qui plus habet, detrahendum ſit: et quid ei, qui minus, addendum: nam quo res media minorem ſuperat, id ei, quæ minus habet, addendum eſt: quo media ſuperatur, id maximæ detrahendum. Sint tres lineæ, AA, BB, CC, inter ſe æquales: lineæ AA detracta ſit pars AE, addaturque ad lineam CC: ſitque ea pars, CD: ita tota linea DCC lineam AE ſuperabit linea CD, et linea CF: ergo et lineam BB, linea

ββ, τῷ γδ.

α ε α
β β
γ ζ γ δ

[g]Ἔστι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν τοῦτο· ἀνῃροῦντο γὰρ ἄν, εἰ μὴ ἐποίει τὸ ποιοῦν καὶ ὅσον καὶ οἷον, καὶ τὸ πάσχον ἔπασχε τοῦτο, καὶ τοσοῦτο, καὶ τοιοῦτο. Ἐλήλυθε [h]δὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα, ἥ τε ζημία καὶ τὸ κέρδος, ἐκ τῆς ἑκουσίου ἀλλαγῆς· τὸ μὲν γὰρ πλέον ἔχειν, ἢ τὰ ἑαυτοῦ, κερδαίνειν λέγεται, τὸ δ᾽ ἔλαττον τῶν ἐξ ἀρχῆς, ζημιοῦσθαι· οἷον ἐν τῷ πωλεῖν καὶ ὠνεῖσθαι, καὶ ἐν ὅσοις ἄλλοις ἄδειαν [i]ἔδωκεν ὁ νόμος. Ὅταν δὲ μήτε πλέον, μήτ᾽ ἔλαττον, ἀλλ᾽ αὐτὰ δι᾽ αὐτῶν γένηται, τὰ αὑτῶν φασὶν ἔχειν, καὶ οὔτε ζημιοῦσθαι, οὔτε κερδαίνειν. Ὥστε κέρδους τινὸς καὶ ζημίας μέσον τὸ δίκαιόν ἐστι τῶν παρὰ τὸ ἑκούσιον, [k]τὸ ἴσον ἔχειν καὶ πρότερον καὶ ὕστερον.

[g] Hanc periochen, quæ tota occurrit in sequenti capite, hic in alieno loco positam esse judicat Muretus. Ab Andronico vero et Mich. Ephes. hic agnoscitur, in sequenti autem capite, non. [h] Δὲ καὶ τὰ C C C. et Ven. 1. [i] Δέδωκεν El. et C C C. [k] Hic locus alioqui obscurus clare vertitur a nostro interprete, et ex sententia Mich. Eph. qui sic explicat: τοῦτο γάρ ἐστι δίκαιον τὸ ἔχειν τοσοῦτον ὕστερον, ὅσον εἶχε καὶ πρότερον πρὸ τοῦ ἀδικηθῆναι. Alii τῷ ἔχειν legunt; alii vero, ut

CD.

Hoc autem inest etiam in aliis artibus: tollerentur enim et conciderent, nisi quantum et quale, id, quod efficiendi vim habet, efficit, tantundem et tale perpeteretur id, quod patitur. Nata autem et translata sunt hæc nomina, damnum et lucrum, ab eo contractu, qui sponte initur: nam plus suo obtinere, lucrum facere appellatur: minus autem, quam quod initio suppetebat, habere, damno affici: ut fit in rebus vendendis et emendis, aliisque contractibus, in quibus per legem licet impune suis rationibus consulere, lucrumque facere. Ubi vero neque plus neque minus habent, sed paria paribus respondent, tunc se sua dicunt habere, et neque damnum accepisse, neque quicquam lucri fecisse. Itaque lucri cujusdam et damni, quæ non sponte, sed præter voluntatem obvenerint, medium, jus est: ut tantundem uterque eorum, qui contrahunt, habeat posterius, quantum prius habuit.

ΚΕΦ. ε΄.

ΔΟΚΕΙ δέ τισι καὶ τὸ ἀντιπεπονθὸς εἶναι ἁπλῶς δίκαιον, ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοι ἔφασαν· ὡρίζοντο γὰρ ἁπλῶς τὸ δίκαιον τὸ ἀντιπεπονθὸς ἄλλῳ. [l]Τὸ δὲ ἀντιπεπονθὸς οὐκ ἐφαρμόττει, οὔτ' ἐπὶ τὸ διανεμητικὸν δίκαιον, οὔτ' ἐπὶ τὸ διορθωτικόν· καίτοι βούλονταί γε τοῦτο λέγειν καὶ τὸ Ῥαδαμάνθυος δίκαιον·

[m]Εἴκε πάθοι τά κ' ἔρεξε, δίκη κ' ἰθεῖα γένοιτο·

πολλαχοῦ γὰρ διαφωνεῖ· οἷον εἰ ἀρχὴν ἔχων ἐπάταξεν, οὐ δεῖ ἀντιπληγῆναι· καὶ εἰ ἄρχοντα ἐπάταξεν, οὐ πληγῆναι μόνον δεῖ, ἀλλὰ καὶ κολασθῆναι. Ἔτι τὸ ἑκούσιον καὶ τὸ ἀκούσιον διαφέρει πολύ. Ἀλλ' ἐν μὲν ταῖς κοινωνίαις ταῖς ἀλλακτικαῖς συνέχει τὸ τοιοῦτον δίκαιον τὸ ἀντιπεπονθὸς κατ' ἀνα-

teſtatur Lambinus, τῷ παρὰ τὸ ἑκούσιον ἴσον ἔχειν καὶ πρότερον καὶ ὕστερον. cujus lectionis hanc ſententiam eſſe dicunt: lucri cujuſdam et damni hoc jus medium eſt, ut niſi aliter ipſorum voluntate convenerit, tantundem poſterius habeant, quantum prius habuerunt. [l] Τὸ δ' ἀντιπεπονθὸς οὐκ ἐφαρμόττει, οὔτε ἐπὶ τὸ νόμιμον, οὔτε ἐπὶ τὸ πολιτικόν· πολιτικὸν δὲ λέγω τὸ κοινωνικὸν, quæ inſeruntur in El. Baſ. Ven. 1. et 2. inter ἄλλῳ et τὸ δ' ἀντιπεπ. omnino ſuperflua videntur. [m] Hunc verſum Heſiodi eſſe ait Mich. Epheſ.

CAP. V.

VIDETUR autem quibuſdam Talio quoque, id eſt, reciproca quædam perpeſſio, jus eſſe ſimpliciter, et abſolute, quemadmodum Pythagorei dixerunt: definiebant enim jus abſolute, id, quod quis a ſe factum, viciſſim ab altero pateretur, id eſt, talionem, ſeu mutuam perpeſſionem. Jus talionis vero neque ad id jus, quod in diſtributione bonorum verſatur, neque ad id, quod ad emendationem factorum valet, accommodari poteſt: quamvis jus Rhadamanthi hoc fuiſſe videntur ſignificare,

Si quis, quod fecit, patiatur, jus erit æquum:

multis enim locis a jure diſſidet ac diſcrepat: veluti ſi quis magiſtratum gerens, aliquem pulſaverit, non eſt referiendus: et ſi quis eum, qui magiſtratum gerat, pulſaverit, non modo verberandus, ſed etiam caſtigandus eſt. Præterea permultum intereſt inter id, quod ſponte noſtra, et id, quod invite facimus. Sed in communitatibus rerum contrahendarum ac permutandarum ſane tale jus, quod reciprocam perpeſſionem, ſeu ta-

λογίαν, καὶ μὴ κατ' ἰσότητα. Τῷ ἀντιποιεῖν γὰρ ἀνάλογον συμμένει ἡ πόλις· ἢ γὰρ τὸ κακῶς ζητοῦσιν· εἰ δὲ μὴ, δουλεία δοκεῖ εἶναι, [n]εἰ μὴ ἀντιποιήσει· ἢ τὸ εὖ· εἰ δὲ μὴ, μετάδοσις οὐ γίνεται· τῇ μεταδόσει δὲ συμμένουσι. Διὸ καὶ Χαρίτων ἱερὸν ἐμποδὼν ποιοῦνται, ἵνα ἀνταπόδοσις ᾖ· τοῦτο γὰρ χάριτος ἴδιον· ἀνθυπηρετῆσαι γὰρ δεῖ τῷ χαρισαμένῳ, καὶ πάλιν αὐτὸν ἄρξαι χαριζόμενον. Ποιεῖ δὲ τὴν ἀντίδοσιν [o]τὴν κατὰ ἀναλογίαν ἡ κατὰ διάμετρον σύζευξις· οἷον οἰκοδόμος ἐφ' ᾧ α, σκυτοτόμος ἐφ' ᾧ β, οἰκία ἐφ' ᾧ γ, ὑπόδημα ἐφ' ᾧ δ.

The same benefits required ... are not only to repay a former obligation but also to be first in conferring another.

α	β
οἰκοδόμος	σκυτοτόμος
γ	δ
οἰκία	ὑπόδημα.

Δεῖ οὖν λαμβάνειν τὸν οἰκοδόμον παρὰ τοῦ σκυτοτόμου [p]τὸ ἐκείνου ἔργον, καὶ αὐτὸν ἐκείνῳ [q]μεταδιδόναι τὸ αὐτοῦ. Ἐὰν

[n] Εἰ μὴ ἀντιποιήσει deleo, ut inculcatum ab aliquo, qui declarare voluerit illud Ariſtotelis, εἰ δὲ μή· abeſt autem etiam a quibuſdam veteribus libris. *Mur.* [o] Τῆς ἀναλογίας ad oram C C C. [p] Τοῦ ἐκείνου ἔργου Ven. 1. et 2. τὸ ἐκείνου ἔργου Mur. [q] Μεταδιδόναι τοῦ αὐτοῦ legit Cam. ut apud Xenoph. eſt τοῦ βάρους μεταδι-

lionem nominant, proportione, non æqualitate civilem ſocietatem continet. Factis enim proportione reciprocis, manet conjunctio civitatis: aut enim malum acceptum reponere conantur (quod ſi non liceat, ſervitus eſſe videtur, injuriam referre non poſſe) aut ei, qui bene meritus ſit, referre gratiam volunt: quod ſi non fiat, ſublata eſt rerum communicatio et officiorum quaſi mutuatio: at rerum communicatione officiorumque mutuatione, ſocietas et conjunctio civium manet. Itaque et Gratiarum templum in propatulo urbis loco conſtituitur, ut ſit remuneratio: hoc enim gratiæ proprium eſt: nam ei, qui beneficium dederit, referendum beneficium eſt; et is rurſus alterum beneficio provocare debet. Facit autem remunerationem proportione conſtantem ea, quæ mediis tranſverſis lineis ſit, conjugatio: exempli cauſa, ſit ædificiorum opifex A, ſutor B, domus C, calceus D.

A	B
Ædificiorum opifex	*Sutor*
C	D
Domus	*Calceus.*

Ædificiorum opificem igitur oportet a ſutore opus illius ſumere, eique viciſſim ſuum impertiri. Ergo ſi primum

οὖν πρῶτον ᾖ τὸ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἶσον, εἶτα τὸ ἀντιπεπονθὸς γένηται, ἔσται τὸ λεγόμενον· εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἶσον, οὐδὲ συμμένει· οὐθὲν γὰρ κωλύει κρεῖτλον εἶναι τὸ θατέρου ἔργον, ἢ τὸ θατέρου. Δεῖ οὖν δὴ ταῦτα ἰσασθῆναι· [r]ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν· ἀνῃροῦντο γὰρ ἂν, εἰ μὴ ἐποίει τὸ ποιοῦν, [s]ὅσον καὶ οἷον, καὶ τὸ πάσχον ἔπασχε [t]τοῦτο καὶ τοσοῦτον, καὶ τοιοῦτον. Οὐ γὰρ ἐκ δύο ἰατρῶν γίνεται κοινωνία, ἀλλ' ἐξ ἰατροῦ καὶ γεωργοῦ, καὶ ὅλως ἑτέρων, καὶ οὐκ ἴσων· ἀλλὰ τούτους δεῖ ἰσασθῆναι. Διὸ πάντα συμβλητὰ δεῖ πως εἶναι, ὧν ἐστιν ἀλλαγή. [u]Ἐφ' ὃ τὸ νόμισμ' ἐλήλυθε· καὶ γίνεταί πως [x]μέτρον· πάντα γὰρ μετρεῖ· ὥστε καὶ τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν· πόσα ἄτλα δὴ ὑποδήματα ἶσον οἰκίᾳ, ἢ τροφῇ. Δεῖ τοίνυν ὅπερ ὁ οἰκοδόμος πρὸς σκυτοτόμον, τοσαδὶ ὑποδήματα πρὸς οἰκίαν, ἢ τροφήν· εἰ γὰρ μὴ τοῦτο, οὐκ ἔσται ἀλλαγὴ, οὐδὲ

δόναι τοῖς φίλοις. Sed reperiuntur tamen et alterius fcripturæ exempla : ut apud Ariftoph. οὐδὲν μετέδωκεν ἐμοί. *Sylb.* [r] Ἔστι δὲ τοῦτο &c. ufque ad διὸ πάντα συμβλητὰ non agnofcuntur ab Andronico. [s] Καὶ ὅσον καὶ οἷον El. [t] Τοῦτο redundare arbitratur Muretus. [u] Γρ. ἐφ' ᾧ. [x] Ita Baf. Muret. et Cafaub. Vulgo μέσον.

æqualitas fit ea, quæ proportione conftat, deinde reciproca perpeffio feu talio fiat, (id eft, tantundem accipiatur, quantum datum fit) exftabit id, quod a nobis dicitur : fin minus, neque erit æqualitas, neque manebit focietas : nihil enim prohibet, quo minus unius opus alterius opere fit præftabilius. Hæc igitur exæquata fint oportet: quod idem fit in aliis artibus : tollantur enim funditus et concidant, nifi et quantum et quale id, quod efficiendi vim habet, efficit, tantundem et tale accipiat id, quod patitur. Non enim ex duobus medicis focietas conftare poteft, fed ex medico et agricola, et omnino ex diverfis et diffimilibus atque inæqualibus : quos tamen oportet exæquari. Quapropter quarum rerum fit permutatio, eas res oportet effe ejufmodi, ut inter fe quodammodo comparari poffint. Atque ad hanc rem nummus quæfitus et comparatus eft, qui omnium rerum quodammodo fit medius, feu menfura: nam res omnes metitur: quare et nimium et parum metitur: quot igitur calcei domui, vel alimento funt æquales. Oportet ergo, quam proportionem et comparationem habet ædificandi artifex ad futorem, tot numero calceos cum domo aut alimento comparari : nam fi hoc non ita

κοινωνία. Τοῦτο δ', εἰ μὴ ἴσα εἴη πως, οὐκ ἔσται. Δεῖ ἄρα ἑνί τινι πάντα μετρεῖσθαι, ὥσπερ ἐλέχθη πρότερον· τοῦτο δ' ἐστὶ τῇ μὲν ἀληθείᾳ ἡ χρεία, ἣ πάντα συνέχει· εἰ γὰρ μηθὲν δέοιντο, ἢ μὴ ὁμοίως, ἢ οὐκ ἔσται ἀλλαγὴ, ἢ οὐχ ἡ αὐτή. Οἷον δ' ὑπάλλαγμα τῆς χρείας τὸ νόμισμα γέγονε κατὰ συνθήκην· καὶ διὰ τοῦτο τοὔνομα ἔχει νόμισμα, ὅτι οὐ φύσει, ἀλλὰ νόμῳ ἐστὶ, καὶ ἐφ' ἡμῖν μεταβάλλειν καὶ ποιῆσαι ἄχρηστον. Ἔσται δὴ ἀντιπεπονθὸς, ὅταν ἰσασθῇ. Ὥστε ὅπερ γεωργὸς πρὸς σκυτοτόμον, τὸ ἔργον τοῦ σκυτοτόμου πρὸς τὸ τοῦ γεωργοῦ. Εἰς σχῆμα δὲ ἀναλογίας [y] δεῖ ἄγειν, ὅταν ἀλλάξωνται· εἰ δὲ μὴ, [z] ἀμφοτέρας ἕξει τὰς ὑπεροχὰς τὸ ἕτερον ἄκρον. [a] Ἀλλ' ὅταν ἔχωσι τὰ αὐτῶν, οὕτως ἴσοι καὶ κοινωνοὶ, ὅτι αὕτη ἡ

[y] Ita Argyr. Vet. Interp. Mur. et Caf. noftri vero οὐ ante δεῖ habent: quod omnino difplicet: cum fequentibus enim parum convenit. [z] Verbi gratia, ædificator haberet excellentiam artis eam, qua futori præftat ædificandi artifex: et excellentiam operis, qua domus calceo præftabilior eft. Vel per *utramque excellentiam*, intellige plus et minus: plus, quia ædificiorum opifex futore præftantior eft opifex: minus, quia futoris opus, quod ædificiorum opifici datur, ejus opere fit deterius. Vel plus laboris, quia plus laboris infumitur in domo facienda, quam in calceo conficiendo: et plus damni, quia cum calceus minoris pretii fit quam domus, fi calceum pro domo acciperet, damno afficeretur. ὑπερβολὰς pro ὑπεροχὰς habet C C C. [a] Ἀλλ' ὅταν ἀντιπεπονθότως ἔχωσι, τότε ἀλλαγὴ κυρίως ἢ κοινωνία γίνεται· *cum reciproca viciffitudo accedit* (fc. cum quæ commutantur et

fiet, neque erit permutatio, neque communitas. Non poterunt autem comparari, nifi quodammodo fint æqualia. Ergo, quemadmodum fupra dixi, unum quiddam effe oportet, quod cætera omnia metiatur: hoc autem re quidem vera ufus feu indigentia eft, quæ omnia continet: nam fi nulla re egerent homines, aut fi non fimiliter egerent: vel nulla, vel non eadem effet permutatio. Sed in indigentiæ locum ex hominum quafi compacto et convento quodammodo fucceffit nummus: atque ob hanc caufam, νόμισμα vocatur a Græcis, ἀπὸ τοῦ νόμου, id eft, a lege: quia non natura, fed lege valeat, fitque in nobis fitum eum immutare, inutilemque reddere. Erit igitur tum perpeffio mutua et reciproca, cum res fuerint exæquatæ. Itaque quam rationem obtinet agricola ad futorem, eandem rationem habere debet futoris opus ad opus agricolæ. Sunt autem tum in figuram proportionis deducendi, cum permutaturi funt: quod fi non fiet, alterum extremum utramque exuperantiam habebit. Verum tamen cum fuas res habent,

ἰσότης δύναται [b] ἐπ' αὐτῶν γίνεσθαι. Γεωργὸς α, τροφὴ γ, σκυτοτόμος β, τὸ ἔργον αὐτοῦ τὸ ἰσασμένον δ.

α β

γεωργὸς σκυτοτόμος

γ δ

τροφὴ σκυτοτόμου ἔργον τῇ τροφῇ ἰσασμένον.

Εἰ δ' οὕτω μὴ ἦν ἀντιπεπονθέναι, οὐκ ἂν ἦν κοινωνία. Ὅτι δ' ἡ χρεία συνέχει ὥσπερ ἕν τι ὂν, δηλοῖ, ὅτι ὅταν μὴ ἐν χρείᾳ ὦσιν ἀλλήλων, ἢ ἀμφότεροι, [c] ἢ ἕτερος, οὐκ ἀλλάττονται· ὥσπερ ὅταν οὗ ἔχει αὐτὸς, [d] δέηταί τις, οἷον οἴνου, διδόντες σίτου ἐξαγωγήν. Δεῖ ἄρα τοῦτο ἰσασθῆναι. Ὑπὲρ δὲ τῆς μελλούσης ἀλλαγῆς, εἰ νῦν μηδὲν δεῖται, ὅτι ἔσται, ἐὰν δεηθῇ, [e] τὸ νόμισμα οἷον ἐγγυητής ἐστιν ἡμῖν· [f] δεῖ γὰρ τοῦτο φέροντι, εἶναι λαβεῖν. Πάσχει μὲν οὖν καὶ τοῦτο τὸ αὐτό· οὐ γὰρ ἀεὶ

qui commutant proportione reſpondent) *tum demum jure mutatio fit et communicatio.* Andr. [b] *Γρ. ἀπ' αὐτῶν.* [c] *Γρ. ἢ ἅτερος.* [d] *Οὐ δέηται* Baſ. [e] *Καὶ τὸ νόμισμα δυνάμει ἐστὶ πάντα σχεδὸν, ὧν δεῖται ἕκαστος ἑκάστου· eſtque ipſa potentia nummus, omne illud, quo alterius indigere poſſet alter.* Andr. [f] Ἐστὶ pro δεῖ legit Baſ.

ita ſunt æquales inter ſe, ac ſocii, quia hæc æqualitas in eis effici poteſt. Agricola A, alimentum C, ſutor B, opus ſutoris exæquatum cum alimento D.

A B

Agricola *Sutor*

C D

Alimentum *Opus ſutoris cum alimento exæquatum.*

Quod ſi hoc modo non liceret viciſſim perpeti, ſeu accipere, nulla ſocietas eſſet, nulla communitas. Indigentia autem ſocietatem hominum contineri, tanquam uno quodam, quod vinculi inſtar ſit, ex eo perſpici poteſt, quod ubi aut neuter eget re alterius, aut alter eorum non eget, permutatio inter eos contrahi non ſolet: quemadmodum cum ejus, quod quis habet, alter indiget, ut puta vini, exportandi frumenti fit poteſtas. Hoc igitur oportet exæquatum eſſe. In permutationem futuram autem, ſi forte re aliqua nunc non egeamus, tunc ejus nobis facultatem et copiam fore cum egebimus, veluti ſponſor nummus intercedit: oportet enim unicuique eam rem, qua egeat, accipere licere, ubi nummum attulerit. Sed idem nummo quoque interdum accidit: non enim ſemper æqualem vim habet: veruntamen immuta-

necessity the bond of society for if there were no necessity there could be no exchange, if no exchange no intercourse, if no intercourse no society

ἶσον δύναται· ὅμως δὲ βούλεται μένειν μᾶλλον. Διὸ δεῖ πάντα τετιμῆσθαι· οὕτω γὰρ ἔσται [g] αἰεὶ ἀλλαγή· εἰ δὲ τοῦτο, κοινωνία. Τὸ δὴ νόμισμα, ὥσπερ [h] μέτρον σύμμετρα ποιῆσαν, ἰσάζει· οὔτε γὰρ ἂν μὴ οὔσης ἀλλαγῆς, κοινωνία ἦν, οὔτ' ἀλλαγὴ, ἰσότητος μὴ οὔσης, οὔτ' ἰσότης, μὴ οὔσης συμμετρίας. Τῇ μὲν οὖν ἀληθείᾳ, ἀδύνατον τὰ τοσοῦτον διαφέροντα, σύμμετρα γενέσθαι· πρὸς δὲ τὴν χρείαν, ἐνδέχεται ἱκανῶς. Ἓν δή τι δεῖ εἶναι· τοῦτο δὲ ἐξ ὑποθέσεως. Διὸ νόμισμα καλεῖται· τοῦτο γὰρ πάντα ποιεῖ σύμμετρα· μετρεῖται γὰρ πάντα νομίσματι. [i] Οἰκία, ἐφ' ἧς α, μναῖ δέκα β, κλίνη γ. Τὸ δὴ α τοῦ β ἥμισυ, εἰ πέντε μνῶν ἀξία ἡ οἰκία, ἢ ἶσον· ἡ δὲ κλίνη ἢ δέκατον μέρος τὸ γ [k] τοῦ β· δῆλον τοίνυν πόσαι κλῖναι ἶσον οἰκίᾳ, ὅτι πέντε. Ὅτι δ' οὕτως ἡ ἀλλαγὴ ἦν, πρὶν τὸ νόμισμα

[g] Αἰεὶ abeſt ab El. [h] Μέσον Ven. 1. 2. et Baſ. Græcus Interp. utramque lectionem agnoſcere videtur, non uno loco. [i] Οἰκία ἐφ' ᾧ α, μνῶν πέντε· κλίνη ἐφ' ᾧ β, μνᾶς ἀξία· κλίνη δὴ πέμπτον μέρος οἰκίας ἔσται· δῆλον τοίν· in aliis brevius, et, ni fallor, dilucidius: quæ ſcriptura et Vet. Interp. magis placuit et mihi. *Muret.* ἐφ' ἧς poſt οἰκία deſunt C C C. et El. [k] Τοῦ β νομίσματι Ven. 1. et Baſ.

bilior ac ſtabilior permanere ſolet. Itaque debent eſſe res omnes æſtimatæ: ſic enim rerum permutatio ſemper futura eſt: quod ſi erit permutatio, erit et ſocietas. Nummus igitur, poſteaquam, veluti menſura, res apta quadam compoſitione et convenientia concordes inter ſe et conſentientes reddidit, eas exæquat: nam neque ſi non fuiſſet permutatio, ſocietas conſtare potuiſſet: neque ſine æqualitate, permutationi locus unquam fuiſſet: neque ſine apta quadam rerum compoſitione et convenientia, æqualitati. Res igitur inter ſe tam diſſimiles ac diſpares, ſi verum quærimus, nulla communi menſura inter ſe convenire nec cohærere poſſunt: ſed quod ad utilitatem, indigentiamque attinet, ſatis commode poſſunt. Quare unum quiddam exſtare neceſſe eſt; idque hominum inſtituto, et ex conditione. Quapropter, *νόμισμα* appellatur: nummus enim res inter ſe diſpares apta quadam compoſitione et convenientia concordes efficit: nihil eſt enim, quod non metiatur nummus. Sit domus A, minæ decem B, lectus C. A igitur dimidium B fuerit, ſi domus quinque minarum ſit, aut tanti, quanti quinque minæ ſunt: C autem lectus, ipſius B decima pars intelligatur: perſpicuum igitur eſt, quot lecti domui ſint æquales, nempe quinque. Sic

ἢ, δῆλον· διαφέρει γὰρ οὐδὲν ἢ εἰ κλῖναι πέντε ἀντὶ οἰκίας, [l]ἢ ὅσου αἱ πέντε κλῖναι. [m]Τί μὲν οὖν τὸ ἄδικον, καὶ τί τὸ δίκαιόν ἐστιν, εἴρηται. Διωρισμένων δὲ τούτων, δῆλον ὅτι ἡ δικαιοπραγία μέσον ἐστὶ τοῦ ἀδικεῖν, καὶ ἀδικεῖσθαι· τὸ μὲν γὰρ πλέον ἔχειν, τὸ δ' ἔλαττόν ἐστιν. [n]Ἡ δὲ δικαιοσύνη, μεσότης ἐστὶν, οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον ταῖς [o]πρότερον ἀρεταῖς, ἀλλ' ὅτι [p]μέσου ἐστίν· ἡ δ' ἀδικία, τῶν ἄκρων. Καὶ ἡ μὲν δικαιοσύνη ἐστὶ καθ' ἣν ὁ δίκαιος λέγεται πρακτικὸς κατὰ προαίρεσιν τοῦ δικαίου, καὶ διανεμητικὸς καὶ αὐτῷ πρὸς ἄλλον, καὶ ἑτέρῳ πρὸς ἕτερον· οὐχ οὕτως, ὥστε τοῦ μὲν αἱρετοῦ πλέον αὑτῷ, ἔλαττον δὲ τῷ πλησίον, τοῦ βλαβεροῦ δ' ἀνάπαλιν, ἀλλὰ τοῦ ἴσου τοῦ κατ' ἀναλογίαν· ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλῳ πρὸς ἄλλον. Ἡ δ' ἀδικία τοὐναντίον τοῦ ἀδίκου· τοῦτο δ' ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἔλ-

[l] Γρ. ἢ ὅσον. [m] Cum conſtet hic demum concludi totam diſputationem περὶ τοῦ ἀντιπεπονθότος, neque poſtea de eo ullum verbum fieri, cenſeo verba illa, quæ aliquanto poſt, in capite proximo, leguntur, πῶς μὲν οὖν ἔχει τὸ ἀντιπεπονθὸς πρὸς τὸ δίκαιον, εἴρηται πρότερον, loco ſuo mota, ac dejecta eſſe, et in eum reſtituenda : quare illinc quidem deleo, hoc autem loco lego : Τί μὲν οὖν τὸ ἄδ. καὶ τί τὸ δίκ. ἐστι, καὶ πῶς ἔχει ἀντιπεπονθὸς πρὸς τὸ δίκαιον, εἴρηται. *Mur.* [n] Γρ. καὶ ἡ. [o] Ἄλλαις pro πρότερον C C C. [p] Τουτέστιν ἴσου poſt μέσου ἐστὶν addunt C C C. Ven. 1. et Baſ. quod interpretamentum eſſe videtur.

autem rerum permutationem fieri ſolitam eſſe ante nummi uſum, non eſt obſcurum : nihil enim intereſt, utrum lecti quinque, an quod tanti ſit, quanti lecti quinque, pro domo detur. Quid igitur ſit injuria, quid jus, et quam rationem talio ſeu reciproca perpeſſio ad jus habeat, ſupra explicatum eſt. (His autem diſtinctis, perſpicuum eſt juſtam actionem inter id, quod eſt facere et accipere injuriam, mediam eſſe : illud enim plus obtinere eſt, hoc minus. Juſtitia porro mediocritas eſt, non quomodo virtutes ſuperiores, ſed quia medii eſt ; injuſtitia autem extremorum. Præterea juſtitia virtus eſt, qua homo juſtus, aptus dicitur tum ad agendum conſulto id, quod juſtum eſt, (tum ad jus tribuendum et ſibi, ſi cum altero contrahat,) (et alteri cum altero contrahenti :) non ita, ut ſibi plus ejus, quod optabile eſt, minus alteri, et contra ſibi minus damni, plus alteri, ſed ſibi et aliis id, quod æquum proportione eſt, tribuat : idemque erga alium obſervet cum alio comparatum ſive contrahentem. Contra injuſtitia vitium eſt, quo ad id, quod injuſtum eſt, conſulto agendum,

λεῖψις τοῦ ὠφελίμου ἢ βλαβεροῦ παρὰ τὸ ἀνάλογον. Διὸ ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις ἡ ἀδικία, ὅτι ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεώς ἐστιν· ἐφ' αὑτοῦ μὲν, ὑπερβολῆς τοῦ ἁπλῶς ὠφελίμου, ἐλλείψεως δὲ τοῦ βλαβεροῦ. Ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων, τὸ μὲν ὅλον, ὁμοίως· [q] τὸ δὲ παρὰ τὸ ἀνάλογον, ὁποτέρως ἔτυχε. Τοῦ δὲ ἀδικήματος, τὸ μὲν ἔλαττον, τὸ ἀδικεῖσθαί ἐστι· τὸ δὲ μεῖζον, τὸ ἀδικεῖν. Περὶ μὲν οὖν δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας, τίς ἑκατέρας ἐστὶν ἡ φύσις, εἰρήσθω τοῦτον τὸν τρόπον· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ δικαίου καὶ ἀδίκου καθόλου.

ΚΕΦ. ϛʹ.

ΕΠΕΙ δέ ἐστιν ἀδικοῦντα μήπω ἄδικον εἶναι, ὁποῖα ἀδικήματα ἀδικῶν ἤδη ἄδικός ἐστιν ἑκάστην ἀδικίαν; οἷον κλέπτης, ἢ μοιχὸς, ἢ λῃστής; ἢ οὕτω μὲν οὐδὲν [r] διοίσει; καὶ γὰρ ἂν συγγένοιτο γυναικὶ, εἰδὼς τὸ ᾗ, ἀλλ' οὐ διὰ προαιρέσεως

[q] Τὸ δὴ Græcus Interp. Nobiſcum facit Andr. [r] Poſt διοίσει hanc, aut hujuſmodi, ſententiam, ſc. ἐπιβλέποντι δὲ εἰς τὸ οὗ ἕνεκα διοίσει, deeſſe cenſet Muretus, ut ſenſus ſit: An ſic quidem nihil intererit, ſi quis autem finem, ad quem quæque actio refertur, inſpiciat, intererit.

nobiſque et aliis tribuendum, apti ſumus: hoc autem eſt nimium et parum commodi aut incommodi, a proportione alienum ac disjunctum. Itaque injuſtitia eſt nimium et parum, quia eſt et ejus, quod nimium eſt, et ejus, quod parum: cum quis in ſua quidem cauſa nimium rei abſolute utilis ſibi tribuit, inutilis et damnoſæ parum. In aliorum autem negotio generaliter ad eundem modum ſe gerit: ſed quod ad id iniquum, quod a proportione remotum eſt, attinet, utrocunque modo caſus tulerit. Injuſte facti autem cum duo ſint extrema, minus extremum injuriam accipere eſt, majus autem injuſte facere. De juſtitia igitur, et injuſtitia, quænam ſit utriuſque natura, hoc modo dictum ſit: itemque de juſto et injuſto univerſim.

CAP. VI.

SED quoniam fieri poteſt, ut is, qui injuſte facit, nondum tamen ſit injuſtus: quibuſnam injuſte factis jam injuſtus eſt in unoquoque injuſtitiæ genere? an ut fur, aut adulter, aut latro? an ſic nihil intererit? namque fieri poteſt, ut quis cum aliqua muliere rem habeat, ſibi nota quidem illa, verum tamen non conſulto, ſed perturba-

where there is the general habit there must be the particular act. tho' it does not follow that where the particular act exists, there should be the general habit. & by this distinction in αδικια and αδικον charact

ἀρχήν, ἀλλὰ διὰ πάθος. Ἀδικεῖ μὲν οὖν, ἄδικος δ' οὐκ ἐστιν· οἷον οὐδὲ κλέπτης, ἔκλεψε δέ· οὐδὲ μοιχός, ἐμοίχευσε δέ· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. [s] Πῶς μὲν οὖν ἔχει τὸ ἀντιπεπονθὸς πρὸς τὸ δίκαιον, εἴρηται πρότερον. Δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι τὸ ζητούμενόν ἐστι καὶ τὸ ἁπλῶς δίκαιον, καὶ τὸ πολιτικὸν δίκαιον· τοῦτο δέ ἐστιν [t] ἐπὶ κοινωνῶν βίου πρὸς τὸ εἶναι αὐτάρκειαν, ἐλευθέρων καὶ ἴσων, ἢ κατὰ ἀναλογίαν, ἢ κατ' ἀριθμόν. Ὥστε ὅσοις μή ἐστι τοῦτο, οὐκ ἔστι τούτοις πρὸς ἀλλήλους τὸ πολιτικὸν δίκαιον, ἀλλά τι δίκαιον καὶ καθ' ὁμοιότητα. Ἔστι γὰρ δίκαιον, ἐν οἷς καὶ νόμος πρὸς αὐτούς· νόμος δ', ἐν οἷς ἀδικία· ἡ γὰρ δίκη, κρίσις τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου· ἐν οἷς δ' ἀδικία, καὶ τὸ ἀδικεῖν ἐν τούτοις· ἐν οἷς δὲ τὸ ἀδικεῖν, οὐ πᾶσιν ἀδικία. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ πλέον αὑτῷ νέμειν τῶν ἁπλῶς ἀγαθῶν, ἔλαττον δὲ τῶν ἁπλῶς κακῶν.

Where will political justice exist

[s] Hanc periochen, quam hinc amovendam esse judicat Muretus, agnoscit Andronicus: in Græco autem Interprete non reperitur. [t] Κοίνου βίου absque ἐπὶ El. ad ejus oram est nostra lectio.

tione et libidine inflammatus. Facit igitur hic quidem injuste, sed non idcirco injustus est: quemadmodum nec fur est, etiamsi furatus sit: nec adulter, etiamsi adulterium commiserit: itemque in cæteris.) Quomodo igitur affecta sit reciproca perpessio, seu talio ad jus, dictum est antea. Sed sciendum est, jus id, quod quærimus, et simpliciter jus esse, et jus civile: est autem inter eos, qui communitate et societate vitæ inter se conjuncti sunt, homines liberos et æquales vel proportione, vel numero, ut rerum ad vitam degendam necessariarum copiis per se abundent, nihilque foris requirant. Itaque quibus hoc non est, eis inter ipsos non est jus civile, sed jus quoddam, et ex illius similitudine sic appellatum. Communi enim jure utuntur ii, quibus et lex inter ipsos communis est: lex autem eorum communis est, quorum et injustitia est: judicium enim juris et injuriæ disceptatio est: inter quos autem injustitia locum habet, inter hos et injuriæ faciendæ locus esse potest: quibus autem inter ipsos injuriæ faciendæ locus est, non continuo in iis omnibus injustitia reperitur. Est autem injuriam facere, eorum, quæ absolute bona sunt, sibi plus tribuere, minusque eorum, quæ absolute ma-

Διὸ οὐκ ἐῶμεν ἄρχειν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸν λόγον· ὅτι ἑαυτῷ τοῦτο ποιεῖ, καὶ γίνεται τύραννος. Ἔστι δὲ ὁ ἄρχων, φύλαξ τοῦ δικαίου· εἰ δὲ τοῦ δικαίου, καὶ τοῦ ἴσου. Ἐπεὶ δ' οὐθὲν αὐτῷ πλέον εἶναι δοκεῖ, εἴπερ δίκαιος· οὐ γὰρ νέμει πλέον τοῦ ἁπλῶς ἀγαθοῦ αὐτῷ, εἰ μὴ πρὸς αὐτὸν ἀνάλογόν ἐστι· διὸ ἑτέρῳ [u] ποιεῖ· καὶ διὰ τοῦτο ἀλλότριον εἶναί φασιν ἀγαθὸν τὴν δικαιοσύνην, καθάπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον. Μισθός τις ἄρα δοτέος· τοῦτο δὲ τιμὴ καὶ γέρας· [x] ὅσοις δὲ μὴ ἱκανὰ ταῦτα, οὗτοι γίνονται τύραννοι. Τὸ δὲ δεσποτικὸν δίκαιον καὶ τὸ πατρικὸν, οὐ ταὐτὸ τούτοις, ἀλλ' ὅμοιον· οὐ γάρ ἐστιν ἀδικία πρὸς τὰ αὑτοῦ ἁπλῶς· τὸ δὲ [y] κτῆμα καὶ τὸ [z] τέκνον, ἕως ἂν ᾖ πηλίκον, καὶ [a] μὴ χωρισθῇ, ὥσπερ μέρος αὑτοῦ· αὑτὸν δ' οὐθεὶς προαιρεῖται βλάπτειν. Διὸ οὐκ ἔστιν ἀδικία πρὸς αὑτόν. [b] Οὐδ' ἄρα ἄδικον, οὐδὲ δίκαιον τὸ πολιτικόν· κατὰ νόμον γὰρ

[u] Πονεῖ Ven. 1. et Baſ. quam vertit Lambinus. Sed ποιεῖ ſic uſurpatur paulo ante. [x] Ὅτῳ pro ὅσοις El. Ven. 1. et Baſ. [y] Ὁ δοῦλος ὠφέλειά τις τοῦ δεσπότου ἐστὶ, καθόσον ἐστὶ δοῦλος, καὶ ἕως ἂν ᾖ· οὐδεὶς δὲ τῇ ἑαυτοῦ ὠφελείᾳ ἐπιβουλεύει. *Servus quaſi utilitas quædam heri eſt, quatenus et quamdiu eſt ſervus: nemo autem utilitati propriæ nocere ſtudet.* Andr. [z] Filium impuberem eſſe quaſi partem patris, ex multis locis juris intelligitur, ubi pater et filius pro eadem perſona habentur. [a] Μὴ abeſt a quodam cod. apud Victorium et C C C. ſed utrocunque modo legatur, eadem manet ſententia. [b] Οὐδ' ἄρα ἀδικία ὄν, οὐδ. C C C. ad oram noſtra eſt lectio.

la. Itaque hominem non ſinimus imperare, ſed legem aut rationem; quia hoc ille ſibi facere conſuevit, fitque tyrannus. Eſt autem is, qui præeſt, juris cuſtos: quod ſi juris, ergo et æqualitatis. Jam vero quoniam ſi quis juſtus ſit, nihilo plus ad eum boni, quam ad cæteros, videtur perveniſſe; (non enim eorum, quæ abſolute bona ſunt, plus ſibi, quam aliis, tribuit, niſi ex proportione quadam ei debeatur); idcirco alteri laborat: et ob hanc cauſam bonum alienum dicunt eſſe juſtitiam, quemadmodum et ante dictum eſt. Danda igitur ei merces aliqua eſt: hæc autem eſt honos, et decus: qui vero his contenti non ſunt, hi fiunt tyranni. Jus autem vel domini in ſervos, vel patris in liberos, non eſt idem, atque hæc, ſed tamen ſimile: neque enim cuiquam in ſua injuſtitiæ locus eſſe poteſt abſolute: atqui poſſeſſio, ſeu mancipium, et liberi uſque eo dum parvi ſint, neque a patre ſejuncti, partis inſtar ſunt: ſeipſum autem nemo damno afficit conſulto. Non eſt igitur cuiquam in ſeipſum injuſtitiæ locus. Ex quo efficitur, ne-

ἦν, καὶ ἐν οἷς ἐπεφύκει εἶναι νόμος· οὗτοι δ' ἦσαν, οἷς ὑπάρχει ἰσότης τοῦ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι. Διὸ μᾶλλον πρὸς γυναῖκά ἐστι δίκαιον, ἢ πρὸς τέκνα καὶ κτήματα· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ οἰκονομικὸν δίκαιον· ἕτερον δέ ἐστι καὶ τοῦτο τοῦ πολιτικοῦ.

equality bet: the Subject & monarch.

ΚΕΦ. ζ'.

ΤΟΥ δὲ πολιτικοῦ δικαίου, τὸ μὲν φυσικόν ἐστι, τὸ δὲ νομικόν. Φυσικὸν μὲν, τὸ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν ἔχον δύναμιν, καὶ οὐ τῷ δοκεῖν ἢ μή. Νομικὸν δὲ, ὃ ἐξ ἀρχῆς μὲν οὐθὲν διαφέρει οὕτως ἢ ἄλλως, ὅταν δὲ θῶνται, διαφέρει· οἷον τὸ [c] μνᾶς λυτροῦσθαι, [d] ἢ τὸ αἶγα θύειν, ἀλλὰ μὴ δύο πρόβατα· ἔτι ὅσα ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα νομοθετοῦσιν· οἷον, τὸ θύειν [e] Βρασίδᾳ, καὶ τὰ ψηφισματώδη. Δοκεῖ δὲ ἐνίοις πάντα

& does not depend on its being decreed or otherwise.

[c] Lacedæmonii et Athenienses, vigente bello Peloponnesiaco, convenerunt, uti captivi utrinque mina redimi possent. [d] Hunc locum in omnibus libris depravatum ex Herodoto emendavit Muretus hoc modo: ἢ τὸ αἶγα Διὶ θύειν, ἀλλὰ μὴ πρόβατα. Verba autem Herodoti, quæ ad hunc locum pertinent, hæc sunt ex lib. ii. ὅσοι μὲν δὴ Διὸς Θηβαιέος ἵδρυνται ἱρὸν, ἢ νομοῦ τοῦ Θηβαίου εἰσὶν, οὗτοι μὲν πάντες οἴων ἀπεχόμενοι αἶγας θύουσι. Ex quo loco præter id, quod Mureto venit in mentem, videtur mihi legendum esse αἶγας. *Lamb.* [e] De Brasida, qui ad Amphipolin victor cecidit, historia exstat in lib. v. Thucydidis: ubi monumenta Agnonis Atheniensis, qui coloniam deduxisset, narratur fuisse eversa, et monumentum Brasidæ septo inclusum: cui victimas, inquit, cædunt tanquam heroi: et anniversarios honores ludorum atque sacrificia instituerunt.

que injuriæ, neque juri civili locum esse: lege enim jus constare, in iisque locum habere, apud quos legem esse communem patitur natura, dicebamus: hos autem esse docuimus, quibus est inter ipsos imperandi et parendi æqualitas. Itaque inter virum et uxorem magis, quam inter patrem et liberos, dominum et servum, juris est communitas: hoc enim jus est ad tuendam rem familiarem pertinens: quod aliud est a civili.

CAP. VII.

JUS civile autem aliud naturale est, aliud legitimum. Naturale, quod ubique gentium idem valet, non quia ita vel decretum sit, vel non decretum. Legitimum autem, quod ab initio, hoc, an illo modo fiat, nihil refert: cum constitutum fuerit vero, tunc demum refert: quale est illud, mina captivum redimere: aut illud, capram Jovi immolare, non oves: præterea leges omnes, quas de rebus singularibus ferunt: ut Brasidæ sacra facere, et quæcunque a populis scita et decreta sunt. Existimant autem nonnulli, jura omnia esse hujusmodi, id est, legitima, quo-

εἶναι τοιαῦτα, ὅτι τὸ μὲν Φύσει, ἀκίνητον καὶ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν· ὥσπερ τὸ πῦρ καὶ ἐνθάδε καὶ ἐν Πέρσαις καίει· τὰ δὲ δίκαια κινούμενα ὁρῶσι. [f] Τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν οὕτως ἔχον, ἀλλ' ἔστιν ὥς· καίτοι παρά γε τοῖς θεοῖς ἴσως [g] οὐδαμῶς ἔχον· παρ' ἡμῖν δ' ἐστὶ μέν τι καὶ [h] Φύσει κινητὸν, οὐ μέντοι πᾶν. Ἀλλ' ὅμως ἐστὶ τὸ μὲν Φύσει, τὸ δὲ οὐ Φύσει. Ποῖον δὲ Φύσει τῶν ἐνδεχομένων καὶ ἄλλως ἔχειν, καὶ ποῖον οὒ, ἀλλὰ νομικὸν καὶ συνθήκῃ, εἴπερ ἄμφω κινητὰ ὁμοίως, δῆλον· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁ αὐτὸς ἁρμόσει διορισμός. Φύσει γὰρ ἡ δεξιὰ κρείττων· καίτοι ἐνδέχεταί τινας ἀμφιδεξίους γενέσθαι. Τὰ δὲ κατὰ συνθήκην καὶ τὸ συμφέρον τῶν δικαίων,

[f] Οὐ καθάπαξ κινεῖται πᾶν δίκαιον καὶ μεταπίπτει· εἰ γὰρ καὶ παρ' ἀνθρώποις πάντα ἦν τὰ δίκαια μεταβλητὰ, παρά γε τοῖς θεοῖς ἀνάγκη δίκαιον εἶναι ἀμετάβλητον. Ὥστε εἶναί τι φυσικὸν δίκαιον. Νῦν δὲ καὶ παρ' ἀνθρώποις, τοῖς τε ὀρθῶς καὶ ὑγιῶς ἔχουσιν, ἐστὶ δίκαιον ἀκίνητον, ὃ φυσικὸν λέγεται· εἰ δὲ τοῖς νοσοῦσι τὰς φρένας καὶ διεστραμμένοις οὐ δοκεῖ δίκαιον, οὐδὲν διαφέρει· οὐδὲ γὰρ ὁ λέγων τὸ μέλι γλυκὺ εἶναι ψεύδεται, διότι τοῖς νοσοῦσιν οὐ τοιοῦτον δοκεῖ. Τὸ τοίνυν δίκαιον τὸ φυσικὸν δοκεῖ μέν τισι δίκαιον, δοκεῖ δὲ ἄλλοις μὴ δίκαιον εἶναι. *Non ſimpliciter movetur jus omne aut mutatur: licet enim apud homines concedamus mutari omnia, apud Deos tamen aliquod neceſſe eſt jus eſſe immutabile. Ex quo ipſo ſequeretur naturale aliquod jus eſſe. Nunc vero etiam inter homines, qui recte et ut oportet ſapiunt, immobile aliquod jus eſt, quod naturale dicitur: quod ſi quibuſdam, quibus mens laborat, aut perverſa eſt, jus non videatur, nihil refert: neque enim qui mel dulce eſſe dicit, mentitur, quia iis, quibus mens laborat, non tale videtur. Ita jus naturale, jus quibuſdam, quibuſdam non videtur jus eſſe.* Andr. [g] Ἄλλως poſt οὐδ. addunt Vet. Interp. Lamb. et Caſ. [h] Φυσικὸν pro φύσει Baſ.

niam id, quod conſtat natura, immobile atque immutabile eſt, et ubique eandem vim habet: quemadmodum ignis et hic, et apud Perſas urit: jura autem quotidie vident immutari. Sed hoc non ita eſt omni quidem ex parte; eſt certe ex aliqua: quanquam apud Deos fortaſſe nulla ex parte ita ſe habet: ſed apud nos eſt profecto aliquid etiam naturale, mutabile, non tamen omne. Veruntamen nihilominus aliud jus natura valet, aliud non natura. Sed quodnam, et quale etiam eorum, quæ aliter evenire, quæque mutari poſſunt, natura valeat, et quod non natura valeat, ſed lege et conſenſu, ſiquidem ambo peræque ſunt mutabilia, ex iis, quæ afferam, cognoſcere licebit: cæteriſque rebus eadem diſtinctio poterit accommodari. Manus enim dextera valentior eſt ſiniſtra, natura: atqui evenire poteſt, ut aliqui ſiniſtra perinde, ut dextra, utantur. Jam vero quæ jura ex conſenſu et utilitate hominum nata ſunt, ea

It is only the best form of government which is agreeable to nature

ὅμοιά ἐστι τοῖς μέτροις· οὐ γὰρ πανταχοῦ ἴσα τὰ οἰνηρὰ καὶ σιτηρὰ μέτρα· ἀλλ᾽ οὗ μὲν ὠνοῦνται, μείζω, οὗ δὲ πωλοῦσιν, ἐλάττω. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ μὴ φυσικά, ἀλλ᾽ ἀνθρώπινα δίκαια, οὐ ταὐτὰ πανταχοῦ· ἐπεὶ οὐδὲ [i]πολιτεία, ἀλλὰ μία μόνον πανταχοῦ κατὰ φύσιν ἡ ἀρίστη. Τῶν δὲ δικαίων καὶ [k]νομίμων ἕκαστον, [l]ὡς τὰ καθόλου πρὸς τὰ καθ᾽ ἕκαστα ἔχει· τὰ μὲν γὰρ πραττόμενα, πολλά· ἐκείνων δὲ ἕκαστον ἕν· καθόλου γάρ. Διαφέρει δὲ τὸ ἀδίκημα καὶ τὸ ἄδικον, καὶ τὸ δικαίωμα καὶ τὸ δίκαιον· ἄδικον μὲν γάρ ἐστι τῇ φύσει, ἢ τάξει. Τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο, [m]ὅταν πραχθῇ, ἀδίκημά ἐστι· πρὶν δὲ πραχθῆναι, οὔπω, ἀλλ᾽ ἄδικον· ὁμοίως δὲ καὶ δικαίωμα. Καλεῖται δὲ καὶ τὸ κοινόν, μᾶλλον δικαιοπράγημα· δικαίωμα δέ, τὸ ἐπανόρθωμα τοῦ ἀδικήματος. Καθ᾽ ἕκα-

[i] Πολιτεῖαι C C C. [k] Νομικῶν Zuing. [l] Οὐ γὰρ τόνδε τὸν ἀριστέα κελεύει τιμᾶσθαι, καὶ τοιάνδε τιμήν, ἀλλὰ καθόλου πάντα ἀριστέα ἁπλῶς τιμᾶσθαι. *Neque enim hunc aut illum, qui ſtrenue in bello operam navarit, jubebit honore affici, aut certum aliquem proponet, ſed quemcunque, qui idem fecerit, ſimpliciter honore proſequi.* Andr.
[m] Ὅτι ὅταν πραχθῇ, ἀδίκημά ἐστιν poſt ἀλλ᾽ ἄδικον addunt El. C C C. Ven. 1. et Baſ.

menſuris ſimilia ſunt: neque enim omnibus in locis ſunt æquales vini triticique menſuræ: ſed apud eos, qui emunt, majores: apud eos, qui vendunt, minores. Itemque jura non naturalia, ſed humana, non ſunt omnibus in locis eadem: nam ne reipublicæ quidem regendæ forma una et eadem eſt apud omnes, ſed una duntaxat ubique conſentanea naturæ eſt, ea, quæ optima. Jam unumquodque jus, et unumquodque legitimum eandem rationem habet ad hominum actiones, quam res univerſæ ad ſingulares: nam quæ aguntur, multa ſunt: ſed unumquidque illorum, unum: eſt enim univerſum quiddam. Differt autem et ab injuria injuſte factum, et a jure juſtum officium, ſeu juſte factum, quo alter jus ſuum obtinet, juſtuſque ex injuſto redditur: nam injuria vel natura, vel conſtitutione injuria eſt. Hæc eadem cum illata fuerit, injuſte factum eſt; priuſquam illata ſit, nondum injuſte factum eſt, ſed injuria: eademque juſti officii, ſeu juſte facti ratio eſt. Quod commune eſt autem, id magis proprio nomine juſta actio appellatur: juſtum officium autem, ſeu juſte factum, correctio et emendatio injuſte facti, ſeu injuriæ alteri illatæ eſt. Quæ ſint autem cujuſque eorum genera et partes,

ςον δὲ αὐτῶν, ποῖά τε εἴδη καὶ πόσα, καὶ περὶ [n]ποῖα τυγχάνει ὄντα, ὕστερον ἐπισκεπτέον.

ΚΕΦ. η'.

ΟΝΤΩΝ [o]δὲ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων τῶν εἰρημένων, ἀδικεῖ μὲν καὶ δικαιοπραγεῖ, ὅταν ἑκών τις αὐτὰ πράττῃ· ὅταν δὲ ἄκων, οὔτ' ἀδικεῖ, οὔτε δικαιοπραγεῖ, ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός· οἷς γὰρ συμβέβηκε δικαίοις εἶναι ἢ ἀδίκοις, πράττουσιν. Ἀδίκημα δὲ καὶ δικαιοπράγημα ὥρισαι τῷ ἑκουσίῳ, καὶ ἀκουσίῳ· ὅταν γὰρ ἑκούσιον ᾖ, ψέγεται· ἅμα δὲ καὶ ἀδίκημα τότε ἐστίν. Ὥστε ἄδικόν τι ἔσαι μὲν, ἀδίκημα δὲ οὐδέπω, ἐὰν μὴ τὸ ἑκούσιον προσῇ. Λέγω δὲ ἑκούσιον μὲν, ὥσπερ καὶ πρότερον εἴρηται, ὃ ἄν τις τῶν ἐφ' αὑτῷ ὄντων εἰδὼς καὶ μὴ ἀγνοῶν πράττῃ, μήτε ὃν, μήτε ᾧ, μήτε οὗ [p]ἕνεκα· οἷον τίνα τύπτει, καὶ τίνι, καὶ τίνος ἕνεκα, καὶ ἐκείνων ἕκαστον, μὴ κατὰ συμβεβηκὸς, μηδὲ βίᾳ· ὥσπερ εἴ τις λαβὼν τὴν χεῖρα

The just & unjust action depend upon the ἀκούσιον & ἑκούσιον.

n Γρ. τίνα. o Γρ. δή. p Ἕνεκα deest El. et Baf.

et quot fint, et in quibus verfentur, pofterius nobis erit videndum.

CAP. VIII.

JAM cum jufta et injufta ea fint, quæ funt a nobis expofita, tum et facit quifque injufte, et jufte agit, cum ea fponte fua agit; cum vero invitus, neque injufte facit, neque jufte agit, nifi ex eventu: ea enim agit, quibus evenit, ut jufta, vel injufta fint. At injufte factum, juftamque actionem, id, quod fponte et invite actum eft, definit ac terminat: nam cum quid fponte fit, tum et vituperatur, et fimul injufte factum eft. Erit ergo aliquid injuftum, quod nondum erit injufte factum, nifi eo acceflerit, ut fponte factum fit. Sponte autem fieri dico, quemadmodum et fupra a nobis dictum eft, id, quod quis in fua poteftate pofitum facit fciens, neque eum, quem injuria afficit, ignorans, neque quo quafi inftrumento, neque cujus rei gratia: verbi caufa, quem verberet, qua re verberet, cujus denique rei caufa verberet: atque illorum unumquidque fiat, neque ex eventu, neque vi: veluti fi quis alicujus manu apprehenfa, alterum verberet: at fponte non verberavit is, cujus eft

αὐτῷ, τύπτοι ἕτερον· οὐχ ἑκὼν δέ· οὐ γὰρ ἐπ' αὐτῷ. Ἐνδέχεται δὲ τὸν τυπτόμενον πατέρα εἶναι, τὸν δ' ὅτι μὲν ἄνθρωπος ἢ τῶν παρόντων τις γινώσκειν, ὅτι δὲ πατὴρ ἀγνοεῖν. Ὁμοίως δὲ τὸ τοιοῦτον διωρίσθω καὶ [q] ἐπὶ τοῦ οὗ ἕνεκα, καὶ περὶ τὴν πρᾶξιν ὅλην. Τὸ [r] δὴ ἀγνοούμενον, ἢ μὴ ἀγνοούμενον μὲν, μὴ ἐπ' αὐτῷ δὲ ὄν, [s] ἢ βίᾳ, ἀκούσιον· πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει ὑπαρχόντων εἰδότες καὶ πράττομεν καὶ πάσχομεν, ὧν οὐθὲν οὔτε ἑκούσιον, οὔτε ἀκούσιόν ἐστιν· οἷον τὸ γηρᾶν, ἢ ἀποθνήσκειν. Ἔστι δ' ὁμοίως [t] ἐπὶ τῶν ἀδίκων καὶ τῶν δικαίων τὸ κατὰ συμβεβηκός· καὶ γὰρ ἂν τὴν παρακαταθήκην ἀποδοίη τις ἄκων καὶ διὰ φόβον, οὔτε δίκαια πράττειν, οὔτε δικαιοπραγεῖν φατέον· ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸν ἀναγκαζόμενον καὶ ἄκοντα τὴν παρακαταθήκην μὴ ἀποδιδόντα, κατὰ συμβεβηκὸς φατέον ἀδικεῖν, καὶ τὰ ἄδικα πράττειν. [u] Τῶν δὲ ἑκουσίων, τὰ μὲν προελόμενοι πράττομεν, τὰ δ' οὐ προελόμενοι· προελόμενοι μὲν, ὅσα προβουλευσάμενοι· ἀπρο-

[q] Γρ. περὶ τῶν οὗ ἕνεκ. [r] Γρ. δέ. [s] Ἀλλὰ βίᾳ pro ἢ βίᾳ legi vult Mich. Eph. [t] Καὶ ἐπὶ El. et alii. [u] Vide Grot. De Jure B. et P. lib. iii. cap. 11. §. 4.

manus: non enim in eo ſitum fuit. Contingere autem poteſt, ut pater ſit is, qui pulſatur: is qui pulſat vero, illum eſſe hominem duntaxat, aut eorum aliquem, qui adſunt, ſciat: patrem eſſe neſciat. Similis autem diſtinctio in eo, cujus cauſa res agitur, adhibita ſit: in tota denique actione. Quod igitur ignoratur, aut cum minime ignoretur, tamen vel in ejus, qui agit, poteſtate non eſt, vel ei vis affertur, id ab invito agi dicitur: nam multa ſane eorum, quæ natura nobis affert, ſcientes et agimus et patimur: quorum nihil nec ſponte noſtra, nec nobis invitis fieri dicendum eſt, ut ſeneſcere, aut mori. In rebus juſtis autem æque atque in injuſtis, eventa locum habent: nam ſi quis depoſitum reddiderit invitus, et metu coactus, is neque juſto officio fungi, neque rem juſtam agere dicendus eſt, niſi ex eventu. Itemque qui neceſſitate coactus, et invitus depoſitum non reddit, is ex eventu injuriam facere, reſque injuſtas agere dicendus eſt. Eorum autem, quæ ſponte aguntur, alia conſilio capto agimus, alia conſilio non capto: conſilio capto agimus, quæ re prius deliberata: non

αἱρετὰ δὲ, ὅσα ἀπροβούλευτα. Τριῶν [x] δὴ οὐσῶν βλαβῶν τῶν ἐν ταῖς κοινωνίαις, τὰ μὲν μετ' ἀγνοίας ἁμαρτήματά ἐστιν, ὅταν μήτε ὃν, [y] μήτε ὡς, μήτε ᾧ, μήτε οὗ ἕνεκα ὑπέλαβε, ταῦτα πράξῃ· ἢ γὰρ οὐ βαλεῖν, ἢ οὐ τούτῳ, ἢ οὐ τοῦτον, ἢ οὐ τούτου ἕνεκα ᾠήθη, ἀλλὰ συνέβη οὐχ οὗ ἕνεκα ᾠήθη· οἷον, οὐχ ἵνα τρώσῃ, ἀλλ' ἵνα κεντήσῃ· ἢ οὐχ ὃν, ἢ οὐχ ὥς. Ὅταν μὲν οὖν παραλόγως ἡ βλάβη γένηται, ἀτύχημα· ὅταν δὲ μὴ παραλόγως, ἄνευ δὲ κακίας, ἁμάρτημα· ἁμαρτάνει μὲν γὰρ, ὅταν ἐν ἑαυτῷ ἡ ἀρχὴ ᾖ τῆς αἰτίας· ἀτυχεῖ δὲ, ὅταν ἔξωθεν. Ὅταν δὲ εἰδὼς μὲν, μὴ προβουλεύσας δὲ, ἀδίκημα· οἷον ὅσα τε διὰ θυμὸν, καὶ ἄλλα πάθη, ὅσα ἀναγκαῖα ἢ φυσικὰ, συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις· ταῦτα γὰρ βλάπτοντες καὶ ἁμαρτάνοντες, ἀδικοῦσι μὲν, καὶ ἀδικήματά ἐστιν· οὐ μέντοι πω ἄδικοι διὰ ταῦτα, οὐδὲ πονηροί· οὐδὲ γὰρ διὰ μοχθηρίαν ἡ

[x] Γρ. δέ. [y] Γρ. μήτε ὅ.

capto conſilio, quæ re non ante deliberata agimus. Jam cum in ſocietate generis humani tria ſint damnorum genera: ea quidem cum inſcientia conjuncta ſunt errata, cum quis aut quem minime exiſtimavit percutiendo, aut quo modo non putavit, aut quo inſtrumento non putavit, aut cujus rei gratia non putavit, hæc egerit: nam aut ſe non percuſſurum, aut non hoc inſtrumento, aut non hunc, aut non hujus rei cauſa, arbitratus eſt: verum accidit non id, cujus cauſa ſe facere exiſtimavit, ſed longe aliud: verbi gratia, non ut vulneraret, ſed ut pungeret, ferrum ſtrinxit: aut non eum, quem putavit, vulneravit, aut non quo modo voluit. Cum igitur nec opinato damnum illatum fuerit, Infortunium nominatur: cum autem non nec opinato quidem illud, ſed tamen non malitioſe, Erratum, ſeu peccatum eſt: peccat enim tum quiſque, cum in ipſo cauſæ principium ineſt: infortunatus eſt, cum principium extra eſt. Ubi vero quis ſciens læſit alterum, ſed deliberatione non antegreſſa, Injuſte factum eſt: exempli cauſa, quæcunque vel ab ira, vel ab aliis affectibus, qui cum aut neceſſarii ſint, aut naturales, hominibus accidunt: nam qui his impulſi lædunt alterum, et qui his peccant, injuriam illi quidem faciunt, et hæc ſunt injuſte facta: nondum tamen propter hæc injuſti, neque improbi ſunt:

βλάβῃ. Ὅταν δ' ἐκ προαιρέσεως, ἄδικος καὶ μοχθηρός. Διὸ καλῶς [z] τὰ ἐκ θυμοῦ οὐκ ἐκ προνοίας κρίνεται· οὐ γὰρ ἄρχει ὁ θυμῷ ποιῶν, ἀλλ' ὁ ὀργίσας. Ἔτι δὲ οὐδὲ περὶ τοῦ γενέσθαι ἢ μὴ ἀμφισβητεῖται, ἀλλὰ περὶ τοῦ δικαίου· ἐπὶ φαινομένῃ γὰρ ἀδικίᾳ ἡ ὀργή ἐστιν. Οὐ γὰρ ὥσπερ ἐν τοῖς συναλλάγμασι περὶ τοῦ γενέσθαι ἀμφισβητοῦσιν, ὧν ἀνάγκη τὸν ἕτερον εἶναι μοχθηρὸν, ἂν μὴ διὰ λήθην αὐτὸ δρῶσιν· ἀλλ' ὁμολογοῦντες περὶ τοῦ πράγματος, περὶ τοῦ ποτέρως δίκαιον ἀμφισβητοῦσιν. Ὁ δ' ἐπιβουλεύσας, οὐκ ἀγνοεῖ. [a] Ὥστε ὁ μὲν οἴεται ἀδικεῖσθαι, ὁ δ' οὔ. Ἂν δ' ἐκ προαιρέσεως βλάψῃ, ἀδικεῖ· καὶ κατὰ ταῦτα ἤδη τὰ ἀδικήματα ὁ ἀδικῶν, ἄδικος, ὅταν παρὰ τὸ ἀνάλογον [b] ᾖ, ἢ παρὰ τὸ ἴσον. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ δίκαιος, ὅταν προελόμενος δικαιοπραγῇ· δικαιοπραγεῖ δὲ, ἂν μόνον ἑκὼν πράττῃ. Τῶν δ' ἀκουσίων, τὰ μέν

[z] Τὰ ἐκ θυμοῦ &c. fenarium ex aliquo poeta effe putat Zuingerus. [a] Hanc periochen, quam rejecit Muretus, vertendo, Græcum Interp. fecutus eft Lambinus. Sed multo, ut mihi videtur, ad hujus loci fententiam accommodatius interpretatus eft Andronicus hoc modo: ὥστε ὁ μὲν προκατάρξας καὶ ἐπιβουλεύσας ἄδικος οἴεται εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο οὐχ ὁμολογεῖ προκατάρξαι· ὁ δὲ ὀργισθεὶς παρ' ἐκείνου μὴ ἄδικος εἶναι νομίζει, καὶ διὰ τοῦτο τὴν βλάβην ὁμολογεῖ. Si hujus auctoritatem approbemus, pro ἀδικεῖσθαι reponendum eft ἄδικος εἶναι. [b] Ἠ. abeft a Baf.

non enim malitiofe damnum illatum eft. Cum autem confilio capto, et de induftria: tum et injuftus et improbus eft dicendus. Quapropter recte, quæ per iram fiunt, non de induftria facta judicantur: non enim prior lædit is, qui iratus facit; fed qui laceffivit, atque irritavit. Præterea non eft controverfia de facto, fed de jure: ob injuftitiæ enim fpeciem animo objectam ira commovetur. Neque enim hic de facto controverfia eft, ut in rebus contrahendis inter eos, qui contraxerunt (quorum neceffe eft alterum effe improbum, nifi obliti id faciant) fed de facto unum et idem fentientes, de jure diffentiunt, atque ambigunt. At qui cogitato læfit alterum, non ignorat. Itaque qui ab irato læfus eft, injuriam fe accepiffe putat: qui iratus læfit, nullam fe feciffe injuriam exiftimat. Quod fi quis confulto damnum inferat, injuriam facit: et qui his injuriis inferendis injurius eft, injuftus eft, cum vel a proportione, vel ab æqualitate difcefferit. Itemque juftus eft tum, cum confulto jufte agit: jufte agit autem, fi modo fponte et voluntate fua agat. Eorum autem,

ἐστι συγγνωμονικὰ, τὰ δ' οὐ συγγνωμονικά· ὅσα μὲν γὰρ μὴ μόνον ἀγνοοῦντες, ἀλλὰ καὶ δι' ἄγνοιαν ἁμαρτάνουσι, συγγνωμονικά· ὅσα δὲ μὴ δι' ἄγνοιαν, ἀλλ' ἀγνοοῦντες μὲν, διὰ πάθος δὲ, μήτε φυσικὸν, μήτ' ἀνθρωπικὸν, οὐ συγγνωμονικά.

ΚΕΦ. Θ'.

ΑΠΟΡΗΣΕΙΕ δ' ἄν τις, εἰ ἱκανῶς διώρισται περὶ τοῦ ἀδικεῖσθαι καὶ τοῦ ἀδικεῖν. Πρῶτον μὲν εἰ ἔστιν, ὥσπερ [c]Εὐριπίδης εἴρηκε, λέγων [d]ἀτόπως,

Μητέρα κατέκτα τὴν ἐμήν· βραχὺς λόγος,
Ἑκὼν ἑκοῦσαν, ἢ θέλουσαν οὐχ ἑκών.

Πότερον γὰρ ὡς ἀληθῶς ἐστιν, ἑκόντα ἀδικεῖσθαι, ἢ οὔ; ἀλλ' ἀκούσιον ἅπαν, ὥσπερ καὶ τὸ ἀδικεῖν πᾶν ἑκούσιον· καὶ ἆρα ἅπαν οὕτως, ἢ ἐκείνως, ὥσπερ καὶ τὸ ἀδικεῖν πᾶν ἑκούσιον· ἢ τὸ μὲν ἑκούσιον, τὸ δ' ἀκούσιον; Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιοῦσθαι· τὸ γὰρ δικαιοπραγεῖν πᾶν ἑκούσιον. Ὥστ' εὔλογον

a person cannot be injured voluntary

[c] In Bellerophonte. [d] Γρ. τὸ πῶς. Forſan οὕτω πως: nam illud ἀτόπως, etſi ab omnibus interpp. probatum, merito fuerit ſuſpectum. *Caſaub.* λέγων πως Andr. Βραχὺς ὁ λόγος Ven. 1. et Baſ.

quæ invite fiunt, alia venia digna ſunt, alia non item: quæcunque enim non ſolum inſcientes, ſed etiam per inſcientiam peccant homines, iis ignoſcendum eſt: quæcunque vero non propter inſcientiam peccant, ſed quamvis inſcientes, tamen perturbationibus nec naturalibus, nec humanis incitati, iis non eſt ignoſcendum.

CAP. IX.

DUBITARE autem poſſet aliquis, ſi modo ſatis diſtincte de accipienda et facienda injuria a nobis diſputatum eſt. Primum quidem utrum ita ſe res habeat, ut dixit Euripides, cujus hæc ſunt abſurde ſane dicta:

Matrem ut meam necaverim, paucis loquar,
Volens volentem, vel volentem non volens.

Quæri enim poteſt, utrum poſſit quiſquam vere injuriam ſua voluntate accipere, necne? ſed potius omnis invito fiat injuria, quemadmodum et quiſquis injuriam facit, ſponte facit: hoc eſt, utrum omnis injuria accipiatur vel hoc, vel illo modo, (quemadmodum et injuriam quiſque ſua voluntate facit) an aliqua ſit, quam quis ſua ſponte accipit: aliqua, quam invitus? Atque hoc idem de jure obtinendo quæri poteſt: quiſquis enim juſte agit, ſponte agit. Ita-

ἀντικεῖσθαι ὁμοίως καθ' ἑκάτερον, τό, τ' ἀδικεῖσθαι καὶ τὸ δικαιοῦσθαι, ἢ ἑκούσιον, ἢ [e] ἀκούσιον εἶναι. Ἄτοπον δ' ἂν δόξειε καὶ ἐπὶ τοῦ [f] δικαιοῦσθαι, εἰ ἅπαν ἑκούσιον· ἔνιοι γὰρ [g] δικαιοῦνται οὐχ ἑκόντες. Ἐπεὶ καὶ τόγε διαπορήσειεν ἄν τις, πότερον ὁ τὸ ἄδικον πεπονθὼς, ἀδικεῖται πᾶς· ἢ ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ πράττειν, καὶ ἐπὶ τοῦ πάσχειν ἐστί; κατὰ συμβεβηκὸς γὰρ ἐνδέχεται ἐπ' ἀμφοτέρων μεταλαμβάνειν τῶν δικαίων. Ὁμοίως δὲ δῆλον, ὅτι καὶ [h] ἐπὶ τῶν ἀδίκων· οὐ γὰρ ταὐτὸν τὸ τὰ ἄδικα πράττειν, τῷ ἀδικεῖν· οὐδὲ τὸ ἄδικα πάσχειν, τῷ ἀδικεῖσθαι. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιοπραγεῖν καὶ δικαιοῦσθαι· ἀδύνατον γὰρ ἀδικεῖσθαι, μὴ ἀδικοῦντος· ἢ δικαιοῦσθαι, μὴ δικαιοπραγοῦντος. Εἰ δ' ἐστὶν ἁπλῶς τὸ ἀδικεῖν τὸ βλάπτειν ἑκόντα τινὰ, τὸ δ' ἑκόντα, εἰδότα καὶ ὃν, καὶ ᾧ, καὶ ὥς, ὁ δ' ἀκρατὴς ἑκὼν βλάπτει αὐτὸς αὑτόν· ἑκών τ' ἂν ἀδι-

[e] Γρ. ἀκούσιον ἅπαν. [f] Γρ. ἀδικεῖσθαι. [g] Γρ. ἀδικοῦνται. [h] Ἐπὶ delendum eſſe cenſet Zuing.

que conſentaneum eſt, utraque ſimiliter inter ſe opponi, injuriam accipere, et jus ſuum obtinere: ut utrumque vel ſponte perferatur atque obtineatur, vel invite. Sed abſurdum videri poſſit etiam in ſuo jure obtinendo, ſi omnis, qui jus ſuum obtinet, ſponte obtineat: nonnulli enim jus ſuum obtinent non ſua voluntate. Tum vero hoc quoque cuipiam dubium eſſe poſſit, utrum quiſquis aliquid injuſti pertulit, injuriam accepiſſe dicendus ſit: an vero, ut in agendo, ſic ſe res habeat etiam in perpetiendo? contingere enim poteſt, ut quis ex eventu in utroque rerum juſtarum ſit particeps. Fieri autem ſimiliter poſſe, ut quis rerum injuſtarum ſit particeps, perſpicuum eſt: non enim idem eſt, res injuſtas agere, atque injuriam facere: neque res injuſtas perferre, atque injuriam accipere. Idemque de re juſte agenda, et de jure ſuo obtinendo ſentiendum: nam fieri non poteſt, ut quiſquam injuriam accipiat, niſi ſit qui faciat: aut ut jus ſuum obtineat, niſi ſit qui juſte agat juſtique judicis munere fungatur. Quod ſi injuriam facere, ſimpliciter eſt alicui ſponte ſua nocere: ſponte autem nocere, eſt ſcientem et cui, et quo, et quo modo noceas: incontinens autem ſponte ſua ſibi ipſe nocet: ergo ſponte ſua injuria afficietur, et fieri poterit, ut

κοῖτο, καὶ ἐνδέχοιτο αὐτὸν αὑτὸν ἀδικεῖν. Ἔστι δὲ καὶ τοῦτο ἕν τι τῶν ἀπορουμένων, εἰ ἐνδέχεται αὐτὸν αὑτὸν ἀδικεῖν. Ἔτι ἑκὼν ἄν τις δι᾽ ἀκρασίαν ὑπ᾽ ἄλλου βλάπτοιτο ἑκόντος· ὥστ᾽ εἴη ἂν ἑκόντ᾽ ἀδικεῖσθαι. Ἢ οὐκ ὀρθὸς ὁ διορισμὸς, ἀλλὰ προσθετέον τῷ βλάπτειν εἰδότα καὶ ὃν, καὶ ᾧ, καὶ ὡς, τὸ παρὰ τὴν ἐκείνου βούλησιν; Βλάπτεται μὲν οὖν τις ἑκὼν, καὶ τὰ ἄδικα πάσχει· ἀδικεῖται δ᾽ οὐθεὶς ἑκών· οὐθεὶς γὰρ βούλεται, [i]οὐδ᾽ ὁ ἀκρατής· ἀλλὰ παρὰ τὴν βούλησιν πράττει· οὔτε γὰρ βούλεται οὐθεὶς, ὃ μὴ οἴεται εἶναι σπουδαῖον· ὁ δὲ ἀκρατὴς, ὃ οὐκ οἴεται δεῖν πράττειν, πράττει. Ὁ δὲ τὰ αὑτοῦ διδοὺς· ὥσπερ Ὅμηρός φησι δοῦναι τὸν Γλαῦκον τῷ Διομήδει,

[k]Χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι᾽ ἐννεαβοίων·

οὐκ ἀδικεῖται· ἐπ᾽ αὐτῷ γάρ ἐστι τὸ διδόναι· τὸ δὲ ἀδικεῖσθαι, οὐκ ἐπ᾽ αὐτῷ, ἀλλὰ τὸν ἀδικοῦντα δεῖ ὑπάρχειν. Περὶ μὲν οὖν τοῦ ἀδικεῖσθαι, ὅτι οὐχ ἑκούσιον, δῆλον. Ἔτι δ᾽ ὧν προελό-

[i] Γρ. ἀλλ᾽ οὐδ᾽.

[k] Iliad. ζ΄. ver. 235.

quis se ipse injuria afficiat. At hoc etiam unum est ex iis, quæ dubitantur et quæruntur, fierine possit, ut quis sibi ipse injuriam faciat. Præterea potest aliquis sponte sua propter incontinentiam suam ab altero ejus voluntate damno affici: itaque fieri poterit, ut quis sponte sua injuria afficiatur. Aut non est recta superior definitio, illisque verbis, Nocere scientem et cui, et quo, et quomodo noceas: addenda sunt hæc, Contra illius voluntatem? Damno igitur sua sponte quispiam affici, resque injustas perferre et perpeti potest: injuriam autem sua sponte accipere nemo potest: nemo enim vult injuriam accipere, ac ne incontinens quidem: sed præter suam voluntatem agit: nam nec vult quisquam, quod non arbitratur esse bonum: at incontinens id quod agendum esse non putat, agit. Neque vero qui dat sua (quemadmodum scribit Homerus Glaucum Diomedi dedisse,

Aurea dat pretio arma boves æquantia centum:
Ærea fert, nihiloque novem meliora juvencis)

injuria afficitur: in ejus enim potestate situm est dare, aut non dare: at injuriam accipere, non est in ejus, qui accipit, potestate situm, sed adsit is oportet, qui injuriam faciat. Injuriam igitur accipere non esse quippiam, quod sponte suscipiatur, ex his in-

μεθα, δύο ἐστὶν εἰπεῖν· πότερόν ποτε ἀδικεῖ ὁ νείμας παρὰ τὴν ἀξίαν τὸ πλεῖον, ἢ ὁ ἔχων· καὶ εἰ ἔστιν αὐτὸν αὑτὸν ἀδικεῖν. Εἰ γὰρ ἐνδέχεται τὸ πρότερον λεχθὲν, καὶ ὁ διανέμων ἀδικεῖ, ἀλλ' οὐχ ὁ ἔχων τὸ πλεῖον, εἴ τις πλέον ἑτέρῳ ἢ αὑτῷ νέμει, εἰδὼς καὶ ἑκὼν, οὗτος αὐτὸς αὑτὸν ἀδικεῖ· ὅπερ δοκοῦσιν οἱ μέτριοι ποιεῖν· ὁ γὰρ ἐπιεικὴς, ἐλαττωτικός ἐστιν. Ἢ οὐδὲ τοῦτο ἁπλοῦν; ἑτέρου γὰρ ἀγαθοῦ, εἰ ἔτυχεν, ἐπλεονέκτει· οἷον δόξης, ἢ τοῦ ἁπλῶς καλοῦ. Ἔτι λύεται καὶ κατὰ τὸν διορισμὸν τοῦ ἀδικεῖν· οὐδὲν γὰρ παρὰ τὴν αὑτοῦ πάσχει βούλησιν. Ὥστε οὐκ ἀδικεῖται διά γε τοῦτο· ἀλλ' εἴπερ, βλάπτεται μόνον. Φανερὸν δὲ καὶ ὅτι ὁ διανέμων ἀδικεῖ, ἀλλ' οὐχ ὁ τὸ πλέον ἔχων ἀεί· οὐ γὰρ ᾧ τὸ ἄδικον ὑπάρχει, ἀδικεῖ, ἀλλ' ᾧ τὸ ἑκόντα τοῦτο ποιεῖν· τοῦτο δὲ, ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς πράξεως, ἥ ἐστιν ἐν τῷ διανέμοντι, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ λαμβάνοντι. [1]Ἔτι ἐπεὶ πολλα-

[1] Ἔστι εἰ πολ. El. Ven. 1. et Bas.

telligi potest. Sed ex iis, quæ proposuimus, duo nobis restant explicanda: Utrum injuriam faciat, isne, qui plus alicui tribuit præter ejus meritum ac dignitatem, an is, qui plus consecutus est: et fierine possit, ut quis sibi ipse injuriam faciat. Nam si contingere potest id, quod priore loco dictum est, ut is, qui plus tribuit, faciat injuriam, non is, qui plus obtinuit: sequitur, ut si quis plus alteri, quam sibi, tribuat sciens, et sua voluntate, is se ipse injuria afficiat: id quod modesti homines facere consueverunt: nam vir bonus de suo jure libenter et facile aliis concedere solet. An ne hoc quidem simplex est? nam plus sibi alterius boni, si casus ita tulit, vendicavit; veluti gloriæ, aut ejus quod absolute honestum est. Præterea ex definitione ejus, quod est injuriam facere, hoc dissolvitur: nihil enim ei accidit præter ipsius voluntatem. Quare non idcirco injuria afficitur, sed, ut hoc demus, damno afficitur duntaxat. Perspicuum autem etiam illud est, eum quidem, qui plus distribuit, facere injuriam; qui plus obtinet, non semper: non enim is, in quo id inest, quod injustum est, injuriam facit; sed is, in quo sponte hoc facere, hoc est, a quo actionis principium proficiscitur: quod sane est in eo, qui distribuit, non in eo, qui capit. Præterea quoniam facere multis modis dicitur, et usu venit ut inanima quoque

χῶς τὸ ποιεῖν λέγεται, καὶ ἔστιν ὡς τὰ ἄψυχα κτείνει, καὶ ἡ χεὶρ, καὶ ὁ οἰκέτης ἐπιτάξαντος· οὐκ ἀδικεῖ μὲν, ποιεῖ δὲ τὰ ἄδικα. Ἔτι εἰ μὲν ἀγνοῶν ἔκρινεν, οὐκ ἀδικεῖ κατὰ τὸ νομικὸν δίκαιον, οὐδ' ἄδικος ἡ κρίσις ἐστίν· ἔστι δ' ὡς ἄδικος· ἕτερον γὰρ τὸ νομικὸν δίκαιον καὶ τὸ πρῶτον. Εἰ δὲ γινώσκων ἔκρινεν ἀδίκως, πλεονεκτεῖ καὶ αὐτὸς, ἢ χάριτος, ἢ τιμωρίας. Ὥσπερ οὖν κἂν εἴ τις μερίσαιτο τοῦ ἀδικήματος, καὶ ὁ διὰ ταῦτα κρίνας ἀδίκως, πλέον ἔχει· καὶ γὰρ ἐπ' ἐκείνων ὁ τὸν ἀγρὸν κρίνας, οὐκ ἀγρὸν, ἀλλὰ ἀργύριον ἔλαβεν. Οἱ δ' ἄνθρωποι ἐφ' ἑαυτοῖς οἴονται εἶναι τὸ ἀδικεῖν, διὸ καὶ τὸ δίκαιον εἶναι ῥᾴδιον. Τὸ δ' οὐκ ἔστι· συγγενέσθαι μὲν γὰρ τῇ τοῦ γείτονος, καὶ πατάξαι τὸν πλησίον, καὶ δοῦναι τῇ χειρὶ τὸ ἀργύριον, ῥᾴδιον, καὶ ἐπ' αὐτοῖς· ἀλλὰ τὸ [m] ὡδὶ ἔχοντας ταῦτα ποιεῖν, οὔτε ῥᾴδιον, οὔτ' ἐπ' αὐτοῖς. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ γνῶναι τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα, οὐδὲν οἴονται σοφὸν εἶναι, ὅτι περὶ ὧν οἱ νόμοι λέγουσιν, οὐ χαλεπὸν ξυνιέναι· ἀλλ' οὐ ταῦτ' ἐστὶ

[m] Ὡς δεῖ pro ὡδὶ El. quod posterius etiam habet inter lineas.

interficiant, et manus, et servus, domini jussu: non quidem injuriam faciunt, sed tamen res injustas faciunt. Præterea si quis ignorans judicavit, neque facit injuriam, quod ad jus legitimum attinet, neque judicium injustum est: sed est veluti injustum: nam jus legitimum aliud est ab illo primo. Quod si sciens injuste judicavit, jam ipse quoque plus consecutus est, vel in eo quod gratiam iniit ab altero, vel in eo, quod inimicitias suas ultus est. Quemadmodum igitur si quis injuriæ factæ sit socius ac particeps: sic etiam in illis is, qui propter hæc injuste judicavit, plus obtinere intelligitur: nam et in illis qui agrum alteri adjudicavit, is non agrum, sed pecuniam accepit. Homines autem in sua potestate positum esse putant, injuriam facere, eoque esse facile justum esse. Sed non ita est: nam cum vicini uxore rem habere, et alterum verberare, et manu pecuniam largiri, tum facile est, tum in eorum, qui faciunt, potestate situm est: sed sic affectos hæc facere, neque facile, neque in eorum potestate situm est. Itemque justa et injusta nosse, nullius sapientiæ esse putant: quia ea, de quibus loquuntur leges, intelligere difficile non est: ve-

τὰ δίκαια, ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός· ἀλλά πως πραττόμενα καί πως νεμόμενα, δίκαια. Τοῦτο δὲ πλέον ἔργον ἢ τὰ ὑγιεινὰ εἰδέναι· ἐπεὶ κἀκεῖ μὲν μέλι καὶ οἶνον καὶ ἐλλέβορον, καὶ καῦσιν καὶ τομὴν εἰδέναι ῥᾴδιον· ἀλλὰ πῶς δεῖ νεῖμαι πρὸς ὑγίειαν, καὶ τίνι, καὶ πότε, τοσοῦτον ἔργον, ὅσον ἰατρὸν εἶναι. Δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο, καὶ τοῦ δικαίου οἴονται εἶναι οὐθὲν ἧττον τὸ ἀδικεῖν· ὅτι οὐθὲν ἧττον ὁ δίκαιος, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον δύναιτ' ἂν ἕκαστον πρᾶξαι τούτων· καὶ γὰρ συγγενέσθαι γυναικὶ, καὶ πατάξαι, καὶ ὁ ἀνδρεῖος τὴν ἀσπίδα ἀφεῖναι, καὶ στραφεὶς ἐφ' [n] ὁποτερανοῦν τρέχειν. Ἀλλὰ τὸ δειλαίνειν καὶ τὸ ἀδικεῖν, οὐ τὸ ταῦτα ποιεῖν ἐστι, πλὴν κατὰ συμβεβηκὸς, ἀλλὰ τὸ ὡδὶ ἔχοντα, ταῦτα ποιεῖν ἐστιν· ὥσπερ καὶ τὸ ἰατρεύειν καὶ τὸ ὑγιάζειν, οὐ τὸ τέμνειν ἢ μὴ τέμνειν, ἢ φαρμακεύειν ἢ μὴ φαρμακεύειν ἐστὶν, ἀλλὰ τὸ ὡδί. Ἔστι δὲ τὰ δίκαια ἐν τούτοις οἷς μέτεστι τῶν ἁπλῶς ἀγαθῶν· ἔχουσι δὲ καὶ ὑπερβολὴν ἐν τούτοις καὶ ἔλλειψιν. Τοῖς μὲν γὰρ [o] οὐκ ἔστιν ὑπερβολὴ αὐτῶν,

[n] Ὁποτερανοῦν Baſ. et Aurel. ὁπότερον οὖν El. [o] Οὐκ deeſt Baſ.

rum hæc non ſunt juſta, niſi ex eventu: ſed cum certo quodam modo et aguntur et diſtribuuntur, tum juſta ſunt. Hoc autem majus opus eſt, quam res ſalubres cognoſcere: nam illic quoque mel, vinum, veratrum, uſtionem, et ſectionem noſſe facile eſt: ſed quomodo, et cui, et quando ad ſanitatem adhibenda ſint, cognoſcere, ita magnum et operoſum eſt, ut medicum eſſe. Propter hanc ipſam cauſam non minus juſti, quam injuſti hominis eſſe putant, injuriam facere: quia juſtus non minus, quam injuſtus, immo vero magis, unumquodque horum agere poſſit: nam et hunc cum aliena uxore rem habere, alterumque verberare, et virum fortem clypeum abjicere, et tergo verſo in utramvis partem currere poſſe dicunt. Atqui ignavum eſſe, et injuriam facere, non eſt hæc facere, niſi ex eventu, ſed ſic affectum facere: quemadmodum mederi et ſanare, non eſt ſecare, aut non ſecare, medicamento purgare, aut non purgare, ſed ſic affectum hæc præſtare. In his autem jura locum habent, inter quos eorum, quæ abſolute bona ſunt, communitas eſt, et quibus horum nimium et parum eſſe poteſt. Aliis enim non eſt eorum nimium, ut fortaſſe

οἷον ἴσως τοῖς θεοῖς, τοῖς δ' οὐθὲν μόριον ὠφέλιμον, τοῖς ἀνιάτοις καὶ κακοῖς, ἀλλὰ πάντα βλάπτει· τοῖς δὲ, μέχρι του· [p]διὰ τοῦτ' ἀνθρώπινόν ἐστι.

ΚΕΦ. ι'.

ΠΕΡΙ δὲ ἐπιεικείας καὶ τοῦ ἐπιεικοῦς, πῶς ἔχει ἡ μὲν ἐπιείκεια πρὸς δικαιοσύνην, τὸ δ' ἐπιεικὲς πρὸς τὸ δίκαιον, ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν· οὔτε γὰρ ὡς ταὐτὸν ἁπλῶς, οὔθ' ὡς ἕτερον τῷ γένει φαίνεται σκοπουμένοις. Καὶ ὁτὲ μὲν τὸ ἐπιεικὲς ἐπαινοῦμεν, καὶ ἄνδρα τὸν τοιοῦτον· ὥστε καὶ ἐπὶ τὰ ἄλλα ἐπαινοῦντες μεταφέρομεν, ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ ἐπιεικέστερον, ὅτι βέλτιον, δηλοῦντες. Ὁτὲ δὲ τῷ λόγῳ ἀκολουθοῦσι φαίνεται ἄτοπον, εἰ τὸ ἐπιεικὲς παρὰ τὸ δίκαιόν τι ὂν, ἐπαινετόν ἐστιν· ἢ γὰρ τὸ δίκαιον οὐ σπουδαῖον, [q]ἢ τὸ ἐπιεικὲς οὐ δίκαιον, εἰ ἄλλο· ἢ εἰ ἄμφω σπουδαῖα, ταὐτόν ἐστιν. Ἡ μὲν οὖν ἀπορία σχεδὸν συμβαίνει διὰ ταῦτα περὶ τὸ ἐπιεικές. Ἔχει δ' ἅπαντα τρόπον τινὰ ὀρθῶς, καὶ οὐθὲν ὑπεναντίον ἑαυτοῖς· τό, τε γὰρ

[p] Καὶ τοῦτ' Vet. Interp. et Argyr. [q] Ἢ τὸ ἐπιεικὲς οὐκ, εἰ δικαίου ἄλλο. Lamb. ἢ τὸ ἐπιεικὲς ἄλλο. Vet. Interp. οὐ δίκ. omittit Argyr.

diis; aliis nulla prorſus eorum particula utilis eſt, nempe hominibus inſanabilibus, et omni vitiorum genere contaminatis, ſed omnia nocent; aliis aliquatenus utilia ſunt: atque hoc humanum eſt.

CAP. X.

SEQUITUR ut de æquitate, et de æquo bono dicamus, quam rationem æquitas ad juſtitiam, quam æquum bonum ad jus habeat: namque propius intuentibus, neque ut idem omnino, neque ut aliud genere videtur. Atque interdum æquum bonum laudamus, eumque virum, qui æquus et bonus eſt: quinetiam hoc nomen ad alia laudando transferimus, pro bono τὸ ἐπιεικέστερον uſurpando, melius ſcilicet quid ſignificantes. Interdum rationem ſequentibus, abſurdum videtur, æquum bonum, cum ſit unum quiddam a jure diverſum, eſſe laudabile: nam vel jus non eſt bonum, vel æquum bonum non eſt bonum, ſi a jure aliud ac diverſum eſt: vel ſi utrumque bonum eſt, idem eſt. Tota igitur de æquo bono quæſtio ex his propemodum cauſis naſcitur. Sed hæc omnia quodammodo bene habent; nec quicquam eorum eſt, quod ſecum pugnet:

ἐπιεικὲς, δικαίου τινὸς ὄν, βέλτιόν ἐστι δίκαιον· καὶ οὐχ ὡς ἄλλο τι γένος ὄν, βέλτιόν ἐστι τοῦ δικαίου. Τὸ αὐτὸ ἄρα δίκαιον καὶ ἐπιεικές· καὶ ἀμφοῖν σπουδαίοιν ὄντοιν, κρεῖττον τὸ ἐπιεικές. Ποιεῖ δὲ τὴν ἀπορίαν, ὅτι τὸ ἐπιεικὲς, δίκαιον μέν ἐστιν, οὐ [r]τὸ κατὰ τὸν νόμον δὲ, ἀλλ' ἐπανόρθωμα νομίμου δικαίου. Αἴτιον δ', ὅτι ὁ μὲν νόμος καθόλου πᾶς· περὶ ἐνίων δὲ οὐχ οἷόν τε ὀρθῶς εἰπεῖν καθόλου. Ἐν οἷς οὖν ἀνάγκη μὲν εἰπεῖν καθόλου, μὴ οἷόν τε δὲ ὀρθῶς, τὸ ὡς ἐπιτοπλέον λαμβάνει ὁ νόμος, οὐκ ἀγνοῶν τὸ ἁμαρτανόμενον. Καὶ ἔστιν οὐδὲν ἧττον ὀρθῶς· τὸ γὰρ ἁμάρτημα οὐκ ἐν τῷ νόμῳ, οὐδ' ἐν τῷ νομοθέτῃ, ἀλλ' ἐν τῇ φύσει τοῦ πράγματός ἐστιν· εὐθὺς γὰρ ἡ τῶν πρακτῶν ὕλη τοιαύτη ἐστίν. Ὅταν οὖν λέγῃ μὲν ὁ νόμος καθόλου, συμβῇ δ' ἐπὶ τούτοις παρὰ τὸ καθόλου, τότε ὀρθῶς ἔχει, ᾗ παραλείπει ὁ νομοθέτης, καὶ ἥμαρτεν ἁπλῶς εἰπὼν, ἐπανορθοῦν τὸ ἐλλειφθὲν, ὃ κἂν ὁ νομοθέτης οὕτως ἂν εἴποι, ἐκεῖ παρὼν· καὶ εἰ ᾔδει, ἐνομοθέτησεν ἄν. Διὸ δίκαιον μέν

[r] Τὸ abeſt ab El.

nam æquum bonum jure quodam melius jus eſt; neque ita jure melius eſt, ut ſit aliud quoddam genus. Idem ergo eſt jus, et æquum bonum : cumque ambo ſint bona, melius eſt æquum bonum. Sed hinc nata dubitatio eſt, quod quamvis æquum bonum jus ſit, non eſt tamen jus lege conſtitutum, aut legitimum, ſed juris legitimi correctio. Cujus rei hæc cauſa eſt, quod lex omnis generalis eſt : de quibuſdam autem rebus univerſe et generaliter recte præcipi non poteſt. Itaque quibus in rebus legis vocem univerſam ac generalem eſſe neceſſe eſt, id autem non ſatis recte fieri poteſt : in eis id ſumit lex, quod plerumque ſolet evenire, quamvis id, quod in hoc peccatur, ſatis intelligat. Nec tamen idcirco minus recta eſt: non enim culpa legis eſt, neque ejus qui legem tulit, ſed naturæ rerum : earum enim rerum, quæ in actionem cadunt, talis materia eſt. Cum igitur lege generaliter locuta, aliquid evenit poſtea præter genus illud univerſum : tunc par eſt, qua prætermiſit aliquid lator legis, et peccavit in eo quod abſolute locutus eſt, id, quod deeſt, quodque omiſſum eſt, corrigere : quod etiam lator legis, ſi illic adeſſet, ita eloqueretur, et de quo legem tuliſſet, ſi præſciviſſet. Itaque

ἐϛι, καὶ βέλτιόν τινος δικαίȣ· οὐ τȣ͂ ἁπλῶς δὲ, ἀλλὰ τȣ͂ διὰ τὸ ἁπλῶς ἁμαρτήματος. Καὶ ἔϛιν αὕτη ἡ φύσις ἡ τȣ͂ ἐπιεικȣ͂ς, ἐπανόρθωμα νόμȣ, ᾗ ἐλλείπει διὰ τὸ καθόλȣ· τȣ͂το γὰρ αἴτιον καὶ τȣ͂ μὴ πάντα κατὰ νόμον εἶναι, ὅτι περὶ ἐνίων ἀδύνατον θέσθαι νόμον. Ὥϛε ψηφίσματος δεῖ· τȣ͂ γὰρ ἀορίϛȣ, ἀόριϛος καὶ ὁ κανών ἐϛιν, ὥσπερ καὶ τῆς Λεσβίας οἰκοδομῆς, ὁ μολύβδινος κανών· πρὸς γὰρ τὸ σχῆμα τȣ͂ λίθȣ μετακινεῖται, καὶ οὐ μένει ὁ κανών· καὶ τὸ ψήφισμα πρὸς τὰ πράγματα. Τί μὲν οὖν ἐϛι τὸ ἐπιεικὲς, [s] καὶ τί τὸ δίκαιον, καὶ τίνος βέλτιον δικαίȣ, δῆλον. Φανερὸν δ' ἐκ τȣ́τȣ καὶ ὁ ἐπιεικὴς τίς ἐϛιν· ὁ γὰρ τῶν τοιȣ́των προαιρετικὸς, καὶ πρακτικὸς, καὶ ὁ μὴ ἀκριβοδίκαιος ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἀλλ' ἐλαττωτικὸς, καίπερ ἔχων τὸν νόμον βοηθὸν, ἐπιεικής ἐϛι· καὶ ἡ ἕξις αὕτη, ἐπιείκεια, δικαιοσύνη τις οὖσα, καὶ οὐχ ἑτέρα τις ἕξις.

[s] Γρ. καὶ ὅτι τὸ δίκ. Ita etiam et Andr.

cum æquum bonum jus ſit, tum quodam jure melius eſt, non eo, quod abſolute jus eſt, ſed eo peccato, quod ex ſimplici et generali ſermone natum eſt. Denique hæc æqui boni vis ac natura eſt, ut legis correctio ſit, qua aliquid ei deeſt, propterea quod generaliter loquitur: hæc enim cauſa eſt, cur non omnia lege ſint comprehenſa, quod de quibuſdam lex ferri non poteſt. Plebiſcito igitur opus eſt: rei enim non definitæ infinita quoque regula eſt, ut et ſtructuræ Leſbiæ regula plumbea eſt: nam ad lapidis figuram torquetur et inflectitur, neque regula eadem manet: ſic et populi ſcitum ad res quotidianas accommodari et transferri ſolet. Quid ſit igitur æquum bonum, quid jus, quo denique jure melius ſit æquum bonum, ex his perſpicuum eſt. Ex hoc autem etiam apparet, quis ſit vir æquus et bonus: nam qui conſilium hujuſmodi cepit, ut hæc ſequatur, quique ad ea ipſa agenda aptus eſt; et qui non eſt juris interpres in ſua cauſa durior, neque in deteriorem partem propenſus atque implicatus, ſed de ſuo jure concedit potius, etiamſi legis auxilio niti poſſit, is eſt æquus et bonus: et hic habitus æquitas appellatur, quæ juſtitia quædam eſt, non alius quidam habitus.

ΚΕΦ. ιά.

ΠΟΤΕΡΟΝ δὲ ἐνδέχεται ἑαυτὸν ἀδικεῖν ἢ οὔ, φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων· τὰ μὲν γάρ ἐστι τῶν δικαίων, τὰ κατὰ πᾶσαν ἀρετὴν ὑπὸ τοῦ νόμου τεταγμένα, οἷον οὐ κελεύει ἑαυτὸν ἀποκτενεῖν ὁ νόμος· ἃ δὲ μὴ κελεύει, ἀπαγορεύει. Ἔτι ὅταν παρὰ τὸν νόμον βλάπτῃ, μὴ ἀντιβλάπτων, ἑκὼν ἀδικεῖ· ἑκὼν δὲ, ὁ εἰδὼς καὶ ὃν, καὶ ᾧ, καὶ ὥς. Ὁ δὲ δι' ὀργὴν ἑαυτὸν σφάττων, ἑκὼν τοῦτο δρᾷ παρὰ τὸν ὀρθὸν [t]νόμον, ὃ οὐκ ἐᾷ ὁ νόμος. Ἀδικεῖ ἄρα· ἀλλὰ τίνα; ἢ τὴν πόλιν, αὑτὸν δ' οὔ; ἑκὼν γὰρ πάσχει· ἀδικεῖται δ' οὐθεὶς ἑκών. Διὸ καὶ ἡ πόλις ζημιοῖ, καί τις ἀτιμία πρόσεστι τῷ ἑαυτὸν διαφθείραντι, ὡς τὴν πόλιν ἀδικοῦντι. Ἔτι καθ' ὃ ἄδικος ὁ μόνον ἀδικῶν, καὶ μὴ ὅλως φαῦλος, οὐκ ἔστιν ἀδικῆσαι αὑτόν· τοῦτο γὰρ ἄλλο ἐκείνου· ἔστι γάρ πως ὁ ἄδικος οὕτω πονηρὸς, ὥσπερ ὁ δειλός· οὐχ ὡς ὅλην ἔχων τὴν πονηρίαν. Ὥστ' οὐδὲ κατὰ ταύτην ἀδι-

[t] Γρ. λόγον.

CAP. XI.

EX iis autem, quæ dicta ſunt, perſpicuum eſt, utrum fieri poſſit, ut quis ſibi ipſe faciat injuriam, necne: nam quæ omni virtuti congruentia a lege conſtituta ſunt, ea in juribus ſunt habenda: exempli gratia, non jubet lex ſeipſum interficere: et quæ non jubet lex, ea vetat. Præterea cum quis contra legem nocet alteri, nullo ab eo incommodo accepto, ſponte facit injuriam: ſponte autem facit, qui ſciens cui, et quomodo faciat, injuriam facit. At qui ira impulſus ſibi ipſe mortem conſciſcit, hoc ſponte facit contra rectam legem, quod lex non permittit. Injuriam igitur facit: ſed cui? nonne civitati, non ſibi? ſponte enim hunc caſum ſubit ac perfert: at ſponte ſua nemo afficitur injuria. (Itaque et mulctat eum civitas, et ignominia afficit, qui ſe ipſe exanimavit, ut qui civitatem injuria afficiat.) Præterea ex eo, quod injuſtus eſt is, qui injuſte facit tantum, et non prorſus improbus, fieri non poteſt, ut quiſquam ſibi ipſe injuriam inferat: hoc enim aliud eſt ab illo: nam injuſtus ita quodammodo improbus eſt, ut ignavus; non ut is, qui omni genere improbitatis affectus eſt. Itaque ne

κεῖ· ἅμα γὰρ τῷ αὐτῷ ἂν εἴη ἀφῃρῆσθαι καὶ προσκεῖσθαι τὸ αὐτό· τοῦτο δὲ ἀδύνατον· ἀλλ' ἀεὶ ἐν πλείοσιν ἀνάγκη εἶναι τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον. Ἔτι δὲ ἑκούσιόν τε καὶ ἐκ προαιρέσεως, καὶ πρότερον· ὁ γὰρ διότι ἔπαθε, καὶ τὸ αὐτὸ ἀντιποιῶν, οὐ δοκεῖ ἀδικεῖν· αὐτὸς δὲ αὑτόν, τὰ αὐτὰ ἅμα καὶ πάσχει καὶ ποιεῖ. Ἔτι εἴη ἂν ἑκόντα ἀδικεῖσθαι. Πρὸς δὲ τούτοις, ἄνευ τῶν κατὰ μέρος ἀδικημάτων οὐδεὶς ἀδικεῖ· μοιχεύει δὲ οὐδεὶς τὴν [u] ἑαυτοῦ, οὐδὲ τοιχωρυχεῖ τὸν ἑαυτοῦ τοῖχον, οὐδὲ κλέπτει τὰ ἑαυτοῦ. Ὅλως δὲ λύεται τὸ ἑαυτὸν ἀδικεῖν, κατὰ τὸν διορισμὸν τὸν περὶ τοῦ ἑκουσίως ἀδικεῖσθαι. Φανερὸν δὲ καὶ ὅτι ἄμφω μὲν φαῦλα, καὶ τὸ ἀδικεῖσθαι, καὶ τὸ ἀδικεῖν· τὸ μὲν γὰρ ἔλαττον, τὸ δὲ πλέον ἔχειν ἐστὶ τοῦ μέσου· ὥσπερ ὑγιεινὸν μὲν ἐν ἰατρικῇ, εὐεκτικὸν δὲ ἐν γυμναστικῇ. Ἀλλ' ὅμως χεῖρον τὸ ἀδικεῖν· τὸ μὲν γὰρ ἀδικεῖν, μετὰ κακίας, καὶ ψεκτὸν ἦν· καὶ κακίας, ἢ τῆς τελείας καὶ

[u] Γυναῖκα addit El.

hac improbitate quidem ſibi injuriam facit: alioqui idem eidem decedere ſimul, et accedere poſſet: quod fieri nullo modo poteſt, ſed ſemper in pluribus jus et injuriam eſſe neceſſe eſt. Præterea injuriam facere cum a voluntate et conſilio proficiſcitur, tum etiam tempore prius eſt: nam qui malo accepto malum refert, injuriam facere non videtur: at qui ſe injuſte lædit, eadem ipſe et patitur ſimul, et facit. Deinde acciperet aliquis ſponte ſua injuriam. His accedit, quod nemo ſine ſingularibus et certis injuriarum generibus injuriam facit: at uxorem ſuam nemo adulterat, nemo parietem ſuum perfodit, nemo rei ſuæ furtum committit. Poſtremo in ſumma, ſibi quenquam injuriam facere, refellitur ex iis, quæ a nobis deciſa ſunt, quod nemo poſſit ſponte ſua injuriam accipere. (Jam vero ne illud quidem obſcurum eſt, utrumque eſſe malum, accipere, et facere injuriam: alterum enim minus, alterum plus obtinere medio eſt: quod ſimilem rationem obtinet, atque in medicina quidem id, quod ad bonam valetudinem pertinet; in arte autem corporum exercendorum id, quo firma corporis conſtitutio comparatur. Veruntamen deterius injuriam facere eſt:) namque injuriam facere, cum vitio

ἁπλῶς, ἢ ἐγγύς· οὐ γὰρ ἅπαν τὸ ἑκούσιον μετὰ ἀδικίας· τὸ δ' ἀδικεῖσθαι ἄνευ κακίας καὶ ἀδικίας. Καθ' αὑτὸ μὲν οὖν τὸ ἀδικεῖσθαι ἧττον φαῦλον· κατὰ συμβεβηκὸς δ' οὐθὲν κωλύει μεῖζον κακόν. Ἀλλ' οὐδὲν μέλει τῇ τέχνῃ· ἀλλὰ πλευρῖτιν λέγει μείζω νόσον προσπταίσματος· καίτοι γένοιτ' ἄν ποτε θάτερον κατὰ συμβεβηκός, εἰ προσπταίσαντα διὰ τὸ πεσεῖν συμβαίη ὑπὸ τῶν πολεμίων ληφθῆναι καὶ ἀποθανεῖν. Κατὰ μεταφορὰν δὲ καὶ ὁμοιότητά ἐστιν οὐκ αὐτῷ πρὸς αὑτὸν δίκαιον, ἀλλὰ τῶν αὐτοῦ τισιν· οὐ πᾶν δὲ δίκαιον, ἀλλὰ τὸ δεσποτικόν, ἢ τὸ οἰκονομικόν· ἐν τούτοις γὰρ τοῖς λόγοις διέστηκε τὸ λόγον ἔχον μέρος τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ἄλογον. [x] Εἰς ἃ δὴ βλέπουσι, καὶ δοκεῖ εἶναι ἀδικία πρὸς αὑτόν, ὅτι ἔστιν ἐν τούτοις πάσχειν τι παρὰ τὰς ἑαυτῶν ὀρέξεις. Ὥσπερ οὖν ἄρχοντι καὶ ἀρχομένῳ εἶναι

[x] Πρὸς ὃ δή τινες βλέποντες νομίζουσιν ἀδικεῖν τινα ἑαυτὸν καὶ δικαιεῖν. *Quod ipſum quoque nonnullis perſuaſit, ut exiſtimarent aliquem vel juſte vel injuſte ſecum poſſe agere.* Andr.

conjunctum, et vituperandum eſſe dicebamus: et cum vitio quidem vel perfecto atque integro, et quod ſimpliciter tale eſt, vel eo, quod ei finitimum eſt: non enim quicquid ſponte fit, conjunctum cum injuſtitia eſt: accipere injuriam autem, vitio et injuſtitia vacat. Per ſe igitur levius malum eſt, accipere injuriam: quamvis ex eventu gravius eſſe nihil prohibeat. Sed de hoc ars non laborat: quin lateris dolorem ſemper eſſe dicit morbum pedis offenſione graviorem: et tamen ex eventu, pedis offenſio morbo lateris majus malum poterit eſſe: ut ſi cui offenſo pede evenerit, ut propterea quod ceciderit, capiatur ab hoſtibus, et occidatur. Ex tranſlatione autem ſermonis et ſimilitudine quadam, poterit eſſe non ipſi ſecum, ſed ſui partium aliquibus inter ipſas quædam juris communitas: verum non omnis juris, ſed vel ejus, quo dominus in ſervum, vel ejus, quo paterfamilias in familiam ſuam uti ſolet: his enim rationibus ea pars animi, quæ rationis eſt particeps, ab ea diſtat, quæ ratione vacat. Ad quæ ipſa reſpiciunt, et hoc reſpectu videtur homini quoque in ſe ipſum injuſtitiæ locus eſſe: quia fieri poteſt, ut in his partibus aliquid a ſuis appetitionibus alienum ac diverſum perferat. Itaque eti-

πρὸς ἄλληλα δίκαιόν τι, καὶ τούτοις. Περὶ μὲν οὖν δικαιοσύνης καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

am in animi partibus inter ipſas, ut inter eum, qui præeſt, et eum, qui paret imperio, jus aliquod intercedere videtur. De juſtitia igitur, aliiſque virtutibus, quæ ad mores pertinent, cum hac diſtinctione ſic a nobis explicatum ſit.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΗΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ

ΤΟ Ζʹ.

ARISTOTELIS

ETHICORUM NICOMACHEORUM

LIB. VI.

ΚΕΦ. αʹ.

ΕΠΕΙ δὲ τυγχάνομεν [a]πρότερον εἰρηκότες, ὅτι δεῖ τὸ μέσον αἱρεῖσθαι, μὴ τὴν ὑπερβολὴν, μήτε τὴν ἔλλειψιν· τὸ δὲ μέσον ἐστὶν, ὡς ὁ λόγος ὁ ὀρθὸς λέγει, τοῦτο διέλωμεν. Ἐν πάσαις γὰρ ταῖς εἰρημέναις ἕξεσι, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ἐστί τις σκοπὸς, πρὸς ὃν ἀποβλέπων ὁ τὸν λόγον ἔχων, [b]ἐπιτείνει καὶ ἀνίησι· καί τις ἐστὶν ὅρος τῶν μεσοτήτων, ἃς μεταξύ φαμεν εἶναι τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως, οὔσας

[a] Sc. lib. ii. cap. 6.

[b] Αὐξάνει μὲν τὰ ἐλάττω τοῦ δέοντος, συστέλλει δὲ τὰ ὑπὲρ τὸ δέον, εἴτε πάθη εἶεν, εἴτε πράξεις, εἴτε ἄλλο τι τῶν δυνατῶν καὶ ἐπιτείνεσθαι καὶ ἀνίεσθαι. *Quæ minora ſunt, quam oportet, intendit, quæ majora ſunt, contrahit, ſive affectus ii, ſive actiones ſint, ſive aliud quodcunque, quod aut intendi aut remitti poteſt.* Andr.

CAP. I.

QUONIAM autem ſupra diximus, medium eſſe deligendum, non nimium, neque parum; medium autem ita eſſe, ut recta ratio præſcribit: de hoc diſtinctius diſſeramus. In omnibus enim, quos dixi, habitibus, quemadmodum et in aliis rebus, ſcopus aliquis ineſt, quem ſpectans is, qui rationis eſt particeps, intendit aliquid, et remittit: ac terminus aliquis

He shows the absurdity of depending upon general knowledge by that of a man who knows what remedies the physician would prescribe to the general constitution of the human body, but from ignorance of particulars, unable to apply it with effect to his own. & the similar absurdity of defining the practice of virtue to be κατ' ὀρθὸν λόγον without stating what that means

the necessity of being acquainted with the real meaning of ὀρθος λογος as part of the definition of virtue & not only to mention but τον ορθ. ...

κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. [c]Ἔστι δὲ τὸ μὲν εἰπεῖν οὕτως, ἀληθὲς μὲν, οὐθὲν δὲ σαφές· καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιμελείαις περὶ ὅσας ἐστὶν ἐπιστήμη, τοῦτο ἀληθὲς μὲν εἰπεῖν, ὅτι οὔτε πλείω, οὔτε ἐλάττω δεῖ [d]πονεῖν, οὐδὲ ῥαθυμεῖν, ἀλλὰ τὰ μέσα, καὶ ὡς ὁ ὀρθὸς λόγος. Τοῦτο δὲ μόνον ἔχων ἄν τις, [e]οὐθὲν ἂν εἰδείη πλέον· οἷον ποῖα δεῖ προσφέρεσθαι πρὸς τὸ σῶμα, εἴ τις εἴποι, ὅτι ὅσα ἡ ἰατρικὴ κελεύει, καὶ ὡς ὁ ταύτην ἔχων. Διὸ δεῖ καὶ περὶ τὰς τῆς ψυχῆς ἕξεις, μὴ μόνον [f]ἀληθῶς εἶναι τοῦτ' εἰρημένον, ἀλλὰ καὶ διωρισμένον, τίς τέ ἐστιν ὁ ὀρθὸς λόγος, καὶ τούτου τίς [g]ὁ ὅρος. Τὰς δὴ τῆς ψυχῆς ἀρετὰς [h]διείλομεν, καὶ τὰς μὲν εἶναι τοῦ ἤθους ἔφαμεν, τὰς δὲ τῆς διανοίας. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἠθικῶν διεληλύθαμεν· περὶ δὲ τῶν λοιπῶν,

[c] Τὸ δὲ οὕτως ἁπλῶς εἰπεῖν, μέσον ἐστὶ τὸ κατὰ τὸν ὀρθὸν γινόμενον λόγον, ἀληθὲς μὲν, οὐδὲν δὲ σαφές. Andr. [d] Ποιεῖν El. [e] Οὐδὲν ἂν εἰδείη πλέον, ἢ ὁποῖα δεῖ προσφέρεσθαι πρὸς τὸ σῶμα, εἴ τις εἰδείη, ὅτι ὅσα, &c. legendum eſſe putat Muretus. Quæ verba ita vertit Lambinus: *Nihilo plus ſciat, quam qualia ſint ad corpus alendum adhibenda, ſi quis ſciat ea adhiberi oportere, quæ præcipit medicina.* [f] Ἀληθὲς C C C. et quidam codd. MSS. apud Victorium. [g] Sunt qui putent τὸν ὅρον *definitionem* ſignificare: alii eum *terminum*, quem ſingulis actionibus noſtris recta ratio conſtituit; quæ poſterior opinio magis probatur, præſertim cum eandem magis probet Euſtratius. *Muret.* [h] Sc. lib. i. cap. ult. et lib. ii. cap. 1. Vide Magn. Moral. lib. i. cap. 35.

eſt mediocritatum, quas inter nimium et parum interjectas eſſe dicimus, rectæ rationi conſentaneas. Quod cum ita dicitur, eſt illud quidem verum, ſed non ſatis apertum: namque in cæteris ſtudiis, atque exercitationibus, in quibus ſcientia aliqua verſatur, licet hoc quidem vere dicere, neque plus, neque minus laboris, aut deſidiæ, quam res poſtulet, ſuſcipiendum eſſe, ſed omnia mediocriter, et ut recta ratio præſcribit, eſſe facienda. Verum qui hoc tantum perceptum et cognitum habeat, nihil eo amplius ſciat: exempli cauſa, ſi quis quærenti, qualia alendo et curando corpori ſint adhibenda, reſpondeat, quæ ars medendi præcipit, et ut is, qui ea præditus eſt, præcipit. Quapropter etiam in habitibus animi non ſolum hoc eſſe vere dictum, ſed etiam diſtinctum atque explicatum eſſe oportet, quæ ſit recta ratio, quæque hujus definitio. Atque animi quidem virtutes ita diſtribuimus, ut alias morum, alias cogitationis eſſe diceremus. Eas igitur, quæ ad mores pertinent, perſecuti ſumus: de cæteris autem tum diſſeramus, cum pauca fuerimus prius de animo locuti.

in order to gain a knowledge of things generically different γενει ετερα we must necessarily examine those parts of the soul to which they each belong —

περὶ ψυχῆς πρῶτον εἰπόντες, λέγωμεν οὕτως. Πρότερον μὲν οὖν ἐλέχθη δύο εἶναι μέρη τῆς ψυχῆς, τό, τε λόγον ἔχον, καὶ τὸ ἄλογον. Νῦν δὲ περὶ τοῦ λόγον ἔχοντος, τὸν αὐτὸν τρόπον διαιρετέον· καὶ ὑποκείσθω δύο τὰ λόγον ἔχοντα· ἓν μὲν ᾧ θεωροῦμεν τὰ τοιαῦτα τῶν ὄντων, [i]ὧν αἱ ἀρχαὶ μὴ ἐνδέχονται ἄλλως ἔχειν, ἓν δέ γε [k]ᾧ τὰ ἐνδεχόμενα. [l]Πρὸς γὰρ τὰ τῷ γένει ἕτερα, καὶ τῶν τῆς ψυχῆς μορίων ἕτερον τῷ γένει, τὸ πρὸς ἑκάτερον πεφυκός, [m]εἴ περ καθ' ὁμοιότητά τινα καὶ οἰκειότητα ἡ γνῶσις ὑπάρχει αὐτοῖς. Λεγέσθω δὲ τούτων, τὸ μὲν ἐπιστημονικόν, τὸ δὲ λογιστικόν· τὸ γὰρ βουλεύεσθαι καὶ λογίζεσθαι ταὐτόν. Οὐθεὶς δὲ βουλεύεται περὶ τῶν μὴ ἐνδεχομένων ἄλλως ἔχειν. Ὥστε τὸ λογιστικόν ἐστιν ἕν τι μέρος τοῦ λόγον ἔχοντος. Ληπτέον ἄρα, ἑκατέρου τούτων τίς ἡ βελτίστη ἕξις·

[i] Ὅσων pro ὧν El. ὡς ὧν C C C. [k] Τῶν ἃ ἐνδέχονται Baf. [l] Καὶ γὰρ ἐπεὶ τὰ γνωστὰ διάφορά εἰσι καὶ τῷ εἴδει ἕτερα, καὶ τὰς γνώσεις ἔπεσθαι διαφόρους εἶναι τῷ εἴδει· τὴν γὰρ γνῶσιν ὁμοίαν εἶναι τῷ γινωσκομένῳ, καὶ ἀναγκαίαν μὲν τὴν τοῦ ἀναγκαίου, ἐνδεχομένην δὲ τὴν τοῦ ἐνδεχομένου, πᾶσα ἀνάγκη. Πᾶσα γὰρ γνῶσις καθ' ὁμοιότητα καὶ κατ' οἰκειότητα γίνεται· καὶ γὰρ ἐφαρμογή τίς ἐστι καὶ ἐπαφὴ τοῦ γινωσκομένου καὶ τοῦ γινώσκοντος. *Etenim cum ea quæ cognoſcuntur ſint diverſa, atque alia ſpecie, ſequitur etiam cognitiones ſpecie diverſas eſſe: cognitionem quippe ei neceſſe eſt ſimilem eſſe quod cognoſcitur: quare neceſſarii neceſſaria, contingentis ſit contingens, omnino eſt neceſſe. Omnis quippe ex ſimilitudine quadam et affinitate fit cognitio: ſiquidem nihil aliud quam congruentia et quaſi cohærentia quædam eſt, ejus qui cognoſcit et quod cognoſcitur.* Andr. [m] De animo lib. i. cap. 2. et lib. iii. cap. 4.

Dictum eſt ſupra, duas eſſe animi partes: alteram rationis participem, expertem alteram. Nunc autem ejus partis, quæ ratione prædita eſt, facienda eodem modo diviſio eſt: atque hoc poſitum ſit, duas eſſe animi partes ratione præditas: unam, qua res eas cernimus, quarum principia aliter ſeſe habere non poſſunt; alteram, qua eas, quæ hoc vel illo modo poſſunt evenire. Ad ea enim, quorum non eſt idem genus, intelligenda, partium quoque animi eam, quæ ad utrumque apta ſit natura, oportet genere differre: ſiquidem eis ex ſimilitudine quadam, atque affinitate cognitio comparatur. Appelletur autem harum altera, pars in qua vis ineſt ſciendi; altera, quæ ad ratiocinandum valet: nam conſultare et ratiocinari, idem ſunt. Jam vero nemo de iis conſultat, quæ aliter evenire non poſſunt. Itaque ea, quæ ad ratiocinandum valet, una quædam pars eſt ejus animi partis, quæ ratione prædita eſt. Intelligendum igitur eſt, utriuſque harum partium quis optimus ſit

deliberative is one of the rational parts of the soul. επιστημονικον the other

The ethical virtues differ from the intellectual in three things

αὕτη γὰρ ἀρετὴ ἑκατέρου· ἡ δ' ἀρετὴ πρὸς τὸ ἔργον τὸ οἰκεῖον.

ΚΕΦ. β'.

ΤΡΙΑ δ' ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ τὰ κύρια πράξεως καὶ ἀληθείας, αἴσθησις, νοῦς, ὄρεξις· τούτων δ', ἡ αἴσθησις, οὐδεμίας ἀρχὴ πράξεως· δῆλον δὲ τῷ τὰ θηρία αἴσθησιν μὲν ἔχειν, [n] πράξεως δὲ μὴ κοινωνεῖν. [o] Ἔστι δ' [p] ὅπερ ἐν διανοίᾳ κατάφασις καὶ ἀπόφασις, τοῦτ' ἐν ὀρέξει δίωξις καὶ φυγή. Ὥστ' ἐπειδὴ ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ, ἕξις προαιρετικὴ, ἡ δὲ προαίρεσις, ὄρεξις βουλευτικὴ, δεῖ διὰ ταῦτα, τόν τε λόγον ἀληθῆ εἶναι, καὶ τὴν ὄρεξιν ὀρθὴν, εἴπερ ἡ προαίρεσις σπουδαία· καὶ τὰ αὐτὰ, τὸν μὲν φάναι, τὴν δὲ διώκειν. Αὕτη μὲν οὖν ἡ διάνοια καὶ ἡ ἀλήθεια πρακτική. Τῆς δὲ θεωρητικῆς διανοίας, καὶ μὴ πρακτικῆς, μηδὲ ποιητικῆς, τὸ εὖ καὶ κακῶς, τἀληθές ἐστι καὶ ψεῦδος· τοῦτο γάρ ἐστι παντὸς διανοητικοῦ

[n] Τὸ πράττειν non convenit niſi in ea, in quibus ineſt προαίρεσις. [o] De animo lib. iii. cap. 7. [p] Γρ. ὥσπερ.

habitus: hic enim utriuſque virtus eſt: at virtus ad ſuum quæque opus pertinet.

CAP. II.

TRIA autem ſunt in animo, quæ actionis et veritatis dominatum obtinent, ſenſus, mens, appetitus: quanquam ex his tribus, ſenſus, nullius actionis principium eſt: quod ex eo perſpicuum eſt, quod tametſi beſtiæ ſenſu ſint præditæ, actionis tamen communionem non habent. Quod eſt autem in cogitatione affirmatio et negatio, hoc eſt in appetitu rei alicujus perſecutio et fuga. Quare quoniam virtus, quæ ad mores pertinet, habitus eſt ad conſilium capiendum expeditus: conſilium autem appetitus eſt ad conſultationem accommodatus: idcirco ſi conſilium bonum eſſe volumus, oportet et rationem eſſe veram, et appetitum rectum, eademque et illam affirmare, et hunc perſequi. Hæc igitur cogitatio et veritas ad agendum valet. Cogitationis autem ejus, quæ ad res contemplandas, non ad agendas, neque ad efficiendas valet, præſtantia et vitium, eſt verum et falſum: omnis enim animi partis, ſeu poteſtatis ad cogitandum valentis, hoc propri-

[q]ἔργον. Τοῦ δὲ πρακτικοῦ καὶ διανοητικοῦ, ἡ ἀλήθεια ὁμολόγως ἔχουσα τῇ ὀρέξει τῇ ὀρθῇ. Πράξεως μὲν οὖν ἀρχὴ, προαίρεσις, ὅθεν ἡ κίνησις, ἀλλ' οὐχ οὗ ἕνεκα. Προαιρέσεως δὲ, ὄρεξις καὶ λόγος ὁ ἕνεκά τινος· διὸ οὔτ' ἄνευ νοῦ καὶ διανοίας, οὔτ' ἄνευ ἠθικῆς ἐστιν [r]ἕξεως ἡ προαίρεσις· εὐπραξία γὰρ καὶ τὸ ἐναντίον ἐν πράξει ἄνευ διανοίας καὶ ἤθους οὐκ ἔστι. Διάνοια δ' [s]αὐτὴ οὐθὲν κινεῖ, ἀλλ' ἡ ἕνεκά του, καὶ πρακτική· αὕτη γὰρ καὶ τῆς ποιητικῆς [t]ἄρχει· ἕνεκα γάρ [u]του ποιεῖ πᾶς ὁ ποιῶν· καὶ οὐ τέλος ἁπλῶς, ἀλλὰ πρός τι, καί τινος τὸ ποιητὸν, ἀλλ' οὐ τὸ πρακτόν· ἡ γὰρ εὐπραξία, τέλος· ἡ δ' ὄρεξις, τούτου. Διὸ ἢ ὀρεκτικὸς νοῦς ἡ προαίρεσις, ἢ ὄρεξις διανοητική· καὶ ἡ τοιαύτη ἀρχὴ, ἄνθρωπος. Οὐκ ἔστι δὲ προαιρετὸν οὐθὲν γεγονός· οἷον οὐθεὶς προαιρεῖται Ἴλιον πεπορθηκέναι· οὐδὲ γὰρ βουλεύ-

[q] Γρ. ἔργον. [r] Ὀρέξεως Ven. 1. 2. Baſ. et Muret. Pro nobis facit Andr. [s] Αὕτη Lamb. et Aurel. [t] Γρ. ἀρχὴ, ita Andr. [u] Τούτου Ven. 1. et 2.

um (opus ac munus) eſt. Ejus autem animi partis, quæ ad agendum et cogitandum valet, opus eſt veritas conſpirans et congruens cum appetitu recto. Actionis igitur principium, conſilium eſt: principium, inquam, unde motus proficiſcitur, non cujus gratia res agitur. Conſilii autem capiendi principium, eſt appetitus et ratio ea, quæ finem aliquem ſibi propoſitum habet: eo quod neque ſine mente et cogitatione, neque ſine habitu eo, qui ad mores pertinet, conſilium eſſe poſſit: nam neque bona perfectaque actio, neque ei contraria, ſine cogitatione et moribus conſtare poteſt. Cogitatio autem ipſa nihil movet, niſi ea, quæ alicujus rei gratia comparata eſt, et quæ ad agendum eſt idonea: hæc enim etiam ei, quæ ad efficiendum valet, præeſt: nam quiſquis aliquid efficit, alicujus rei ſingularis cauſa efficit: neque abſolute id quod efficitur, finis eſt, ſed ad aliquid refertur, et alicujus eſt: quod idem de eo, quod in actionem cadit, dici non poteſt: actionis enim ultimum eſt perfecta actio, id eſt, res bene geſta; appetitio autem, ultimi eſt. Conſilium itaque, aut mens eſt ad appetendum excitans, aut appetitus cogitandi vim habens: principiumque tale homo eſt. Nullius autem rei jam factæ conſilium capi poteſt: verbi gratia, nemo conſilium capit, Illium evertiſſe: nam neque de re

εται περὶ τοῦ γεγονότος, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐσομένου, καὶ ἐνδεχομένου. Τὸ δὲ γεγονὸς οὐκ ἐνδέχεται μὴ γενέσθαι· διὸ ὀρθῶς Ἀγάθων,

> Μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται,
> Ἀγένητα ποιεῖν ἅσσ' ἂν ᾖ πεπραγμένα.

Ἀμφοτέρων δὴ τῶν νοητικῶν μορίων ἀλήθεια τὸ ἔργον. Καθ' ἃς οὖν ἕξεις μάλιστ' ἀληθεύει ἑκάτερον, αὗται αἱ ἀρεταὶ ἀμφοῖν.

ΚΕΦ. γ'.

ΑΡΞΑΜΕΝΟΙ οὖν ἄνωθεν, περὶ αὐτῶν πάλιν λέγωμεν. [x]Ἔστω δὴ οἷς ἀληθεύει ἡ ψυχὴ τῷ καταφάναι ἢ ἀποφάναι, πέντε τὸν ἀριθμόν· ταῦτα δ' ἐστὶ, τέχνη, ἐπιστήμη, φρόνησις, σοφία, νοῦς· ὑπολήψει γὰρ καὶ δόξῃ ἐνδέχεται διαψεύδεσθαι. Ἐπιστήμη μὲν οὖν τί ἐστιν, ἐντεῦθεν φανερὸν, εἰ δεῖ ἀκριβολογεῖσθαι, καὶ μὴ ἀκολουθεῖν ταῖς ὁμοιότησι· πάντες γὰρ ὑπολαμβάνομεν, ὃ ἐπιστάμεθα μὴ ἐνδέχεσθαι ἄλλως ἔχειν. Τὰ δὲ ἐνδεχόμενα ἄλλως, ὅταν ἔξω τοῦ θεωρεῖν

x Ἔστι Baſ. ἔσται CCC.

præterita deliberat quiſquam, ſed de futura, et ea, quæ fieri poteſt. Quod factum eſt autem, ut ſit infectum, fieri non poteſt: itaque recte Agatho,

> Hoc namque duntaxat negatum etiam Deo eſt,
> Quæ facta ſunt, infecta poſſe reddere.

Quocirca ambarum animi partium, quæ ad cogitandum valent, opus eſt veritas. Qui igitur habitus efficiunt, ut utraque pars verum enunciet, hi ſunt utriuſque virtutes.

CAP. III.

PRINCIPIO igitur altius repetito, de iis rurſum diſſeramus. Ac ſint ſane quinque numero, quibus animus verum enunciat vel aiendo, vel negando: Ars, Scientia, Prudentia, Sapientia, Mens ſive Intelligentia: nam exiſtimatione et opinione ut mentiatur animus, evenire poteſt. Ac ſcientia quidem quid ſit, ex hoc perſpicuum eſſe poteſt, ſi rei veritatem ſubtiliter exquirere, non ſimilitudines conſectari volumus, quod omnes exiſtimamus, evenire non poſſe, ut id quod ſcimus, aliter ſeſe habeat. Quæ autem ſeſe aliter habere poſſunt, ea cum longe a

Induction - infers of general things from the combination of particulars
Syllogism - infers of particulars from generals -
Socrates. Plato - & Zenophon are wise - ergo all men are wise
Man is an animal — ergo Socrates is an animal

γένηται, λανθάνει εἰ ἔστιν, ἢ μή. Ἐξ ἀνάγκης ἄρα ἐστὶ τὸ ἐπιστητόν· ἀΐδιον ἄρα· τὰ γὰρ ἐξ ἀνάγκης [y] ὄντα ἁπλῶς, ἀΐδια πάντα· τὰ δὲ ἀΐδια, [z] ἀγένητα καὶ ἄφθαρτα. Ἔτι διδακτὴ πᾶσα ἐπιστήμη δοκεῖ εἶναι, καὶ τὸ ἐπιστητὸν, μαθητόν. Ἐκ προγινωσκομένων δὲ πᾶσα διδασκαλία· ὥσπερ καὶ [a] ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς ἐλέγομεν· ἡ μὲν γὰρ δι' ἐπαγωγῆς, ἡ δὲ συλλογισμῷ. Ἡ μὲν δὴ ἐπαγωγὴ [b] ἀρχή ἐστι καὶ τοῦ καθόλου· ὁ δὲ συλλογισμὸς ἐκ τῶν καθόλου. Εἰσὶν ἄρα ἀρχαὶ, ἐξ ὧν ὁ συλλογισμὸς, ὧν οὐκ ἔστι συλλογισμός· ἐπαγωγὴ ἄρα. Ἡ μὲν ἄρα ἐπιστήμη ἐστὶν ἕξις ἀποδεικτικὴ, καὶ ὅσα ἄλλα [c] προσδιοριζόμεθα ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς· ὅταν γάρ πως πιστεύῃ, καὶ γνώριμοι αὐτῷ ὦσιν αἱ ἀρχαὶ, ἐπίσταται· εἰ γὰρ μὴ μᾶλλον τοῦ συμπεράσματος, κατὰ συμβεβηκὸς ἕξει ἐπιστήμην. Περὶ μὲν οὖν ἐπιστήμης διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

all science is attainable by man for all learning proceeds from propositions previously granted - either inductively - or syllogistically —

but if the premises be not distributed more than the conclusion - the knowledge may be casual —

[y] Γρ. ὄντα, [illegible] ῶς ἀΐδ. mutata diſtinctione. [z] Γρ. ἀγέννητα. [a] Sc. Analyt. Poſter. lib. i. cap. 1. [b] Ἀρχή ἐστι τοῦ καθ. Argyr. alii legunt ἀρχῆς ἐστι. Nobiſcum Andr. qui ſic παραφράζει hanc periochen: ἡ μὲν οὖν ἐπαγωγὴ καθάπερ ἀρχή ἐστι καὶ τῶν ἀναποδείκτων ἀρχῶν, αἱ καθόλου μέν εἰσι, γινώσκονται δὲ ἀπὸ τῶν καθ' ἕκαστα: *eſt ergo inductio tanquam eorum principiorum, quæ non demonſtrantur, principium, et quæ univerſalia quidem ſunt, a ſingularibus cognoſcuntur tamen.* [c] Malim προσδιωριζόμεθα, ut paulo ante ἐλέγομεν. *Caſaub.*

conſpectu remota ſint, ſint, necne ſint, obſcurum eſt. Ergo quod ſcientia comprehendi poteſt, neceſſario eſt: ex quo efficitur, ut æternum ſit: nam quæ neceſſario ſunt ſimpliciter, ea ſunt æterna omnia: æterna autem quæ ſunt, ea neque unquam orta ſunt, neque interire poſſunt. Præterea ſcientia omnis ſub doctrinam cadere videtur: et quicquid ſub ſcientiam cadit, diſcendo percipi poteſt. Jam vero ex quibuſdam rebus ante cognitis, omnis doctrina gignitur: quemadmodum et in Analyticis dicebatur: alia enim inductione, alia ratiocinatione comparatur. Atque inductio quidem principium eſt, et univerſi eſt; ratiocinatio autem ex univerſis conſtat. Sunt ergo principia aliqua, ex quibus conſtituitur ratiocinatio, quorum non eſt ratiocinatio: eſt igitur eorum inductio. Scientia ergo habitus eſt ad rem demonſtrandam idoneus, et cætera omnia quæ in Analyticis ad definitionem addidimus: cum enim rem ita eſſe quodammodo credit aliquis, et nota ſunt ei principia, tum ſcire dicitur: nam ſi non erunt concluſione notiora, ex eventu partam ſcientiam habebit. Ac de ſcientia quidem cum hac diſtinctione a nobis dictum ſit.

a practical habit attended by reason differs from a productive habit attended by reason – there is no such habit except & no art which is not of that definition

There is a distinction between πραξις & ποιησις. ἕξις πρακτικη differs from ἕξις ποιητικη. Πρακτον refers to πραξις, ποιησις to τεχνη, both of which are ἐνδεχομ. ἄλλως ἔχειν.

ΚΕΦ. δ'.

ΤΟΥ δ' ἐνδεχομένου ἄλλως ἔχειν, [d] ἔστι τι καὶ ποιητὸν, καὶ πρακτόν. Ἕτερον δ' ἐστὶ ποίησις, καὶ πρᾶξις· πιστεύομεν δὲ καὶ περὶ αὐτῶν καὶ τοῖς [e] ἐξωτερικοῖς λόγοις· [f] ὥστε καὶ ἡ μετὰ λόγου ἕξις πρακτικὴ, ἕτερόν ἐστι τῆς μετὰ λόγου ποιητικῆς ἕξεως· καὶ οὐδὲ περιέχεται ὑπ' ἀλλήλων· οὔτε γὰρ ἡ πρᾶξις, ποίησις· οὔτε ἡ ποίησις, πρᾶξίς ἐστιν. Ἐπεὶ δ' ἡ οἰκοδομικὴ, τέχνη τίς ἐστι, καὶ ὅπερ ἕξις τις μετὰ λόγου ποιητικὴ, καὶ οὐδεμία οὔτε τέχνη ἐστὶν, ἥτις οὐ μετὰ λόγου ποιητικὴ ἕξις ἐστὶν, οὔτε τοιαύτη, ἣ οὐ τέχνη, ταὐτὸν ἂν εἴη τέχνη καὶ ἕξις μετὰ λόγου ἀληθοῦς ποιητική. Ἔστι δὲ τέχνη πᾶσα περὶ γένεσιν, καὶ τὸ τεχνάζειν, καὶ θεωρεῖν, ὅπως ἂν γένηταί τι τῶν ἐνδεχομένων καὶ εἶναι, καὶ μὴ εἶναι· καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ ἐν τῷ ποιοῦντι, ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ ποιουμένῳ· οὔτε γὰρ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων, ἢ γινομένων, ἡ τέχνη ἐστὶν, οὔτε τῶν κατὰ φύσιν· [g] ἐν αὐτοῖς γὰρ

production formation

[d] Magn. Moral. lib. i. cap. 35. Metaph. Vide lib. i. cap. 13. et Mur. [e] Per ἐξωτερ. λόγους Aquinas intelligit libros [f] Vide Metaph. lib. vi. cap. 1. [g] Ἐν ἑαυτοῖς N C.

CAP. IV.

EORUM autem, quæ aliter evenire poſſunt, aliud eſt, quod ſub effectionem venit: aliud, quod ſub actionem. Differt autem ab actione effectio (Exotericis autem ſermonibus hac etiam in re credendum eſt) itaque et habitus cum ratione conjunctus ad agendum idoneus ab eo differt, qui cum ad efficiendum valeat, cum ratione conjunctus eſt: neuterque ab altero continetur; nam neque actio, effectio; neque effectio, actio eſt. Quoniam autem ædificandi facultas, ſeu poteſtas, ars quædam eſt, atque id ipſum, quod habitus quidam cum ratione conjunctus ad efficiendum idoneus; neque ars ulla eſt, quæ non ſit habitus cùm ratione conjunctus ad faciendum idoneus; neque ullus talis habitus eſt, qui non ſit ars: idem erunt ars, et habitus ad faciendum idoneus cum vera ratione conjunctus. Ars autem omnis in origine et molitione rei occupata eſt, idque molitur et ſpectat, ut aliquid fiat eorum, quæ eſſe et non eſſe poſſunt, quorumque principium in eo, qui facit, non in eo, quod fit, poſitum eſt: nam neque eorum, quæ neceſſario vel ſunt, vel fiunt, ars eſt, neque eorum, quæ natura conſtant: hæc enim in ſeipſis incluſum habent

Art is not conversant about things immutable in their nature & which proceed of necessity as physicks – but about things the cause of whose existence rests more in the agent than in the materials

ἔχουσι ταῦτα τὴν ἀρχήν. Ἐπεὶ δὲ ποίησις καὶ πρᾶξις ἕτερον, ἀνάγκη τὴν τέχνην ποιήσεως, ἀλλ' οὐ πράξεως εἶναι. Καὶ τρόπον τινὰ περὶ τὰ αὐτά ἐστιν, ἡ τύχη, καὶ ἡ τέχνη, καθάπερ καὶ Ἀγάθων φησί,

Τέχνη τύχην ἔστερξε, καὶ τύχη τέχνην.

Ἡ μὲν οὖν τέχνη, ὥσπερ εἴρηται, ἕξις τις μετὰ λόγου ἀληθοῦς ποιητική ἐστιν· ἡ δ' ἀτεχνία, τοὐναντίον μετὰ λόγου ψευδοῦς ποιητικὴ ἕξις, περὶ τὸ ἐνδεχόμενον ἄλλως ἔχειν.

ΚΕΦ. ε'.

Περὶ δὲ φρονήσεως οὕτως ἂν λάβοιμεν, θεωρήσαντες τίνας [h] δὴ λέγομεν τοὺς φρονίμους. Δοκεῖ [i] δὴ φρονίμου εἶναι, τὸ δύνασθαι καλῶς βουλεύσασθαι περὶ τὰ αὑτῷ ἀγαθὰ καὶ συμφέροντα, οὐ κατὰ μέρος, [k] οἷον ποῖα πρὸς ὑγίειαν ἢ ἰσχύν· ἀλλὰ, ποῖα πρὸς τὸ εὖ ζῆν ὅλον. Σημεῖον δ', ὅτι καὶ τοὺς περί τι φρονίμους λέγομεν, ὅταν πρὸς τέλος τι σπουδαῖον εὖ λογίσωνται, ὧν μή ἐστι τέχνη. Ὥστε καὶ ὅλως ἂν εἴη φρό-

[h] Δὴ abeſt ab El. [i] Δὲ N C. Baſ. Ven. 1. et Andr. [k] Οἷον οὐ ποῖα Ven. 1. et 2.

principium. Quoniam autem effectio et actio inter ſe differunt, neceſſe eſt artem, effectionis eſſe, non actionis. In iiſdemque rebus quodammodo ars, et fortuna verſantur, quemadmodum ait et Agatho:

Fortuna ut artem, ſic et ars fortunam amat.

Ars igitur (ut dictum eſt) habitus eſt quidam cum vera ratione conjunctus, ad efficiendum idoneus: inertia contra habitus cum ratione falſa conjunctus ad efficiendum idoneus, in eo, quod aliter evenire poteſt, occupatus.

CAP. V.

De prudentia autem ſic optime cognoſcemus, ſi, quos prudentes appellemus, perceperimus. Ac prudentis quidem videtur eſſe in iis, quæ ſibi bona, et ex uſu ſunt, non ſingillatim, verbi gratia, quænam ad bonam valetudinem, aut ad vires, ſed univerſe, quæ ad bene beateque vivendum conducant, bene conſultare poſſe. Cujus rei argumentum eſt, quod prudentes in re aliqua dicimus eos, qui bene ratiocinando, quomodo ad honeſtum finem perveniant, aſſequuntur, in iis, quæ arte non continen-

νιμος, ὁ βουλευτικός. Βουλεύεται δ' οὐθεὶς περὶ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἔχειν, οὐδὲ τῶν μὴ ἐνδεχομένων αὐτῷ πρᾶξαι. Ὥστ' εἴπερ ἐπιστήμη μὲν μετὰ ἀποδείξεως· ὧν δ' αἱ ἀρχαὶ ἐνδέχονται ἄλλως ἔχειν, τούτων μή ἐστιν ἀπόδειξις· (πάντα γὰρ ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν·) καὶ οὐκ ἔστι βουλεύσασθαι περὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων, οὐκ ἂν εἴη ἡ φρόνησις ἐπιστήμη, οὐδὲ τέχνη. Ἐπιστήμη μὲν, ὅτι ἐνδέχεται τὸ πρακτὸν ἄλλως ἔχειν· τέχνη δ', ὅτι ἄλλο [1] τὸ γένος πράξεως, καὶ ποιήσεως. Λείπεται ἄρα αὐτὴν εἶναι, ἕξιν ἀληθῆ μετὰ λόγου πρακτικὴν περὶ τὰ ἀνθρώπῳ ἀγαθὰ καὶ κακά· τῆς μὲν γὰρ ποιήσεως ἕτερον τὸ τέλος, τῆς δὲ πράξεως [m] οὐκ ἀεί· ἔστι γὰρ [n] αὐτὴ ἡ εὐπραξία τέλος. Διὰ τοῦτο Περικλέα καὶ τοὺς τοιούτους, φρονίμους οἰόμεθα εἶναι, ὅτι τὰ αὐτοῖς ἀγαθὰ, καὶ τὰ τοῖς ἀνθρώποις δύνανται θεωρεῖν· εἶναι δὲ τοιούτους ἡγούμεθα τοὺς οἰκονομικοὺς, καὶ πολιτικούς. [o] Ἔνθεν καὶ τὴν σωφροσύνην τούτῳ προσαγο-

[1] Τὸ τέλος N C. Ven. 1. 2. et Bas. Editi. [n] Γρ. αὐτῇ. [o] Ὅθεν C C C.

[m] Οὐκ ἂν εἴη pro οὐκ ἀεὶ N C. et quidam

tur. Quocirca qui ad consultandum ingenio valet, is et prudens omnino, et universe fuerit. Consultat autem iis de rebus nemo, quæ aliter sese habere, quæve ab ipso agi non possunt. Quare si scientia omnis cum demonstratione conjuncta est; et si, quorum principia aliter sese habere possunt, eorum non est demonstratio; (omnia enim sese aliter quoque habere possunt;) si denique de iis, quæ necessario sunt, consultari non potest: neque scientia, neque ars erit prudentia. Scientia, quia quod sub actionem venit, sese aliter habere potest: Ars, quia aliud actionis, aliud effectionis est genus. Restat igitur, ut ea sit habitus cum ratione vera conjunctus, ad agendum idoneus, in iis occupatus, quæ homini bona et mala sunt: effectionis enim alius, quam effectio, finis est; actionis vero non semper alius ab actione finis est: est enim ipsa res bene gesta, seu perfecta actio, actionis finis. Ac propter hanc causam Periclem, cæterosque tales viros prudentes esse arbitramur, quod ea, quæ sibi, hominumque generi bona sunt, dispicere, ac providere possunt: quales esse putamus eos, qui rei familiaris tuendæ, reique publicæ administrandæ periti sunt. Ex quo nomen invenit apud Græcos temperantia,

pleasure & pain cannot destroy all perception — for they cannot affect our minds with respect to the conviction of an self evident proposition as that "a triangle was equal to two right angles" but only in those points which have reference to action.

ρεύομεν τῷ ὀνόματι, ὡς σώζουσαν τὴν φρόνησιν. Σώζει δὲ τὴν τοιαύτην ὑπόληψιν· οὐ γὰρ πᾶσαν ὑπόληψιν διαφθείρει, οὐδὲ διαστρέφει τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ λυπηρόν· οἷον, ὅτι τὸ τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει, ἢ οὐκ ἔχει· ἀλλὰ τὰς περὶ τὸ πρακτόν. Αἱ μὲν γὰρ ἀρχαὶ τῶν πρακτῶν, τὸ οὗ ἕνεκα τὰ πρακτά· τῷ δὲ διεφθαρμένῳ δι' ἡδονὴν, ἢ λύπην, εὐθὺς οὐ φαίνεται ἡ ἀρχὴ, οὐδὲ δεῖν τούτου ἕνεκα, οὐδὲ διὰ τοῦθ' αἱρεῖσθαι πάντα καὶ πράττειν· ἔστι γὰρ ἡ κακία φθαρτικὴ ἀρχῆς. Ὥστ' ἀνάγκη τὴν φρόνησιν ἕξιν εἶναι μετὰ λόγου [p] ἀληθῆ, περὶ τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ πρακτικήν. Ἀλλὰ μὴν [q] τέχνης μέν ἐστιν ἀρετή· φρονήσεως δ', οὐκ ἔστι. Καὶ ἐν μὲν τέχνῃ ὁ ἑκὼν ἁμαρτάνων, αἱρετώτερος· περὶ δὲ φρόνησιν, ἧττον, [r] ὥσπερ καὶ περὶ τὰς

perception — The cause for which any thing is performed is the principle of act. — The difference between τεχνη & φρονησις further displayed — Art is both good and bad, φρονησις is good only.

[p] Ita noſtri MSS. et Andr. ex Vet. Interp. ἀληθοῦς emendarunt Lamb. et Caſaub. [q] Doctiſſimi quidam viri emendant τέχνης μὲν οὐκ ἔστιν ἀρετή· φρονήσεως δ' ἐστί. prorſus contra Ariſtotelis mentem. Magn. Moral. lib. i. cap. 35. et paſſim τέχνῃ ἀρετὴν tribuit, non φρονήσει. *Caſaub.* "Ετι δὲ τῆς μὲν τέχνης ἐστὶ καὶ κακία καὶ ἀρετή· καὶ γὰρ δυνατὸν καὶ ἀγαθὸν εἶναι τεχνίτην καὶ πονηρόν. Φρονήσεως δὲ οὔτε κακία ἐστίν· ἀδύνατον γὰρ φρόνιμόν τινα φαῦλον εἶναι· οὔτε ἀρετή· αὐτὴ γάρ ἐστιν ἀρετή· ἀρετὴ δὲ ἀρετῆς οὐκ ἔστιν, οὐ γὰρ μεσότης μεσότητος. *Præterea artis eſt vitium et virtus: poteſt enim et bonus eſſe artifex et malus. Prudentiæ vero neque vitium eſt (non enim fieri poteſt ut prudens aliquis ſit malus) neque virtus: ipſa enim eſt virtus: virtus autem virtutis non eſt, ſicut nec mediocritas mediocritatis.* Andr. [r] Γρ. ὡς.

quam illi appellant σωφροσύνη, tanquam prudentiæ conſervatricem. Talem autem exiſtimationem tuetur et conſervat: non enim omnem exiſtimationem corrumpunt neque depravant dolor et voluptas: exempli cauſa, triangulum duobus rectis pares angulos habere, aut non habere: ſed eas duntaxat, quæ ad id, quod ſub actionem venit, pertinent. Eorum enim, quæ ſub actionem veniunt, principia ſunt eæ res, quarum rerum gratia ſuſcipiuntur ea, quæ ſub actionem veniunt: qui autem voluptate aut dolore corruptus eſt, ei ſtatim principii videndi facultas eripitur: neque is animo cernere poteſt, ſe hujus rei cauſa, et propter hanc cauſam omnia optare, atque agere oportere: vitium enim principii delendi ac perimendi vim habet. Quapropter neceſſe eſt, prudentiam habitum eſſe cum ratione vera conjunctum, ad agendum idoneum, in bonis humanis occupatum. Artis porro virtus eſt: prudentiæ autem non eſt. Et qui ſua voluntate in arte titubarit atque offenderit, ei eſt anteferendus, qui invitus: in prudentia contra deterior eſt is, qui ſponte ſua offenderit, quemadmodum et in vir-

another point which renders Art & Prudence dissimilar is — Art is possessed of a virtue or excellence — Prudence is not — in Arts voluntary errors are preferable — In Prudence the revo

Prudence then is a virtue not an art & belongs to the λογιστικῷ μερει της ψυχης—

ἀρετάς. Δῆλον οὖν, ὅτι ἀρετή τις ἐστὶ, καὶ οὐ τέχνη. Δυοῖν δ' ὄντοιν μεροῖν τῆς ψυχῆς τῶν λόγον ἐχόντων, θατέρου ἂν εἴη ἀρετὴ, τοῦ δοξαστικοῦ· ἥ τε γὰρ δόξα περὶ τὸ ἐνδεχόμενον ἄλλως ἔχειν ἐστὶ, καὶ ἡ φρόνησις. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἕξις μετὰ λόγου μόνον· [s] σημεῖον δ', ὅτι λήθη τῆς μὲν τοιαύτης ἕξεώς ἐστι· φρονήσεως δ' οὐκ ἔστιν.

ΚΕΦ. ς'.

ΕΠΕΙ δ' ἡ ἐπιστήμη περὶ τῶν καθόλου ἐστὶν ὑπόληψις, καὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων, εἰσὶ δ' ἀρχαὶ τῶν ἀποδεικτῶν καὶ πάσης ἐπιστήμης· μετὰ λόγου γὰρ ἡ ἐπιστήμη· τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐπιστητοῦ, οὔτ' ἂν ἐπιστήμη εἴη, οὔτε τέχνη, οὔτε φρόνησις. Τὸ μὲν γὰρ ἐπιστητὸν, ἀποδεικτόν· αἱ δὲ τυγχάνουσιν οὖσαι περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν. Οὐδὲ δὴ σοφία τούτων ἐστί· τοῦ γὰρ σοφοῦ περὶ ἐνίων ἔχειν ἀπόδειξίν ἐστιν. Εἰ δὴ οἷς ἀληθεύομεν, καὶ μηδέποτε διαψευδόμεθα περὶ τὰ μὴ ἐνδεχόμενα, ἢ καὶ ἐν-

[s] Prudentia enim haud facile oblivione deletur, quoniam quotidie in publicis privatisque actionibus versatur.

tutibus. Perspicuum igitur est, eam virtutem esse quandam, non artem. Cum sint autem duæ animi partes rationis participes: ejus partis, quæ ad opinandum valet, virtus est prudentia: in iis enim, quæ aliter sese habere possunt, et opinio et prudentia versatur. Sed nec habitus est cum ratione conjunctus tantum: idque ex eo perspici potest, quod hujusmodi habitum delere potest oblivio, non potest prudentiam.

CAP. VI.

QUONIAM autem scientia existimatio est de rebus universis, iisque, quæ necessario sunt; quoniamque rerum, quæ sub demonstrationem cadunt, omnisque adeo scientiæ sunt aliqua principia; (cum ratione enim conjuncta scientia est:) consentaneum est principii earum rerum, quæ scientia comprehendi possunt, neque scientiam esse, neque artem, neque prudentiam. Nam quod scientia comprehendi potest, demonstrari potest: ars autem et prudentia in iis rebus versantur, quæ sese aliter possunt habere. Ne sapientia quidem harum rerum esse potest: sapientis enim est, nonnullarum rerum demonstrationem expedire posse. Si igitur nihil est, quo verum enunciemus, nunquam-

ἐπιστημη & σοφια are not principles of action for they are capable of demonstration. The τεχνη & φρονησις are excluded also because the principles of action as they are not capable of demonstration, so they are not liable to change

...cannot be a principle of action. for it is capable of demonstration ... will not admit it for they are conversant about things ... cannot be because even here demonstration is sometimes admissible.

δεχόμενα ἄλλως ἔχειν, ἐπιςήμη, καὶ φρόνησίς ἐςι, καὶ σοφία, καὶ νῦς, τύτων δὲ τριῶν μηθὲν ἐνδέχεται εἶναι· λέγω δὲ τρία, φρόνησιν, σοφίαν, ἐπιςήμην· [t]λείπεται νῦν εἶναι τῶν ἀρχῶν.

ΚΕΦ. ζ′.

ΤΗΝ δὲ σοφίαν ἐν ταῖς τέχναις, τοῖς ἀκριβεςάτοις τὰς τέχνας ἀποδίδομεν· οἷον Φειδίαν, λιθυργὸν σοφὸν, καὶ Πολύκλειτον, ἀνδριαντοποιόν· ἐνταῦθα μὲν ὖν ὐθὲν ἄλλο σημαίνοντες τὴν σοφίαν, ἢ ὅτι ἀρετὴ τέχνης ἐςίν. Εἶναι δέ τινας σοφὺς οἰόμεθα ὅλως· ὐ κατὰ μέρος, ὐδὲ ἄλλο τι [u]ἢ σοφὺς, ὥσπερ Ὅμηρός φησιν ἐν τῷ [x]Μαργίτῃ,

Τὸν δ᾽ ὔτ᾽ ἂρ σκαπτῆρα θεοὶ θέσαν, ὔτ᾽ ἀροτῆρα,
Οὔτ᾽ ἄλλως τι σοφόν.

Ὥςε δῆλον, ὅτι ἡ ἀκριβεςάτη ἂν τῶν ἐπιςημῶν εἴη ἡ σοφία. Δεῖ ἄρα τὸν σοφὸν μὴ μόνον τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν εἰδέναι, ἀλλὰ

[t] Λείπεται δὴ τὸν νῦν εἶναι γνῶσιν τῶν ἀρχῶν, καὶ τῦτό ἐςι νῦς, ᾧ τὰς ἀρχὰς γινώσκομεν τῆς ἐπιςήμης. *Andr.* [u] Ἢ deeſt El. et pleriſque editis. [x] Hujus poematis, quod non exſtat, mentionem facit Ariſtoteles in lib. περὶ ποιητικῆς, ubi ita ſcribit: ὁ γὰρ Μαργίτης ἀνάλογον ἔχει, ὥσπερ Ἰλιὰς καὶ Ὀδύσσεια πρὸς τὰς τραγῳδίας, ὕτω καὶ ὗτος πρὸς τὰς κωμῳδίας. Baſilius Magnus illud Pittaco aſcribit: et Clemens Alexandr. ςρώμ. λόγ. α′. videtur dubitare de ejus auctore. Archilochus vero, et Cratinus et Callimachus, ut obſervavit Euſtrat. illud Homeri fuiſſe teſtantur.

que mentiamur, tum in iis rebus, quæ non poſſunt aliter ſeſe habere, tum in iis, quæ poſſunt, præter ſcientiam, prudentiam, ſapientiam, et mentem ſeu intelligentiam; nullum autem ex his tribus, principiorum eſſe poteſt; (tria dico, prudentiam, ſapientiam, ſcientiam): relinquitur, ut mens ſit principiorum.

CAP. VII.

SAPIENTIAM autem in artibus, iis attribuimus, qui cujuſque artis ſunt periti ſſimi: ut Phidiam, ſapientem lapidum ſculptorem, Polycletum, ſapientem ſtatuarum fictorem dicimus: nihil hic aliud per ſapientiam, quam artis virtutem ſignificantes. Nonnullos autem univerſe ſapientes eſſe arbitramur: non ſingillatim, neque quidquam aliud, quam ſapientes: quemadmodum ait Homerus in Margite,

Hic neque foſſor erat, nec arator
munere divum,
Nec ſapiens ulla in re alia.

Quapropter perſpicuum eſt, ſcientiarum omnium limatiſſimam et abſolutiſſimam eſſe ſapientiam. Sapientem igitur oportet non ea ſolum intelligere, quæ ex principiis

καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς ἀληθεύειν. Ὥστ' εἴη ἂν ἡ σοφία νοῦς καὶ ἐπιστήμη, καὶ ὥσπερ κεφαλὴν ἔχουσα [y] ἐπιστήμη τῶν τιμιωτάτων· ἄτοπον γὰρ, εἴ τις τὴν ἐπιστήμην πολιτικὴν, ἢ τὴν φρόνησιν σπουδαιοτάτην οἴεται εἶναι, [z] εἰ μὴ τὸ ἄριστον τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἄνθρωπός ἐστιν. Εἰ δὴ [a] ὑγιεινὸν μὲν καὶ ἀγαθὸν ἕτερον ἀνθρώποις καὶ ἰχθύσι, τὸ δὲ λευκὸν καὶ εὐθὺ ταὐτὸ ἀεί· καὶ τὸ σοφὸν ταὐτὸ πάντες ἂν εἴποιεν, φρόνιμον δὲ ἕτερον· [b] τὸ γὰρ περὶ αὐτὸ ἕκαστα εὖ θεωροῦν, φαῖεν ἂν εἶναι

[y] Ἐπιστήμην N C. et quidam Editi. Veterem lectionem confirmat Andronicus, qui sic explicat : *καὶ οὕτως ἔσται ἐπιστήμη καὶ τιμιωτάτη, καθάπερ κεφαλὴν ἔχουσα τὰς ἀρχάς· ἐν γὰρ τῷ αὐτῆς λόγῳ, καὶ τὰ ἀποδεικτὰ καὶ αἱ ἀρχαὶ λαμβάνονται : eoque modo longe præstantissima erit scientia, ut quæ tanquam caput habeat principia ; in ejus enim definitione demonstrata conjunguntur et principia.* Hanc lectionem retinendam esse probat Victorius lib. xxxviii. c. 15. Var. Lect. et eam ita exponit : Sapientiam sc. ex mente et scientia compositam esse, et veluti caput habere ipsam mentem, cujus vi initia scientiarum percipiantur. Aliter vero legendum esse judicat Lambinus, qui sequentia de hoc loco habet : Sic emendavi, *ὥσπερ κεφαλὴν ἔχ.* quorum verborum hæc sententia est : et Scientia rationem seu proportionem capitis habens ad cæteros habitus, seu ad cæteras scientias. Atque ita videtur legisse Eustratius, cujus hæc verba sunt : *καὶ διὰ τοῦτο καὶ κεφαλῆς λόγον ἐν ταῖς ἐπιστήμαις ἐπέχει.* Est autem hoc loquendi genus apud Græcos usitatissimum, *ἔχει ὥσπερ κεφαλὴν, ἔχει ὥσπερ κέντρον*, id est, *rationem capitis obtinet, instar quasi puncti obtinet.* [z] Ab hac certe opinione abhorret Philosophus, qui hunc mundum æternum esse vult. Itaque ex ejus sententia, prudentia nequaquam potest esse præstantissima scientia, quia non versatur circa res optimas. [a] Eorum, quæ sunt, quædam qualia sunt, talia semper sunt, et talia dicuntur suapte vi, et sine ullo respectu ad aliud habito : ut color qui habet vim aspectus dissipandi, semper est album ; et recta semper est linea, quæ brevissima est inter duo puncta. Quædam alia sunt, quæ non dicuntur talia, nisi ex relatione quadam ad aliud, et sine ulla mutatione sui sæpe talia esse desinunt ; ut cibus, potus et somnus non dicuntur salubria, bona aut mala, nisi quatenus ad aliud pertinent, neque aut omnibus istiusmodi sunt, aut iisdem semper. Eadem *sapientiæ* et *prudentiæ* distinctio est. *Sapientia* enim versatur in iis rebus, quæ semper se eodem modo habent, neque usquam alio pertinent : at *prudentia* in eis, quæ pro temporum, locorum ac personarum varietate mutantur. Itaque *sapientiæ* decreta immutabilia sunt : at *prudens* sæpe consilium mutat. *Muret.* [b] Hujus loci, qui varie scri-

colliguntur, sed etiam in principiis versantem de iis vere loqui, vereque sentire. Itaque sapientiam dicere licebit esse tum mentem, tum scientiam ; ac scientiam quidem rerum honoratissimarum, quasi capitis instar obtinentem : absurda sit enim ejus sententia, qui scientiam civilem aut prudentiam, omnium optimam esse putet : nisi forte rerum omnium, quæ in mundo sunt, homo sit res una præstantissima. Quod si salubre ac bonum, aliud est hominibus, aliud piscibus ; album autem et rectum semper est idem : idem quoque semper esse dicent omnes id, quod sit sapientia præditum ; prudens, aliud et diversum : quod enim singulis in rebus, pro cujusque rei natura, præstan-

φρόνιμον, καὶ τούτῳ ἐπιτρέψειαν αὐτά. [c]Διὸ καὶ τῶν θηρίων ἔνια φρόνιμά φασιν εἶναι, ὅσα περὶ τὸν αὑτῶν βίον ἔχοντα φαίνεται δύναμιν προνοητικήν. [d]Φανερὸν δὲ, ὅτι οὐκ ἂν εἴη ἡ πολιτικὴ, καὶ ἡ σοφία, ἡ αὐτή· εἰ γὰρ τὴν περὶ τὰ ὠφέλιμα τὰ αὐτοῖς ἐροῦσι σοφίαν, πολλαὶ ἔσονται σοφίαι· οὐ γὰρ μία περὶ τὸ ἁπάντων ἀγαθὸν τῶν ζώων, ἀλλ' ἑτέρα περὶ ἕκαστον· εἰ μὴ καὶ ἰατρικὴ μία περὶ πάντων τῶν ὄντων. Εἰ δ', ὅτι βέλτιστον ἄνθρωπος τῶν ἄλλων ζώων, οὐδὲν διαφέρει· καὶ γὰρ ἀνθρώπου ἄλλα πολὺ θειότερα τὴν φύσιν, οἷον τὰ φανερώ-

bitur, ſententiam clarius videtur expreſſiſſe Andronicus: φρόνιμον δὲ οὐκ ἐπ' ἀνθρώπων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, τὸ θεωρεῖν ἕκαστον τὰ ἑαυτοῦ ἀγαθὰ καὶ πράττειν. Γρ. Τὸ γὰρ περὶ αὑτὸ ἕκ. in quibuſdam Editis: in aliis τὸ εὖ θεωροῦν. ita El. ἑαυτὸ pro αὑτὸ C C C. θεωρεῖν pro θεωροῦν Aret. Hæc ſunt Lambini verba de vera lectione: Exiſtimo de M. Antonii Mureti ſententia hunc locum eſſe corrigendum: non enim dubitat ille, quin vulgata omnium librorum ſcriptura ſit corrupta (quod ego dudum ſuſpicatus ſum) ſed ita corrupta tamen, ut ſine ulla arrogantiæ nota poſſit emendari. Nihil enim addens de ſuo, nihilque detrahens, ſed unam vocem duntaxat, culpa librariorum disjunctam ac divulſam, de integro conglutinans et conjungens, et ex illis duabus αὐτὸ ἕκαστα, unam faciens αὐτοέκαστα, emendat hoc modo: τὸ γὰρ περὶ αὐτοέκαστα τὸ εὖ θεωροῦν φαῖεν ἂν εἶν. quorum verborum ea eſt ſententia, quam in mea verſione expreſſi. Αὐτοέκαστα, igitur interpretatus ſum, *res ſingulas pro cujuſque natura*: ea enim mihi vis eſſe videtur hujus nominis. τὸ εὖ vero ſolus ex omnibus interpretibus integrum ſervavi, cum alii articulum τὸ omiſerint, reddidique Latine *actionis præſtantiam*. αὐτοέκαστα autem, vox eſt non ſolum Platonis, ut aliquando exiſtimavi, ſed et Iſocratis, et aliorum ſcriptorum. Vide quæ ſupra annotavimus de voce αὐτοέκαστον pag. 15. [c] Vide Metaph. lib. i. c. 1. [d] Ne quid diſſimulem valde ſuſpicor multas voces hoc loco temere adjectas: et ſi quis illa τῶν ζώων et τῶν ὄντων delenda cenſuerit, me quidem adſtipulatorem habebit, niſi forte alter alterius locum occupavit. *Muret.*

tiam ſeu bonitatem actionis perſpicit, id prudens eſſe dixerint, et eas res huic commiſerint. Itaque et beſtias quaſdam prudentes eſſe dicunt, nempe eas, quæ rerum ad vitam neceſſariarum providendarum facultatem habere videntur. Civilem autem ſcientiam non eſſe eandem, atque ſapientiam, minime obſcurum eſt: nam ſi ſapientiam dicent eſſe eam, quæ in ſuis cuique emolumentis comparandis ſit occupata, multæ reperientur ſapientiæ: non enim una eſt, quæ verſetur in omnium animantium bono, ſed in ſingulis alia atque alia: niſi forte de omnibus, quæ ſunt in rerum natura, etiam medicina una eſt. Neque vero quidquam ad rem attinet, quod homo reliquorum animalium quiddam ſit quam optimum: ſunt enim et alia homine multo diviniora natura: ut ea, quæ omnibus maxime ſunt in conſpectu, ex quibus hic mundus

the φρονιμος looks to the temporal interests of himself or country
the σοφος looks to those things which the great & wonderful have
no connection with or reference to human happiness

σοφια - νους - επιστημη are things most honourable in their nature

τατά γε, ἐξ ὧν ὁ κόσμος συνέστηκεν. Ἐκ δὴ τῶν εἰρημένων δῆλον, ὅτι ἡ σοφία ἐστὶ καὶ ἐπιστήμη, καὶ νοῦς τῶν τιμιωτάτων τῇ φύσει. Διὸ Ἀναξαγόραν, καὶ Θαλῆν, καὶ τοὺς τοιούτους, σοφοὺς μὲν, φρονίμους δ᾽ οὔ φασιν εἶναι, ὅταν ἴδωσιν ἀγνοοῦντας τὰ συμφέρονθ᾽ αὑτοῖς· καὶ περιττὰ μὲν, καὶ θαυμαστὰ, καὶ χαλεπὰ, καὶ δαιμόνια εἰδέναι αὐτούς φασιν, ἄχρηστα δ᾽, ὅτι οὐ τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ ζητοῦσιν. Ἡ δὲ φρόνησις περὶ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ περὶ ὧν ἐστι βουλεύσασθαι· τοῦ γὰρ φρονίμου μάλιστα τοῦτ᾽ ἔργον εἶναί φαμεν, τὸ εὖ βουλεύεσθαι. Βουλεύεται δ᾽ οὐθεὶς περὶ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἔχειν, οὐδ᾽ ὅσων μὴ τέλος τί ἐστι, καὶ τοῦτο πρακτὸν ἀγαθόν. Ὁ δὲ ἁπλῶς εὔβουλος, ὁ τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπῳ τῶν πρακτῶν στοχαστικὸς κατὰ λογισμόν. Οὐδ᾽ ἐστὶν ἡ φρόνησις τῶν καθόλου μόνον, ἀλλὰ δεῖ καὶ τὰ καθ᾽ ἕκαστα γνωρίζειν· πρακτικὴ γάρ· ἡ δὲ πρᾶξις περὶ τὰ καθ᾽ ἕκαστα. Διὸ καὶ ἔνιοι οὐκ εἰδότες, ἐνίων

φρονησις is not confined to general things for the φρονιμος is conversant about actions & actions about particular things & on this account some practically ignorant men, [illegible] with particular knowledge, are better qualified for the performance of some actions than those whose information is general

conflatus et coagmentatus est. Ex iis igitur, quæ diximus, perspicuum est, sapientiam esse earum rerum, quæ sunt honore dignissimæ natura, scientiam, et mentem sive intelligentiam. Quocirca Anaxagoram, Thaletem, cæterosque tales viros, sapientes quidem esse dicunt, prudentes vero nequaquam, cum videant eos, quæ sibi utilia sint, ignorare: atque eos fatentur recondita atque eximia quædam, et admirabilia, et difficilia, et divina tenere, sed inutilia: quia humana bona non quærunt. Prudentia vero in rebus humanis, iisque, de quibus consultari potest, versatur: prudentis enim hoc maxime proprium munus esse dicimus, bene consultare. De iis autem consultat nemo, quæ aliter sese habere non possunt: neque de iis, quorum non est finis aliquis, nempe bonum, quod in actionem veniat. Bonus autem consultator est absolute, qui id, quod homini est eorum, quæ in actionem veniunt, optimum, ratione consequi et explicare potest. Neque vero rerum universarum modo prudentia est, sed debent etiam ei esse notæ res singulares: ad agendum enim idonea est: in rebus singularibus autem omnis actio versatur. Itaque cum hic nonnulli inscii sunt ad agendum scientibus aptio-

As a person who knows how to bake bread & is ignorant of every other art is more qualified for that purpose than a person who thoroughly acquainted with every other art or science, is ignorant of that particular — better according to Aristotles own illustration

...axagoras & Thales passed their time in contemplating the works of creation & its physical causes & were σοφοί — ...icles & Alcibiades in studying the welfare of their state, the morals & happiness of their citizens & were φρονιμοι

εἰδότων πρακτικώτεροι, καὶ [f] ἐν τοῖς ἄλλοις οἱ ἔμπειροι· εἰ γὰρ εἰδείη, ὅτι τὰ κοῦφα [g] εὔπεπτα κρέα καὶ ὑγιεινὰ, ποῖα δὲ κοῦφα ἀγνοεῖ, οὐ ποιήσει ὑγίειαν· ἀλλ' ὁ εἰδὼς, ὅτι τὰ ὀρνίθεια κοῦφα καὶ ὑγιεινὰ, ποιήσει μᾶλλον. Ἡ δὲ Φρόνησις πρακτική· [h] ὥστε δεῖ ἄμφω ἔχειν, ἢ ταύτην μᾶλλον. Εἴη δ' ἄν τις καὶ ἐνταῦθα [i] ἀρχιτεκτονική.

ΚΕΦ. η΄.

ΕΣΤΙ δὲ καὶ ἡ πολιτικὴ, καὶ ἡ Φρόνησις, ἡ αὐτὴ μὲν ἕξις· τὸ μέντοι εἶναι οὐ τὸ αὐτὸ αὐταῖς. Τῆς δὲ περὶ πόλιν, ἡ μὲν ὡς ἀρχιτεκτονικὴ Φρόνησις, νομοθετικὴ, ἡ δὲ ὡς τὰ καθ' ἕκαστα, τὸ κοινὸν ἔχει ὄνομα, πολιτική· αὕτη δὲ πρακτικὴ, καὶ [k] βουλευτική· τὸ γὰρ ψήφισμα πρακτὸν, ὡς

[f] Ἐν τοῖς ἄλλοις *in aliis rebus* vertit Lambinus, minus recte. Vide Metaphys. lib. i. c. 1. [g] Εὔπεπτα habet El. [h] Ἐπεὶ τοίνυν ἡ φρόνησις πρακτική, καὶ ἄμφω ἔχειν ἀνάγκη, ἢ τὰ καθ' ἕκαστα μᾶλλον· μετὰ γὰρ τοῦ καθόλου μόνου οὐ δύναται εἶναι πρακτική. *Cum ergo in agendo occupetur prudentia, utrumque adesse illi oportet, magisque singularia; quia universalibus instructa tantum, ad agendum idonea esse non potest.* Andr. [i] Vide lib. i. cap. 2. [k] Βουλευτικὴ expungendum esse censet Muretus. Nobiscum facit Andronicus: πολιτικὴν δὲ λέγω τὴν πρακτικὴν καὶ βουλευτικὴν, ἥτις ἐστὶν περὶ τὰ ψηφίσματα καὶ τὰς πράξεις· τὰ γὰρ ψηφίσματα πρακτικά εἰσιν, οὐχ ὡς ἡ πρώτη φρόνησις ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, ἀλλ' ὡς ἡ ἐσχάτη, ἥτις καὶ κυρίως ἐστὶ πρακτική. *Civilem jam dico, quæ in agendo occupatur et consultando, quæque in decretis actionibusque versatur: ad actionem enim decreta quoque pertinent: non quemadmodum prima quidem, quam architectonicam dicimus, prudentia, sed quemadmodum extrema, quæ proprie quoque activa dicitur.*

That exercise to the well being of a state νομοθετικη. That to the advantage of a single individual is πολιτικη.

res et compositiores, tum inter alios ii, qui sunt usu periti: nam si quis sciat, carnes leves esse ad concoquendum faciles et salubres, leves autem quæ sint, ignoret, bonam valetudinem non efficiet: sed is potius efficiet, qui avium carnes scit esse leves et salubres. Prudentia autem in agendo posita est: danda igitur opera est, ut vel utramque cognitionem habeamus, vel hanc potius, quam illam. Erit autem hic quoque princeps quædam, et quasi familiam ducens cognitio.

CAP. VIII.

CIVILIS scientia autem, et prudentia sunt illæ quidem idem habitus; sed natura, qua sunt tamen, et essentia, non est eis eadem. Atque ejus scientiæ, quæ ad civitatem pertinet, altera pars est tanquam princeps et domina prudentia, quæ est legum scribendarum ratio et facultas; altera, quemadmodum singularia, communi nomine Civilis appellatur: cujus omnis opera, in agendo, et consultando consumitur: populi scitum enim sub actio-

...as well as prudence ... employed in action it is desirable to possess both kinds of knowledge (general & particular) ... if that can not be, the latter is more especially requisite

φρονησις: divided into οικονομικη (relative to individuals) νομοθετικη relative to acts of legislation) πολιτικη (relative to the general government) πολιτικη is subdivided into βουλευτικη – δικαστικη –

τὸ [1] ἔσχατον. Διὸ πολιτεύεσθαι τούτους μόνον λέγουσι· μόνοι γὰρ πράττουσιν οὗτοι, ὥσπερ οἱ χειροτέχναι. Δοκεῖ δὲ καὶ φρόνησις μάλιστ' εἶναι ἡ περὶ αὐτὸν καὶ ἕνα· καὶ ἔχει αὕτη τὸ κοινὸν ὄνομα, φρόνησις. Ἐκείνων δὲ, ἡ μὲν οἰκονομία, ἡ δὲ νομοθεσία, ἡ δὲ πολιτική· καὶ ταύτης ἡ μὲν βουλευτικὴ, ἡ δὲ δικαστική. Εἶδος μὲν οὖν τι ἂν εἴη [m] γνώσεως, [n] τὸ αὑτῷ εἰδέναι. Ἀλλ' ἔχει διαφορὰν πολλήν· καὶ δοκεῖ ὁ τὰ περὶ αὑτὸν εἰδὼς καὶ διατρίβων, φρόνιμος εἶναι· οἱ δὲ πολιτικοὶ, πολυπράγμονες. Διὸ καὶ Εὐριπίδης·

Πῶς δ' ἂν φρονοίην, ᾧ παρῆν ἀπραγμόνως
Ἐν τοῖσι πολλοῖς ἠριθμημένῳ στρατοῦ,
Ἴσον μετασχεῖν τῷ σοφωτάτῳ τύχης;
Τοὺς γὰρ περισσοὺς, καί τι πράσσοντας [o] πλέον, [p] Ζεὺς μισεῖ.

[1] Aliud eſt hoc loco ἔσχατον, *extremum*, aliud τέλος. Ἔσχατον enim intelligitur hic ab Ariſtotele aliquid ſingulare, quod ſenſu percipitur: quia et ab eo cognitio noſtra oritur ad univerſa progrediens, et ab univerſis profecta ad ſingularia deſinit. Jam quod τέλος nonnunquam *ultimum* et *extremum* nominavimus, in eo Ciceronem ſumus imitati: ſed id uno, aut altero loco duntaxat fecimus. Non enim me præterit, τὸ ἔσχατον, apud Ariſtotelem latius patere, quam τέλος: neque omne extremum finem eſſe, ſed id tantum, quod ſit optimum. *Lamb.* Poteſt etiam, ut obſervat Aquinas, τὸ ψήφισμα dici ἔσχατον, quia eſt applicatio legis univerſaliter poſitæ ad res ſingulares agendas. [m] Γρ. φρονήσεως, idque jam olim, ut annotat Euſtratius. *Caſaub.* [n] Γρ. τὰ αὑτοῦ. El. vero et Andr. τὸ τὰ αὑτῷ. [o] Poſt πλέον addit C C C. οὐκ ᾤετο φρονίμους. [p] Ζεὺς μισεῖ deeſt El. et ſane eſt a

nem venit, tanquam extremum. Itaque hos ſolos rempublicam adminiſtrare dicunt: hi enim ſoli, ut operarii quidam, in rebus gerendis verſantur. Ea autem etiam videtur eſſe prudentia maxime, qua ſibi quiſque, et uni proſpicit: et hæc communi nomine appellatur prudentia. Illarum autem alia rei familiaris tuendæ et procurandæ ratio, alia ſcientia legum ferendarum, alia civilis: atque hujus pars altera ad conſultandum pertinet, ad judicandum altera. Genus igitur quoddam cognitionis eſſe videatur, ſua ſcire, ſibique utilia. Verum de hoc ipſo magna eſt controverſia: ac videtur ſane is, qui ſua, quæque ad ſe pertinent, habet cognita, et in eis verſatur, prudens eſſe: at ii, qui ſe ad rempublicam contulerunt, multarum actionum ſtudio, rerumque alienarum cura diſtineri. Idcirco et Euripides:

Prudentem enim quis me putet mortalium,
Cui ſuppetebat abſque ullo negotio
In totius turba numerato exercitus
Sortem parem obtinere ſapientiſſimo?
Præſtantiores namque, et eos qui pluribus
Se rebus implicant, male odit Jupiter.

Ζητοῦσι γὰρ τὸ αὑτοῖς ἀγαθὸν, καὶ οἴονται τοῦτο δεῖν πράττειν. Ἐκ ταύτης οὖν τῆς δόξης ἐλήλυθε [q] τὸ τούτους φρονίμους εἶναι· καίτοι ἴσως οὐκ ἔστι τὸ ἑαυτοῦ [r] ἄνευ οἰκονομίας, οὐδ᾽ ἄνευ πολιτείας. Ἔτι δὲ [s] τὸ αὑτοῦ πῶς δεῖ διοικεῖν, ἄδηλον καὶ σκεπτέον. Σημεῖον δ᾽ ἐστὶ τοῦ [t] εἰρημένου, καὶ διότι γεωμετρικοὶ μὲν νέοι καὶ [u] μαθηματικοὶ γίνονται, καὶ σοφοὶ τὰ τοιαῦτα· φρόνιμος δ᾽ οὐ δοκεῖ γίνεσθαι. Αἴτιον δ᾽, ὅτι καὶ τῶν καθ᾽ ἕκαστά ἐστιν ἡ φρόνησις, ἃ γίνεται γνώριμα ἐξ ἐμπειρίας· νέος δ᾽ [x] ἔμπειρος οὐκ ἔστι· πλῆθος γὰρ χρόνου [y] ποιήσει τὴν ἐμπειρίαν. Ἐπεὶ καὶ τοῦτ᾽ ἄν τις σκέψαιτο, διὰ τί, [z] μαθητικὸς μὲν παῖς γένοιτ᾽ ἄν· σοφὸς δὲ ἢ φυσικὸς, οὔ. Ἢ ὅτι τὰ μὲν δι᾽ ἀφαιρέσεώς ἐστι· τῶν δ᾽, αἱ ἀρχαὶ, ἐξ ἐμπειρίας; καὶ τὰ μὲν οὐ πιστεύουσιν οἱ νέοι, ἀλλὰ λέγουσι· τῶν δὲ, τὸ τί ἐστιν οὐκ ἄδηλον. Ἔτι ἡ ἁμαρτία ἢ περὶ τὸ καθόλου

Lambino additum ex Plut. In margine autem El. leguntur ſequentia : λείπει τὸ, οὐκ ᾤετο φρόνιμος. [q] Τὸ περὶ τοὺς φρον. N C. Baſ. et Camot. quæ tamen deſiderantur in Ven. 1. [r] Εὖ ante ἄνευ inſerunt Baſ. et El. [s] Τὸ αὐτοῖς ἀγαθὸν C C C. Sed Baſ. et Elienſ. legunt τὰ αὑτοῦ pluraliter : poſterior etiam habet οἰκεῖν pro διοικεῖν. [t] Λεγομένου C C C. [u] Γρ. μαθητικοί. [x] Ἄπειρος N C. [y] Ποιεῖ C C C. et Baſ. Sic infra legunt βουλεύεσθαι pro βουλεύσασθαι. ποιεῖ itidem habet El. [z] Δὴ μαθηματικὸς Lamb. et El. a quo abeſt Παῖς.

Quærunt enim vulgo id, quod ſibi bono eſt, idque unum agere ſe arbitrantur oportere. Ex hac igitur opinione natum eſt, hos eſſe prudentes : atqui ſuum negotium noſſe atque agere, ſine rei familiaris reique publicæ cura, fortaſſe nemo poſſit. Præterea quomodo ſuum quiſque negotium gerere debeat, obſcurum eſt, et res eget conſideratione. Cujus rei hoc argumentum eſt, quod juvenes, et geometræ et mathematici, et talibus diſciplinis eruditi fiunt; prudentes non fiunt. Cauſa hæc eſt, quod etiam in rebus ſingularibus prudentia vertitur, quarum cognitio uſu comparatur : adoleſcens autem uſum rerum non habet, (quippe quem temporis longinquitas ſit allatura.) Nam hoc quoque conſideratione dignum eſt, quamobrem puer, mathematicus effici poſſit, ſapiens aut phyſicus non poſſit. An quod illa a materia divulſa ac ſegregata ſunt : horum principia ex uſu et experientia naſcuntur ? et quod his non aſſentiuntur, neque fidem habent juvenes, ſed ea dicunt tantum : quid ſint illa autem, non eſt obſcurum. Præterea quicquid in conſultando peccatur, vel ad res u-

ἐν τῷ βουλεύσασθαι, ἢ περὶ τὸ καθ' ἕκαστον· ἢ γὰρ ὅτι πάντα τὰ βαρύσταθμα ὕδατα, φαῦλα· ἢ ὅτι τοδὶ βαρύσταθμον. Ὅτι δ' ἡ φρόνησις οὐκ ἐπιστήμη, φανερόν· τοῦ γὰρ ἐσχάτου ἐστὶν, ὥσπερ εἴρηται· τὸ γὰρ πρακτὸν τοιοῦτον. [a] Ἀντίκειται μὲν δὴ τῷ νῷ· ὁ μὲν γὰρ νοῦς, τῶν ὅρων, ὧν οὐκ ἔστι λόγος· ἡ δὲ, τοῦ ἐσχάτου, [b] οὗ οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη, ἀλλ' αἴσθησις, οὐχ ἡ τῶν ἰδίων, ἀλλ' οἵᾳ αἰσθανόμεθα, ὅτι τὸ ἐν τοῖς [c] μαθηματικοῖς ἔσχατον, τρίγωνον· στήσεται γὰρ κἀκεῖ. Ἀλλ' αὕτη μᾶλλον αἴσθησις [d] ἡ φρόνησις· ἐκείνης δὲ ἄλλο εἶδος.

ΚΕΦ. Θ'.

ΤΟ ζητεῖν δὲ, καὶ τὸ βουλεύεσθαι διαφέρει· τὸ γὰρ βουλεύεσθαι, ζητεῖν τι ἐστί. Δεῖ δὲ [e] διαλαβεῖν καὶ περὶ εὐβουλίας, τί ἐστι, πότερον ἐπιστήμη τις, ἢ δόξα, ἢ εὐστοχία, ἢ ἄλλο τι γένος. Ἐπιστήμη μὲν δὴ οὐκ ἔστιν· οὐ γὰρ ζητοῦσι περὶ ὧν ἴσασιν· ἡ δ' εὐβουλία, βουλή τίς ἐστιν· ὁ δὲ [f] βου-

[a] Ἀντιληπτικὴ μὲν El. qui tamen Ἀντίκειται agnoſcit in marg. Γρ. etiam ἀπτικὴ et ἀπτικοί : quorum *poſteriorem* retinet N C. *priorem* vero C C C. et Baſ. [b] Οὗ deeſt Ven. 1. [c] Μαθητικοῖς N C. [d] Alii ἡ φρόνησις, ego deleo utrumque. *Mur.* [e] Λαβεῖν N C. [f] Βουλόμενος N C.

niverſas pertinet, vel ad ſingulares : nam vel omnes aquas graves eſſe inſalubres, vel hanc eſſe gravem. Prudentiam autem non eſſe ſcientiam, perſpicuum eſt : extremi enim eſt, ut dictum eſt : tale enim eſt id, quod ſub actionem venit. Menti igitur ſeu intelligentiæ opponitur : mens enim eorum terminorum eſt, quorum ratio afferri non poteſt : prudentia extremi, quod non ſcientia, ſed ſenſu percipitur, non illo, cui propriæ ſunt attributæ qualitates, quas ſentiat ; ſed eo, quo ſentimus hoc extremum in mathematicis, eſſe triangulum : nam illic quoque inſiſtit. Veruntamen prudentia ſenſus eſt potius : illius autem alia forma aliaque notio eſt.

CAP. IX.

QUÆRERE autem et conſultare inter ſe differunt : nam conſultare, aliquid quærere eſt. Sed etiam de bona conſultatione, quid ſit, diſtinctione adhibita videndum eſt, utrum ſcientia aliqua ſit, an opinio, an bona conjectura, an aliud quoddam genus. Ac primum ſane non eſt ſcientia : nam de iis, quæ ſciuntur, quæri non ſolet : at bona conſultatio, conſultatio

whether ευβουλια be επιστημη ευστοχια δοξα. not επιστημη. for men do not deliberate upon known or self-evident truths — not ευστοχια, because that is undigested by reason & immediate — but men are generally slow in consultation — quick in execution.

λευόμενος, ζητεῖ καὶ [g]λογίζεται. Ἀλλὰ μὴν, οὐδ' εὐστοχία· ἄνευ τε γὰρ λόγου, καὶ ταχύ τι ἡ εὐστοχία· βουλεύονται δὲ πολὺν χρόνον, καί φασι, πράττειν μὲν δεῖν ταχὺ τὰ [h]βουλευθέντα, βουλεύεσθαι δὲ βραδέως. Ἔτι, ἡ ἀγχίνοια ἕτερον, καὶ ἡ εὐβουλία· ἔστι δὲ εὐστοχία τις, ἡ ἀγχίνοια. Οὐδὲ δὴ δόξα, ἡ εὐβουλία οὐδεμία. Ἀλλ' ἐπεὶ, ὁ μὲν κακῶς βουλευόμενος, ἁμαρτάνει, ὁ δὲ εὖ, ὀρθῶς βουλεύεται· δῆλον ὅτι ὀρθότης τις ἡ εὐβουλία ἐστίν. Οὔτ' ἐπιστήμης δὲ, οὔτε δόξης· [i]ἐπιστήμης μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν ὀρθότης· οὐδὲ γὰρ [k]ἁμαρτία· δόξης δ' ὀρθότης, ἡ ἀλήθεια· ἅμα δὲ καὶ διώρισται ἤδη πᾶν οὗ δόξα ἐστίν. [l]Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἄνευ λόγου ἡ εὐβουλία· [m]διανοίας ἄρα λείπεται· αὕτη γὰρ οὔπω φάσις· καὶ γὰρ ἡ δόξα, οὐ ζήτησις, ἀλλὰ φάσις τις ἤδη. Ὁ δὲ βουλευόμενος, ἐάν τε εὖ, ἐάν τε κακῶς βουλεύηται, ζητεῖ τι,

quickness of mind — felicity of conjecture

It cannot be a correctness of science, for there is no error, there is nothing to correct.

[g] Ἐργάζεται N C. [h] Δόξαντα Baf. [i] Ἐπιστήμη C C C. male. [k] Ἁμαρτάνει N C. [l] Alii ἀλλὰ μή. [m] *Relinquitur ut ſit mentis. Perion.* Nec aliter fere Camer. ſed Euſtrat. recte vidit alium eſſe ſenſum horum verborum, quæ ſic explicat Andron. Ἡ μὲν εὐβουλία ζητεῖν ἐστιν, ἡ δόξα δὲ εὑρηκέναι· καθὸ καὶ τῆς διανοίας ἡ εὐβουλία λείπεται [*inferior eſt.*] Ἡ μὲν γὰρ διάνοια λόγος ἐστὶν ἀπηρτισμένος καὶ εὑρημένος μετὰ τῆς προσηκούσης αἰτίας· ἡ δὲ εὐβουλία ἐν τῇ ζητήσει ἔχει τὸ εἶναι.

eſt: qui autem aliqua de re conſultat, quærit et ratiocinatur. Jam vero neque conjectura eſſe poteſt: nam cum bona conjectura ſine ratione fiat, tum celere quiddam eſt: in conſultando autem multum temporis conſumitur; aiuntque id, de quo conſultaveris, celeriter eſſe agendum, ſed ſpiſſe lenteque conſultandum. Præterea aliud eſt ſagacitas, aliud bona conſultatio: ſagacitas autem bona conjectura quædam eſt. Neque vero ulla bona conſultatio, opinio eſt. Sed quoniam qui male conſultat, peccat: qui bene, recte conſultat: perſpicuum eſt, bonam conſultationem quoddam rectum eſſe. Sed neque ſcientiæ tamen, neque opinionis rectum eſt: ſcientiæ enim nullum eſt rectum; nam neque ejus eſt ulla pravitas: opinionis autem rectum eſt veritas; ſimulque id omne, cujus eſt opinio, deciſum jam ac tranſactum eſt. Sed neque ſine ratione bona conſultatio eſt: cogitatione igitur eſt inferior: hæc enim nondum enuntiatio eſt: nam et opinio, non quæſtio, ſed quædam jam enuntiatio eſt. At qui conſultat, ſive bene, ſive male conſultet, is quærit aliquid, et ra-

It is not δοξα, because δοξα looks to speculative truths — ευβουλια to facts — δοξα is an assertion, ευβουλια an enquiry

Ευβουλια is ορθοτης βουλης, but correctness may be taken in various senses – for the depraved or incontinent man may obtain his wishes upon deliberation (λογισμου) & hence his deliberation may have been correct, tho' his decision is of a great evil. Wherefore it [illegible] be necessary to add to the definition η αγαθου τευκτικη –

καὶ λογίζεται. Ἀλλὰ ὀρθότης τίς ἐστιν ἡ εὐβουλία, βουλῆς· διὸ ἡ βουλὴ ζητητέα πρῶτον τί, καὶ περὶ τί. Ἐπεὶ δὲ ἡ ὀρθότης πλεοναχῶς, δῆλον ὅτι οὐ πᾶσα· ὁ γὰρ ἀκρατὴς καὶ ὁ φαῦλος, ὃ [n] προτίθεται ἰδεῖν, ἐκ τοῦ λογισμοῦ τεύξεται· ὥστε ὀρθῶς ἔσται [o] βεβουλευμένος, [p] κακὸν δὲ [q] μέγα εἰληφώς. Δοκεῖ δὲ ἀγαθόν τι τὸ εὖ [r] βουλεύσασθαι· [s] ἡ γὰρ τοιαύτη ὀρθότης βουλῆς, εὐβουλία, ἡ ἀγαθοῦ τευκτική. Ἀλλ' ἔστι καὶ [t] τούτου ψευδεῖ συλλογισμῷ τυχεῖν· καὶ ὃ μὲν δεῖ ποιῆσαι, [u] τυχεῖν, δι' οὗ δέ, οὔ, ἀλλὰ ψευδῆ [x] τὸν μέσον ὅρον εἶναι. Ὥστ' οὐδ' αὐτή [y] πω εὐβουλία, καθ' ἣν, οὗ δεῖ μέν, τυγχάνει, οὐ μέντοι δι' οὗ ἔδει. Ἔτι, ἔστι πολὺν χρόνον βουλευόμενον τυχεῖν· τὸν δ', ταχύ. Οὐκοῦν οὐδ' ἐκείνη πω εὐβουλία· ἀλλ' ὀρθότης ἡ κατὰ τὸ ὠφέλιμον, καὶ οὗ δεῖ, [z] καὶ ὡς, καὶ ὅτε.

[n] Προτίθεται καὶ σκέψασθαι δεῖν N C. [o] Βουλευόμενος N C. [p] Κακὸς Baſ. [q] Μέγα ὑπειληφὼς C C C. ὑπ' εἰληφὼς N C. [r] Βεβουλεῦσθαι El. C C C. et Baſ. [s] Ἡ deeſt El. [t] Τοῦτο Baſ. minus recte. [u] El. poſt τυχεῖν addit τοῦτο· quod retinent etiam N C. et Ven. 1. Baſ. habet τοῦτο πῶς. [x] Τὸ El. [y] Πῶς C C C. [z] Καὶ ὡς δεῖ N C.

tiocinatur. Sed profecto bona conſultatio, rectum quoddam conſultationis eſt: ea propter quid ſit conſultatio, quærendum primo eſt, et in quo verſetur. Sed quoniam rectum multis modis dicitur: non omne rectum bonam conſultationem eſſe, perſpicuum eſt: incontinens enim et malus homo, quod ſibi propoſuerint ad inſpiciendum, ratiocinatione conſequentur: itaque recte conſultaſſe videbuntur, ſed magno malo accepto. At bene conſultare, bonum quoddam videtur eſſe: id enim conſultationis rectum, quod ad boni adeptionem valet, bona conſultatio eſt. Sed fieri poteſt, ut quis etiam ratiocinatione falſo concluſa bonum adipiſcatur: et id quidem, quod facto opus eſt, conſequatur, non autem qua ratione oporteat, ſed medius ratiocinationis terminus falſus ſit. Itaque ne ea quidem bona conſultatio eſt, qua conſequitur quidem aliquis quod oportet, ſed non qua ratione oportebat. Præterea contingere poteſt, ut alius diu, alius celeriter conſultando, id, quod vult, aſſequatur. Nondum igitur ne illa quidem bona conſultatio eſt: ſed id conſultationis rectum erit, quod ad utilitatem, et ad id, quod oportet, obtinendum, quo modo, et quo tempore obtineri debet, accommodatum eſt.

but even this addition is not sufficient for we may even have drawn a wrong inference & tho our object be correct, the process of reasoning may be faulty. We must therefore render the definition complete thus. ευβουλια ορθοτης κατα το ωφελιμον και ο δει και ως και οτε. Προς τι τελος [illegible] φρονησις αληθης υποληψις

ευβουλια is the attainment of an end
2nd the attainment of a good end
3rd the attainment of a good end with good means
4th The attainment of a good end with good means at a proper time

Ἔτι, ἐστὶ καὶ ἁπλῶς εὖ βεβουλεῦσθαι, καὶ πρός τι τέλος. Ἡ μὲν δὴ ἁπλῶς, ἡ πρὸς τὸ τέλος τὸ ἁπλῶς κατορθοῦσα· ἡ δέ τις, ἡ πρός τι τέλος. Εἰ δὴ τῶν φρονίμων τὸ εὖ βουλεύεσθαι, ἡ εὐβουλία εἴη ἂν ὀρθότης ἡ κατὰ τὸ συμφέρον πρὸς [a] τι τέλος, οὗ ἡ φρόνησις ἀληθὴς ὑπόληψίς [b] ἐστιν.

ΚΕΦ. ι'.

ΕΣΤΙ δὲ καὶ ἡ σύνεσις καὶ ἡ ἀσυνεσία, καθ' ἃς λέγομεν συνετοὺς καὶ ἀσυνετούς, οὔτε ὅλως τὸ αὐτὸ ἐπιστήμῃ, ἢ δόξῃ· [c] πάντες γὰρ ἂν ἦσαν συνετοί. Οὔτε τις μία τῶν κατὰ μέρος [d] ἐπιστημῶν, οἷον ἡ ἰατρική· (περὶ ὑγιεινῶν γὰρ [e] ἂν ἦν·) ἢ γεωμετρία· περὶ μεγέθη γάρ. Οὔτε γὰρ περὶ τῶν ἀεὶ ὄντων καὶ ἀκινήτων ἡ σύνεσίς ἐστιν, οὔτε περὶ τῶν γιγνομένων [f] ὁτουοῦν· ἀλλὰ περὶ ὧν ἀπορήσειεν ἄν τις, καὶ βουλεύσαιτο. Διὸ περὶ τὰ αὐτὰ μὲν τῇ φρονήσει ἐστίν· οὐκ ἔστι δὲ

[a] Τὸ C C C. et Baſ. [b] Deeſt N C. [c] Argyr. hoc amplius: *πάντες γὰρ ἂν εἰδότες, ἢ δοξάζοντες ἦσαν συνετοί*, quomodo facilior eſſet ſententia. *Mur.* [d] Ἐπιστημῶν, κατὰ μέρος N C. οἷον κατὰ μέρος Ven. 1. Οἷον ἡ ἰατρ. Baſ. [e] Ἂν ἦν deſunt El. [f] Ὁτουοῦν N C. et Baſ.

Præterea licet et abſolute bene conſultare, et ad certum aliquem finem conſultationem referre. Ac bona ſane conſultatio abſolute ea eſt, quæ propoſito ſibi abſoluto, et totius vitæ humanæ communi fine, bene procedit: quædam autem bona conſultatio eſt, quæ certum aliquem et proprium finem ſpectat. Quod ſi bene conſultare, prudentium eſt, bona conſultatio rectum quoddam conſultationis erit, ad utilitatem accommodatum, ad aliquem finem relatum, cujus ipſa prudentia eſt vera exiſtimatio.

CAP. X.

ΣΥΝΕΣΙΣ autem, hoc eſt, intelligentia, et *ἀσυνεσία*, hoc eſt, ſtultitia ſive tarditas, ex quibus intelligentes, et ſtulti nominantur: neque idem prorſus eſt, quod ſcientia, aut opinio: omnes enim eſſent intelligentes. Neque una aliqua ex ſcientiis ſingularibus (ut medicina: in cognitione enim rerum ſalubrium, aut in curanda valetudine verſaretur: aut geometria: nam in magnitudinibus eſſet occupata.) (Neque enim intelligentia earum rerum eſt, quæ ſemper ſunt, nunquamque moventur: neque ullius earum, quæ oriuntur: ſed, earum, de quibus dubitari, et conſultari poteſt.) Quapropter in iiſdem ſane rebus, in quibus et prudentia,

Quickness of comprehension is not the same with science or opinion. For thus it would apply equally to all men

[g]ταὐτὸν σύνεσις καὶ φρόνησις· [h]ἡ μὲν γὰρ φρόνησις, ἐπιτακτική ἐστι· τί γὰρ δεῖ πράττειν ἢ μή, τὸ τέλος αὐτῆς ἐστιν· ἡ δὲ ξύνεσις, κριτικὴ μόνον· [i]ταὐτὸ γὰρ ξύνεσις καὶ εὐξυνεσία· καὶ γὰρ οἱ συνετοὶ, καὶ εὐσύνετοι. Ἔστι δ', οὔτε τὸ ἔχειν τὴν φρόνησιν, οὔτε τὸ λαμβάνειν, ἡ σύνεσις· ἀλλ' ὥσπερ τὸ μανθάνειν λέγεται συνιέναι, ὅταν χρῆται τῇ ἐπιστήμῃ, οὕτως ἐν τῷ χρῆσθαι τῇ δόξῃ ἐπὶ τὸ κρίνειν περὶ τούτων, περὶ ὧν ἡ φρόνησίς ἐστιν, [k]ἄλλου λέγοντος, καὶ κρίνειν καλῶς· τὸ γὰρ εὖ τῷ καλῶς ταὐτό. Καὶ ἐντεῦθεν ἐλήλυθε τοὔνομα ἡ σύνεσις, καθ' ἣν εὐσύνετοι, ἐκ τῆς ἐν τῷ μανθάνειν· [l]λέγομεν γὰρ τὸ μανθάνειν, συνιέναι πολλάκις.

ΚΕΦ. ια'.

Η ΔΕ καλουμένη [1]γνώμη, καθ' ἣν εὐγνώμονας καὶ ἔχειν φαμὲν γνώμην, ἡ τοῦ ἐπιεικοῦς ἐστι κρίσις ὀρθή. Σημεῖον

[g] Τὸ αὐτὸ El. [h] Ἡ μὲν γὰρ φρόνησις desunt N C. [i] Ταὐτὸν N C. [k] Perionius, ἀλλ' οὐ λέγοντος, *Tacentibus nobis*, mendose omnino. [l] Λέγομεν γὰρ τὸ μανθάνειν desunt N C. facili Librarii lapsu propter geminam μανθάνειν. τὸ γὰρ El.
[1] Vide Magn. Moral. lib. ii. cap. 2.

versatur: sed tamen non est idem intelligentia, quod prudentia: habet enim vim quandam præcipiendi atque imperandi prudentia (nam propositus ei finis est, quid agendum sit, aut non agendum) intelligentia autem, judicandi solum: idem est enim intelligentia, quod εὐσυνεσία, id est, bona intelligentia: nam qui sunt intelligentes, iidem quoque sunt bene intelligentes. Intelligentia autem neque habere prudentiam est, neque consequi: sed ut is, qui discit, tum intelligere dicitur, cum scientia utitur: sic et cum quis opinione utitur, alio loquente, ad judicandum iis de rebus, de quibus prudentia judicat, et probe judicandum: bene enim et probe, idem sunt. Atque hinc natum est intelligentiæ nomen: ex qua bene intelligentes appellantur, ex ea scilicet, quæ est in discendo, intelligentia: sæpenumero enim discendi verbum pro eo, quod est intelligere, usurpamus.

CAP. XI.

EA autem quæ γνώμη, hoc est, sententia appellatur (ex qua quosdam εὐγνώμονας, id est, in sententia ferenda moderatos nominant, et γνώμην ἔχειν, hoc est, sententiæ dicendæ facultate præditos dicimus) est viri boni et moderati rectum judicium. Cujus rei hoc argumento est, quod

δεῖ· τὸν γὰρ ἐπιεικῆ [m] μάλιστά φαμεν εἶναι συγγνωμονικὸν, καὶ ἐπιεικὲς, τὸ ἔχειν περὶ ἔνια συγγνώμην. Ἡ δὲ συγγνώμη, γνώμη ἐστὶ κριτικὴ τοῦ ἐπιεικοῦς ὀρθή· ὀρθὴ δὲ, ἡ τοῦ ἀληθοῦς. Εἰσὶ δὲ πᾶσαι αἱ ἕξεις [n] αὗται εὐλόγως εἰς ταὐτὸ τείνουσαι· λέγομεν γὰρ γνώμην, καὶ σύνεσιν, καὶ φρόνησιν, καὶ νοῦν, ἐπὶ τοὺς αὐτοὺς ἐπιφέροντες γνώμην ἔχειν, καὶ νοῦν ἤδη, καὶ φρονίμους, καὶ συνετούς· πᾶσαι γὰρ αἱ δυνάμεις αὗται τῶν ἐσχάτων εἰσὶ καὶ τῶν [o] καθ᾽ ἕκαστον. Καὶ ἐν μὲν τῷ κριτικὸς εἶναι περὶ ὧν ὁ φρόνιμος, συνετὸς, καὶ εὐγνώμων, [p] ἢ συγγνώμων· τὰ γὰρ ἐπιεικῆ, κοινὰ τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων ἐστὶν ἐν τῷ πρὸς ἄλλον. Ἔστι δὲ τῶν καθ᾽ ἕκαστα καὶ τῶν ἐσχάτων, [q] ἅπαντα τὰ πρακτά· καὶ [r] γὰρ τὸν φρόνιμον δεῖ γινώσκειν αὐτά· καὶ ἡ σύνεσις, καὶ ἡ γνώμη περὶ τὰ

[m] Baſ. omittit μάλιστα. [n] El. N C. Baſ. et Ven. 1. omittunt αὗται. Andronicus hoc modo παραφράζει: πᾶσαι μὲν οὖν αἱ ἕξεις αἱ ἀληθευτικαὶ πρὸς τὸ αὐτὸ φέρουσι, καὶ τὰ αὐτὰ ἔχουσιν ὑποκείμενα, περὶ ἃ καταγίνονται. [o] Γρ. καθ᾽ ἕκαστα. [p] Ἢ συγγνώμων deeſt N C. Idem infra τινὰ habet pro κοινά. [q] Ἁπάντων N C. et Baſ. [r] Γὰρ deeſt Ven. 1. et Baſ.

virum æquum bonum ac moderatum, ad conſentiendum, id eſt, ad ignoſcendum promptum ac propenſum dicimus: et æquum bonum eſſe, in nonnullis delictis ſententiam, ſeu conſenſum accommodare, id eſt, ignoſcere, ac veniam dare. Atque hic conſenſus, id eſt, venia quæ datur errato, ſententia eſt ad judicandum ex æquo et bono apta, et recta: recta autem ea eſt, quæ hominis veri eſt. Merito autem hi omnes habitus eodem pertinent: nam ſententiam, intelligentiam, prudentiam, mentem ſanam ac vegetam iiſdem attribuentes, ſententiæ dicendæ facultate præditos eſſe, et mentis ſanitate præſtare, et prudentes et intelligentes dicimus: omnes enim hæ animi poteſtates ſunt extremorum et rerum ſingularium. Atque in eo quidem, quod aptus ſit ad judicandum iis de rebus, de quibus judicat prudens, ſpectatur homo συνετὸς ſive intelligens, et εὐγνώμων in ſententia ferenda moderatus, aut συγγνώμων ad conſentiendum, id eſt, ignoſcendum facilis et propenſus: æqua bona enim omnium virorum bonorum communia ſunt in ea re, quæ cum altero contrahitur. In ſingularium autem et extremorum numero habenda ſunt ea omnia, quæ ſub actionem veniunt: ea enim viro prudenti nota eſſe debent: intelligentia autem et ſententia in

πρακτά· ταῦτα δ' ἔσχατα. Καὶ ὁ νοῦς, τῶν ἐσχάτων ἐπ' ἀμφότερα· καὶ γὰρ τῶν πρώτων ὅρων, καὶ τῶν ἐσχάτων, νοῦς ἐστι, καὶ οὐ λόγος· ὁ μὲν κατὰ τὰς ἀποδείξεις, τῶν ἀκινήτων ὅρων καὶ πρώτων, ὁ δ' [s] ἐν ταῖς πρακτικαῖς, τοῦ ἐσχάτου καὶ ἐνδεχομένου καὶ τῆς ἑτέρας προτάσεως· ἀρχαὶ γὰρ [t] τοῦ οὗ ἕνεκα αὗται· ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα γὰρ τὸ καθόλου. Τούτων οὖν δεῖ ἔχειν αἴσθησιν· αὕτη δ' ἐστὶ νοῦς. Διὸ καὶ φυσικὰ δοκεῖ εἶναι ταῦτα· [u] καὶ φύσει, σοφὸς μὲν οὐδείς· γνώμην δ' ἔχει, καὶ σύνεσιν, καὶ νοῦν. Σημεῖον δ', ὅτι καὶ ταῖς ἡλικίαις οἰόμεθα ἀκολουθεῖν· καὶ ἥδε ἡ ἡλικία νοῦν ἔχει καὶ γνώμην, ὡς τῆς φύσεως αἰτίας οὔσης. Διὸ καὶ ἀρχὴ, καὶ τέλος, νοῦς· [x] ἐκ τούτων γὰρ αἱ ἀποδείξεις, καὶ περὶ τούτων. Ὥστε δεῖ προσέχειν τῶν ἐμπείρων καὶ πρεσβυτέρων ἢ φρονίμων ταῖς ἀναπο-

[s] Γρ. ἐν τοῖς πρακτικοῖς. Quidam codd. ἐν ταῖς πρακταῖς. N C. vero habet ἐν τοῖς πρακτοῖς. [t] Ven. 1. et Baſ. ſcribunt τῆς οὗ ἕνεκα, ſubaudito σκέψεως, aut ſimili. [u] Καὶ deeſt Ven. 1. et Baſ. [x] Ἔκ τε τούτων N C.

iis, quæ ſub actionem veniunt, verſantur, quæ ſunt extrema. Et mens extremorum eſt in utramque partem: eſt enim mens et primorum terminorum, id eſt, principiorum univerſalium, et extremorum, id eſt, ſingularium, non ratio: ea mens quidem, quæ in demonſtrationibus occupata eſt, immobilium et primorum terminorum; altera autem, quæ in artibus ad agendum utilibus verſatur, extremi, et ejus, quod eſſe, et non eſſe poteſt, et alius pronunciati: hæc enim pronunciatorum genera, ejus, cujus gratia res agitur, principia ſunt; nam ex ſingularibus oriuntur et conſtant univerſa. Singularium igitur ſenſu præditum eſſe oportet: at hic ſenſus, mens eſt. Quocirca videntur hæc etiam a natura nobis tributa: et cum ſapiens nemo ſit natura, tamen et ſententiæ dicendæ facultate præditus eſt, et eſt intelligens, et mentis ſanitate atque acumine valet quiſque natura. Cujus rei hoc argumentum eſt, quod hos habitus ætatum ſocios, et comites, et veluti aſſeclas eſſe arbitramur: itaque loqui ſolemus, hæc ætas mentis ſanitate atque acumine valet, et ſententiæ dicendæ facultate prædita eſt: perinde quaſi horum ſit effectrix et cauſa natura. Eandem quoque ob cauſam mens principium et finis eſt: ex his enim conſtant, et de his ſunt demonſtrationes.

e may consider the assertions of wise aged & experienced men as equal to demonstrations, for from the test of experience which they have derived they are able to examine the principles -

authority of wise men in contingent matter.

δείκτοις φάσεσι καὶ δόξαις, οὐχ ἧττον τῶν ἀποδείξεων· διὰ γὰρ τὸ ἔχειν ἐκ τῆς ἐμπειρίας ὄμμα, ὁρῶσι τὰς ἀρχάς. Τί μὲν οὖν ἐστιν ἡ σοφία, καὶ ἡ φρόνησις, καὶ περὶ τίνα τυγχάνει ἑκατέρα οὖσα, καὶ ὅτι ἄλλου τῆς ψυχῆς μορίου ἀρετὴ ἑκατέρα, εἴρηται.

ΚΕΦ. ιβ΄.

ΔΙΑΠΟΡΗΣΕΙΕ [1]δ᾽ ἄν τις περὶ αὐτῶν, τί χρήσιμοί εἰσιν· ἡ μὲν γὰρ σοφία οὐδὲν θεωρεῖ ἐξ ὧν ἔσται εὐδαίμων [y]ἄνθρωπος· οὐδεμιᾶς γάρ ἐστι [z]γενέσεως. Ἡ δὲ φρόνησις, τοῦτο μὲν [a]ἔχει· ἀλλὰ τίνος ἕνεκα δεῖ αὐτῆς, εἴ περ ἡ μὲν φρόνησίς ἐστιν, ἡ περὶ τὰ δίκαια, καὶ καλὰ, καὶ ἀγαθὰ ἀνθρώπῳ· ταῦτα δ᾽ ἐστὶν, ἃ τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρός ἐστι πράττειν; Οὐθὲν δὲ πρακτικώτεροι τῷ [b]εἰδέναι αὐτά ἐσμεν, εἴ περ ἕξεις αἱ ἀρεταί εἰσιν· ὥσπερ οὐδὲ τὰ ὑγιεινὰ, οὐδὲ τὰ εὐεκτικὰ, ὅσα μὴ τῷ ποιεῖν, ἀλλὰ τῷ ἀπὸ τῆς ἕξεως

the utility of σοφια & φρονησις is briefly examined & compared

Φρονησις executes the same duty respecting the utility in the attainment of happiness ευδαιμονια

[1] Vide Magn. Mor. lib. i. cap. 35. [y] Ὁ ἄνθρωπος N C. [z] Post γενέσεως inserit El. verba sequentia: καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ πράξεως θεωρητική. [a] Desunt usque ad ἀγαθὰ N C. [b] Ἰδέναι El.

Itaque uſu peritorum, et ſenum, aut prudentium pronunciatis, atque opinionibus, quæ demonſtrari non poſſunt, non minus, quam demonſtrationibus, attendendum atque obtemperandum eſt: nam quoniam uſu oculum quendam conſecuti ſunt, principia facile cernunt. Quid ſit igitur ſapientia, et prudentia, et in quibus utraque verſetur, et utramque non eſſe ejuſdem animi partis virtutem, dictum eſt.

CAP. XII.

SED quærat aliquis, quam utilitatem afferant: ſapientia enim nihil eorum conſiderat, quibus homo beatus ſit futurus: quia nullam ad rem, quæ oriatur, quæve agatur, utilis eſt. Prudentia autem habet hoc illa quidem, ſed quid ea opus eſt, ſiquidem prudentia eſt ea, quæ in rebus juſtis et honeſtis, hominique bonis atque utilibus occupata eſt: hæ autem res ſunt, quas adminiſtrare, atque agere viri boni eſt? Nihilo quoque ad agendum nos efficiet aptiores earum cognitio, ſiquidem virtutes habitus ſunt: quemadmodum neque earum rerum, quæ ad bonam valetudinem, aut ad bonam corporis conſtitutionem perti-

because it is the cause of no production

εἶναι λέγεται· οὐθὲν γὰρ [c]πρακτικώτεροι τῷ ἔχειν τὴν ἰατρικὴν [d]ἢ γυμναστικήν ἐσμεν. Εἰ δὲ μὴ τούτων χάριν φρόνιμον [e]θετέον, [f]ἀλλὰ τοῦ γενέσθαι, τοῖς οὖσι σπουδαίοις οὐθὲν ἂν εἴη χρήσιμος. Ἔτι δὲ, οὐδὲ τοῖς μὴ ἔχουσιν· οὐθὲν γὰρ [g]διοίσει αὐτοὺς ἔχειν, ἢ ἄλλοις ἔχουσι πείθεσθαι· ἱκανῶς τ' ἔχοι ἂν ἡμῖν, ὥσπερ καὶ περὶ τὴν ὑγίειαν· βουλόμενοι γὰρ ὑγιαίνειν, ὅμως οὐ μανθάνομεν ἰατρικήν. Πρὸς δὲ τούτοις, ἄτοπον ἂν εἶναι δόξειεν, εἰ χείρων τῆς σοφίας οὖσα, κυριωτέρα αὐτῆς ἔσται· ἡ γὰρ ποιοῦσα, ἄρχει, καὶ ἐπιτάττει περὶ ἕκαστον. Περὶ [h]δὴ τούτων λεκτέον· [i]νῦν μὲν γὰρ ἠπόρηται περὶ αὐτῶν μόνον. Πρῶτον μὲν οὖν [k]λέγομεν, ὅτι καθ' αὑτὰς ἀναγκαῖον αἱρετὰς αὐτὰς εἶναι, ἀρετάς [l]γ' οὔσας [m]ἑκατέραν ἑκατέρου μορίου· καὶ εἰ μὴ ποιοῦσι μηδὲν, μηδ' ἑτέρα αὐτῶν. Ἔπειτα καὶ ποιοῦσι μὲν, οὐχ ὡς [n]ἰατρικὴ δὲ

[c] Πρακτικώτερον N C. [d] Καὶ N C. et El. [e] Ῥητέον ſupra lineam El.
[f] Ἀλλὰ καὶ Ven. 1. et Baſ. [g] Διοισεῖν αὐτὰς N C. [h] Δὲ Ven. 1. et Baſ.
[i] Omnia deſunt uſque ad ἀναγκαῖον N C. [k] Λέγωμεν El. [l] Γε deeſt N C.
[m] Ἑκατέρας Baſ. et Ven. 1. [n] Reliqua deſunt uſque ad οὖσα τῆς N C.

nent, quæcunque ita dicuntur, non quod efficiendi vim habeant, ſed quod ab habitu proficiſcantur: nihilo enim ad agendum aptiores ſumus, quod medicinam, aut artem exercendorum corporum teneamus. Quod ſi non propter has cauſas prudens ſtatuendus eſt, ſed ut probi efficiamur: certe iis, qui jam probi ſunt, nihil profutura prudentia eſt. Præterea nec iis, qui virtute præditi non ſunt: nihil enim refert utrum ipſi prudentes ſint, an prudentibus obtemperent: hoc enim ſatis fuerit, quamadmodum ſatis eſt in valetudine curanda: nam tametſi valere velimus, non tamen medicinam diſcimus. Præterea abſurdum eſſe videatur, prudentiam, majorem, quam ſapientiam, dominatum obtinere, cum ea ſit deterior: nam ea quæ efficit, in unaquaque re agenda præeſt atque imperat. De his igitur nunc dicendum eſt: adhuc enim de iis duntaxat quæſivimus. Ac primum quidem dicimus, eas virtutes per ſe neceſſario eſſe optabiles et expetendas, cum utraque utriuſque partis animi virtus ſit, etiamſi neutra earum quidquam efficiat. Deinde efficiunt illæ quidem, veruntamen non ut valetudinem medicina, ſed ut valetudo, ſic ſapi-

...is by some objected with regard to Φρονησιο. That if it be necessary to happiness, it will be so either to the Virtuous or Vicious; it is profitless for the Virtuous because their actions cannot be improved, for the Vicious because they may conform themselves to the actions without the aid of an internal monitor —

ὑγίειαν, ἀλλ' ὡς [o] ἡ ὑγίεια, οὕτως ἡ σοφία, εὐδαιμονίαν· μέρος γὰρ οὖσα τῆς ὅλης ἀρετῆς, τῷ ἔχεσθαι ποιεῖ καὶ τῷ ἐνεργεῖν εὐδαίμονα. Ἔτι, τὸ ἔργον ἀποτελεῖται κατά τε τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἠθικὴν ἀρετήν· ἡ μὲν γὰρ ἀρετὴ, τὸν σκοπὸν ποιεῖ ὀρθόν· ἡ δὲ φρόνησις, τὰ πρὸς τοῦτον. Τοῦ δὲ τετάρτου μορίου τῆς ψυχῆς οὐκ ἔστιν ἀρετὴ τοιαύτη, τοῦ θρεπτικοῦ· οὐθὲν γὰρ ἐπ' αὐτῷ [p] πράττειν, ἢ μὴ [q] πράττειν. Περὶ δὲ τοῦ μηδὲν εἶναι πρακτικωτέρους διὰ τὴν φρόνησιν, τῶν καλῶν καὶ δικαίων, μικρὸν ἄνωθεν ἀρκτέον, λαβόντας ἀρχὴν ταύτην. Ὥσπερ γὰρ καὶ τὰ δίκαια λέγομεν πράττοντάς τινας οὔπω δικαίους εἶναι, οἷον τοὺς τὰ ὑπὸ τῶν νόμων τεταγμένα ποιοῦντας, ἢ ἄκοντας, ἢ δι' ἄγνοιαν, ἢ δι' ἕτερόν τι, καὶ μὴ [r] δι' αὐτά· καίτοι πράττουσί γε ἃ δεῖ, καὶ ὅσα χρὴ τὸν σπουδαῖον· οὕτως, ὡς ἔοικεν, ἐστὶ τό πως ἔχοντα πράττειν ἕκαστα, ὥστ' εἶναι ἀγαθόν· λέγω δ', οἷον, διὰ προαίρεσιν, καὶ αὐτῶν ἕνεκα τῶν

In this he answers the objections respecting the utility of Φρονησιο by showing that no perfect Virtue can exist without it, for ηθικη αρε[τη] renders the aim correct, Φρονησιο the means —

He pursues the subject respecting the efficacy of Φρονησιο in human ... he says that if a man adhere to the rules of justice & equity ever so strictly, that unless his justice be correct, he is not worthy any praise

[o] Τὰ ὑγιεινὰ exemplar Germanicum: et ita legiffe videtur D. Thomas. Ego tamen deleo. *Muret.* Poft ὑγίεια in Baf. et Ven. 1. additur τὰ ὑγιεινά. [p] Bafilienfis finite legit πράττει, in utroque commate. [q] In Elienfi poft μὴ πράττειν legas ἀλλὰ τῆς φύσεως δηλονότι: quod Scholion eft. [r] Δι' αὐτὰ ταῦτα El.

entia vitam beatam: nam cum fit pars univerfæ virtutis, eo quod ineft ut habitus, et quod fuo munere fungitur, beatum facit. Præterea ex prudentia, atque ex ea virtute, quæ ad mores pertinet, opus abfolvitur: virtus enim fcopum, qui proponitur agenti, rectum efficit; prudentia vero ea, quæ ad fcopum referuntur, et quæ conducunt. Quartæ autem animi partis, in qua vis ineft alendi, nulla talis virtus eft: non eft enim in ea pofitum, ut agamus, vel non agamus. Sed quod fupra objectum eft, nihilo nos aptiores ad res honeftas et juftas a prudentia effici, paulo altius nobis hujus rei repetendum principium eft, hinc ordientibus. Quemadmodum enim quofdam, qui res juftas agunt, nondum juftos effe dicimus, ut qui ea, quæ legibus conftituta et præfcripta funt, faciunt vel inviti, vel ignorantia, vel propter aliud quippiam, non propter ipfa; (atqui agunt ea, quæ funt agenda, et quæ virum bonum oportet agere:) fic par eft, ut videtur, unumquemque certo quodam modo affectum quidque agere, ut fit bonus: dico autem, verbi gratia, propterea quod tale confilium ceperit,

πραττομένων. Τὴν μὲν οὖν προαίρεσιν ὀρθὴν ποιεῖ ἡ ἀρετή· τὸ δ᾽ ὅσα ἐκείνης ἕνεκα πέφυκε πράττεσθαι, οὐκ ἔστι τῆς ἀρετῆς, ἀλλ᾽ ἑτέρας δυνάμεως. Λεκτέον δ᾽ [t] ἐπιστήσασι σαφέστερον περὶ αὐτῶν. Ἔστι [u] δή τις δύναμις, ἣν καλοῦσι δεινότητα· αὕτη δέ ἐστι τοιαύτη, [x] ὥστε τὰ πρὸς τὸν ὑποτεθέντα σκοπὸν συντείνοντα, δύνασθαι ταῦτα πράττειν καὶ τυγχάνειν αὐτῶν. Ἂν μὲν οὖν ὁ σκοπὸς ᾖ καλὸς, ἐπαινετή ἐστιν· ἂν δὲ φαῦλος, πανουργία· διὸ καὶ τοὺς φρονίμους, δεινοὺς, καὶ [y] οὐ πανούργους φαμὲν εἶναι. Ἔστι δὲ ἡ φρόνησις, οὐχ ἡ δύναμις, ἀλλ᾽ οὐκ ἄνευ τῆς δυνάμεως ταύτης. Ἡ δ᾽ ἕξις τῷ ὄμματι τούτῳ γίνεται τῆς ψυχῆς, οὐκ ἄνευ ἀρετῆς, ὡς εἴρηταί τε, καὶ ἔστι δῆλον· [z] οἱ γὰρ συλλογισμοὶ τῶν πρακτῶν ἀρχὴν ἔχοντές εἰσιν· ἐπειδὴ τοιόνδε τὸ τέλος, καὶ τὸ ἄριστον, ὅτι δή ποτε ὄν.

[s] Τὰ δὲ ὅσα El. [t] *Attente considerantibus:* ut de *Mundo* ἐπιστήσαντες τούτοις, Polyb. δεῖ δὲ ἐπιμελέστερον ἐπιστῆσαι περὶ τῶν τοιούτων. Hanc vocem omisere Argyrop. Perion. Lambinus; Vetus Interp. et Aretinus male verterunt *scientibus:* non est autem ab ἐπίσταμαι, sed ab ἐφίστημι. Plin. lib. vi. Epist. 31. ἐπίστασθε, quid facere debeamus, id est, attente et diligenter considerate. *Mur.* [u] Δή τις abest ab Eliensi. [x] Ὡς τὰ NC. [y] Omittit οὐ ante πανούργους El. ut et Bas. Ven. 1. et NC. [z] Nulla est hoc loco in omnibus Græcis exemplaribus lectionis varietas, nullum scripturæ vitium: tantummodo vitiosa interpunctio est. Nam id interpunctum, quod verbo, εἰσὶ, posteriore loco appingitur, abradendum est, et quæ sequuntur, uno spiritu sunt legenda, hoc modo: οἱ γὰρ συλλογισμοὶ τῶν πρακτῶν ἀρχὴν ἔχοντες, εἰσὶν, ἐπειδὴ τοιόνδε τὸ τέλος. *Lamb.*

et earum rerum, quæ aguntur, causa. Consilium igitur rectum virtus efficit: ea autem dispicere, quæ illius causa agi consueverunt, hoc non virtutis, sed cujusdam alterius facultatis manus est. De quibus accuratius et planius est dicendum. Est igitur vis, seu potestas quædam, quam Solertiam vocant: hæc autem ejusmodi est, ut ea, quæ ad scopum propositum pertinent, agere et consequi possit. Ac si scopus quidem honestus sit, laudabilis: sin malus ac turpis, Versutia est nominanda: proinde et prudentes et versutos dicimus δεινοὺς, hoc est, solertes. Prudentia porro non est hæc potestas, sed tamen non sine hac potestate. Habitus autem huic quasi animi oculo ingeneratur, non sine virtute, ut et dictum est, et perspicuum est: ratiocinationes enim eæ, quæ rerum sub actionem venientium principium continent, eo sunt, eoque valent, quod finis talis est, et quod est optimum bonorum, quodcunque illud tandem sit. Esto enim, verbi gratia, aliquid forte fortuna

Ἔςω γὰρ λόγου χάριν τὸ τυχόν· τοῦτο δ᾽, εἰ μὴ τῷ ἀγαθῷ, οὐ φαίνεται· διαςρέφει γὰρ ἡ μοχθηρία, καὶ διαψεύδεσθαι ποιεῖ περὶ τὰς πρακτικὰς ἀρχάς. Ὥςε φανερὸν, ὅτι ἀδύνατον φρόνιμον εἶναι, μὴ ὄντα ἀγαθόν.

ΚΕΦ. ιγ'.

ΣΚΕΠΤΕΟΝ [a] δὴ πάλιν καὶ περὶ ἀρετῆς. [b] Καὶ γὰρ ἡ ἀρετὴ παραπλησίως ἔχει, ὡς ἡ φρόνησις πρὸς τὴν δεινότητα, οὐ [c] ταὐτὸν μὲν, ὅμοιον δέ· οὕτω [d] καὶ ἡ φυσικὴ ἀρετὴ πρὸς τὴν κυρίαν. [e] Πᾶσι γὰρ δοκεῖ ἕκαςα τῶν [f] ἠθῶν ὑπάρχειν φύσει πως· καὶ γὰρ δίκαιοι, καὶ σωφρονικοὶ, καὶ ἀνδρεῖοι, καὶ τἄλλα ἔχομεν εὐθὺς ἐκ γενετῆς. [g] Ἀλλ᾽ ὅμως ζητοῦμεν ἕτερόν τι, τὸ κυρίως ἀγαθὸν εἶναι, καὶ τὰ τοιαῦτα [h] ἄλλον τρόπον

[a] Δὴ abeſt ab El. [b] Καὶ γὰρ ἡ ἀρετὴ deſunt N C. ſed perperam. Andronicus hoc modo legit et explicat: Καὶ γὰρ ὡς ἔχει ἡ φρόνησις πρὸς τὴν δεινότητα, οὐ ταὐτὸν μὲν, ὅμοιον δέ· καὶ γὰρ ἡ μὲν δεινότης φυσική ἐςιν ἐπιτηδειότης [promptitudo] τῆς ψυχῆς, ἡ δὲ φρόνησις, ἀρετή ἐςι τῆς τοιαύτης ἐπιτηδειότητος· οὕτω καὶ ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ πρὸς τὴν φυσικὴν ἀρετὴν ἔχει. [c] Ταὐτὸ N C. [d] Καὶ deeſt N C. [e] Quod ait Auctor arbitrari fere omnes, quod cunctis naturaliter ſint mores ſui inſiti, et addit πῶς, id eſt, *quodammodo*; ἤθη ſcilicet ea vocat, quæ ſpectantur in ſingulis conditionibus, ordinibus, ætate denique et ſextu: ut liberi, ſervi, militis, lenonis, honorati, privati, ſenioris, junioris, matrisfamilias, meretricis, virginis. Latini *Perſonas* vocant. Et inde ἠθοποιΐα καὶ ἠθολογία facta eſt. Atque Plato planius aliquanto hoc in vii. Legum expoſuit, his verbis: κυριώτατον γὰρ οὖν ἐμφύεται πᾶσι τότε τὸ πᾶν ἦθος διὰ ἔθος. Illud ipſum enim ait, ad quem natura unumquemque veluti effinxerit, tunc proprie ingenerari, cum uſu et exercitatione perficiatur. *Camer.* [f] Ἠθικῶν legit El. Sed melius Andron. τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν ἑκάςη. [g] Ἀλλ᾽ ὅμως ζητοῦμεν ἕτερόν τι, νομίζοντες οὐ ταύτας εἶναι τὰς κυρίως ἀρετάς. Sic explanat Andronicus. El. habet ἐκ γενετῆς καὶ ζητοῦμεν. [h] Pro ἄλλον τρόπον Ven. 1. et Baſ. habent adverbium ἄλλως. *Sylburg.*

oblatum: hoc autem non niſi viro bono apparet: pervertit enim et depravat judicium rationis vitioſitas, efficitque ut de principiis ad agendum aptis falſum judicemus. Ex quo perſpici poteſt, fieri non poſſe, ut quis ſit prudens, quin idem ſit vir bonus.

CAP. XIII.

RURSUS igitur nobis de virtute videndum eſt. Nam ut prudentia ſolertiæ ſimilis eſt, non eadem: ſic et virtus ea, quæ proprie et præcipue virtus eſt, cum virtute naturali comparatur. Singuli enim mores in omnibus hominibus quodammodo videntur ineſſe natura: namque ad juſtitiam, temperantiam, fortitudinem, cæteraſque virtutes, apti atque habiles ſumus, cum primum naſcimur. Sed tamen aliud quiddam, quod proprie bonum ſit, requiri-

ὑπάρχειν· [l] καὶ γὰρ παισὶ καὶ θηρίοις αἱ φυσικαὶ ὑπάρχουσιν ἕξεις· ἀλλ' ἄνευ νοῦ βλαβεραὶ φαίνονται οὖσαι. Πλὴν τοσοῦτον ἔοικεν ὁρᾶσθαι, ὅτι ὥσπερ [k] σώματι ἰσχυρῷ [l] ἄνευ ὄψεως κινουμένῳ συμβαίνει σφάλλεσθαι ἰσχυρῶς, διὰ τὸ μὴ [m] ἔχειν ὄψιν, [n] οὕτω καὶ ἐνταῦθα· ἐὰν δὲ λάβῃ νοῦν, ἐν τῷ πράττειν [o] διαφέρει. Ἡ δ' ἕξις ὁμοία [p] οὖσα, τότ' ἔσται κυρίως ἀρετή. Ὥστε καθάπερ ἐπὶ τοῦ δοξαστικοῦ, δύο ἐστὶν εἴδη, δεινότης καὶ φρόνησις· [q] οὕτως ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ, δύο ἐστὶ, τὸ μὲν ἀρετὴ φυσι-

[i] Αὗται γὰρ [ἀρεταὶ φυσικαὶ] καὶ παισὶ καὶ θηρίοις ὑπάρχουσαι, βλαβεραὶ γίνονται ἐνίοτε, διὰ τὸ ἄνευ νοῦ προσεῖναι· καὶ καθάπερ σώματι ἰσχυρῷ κινουμένῳ συμβαίνει σφάλλεσθαι ἰσχυρῶς, ὅταν ἄνευ ὄψεως κινῆται, οὕτω καὶ τὰς τοιαύτας ἕξεις ἄνευ νοῦ πονηρὰς εἶναι συμβαίνει, μετὰ δὲ νοῦ ἀγαθάς· αἳ καὶ ἀρεταὶ κυρίως καλοῦνται. *Andr.* [k] Ἐν σώματι Ven. 1. Baf. et N C. [l] Illuftri eft Auctor fimilitudine ufus, cujus exemplum effe poteft imago Polyphemi cæci, effoffo oculo ab Ulyffe, qui caput allidit ad rupes apud Euripidem, dum comprehendere vult in antro Ulyffem. Hujus fimilem dixit quidam effe rem Macedonicam mortuo Alexandro: τὴν ἐκείνην ἐμπλανωμένην ἑαυτῇ καὶ περιπίπτουσαν, ut Plutarchus ait. *Camerarius.* [m] Εἶναι N C. [n] Οὕτω καὶ ἐνταῦθα, id eft, *Sic et hic.* In omnibus libris impreffis, quos quidem viderim, ea eft interpunctio, quam expofui. Euftratius autem lectionem aliter interpunctam proponit, hujufmodi: οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἐὰν λάβῃ νοῦν, ut hæc conjuncte legantur, quæ membratim legebantur. Verum cum hæc Lectio, quam fecuti fumus, tot librorum fide ac teftimonio confirmetur, habeatque fententiam, non folum probabilem et confentaneam, verum etiam apertam: non putavi mihi ab ea temere effe difcedendum. *Lambinus.* [o] Scio apud Græcos διαφέρειν valere *differre, intereffe*; fed valet quoque *antecellere, præftare.* Ifocrat de Helena: ἣ καὶ τῷ γένει, καὶ τῷ κάλλει, καὶ τῇ δόξῃ, πολὺ διήνεγκε. Idem περὶ εἰρήνης· τοσοῦτον ἀνοίᾳ διήνεγκε πάντων ἀνθρώπων. Ariftot. vii. Polit. εἰ εἴησαν τοσοῦτον διαφέροντες οἱ ἕτεροι τῶν ἄλλων, ὅσον ἡγούμεθα τοὺς Ἥρωας τῶν ἀνθρώπων διαφέρειν. Atque hanc proximam hujus verbi fignificationem magis convenire huic loco exiftimavi. (D. Thomas quidem, cui vix Linguæ Græcæ Elementa fuerunt cognita, et qui Interpretatione ufus eft pæne barbara,) fic explicat, hifque fere verbis utitur: *multum differt excellentia bonitatis.* Idem. [p] Poft οὖσα addit Elienfis τῇ δεινότητι. [q] Inter οὕτως et ἐπὶ Elienfis inferit καί.

mus, et virtutes ejufmodi aliter in nobis ineffe volumus: in pueris enim et beftiis naturales infunt habitus: fed fine mente detrimentum videntur afferre. Atque hoc ex fimilitudine corporis humani perfpici poteft: nam ut robufto et valido corpori, quod fine videndi fenfu movetur, graves offenfiones accidunt, propterea quod videndi fenfu careat; fic fe res habet in iis animi bonis, quæ a natura tribuuntur: quod fi mentem adepta fuerint, incredibile eft quanto in agendo cæteris antecellant. Habitus autem cum fimilis illis exftiterit, tunc proprie virtus erit. Itaque quemadmodum in ea parte animi, quæ ad opinandum valet, duæ funt formæ, folertia et prudentia; ita et in ea, quæ moribus attributa eft, duæ, quarum al-

...tes in his opinion was been wrong in as much as he stated that all Virtues were φρονησεις" but right in as much as no Virtue can exist without it." & this is proved by the universally allowed definition of Virtue ἑξις κατα τον ορθον λογον. Which ορθον is in other words κατα τον φρονησεως λογον. ἡ μετα ορθου λογου.

κὴ, τὸ δ' ἡ κυρία· καὶ τούτων, ἡ κυρία οὐ γίνεται ἄνευ φρονήσεως. Διόπερ φασὶ, [r] πάσας τὰς [s] ἀρετὰς φρονήσεις εἶναι. Καὶ Σωκράτης, τῇ μὲν, ὀρθῶς ἐζήτει· τῇ δ', ἡμάρτανεν· ὅτι μὲν γὰρ φρονήσεις ᾤετο εἶναι πάσας τὰς ἀρετὰς, ἡμάρτανεν· ὅτι δ' οὐκ ἄνευ φρονήσεως, καλῶς ἔλεγε. Σημεῖον δέ· καὶ γὰρ νῦν πάντες, ὅταν ὁρίζωνται τὴν ἀρετὴν, προστιθέασι τὴν ἕξιν, εἰπόντες καὶ πρὸς ἅ ἐστι, τὴν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον· ὀρθὸς δ' [t] ὁ κατὰ τὴν φρόνησιν. Ἐοίκασι [u] δὴ μαντεύεσθαί πως ἅπαντες, ὅτι ἡ τοιαύτη ἕξις, ἀρετή ἐστιν ἡ κατὰ τὴν φρόνησιν. [x] Δεῖ δὴ μικρὸν μεταβῆναι· [y] οὐ γὰρ μόνον ἡ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, [z] ἀλλὰ καὶ ἡ μετὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἕξις, ἀρετή ἐστιν. Ὀρθὸς δὲ λόγος περὶ τῶν τοιούτων, ἡ φρόνησίς ἐστι. Σωκράτης μὲν οὖν λόγους τὰς ἀρετὰς ᾤετο εἶναι· ἐπιστήμας γὰρ εἶναι πά-

[r] Τινὰς πάσας κ. τ. λ. El. Forte pro τινὲς, ut vera lectio ſit hujuſmodi: Διόπερ φασί τινες, i. e. *Quapropter nonnulli omnibus virtutibus tribuunt nomen prudentiæ*: inter quos princeps erat Socrates. Vide Platonem in Menone. Et Euſtratius et Joach. Camerarius Socratem defendere conantur, ſed opera inani. [s] Verba inter ἀρετὰς et ἡμάρτανεν abſunt a N C. ſed perperam. [t] Ὁ κατὰ τὴν φρόνησιν, i. e. *ea* [ratio] *quæ prudentiæ congruit*. Lambin. [u] Δὲ El. [x] Δεῖ δὲ μικρὸν μεταβῆναι, poteſt non incommode converti, *verum abſcedere quoque paululum oportet*. Camer. Sed brevius et planius Andronicus: Ἔτι δὲ οὐ μόνον, et quæ ſequuntur. [y] Ἔσται γὰρ οὐ El. [z] Ven. 1. Baſ. Camot. El. et N C. legunt ἀλλ' ἡ omiſſa καί.

tera eſt virtus naturalis, altera ea, quæ præcipue et proprie virtus appellatur: quarum hæc, quæ præcipue virtus eſt, ſine prudentia conſtare non poteſt. Itaque virtutes omnes, prudentias eſſe dicunt. Et Socrates quidem partim recte quærebat, partim errabat: nam quod virtutes omnes, prudentias eſſe putabat, in hoc errabat; quod autem eas non vacare prudentia arbitrabatur, pulchre dicebat. Cujus rei hoc argumentum eſt, quod nunc omnes cum virtutem definiunt, poſteaquam eam habitum eſſe dixerunt, et in quibus verſetur, docuerunt, addunt, rectæ rationi conſentaneum: recta autem ratio eſt ea, cui prudentia moderatur. Ergo omnes quodammodo videntur augurari, talem habitum prudentiæ conſentaneum, eſſe virtutem. Veruntamen paulum immutanda hæc definitio eſt: non enim rectæ rationi conſentaneus ſolum, ſed etiam cum recta ratione conjunctus habitus, virtus eſt. Prudentia autem, recta talibus de rebus ratio eſt. Itaque Socrates virtutes rationes eſſe exiſtimabat: omnes enim, ſci-

There is a distinction between acting κατα λογον & μετα λογου. A person may act κατα λογον when under the direction of some one else — μετα λογου when he acts ειδως προαιρων & aims at the τελος correctly.

it is evident that genuine Virtue cannot exist ἄνευ φρονήσεως nor prudence ἄνευ ἠθικῆς ἀρετῆς. To the objection that some men are more naturally qualified for the attainment of the it is answered that tho it may be the case with respect to the

σας· ἡμεῖς δὲ, [a] μετὰ λόγου. [b] Δῆλον τοίνυν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι οὐκ οἷόν τε ἀγαθὸν εἶναι κυρίως ἄνευ φρονήσεως· οὐδὲ φρόνιμον, ἄνευ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς. Ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος ταύτῃ λύοιτ' ἄν, ᾧ διαλεχθείη τις ἄν, ὅτι χωρίζονται ἀλλήλων αἱ ἀρεταί· οὐ γὰρ ὁ αὐτὸς εὐφυέστατος πρὸς ἁπάσας. Ὥστε, τὴν μὲν ἤδη, τὴν δ' [c] οὔπω εἰληφὼς ἔσται· τοῦτο γὰρ, κατὰ [d] μὲν τὰς [e] φυσικὰς ἀρετὰς, ἐνδέχεται· καθ' ἃς δὲ ἁπλῶς λέγεται ἀγαθὸς, οὐκ ἐνδέχεται· [f] ἅμα γὰρ τῇ φρονήσει μιᾷ [g] οὔσῃ,

[a] Τὸ κατὰ λόγον διαφέρει τοῦ μετὰ λόγου· κατὰ λόγον γάρ τις ποιεῖ τι, καὶ ἑτέρου κινοῦντος, καὶ τὸ τέλος σκοποῦντος, ὥσπερ ἡ φύσις κατὰ λόγον ποιεῖ· μετὰ λόγου δὲ ὅταν αὐτὸς εἰδὼς πράττῃ, καὶ τὸ τέλος σκοπῶν κατὰ λόγον ποιῇ. Quod *ſecundum rationem* eſt, differt ab eo, quod eſt *cum ratione*: etenim *ſecundum rationem* aliquid agere dicitur aliquis, etiam movente alio et de fine cogitante, ſicut *ſecundum rationem* natura facit: *cum ratione* autem, quoties ſciens agit qui agit, et de fine cogitat, atque ita *ſecundum rationem* agit. *Andron.* [b] Δῆλον οὖν El. [c] Sic libri fere omnes. Vetus Interpres videtur legiſſe οὔπως, id eſt, *nullo modo, nequaquam.* Quæ lectio ſane mihi non diſplicet. Erit enim hæc ſententia, ut intelligas, orationem eſſe eorum, qui dicebant virtutes poſſe inter ſe ſeparari, fierique poſſe, ut quis ſit fortis ac liberalis, nec tamen temperantiam, nec juſtitiam ſit conſecutus. Quale eſt illud M. Tullii Offic. 1. *Sunt enim qui in rebus contrariis parum ſibi conſtent: voluptatem ſeveriſſime contemnant, in dolore ſint molliores; gloriam negligant, frangantur infamia.* Jam ſi legamus οὔπω, erit hic Ariſtotelis ſenſus: Fieri poſſe, ut qui non fuerit, verbi gratia, nuper temperans, is conſuetudine adhibita, laboreque ſuſcepto, eam virtutem comparet. *Lamb.* [d] Ven 1. et Baſ. conjunctionem μὲν e ſecundo commate transferunt in primum poſt τοῦτο. [e] Φυσικὰς deeſt N C. male. [f] Cum ὀρθὸς λόγος Ethicas virtutes dirigat, neque is ab Ethica virtute actu ſejungi queat (ὀρθὸς enim λόγος ſive φρόνησις abſque virtute, non φρόνησις erit, ſed πανουργία potius, *malitia et calliditas*) certe in quo homine φρονήσεως habitus perfectiſſimus erit, in illo etiam Ethicæ omnes virtutes erunt: et viciſſim in quo perfectus habitus alicujus Ethicæ virtutis erit, in illo etiam et ſolida prudentia, et per conſequens cæteræ omnes virtutes inerunt. Verum decipimur vulgo, et ex actionibus juſtis vel temperantibus ſimiles habitus ſtatim inferimus; cum tamen id non ſit neceſſe. Poteſt enim quis juſte vel temperanter agere, non tamen juſtus erit aut temperans, cum nondum habitum acquiſiverit, ſed tantum diſpoſitionem; et δεινότητα potius in agendo ſequatur, quam ὀρθὸν λόγον ſive τὴν φρόνησιν. Atque

entias eſſe: nos autem cum ratione conjunctas. Ex his igitur quæ dicta ſunt, perſpicuum eſt, nec ſine prudentia quenquam proprie virum bonum eſſe poſſe, nec prudentem ſine virtute ea, quæ ad mores pertinet. Sed et hoc eodem modo dilui ac refelli poteſt ea ratio, qua diſputare poſſit aliquis, virtutes inter ſe ſeparari: non enim idem ad omnes virtutes aptiſſimus eſt natura. Itaque hanc jam adeptus eſt, illam autem nondum erit conſecutus: nam in iis quidem virtutibus, quæ a natura ingenerantur in nobis, hoc evenire poteſt; in iis autem, ex quibus abſolute vir bonus nominatur, non poteſt: una enim cum prudentia, quæ una eſt, cæteræ omnes præſto ad-

...al it cannot [be] in the acquired virtues – φρονησις would be necessary were it not conversant about action – because it is a virtue of one part of the soul, & no preference could be correct without it, nor without virtue; for one regards the end, the other the means.

πᾶσαι ὑπάρχουσι. Δῆλον δὲ, κἂν εἰ μὴ πρακτικὴ ἦν, ὅτι [h] ἔδει ἂν αὐτῆς, διὰ τὸ [i] τοῦ μορίου ἀρετὴν εἶναι, καὶ ὅτι οὐκ ἔσται ἡ προαίρεσις ὀρθὴ ἄνευ φρονήσεως, οὐδ' ἄνευ ἀρετῆς· ἡ μὲν γὰρ, τὸ [k] τέλος· ἡ δὲ, [l] τὰ πρὸς τὸ τέλος ποιεῖ πράττειν. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κυρία γέ ἐστι τῆς σοφίας, οὐδὲ τοῦ βελτίονος μορίου· ὥσπερ οὐδὲ τῆς ὑγιείας, ἡ ἰατρική· οὐ γὰρ χρῆται αὐτῇ· [m] ἀλλ' ὁρᾷ ὅπως γένηται. Ἐκείνης οὖν ἕνεκα ἐπιτάττει, ἀλλ' οὐκ ἐκείνῃ. Ἔτι, ὅμοιον κἂν εἴ τις τὴν πολιτικὴν φαίη [n] ἄρχειν τῶν θεῶν, ὅτι [o] ἐπιτάττει [p] περὶ πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει. =

adeo ut in univerſum dicam, omnes fere homines vel ex φυσικῇ tantum ἀρετῇ, vel certe ex διαθέσει ἠθικῇ operantur et agunt; et propterea nemo facile in ſolidum erit Beatus. Proinde hiſce Libris Ariſtoteles non tam, ut multi criminantur, vires humanas attollere voluit, quam earum imbecillitatem oſtendere. *Zuingerus.* [g] Ὑπαρχούσῃ El. [h] Ven. 1. et Baſ. pro ἔδει habent Paſſ. ἐδεῖτο. *Sylb.* [i] Τοῦ λογικοῦ δηλονότι. *Andron.* [k] Omnia inter τέλος· ἡ δὲ et τοῦ βελτίονος deſunt N C. [l] Τὰ abeſt a Ven. 1. [m] Nempe *ſapientia.* Hoc ſignificat Ariſtot. Quemadmodum medicinæ propoſita valetudo eſt, ſic et prudentiæ ſapientiam eſſe propoſitam. *Lamb.* Clarius aliquanto Andronicus, optimus Ariſtotelis interpres: Ἀλλὰ ζητεῖ ὅπως γένηται· καὶ οὐ διὰ τοῦτο κυρία αὐτῆς ἐστιν [*præeſt illi,*] ὥσπερ οὐδ' ἡ ἰατρικὴ κυρία ἐστὶ τῆς ὑγιείης· οὐ γὰρ αὐτῇ ἐπιτάττει [*imperat,*] ἀλλὰ τῆς ἕνεκα. Καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον βελτίων ἡ σοφία τῆς φρονήσεως, καθάπερ καὶ ἡ ὑγίεια τῆς ἰατρικῆς, ὅτι αὐτῆς ἕνεκα πράττει. [n] Ἀρχὴν Baſ. [o] Οὐδὲ γὰρ ἡ πολιτικὴ, διότι ἐπιτάττει περὶ πάντων ἐν τῇ πόλει, ἤδη καὶ τῶν θεῶν ἄρχει. *Sed nec civilis ſcientia, quod omnia præcipiat quæ ſunt in urbe, etiam diis imperat.* Andron. [p] Περὶ deeſt N C.

erunt. Perſpicuum eſt autem, etiamſi ad agendum nullam vim haberet, eam tamen neceſſariam futuram: quia partis animi virtus eſt, et quia conſilium ſine prudentia, ſineque virtute non erit rectum: hæc enim ut finem, illa ut ea, quæ ad finem pertinent, agamus, efficit. At vero neque in ſapientiam dominatur, neque animi particulæ melioris habitus eſt: quemadmodum neque medicina bonæ valetudinis principatum habet: non enim ea utitur, ſed ut exiſtat et adſit, operam dat. Illius igitur cauſa præcipit atque imperat, non illi. Præterea ſub prudentiæ imperio ſapientiam eſſe dicere, ſimile eſt, ut ſi quis dicat, ſcientiam civilem Diis immortalibus præeſſe, quia omnia inſtituat ac præcipiat, quæ ſunt in civitate.

It is not superior to σοφια [i.e. —] any more than seeking the attainment as neither is the art of medicine superior to health / for to allow such a superiority would be declaring that the art of Politics ~~governed~~ was superior to the gods because it directed every thing in a state –

ARISTOTELIS

ETHICORUM NICOMACHEORUM

PARS ALTERA.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΗΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ

ΤΟ Η΄.

ARISTOTELIS

ETHICORUM NICOMACHEORUM

LIB. VII.

ΚΕΦ. α΄.

[a] ΜΕΤΑ [b] δὲ ταῦτα λεκτέον, ἄλλην ποιησαμένους ἀρχὴν, ὅτι τῶν περὶ τὰ ἤθη φευκτῶν [c] τρία [d] ἐστὶν εἴδη, κακία, ἀκρασία, θηριότης. Τὰ δὲ ἐναντία, τοῖς μὲν δυσὶ, δῆλα· τὸ μὲν γὰρ ἀρετὴν, τὸ δὲ ἐγκράτειαν καλοῦμεν. Πρὸς δὲ τὴν θηριότητα, [e] μάλιστ' ἂν ἁρμόττοι λέγειν τὴν ὑπὲρ ἡμᾶς ἀρετὴν,

having thus made preface ... three descriptions of things to be avoided — κακια ακρασια θηριοτης

[a] Μετὰ τὰ εἰρημένα περὶ τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν καὶ διανοητικῶν, ῥητέον περὶ ἐγκρατείας, καὶ τῆς ὑπὲρ ἡμᾶς ἀρετῆς, ἥ τις ἡρωϊκή τίς ἐστι καὶ θεία, κ. τ. λ. *Andr.* [b] Δὲ deest N C. et C C C. [c] Vide Magn. Moral. lib. ii. cap. 4. [d] Εἰσὶν N C. [e] Μάλιστ' ἄν τις ἁρμόττειεν λέγοι Ven. 1. et Baſ. Quam lectionem retinet etiam Aſpaſius, etſi noſtra ſequiorem. N C. ἁρμόττει.

CAP. I.

SEQUITUR nunc ut alio initio facto dicamus, eorum, quæ in moribus fugienda ſunt, tria eſſe genera, vitioſitatem, incontinentiam, feritatem. Ac duorum quidem primorum contraria, nota ſunt: alterum enim virtutem, alterum continentiam appellamus. Feritati autem aptiſſime dicere poſſumus opponi eam, quæ ſupra nos eſt, heroicam quandam ac divi-

(with regard to superior merit -)

ἡρωϊκὴν [g] τινα καὶ θείαν, ὥσπερ Ὅμηρος περὶ Ἕκτορος πεποίηκε [h] λέγοντα τὸν Πρίαμον, ὅτι σφόδρα ἦν ἀγαθός.

[i] ——— οὐδὲ ἐῴκει
Ἀνδρός γε θνητοῦ πάϊς ἔμμεναι, ἀλλὰ θεοῖο.

Ὥστ' εἰ, καθάπερ φασὶν, ἐξ ἀνθρώπων γίνονται [k] θεοὶ δι' ἀρετῆς ὑπερβολὴν, τοιαύτη τις ἂν εἴη δηλονότι ἡ τῇ [l] θηριωδείᾳ ἀντιτιθεμένη ἕξις· καὶ γὰρ ὥσπερ [m] οὐδὲ θηρίου ἐστὶ κακία, οὐδ' ἀρετὴ, οὕτως οὐδὲ θεοῦ· ἀλλ' ἡ μὲν, [n] τιμιώτερον ἀρετῆς· ἡ δ', ἕτερόν τι γένος κακίας. Ἐπεὶ δὲ σπάνιον καὶ τὸ θεῖον ἄνδρα εἶναι· καθάπερ οἱ Λάκωνες [o] εἰώθασι προσαγορεύειν, ὅταν ἀγασθῶσι σφόδρα του, [p] Σεῖος ἀνὴρ φασίν· οὕτω καὶ ὁ

[f] Heroicæ virtutes non differunt ab humanis virtutibus præterquam ſola ὑπερβολῇ et excellentia: proinde quot ſunt ſpecies ἀρετῶν ἀνθρωπίνων. totidem et ἡρωικῶν: erit igitur fortitudo Heroica, temperantia Heroica, et ſimiles. Contraria Heroicæ virtuti eſt θηριότης, immanitas belluina, totidem ſui ambitu ſpecies comprehendens, quot ſunt vitiorum humanorum differentiæ. *Zuingerus.* [g] Τε N C. [h] Λέγοντος N C. mendoſe. [i] Priamus apud Homerum conqueritur filiorum fortiſſimos in bello occubuiſſe, Meſtora, Troilum, et Hectora; ſupereſſe vero imbelles:

"Ω μοι ἐγὼ πανάποτμος, ἐπεὶ τέκον υἷας ἀρίστους
Μήστορά τ' ἀντίθεον, καὶ Τρωΐλον ἱππιοχάρμην,
"Εκτορά θ', ὃς θεὸς ἔσκε μετ' ἀνδράσιν, οὐδὲ ἐῴκει
"Ανδρος γε θνητοῦ πάϊς ἔμμεναι, ἀλλὰ θεοῖο. Iliad. ω'. v. 255, &c.

[k] Ven. 1. Baſ. et C C C. θεῖοι habent pro θεοί. [l] Θηριώδει N C. C C C. vero et Baſ. legunt θηριωδίᾳ, penultima monophthongo. [m] Οὐδὲν Aurel. [n] Vide Magn. Moral. lib. ii. cap. 5. [o] Οἰώθασι El. [p] El. N C. Ven. 1. et Baſ. habent Θεῖος. Sed ad Laconicam dialectum rectius quadrat σεῖος. Sic enim et σίος ab eadem gente dicitur ὁ θεός: et σιοκόροι, οἱ θεοκόροι ſeu οἱ θεῶν θεραπευταὶ, teſte Heſychio. *Sylburg.* Plato in Menone, ſub finem: Καὶ οἱ Λάκωνες ὅταν τινὰ ἐγκωμιάζωσιν ἀγαθὸν ἄνδρα, Σεῖος ἀνὴρ (φασὶν) οὗτος.

nam virtutem: quemadmodum Priamum Homerus de Hectore loquentem facit, quoniam bonitate ac virtute præſtabat,

—namque illum haud eſſe putares
Mortali genitore ſatum, at genus eſſe deorum.

Itaque ſi (ut aiunt) propter excellentiam præſtantiamque virtutis, Dii ex hominibus efficiuntur, talis erit profecto is animi habitus, qui habitui illi ferino opponitur: nam ut feræ neque vitium, neque virtus eſt, ſic neque Dei: ſed hic quidem habitus virtute præſtabilius et honoratius quiddam eſt, ille autem aliud quoddam a vitio genus eſt. Verum quoniam raro admodum evenit, ut vir divinus exiſtat; (quemadmodum Lacones eum ſolent divinum appellare et ſalutare, quem magnopere admirantur: O virum divinum, inquiunt:) ſic inter homines raro aliquis re-

θηριώδης ἐν τοῖς ἀνθρώποις [q] σπάνιος, [r] μάλιστα δ' ἐν τοῖς βαρβάροις ἐστί. Γίνεται δ' ἔνια καὶ διὰ νόσους [s] καὶ πηρώσεις· [t] καὶ τοὺς διὰ κακίαν δὲ τῶν ἀνθρώπων ὑπερβάλλοντας, οὕτως ἐπιδυσφημοῦμεν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς τοιαύτης [u] διαθέσεως ὕστερον ποιητέον τινὰ μνείαν· περὶ δὲ κακίας εἴρηται πρότερον. See Chap. 5.

2 Περὶ δὲ ἀκρασίας καὶ [x] μαλακίας καὶ τρυφῆς λεκτέον, καὶ περὶ ἐγκρατείας καὶ καρτερίας· οὔτε γὰρ [y] ὡς περὶ τῶν αὐτῶν ἕξεων τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ μοχθηρίᾳ ἑκατέραν αὐτῶν ὑποληπτέον, οὔθ' ὡς ἕτερον γένος. Δεῖ δ', ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων, τιθέντας [z] τὰ φαινόμενα, καὶ πρῶτον διαπορήσαντας, οὕτω δεικνύναι, μάλιστα μὲν [a] ἐν πάντα τὰ ἔνδοξα περὶ ταῦτα τὰ πάθη· εἰ δὲ μή, τὰ πλεῖστα καὶ κυριώτατα· ἐὰν γὰρ λύηται τὰ δυσχερῆ, καὶ

[q] Quidam Codd. φύσει σπάνιος. Cujus lectionis vestigium retinent Codices, qui inserunt φησὶν post θηριώδης in hanc sententiam: videtur autem retinenda vox φύσει, ut sit ἀντίθεσις, φύσει et διὰ νόσους. *Casaub.* [r] Δὲ καὶ μάλιστα CCC. [s] Pro καὶ πηρώσεις corrupte habet N C. ἐπηρώτησις. [t] Καὶ διὰ κακίαν δὲ τοὺς ὑπερβάλλοντας τῶν ἀνθρώπων N C. [u] Διαθέσεις proprie dicuntur, non ἕξεις nisi improprie: ita scilicet ut ἕξεις alias perfectas, alias imperfectas statuamus. Hanc ob causam in sequentibus sæpe ἕξεις appellat. *Zuing.* [x] Synonyma sunt, et eandem vitiosam dispositionem significant, uti paulo post ostendet. *Zuing.* [y] Ὡς deest N C. Guilielmus Canterus pro ὡς περὶ τῶν αὐτῶν legendum censet ὡσπερεὶ τῶν αὐτῶν. Vide ejus Nov. Lect. lib. iv. cap. 27. [z] Τὸ φαινόμενον N C. [a] El. CCC. Ven. 1. et Bas. omittunt ἐν.

peritur feritate belluarum similis natura: sed si quis, is maxime apud barbaros exoritur. Nonnullas autem hujusmodi immanitates, morbi et membrorum debilitationes pariunt: atque eos homines, qui vitio cæteris antecellunt, turpi atque infami nomine feros et immanes appellamus. Sed de hac quidem animi affectione nobis erit aliquid posterius dicendum: de vitiositate autem supra diximus. Nunc de incontinentia, et mollitia, et luxu dicendum est: itemque de continentia, et tolerantia: non enim de utraque perinde existimandum est, aut quasi iidem habitus sint, atque virtus et vitium, aut quasi diversa sint genera. Oportet autem, quod in aliis facere solemus, propositis primum iis, quæ sunt in promptu, atque in quæstionem dubiumque revocatis, ita explicare atque ostendere, maxime quidem omnia, quæ hominum opinionibus comprobata de his animi perturbationibus feruntur: sin minus, at certe plurima et præcipua: nam si ea, quæ difficilia et impedita sunt, dissolvantur atque expediantur, et relinquantur ea,

ἐγκρατ. & καρτερία are praiseworthy habits—conseq: their contraries must be culpable, the ἐγκρατ. acts λογισμῷ with predilection, the ἀκρατ. repugnant to it. The ἀκρατ. knowing his passions are vicious, indulges them—the ἐγκρατ. from the same cause, checks them—

καταλείπηται τὰ ἔνδοξα, δεδειγμένον ἂν εἴη ἱκανῶς. [b] Δοκεῖ δὴ ἥ [c] τε ἐγκράτεια, καὶ καρτερία, τῶν σπουδαίων καὶ τῶν ἐπαινετῶν εἶναι· ἡ δὲ ἀκρασία τε καὶ μαλακία, τῶν φαύλων τε καὶ ψεκτῶν· καὶ ὁ αὐτὸς ἐγκρατὴς καὶ ἐμμενετικὸς [d] τῷ λογισμῷ, καὶ ἀκρατὴς καὶ ἐκστατικὸς τοῦ λογισμοῦ. Καὶ ὁ μὲν ἀκρατὴς, [e] εἰδὼς ὅτι φαῦλα, πράττει διὰ πάθος· ὁ δ' ἐγκρατὴς, εἰδὼς ὅτι φαῦλαι αἱ ἐπιθυμίαι, οὐκ ἀκολουθεῖ διὰ τὸν λόγον. Καὶ τὸν σώφρονα μὲν, ἐγκρατῆ καὶ καρτερικόν· τὸν δὲ τοιοῦτον, οἱ μὲν, [f] πάντα σώφρονα, οἱ δ', οὔ. Καὶ τὸν ἀκόλαστον, ἀκρατῆ, καὶ τὸν ἀκρατῆ, ἀκόλαστον συγκεχυμένως· [g] οἱ δ' ἑτέρους εἶναί φασι. Τὸν δὲ φρόνιμον, ὁτὲ μὲν οὔ φασιν ἐνδέχεσθαι εἶναι ἀκρατῆ· ὁτὲ δὲ ἐνίους φρονίμους ὄντας καὶ δεινοὺς, [h] ἀκρατεῖς εἶναι. Ἔτι, ἀκρατεῖς λέγονται καὶ θυ-

[b] Vide Magn. Moral. lib. ii. cap. 6. [c] Τε deeſt El. [d] Τῷ λόγῳ N C.
[e] Ven. 1. et Baſ. omittunt iſta, εἰδὼς ὅτι φαῦλα, πράττει διὰ πάθος· ὁ δ' ἐγκρατὴς. ſed perperam. *Sylburgius.* Elienſis habet τὰ φαῦλα. [f] Πάντες N C. πάντως C C C. [g] Ὅτι δὲ El. [h] Ἀκρατεῖς εἶναι λέγοντες N C.

quæ probabilia et opinionibus hominum recepta ſunt, ſatis hoc fuerit a nobis declaratum. Videtur igitur continentia et tolerantia in numero rerum bonarum et laudabilium eſſe; incontinentia autem et mollitia in malarum et vituperabilium: idemque eſſe continens, et qui facile in eo permanet, quod ratio præcipit; idem quoque incontinens, atque is, qui facile deſciſcit a judicio rationis. Atque incontinens quidem ſciens res eſſe malas, agit eas tamen perturbatione animi concitatus: continens autem, quia cupiditates eſſe turpes et malas intelligit, a ratione revocatus, eas non ſequitur. Ac temperantem quidem, continentem et tolerantem eſſe volunt: eum autem, qui talis ſit, eſſe per omnia temperantem alii aiunt, alii negant. Itemque intemperantem alii incontinentem, et incontinentem intemperantem confuſe dicunt eſſe; alii eos inter ſe differre volunt: prudentem vero interdum negant ullo modo incontinentem eſſe poſſe: interdum nonnullos, qui prudentes ſint et ſolertes, incontinentes eſſe. Præterea dicuntur iræ, et honoris, et lucri incontinentes. Atque hæc quidem ſunt, quæ de his virtutibus ac vitiis, crebris hominum ſermonibus uſurpantur.

μου, καὶ τιμῆς, καὶ κέρδους. Τὰ μὲν οὖν [i] λεγόμενα ταῦτ' ἐστίν.

ΚΕΦ. β′.

ΑΠΟΡΗΣΕΙΕ δ' ἄν τις, πῶς ὑπολαμβάνων ὀρθῶς, ἀκρατεύεταί τις. — Ἐπιστάμενον μὲν οὖν οὔ φασί τινες [k] οἷόν τε εἶναι· δεινὸν γὰρ, ἐπιστήμης ἐνούσης, ὡς ᾤετο Σωκράτης, ἄλλο τι κρατεῖν, καὶ περιέλκειν [l] αὐτὸν ὥσπερ ἀνδράποδον. Σωκράτης μὲν [m] γὰρ ὅλως ἐμάχετο πρὸς τὸν λόγον, ὡς οὐκ οὔσης ἀκρασίας· οὐθένα γὰρ ὑπολαμβάνοντα, πράττειν παρὰ τὸ βέλτιστον, ἀλλὰ δι' ἄγνοιαν. Οὗτος μὲν οὖν ὁ λόγος ἀμφισβητεῖ τοῖς φαινομένοις ἐναργῶς, καὶ δέον ζητεῖν περὶ τὸ πάθος, εἰ δι' ἄγνοιαν, τίς ὁ τρόπος γίνεται τῆς ἀγνοίας· ὅτι γὰρ οὐκ [n] οἴεταί γε ὁ ἀκρατευόμενος, πρὶν ἐν τῷ πάθει γενέσθαι, φανερόν. Εἰσὶ δέ τινες, οἳ τὰ μὲν συγχωροῦσι, τὰ δ' οὔ· τὸ μὲν γὰρ ἐπιστήμης μηθὲν εἶναι κρεῖττον, ὁμολογοῦσι· τὸ δὲ

[i] Οὖν deest quibusdam editis. [k] Οἷόν τέ τινα εἶναι N C. [l] Αὐτὴν N C. Σωκράτης ἄλλό τι κρατεῖν, καὶ περιέλκειν desunt El. quæ tamen agnoscit in margine. [m] Οὖν pro γὰρ habet N C. [n] Camot. post οἴεταί γε inserit πράττειν. N C. vero et Bas. totum locum sic legunt: Ὅτι μὲν γὰρ οὐκ οἴεταί γε δεῖν πράττειν ἃ πράττει ὁ ἀκρατ. neque aliter Aspas.

CAP. II.

DUBITARE autem possit aliquis, quomodo is, qui de rebus recte existimat, incontinenter vivere queat. Qui scit igitur, ut incontinenter vivat, fieri posse negant nonnulli: grave enim ac difficile fuerit, ut arbitrabatur Socrates, in quo insit scientia, in eo aliud quidpiam dominari, et huc et illuc eum, quasi mancipium, trahere. Socrates enim proinde quasi nulla sit incontinentia, omnino rationem eorum, qui aliquam statuebant, oppugnabat: neminem enim, qui bene de rebus existimaret, quidquam aliud, quam quod sit optimum, agere: sed si agat, propter inscientiam agere. Hæc igitur oratio ea in controversiam revocat, quæ sunt in promptu quæque perspicue apparent: et quærendum est, si perturbatio incontinentis ab inscientia proficiscitur, quis sit hic inscientiæ modus: incontinentem enim id, quod agit, non putare agendum esse prius, quam perturbatione concitetur, perspicuum est. Sunt autem nonnulli, qui alia

μηθένα πράττειν παρὰ τὸ δόξαν βέλτιον, οὐχ ὁμολογοῦσι. Καὶ διὰ τοῦτο, τὸν ἀκρατῆ φασιν οὐκ ἐπιστήμην ἔχοντα, κρατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἡδονῶν, ἀλλὰ δόξαν. Ἀλλὰ μὴν εἴγε δόξα, καὶ [o] μὴ ἐπιστήμη, μηδ᾽ ἰσχυρὰ [p] ὑπόληψις ἡ [q] ἀντιτείνουσα, ἀλλ᾽ ἠρεμαία, καθάπερ ἐν τοῖς διστάζουσι, συγγνώμη, τῷ μὴ [r] ἐν ταύταις μένειν πρὸς ἐπιθυμίας ἰσχυράς· τῇ δὲ [s] μοχθηρίᾳ οὐ συγγνώμη, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδενὶ τῶν ψεκτῶν. Φρονήσεως ἄρα ἀντιτεινούσης· αὕτη γὰρ ἰσχυρότατον. Ἀλλ᾽ ἄτοπον· ἔσται γὰρ ὁ αὐτὸς [t] ἅμα φρόνιμος καὶ ἀκρατής: φήσειε δ᾽ ἂν [u] οὐδεὶς φρονίμου εἶναι τὸ πράττειν ἑκόντα τὰ φαυλότατα. Πρὸς δὲ τούτοις, δέδεικται πρότερον, ὅτι πρακτικός [x] γε ὁ φρόνιμος· τῶν ἐσχάτων γάρ τις καὶ τὰς ἄλλας ἔχων ἀρετάς. Ἔτι, εἰ μὲν [y] ἐν

[o] Μὴ post καὶ deest Ven. 1. [p] Ὑπόληψις hic pro δόξα ſumitur, et ἐπιστήμη opponitur. Quædam autem eſt ὑπόληψις ἰσχυρὰ, quæ ſcientiam æmulatur, qualis reperitur in hominibus obſtinatis et pervicacibus, quod de Heraclito infra aperte teſtatur: quædam ἠρεμαία, tacita nimirum et imbecillis, non obſtinata aſſenſio. *Zuingerus.* [q] Αὐτοτείνουσα N C. [r] Ἐν αὐταῖς El. Ven. 1. Baſ. vero et Aurel. habent ἐμμένειν ἐν ταύταις πρ. [s] Μοχθηρία proprie pro κακία, id eſt, confirmato habitu improbitatis; improprie autem pro diſpoſitione vitioſa, ut hoc in loco. *Zuing.* [t] Ἅμα deeſt N C. [u] Οὐδὲ Baſ. ſed minus recte. οὐδεὶς φρόνιμον N C. [x] Γε deeſt N C. [y] Ἐν deeſt N C.

ex his concedunt, alia non item: nihil enim ſcientia potentius eſſe fatentur: neminem autem quidquam præter id, quod ei potius eſſe viſum eſt, agere, non fatentur. Atque ob hanc cauſam dicunt incontinentem non ſcientia præditum, ſed opinione duntaxat imbutum a voluptatibus ſuperari. Atqui ſi opinio eſt incontinentis, non ſcientia: neque firma exiſtimatio, quæ adverſetur et obſiſtat cupiditati, ſed infirma et imbecilla, ut iis contingit, quorum in dubio eſt animus: profecto ei ignoſci debet, ſi in ea non permaneat adverſus vehementes et firmas cupiditates: improbitati vero non eſt ignoſcendum, neque ulli cuiquam rei vituperabili. Superatur igitur a cupiditate incontinens, prudentia reclamante et repugnante: hæc enim potentiſſima quædam res eſt. At hoc abſurdum: erit enim ſimul idem prudens et incontinens: nemo autem prudentis eſſe dixerit, ſua voluntate res improbiſſimas admittere. Præterea ſupra docuimus, qui ſit prudens, eundem ad agendum eſſe aptiſſimum: quippe qui in extremis, id eſt, in rebus ſingularibus verſetur, aliiſque virtutibus ornatus ſit.

the restraint of excessive & [illegible] passions, [illegible] being violent to temperance (The passions must be excessive & vicious because if they were not excessive there would be no honor in suppressing them, & if they were not vicious, the very attempt to suppress them would itself be vicious

τῷ ἐπιθυμίας ἔχειν ἰσχυρὰς καὶ φαύλας, ὁ ἐγκρατής· οὐκ [z]ἔσαι ὁ σώφρων ἐγκρατὴς, οὐδ᾽ ὁ ἐγκρατὴς σώφρων· οὔτε γὰρ [a]τὸ ἄγαν, σώφρονος, [b]οὔτε τὸ φαύλας ἔχειν. Ἀλλὰ μὴν δεῖ γε· [c]εἰ μὲν γὰρ [d]χρησαὶ αἱ ἐπιθυμίαι, φαύλη ἡ κωλύουσα ἕξις μὴ ἀκολουθεῖν· ὥσθ᾽ ἡ ἐγκράτεια, οὐ πᾶσα [e]σπουδαία· εἰ δ᾽ ἀσθενεῖς καὶ μὴ φαῦλαι, οὐθὲν σεμνόν· οὐδ᾽ εἰ φαῦλαι καὶ ἀσθενεῖς, οὐθὲν μέγα. Ἔτι, εἰ πάσῃ δόξῃ ἐμμενετικὸν ποιεῖ ἡ ἐγκράτεια, φαύλη, [f]οἷον εἰ καὶ τῇ ψευδεῖ· καὶ εἰ πάσης δόξης ἡ ἀκρασία ἐκστατικὸν, ἔσαι τις σπουδαία ἀκρασία· (οἷον ὁ Σοφοκλέους [g]Νεοπτόλεμος ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ· ἐπαινετὸς γὰρ, οὐκ ἐμμένων οἷς ἐπείσθη ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως, [h]διὰ τὸ λυπεῖσθαι ψευδόμενος. Ἔτι, ὁ σοφιστικὸς λόγος [i]ψευδόμενος,

For if continence were to make us persevere in every resolution it would be bad because some resolutions may be bad & again if incontinence were to make us relinquish every opinion resolution it would be sometimes praiseworthy as in the case of Neoptolemus who was certainly praiseworthy in not keeping his promise to Ulysses in cheating Philoctetes. further illustration

[z] Ἔστιν N C. [a] Quidam Codd. τὸ ἄγεσθαι. Et fic Afpafius: οὐ γὰρ τοῦ σώφρονός ἐστι τὸ ἄγεσθαι ἢ τὸ πολεμεῖσθαι ὑπὸ αἰσχρῶν ἡδονῶν. [b] Baf. habet οὔτε δὲ φαύλ. Sed τὸ vix omittit hic poteft. *Sylburg.* [c] Εἰ μὲν γὰρ χρησαὶ αἱ ἐπιθυμίαι τοῦ ἐγκρατοῦς, φαύλη ἡ ἐγκράτεια, κωλύουσα αὐταῖς χρῆσθαι· εἰ δὲ ἀσθενεῖς καὶ οὐ φαῦλαι, οὐδὲν σεμνὸν ἡ ἐγκράτεια· νῦν δὲ τοιαύτη δοκεῖ. Εἰ δὲ φαῦλαι καὶ ἀσθενεῖς, οὐδὲν μέγα τὸ τούτων κρατεῖν· ὥστε οὐ μέγα ἡ ἐγκράτεια. Λείπεται δὴ φαύλας εἶναι τὰς ἐπιθυμίας τοῦ ἐγκρατοῦς καὶ ἰσχυράς· καὶ διὰ τοῦτο οὔτε ὁ σώφρων ἐγκρατὴς ἂν εἴη, οὔτε ὁ ἐγκρατὴς σώφρων· ut optime exponit Andronicus. [d] Χρησαί γε αἱ N C. [e] Σπουδαῖον El. a prima manu. Sed habet etiam σπουδαία in margine. [f] Οἷον καὶ ὁ El. [g] Nota eft Fabula. [h] Perion. *Tum cum vi doloris coactus mentiretur.* Hæc ab Ariftotelis fententia remotiffima funt. *Lamb.* [i] *Mentientem* etiam M. Tullius commemorat lib. ii. de *Divinat.* *Quomodo autem mentientem, quem ψευδόμενον vocant, diffolvas?* Idem.

Præterea fi in eo fitus eft continens, ut vehementibus et malis cupiditatibus incendatur: non erit profecto temperans continens, neque continens temperans: nam neque immoderatum quidquam, neque malis cupiditatibus affici, temperantis eft. Atqui ita effe oportet: nam fi bonæ fint cupiditates, malus eft habitus, qui prohibet fequi: itaque non omnis erit bona continentia: quod fi fint imbecillæ, neque malæ, non erit gloriofum eas vincere: fi malæ et imbecillæ, non magnum. Præterea fi in omni opinione perfeverantem efficit continentia, mala eft, puta fi etiam in falfa: et fi incontinentia de omni opinione facile dimovebit, erit aliqua bona incontinentia: exempli caufa, Sophoclis Neoptolemus in Philoctete laudandus eft, qui non maneat in iis, quæ perfuaferat ei Ulyffes, quia ei mentiri fit moleftum. Præterea fophiftarum ratio, quam mentientem vocant, dubitationem affert pene inexplicabilem: nam quia volunt adverfarium adigere ad affen-

ἀπορία· διὰ γὰρ τὸ παράδοξα βούλεσθαι ἐλέγχειν, ἵνα δεινοὶ ὦσιν, ὅταν ἐπιτύχωσιν, ὁ γενόμενος συλλογισμὸς ἀπορία γίνεται· δέδεται γὰρ ἡ διάνοια, ὅταν μένειν μὲν [k] μὴ βούληται, [l] διὰ τὸ μὴ ἀρέσκειν τὸ συμπερανθέν· προϊέναι [m] δὲ μὴ δύνηται, διὰ τὸ λῦσαι μὴ ἔχειν τὸν λόγον.) Συμβαίνει δ' ἔκ τινος λόγου ἡ ἀφροσύνη μετὰ ἀκρασίας ἀρετή· τἀναντία γὰρ πράττει ὧν ὑπολαμβάνει, διὰ τὴν ἀκρασίαν· ὑπολαμβάνει δὲ τἀγαθὰ κακὰ εἶναι, καὶ [n] οὐ δεῖν πράττειν· ὥστε τἀγαθὰ καὶ οὐ τὰ κακὰ πράξει. Ἔτι, ὁ τῷ πεπεῖσθαι πράττων καὶ διώκων τὰ ἡδέα, καὶ προαιρούμενος, βελτίων ἂν δόξειεν [o] εἶναι τοῦ μὴ διὰ λογισμὸν, ἀλλὰ δι' ἀκρασίαν· [p] εὐιατότερος γὰρ διὰ τὸ μεταπεισθῆναι ἄν. Ὁ δ' ἀκρατὴς ἔνοχος τῇ [q] παροιμίᾳ ἐν ᾗ φαμὲν,

Ὅταν τὸ ὕδωρ [r] πνίγῃ, τί δεῖ [s] ἐπιπίνειν;

[k] Μὴ deeſt C C C. [l] Δὲ pro διὰ ſcribit N C. et μὴ poſt τὸ deeſt. [m] Δὲ deeſt C C C. [n] Οὐ δεῖ Ven. 1. et infra Baſ. pro πεπεῖσθαι habet πείθεσθαι. *Sylburg.* [o] Εἶναι deeſt El. et N C. [p] Εὐιατώτερος El. [q] Παρονομίᾳ ἐν τῷ ᾧ φαμ. N C. [r] N C. Ven. 1. et Baſ. legunt τὸν φάρυγγα πνίγῃ, et mox habent ἔτι πίνειν pro ἐπιπίνειν. [s] Λέγεται αὕτη ἡ παροιμία ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων τῶν βλαπτομένων,

tiendum rebus inopinatis, et abhorrentibus ab opinione populari, ut, ſi aſſecuti fuerint, quod volunt, ſolertes et acuti eſſe videantur; ratiocinatio ea, quæ collecta eſt, dubitationem parit inexplicabilem: vincta enim mens eſt, cum ille neque vult inſiſtere, quia id, quod concluſum eſt, non probat; neque longius progredi poteſt, propterea quod rationem diſſolvere nequit. Evenire autem ex aliqua ratione poteſt, ut imprudentia cum incontinentia ſit virtus: contra enim facit atque exiſtimat, propter incontinentiam: exiſtimat autem ea quæ bona ſunt, eſſe mala, neque eſſe agenda: ita quæ bona ſunt, acturus eſt, non quæ mala. Præterea qui ea, quæ jucunda ſunt, eo ipſo quod ita perſuaſum habeat, taleque conſilium ceperit, agit et perſequitur, is eo melior videatur, qui non ratione, ſed incontinentia ad turpitudinem aliquam impellatur: facilius enim ſanari poteſt, quia de ſententia poſſit dimoveri. In incontinentem autem quadrat id quod tritum eſt omnium ſermone proverbium,

Quid adhibendum eſt, cum premit fauces aqua?

ſi enim perſuaſum ei eſſet, ut

the vicious actions of the incontinent man were the result of persuasion. There would be a probability that contrary persuasion might have a contrary effect.

εἰ μὲν γὰρ [t] μὴ ἐπέπειστο [u] ἃ πράττει, μεταπεισθεὶς ἂν ἐπαύσατο· [x] νῦν δὲ πεπεισμένος, οὐδὲν ἧττον [y] ἄλλα πράττει. Ἔτι εἰ [z] περὶ πάντα ἀκρατία ἐστὶ καὶ ἐγκράτεια, τίς ὁ ἁπλῶς ἀκρατής; οὐθεὶς γὰρ ἁπάσας ἔχει τὰς ἀκρασίας· φαμὲν δ' εἶναί τινας ἁπλῶς. Αἱ μὲν οὖν ἀπορίαι τοιαῦταί τινες συμβαίνουσι· τούτων δὲ τὰ μὲν ἀνελεῖν δεῖ, τὰ δὲ καταλιπεῖν· ἡ γὰρ λύσις τῆς ἀπορίας, [a] εὕρεσίς ἐστι.

ΚΕΦ. γ'.

[b] ΠΡΩΤΟΝ μὲν οὖν σκεπτέον, πότερον εἰδότες, ἢ οὔ, καὶ πῶς εἰδότες· εἶτα, περὶ ποῖα τὸν ἀκρατῆ καὶ τὸν ἐγκρατῆ θετέον· λέγω [c] δὲ, πότερον περὶ πᾶσαν ἡδονὴν καὶ λύπην, ἢ περί τινας ἀφωρισμένας· καὶ τὸν ἐγκρατῆ καὶ τὸν καρτερικὸν, πότερον ὁ αὐτὸς, ἢ ἕτερός ἐστιν. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὅσα συγγενῆ τῆς θεωρίας ἐστὶ ταύτης. [d] Ἔστι δὲ ἀρχὴ τῆς

ὑφ' ὧν οἴονται ὠφεληθῆναι· εἰ γὰρ ὑπὸ τῶν δυναμένων ὠφελεῖν, ἤτοι, εἰ ἀπὸ τῶν ὠφελίμων πραγμάτων βλάπτονται, τί ἂν οὗτοι πάθωσιν, ὑπὸ μὴ δυναμένων ὠφελεῖν πραγμάτων, ἀλλὰ βλάπτειν; *Aſpaſ.* [t] Μὴ delet Lamb. [u] Subaudi κακὰ εἶναι. *Aſpaſius.* [x] Νυνὶ δὲ μὴ πέπεισμ. N C. [y] Τοιαῦτα *Lamb.* [z] Περὶ ἅπαντα ἀκρατής ἐστι N C. [a] Sc. τοῦ ζητουμένου. Vide cap. 1. ἐὰν γὰρ λύηται, et reliqua. [b] Πρότερον N C. [c] Δὴ N C. [d] Pro ἔστι δὲ ἀρχὴ Elienſis legit ἔστι δ' ἡ ἀρχή.

ea quæ agit, ageret: ſimul atque ei diſſuaſum eſſet, de ſententia deſiſteret: nunc autem tametſi non ſit ei perſuaſum, talia agit tamen. Præterea ſi in omnibus verſatur incontinentia et continentia, quis abſolute incontinens eſt? nemo enim omni genere incontinentiæ affectus eſt: at aliquos eſſe dicimus incontinentes abſolute. Et hæ quidem tales quædam ſunt difficultates, quæ dubitationem afferunt: quarum aliæ tollendæ, aliæ relinquendæ ſunt: difficultatis enim et dubitationis diſſolutio, inventio eſt.

CAP. III.

PRIMUM igitur videndum eſt, utrum ſcientes peccent incontinentes, necne; et quemadmodum ſcientes: deinde quibus in rebus incontinens et continens locandus ſit: id eſt, utrum in omni voluptate et dolore, an in certis voluptatibus ac doloribus: continenſque et patiens, utrum idem ſint, an differant. Itemque de aliis omnibus, quæ ſunt huic diſputationi quaſi cognata. Hinc autem ducitur hujus orationis initi-

In the 3rd chapter Aristotle continues his enquiry & answers following questions:

σκέψεως· πότερον ὁ ἐγκρατὴς καὶ ἀκρατής εἰσι, τῷ περὶ ἃ, ἢ τῷ πῶς, ἔχοντες τὴν διαφοράν· λέγω δὲ, πότερον τῷ περὶ ταδὶ εἶναι μόνον [f] ἀκρατὴς ὁ ἀκρατὴς, ἢ οὔ· [g] ἀλλὰ τῷ ὡς, ἢ οὔ, ἀλλὰ τῷ ἐξ ἀμφοῖν. Ἔπειτ', εἰ περὶ ἅπαντ' ἐστὶν ἡ ἀκρασία καὶ [h] ἡ ἐγκράτεια ἢ οὔ· [i] οὔτε γὰρ περὶ ἅπαντά ἐστιν ὁ ἁπλῶς ἀκρατὴς, ἀλλὰ περὶ ἅπερ ὁ ἀκόλαστος, οὔτε τῷ πρὸς ταῦτα ἁπλῶς ἔχειν· (ταὐτὸν γὰρ [l] ἂν ἦν τῇ [m] ἀκολασίᾳ) ἀλλὰ τῷ ὡδὶ ἔχειν· ὁ μὲν γὰρ, ἄγεται προαιρούμενος, νομίζων ἀεὶ δεῖν τὸ παρὸν ἡδὺ διώκειν· ὁ δ', οὐκ οἴεται μὲν, διώκει δέ. Περὶ μὲν οὖν [n] τοῦ δόξαν ἀληθῆ, ἀλλὰ μὴ ἐπιστήμην εἶναι, παρ' ἣν ἀκρατεύονται, οὐθὲν διαφέρει πρὸς τὸν λόγον· ἔνιοι γὰρ τῶν δοξαζόντων, οὐ διστάζουσιν, ἀλλ' οἴονται ἀκριβῶς [o] εἰδέναι. Εἰ οὖν διὰ τὸ ἠρέμα πιστεύειν, [p] οἱ δοξάζοντες μᾶλλον τῶν ἐπισταμένων [q] παρὰ τὴν ὑπόληψιν

[e] Περὶ τάδε N C. [f] Ἀκρατὴς prior non apparet in El. niſi inter lineas. Ven. 1. et Baſ. omittunt iſta, ἀλλὰ τῷ ὡς, ἢ οὔ. Neque Elienſis agnoſcit niſi in margine. [h] Ἡ deeſt El. et Ven. 1. [i] Οὔτε τῷ N C. [k] Ταὐτὸ El. [l] Ἂν deeſt Ven. 1. N C. et El. [m] Γρ. ἀκρασίᾳ. [n] Τὴν δόξαν N C. [o] Ἰδέναι pro εἰδέναι El. ut ſæpius antea. [p] Οἱ deeſt Ven. 1. [q] Περὶ τὴν ὑπόληψιν πράττουσιν N C.

um, utrum continens et incontinens appellentur ac differant inter ſe, ex iis rebus, in quibus verſantur, an ex animorum habitu: hoc dico, utrum incontinens eo ſolum ſit incontinens, quod in his, aut illis verſetur, necne: an vero quod ſic vel ſic affectus ſit, necne: an potius ex utriſque. Deinde utrum in omnibus verſetur incontinentia et continentia, necne: non enim in omnibus verſatur is, qui abſolute eſt incontinens, ſed in quibus intemperans: neque eo dicitur, quod abſolute in hæc affectus ſit (idem enim eſſet incontinentia, quod intemperantia) ſed quod hoc modo ſit affectus: nam intemperans quidem cupiditatibus ſervit conſilio capto, exiſtimans præſentem jucunditatem ſequi ſemper oportere; incontinens autem non exiſtimat ille quidem, ſed ſequitur tamen. Si quis igitur dicat, veram opinionem eſſe, non ſcientiam, præter quam incontinenter homines vivunt; nihil refert ad eam rem, de qua diſputamus: nonnulli enim eorum, qui aliqua de re opinantur, non ſunt incerti, neque dubii, ſed certo ſe rem ſcire exiſtimant. Si igitur ii, qui opinantur, propterea quod leviter et imbecille credunt ita rem eſſe,

πράξουσιν, οὐθὲν διοίσει ἐπιστήμη δόξης· (ἔνιοι γὰρ πιστεύουσιν οὐδὲν ἧττον οἷς δοξάζουσιν, ἢ ἕτεροι οἷς ἐπίστανται) [s] δηλοῖ δὲ Ἡράκλειτος. Ἀλλ' ἐπεὶ διχῶς λέγομεν τὸ ἐπίστασθαι· καὶ γὰρ [t] ἔχων μὲν, οὐ χρώμενος δὲ τῇ ἐπιστήμῃ, καὶ ὁ χρώμενος λέγεται ἐπίστασθαι· διοίσει τὸ, ἔχοντα μὲν, [u] μὴ θεωροῦντα δὲ, [x] πράττειν ἃ μὴ δεῖ [y] πράττειν, τοῦ ἔχοντα καὶ θεωροῦντα· τοῦτο γὰρ δοκεῖ δεινὸν, ἀλλ' οὐκ εἰ μὴ θεωρῶν. Ἔτι [z] ἐπεὶ [a] δύο τρόποι τῶν προτάσεων, ἔχοντα μὲν ἀμφοτέρας, οὐθὲν κωλύει πράττειν παρὰ τὴν ἐπιστήμην· χρώμενον μέν τοι τῇ καθόλου, ἀλλὰ μὴ τῇ κατὰ μέρος· [b] πρακτὰ γὰρ καθ' ἕκαστα. Διαφέρει δὲ καὶ τὸ καθόλου· τὸ μὲν γὰρ ἐφ' ἑαυτοῦ,

[r] Id probat Plato in Menone. *Lambin.* [s] Ὁ Ἡράκλειτος ἃ ἐδόξαζεν ᾤετο ἐπίστασθαι ἀκριβῶς, οἷον, ὅτι οὐκ ἔστι κίνησις· καὶ τἄλλα, ὅσα ἐτίθει. *Andronicus.* Vide Magn. Moral. lib. ii. cap. 6. [t] Ὁ ἔχων El. et N C. [u] Μὴ δὲ θεωροῦντα δὲ τοῦ ἔχοντος καὶ θεωροῦντος ἃ μὴ δεῖ πράττειν· τοῦτο γὰρ δοκεῖ N C. Baſ. vero legit μὴ θεωροῦντα δὲ, καὶ θεωροῦντα πράττ. et mox omittit πράττειν poſt ἃ μὴ δεῖ. Camot. quoque inſerit comma iſtud, καὶ τὸ θεωροῦντα: ſed retento utroque verbo πράττειν, tollit clauſulam, τοῦ ἔχοντα καὶ θεωροῦντα. *Sylb.* [x] Πράττειν abeſt ab Elienſi. [y] Πράττειν deeſt C C C. [z] Ἐπειδὴ N C. [a] Diſputat hoc loco adverſus Platonem, qui negat eum, qui ſciat, quidquam repugnans ei, quod ſciat, agere poſſe. *Lamb.* [b] Baſ. legit πρακτὰ γὰρ τὰ καθ' ἕκαστα. Itidemque Zuingerus. *Sylb.*

de qua opinantur, facilius quam qui ſciunt, contra atque exiſtimant, agent; nihil inter ſcientiam et opinionem intererit: nonnulli enim non minorem fidem habent iis, quæ opinantur, quam alii iis quæ ſciunt: quod declarat Heraclitus. Sed quoniam ſcire dupliciter dicimus (nam et is, qui ſcientia præditus eſt, nec ea utitur: et is, qui utitur, ſcire dicitur) intererit utrum is, qui cum ſcientia præditus ſit, ea non cernit nec contemplatur animo, quæ ſcientia comprehendit, an is, qui re ipſa ea, quæ ſcit, animo contemplatur, agat quæ non ſunt agenda: mirum enim hoc videatur, ſiquis in eorum, quæ ſcit, cogitatione et contemplatione defixus, non ſi is, qui id, quod ſcit, non cernit animo, aliena a ſcientia agat. Præterea quoniam duo ſunt enunciationum genera, nihil prohibet, quo minus is, qui utrumque genus tenet, aliquid præter ſcientiam agat: dum enunciatione univerſa et generali utitur, non ea, quæ ad res ſingulares pertinet: res enim ſingulares tantum ſub actionem veniunt. Jam vero etiam ipſius univerſi ſunt aliquæ differentiæ: aliud eſt enim, quod in ſe ipſo vertitur; aliud, quod ad rem accommo-

To ἔχειν is the mere possession of any knowledge without the application of it -

τὸ δ' ἐπὶ τοῦ πράγματός ἐστιν. Οἷον [c] ὅτι παντὶ ἀνθρώπῳ συμφέρει τὰ ξηρὰ, καὶ ὅτι [d] οὗτος ἄνθρωπος· ἢ ὅτι ξηρὸν τὸ τοιόνδε, ἀλλ' εἰ τόδε τοιόνδε, ἢ οὐκ ἔχει, [e] ἢ οὐκ ἐνεργεῖ. Κατά γε [f] δὴ τούτους διοίσει τοὺς τρόπους ἀμήχανον ὅσον· ὥστε [g] δοκεῖν, οὕτω μὲν εἶναι μηθὲν ἄτοπον, ἄλλως δὲ θαυμαστόν. Ἔτι τὸ ἔχειν τὴν ἐπιστήμην ἄλλον τρόπον τῶν νῦν ῥηθέντων ὑπάρχει τοῖς ἀνθρώποις· ἐν τῷ γὰρ ἔχειν μὲν, μὴ χρῆσθαι δὲ, διαφέρουσαν ὁρῶμεν τὴν ἕξιν· ὥστε καὶ ἔχειν πως, καὶ μὴ ἔχειν· οἷον τὸν καθεύδοντα, [h] καὶ μαινόμενον, καὶ οἰνωμένον. Ἀλλὰ μὴν οὕτω διατίθενται [i] οἵγε ἐν τοῖς πάθεσιν ὄντες· θυμοὶ γὰρ, καὶ ἐπιθυμίαι ἀφροδισίων, καὶ ἔνια τῶν τοιούτων, ἐπιδήλως καὶ τὸ σῶμα μεθιστᾶσιν· ἐνίοις δὲ καὶ μανίας ποιοῦσι. Δῆλον οὖν ὅτι ὁμοίως ἔχειν λεκτέον τοὺς ἀκρατεῖς τούτοις. Τὸ δὲ λέγειν τοὺς λόγους τοὺς ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης, [k] οὐδὲν σημεῖον·

[c] Ὅτι deest N C. [d] Ὁ οὗτος El. [e] Ἢ deest El. [f] Τὲ scribit C C C [g] Bas. habet δοκεῖν μὲν οὕτως εἰδέναι, μηθὲν ἄτοπ. Sylb. N C. vero οὕτως εἶναι, εἰδέναι μηθ. [h] C C C. Ven. 1. et Bas. habent ἢ μὴ μαινόμ. [i] Οἱ ἐν τοῖς El. [k] Post οὐδὲν σημεῖον N C. et Bas. addunt τοῦ ἐνεργεῖν κατὰ τὴν ἐπιστήμην: quæ tamen non agnoscit Aspasius.

datur. Verbi gratia, omni homini sicca prodesse, et hunc esse hominem: vel quicquid tale sit, siccum esse; verum sitne hoc tale, aut nescit, aut si scit, scientis munere non fungitur. Incredibile igitur est, quantum hæc duo genera inter se differant, adeo ut si quis ita sciens peccet, nihil absurdi sit: sin illo modo, valde mirum. Præterea alio modo fieri potest, ut homines scientia præditi sint, quam quos modos paulo ante exposuimus: nam ejus, qui scientiam habet, neque ea utitur, habitum magnopere discrepare videmus, adeo ut habere quodammodo, et non habere videatur: qualis est is, qui dormit, et furiosus, et vinolentus. Atqui homines aliqua animi perturbatione concitati, ita ut illi, sunt affecti: iræ enim, et rerum venerearum cupiditates, et nonnullæ hujusmodi animi perturbationes, perspicue corpus quoque ipsum immutant: nonnullis hominibus etiam furores immittunt. Nimirum igitur dicendum est similiter atque hos, affectos esse incontinentes. Nec vero si quis rationes et sententias a scientia ductas et profectas pronunciet, satis signi sit eum scientiæ convenienter agere: nam qui his animi perturba-

under the influence of strong emotions recite the words of Empedocles, that children during their education recite without understanding, as is also the case in theatrical representations.

καὶ γὰρ οἱ ἐν τοῖς πάθεσι τούτοις ὄντες, ἀποδείξεις καὶ ἔπη λέγουσιν Ἐμπεδοκλέους· καὶ οἱ πρῶτον μαθόντες, συνείρουσι μὲν τοὺς λόγους, ἴσασι δ᾽ οὔπω· [l] δεῖ γὰρ συμφῦναι· τοῦτο δὲ χρόνου δεῖ. Ὥστε καθάπερ τοὺς ὑποκρινομένους, οὕτως ὑποληπτέον λέγειν καὶ τοὺς ἀκρατευομένους. Ἔτι καὶ ὧδε φυσικῶς ἄν τις [m] ἐπιβλέψειε τὴν αἰτίαν· ἡ μὲν γὰρ καθόλου δόξα, ἡ δ᾽ ἑτέρα περὶ τῶν καθ᾽ ἕκαστά ἐστιν, ὧν αἴσθησις ἤδη κυρία· [n] ὅταν δὲ μία γένηται ἐξ αὐτῶν, ἀνάγκη τὸ συμπερανθὲν, ἔνθα μὲν φάναι τὴν ψυχὴν, [o] ἐν δὲ ταῖς ποιητικαῖς πράττειν εὐθύς. Οἷον, εἰ παντὸς γλυκέος γεύεσθαι δεῖ, τουτὶ δὲ γλυκὺ, ὡς ἕν τι τῶν [p] καθ᾽ ἕκαστον, ἀνάγκη τὸν δυνάμενον, καὶ μὴ κωλυόμενον, ἅμα [q] τούτῳ καὶ πράττειν. Ὅταν οὖν ἡ μὲν καθόλου ἐνῇ, ἡ κωλύουσα γεύεσθαι, ἡ δ᾽, ὅτι

[l] Quidam Codd. habent συμφυῆ εἶναι, quod videtur eſſe interpretamentum. [m] Βλέψειε N C. [n] Locus eſt facilis iis, qui paulum modo in Philoſophia exercitati ſunt. Aliæ ſunt, inquit, opiniones de rebus univerſis, aliæ de ſingularibus. Atque illarum aliæ in iis ſcientiis locum habent, quæ in cognitione poſitæ ſunt: aliæ in iis, quæ ad agendum aut efficiendum ſunt utiles. Simul atque igitur in illis dixit aliquis, omnem hominem eſſe animal, et Socratem eſſe hominem, neceſſe eſt animum aſſentiri, Socratem eſſe animal: in his autem, ſtatim, ut quis dixit, quicquid eſt dulce guſtandum eſt, et hoc eſt dulce, guſtat. Perionius ſententiam hujus loci non vidit. *Lambin.* [o] Ego hæc verba, ἐν δὲ ταῖς ποιητικαῖς corrupta eſſe puto, et legendum, ἐν δὲ τοῖς πρακτοῖς, et ita Argyrop. *Idem.* N C. habet ἐνίοτε δὲ ταῖς. [p] Καθ᾽ ἕκαστα N C. [q] Baſ. pro τούτῳ habet τοῦτο.

tionibus æſtuant, demonſtrationes, et verſus Empedoclis recitant: et qui primum didicerunt, ſermones illi quidem connectunt, ſed nondum intelligunt: oportet enim illa una cum ætate adoleſcere: cui rei tempore opus eſt. Quocirca ut hiſtriones, ſic exiſtimandi ſunt loqui etiam incontinentes. Præterea hoc etiam modo hujus rei cauſam ex natura ſpectare licet: nam cum opiniones aliæ ſint de rebus univerſis, aliæ de ſingularibus, quarum ſenſus arbiter ac dominus eſt: neceſſe eſt ubi ex duabus una effecta ſit, in iis quidem, quæ ſunt cognitionis, animum id, quod concluſum eſt, enunciare, et affirmare; in iis autem, quæ ſub actionem veniunt, ſtatim agere. Ut ſi omne dulce guſtandum eſt: hoc autem eſt dulce, tanquam unum de ſingularibus: neceſſe eſt, eum, qui poſſit, quique non prohibeatur, ſimul atque dictum ſit, etiam agere. Cum igitur ineſt univerſa opinio, quæ guſtare prohibet: ſecunda,

πᾶν [r]τὸ γλυκὺ, ἡδὺ, τοῦτὶ δὲ γλυκύ· αὕτη δὲ [s]ἐνεργεῖ· [t]τύχῃ δ' ἐπιθυμία ἐνοῦσα, ἡ μὲν λέγει φεύγειν τοῦτο, ἡ δὲ ἐπιθυμία ἄγει· κινεῖν γὰρ ἕκαστον δύναται τῶν μορίων. Ὥστε συμβαίνει ὑπὸ λόγου πως καὶ δόξης ἀκρατεύεσθαι· οὐκ ἐναντίας δὲ καθ' αὑτὴν, ἀλλὰ κατὰ [u]συμβεβηκός· ἡ γὰρ ἐπιθυμία ἐναντία, ἀλλ' [x]οὐχ ἡ δόξα, τῷ ὀρθῷ λόγῳ. Ὥστε καὶ διὰ τοῦτο τὰ θηρία οὐκ ἀκρατῆ, ὅτι οὐκ [y]ἔχει καθόλου [z]ὑπόληψιν, ἀλλὰ τῶν καθ' ἕκαστα φαντασίαν καὶ μνήμην. Πῶς δὲ λύεται ἡ ἄγνοια, καὶ πάλιν γίνεται ἐπιστήμων ὁ ἀκρατὴς, [a]ὁ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ οἰνωμένου καὶ καθεύδοντος, [b]καὶ οὐκ ἴδιος τούτου τοῦ πάθους, ὃν δεῖ παρὰ τῶν φυσιολόγων ἀκούειν. [c]Ἐπεὶ δ' ἡ τελευταία πρότασις, δόξα τε αἰσθητοῦ, καὶ κυρία τῶν πράξεων, ταύτην ἢ οὐκ ἔχει ὁ ἐν τῷ πάθει ὢν, ἢ οὕτως

[r] Τὸ ante γλυκὺ deeſt El. [s] Ἐνεργῇ C C C. [t] Baſ. habet τύχῃ δὲ ἐπιθυμία οὖσα, et poſt ἡ μὲν inſerit οὖν. Cui quoad οὖν adſtipulantur Elienſis, C C C. et Ven. 1. N C. etiam pro ἐνοῦσα legit ἐροῦσα. [u] Συμβεβηκῶς C C C. [x] Pro οὐχ ἡ δόξα El. ſcribit οὐχὶ δόξα. [y] Ἔχει τῶν καθόλου N C. Ven. 1. et Baſ. [z] Ὑπόληψιν εἶναι N C. λῆψιν, ἀλλὰ C C C. [a] Καὶ ὁ αὐτὸς El. [b] Καὶ deeſt N C. [c] Ὅταν δὲ ἐν τῷ πάθει γένηται ὁ ἀκρατὴς, τὴν ἐλάττω πρότασιν, τὴν κυρίαν τῶν πράξεων, τὴν ὅτι τόδε κακὸν, ἢ οὐκ ἔχει οὐδαμῶς οὐδὲ ἐπίσταται, ἢ οὕτως ἔχει ὥσπερ οἱ μεθύοντες καὶ οἱ μαινόμενοι ἔπη τινὰ καὶ ἀποδείξεις λέγουσιν. *Cum vero ab affectu ſuo poſſidetur incontinens, minorem propoſitionem, et quæ actionum quaſi princeps eſt et domina, hoc nimirum malum eſſe, aut non habet omnino nec novit, aut ita, quemadmodum verſus ac demonſtrationes recitant ebrii.* Andron.

omnia dulcia eſſe jucunda: et tertia, hoc eſſe dulce (hæc autem eſt quæ agit) et inhæret forte cupiditas: opinio quidem illa prima hoc fugere jubet, cupiditas autem alio trahit: poteſt enim unamquamque animi partem commovere. Ita fit, ut a ratione et opinione quodammodo naſcatur incontinentia: non quod opinio per ſe ſit rationi contraria, ſed ex eventu: cupiditas enim, non opinio, rectæ rationi adverſatur. Quocirca etiam propter hanc rationem, beſtiæ non ſunt incontinentes: quia non habent rerum univerſarum exiſtimationem, ſed ſingularium viſionem, et memoriam. Quo pacto autem inſcientia depulſa ſcientiam recuperet incontinens, eadem et communis ratio eſt ebriorum ac dormientium, non hujus perturbationis propria: quæ ab iis audienda eſt, qui de natura rerum diſputant. Quoniam autem ultima enunciatio, ejus, quod ſub ſenſum cadit, opinio eſt, actionumque domina eſt atque arbitra; hanc aut non habet is, qui in per-

ἔχει, ὡς ὐκ ἦν [d] τῷ ἔχειν ἐπίςαϑαι, ἀλλὰ [e] λέγειν, ὥπερ ὁ οἰνωμένος, τὰ Ἐμπεδοκλέυς· καὶ διὰ τὸ μὴ καθόλυ, μηδ' ἐπιςημονικὸν ὁμοίως εἶναι δοκεῖν τῷ καθόλυ τ̃ ἔσχατον ὅρον· καὶ ἔοικεν ὁ ἐζήτει [f] Σωκράτης συμβαίνειν· οὐ γὰρ [g] τ̃ κυρίως εἶναι δοκέσης ἐπιςήμης παρέσης, γίνεται τὸ πάθος· ὐδ' αὕτη περιέλκεται διὰ τὸ πάθος, ἀλλὰ τῆς αἰσθητικῆς. Περὶ μὲν [h] ὖν τῦ εἰδότα, καὶ μὴ, καὶ πῶς εἰδότα ἐνδέχεται ἀκρατεύεσθαι, τοσαῦτα εἰρήσθω.

ΚΕΦ. δ'.

ΠΟΤΕΡΟΝ δέ ἐςί τις ἁπλῶς ἀκρατὴς, ἢ πάντες κατὰ μέρος, καὶ εἰ ἔςι, περὶ ποῖά ἐςι, λεκτέον [i] ἐφεξῆς. Ὅτι μὲν ὖν περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας εἰσὶν οἵ τ' [k] ἐγκρατεῖς καὶ καρτερικοὶ, καὶ [l] ἀκρατεῖς ϗ μαλακοὶ, φανερόν. Ἐπεὶ δ' ἐςὶ τὰ μὲν ἀναγκαῖα τῶν ποιύντων ἡδονὴν, τὰ δ' αἱρετὰ

Continence & Patience, as well as their opposite Vices are conversant about Pleasure & Pain

[d] Alii τό. [e] Τὸ λέγειν Ven.-1. et Baf. [f] Σωκράτης deeft N C. [g] Τῦ κυρίυ ἐπιςήμης εἶναι δοκέσης παρέσης El. [h] Οὖν deeft N C. [i] Pro ἐφεξῆς N C. habet ἀπ' ἀρχῆς. [k] Ἐγκρατευόμενοι N C. [l] Οἱ ἀκρατεῖς El.

turbatione eſt, aut certe ſic habet, ut eam habere non ſit ſcire, ſed vinolentorum more verſus Empedoclis recitare: et quoniam non eſt univerſus, neque ſimilem vim habet ad ſcientiam efficiendam terminus ultimus, atque id, quod univerſum eſt: non immerito etiam videtur id, quod quærebat Socrates, evenire: non enim tum cum præſto eſt illa, quæ vere et proprie videtur eſſe ſcientia, exiſtit perturbatio; neque ea ſcientia a perturbatione convellitur, ſed cum adeſt ea, quæ ſenſu continetur. De eo igitur, qui ſciens aut inſciens, ſit incontinens: et quomodo ut ſciens incontinenter vivat, fieri poſſit, hactenus a nobis dictum ſit.

CAP. IV.

DEINCEPS utrum ſit aliquis abſolute incontinens, an omnes ex parte, et certæ rei ſint incontinentes: tum, ſi quis eſt abſolute incontinens, in quibus verſetur, dicendum eſt. Continentes igitur et patientes, incontinentes et molles in voluptatibus et doloribus verſari, perſpicuum eſt. Quoniam autem eorum, quæ voluptatem efficiunt, alia ſunt neceſſaria, alia per ſe expetenda quidem illa, ſed ejuſmodi, ut ſupra

of things which constitutes" "; some are a/ κατα, &c. —
Others are prefer[able] & that too on their own account. Under this head may chap— ... like —

μὲν καθ' αὐτὰ, ἔχοντα δ' [m] ὑπερβολὴν, ἀναγκαῖα [n] μὲν τὰ σωματικά· λέγω δὲ τὰ τοιαῦτα, τά [o] τε περὶ τὴν τροφὴν, καὶ τὴν τῶν ἀφροδισίων χρείαν, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν σωματικῶν, περὶ ἃ τὴν ἀκολασίαν ἔθεμεν καὶ τὴν σωφροσύνην· τὰ δ' ἀναγκαῖα μὲν οὔ, αἱρετὰ δ' ἢ καθ' αὑτά· λέγω δὲ οἷον νίκην, τιμὴν, πλοῦτον, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν [p] καὶ ἡδέων· τοὺς μὲν οὖν πρὸς ταῦτα [q] παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ὑπερβάλλοντας τὸν [r] ἐν αὐτοῖς, ἁπλῶς μὲν [s] οὐ λέγομεν ἀκρατεῖς, προστιθέντες δὲ τὸ, χρημάτων ἀκρατεῖς, καὶ κέρδους, καὶ τιμῆς, καὶ θυμοῦ· ἁπλῶς δ' οὔ, ὡς ἑτέρους καὶ καθ' ὁμοιότητα λεγομένους· [t] ὥσπερ ἄνθρωπος, ὁ τὰ Ὀλύμπια [u] νενικηκώς· ἐκείνῳ γὰρ ὁ κοινὸς λόγος τοῦ ἰδίου μικρῷ [x] διέφερεν, ἀλλ' ὅμως ἕτερος ἦν. [y] Σημεῖον δέ· ἡ μὲν [z] γὰρ ἀκρασία ψέγεται,

[m] Τὴν ὑπερβολὴν El. [n] N C. habet δὲ pro μέν. [o] Τε deeſt N C. [p] Καὶ abeſt a textu Elienſis; ſed apparet in margine. [q] Περὶ N C. [r] Ven. 1. et Baſ. habent ἐν ἑαυτοῖς, reciprocum. [s] Οὐ deeſt N C. male. [t] Καθάπερ διαφέρει ὁ ἄνθρωπος, ὁ τὰ Ὀλύμπια νενικηκὼς, τοῦ ἁπλῶς ἀνθρώπου· καὶ γὰρ εἰ καὶ μικρόν ἐστι τὸ διάφορον αὐτῶν, ἀλλ' ὅμως διαφέρει, καὶ ἕτερός ἐστι διὰ τὴν προσθήκην. *Andron.* Alii cum Euſtratio ſuſpicantur neſcio quem Olympionicem proprio alio nomine caruiſſe, communique omnium hominum nomine fuiſſe Ἄνθρωπον, i. e. Hominem, appellatum, quod tamen nomen commune illi proprium eſſet. [u] Νικῶν El. Sed a manu recenti νενικηκώς. [x] Διαφέρει N C. [y] Hæc pertinent ad continentis et incontinentis differentiam: neque ſunt referenda ad ſimilitudinem victoris Olympici, quam proxime interpoſuit, ut putavit Perionius. *Lamb.* [z] Γὰρ deeſt N C.

modum expeti poſſint (ſunt autem neceſſaria ea, quæ ad corpus pertinent, ea, inquam, quæ in victu et rerum venerearum uſu poſita ſunt, cæteraque hujus generis, quæ ad corpus referuntur, in quibus intemperantiam et temperantiam locavimus: quæ vero cum minime neceſſaria ſint, per ſe tamen ſunt optabilia et expetenda ſunt: verbi gratia, victoria, honos, divitiæ, taliaque bona et jucunda) eos igitur qui in his præter rectam rationem, quæ in ipſis ineſt, modum ſuperant, abſolute quidem incontinentes non dicimus, ſed cum adjectione, pecuniæ incontinentes, lucri, honoris, iræ: abſolute autem nequaquam, tanquam ab illis differant, et ex quadam ſimilitudine ſic appellentur: ut cuidam Olympiorum victori, Ἄνθρωπος, id eſt, Homo nomen erat: communis enim illius appellatio ac ratio a propria paulo differebat, ſed alia tamen erat. Cujus rei hoc argumentum eſt, quod

altho we apply the term ἀκρατεῖς to particular as well as general acts of incontinence yet there is a distinction; in the manner as the general term is often used to specify an individual — & a proof of this is that we do not blame ἀκρασία, as a single

οὐχ ὡς ἁμαρτία μόνον, ἀλλὰ καὶ [a] ὡς κακία τις, ἢ ἁπλῶς οὖσα, ἢ κατά τι μέρος· τούτων δ' οὐδείς. Τῶν δὲ περὶ τὰς σωματικὰς ἀπολαύσεις, περὶ ἃς λέγομεν τὸν σώφρονα καὶ ἀκόλαστον, ὁ μὴ τῷ προαιρεῖσθαι τῶν [b] τε ἡδέων διώκων τὰς ὑπερβολὰς, καὶ τῶν λυπηρῶν φεύγων, πείνης, [c] καὶ δίψης, καὶ ἀλέας, καὶ ψύχους, καὶ πάντων τῶν περὶ ἁφὴν καὶ γεῦσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν προαίρεσιν καὶ τὴν διάνοιαν, ἀκρατὴς λέγεται, οὐ κατὰ [d] πρόσθεσιν, ὅτι περὶ [e] τάδε, καθάπερ ὀργῆς, ἀλλ' ἁπλῶς μόνον. Σημεῖον δέ· καὶ γὰρ [f] μαλακοὶ λέγονται [g] περὶ ταύτας, περὶ ἐκείνων δὲ οὐδεμίαν· καὶ διὰ τοῦτ' εἰς ταὐτὸ [h] τὸν ἀκρατῆ καὶ ἀκόλαστον τίθεμεν, καὶ ἐγκρατῆ καὶ σώφρονα, ἀλλ' οὐκ ἐκείνων οὐδένα, [i] διὰ τὸ περὶ τὰς αὐτάς πως ἡδονὰς καὶ λύπας εἶναι. Οἱ δ' εἰσὶ μὲν περὶ ταὐτὰ, ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως εἰσίν· ἀλλ' οἱ μὲν προαιροῦνται, οἱ δ' οὐ προαι-

[a] Ὡς deeſt Ven. 1. [b] Δὲ pro τε habet N C. ſed τε deeſt Ven. 1. [c] Καὶ deeſt N C. [d] Προαίρεσιν N C. [e] Ταδὶ N C. [f] Aſpaſius *ἀκόλαστοι*. Itemque Argyrop. et Aretinus; melius tamen *μαλακοί*. *Mur.* [g] Περὶ αὐτὰς N C. Ea autem, quorum nimium ferre non poſſunt *molles*, ſunt fames, ſitis, frigus et ſimilia: illa, a quorum nimio qui vincuntur, *molles* non dicuntur, ſunt pecunia, honos, ira, et iſtiuſmodi. *Lamb.* [h] Τὸν ἀκόλαστον τίθεμεν El. [i] Δὴ C C C.

incontinentia vituperatur non ſolum ut peccatum, ſed etiam ut vitium quoddam aut ſimpliciter et abſolute, aut aliqua ex parte: horum autem, quos proxime poſui, incontinentium nemo ſic vituperatur. Eorum vero, qui in corporis voluptatibus perfruendis volutantur, iis, in quibus temperantem atque intemperantem verſari dicimus: qui non eo quod id conſilii ceperit, rerum jucundarum nimium ſequitur, et rerum moleſtarum nimium fugit, ut famis, ſitis, caloris, frigoris, earumque omnium, quæ ad tactum, guſtatumque pertinent, ſed præter conſilium, et cogitationem: is incontinens dicitur, non cum adjectione hujus vel illius rei, ut iræ, ſed ſimpliciter tantum. Cujus rei hoc argumentum eſt, quod qui harum rerum nimium ferre non poſſunt, molles dicuntur, non qui ab illarum nimio vincuntur: atque ob hanc cauſam in eadem re incontinentem et intemperantem locamus, itemque continentem et temperantem, quia in eiſdem quodammodo voluptatibus et doloribus verſantur: ſed illorum neminem. Verum quamvis hi in iiſdem verſentur, non eodem modo tamen: ſed intemperantes conſilium oc-

ρουνται. Διὸ μᾶλλον ἀκόλαστον ἂν εἴποιμεν, ὅστις [k] μὴ ἐπιθυμῶν, ἢ ἠρέμα, διώκει τὰς ὑπερβολάς, καὶ φεύγει μετρίας λύπας, ἢ [l] τοῦτον, ὅστις διὰ τὸ ἐπιθυμεῖν σφόδρα· τί γὰρ ἂν [m] ἐκεῖνος ποιήσειεν, εἰ προσγένοιτο ἐπιθυμία νεανική, καὶ περὶ τὰς τῶν ἀναγκαίων ἐνδείας λύπη ἰσχυρά; [n] Ἐπεὶ δὲ τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν ἡδονῶν, αἱ μέν εἰσι [o] τῷ γένει καλῶν καὶ σπουδαίων· τῶν γὰρ ἡδέων ἔνια φύσει αἱρετά, τὰ δ' ἐναντία τούτων, τὰ δὲ μεταξύ, καθάπερ [p] διείλομεν πρότερον, [q] οἷον χρήματα, καὶ κέρδος, καὶ νίκη, καὶ τιμή· πρὸς ἅπαντα δὴ καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ τὰ μεταξύ, οὐ τῷ πάσχειν [r] καὶ ἐπιθυμεῖν καὶ φιλεῖν ψέγονται, ἀλλὰ τῷ πῶς, καὶ ὑπερβάλλειν. Διό, ὅσοι μὲν παρὰ τὸν λόγον [s] ἢ κρατοῦνται, ἢ διώκουσι τῶν φύσει τι καλῶν [t] καὶ ἀγαθῶν, οἷον [u] οἱ περὶ τιμήν, καὶ μαλ-

[k] Μὴ ἐπιθυμῶν ſine δὲ Baſ. [l] N C. et quidam editi pro τοῦτον habent τοιοῦτον. [m] Ἐκεῖνα N C. qui paulo inferius ἢ περὶ pro καὶ περί. [n] Lego ἔτι δὲ, ne duobus modis pendeat oratio: et quod nihil addatur ad illud ἐπεὶ, et quod nihil ad illud αἱ μέν; legendo autem ἔτι, ſaltem alterum incommodum tollitur. *Muret.* [o] Τῶν γένει El. et Baſ. [p] Διείλομαι N C. [q] Οἷς χρήματα δὲ καὶ N C. Δὲ etiam retinent El. et C C C. [r] Καὶ ἐπιθυμεῖν deſunt El. [s] Pro ἢ κρατοῦνται El. in margine legit ἀκρατοῦνται. [t] Καὶ deeſt El. N C. vero habet ἢ ἀγαθῶν. Et infra καὶ περὶ pro ἢ περὶ τέκνα. [u] Οἱ abeſt a N C.

perunt ita vivendi, incontinentes non item. Itaque potius eum intemperantem appellaverimus, qui ne cupiens quidem, aut levi certe cupiditate affectus, immoderatas voluptates perſequitur, et mediocres dolores fugit, quam eum, qui idem agat magnis et indomitis cupiditatibus incenſus: quid enim faciat ille, ſi acris et vehemens aliqua cupiditas accedat, et ob rerum neceſſariarum penuriam ingens et vehemens dolor excruciet? Quoniam autem cupiditatum et voluptatum aliæ ſunt genere honeſtæ et bonæ (nam jucundorum alia ſunt natura expetenda, alia his contraria, alia his interjecta, quemadmodum ſupra partiti ſumus, ut pecunia, lucrum, victoria, honor) in his igitur omnibus, cæteriſque ejuſdem generis, et mediis, non quod afficiantur, et cupiant, et ament homines, vituperantur: ſed quod hoc modo cupiant, vel ament, et quod modum ſuperent. Quocirca qui ſecus ac monet ratio, aut vincuntur, aut perſequuntur aliquod natura bonum, atque honeſtum, ut, qui nimio honoris, aut liberorum, et parentum amore ſtudioque ducuntur (hæc e-

…nce there are some desires which may be gratified without imputation of Vice (as the pursuit of Honor or Wealth) yet even these may be carried to a culpable excess (as the anxious zeal of Niobe respecting her children instigated to oppose the

λον ἢ δεῖ σπουδάζοντες, ἢ περὶ τέκνα καὶ γονεῖς· καὶ γὰρ ταῦτα τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἐπαινοῦνται οἱ περὶ ταῦτα σπουδάζοντες· ἀλλ' ὅμως ἐστί τις ὑπερβολὴ καὶ ἐν τούτοις, εἴ τις [x] ὥσπερ ἡ Νιόβη μάχοιτο [y] καὶ πρὸς τοὺς θεούς, ἢ ὥσπερ Σάτυρος ὁ Φιλοπάτωρ ἐπικαλούμενος περὶ τὸν πατέρα, λίαν γὰρ ἐδόκει μωραίνειν. Μοχθηρία μὲν οὖν οὐδεμία [z] περὶ ταῦτ' ἐστὶ, διὰ τὸ εἰρημένον, ὅτι φύσει τῶν αἱρετῶν ἕκαστόν ἐστι δι' αὐτό· φαῦλαι δὲ καὶ φευκταὶ αὐτῶν εἰσιν αἱ ὑπερβολαί. Ὁμοίως δὲ, οὐδὲ [a] ἀκρασία· ἡ γὰρ ἀκρασία, οὐ μόνον φευκτὸν, ἀλλὰ καὶ [b] τῶν ψεκτῶν ἐστι. Δι' ὁμοιότητα δὲ τοῦ πάθους προσεπιτιθέντες [c] τὴν ἀκρασίαν, [d] περὶ ἑκάστου λέγουσιν, οἷον κακὸν ἰατρὸν, καὶ κακὸν ὑποκριτὴν, ὃν ἁπλῶς οὐκ ἂν εἴποιεν κακόν. [e] Ὥσπερ οὖν οὐδ' ἐνταῦθα, διὰ τὸ μὴ κακίαν εἶναι ἑκάστην αὐ-

or if any one carries his affections to too great a pitch, as the Satyr who was styled Φιλοπάτωρ did respecting his father; but there is no absolute [illegible] in such actions because … is … how[ever] … then even … because that is not only to be avoided but also culpable … is applied to … the same light as the epithet κακον is applied to a stage player or Poet who may be perfectly

[x] Ὡς N C. Τοῦ γὰρ φιλεῖν τοὺς παῖδας, φύσει ὄντος ἀγαθοῦ, φεύγειν δεῖ τὴν ὑπερβολὴν, καὶ μὴ καθάπερ ἡ Νιόβη, ἣ καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς ὑπὲρ τῶν τέκνων ἐμάχετο, ἢ ὁ Σάτυρος ὡς θεὸν ἐπικαλούμενος τὸν πατέρα. *Andron.* [y] Καὶ deeſt Baſ. ut et MSS. noſtris. [z] Camot. habet περὶ τοῦτ' ἐστι. [a] Verba inter ἀκρασία et μόνον deſunt N C. [b] Non dicit ipſam ἀκρασίαν eſſe ex numero τῶν ψεκτῶν, ut Argyr. Lamb. et alii putant, et Græcus etiam Interpres, ſed referri πρὸς τὰ ψεκτὰ, tanquam ad objectum, ut rectiſſime D. Thomas. *Muret.* [c] Πρὸς τὴν ἀκρασίαν legit Vetus Interp. et omnino ita legendum eſt; nam dicunt primo ἀκρασίαν, deinde addunt περὶ τί. *Idem.* [d] Περὶ ἕκαστον N C. et El. [e] Baſ. Camot. C C C. et N C. poſt ὥσπερ inſerunt οὖν.

nim quoque in numero bonorum habenda ſunt, et qui hæc ſtudioſe colunt atque expetunt, etiam laudantur) verum tamen eſt etiam in his aliquod nimium, ſi quis, ut Niobe, etiam cum diis pugnet, aut ut Satyrus ille, qui patris amans vocatus eſt, immodico patris amore afficiatur: valde enim deſipere videbatur. Vitium igitur in his nullum eſt, propterea quod, ut dixi, unumquidque eorum per ſe expetendum eſt natura: ſed eorum nimiæ atque immoderatæ cupiditates malæ ſunt, ac fugiendæ. Similiter autem nulla incontinentia: incontinentia enim non ſolum fugienda res eſt, verum etiam in his rebus numeratur, quæ ſunt vituperabiles. Propter ſimilitudinem autem perturbationis, adjectione præterea facta rei, cujus incontinentia eſt, ita cujuſque rei incontinentiam dicere ſolent: quemadmodum malum medicum, et malum hiſtrionem, quem abſolute nemo malum dixerit. Ut igitur hic non dicuntur ſimpliciter mali, quia non eſt viti-

The various causes of intemperance are 1st ... & 2nd ... of nature – There are other excesses which tho not ... in themselves, result from the same object – these likewise may be comprised into two classes – 1st ...

καὶ ἀκρατῶν, ἀλλὰ τῷ ἀνάλογον [f] ὁμοίαν· οὕτω δηλονότι κἀκεῖ ὑποληπτέον [g] μόνον ἀκρασίαν καὶ ἐγκράτειαν εἶναι, ἥτις ἐςὶ περὶ ταὐτὰ τῇ σωφροσύνῃ καὶ [h] τῇ ἀκολασίᾳ. Περὶ δὲ [i] θυμὸν, καθ' ὁμοιότητα [k] λέγομεν· διὸ καὶ προστιθέντες ἀκρατῆ θυμοῦ, ὥσπερ τιμῆς καὶ κέρδους φαμέν.

ΚΕΦ. ε'.

ΕΠΕΙ δ' ἐςὶν ἔνια μὲν ἡδέα φύσει, καὶ τούτων τὰ μὲν ἁπλῶς, τὰ δὲ κατὰ γένη καὶ ζώων καὶ ἀνθρώπων· τὰ δ' οὐκ ἔςιν, ἀλλὰ τὰ μὲν διὰ πηρώσεις, τὰ δὲ δι' [l] ἔθη [m] γίνεται, τὰ [n] δὲ διὰ μοχθηρὰς φύσεις· ἔςι καὶ περὶ τούτων ἕκαςα παραπλησίας ἰδεῖν ἕξεις. Λέγω δὲ τὰς θηριώδεις, οἷον τὴν [o] ἄνθρωπον, ἣν λέγουσι τὰς κυούσας ἀναχίζουσαν, τὰ παιδία κατεσθίειν· ἢ οἵοις φασὶ χαίρειν ἐνίους τῶν [p] ἀπηγριωμένων περὶ τὸν Πόντον, τοὺς μὲν ὠμοῖς, τοὺς δὲ κρέ-

& manners of these nations who inhabit

[f] Illud ὁμοίαν Aſpaſius indicat eſſe gloſſam vocis ἀνάλογον. *Mur.* [g] Μόνην N C. [h] Τῇ deeſt El. [i] Θυμοῦ Ven. 1. et Baſ. [k] Λεγομένην legendum videtur. *Mur.* [l] Ἤθη El. [m] Baſ. habet γίνονται, pluraliter. [n] Δὴ N C.
[o] Lamiam neſcio quam indigitat, ſi fides Aſpaſio; cujus hæc ſunt verba: ἡ Λαμία γυνή τις ἦν περὶ τὸν Πόντον, ἥτις διότι ἀπώλετο τὰ οἰκεῖα τέκνα, τὰ τῶν ἄλλων γυναικῶν βρέφη ἤσθιεν. Camotius poſt τὴν ἄνθρωπον, addit καλουμένην Λαμίαν περὶ τὸν Πόντον: quod eſt gloſſema. [p] Quidam codd. poſt ἀπηγριωμένων addunt μερῶν.

by ... are implied actions similar to those of the woman who destroyed pregnant women in order to eat their children alive ... or the customs of the Pontus who eat raw flesh & devour their offspring – or even the acts of Phalaris the Tyrant of Sicily mentioned by Pindar

um medici, aut hiſtrionis, ſed proportione quadam vitio ſimile: ſic nimirum et illic exiſtimare debemus duntaxat eam eſſe incontinentiam, et continentiam, quæ in iiſdem atque temperantia et intemperantia verſatur. In ira autem ex ſimilitudine quadam aliquem dicimus incontinentem: itaque etiam cum adjectione dicimus, iræ incontinentem, quemadmodum honoris et lucri.

CAP. V.

SED quoniam aliqua ſunt jucunda natura, eorumque alia ſimpliciter et abſolute, alia diverſis animantium atque hominum generibus jucunda ſunt: alia non ſunt jucunda natura, ſed partim propter debilitationes corporum, partim propter conſuetudinem, partim propter vitioſas naturas fiunt jucunda: licet etiam in his ſingulis conſimiles habitus animadvertere. Voco autem immanes et ferinos habitus, qualis erat ejus mulieris, quam dicunt gravidis mulieribus apertis ac perſectis, pueros devorare ſolitam: aut qualibus rebus efferatos quoſdam circa Pontum populos delectari fe-

ασιν [q] ἀνθρώπων, τοὺς δὲ τὰ παιδία δανείζειν ἀλλήλοις εἰς εὐωχίαν· ἢ τὸ [r] περὶ Φάλαριν λεγόμενον. Αὗται μὲν θηριώδεις. Αἱ δὲ διά τε νόσους γίνονται καὶ [s] μανίαν ἐνίοις, [t] ὥσπερ ὁ τὴν μητέρα καθιερεύσας καὶ φαγὼν, καὶ ὁ τοῦ συνδούλου τὸ ἧπαρ. Αἱ δὲ νοσηματώδεις, ἢ ἐξ ἔθους, οἷον [u] αἱ τῶν τριχῶν τίλσεις, καὶ ὀνύχων τρώξεις, ἔτι δ᾽ ἀνθράκων καὶ γῆς· πρὸς δὲ τούτοις, ἡ τῶν ἀφροδισίων τοῖς ἄρρεσι. Τοῖς μὲν γὰρ φύσει, τοῖς δ᾽ ἐξ ἔθους συμβαίνουσιν· οἷον τοῖς ἐθιζομένοις ἐκ παίδων. Ὅσοις μὲν οὖν [x] φύσις αἰτία, τούτους μὲν [y] οὐδ᾽ ἂν εἷς εἴποι ἀκρατεῖς· ὥσπερ οὐδὲ τὰς γυναῖκας, ὅτι οὐκ ὀπυίουσι, ἀλλ᾽ ὀπυίονται· ὡσαύτως [z] δὲ καὶ τοῖς νοσηματωδῶς ἔχουσι [a] δι᾽ ἔθος. Τὸ μὲν οὖν ἔχειν ἕκαστα τούτων, ἔξω τῶν ὅρων ἐστὶ τῆς κακίας, καθάπερ [b] καὶ ἡ θηριότης. Τὸ δὲ ἔχοντα κρατεῖν ἢ κρατεῖσθαι, οὐχ ἡ ἁπλῆ ἀκρασία, ἀλλ᾽ ἡ

sed aptius ἐθνῶν, vel βαρβάρων, et quidem post περὶ τὸν Πόντον· ut infra: ἔνια γένη τῶν πόῤῥω βαρβάρων. *Sylb.* [q] Ἀνδρῶν El. ἀνθρωπείοις C C C. et alii. [r] Ὁ δὲ Φάλαρις λέγεται φαγεῖν τὸν ἑαυτοῦ παῖδα. *Aspasius.* [s] Μανίας N C. διὰ μανίαν El. [t] Ὁ Ξέρξης ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς μανεὶς, ἔφαγε τὴν ἑαυτοῦ μητέρα κρεουργήσας. *Aspasius.* Sed quo auctore incertum. [u] Vide Magn. Mor. lib. ii. cap. 6. [x] Ἡ φύσις El. [y] Οὐδ᾽ ἂν εἴποιεν ἀκρατ. N C. [z] Δὲ abest ab El. [a] Δι᾽ ἔθους Bas. [b] Καὶ deest C C C.

runt, alios scilicet crudis, alios humanis carnibus: alios, liberos suos inter se mutuos in epulas dare: aut quale est id quod vulgo de Phalaride dicitur. Ferini igitur sunt hi habitus. Alii autem propter morbos et furores nonnullis innascuntur: qualis ille fuit, qui matrem immolavit et comedit, et qui conservi jecur. Alii vel ex morbo, vel ex consuetudine proficiscuntur, ut pilorum evulsiones, et unguium corrosiones, carbonum quoque et terræ: (præterea venereorum usus cum masculis.) Namque hæ cupiditates aliis naturales sunt, aliis ex consuetudine nascuntur, ut qui a pueris consuerunt. Atque eorum quidem, quibus natura causam præbet, incontinentem quemquam nemo dixerit: quemadmodum neque mulieres, quod in complexu venereo non agant, sed patiantur: eademque ratione neque eos, qui ex consuetudine vitium morbo simile contraxerunt. His igitur singulis animi malis tentari, extra vitii terminos ac fines egredi est, quemadmodum et feritate ad belluarum naturam proxime accedere. His autem tentatum atque affectum, superiorem

every except which is culpable," ... "all proceed either from ... and a person tho' he may possess these affections he cannot be said to be overcome by them."

καθ' ὁμοιότητα, [c] καθάπερ καὶ τὸν περὶ τοὺς θυμοὺς ἔχοντα τοῦτον τὸν τρόπον τοῦ πάθους, ἀκρατῆ δ' οὐ λεκτέον· πᾶσα γὰρ ὑπερβάλλουσα κακία, καὶ ἀφροσύνη, καὶ δειλία, καὶ ἀκολασία, καὶ χαλεπότης, αἱ μὲν θηριώδεις, αἱ δὲ νοσηματώδεις εἰσίν· ὁ μὲν γὰρ φύσει τοιοῦτος, [d] οἷος δεδιέναι πάντα, κἂν ψοφήσῃ μῦς, θηριώδη δειλίαν δειλός· ὁ δὲ τὴν γαλῆν ἐδεδίει διὰ νόσον. Καὶ τῶν ἀφρόνων οἱ μὲν ἐκ φύσεως [e] ἀλόγιστοι, καὶ μόνον τῇ αἰσθήσει ζῶντες, θηριώδεις, [f] ὥσπερ ἔνια γένη τῶν πόρρω βαρβάρων· οἱ δὲ διὰ νόσους, οἷον τὰς ἐπιληπτικάς, ἢ μανίας, νοσηματώδεις. Τούτων δ' ἔστι μὲν ἔχειν τινὰ ἐνίοτε μόνον, μὴ κρατεῖσθαι δέ· λέγω δέ, οἷον εἰ Φάλαρις κατεῖχεν, ἐπιθυμῶν παιδίου φαγεῖν, ἢ πρὸς ἀφρο-

[c] Hic locus in omnibus Libris corruptus eſt, et ſic emendandus : Καθάπερ καὶ τὸν περὶ τοὺς θυμοὺς ἔχοντα τοῦτον τὸν τρόπον, τούτου τοῦ πάθους ἀκρατῆ, ἀκρατῆ δ' οὐ λεκτέον. Natum eſt mendum ex voce ἀκρατῆ, quam cum Librarii bis ſcriptam viderent, putarunt alteram ſupervacaneam eſſe, atque idcirco ſuſtulerunt. Illud, τούτου, præterea omiſerunt, vel conſulto, vel inconſulto, propter ſimilitudinem trium ſyllabarum deinceps inſequentium τούτου τοῦ. *Lamb.* [d] Qualis fuit Anthemon quidam, qui non niſi galea tectus in publicum prodire ſolebat, metuens ne cœlum rueret, teſte Heraclide Pontico. *Zuing.* [e] Ἀλόγιστα καὶ C C C. [f] Pſyllorum nota eſt ſtultitia, qui armis contra Auſtrum, regioni ſuæ infeſtum, profecti, arenis obruti fuere. *Herodotus* lib. iv.

eſſe aut inferiorem, non ſimplex continentia aut incontinentia eſt, ſed ex ſimilitudine : quemadmodum et eum, qui in ira hoc modo affectus eſt, ut vincatur, hujus perturbationis incontinentem, incontinentem autem dicere non debemus : omnis enim modum ſuperans vitioſitas, et amentia, et timiditas, et intemperantia, et ſævitia, vel ferina eſt, vel morboſa : nam qui natura talis eſt, ut omnia extimeſcat, etiamſi mus ſtridorem ediderit, ferina quadam timiditate timidus eſt : alius erat, qui felem morbo affectus metuebat. Et ex amentium numero, ii, qui natura ſtulti et inconſiderati ſunt, ſenſuque duntaxat vivunt, ferarum ſunt ſimiles : quemadmodum nonnullæ longinquorum barbarorum nationes : qui vero propter morbos veluti comitiales, vel furores, ii ſunt morboſi. Nihil obſtat autem, quo minus aliquis interdum his vitiis affectus ſit tantum, ſed non vincatur : hoc dico : ut ſi Phalaris cum pulſionem concupiſcat vel ad edendum, vel ad potiendum abſurda rerum venerearum voluptate, ſe cohibeat et contineat. Neque vero quicquam obſtat, quo mi-

μοχθηρία as a general term is applied to man— when used to an individual it must be with the addition of the specific nature of that vice to which the individual is addicted— & upon the same mode of arguing— ἀκρασία may specifically be divided into θηριώδη & νοσηματώδη

δισίων ἄτοπον ἡδονήν. Ἔστι δὲ καὶ κρατεῖσθαι, μὴ μόνον ἔχειν. Ὥσπερ οὖν καὶ μοχθηρία, ἡ μὲν κατ᾽ ἄνθρωπον ἁπλῶς λέγεται μοχθηρία· ἡ δὲ κατὰ πρόσθεσιν, ὅτι θηριώδης ἢ νοσηματώδης, ἁπλῶς δ᾽ οὔ· τὸν [g] αὐτὸν τρόπον δῆλον ὅτι καὶ ἀκρασία ἐστὶν, ἡ μὲν θηριώδης, ἡ δὲ νοσηματώδης· ἁπλῶς δὲ ἡ κατὰ τὴν ἀνθρωπικὴν ἀκολασίαν μόνη. Ὅτι μὲν οὖν ἀκρασία καὶ ἐγκράτειά ἐστι μόνον περὶ ἅπερ ἀκολασία καὶ σωφροσύνη, καὶ ὅτι περὶ τὰ ἄλλα ἐστὶν ἄλλο εἶδος ἀκρασίας, λεγόμενον κατὰ μεταφορὰν, καὶ οὐχ ἁπλῶς, δῆλον.

ΚΕΦ. ς΄.

Ὅτι δὲ καὶ ἧττον αἰσχρὰ ἀκρασία ἡ τοῦ θυμοῦ, ἢ ἡ τῶν ἐπιθυμιῶν, θεωρήσωμεν. Ἔοικε γὰρ ὁ θυμὸς ἀκούειν [h] μέν τι τοῦ λόγου, παρακούειν δέ· (καθάπερ οἱ [i] ταχεῖς τῶν διακόνων, οἳ πρὶν ἀκοῦσαι πᾶν τὸ λεγόμενον, ἐκθέουσιν, εἶτα ἁμαρτάνουσι τῆς [k] πράξεως· καὶ οἱ κύνες, πρὶν σκέψασθαι

[g] Αὐτὸν δὴ τρόπον N C. et Baſ. [h] Γρ. μέντοι. [i] Nota eſt vox Lartis Tolumnii Veientium regis in talorum jactu, *occide:* qua cum ille ludens uteretur, Satellitum quidam ex improviſo ſupervenientem Romanum legatum, tanquam a rege juſſus, interfecit. *Zuing.* [k] P. Victorius teſtatur ſe in quibuſdam codicibus reperiſſe προστάξεως, i. e. *a mandato aut præſcripto aberrant*, quam ſcripturam non improbo. Huic lectioni adſtipulatur etiam Andron.

nus etiam vincatur, non ſolum affectus vitio ſit. Quemadmodum igitur et improbitas alia abſolute dicitur improbitas ea, quæ in hominem cadit: alia cum adjectione, quia improbitas ferina, aut morboſa, non abſolute: ſic nimirum et incontinentia eſt alia ferina et immanis, alia morboſa: ſimpliciter autem et abſolute ea ſola, quæ humanæ intemperantiæ convenit. Incontinentiam igitur, et continentiam in eiſdem verſari, in quibus intemperantia et temperantia: in aliiſque aliud incontinentiæ genus ſitum eſſe, quod ex tranſlatione nominis, non abſolute dicitur, perſpicuum eſt.

CAP. VI.

NUNC autem et iræ, quam cupiditatum, minus eſſe turpem incontinentiam cognoſcamus. Videtur enim ira illa quidem aliqua ex parte rationem, ſed negligenter et confuſe audire, miniſtrorum præproperorum more, qui priuſquam id omne, quod dicitur, audierint, exiliunt, deinde ab actione aberrant: et ut canes, qui priuſquam at-

He next proceeds to prove that incontinence [illegible] less culpable than in one [illegible]

Anger, partly tho' not sufficiently attending to reason, flies immediately to the execution of its design; as eager servants do before they have heard half the commands of their master & consequently are liable to perpetual errors in the performance of their duty. & like dogs who without waiting to discover the disposition of the person towards them immediately fly at him [illegible] bite.

εἰ φίλος, ἂν μόνον ψοφήσῃ, ὑλακτοῦσιν· [l] οὕτως ὁ θυμὸς, διὰ θερμότητα καὶ ταχύτητα τῆς φύσεως, ἀκούσας μὲν, οὐκ ἐπίταγμα δὲ ἀκούσας, ὁρμᾷ πρὸς τὴν τιμωρίαν. Ὁ μὲν γὰρ λόγος ἢ ἡ φαντασία, ὅτι ὕβρις ἢ ὀλιγωρία, ἐδήλωσεν· ὁ δ', ὥσπερ συλλογισάμενος ὅτι δεῖ τῷ τοιούτῳ πολεμεῖν, χαλεπαίνει εὐθύς. Ἡ δ' ἐπιθυμία, ἐὰν μόνον εἴπῃ ὅτι ἡδὺ, ὁ λόγος ἢ ἡ αἴσθησις, ὁρμᾷ πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν. Ὥσθ' ὁ μὲν θυμὸς ἀκολουθεῖ τῷ λόγῳ πως, ἡ δ' ἐπιθυμία οὔ· αἰσχίων [m] οὖν· ὁ μὲν [n] γὰρ τοῦ θυμοῦ ἀκρατὴς, τοῦ λόγου πως ἡττᾶται· ὁ δὲ τῆς ἐπιθυμίας, [o] καὶ οὐ τοῦ λόγου. Ἔτι, ταῖς φυσικαῖς συγγνώμη [p] μᾶλλον ἀκολουθεῖν ὀρέξεσιν, ἐπεὶ καὶ ἐπιθυμίαις ταῖς τοιαύταις μᾶλλον, ὅσαι κοιναὶ πᾶσι, καὶ ἐφ' ὅσον κοιναί. [q] Ὁ δὲ θυμὸς φυσικώτερον, καὶ ἡ χαλεπότης τῶν ἐπιθυμιῶν, τῶν τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῶν μὴ ἀναγκαίων· ὥσπερ [r] ὁ ἀπολογούμενος ὅτι τὸν πατέρα τύπτοι· καὶ γὰρ οὗτος,

[l] Οὕτως καὶ θυμὸς N C. [m] Οὖν ἂν El. [n] Baſ. omittit γὰρ poſt ὁ μέν. γὰρ τοῦ deſunt C C C. [o] Καὶ non agnoſcit El. [p] C C C. et quidam editi omittunt μᾶλλον. [q] Ὁ δὲ θυμὸς φυσικώτερον καὶ χαλεπώτερον Vet. Interp. Felicianus autem ὁ δὲ θυμὸς καὶ ἡ χαλεπότης φυσικώτερον τῶν ἐπιθυμιῶν. [r] Ex Fabula aliqua hæc deſumpta eſſe videntur.

tenderint, utrum ſit amicus necne, ſi quis modo fores pulſaverit, aut ſtrepitum aliquem ediderit, latrant: ſic ira propter fervorem et celerem naturæ motum, audit illa quidem rationem, ſed imperio non exaudito ad pœnas repetendas omni impetu fertur. Ratio enim, aut viſio contumeliam vel contemptum in facto ineſſe indicavit: illa proinde ac ſi ratiocinando concluſerit, huic tali, qui contumelia affecerit vel contempſerit, bellum inferre oportere, continuo ſævit atque excandeſcit. Cupiditas autem, ſi ratio depravata, vel ſenſus illud eſſe jucundum dixerit modo, ad perfruendam voluptatem incitatur. Ita rationem ira quodammodo ſequitur; cupiditas vero minime: hæc igitur turpior illa eſt: nam iræ incontinens a ratione quodammodo ſuperatur; ille autem alter a cupiditate, non a ratione. Præterea ignoſcendum ei magis eſt, qui naturales appetitiones ſequitur: nam et iis cupiditatibus danda venia eſt, quæ ſunt omnium communes, et quatenus ſunt communes. Ira autem et ſævitia magis naturalis eſt, quam cupiditates immoderatæ, minimeque neceſſariæ:

ἔφη, τὸν ἑαυτοῦ, κἀκεῖνος τὸν ἄνωθεν· καὶ τὸ παιδίον δείξας, καὶ οὗτος ἐμὲ, ἔφη, ὅταν ἀνὴρ γένηται· συγγενὲς γὰρ ἡμῖν. Καὶ ὁ ἑλκόμενος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ, παύεσθαι ἐκέλευε πρὸς ταῖς [s] θύραις· καὶ γὰρ αὐτὸς ἑλκύσαι τὸν πατέρα μέχρις ἐνταῦθα. Ἔτι, ἀδικώτεροι οἱ ἐπιβουλότεροι. Ὁ μὲν οὖν θυμώδης, οὐκ ἐπίβουλος, οὐδ' ὁ θυμὸς, ἀλλὰ φανερός· ἡ δ' ἐπιθυμία, [t] καθάπερ τὴν Ἀφροδίτην φασὶ,

Δολοπλόκου γὰρ Κυπρογενοῦς·

καὶ Ὅμηρος,

——— [u] τὸν κεστὸν ἱμάντα

Πάρφασις, ἥτ' ἔκλεψε νόον πύκαπερ φρονέοντος.

Ὥστ' εἴ περ ἀδικωτέρα, καὶ αἰσχίων ἡ ἀκρασία αὕτη, τῆς περὶ τὸν θυμόν ἐστι, καὶ ἁπλῶς ἀκρασία, καὶ κακία πως.

[s] Non ad fores judicii ut vult Aſpaſ. ſed potius domus. [t] Ὅθεν Ὅμηρός φησι τὴν Ἀφροδίτην δολοπλόκον, καὶ κεστὸν ἱμάντα διὰ τοῦτο τῇ Ἀφροδίτῃ ἀνατιθέασι, τὸ ποικίλον ὑποφαίνοντες τῆς ἐπιθυμίας. *Andron.* [u] Initium ſolummodo et finem ponit loci cujuſdam Homerici : reliqua tanquam nota ſubticet. Loquitur ibi Poeta de Venere Ceſtum exuente, eumque Junoni ad Jovem conciliandum dante :

Ἦ, καὶ ἀπὸ στήθεσφιν ἐλύσατο κεστὸν ἱμάντα
Ποικίλον, ἔνθα δέ οἱ θελκτήρια πάντα τέτυκτο.
Ἔνθ' ἔνι μὲν φιλότης, ἐν δ' ἵμερος, ἐν δ' ὀαριστὺς,
Πάρφασις, ἥτε ἔκλεψε νόον πύκαπερ φρονεόντων.

Iliad. ξ′. ver. 214.

ut ille, qui hac defenſione, cur patrem verberaret, utebatur : nam iſte (inquit) ſuum verberavit, et ille ſuum, et hic quoque me, vir factus, verberabit, parvulo filio ſuo demonſtrato : eſt enim hoc nobis cognatum. Et qui a filio trahebatur, trahendi finem facere jubebat ad fores : nam a ſe quoque uſque ad hunc locum, patrem ſuum tractum eſſe. Præterea quo quiſque occultior et inſidioſior eſt, eo eſt injuſtior. At homo iracundus minime eſt inſidiator : neque ira ipſa, immo vero aperta : cupiditas autem fallax et inſidioſa, quemadmodum aiunt eſſe Venerem,

Nectentiſque dolos Veneris :

et, ut ait Homerus,

Dixit : tum niveo ceſtum de pectore ſolvit,
In quo ſermo inerat blandus qui mente ſagaci
Quamvis prudentes ſpoliat.

Quare ſi injuſtior, ergo et turpior hæc incontinentia eſt, quam quæ in ira verſatur : eſtque hæc abſolute incontinentia, et quodammodo vitioſitas. Præterea nemo dolens

No one [ventures] his thro . the ma
thro : the ~~[struck through]~~ thro

Ἔτι, οὐδεὶς [x] ὑβρίζει λυπούμενος, ὁ δὲ ὀργῇ ποιῶν πᾶς, ποιεῖ λυπούμενος· ὁ δὲ ὑβρίζων, μεθ' ἡδονῆς. Εἰ οὖν οἷς ὀργίζεσθαι μάλιστα δίκαιον, ταῦτα ἀδικώτερα, καὶ ἡ ἀκρασία ἡ δι' ἐπιθυμίαν· [y] οὐ γάρ ἐστιν ἐν θυμῷ ὕβρις. Ὡς μὲν τοίνυν [z] αἰσχίων ἡ περὶ ἐπιθυμίας ἀκρασία, τῆς περὶ τὸν θυμὸν, καὶ ὅτι ἐστὶν ἡ ἐγκράτεια καὶ ἀκρασία περὶ ἐπιθυμίας καὶ ἡδονὰς σωματικὰς, δῆλον. Αὐτῶν δὲ τούτων τὰς διαφορὰς ληπτέον· ὥσπερ γὰρ εἴρηται κατ' ἀρχὰς, αἱ μὲν ἀνθρωπικαί εἰσι καὶ φυσικαὶ, καὶ τῷ γένει, καὶ τῷ μεγέθει· αἱ δὲ θηριώδεις· αἱ δὲ καὶ διὰ πηρώσεις, καὶ νοσήματα· τούτων δὲ περὶ τὰς πρώτας σωφροσύνη καὶ ἡ [a] ἀκολασία μόνον ἐστί. Διὸ καὶ τὰ θηρία οὔτε σώφρονα, οὔτε ἀκόλαστα λέγομεν, ἀλλ' ἢ κατὰ μεταφορὰν, καὶ εἴ τινι ὅλως ἄλλο πρὸς ἄλλο διαφέρει γένος τῶν ζώων [b] ὕβρει καὶ [c] σιναμωρίᾳ, καὶ τῷ παμφάγον εἶναι· οὐ γὰρ ἔχει

That continence & incontinence are conversant about. & that Incontinence with respect to one is more culpable than that which regards the other.

x Ὑβρίζειν non ſolum id valet, quod Latini *contumelia afficere* dicunt, ſed ~~etiam~~ *ſtuprum inferre*, ut interpretati ſumus. *Lamb.* Sed prior ſignificatio huic loco magis accommodata videtur. y Nullus enim iraſcitur eo animo, ut injuriam inferat, ſed potius ut injuriam illatam propulſet: et ſic hæc verba ſunt intelligenda. *Zuing.* z Αἰσχίων deeſt Ven. 1. male. a Γρ. Ἀκρασία. b Ὕβρει deeſt C C C. c Aptiſſimum vocabulum, et Brutorum malitiæ convenientiſſimum. Nam cum ratione careant, μωραίνειν dici poſſunt, ὅτι μὴ ὁρῶσι τὸ τέλος· et

ſtuprum infert alteri: at qui ira incitatus aliquid facit, dolens facit: qui ſtuprum infert, cum voluptate infert. Si igitur ea quæque ſunt injuſtiſſima, propter quæ jure optimo iraſcimur: profecto incontinentia ob cupiditatem ſuſcepta injuſtior eſt: non ineſt enim in ira voluptaria libido. Incontinentiam igitur eam, quæ in cupiditatibus verſatur, iræ incontinentia turpiorem eſſe: continentiamque et incontinentiam in cupiditatibus, et corporis voluptatibus verſari, perſpicuum eſt. Harum autem ipſarum differentiæ ſunt cognoſcendæ: nam quemadmodum initio a nobis dictum eſt, aliæ ſunt humanæ et naturales, tum genere, tum magnitudine: aliæ immanes et ferinæ; aliæ ex corporis debilitationibus, et morbis natæ: quarum in primis verſantur temperantia duntaxat, et intemperantia. Itaque neque temperantes, neque intemperantes beſtias dicimus, niſi per tralationem ſermonis, etiamſi omnino animantium genus aliud ab alio libidine, et profuſa ad rem veneream petulantia, et omnium rerum eda-

& taken conclusively differ in 4 points.
1st In their comparative regard to reason—
2d In their origin—
3rd In their mode of action
4th In the sensation they excite

προαίρεσιν, οὐδὲ λογισμὸν, ἀλλ' ἐξέστηκε τῆς φύσεως, ὥσπερ οἱ μαινόμενοι τῶν ἀνθρώπων. Ἔλαττον δὲ θηριότης, κακίας· φοβερώτερον δέ· οὐ γὰρ διέφθαρται τὸ βέλτιστον, ὥσπερ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, [d] ἀλλ' οὐκ ἔχει. Ὅμοιον οὖν, ὥσπερ ἄψυχον συμβαλεῖν πρὸς ἔμψυχον, πότερον κάκιον· [e] ἀσινεστέρα γὰρ ἡ φαυλότης ἀεὶ, ἡ τοῦ μὴ ἔχοντος ἀρχήν· ὁ δὲ νοῦς ἀρχή. Παραπλήσιον οὖν τὸ [f] συμβάλλειν ἀδικίαν πρὸς ἄνθρωπον ἄδικον· ἔστι γὰρ ὡς ἑκάτερον κάκιον· [g] μυριοπλάσια γὰρ ἂν κακὰ ποιήσειεν ἄνθρωπος κακὸς, θηρίου.

ΚΕΦ. ζ'.

ΠΕΡΙ δὲ τὰς δι' ἁφῆς καὶ γεύσεως ἡδονὰς καὶ λύπας, καὶ ἐπιθυμίας καὶ φυγάς· περὶ ἃς ἥ τε ἀκολασία καὶ ἡ σωφροσύνη διωρίσθη πρότερον· ἔστι [h] μὲν οὕτως ἔχειν, ὥστε ἡττᾶσθαι καὶ ὧν οἱ πολλοὶ κρείττους· ἔστι δὲ κρατεῖν, καὶ

quia facultatem habent nocendi, ſic σίνεσθαι poſſunt. *Zuing.* El. corrupte legit συνομωρίᾳ. [d] Baſ. et CCC. legunt ἀλλ' ἡμάρτηται, καὶ οὐκ ἔχει. [e] Sic habent codices emendati: alii ἀσθενεστέρα, quos ſecutus eſt Perion. *Lambinus.* Ἀσθενεστέρα videtur eſſe gloſſema. [f] Γρ. συμβαλεῖν. [g] Baſ. in textu habet μυριαπλάσια; ea ſcilicet forma, qua πολλαπλάσια. *Sylb.* [h] Μὲν οὖν οὕτως El.

citate differat: non enim conſilium ullum habent, nullaque rationis agitatione prædita ſunt, ſed a natura deſciverunt, ut homines furioſi. Eſt autem feritas minus malum quidem vitioſitate, ſed horribilius tamen: neque enim corruptum eſt in illis, id quod eſt optimum, quomodo in homine, ſed eo carent. Simile igitur eſt, ut ſi inanimum cum animato conferatur, utrum ſit pejus: innocentior enim minuſque perniciosa ſemper improbitas ejus eſt, quod principium non habet: mens autem principium eſt. Simile igitur eſt, ut ſi injuſtitiam cum homine injuſto conferas: nam fieri poteſt, ut utrumque altero ſit pejus: infinitis certe partibus plura mala intulerit homo vitioſus et improbus, quam fera.

CAP. VII.

IN voluptatibus autem et doloribus, quæ tactu et guſtatu percipiuntur, itemque in earum cupiditatibus, et fugis (in quibus temperantia et intemperantia ſupra poſita eſt) poteſt quis ita affectus eſſe, ut etiam ab eis vincatur, quibus plerique ſunt ſuperiores: poteſt rurſus fieri, ut etiam eas vincat, a quibus vulgus

The person who ~~gives way to~~ [illegible] his appetites is called [illegible]
The person who is unable to bear pain —— μαλ[illegible]

ὧν οἱ πολλοὶ ἧττους. Τούτων δ᾽ ὁ μὲν περὶ ἡδονὰς ἀκρατὴς, ὁ δ᾽ ἐγκρατής· ὁ δὲ περὶ λύπας μαλακὸς, ὁ δὲ καρτερικός. Μεταξὺ δὲ [i] τῶν πλείστων ἕξεις, κἂν εἰ ῥέπωσι μᾶλλον πρὸς τὰς χείρους. Ἐπεὶ δ᾽ ἔνιαι τῶν ἡδονῶν ἀναγκαῖαί εἰσιν, αἱ δ᾽ οὔ, καὶ μέχρι τινός· αἱ δ᾽ ὑπερβολαὶ οὔ, οὐδὲ [k] αἱ ἐλλείψεις· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἐπιθυμίας ἔχει καὶ λύπας· ὁ μὲν τὰς ὑπερβολὰς διώκων τῶν ἡδέων, [l] ἢ καθ᾽ ὑπερβολὰς, [m] ἢ διὰ προαίρεσιν, [n] καὶ δι᾽ αὑτὰς, καὶ μηδὲν δι᾽ ἕτερον ἀποβαῖνον, ἀκόλαστος· ἀνάγκη γὰρ [o] τοῦτον μὴ εἶναι μεταμελητικόν· ὥστ᾽ [p] ἀνίατος. Ὁ δὲ ἐλλείπων, ὁ ἀντικείμενος· ὁ δὲ μέσος, [q] σώφρων. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ φεύγων τὰς [r] σωματικὰς λύπας, μὴ δι᾽ ἧτταν, ἀλλὰ διὰ [s] προαίρεσιν. Τῶν δὲ μὴ προαιρουμένων, ὁ μὲν ἄγεται διὰ τὴν ἡδονήν· ὁ δὲ διὰ τὸ φεύγειν

[i] Ἡ τῶν πλείστων ἕξις N C. [k] Αἱ deest El. [l] Legendum videtur μὴ καθάπερ ὑπερβολαὶ, ἀλλὰ διὰ, et reliqua. *Muret.* [m] Zuingerus legendum censet εἰ. [n] Καὶ deest El. [o] Γρ. τούτων. [p] N C. et quidam editi ἀνίατος· ὁ γὰρ μὴ μεταμελητικὸς, ἀνίατος: et sic legisse videtur Lambinus. [q] Ὁ σώφρων El. [r] Σωματικὰς deest N C. [s] Quia ratio corrupta est a vitioso habitu. *Zuing.*

superatur. Horum autem is, qui a voluptatibus vincitur, incontinens; qui voluptatum victor est, continens: et qui doloribus est inferior, fractus et mollis; qui superior, patiens dicendus est. Sunt autem maximæ partis hominum habitus inter hos interjecti, quamvis ad vitiosos magis vergere videantur. Quoniam autem voluptates aliæ sunt necessariæ, aliæ non necessariæ, et illæ quidem usque ad aliquem finem necessariæ: earum vero neque nimium, neque parum sunt necessaria (similiterque de cupiditatibus, et doloribus est sentiendum) qui jucunditates aut immoderatas, aut immoderate sequitur, si propterea quod consilium cepit hujusmodi, et propter ipsas, non propter aliud quicquam, quod ex eis redeat, is intemperans est: hunc enim necesse est non facile factorum suorum pœnitere: itaque insanabilis est: nam qui ita natura comparatus est, ut eum non pœniteat, is ad sanitatem nunquam revertitur. Qui autem modum deserit in expetendis voluptatibus, huic opponitur: at medius, temperans nominatur. Similiterque intemperans est, qui dolores corporis fugit: non quia vincatur, sed quia consilium ceperit ita vivendi. Eorum autem, qui consilium non ceperunt ita vivendi, a-

He who pursues the excess of pleasures either because or for —— or this [illegible] ——, and not from any contingent circumstance connected with them is ακολαστοσ.

[illegible] persons who do not make use of [illegible] in checking their passions there are two classes —
Those whose motive is [illegible]
Those whose motive is [illegible]

τὴν λύπην, τὴν ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας· ὥστε διαφέρουσιν ἀλλήλων. [t] Παντὶ δ' ἂν δόξειε χείρων εἶναι, εἴ τις μὴ ἐπιθυμῶν, ἢ ἠρέμα, πράττοι τι αἰσχρὸν, ἢ εἰ σφόδρα ἐπιθυμῶν· [u] καὶ εἰ μὴ ὀργιζόμενος [x] τύπτοι, ἢ εἰ ὀργιζόμενος· τί γὰρ ἂν [y] ἐποίει, ἐν πάθει ὤν; διὸ ὁ ἀκόλαστος, χείρων τοῦ ἀκρατοῦς. [z] Τῶν δὴ λεχθέντων, τὸ μὲν μαλακίας εἶδος μᾶλλον, ὁ δ' [a] ἀκρατής. Ἀντίκειται δὲ τῷ μὲν ἀκρατεῖ ὁ ἐγκρατὴς, τῷ δὲ μαλακῷ ὁ καρτερικός· τὸ μὲν γὰρ καρτερεῖν ἐστιν ἐν τῷ ἀντέχειν, ἡ δὲ ἐγκράτεια ἐν τῷ κρατεῖν· ἕτερον δὲ τὸ ἀντέχειν καὶ κρατεῖν, ὥσπερ καὶ τὸ μὴ ἡττᾶσθαι τοῦ νικᾶν. Διὸ καὶ αἱρετώτερον ἐγκράτεια καρτερίας ἐστίν. Ὁ δ' ἐλλείπων, πρὸς ἃ οἱ πολλοὶ καὶ ἀντιτείνουσι καὶ δύνανται, οὗτος μαλακὸς καὶ τρυφῶν· καὶ γὰρ ἡ τρυφὴ μαλακία τίς ἐστιν· ὃς [b] οὐχ ἕλκει τὸ ἱμάτιον, ἵνα μὴ πονήσῃ τὴν ἀπὸ τοῦ αἴρειν λύπην· καὶ μιμούμενος τὸν

The person who beats another when exasperated with rage is less culpable than he who does it from no motive at all — Τί γὰρ ἂν ἐποίει ἐν πάθει ὤν.

[t] Baſ. pro παντὶ habet παντῆ adverbium, quod alias ſolet παροξύνεσθαι, πάντη. *Sylburg.* [u] Ἢ εἰ ὀργιζόμενος El. καὶ μὴ ὀργιζόμενος C C C. omiſſo εἰ. [x] N C. et nonnulli impreſſorum legunt τύπτει. [y] Ποίει C C C. [z] Τῶν δὲ Baſ. Τῶν δὴ λεχθέντων τὸ μὲν μαλακίας εἶδος μᾶλλον, ὁ δ' ἀκρατὴς, atque hæc eſt vera et incorrupta Scriptura, quamvis libri Florentini habeant, ὁ δ' ἀκόλαστος. Argyr. etiam et Aſpaſius perſpicue probant eam lectionem, quam ſecuti ſumus. *Lambinus.* [a] Vetus Interpres ſic reperiſſe in ſuis videtur, ὁ δ' ἀκόλαστος, ἀκόλαστος δ' ἀντίκειται σώφρονι, ἀντίκειται δὲ τῷ μὲν ἀκρατεῖ ὁ ἐγκρατής. *Victorius.* [b] Οὐχ deeſt Ven. 1. Baſ. Camot. El. C C C. et N C.

lius propter voluptatem quovis impellitur: alius quia dolorem fugit, ex cupiditate naſcentem: itaque inter ſe differunt. Nemo eſt autem, cui non videatur deterior is, qui nulla, aut levi cupiditate affectus, turpe aliquid admittat, quam qui vehementi; et qui non iratus alterum pulſet, quam qui idem faciat ira incitatus: quid enim faceret commotus ac perturbatus? itaque deterior eſt incontinente intemperans. Eorum igitur, qui ſupra a nobis dicti ſunt, alter magis eſt mollis, alter incontinens. Opponitur autem incontinenti continens, molli patiens: patientia enim eſt in reſiſtendo, continentia in vincendo: aliud eſt autem reſiſtere, aliud vincere: quemadmodum aliud eſt non vinci, aliud vincere. Quare et continentia optabilius quiddam eſt, quam patientia. Jam vero qui modum deſerit in iis, quibus plerique obſiſtunt, et obſiſtere poſſunt, is mollis et delicatus eſt: deliciæ enim mollities quædam eſt: ut qui veſtem trahit, ne quid in ea attollen-

[illegible] consists in resisting [illegible] in [illegible] an [illegible]
καρτερεῖν consists
ἐγκράτεια consists
The [illegible] is the more laudable, in as much as the [illegible] is more easy —

Where grievous & repeated misfortunes or bodily pain torment us, impatience is not culpable (as in the case of Philoctetes with his oozing ulcer) nor where persons endeavouring to restrain their laughter burst suddenly out in a violent fit, or where persons from their natural disposition are unable [to] bear & suffer [illegible]

καμνοντα, ἐκ οἴεται ἄθλιος εἶναι, ἀθλίῳ ὅμοιος ὤν. Ὁμοίως δ' ἔχει καὶ περὶ ἐγκράτειαν κ) ἀκρασίαν· ἐ γὰρ εἴ τις ἰσχυρῶν καὶ ὑπερβαλλεσῶν ἡδονῶν ἡτlᾶται ἢ λυπῶν, [c] θαυμαςὸν, ἀλλὰ [d] καὶ συγγνωμονικὸν, εἰ ἀντιτείνων, ὥσπερ ὁ [e] Θεοδέκτε Φιλοκτήτης ὑπὸ τε ἔχεως πεπληγμένος, ἢ [f] ὁ Καρκίνε ἐν τῇ Ἀλόπῃ Κερκύων· καὶ ὥσπερ οἱ κατέχειν πειρώμενοι τὸν γέλωτα, ἀθρόον ἐκκαγχάζεσιν, οἷον [g] συνέπεσε Ξενοφάντῳ· ἀλλ' εἴ τις πρὸς ἃς οἱ πολλοὶ δύνανται ἀντέχειν, τέτων ἡτlᾶται, καὶ μὴ δύναται ἀντιτείνειν, μὴ διὰ φύσιν τε γένες, ἢ διὰ νόσον, [h] οἷον ἐν τοῖς [i] Περσῶν βασιλεῦσιν ἡ μαλακία διὰ τὸ γένος, καὶ ὡς τὸ [k] θῆλυ πρὸς τὸ ἄῤῥεν διέςηκε. Δοκεῖ δ' καὶ ὁ παιδιώδης, [l] ἀκόλαςος εἶναι· ἔςι δὲ μαλακός· ἡ γὰρ παιδιὰ, ἄνεσίς ἐςιν, εἴ περ ἐν ἀνάπαυσις. Τῶν δὲ πρὸς

[c] Οὐ θαυμαςὸν N C. [d] Καὶ ante συγγνωμονικὸν deeſt C C C. [e] Ὥσπερ Φιλοκτήτης, ὃν εἰσήγαγεν ἐν τοῖς ποιήμασι Θεοδέκτης ὁ ποιητὴς πεπληγμένον ὑπὸ ὄφεως, καὶ μέχρι τινὸς κρατεντα τῆς λύπης, εἶτα ἀναβοήσαντα. *Andron.* Inclamavit autem κόψατε τὴν ἐμὴν χεῖρα. *Aſpaſ.* Erat Theodectes Ariſtotelis diſcipulus, L. Fabulis nobilitatus, quæ omnes interiere. [f] Ὁ Καρκῖνος τραγικὸς ἦν, ὁ δὲ Κερκύων εἶχε θυγατέρα τὴν Ἀλόπην· μαθὼν δὲ ὅτι ἐμοιχεύθη ἡ αὐτε θυγάτηρ ἠρώτησεν αὐτὴν, τίς ἦν ὁ μοιχεύσας, λέγων εἴ μοι τετον εἴποις, οὐ δ' ὅλως ἂν λυπηθῶ. Εἶτα εἰπέσης τῆς Ἀλόπης τὸν αὐτὴν μοιχεύσαντα, ἐκ ἔτι ὁ Κερκύων ὑπὸ τῆς λύπης ἔφερε ζῆν, ἀλλὰ κ) τὸ ζῆν ἀπελέγετο. *Aſpaſ.* [g] Ξυνέπεσε El. [h] Ὥσπερ N C. Ven. 1. et Baſ. [i] Vulgo Σκυθῶν: in aliis libris Περσῶν, quod verius puto; nam et Aſpaſius ita legit. *Mur.* Nos Aſpaſium, Lambinum, Muretum, Duvallium, libros quoſdam manu exaratos, et ipſam Hiſtoriæ veritatem ſecuti, Περσῶν edidimus. [k] Diſtat mollitia. *Lamb.* [l] Ἀκρατὴς legendum cenſet Zuingerus.

da laboris ſuſcipiat, ac doloris: et cum ægrum imitetur, miſerum ſe eſſe non arbitratur, qui tamen miſero ſit ſimilis. Itemque de continentia et incontinentia ſentiendum: neque enim ſi quis a vehementibus et immodicis voluptatibus, aut doloribus ſuperetur, mirum debeat videri: immo vero venia ſit dignus, ſi obſiſtendo vincatur: ut Theodectæ Philoctetes a vipera percuſſus, vel Carcini Cercyon in Alope: et ut qui riſum comprimere conantes, universum profundunt, quod Xenophanto accidit: ſed ſi quis, quibus voluptatibus multi poſſunt obſiſtere, ab iis ſuperetur, neque poſſit contra niti, non propter generis naturam, aut morbum, quemadmodum Perſarum regibus mollities propter genus innata eſt, et ut fœmina a mare diſtat. Atque etiam is, qui ludo et joco magnopere deditus eſt, videtur eſſe intemperans: ſed mollis eſt potius: ludus enim, remiſſio animorum eſt, ſiquidem eſt requies.

Incontinence, one kind is called + the other ... For some incontinent persons are prevented from practising the ... their impetuous passions – others because use deliberate ... are lately led away by them –

ταύτην ὑπερβαλλόντων, ὁ παιδιώδης [m] ἐςίν. Ἀκρασίας δὲ, τὸ μὲν προπέτεια, τὸ δὲ ἀσθένεια· οἱ μὲν γὰρ βουλευσάμενοι, οὐκ ἐμμένουσιν οἷς ἐβουλεύσαντο, διὰ τὸ πάθος· οἱ δὲ, διὰ τὸ μὴ [n] βουλεύσασθαι, ἄγονται ὑπὸ τοῦ πάθους. Ἔνιοι γὰρ, ὥσπερ οἱ [o] προγαργαλίσαντες, οὐ γαργαλίζονται, οὕτω καὶ [p] προαισθόμενοι, καὶ προϊδόντες, καὶ προεγείραντες ἑαυτοὺς καὶ τὸν λογισμὸν, οὐχ ἡττῶνται ὑπὸ τοῦ πάθους, οὔτ᾽ ἂν ἡδὺ ᾖ, οὔτ᾽ ἂν λυπηρόν. Μάλιςα δὲ οἱ ὀξεῖς καὶ μελαγχολικοὶ, τὴν προπετῆ ἀκρασίαν εἰσὶν ἀκρατεῖς· οἱ μὲν γὰρ διὰ τὴν ταχύτητα, οἱ δὲ διὰ τὴν σφοδρότητα, οὐκ ἀναμένουσι τὸν λόγον, διὰ τὸ ἀκολουθητικοὶ εἶναι τῇ φαντασίᾳ.

Those who anticipate & provide against any impending danger are most secure & are least liable to be overcome by it.

ΚΕΦ. ή.

ΕΣΤΙ δὲ ὁ μὲν ἀκόλαστος, ὥσπερ ἐλέχθη, οὐ μεταμελητικός· ἐμμένει γὰρ τῇ προαιρέσει· ὁ δ᾽ ἀκρατὴς, μετα-

[m] Ἐςὶν deeſt C C C. [n] Βούλεσθαι N C. [o] Προγαργαλισθέντες C C C.
[p] Προαισθανόμενοι El. N C. et Baſ. ſed male.

In iis autem, qui modum jocandi ac ludendi ſuperant, jocoſus numeratur. Incontinentia autem alia eſt feſtinatio præceps, alia imbecillitas: alii enim poſteaquam deliberaverunt, non conſtant in eis, quæ deliberata ſunt, propter perturbationem: alios autem, quia non conſultarunt neque deliberarunt, quovis trahit ac rapit perturbatio. Nonnulli enim, ut ii, qui ſe ipſi ante titillarint non titillantur ab alio: ſic quia præſenſerunt, ac præviderunt, ſeipſos denique ac rationis judicium ante expergefecerunt, a perturbatione non vincuntur, ſive jucunditatem oſtentet, ſive dolorem intentet. Maxime autem et ii, quos acuta, et ii, quos atra bilis vexat, præcipiti illa incontinentia ſunt incontinentes: illi enim propter celeritatem, hi propter acrimoniam ſeu vehementiam, rationem non opperiuntur, eo quod ſpecies animo oblatas, viſioneſque facile ſequantur.

CAP. VIII.

INTEMPERANTEM autem, ut ſupra diximus, non facile ſuorum factorum pœnitet: perſtat enim in conſilio ſuſcepto: incontinens autem omnis, ejuſmodi eſt quodammodo, ut eum facile pœni-

This difference arises from the varied construction of the human mind. The οξεις & μελαγχολικοι are most liable to precipitate rashness because, the one from their eagerness ... cannot support a retain reason

μελητικὸς [q] πᾶς. Διὸ οὐχ ὥσπερ ἠπορήσαμεν, οὕτω καὶ ἔχει· ἀλλ' [r] ὁ μὲν ἀνίατος, ὁ δὲ ἰατός· ἔοικε γὰρ ἡ μὲν μοχθηρία τῶν νοσημάτων οἷον ὑδέρῳ καὶ φθίσει, ἡ δὲ ἀκρασία τοῖς ἐπιληπτικοῖς· ἡ μὲν γὰρ συνεχής, ἡ δὲ οὐ συνεχὴς πονηρία. Καὶ ὅλως δὲ, ἕτερον τὸ γένος ἀκρασίας καὶ κακίας· ἡ μὲν γὰρ κακία λανθάνει, ἡ δὲ ἀκρασία οὐ λανθάνει. Αὐτῶν δὲ τούτων βελτίους οἱ ἐκστατικοὶ, ἢ οἱ τὸν λόγον ἔχοντες μὲν, μὴ ἐμμένοντες δέ· ὑπ' ἐλάττονος γὰρ πάθους ἡττῶνται, καὶ οὐκ ἀπροβούλευτοι, ὥσπερ [s] ἕτεροι· ὅμοιος γὰρ ὁ ἀκρατής ἐστι τοῖς ταχὺ μεθυσκομένοις, καὶ ὑπὸ ὀλίγου οἴνου, καὶ ἐλάττονος ἢ ὡς οἱ πολλοί. Ὅτι μὲν οὖν κακία ἡ ἀκρασία οὐκ ἔστι, φανερόν· ἀλλὰ πῃ ἴσως· τὸ μὲν γὰρ παρὰ προαίρεσιν, τὸ δὲ κατὰ [t] προαίρεσίν ἐστιν. Οὐ μὴν ἀλλ' ὅμοιόν γε κατὰ τὰς πράξεις, ὥσπερ τὸ [u] Δημοδόκου εἰς Μιλησίους· Μιλήσιοι γὰρ ἀξύνετοι μὲν οὐκ εἰσι, δρῶσι δὲ, οἷά περ οἱ ἀξύνετοι· καὶ οἱ

[q] Πῶς N C. et Baſ. [r] Γρ. Ὁ μὲν εὐίατος (vel ἰατὸς) ὁ δὲ ἀνίατος. [s] Baſ. et Camot. pro ἕτεροι habent ἅτεροι, i. e. οἱ ἕτεροι. *Sylburg.* [t] Τὴν προαίρεσιν El. [u] Demodocus Mileſius, genere Larius, multa alia in Mileſios ſcommata conjecit. *Lambinus.*

teat. Itaque non ita ſe res habet, ut ſupra dubitavimus: ſed hic quidem ſanabilis eſt, ille autem inſanabilis: ſimilis enim eſt vitioſitas aquæ inter cutem, et tabi; incontinentia autem morbis comitialibus: illa enim aſſidua et perpetua eſt; hæc non eſt perpetua improbitas. Atque in ſumma aliud eſt incontinentiæ genus, aliud vitioſitatis: vitioſitas enim latet; non latet incontinentia. Horum autem ipſorum ii ſunt meliores, qui facile de ſententia deducuntur, quam qui ratione in conſilium adhibita, in ea non perſtant: hi enim primum a minore perturbatione ſuperantur: deinde non ſine deliberatione antegreſſa, ut illi alteri: (ſimilis eſt enim incontinens hic, quem imbecillum diximus, iis, qui cito, et modico vino, et pauciore quam vulgus, fiunt ebrii.) Incontinentiam igitur non eſſe vitioſitatem, perſpicuum eſt; niſi forte aliqua ratione: hæc enim a conſilio averſa eſt; illa conſilio congruit. In actionibus tamen reperiuntur ſimiles: quale illud eſt Demodoci in Mileſios: Mileſii non ſunt illi quidem ſtulti, ſed tamen eadem faciunt, quæ ſtulti: ſic incontinentes non

the incontinent man since he does not follow his inclination from persuasion that he is priviledged so to do. will be more easily recalled by the persuasion of others — but this can have no effect upon the intemperate man. See Chapter 2nd ὅταν ὥσπερ

ἀκρατεῖς, ἄδικοι μὲν οὐκ εἰσιν, ἀδικοῦσι δέ. Ἐπεὶ δ' ὁ μὲν τοιοῦτός [x] ἐστιν, οἷος [y] μὴ διὰ τὸ πεπεῖσθαι διώκειν τὰς καθ' ὑπερβολὴν καὶ παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον σωματικὰς ἡδονάς, ὁ δὲ πέπεισται διὰ τὸ τοιοῦτος εἶναι, οἷος διώκειν αὐτάς· ἐκεῖνος μὲν οὖν εὐμετάπειστος, [z] ὁ δ' οὔ. Ἡ γὰρ ἀρετὴ καὶ μοχθηρία τὴν ἀρχὴν, ἡ μὲν φθείρει, ἡ δὲ σώζει· ἐν δὲ ταῖς πράξεσι τὸ οὗ ἕνεκα, ἀρχή· ὥσπερ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς αἱ ὑποθέσεις. Οὔτε δὴ ἐκεῖ ὁ λόγος διδασκαλικὸς τῶν ἀρχῶν, οὔτε ἐνταῦθα, ἀλλ' ἀρετή, ἢ φυσικὴ, ἢ [a] ἠθικὴ τοῦ ὀρθοδοξεῖν περὶ τὴν ἀρχήν. Σώφρων μὲν οὖν ὁ τοιοῦτος, ἀκόλαστος δὲ ὁ ἐναντίος. Ἔστι δέ τις διὰ πάθος ἐκστατικὸς παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον· ὃν ὥστε μὲν μὴ πράττειν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, κρατεῖ τὸ πάθος· ὥστε δ' εἶναι τοιοῦτον οἷον πεπεῖσθαι διώκειν [b] ἀνέδην δεῖν τὰς τοιαύτας ἡδονάς, οὐ κρατεῖ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἀκρατής,

[x] Ἐστὶν deeſt El. [y] Διὰ τὸ μὴ πεπ. El. et Baſ. contra mentem Lambin. [z] Οὗτος δ' οὔ El. N C. et Baſ. [a] El. N C. C C C. et Baſ. habent ἐθιστή, quod probat Lambin. [b] Ἀναίδην, quaſi ἄνευ αἰδοῦς, El. N C. Ven. 1. et Baſ. cum tamen Heſychius, Suidas, Etymologus et alii Lexicographi Græci agnoſcunt tantum ἀνέδην, *effuſe, laxatis animi habenis.* Sylb.

ſunt illi quidem injuſti, ſed injuſte faciunt tamen. Quoniam autem incontinens ejuſmodi eſt, ut non quod ita ſibi perſuaſerit, immoderatas et a recta ratione alienas ſequatur corporis voluptates: intemperans vero ſibi perſuaſit ita vivendum eſſe, quia talis eſt, ut eas ſequatur: ergo ille facile de ſententia deducetur, hic non item. Nam ut virtus principium tuetur et conſervat: ita vitioſitas perdit, atque extinguit: in actionibus autem id, cujus gratia illæ ſuſcipiuntur, principium eſt: ut in Mathematicis ea, quæ poſita, et conceſſa ſunt. Neque igitur illic principia ratione doceri poſſunt: neque hic, ſed virtus aut naturalis, aut ea, quæ ex conſuetudine comparatur, recte ſentiendi de principio magiſtra eſt. Temperans igitur eſt is, qui talis eſt, intemperans autem qui ei contrarius. Eſt porro aliquis alius, qui propter perturbationem a recta ratione averſus de conſilio, quaſi de gradu dejicitur: quem quidem perturbatio hactenus ſuperat, ut non agat, quod monet et præſcribit ratio: ſed ut talis ſit, ut ſibi perſuadeat imprudenter et improbe perſequendas eſſe hujus generis voluptates, non ſuperat. Hic eſt incontinens, intemperante

In continence & incontinence it is not as it is not in Mathematics but either natural or Ethical which leads us to form respect such a Principle. which demonstrates

Incontinence is a better habit than Intemperance for 3 reasons. 1st it is more susceptible of remedy — 2 it is not continuous — 3 it is more easily detected

The incontinent or ακρατης is that Person who departs from the dictates of reason & who is prevented from following th[e] ... and not because ... which latter is affirmatively applicable to the intemperate man —

[c] βελτίων τοῦ ἀκολάστου, οὐδὲ φαῦλος ἁπλῶς· σώζεται γὰρ τὸ βέλτιστον, ἡ ἀρχή. Ἄλλος δ' ἐναντίος ὁ ἐμμενετικός, καὶ οὐκ ἐκστατικός, διά γε τὸ πάθος. Φανερὸν [d] δὴ ἐκ τούτων, ὅτι ἡ μὲν σπουδαία ἕξις, ἡ δὲ φαύλη.

ΚΕΦ. Θ.

ΠΟΤΕΡΟΝ οὖν ἐγκρατής ἐστιν ὁ ὁποιῳοῦν λόγῳ, καὶ ὁποιᾳοῦν προαιρέσει ἐμμένων, ἢ ὁ τῇ ὀρθῇ· καὶ ἀκρατὴς δέ, ὁ ὁποιᾳοῦν μὴ ἐμμένων προαιρέσει, καὶ ὁποιῳοῦν λόγῳ, ἢ ὁ [e] μὴ [f] ψευδεῖ λόγῳ καὶ τῇ προαιρέσει τῇ ὀρθῇ, ὥσπερ ἠπορήθη πρότερον, ἢ κατὰ συμβεβηκὸς ὁ ὁποιᾳοῦν· καθ' αὐτὸ δὲ [g] τῷ ἀληθεῖ λόγῳ καὶ τῇ ὀρθῇ προαιρέσει, ὁ μὲν ἐμμένει, ὁ δὲ οὐκ ἐμμένει. Εἰ γάρ τις τοδὶ διὰ τοδὶ αἱρεῖται [h] ἢ διώκει, καθ' αὐτὸ μὲν τοῦτο διώκει καὶ αἱρεῖται· κατὰ συμβεβηκὸς δὲ [i] πρότερον· ἁπλῶς δὲ λέγομεν, τὸ καθ' αὐτό. Ὥστε, ἐστὶ μὲν ὡς

[c] Βελτίων ἂν N C. et Baſ. [d] Δὲ N C. et Baſ. qui mox cum C C C. legit τούτου pro τούτων. [e] El. et alii Codd. tranſpoſita negatione legunt: ἢ ὁ τῷ ψευδεῖ λόγῳ, καὶ τῇ προαιρέσει τῇ μὴ ὀρθῇ. neque aliter Lamb. [f] Lege ἢ ὁ τῷ ἀληθεῖ, et ita cogit ſententia ipſa, ut e ſequentibus perſpicitur. *Mur.* [g] Ὁ τῷ ἀληθεῖ El. [h] Καὶ διώκει N C. [i] Τὸ πρότερον Baſ. Cam. Aur. et N C.

melior, neque abſolute improbus: (ſalva enim res eſt ea, quæ omnium eſt optima, principium. Alter eſt huic contrarius, qui in ſententia permanet, quique propter animi perturbationem de eo, quod conſtituit, non depellitur. Ex iis igitur perſpicuum eſt, hunc habitum eſſe bonum: illum, malum et vitioſum.)

CAP. IX.

UTRUM igitur continens ſit is, qui in qualibet ratione, et in quolibet conſilio perſtat: an is demum, qui in recto conſilio: et utrum is incontinens, qui in quolibet conſilio, atque in quavis ratione non permanet, an is, qui in ratione falſa, et in conſilio minus recto, quemadmodum ſupra a nobis dubitatum eſt: an ex eventu quidem in quavis ratione et in quovis conſilio: per ſe autem in vera ratione et recto conſilio permaneat continens, non permaneat incontinens, videamus. Si quis enim illud propter hoc optet et expetat, aut perſequatur, per ſe quidem hoc perſequi et optare dicendus eſt, ex eventu vero illud prius: per ſe autem, ſimpliciter et abſolute intelligi volumus. Itaque acci-

The habits of the ασθενεια are worse than the προπετεια — 1st Because it abuses greater advantages — 2nd because it submits to much less vehement desires

ὁποιᾳοῦν δόξῃ, ὁ μὲν ἐμμένει, ὁ δὲ ἐξίσταται· ἁπλῶς δὲ [k] τῇ ἀληθεῖ. Εἰσὶ δέ τινες [l] οἱ ἐμμενετικοὶ τῇ δόξῃ, [m] εἰσὶ δ' οὓς καλοῦσιν ἰσχυρογνώμονας, οἷον δύσπειστοι καὶ οὐκ εὐμετάπειστοι, οἳ ὅμοιον μέν τι ἔχουσι τῷ ἐγκρατεῖ, οἷον ὁ ἄσωτος τῷ ἐλευθερίῳ, καὶ ὁ θρασὺς τῷ θαῤῥαλέῳ· εἰσὶ δ' ἕτεροι κατὰ πολλά. Ὁ μὲν γὰρ διὰ πάθος καὶ ἐπιθυμίαν οὐ μεταβάλλει, ὁ ἐγκρατής· ἐπεὶ εὔπειστος, ὅταν τύχῃ, ἔσται ὁ ἐγκρατής· ὁ δὲ, οὐχ ὑπὸ λόγου· [n] ἐπεὶ ἐπιθυμίας γε λαμβάνουσι, καὶ ἄγονται πολλοὶ ὑπὸ τῶν ἡδονῶν. Εἰσὶ δὲ ἰσχυρογνώμονες οἱ ἰδιογνώμονες, καὶ οἱ ἀμαθεῖς καὶ [o] ἄγροικοι· οἱ μὲν ἰδιογνώμονες, δι' ἡδονὴν καὶ λύπην· χαίρουσι γὰρ νικῶντες, ἐὰν μὴ μεταπείθωνται· καὶ λυποῦνται, ἂν ἄκυρα τὰ αὐτῶν ᾖ, ὥσπερ ψηφίσματα. Ὥστε μᾶλλον τῷ ἀκρατεῖ ἐοίκασιν ἢ τῷ ἐγ-

[k] Ὁ τῇ ἀληθεῖ El. et N C. [l] Ego eoſdem eſſe puto, τοὺς ἐμμενετικοὺς τῇ δόξῃ et ἰσχυρογνώμονας. *Lamb.* [m] Illud ultimum εἰσὶ δὲ Argyr. delet. Diſtinguit quoſdam ἐμμενετικοὺς τῇ δόξῃ a continentibus, et quoſdam οὐκ ἐμμενετικοὺς ab incontinentibus. *Muret.* [n] Ἔπειτ' Lamb. [o] Οἱ ἄγροικοι quidam Editi.

dere poteſt, ut in qualibet opinione ille permaneat; hic ex qualibet depellatur: abſolute autem in vera ille permanet, hic non permanet. Sunt autem quidam, qui in opinione ſua facile perſeverant: atque hi ſunt, quos in ſententia obfirmatos et pertinaces appellamus: quales ſunt ii, qui ægre ſibi aliquid a quoquam perſuaderi patiuntur, quique non facile de ſententia deducuntur: qui ſimile quiddam habent continenti, ut prodigus liberali, et audax fidenti: ſed in multis ab eo diſcrepant. Continens enim propter perturbationem et cupiditatem, ſententiam non mutat: nam ubi fors ita tulerit, facile ſibi fidem fieri patietur: pertinax autem et in ſententia obfirmatus, de ſententia non decedit, etiamſi ſuadeat ratio: deinde magna pars hominum cupiditates ultro arceſſit ac recipit, ſeſeque a voluptatibus duci facile patitur. Obfirmati autem in ſententia ſunt ii, qui præcipuas quaſdam ſententias in animum induxerunt, indoctique, et agreſtes homines: atque ii quidem, qui præcipuas ſententias in animum induxerunt, propter voluptatem ac dolorem ſunt pertinaces: lætantur enim cum vincunt, ſi de ſententia ſua non deducantur: et graviter moleſteque ferunt, ſi ſua veluti decreta reſcindantur atque infirmentur. Itaque inconti-

κρατεῖ. Εἰσὶ δέ τινες οἳ τοῖς δόξασιν οὐκ ἐμμένουσιν, οὐ δι' ἀκρασίαν, οἷον ἐν [p] τῷ Φιλοκτήτῃ τοῦ Σοφοκλέους ὁ Νεοπτόλεμος· καίτοι δι' ἡδονὴν οὐκ ἐνέμεινεν, ἀλλὰ καλήν· τὸ γὰρ ἀληθεύειν αὐτῷ καλὸν ἦν, ἐπείσθη δ' ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως ψεύδεσθαι· οὐ γὰρ πᾶς ὁ δι' ἡδονήν τι [q] πράττων, ἐστὶν ἀκόλαστος, οὔτε φαῦλος, οὔτε ἀκρατής· ἀλλ' ὁ δι' αἰσχράν. Ἐπεὶ δ' ἐστί τις καὶ τοιοῦτος οἷος ἧττον ἢ δεῖ τοῖς σωματικοῖς [r] χαίρων, καὶ οὐκ ἐμμένων τῷ λόγῳ, ὁ τοιοῦτος τούτου καὶ τοῦ ἀκρατοῦς μέσος ὁ ἐγκρατής· ὁ μὲν [s] γὰρ ἀκρατὴς οὐκ ἐμμένει τῷ λόγῳ, διὰ τὸ μᾶλλόν τι· [t] οὗτος δὲ, διὰ τὸ ἧττόν τι· ὁ δ' ἐγκρατὴς ἐμμένει, καὶ οὐδὲ [u] δι' ἕτερον μεταβάλλει. Δεῖ δὲ, εἴπερ ἡ ἐγκράτεια σπουδαῖον, ἀμφοτέρας τὰς ἐναντίας ἕξεις φαύλας εἶναι, ὥσπερ καὶ φαίνονται· ἀλλὰ διὰ τὸ τὴν ἑτέραν ἐν ὀλίγοις καὶ ὀλιγάκις εἶναι φανερὰν, ὥσπερ ἡ σωφροσύνη

[p] Baſ. legit τῷ Φιλοκτήτῃ τῷ Σοφοκλέους, ad differentiam ſcilicet ejus Philoctetis, qui a Theodecte ſupra dicitur conſcriptus. *Sylb.* [q] Πράττων ἢ ἀκόλαστος, εἴτε φαῦλος C C C. in textu: in margine vero οὔτε ἀκόλαστος, οὔτε φαῦλος. [r] Lege χαίρειν. *Mur.* [s] Γὰρ deeſt C C C. [t] Οὗτος δὲ διὰ El. [u] Γρ. Δι' ἕτερόν τι.

nenti, quam continenti ſunt ſimiliores. Sunt autem nonnulli, qui non perſtant in eis, quæ ipſi decreverunt et comprobarunt, ſed non propter incontinentiam: ut in Sophoclis Philoctete Neoptolemus; atqui propter voluptatem in ſententia non perſtitit; at honeſtam: nam vera loqui, erat ei pulchrum atque honeſtum; perſuaſum autem ei fuerat ab Ulyſſe, ut mentiretur: non enim quiſquis voluptate adductus aliquid agit, intemperans eſt, neque improbus, neque incontinens; ſed qui turpi. Quoniam autem eſt etiam aliquis ejuſmodi, qui minus quam debeat, corporis voluptatibus delectetur, et qui in ratione non permaneat; inter hunc, et incontinentem, medius continens locatus eſt: incontinens enim propterea ſeſe in rationis gyro non continet, quia magis quam par eſt, voluptatibus delectatur; hic autem nomine vacans, propterea quod minus delectatur: continens autem in ratione permanet, neque propter alterutrum ſententiam mutat. Neceſſario autem, ſi continentia bonum eſt, ambo habitus contrarii mali ſunt, quemadmodum apparet: ſed quia alter in paucis, et raro reperitur, idcirco ut temperantia intem-

...le temperate & continent [redacted] are frequently applied to specify the same character — they are indeed the same as much as "they act in conformity ( ) to reason with reference to Corporeal Pleasures," but differ

τῇ ἀκολασίᾳ δοκεῖ ἐναντίον εἶναι μόνον, οὕτω καὶ ἡ ἐγκράτεια τῇ ἀκρασίᾳ. Ἐπεὶ [x] ἡ καθ' ὁμοιότητα πολλὰ λέγεται, καὶ ἡ ἐγκράτεια ἡ τοῦ σώφρονος καθ' ὁμοιότητα ἠκολούθηκεν· ὅ, τε γὰρ ἐγκρατὴς, οἷος μηδὲν παρὰ τὸν λόγον διὰ τὰς σωματικὰς ἡδονὰς ποιεῖν, καὶ ὁ σώφρων· ἀλλ' ὁ μὲν ἔχων, ὁ δ' οὐκ ἔχων φαύλας ἐπιθυμίας· καὶ ὁ μὲν τοιοῦτος οἷος μὴ ἥδεσθαι παρὰ τὸν λόγον, ὁ δ' οἷος ἥδεσθαι, ἀλλὰ μὴ ἄγεσθαι. Ὅμοιοι δὲ καὶ ὁ [y] ἀκρατὴς καὶ ὁ ἀκόλαστος, [z] ἕτεροι μὲν ὄντες, ἀμφότεροι δὲ [a] τὰ σωματικὰ ἡδέα διώκουσιν· ἀλλ' ὁ μὲν καὶ οἰόμενος δεῖν, ὁ δ' οὐκ οἰόμενος.

ΚΕΦ. ι.

ΟΥΔ' ἅμα φρόνιμον καὶ ἀκρατῆ ἐνδέχεται εἶναι τὸν αὐτόν· ἅμα γὰρ φρόνιμος καὶ σπουδαῖος τὸ ἦθος δέδεικται ὤν. Ἔτι, οὐ τῷ εἰδέναι μόνον φρόνιμος, ἀλλὰ καὶ τῷ πρακτικός· ὁ δ' ἀκρατὴς, οὐ πρακτικός. Τὸν δὲ δεινὸν οὐδὲν κωλύει

The supposition that φρονιμος can be ακρατης seems to have arisen from φρονιμος being sometimes δεινος & δεινος not incompatible with ακρατης

[x] N C. caret δέ. [y] Ἐγκρατὴς Ven. 1. [z] Ἕτερον N C. [a] Bas. τὰ σωματικὰ καὶ ἡδέα: at non Lamb.

perantiæ duntaxat videtur adverſari, ſic et incontinentiæ continentia. Sed quando quidem ex ſimilitudine multa dicuntur, temperantis quoque continentia ex ſimilitudine quadam ducta eſt: nam et continens et temperans ejuſmodi ſunt, ut nihil a ratione faciant alienum propter corporis voluptates: ſed hoc intereſt, quod ille pravis afficitur cupiditatibus, hic non item: et hic ejuſmodi eſt, ut nulla re delectetur præter rationem; ille ejuſmodi, ut delectetur quidem, ſed non ut trahatur. Similes ſunt quoque inter ſe incontinens et intemperans: et cum inter ſe alioquin differant, ambo corporis delectationes perſequuntur: ſed hic ita ut exiſtimet eas ſequi oportere, ille ita ut non exiſtimet.

CAP. X.

NEQUE vero fieri poteſt, ut idem una prudens ſit, et incontinens: nam prudentem etiam bonum virum ſimul eſſe oſtendimus. Præterea non ex eo ſolum prudens aliquis eſt, quod ſciat, ſed ex eo etiam quod ad res agendas idoneus ſit: at incontinens ad agendum ineptus eſt. Solertem autem nihil prohibet incontinentem

as much as ... depraved,

The Prudent man is of a correct habit – the incontinent man is not – the former is conversant about action the latter is not.

ἀκρατῆ [b]εἶναι· διὸ καὶ δοκοῦσιν ἐνίοτε [c]φρόνιμοι εἶναί τινες, ἀκρατεῖς δὲ, διὰ τὸ τὴν δεινότητα διαφέρειν τῆς φρονήσεως τὸν εἰρημένον τρόπον ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις· καὶ κατὰ μὲν τὸν λόγον ἐγγὺς εἶναι, διαφέρειν δὲ κατὰ τὴν προαίρεσιν. Οὐδὲ δὴ ὡς ὁ εἰδὼς καὶ θεωρῶν, ἀλλ' ὡς ὁ καθεύδων ἢ οἰνωμένος· καὶ ἑκὼν μέν· τρόπον γάρ τινα εἰδὼς, καὶ ὃ ποιεῖ, καὶ οὗ ἕνεκα· πονηρὸς δ' οὔ· ἡ γὰρ προαίρεσις, ἐπιεικής· ὥσθ' ἡμιπόνηρος, καὶ οὐκ ἄδικος, οὐ γὰρ [d]ἐπίβουλος. Ὁ μὲν γὰρ αὐτῶν οὐκ ἐμμενετικὸς, οἷς ἂν βουλεύσηται· ὁ δὲ μελαγχολικὸς, οὐδὲ βουλευτικὸς ὅλως. Καὶ ἔοικε δὴ ὁ ἀκρατὴς πόλει, ἣ ψηφίζεται μὲν ἅπαντα τὰ δέοντα, καὶ νόμους ἔχει σπουδαίους, χρῆται δ' οὐδενὶ, ὥσπερ [e]Ἀναξανδρίδης ἔσκωψεν·

Ἡ πόλις [f]ἐβούλεθ', ᾗ νόμων οὐδὲν μέλει·

[b] Post εἶναι addit CCC. τὸ ἦθος, quod videtur eſſe interpretamentum. [c] Quidam poſt φρόνιμοι inſerunt μέν. [d] Ἐπίβουλος hic non tam videtur ſignificare *inſidiatorem*, quam *eum, qui ἐπὶ βουλῇ*, i. e. *conſulto facit:* nam et Plato ita interdum accipit nomen ἐπιβουλῆς. *Muret.* [e] Poeta tragicus e Rhodo inſula, qui cum contra Athenienſes carmen, cujus hic meminit Ariſtoteles, ſcripſiſſet, fame et inedia ab iis necatus eſt. *Zuing.* Sycophanta in Pluto, cum dixiſſet ſe eſſe πόλεως ἐπιμελητὴν πραγμάτων, interrogatus τί μαθών; reſpondet βούλομαι. *Camerarius.* [f] Eſt verſus trimeter; legendum autem cenſeo ἐβούλευ'. *Lambin.* Legendum ἐβούλευ'. *Muret.*

eſſe: itaque etiam videntur interdum nonnulli prudentes eſſe, et tamen incontinentes: quia ſolertia differt a prudentia eo modo, quo modo ſuperiore libro diximus: et propterea quia ratione ſunt duo illa quidem finitima, ſed conſilio differunt. Neque etiam incontinens inſtar ejus eſt, qui ſcit, eaque quæ ſcit, re conſiderat, et animo contemplatur; ſed ejus, qui dormit, vel qui vino obrutus eſt: et vero ſua ſponte facit quidem ille; facit enim quodammodo ſciens et quid, et cujus rei gratia faciat: ſed improbus non eſt tamen; conſilium enim ejus bonum eſt: itaque dimidia ex parte malus eſt: neque injuſtus eſt; quoniam non eſt ſubdolus aut inſidioſus. Incontinentium enim aliqui non perſtant in eis, quæ deliberarint: ii autem, qui atra bile laborant, ne ad conſultandum quidem ulla ex parte apti ſunt. Similis igitur eſt incontinens ei civitati, quæ omnia quidem decernit, quæ ſunt decernenda, legeſque habet bonas atque utiles, ſed nulla earum utitur: quemadmodum Anaxandrides falſe dixit:

Conſultat, a qua ſpernitur lex, civitas:

The incontinent man is like a State which is possess[ed] of the most salutary laws, & enacts the most just decrees, but of which either laws or decrees, not one is ever put in force - as Anaxandrides said of Athens. The wicked man is like an abandoned State which both enacts & practises vicious laws

ὁ δὲ πονηρὸς, χρωμένῃ μὲν τοῖς νόμοις, πονηροῖς δὲ χρωμένῃ. Ἔστι δ' ἀκρασία καὶ ἐγκράτεια περὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς τῶν πολλῶν ἕξεως· ὁ μὲν γὰρ ἐμμένει μᾶλλον, ὁ δ' ἧττον, τῆς τῶν πλείστων δυνάμεως. Εὐιατοτέρα δὲ τῶν ἀκρασιῶν, ἣν οἱ μελαγχολικοὶ ἀκρατεύονται, τῶν [g] βουλευσαμένων μὲν, μὴ ἐμμενόντων δέ· καὶ οἱ δι' ἐθισμοῦ ἀκρατεῖς, τῶν φυσικῶν· ῥᾷον γὰρ ἔθος μετακινῆσαι φύσεως. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὸ [h] ἔθος χαλεπὸν, ὅτι [i] τῇ φύσει ἔοικεν, ὥσπερ καὶ [k] Εὔηνος λέγει,

Φημὶ πολυχρόνιον μελέτην [l] ἔμεναι φίλε· καὶ δὴ
Ταύτην ἀνθρώποισι τελευτῶσαν φύσιν εἶναι.

Τί μὲν οὖν ἐστιν ἐγκράτεια, καὶ τί ἀκρασία, καὶ καρτερία [m] καὶ μαλακία, καὶ πῶς ἔχουσιν αἱ ἕξεις αὗται πρὸς ἀλλήλας, εἴρηται.

g Βελτιωμένων N C. h Ἐθισμὸν N C. i Μὴ τῇ φύσει El. k Parius fuit, Elegorum ſcriptor, cujus Fragmenta aliquot hodie circumferuntur. l Μεῖναι Muret. m Καὶ τί μαλακία El.

malus autem ei ſimilis eſt, quæ legibus utitur, ſed malis utitur. Verſatur autem incontinentia, et continentia in eo, quod magnæ partis hominum habitum ſuperat: continens enim magis, incontinens minus, quam maxima pars hominum poſſit, in recta ratione permanet. Ea autem incontinentia ſanabilior eſt, quæ ineſt in incontinentibus atra bile affectis, quam eorum, qui in eo, quod deliberarunt, non permanent: faciliuſque ſanari poſſunt, qui ex conſuetudine, quam qui ex natura, incontinentiam contraxerunt: facilius eſt enim conſuetudinem mutare, quam naturam. Propterea enim et conſuetudinem mutare difficile eſt, quia naturæ ſimilis eſt, quemadmodum ait Euenus,

Multos, quod partum eſt meditando, permanet annos,
Atque in naturam tandem convertitur uſus.

Quid igitur ſit continentia, quid incontinentia: quid tolerantia et mollities: et quam inter ſe hi habitus rationem habeant, hactenus a nobis expoſitum eſt.

7. The habits of incontinence practiced by the μελαγχολικοι are most likely to be removed than those of such persons as ×making use of deliberations do not adhere to the resolutions they have formed & those who are habitually incontinent than those who are so from nature for habit is more easily removed -

It is necessary for those whose speculations are of a Political na[ture] to introduce the discussion of [pleasure] moral virtue is conversant about them, & happiness in as much is attended by pleasure according to the general idea of it—

ΚΕΦ. ια΄.

[n] ΠΕΡΙ δὲ ἡδονῆς καὶ λύπης θεωρῆσαι, τοῦ τὴν πολιτικὴν [o] φιλοσοφοῦντος· οὗτος γὰρ τοῦ τέλους ἀρχιτέκτων, πρὸς ὃ βλέποντες, ἕκαστον, τὸ μὲν κακόν, τὸ δ' ἀγαθὸν ἁπλῶς λέγομεν. Ἔτι δέ, καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐπισκέψασθαι περὶ αὐτῶν· τήν τε γὰρ ἀρετὴν καὶ τὴν κακίαν τὴν ἠθικὴν περὶ λύπας καὶ ἡδονὰς [p] ἔθεμεν· καὶ τὴν εὐδαιμονίαν οἱ πλεῖστοι μεθ' ἡδονῆς εἶναί φασι. Διὸ καὶ τὸν μακάριον ὠνομάκασιν [q] ἀπὸ τοῦ χαίρειν. Τοῖς μὲν οὖν δοκεῖ οὐδεμία ἡδονὴ εἶναι [r] ἀγαθόν, οὔτε καθ' αὐτό, οὔτε κατὰ συμβεβηκός· οὐ γὰρ εἶναι τὸ αὐτὸ ἀγαθὸν καὶ ἡδονήν· τοῖς δ' ἔνιαι μὲν εἶναι, αἱ δὲ πολλαὶ φαῦλαι· ἔτι δὲ τούτων τρίτον, εἰ καὶ

[n] Suſpecta quibuſdam eſt iſto loco tota hæc de voluptate Diſputatio, quæ librum hunc claudit: nam proprius ejus Diſputationis locus eſt libro decimo; ubi Philoſophus de voluptate tractat ex profeſſo et accuratius. Non ſolet autem Ariſtoteles in eodem opere ex profeſſo rem eandem bis explicare; tam multis præſertim: neque ſane aut in Magnis Moralibus aut Eudemiis de voluptate duobus locis ab eo actum. Fortaſſe igitur ex Eudemiis male fuerunt iſta jam olim huc a quibuſdam tranſlata, qui cum viderent ſeptimum hunc librum eundem prorſus eſſe cum ſexto illius operis, niſi quod hæc amplius ſextus Eudemiorum haberet quam iſte, aſſuenda illa hic quoque putant; haud animadvertentes ibi quidem neceſſario iſta legi, quia non alibi in Eudemiis hæc tractantur: hic non ita; quia alius locus in hoc opere ei quæſtioni eſt deſtinatus. Atque ut hoc probabiliter dici poteſt, ſic nec aliter ſentientibus ſuæ rationes deſunt. *Caſaubonus.* [o] *Φιλοσόφου* N C. [p] Vide ſupra lib. ii. cap. 4. [q] *Ἀπὸ τοῦ μάλιστα χαίρειν* Lambinus e cod. MS. Colonienſi. *Μάλα χαίρειν* Camerarius. [r] *Ταὐτὸν ἀγαθὸν* N C.

CAP. XI.

DE voluptate autem et dolore cognoſcere ejus hominis eſt, qui in civilis prudentiæ ſtudio ſe verſari profitetur: hic enim ultimi bonorum omnium magiſter, et veluti architectus eſt: quod intuentes, unumquidque partim malum, partim bonum ſimpliciter dicere ſolemus. Præterea vero neceſſario nobis de iis diſputandum et conſiderandum eſt: nam cum virtutes et vitia, quæ ad mores pertinent, in voluptate ac dolore locavimus; tum plerique vitam beatam cum voluptate copulatam eſſe dicunt. Itaque et *μακάριον*, beatum, *ἀπὸ τοῦ μάλιστα χαίρειν*, id eſt, a maxime gaudendo, nominarunt. Primum igitur ſunt qui nullam voluptatem bonum eſſe cenſent, neque per ſe, neque ex eventu; non enim idem eſſe bonum et voluptatem: alii nonnullas eſſe bonas, multas vero malas: tertii diſputant, etiamſi vo-

Arist. I. 10 – Rhetoric –

Πάντες δὴ πράττουσι πάντα

- οὐ δι' αὑτούς
  - διὰ τύχην
  - ἐξ ἀνάγκης
    - βίᾳ.
    - φύσει.

"ὥστε πάντα ὅσα πράττουσιν, ἀνάγκη πράττειν δι' αἰτίας ἑπτά διὰ τύχην, διὰ βίαν, διὰ φύσιν, δι' ἔθος, διὰ λογισμόν, διὰ θυμόν, δι' ἐπιθυμίαν.

- * δι' αὑτούς
  - δι' ἔθος
  - δι' ὄρεξιν
    - λογιστικήν. (βούλησις, δηλονότι, ἡ μετὰ λόγου ὄρεξις ἀγαθοῦ)
    - ἀλόγιστον
      - ὀργή
      - ἐπιθυμία.

* Things done from Necessity are done either by Compulsion, wh. is external Necessity, or by Nature wh. is Internal

2.7

It is necessary for those whose speculations are of a Political nature to introduce the discussion of [illegible] in as much as moral virtue is conversant about them, & Happiness is attended by pleasure according to the general idea of it—

was objected by the Opponents of Aristotle to his definition of pleasure in three ways — 1st
That no pleasure is good either καθ αυτο or κατα συμβεβηκος.
That some Pleasures are good but the generality bad
That some might be good but no pleasure was the superior good

πᾶσαι ἀγαθὸν, ὅμως μὴ ἐνδέχεσθαι εἶναι τὸ ἄριστον ἡδονήν. Ὅλως μὲν οὖν οὐκ ἀγαθὸν, ὅτι [s] πᾶσα ἡδονὴ γένεσίς ἐστιν εἰς [t] φύσιν αἰσθητή· οὐδεμία δὲ γένεσις συγγενὴς τοῖς τέλεσιν· οἷον οὐδεμία οἰκοδόμησις οἰκίᾳ. Ἔτι, ὁ σώφρων φεύγει τὰς ἡδονάς. Ἔτι, ὁ φρόνιμος τὸ ἄλυπον διώκει, οὐ τὸ ἡδύ. Ἔτι ἐμπόδιον τῷ φρονεῖν αἱ ἡδοναὶ, καὶ ὅσῳ μᾶλλον χαίρει, μᾶλλον· οἷον τὴν τῶν ἀφροδισίων· οὐδένα γὰρ [u] ἂν δύνασθαι νοῆσαί τι ἐν αὐτῇ. Ἔτι, τέχνη οὐδεμία ἡδονῆς· καίτοι πᾶν ἀγαθὸν, τέχνης ἔργον. Ἔτι, τὰ παιδία καὶ τὰ θηρία διώκει τὰς ἡδονάς. Τοῦ δὲ μὴ πάσας σπουδαίας, ὅτι εἰσὶ καὶ αἰσχραὶ καὶ ὀνειδιζόμεναι, καὶ ὅτι βλαβεραί· νοσώδη γὰρ ἔνια τῶν ἡδέων. [x] Ὅτι δ᾽ οὐκ ἄριστον [y] ἡ ἡδονὴ, ὅτι οὐ τέλος, ἀλλὰ γένεσις. Τὰ μὲν οὖν λεγόμενα σχεδὸν ταῦτ᾽ ἐστίν.

[s] Πᾶσιν N C. [t] Baſ. in margine eodem caſu legit, φύσιν αἰσθητήν: et mox in textu οὐδεμία γὰρ γένεσις. Sed αἰσθητὴ omnino legendum. [u] Quidam codd. carent ἄν. [x] Γρ. ἔτι δ᾽. [y] Οὐδεμία ἡ ἡδονὴ N C.

luptates omnes ſint bonum, non poſſe fieri tamen, ut ſummum bonum ſit voluptas. Omnino igitur non eſt bonum: quia voluptas omnis ad naturam ortus eſt, qui ſenſu percipi poſſit: at nullus ortus finibus eſt cognatus: ut nulla ædificatio cum ædibus cognationem habet. Præterea temperans fugit voluptates. Tum prudens indolentiam perſequitur, non voluptatem. Deinde prudenter ſentiendi facultatem impediunt voluptates, eoque magis, quo quiſque magis delectatur: qualis eſt ea, quæ ex rebus venereis percipitur: in ea voluptate enim neminem quicquam animo agitare, aut ratione explicare poſſe. Præterea voluptatis ars nulla eſt: atqui quicquid eſt bonum, artis opus eſt. Tum vero voluptates pueri et beſtiæ perſequuntur. Non omnes autem eſſe bonas, id declarat, quod ſunt etiam aliquæ turpes, et quæ vitio vertuntur, et quæ damnum afferunt: quædam enim eorum, quæ jucunda ſunt, morbos gignunt. Jam vero neque ſummum bonum eſt voluptas, quia non finis, ſed ortus eſt. Atque hæc fere ſunt, quæ contra voluptatem diſputantur.

ΚΕΦ. ιβʹ.

ΟΤΙ δὲ οὐ συμβαίνει διὰ ταῦτα μὴ εἶναι ἀγαθὸν, μηδὲ τὸ ἄριστον, ἐκ τῶνδε δῆλον. Πρῶτον μὲν, ἐπεὶ τὸ ἀγαθὸν διχῶς· τὸ μὲν γὰρ ἁπλῶς, τὸ δέ τινι· [z] καὶ αἱ φύσεις καὶ αἱ ἕξεις ἀκολουθήσουσιν. Ὥστε καὶ αἱ κινήσεις καὶ αἱ γενέσεις [a] ἀκολουθήσουσι. Καὶ αἱ φαῦλαι δοκοῦσαι, [b] αἱ μὲν ἁπλῶς φαῦλαι, τινὶ δ᾽ οὔ, ἀλλ᾽ αἱρεταὶ τῷδε· ἔνιαι δὲ, οὐδὲ τῷδε, ἀλλά ποτε καὶ ὀλίγον χρόνον, αἱρεταὶ δ᾽ οὔ. Αἱ δὲ, οὐδὲ ἡδοναὶ, ἀλλὰ φαίνονται, ὅσαι μετὰ λύπης, καὶ ἰατρείας ἕνεκεν, οἷον αἱ τῶν καμνόντων. Ἔτι, ἐπεὶ τοῦ ἀγαθοῦ, τὸ μὲν ἐνέργεια, τὸ δ᾽ ἕξις, κατὰ συμβεβηκὸς, αἱ καθιστᾶσαι εἰς τὴν φυσικὴν ἕξιν, ἡδεῖαί εἰσιν. [c] Ἔστι δ᾽ ἡ ἐνέργεια ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς [d] ὑπολύπου ἕξεως καὶ φύσεως. Ἐπεὶ

[z] Φύσεις et ἕξεις ponit hic pro eodem: item κινήσεις καὶ γενέσεις, ut oſtendit in iſtis verbis, ἕξεως καὶ φύσεως. Lego autem: καὶ αἱ φύσεις καὶ ἕξεις, καὶ αἱ κινήσεις καὶ γενέσεις ἀκολουθοῦσι, i. e. *pro varietate habituum varii ſunt appetitus*: nam alia appetimus καθεστηκυίας τῆς φύσεως, alia ἐνδεούσης. [a] Ἀκολουθοῦσιν καὶ αἱ φαῦλαι εἶναι δοκοῦσαι Vetus Interpres. [b] Αἱ μὲν abſunt a quibuſdam codd. [c] Ὅτι αἱ ἐνέργειαι El. in margine vero ἔστι δ᾽ ἡ ἐνέργεια. [d] Ὑπολοίπου Lambinus. Utrumque agnoſcit Aſpaſ. *Indigentis et imperfecti* Vet. Interp. ergo legiſſe videtur ὑπολοίπου: at ὑπόλοιπος eſt *reliquus*, ὑπόλυπος nihil eſt. Legendum igitur forte ὑπελλιποῦς, aut potius ἐπιλειποῦς, et ita eſt: ſolvit rationem adductam ad confirmationem tertiæ opinionis. *Mur.*

CAP. XII.

EX his autem non effici, ut neque bonum, neque ſummum bonum ſit voluptas, ea, quæ dicemus, declarabunt. Primum, quia cum duobus modis dicatur bonum: unumque ſit, quod abſolute et per ſe bonum eſt; alterum, quod alicui eſt bonum: eandem partitionem ſequentur et naturæ et habitus. Eandem igitur et motiones et ortus. Et quæ malæ videntur voluptates, earum aliæ ſunt ſimpliciter malæ, ſed alicui non malæ, imo huic optabiles: aliæ ne huic quidem ſunt optabiles, ſed aliquando, et non diu: non ſunt tamen optabiles. Hæ autem ne ſunt quidem voluptates, ſed videntur, nempe quotquot cum dolore aliquo conjunctæ ſunt, et quæ curationis cauſa adhibentur, ut ægrotorum. Præterea cum bonum aliud ſit muneris functio, aliud habitus: eæ voluptates, quæ in naturalem habitum reſtituunt, ex eventu jucundæ ſunt. Ineſt autem in cupiditatibus functio habitus et naturæ aliqua re ca-

καὶ ἄνευ λύπης καὶ ἐπιθυμίας εἰσὶν ἡδοναί, οἷον αἱ τοῦ θεωρεῖν ἐνέργειαι, τῆς φύσεως οὐκ ἐνδεούσης. Σημεῖον δὲ, ὅτι οὐ τῷ αὐτῷ ἡδεῖ χαίρουσιν, ἀναπληρουμένης τε τῆς φύσεως καὶ καθεστηκυίας· [e] ἀλλὰ καθεστηκυίας μὲν τοῖς ἁπλῶς ἡδέσιν, ἀναπληρουμένης δὲ καὶ τοῖς ἐναντίοις. Καὶ γὰρ ὀξέσι καὶ πικροῖς χαίρουσιν, ὧν οὐδὲν οὔτε φύσει ἡδὺ, οὔθ' ἁπλῶς ἡδύ· ὥστε οὐδ' αἱ ἡδοναί. Ὡς γὰρ τὰ ἡδέα πρὸς ἄλληλα συνέστηκεν, οὕτω καὶ [f] αἱ ἡδοναὶ αἱ ἀπὸ τούτων. Ἔτι, οὐκ ἀνάγκη ἕτερόν τι εἶναι βέλτιον τῆς ἡδονῆς, ὥσπερ τινές φασι τὸ τέλος τῆς γενέσεως· οὐ γὰρ γενέσεις εἰσὶν [g] αἱ ἡδοναὶ, οὐδὲ μετὰ γενέσεως πᾶσαι, ἀλλ' ἐνέργειαι καὶ τέλος. Οὐδὲ γινομένων συμβαίνουσιν, ἀλλὰ χρωμένων. Καὶ τέλος, οὐ πασῶν ἕτερόν τι, ἀλλὰ τῶν εἰς τὴν τελείωσιν ἀγομένων τῆς φύσεως. Διὸ [h] καὶ οὐ καλῶς ἔχει τὸ αἰσθητὴν γένεσιν φάναι εἶναι τὴν

[e] Baſ. omittit repetitionem iſtam ἀλλὰ καθεστηκυίας: ſed perperam. *Sylburg.*
[f] Αἱ deeſt El. [g] Αἱ ἡδοναὶ deſunt El. [h] Καὶ non agnoſcit El.

rentis. Sunt enim etiam aliquæ doloris et cupiditatis expertes voluptates: quales ſunt functiones muneris in contemplando occupatæ, natura nihil deſiderante nullaque re egente. Illas autem non eſſe veras voluptates, argumento eſt, quod non iiſdem rebus jucundis delectantur homines, cum expletur, et cum in ſuo ſtatu eſt natura: ſed natura conſtituta, rebus delectantur abſolute jucundis; cum expletur vero, etiam contrariis. Acribus enim et amaris gaudent: quorum nihil eſt neque natura, neque abſolute jucundum: ergo ne voluptates quidem. Ut enim ea, quæ jucunda ſunt, inter ſe comparantur, ſic et eæ, quæ ab his oriuntur, voluptates. Nec vero neceſſe eſt aliud quicquam voluptate melius eſſe, ut aiunt nonnulli, finem ortu eſſe meliorem: voluptates enim non ſunt ortus: ne omnes quidem ſunt cum ortu conjunctæ: ſed muneris functiones potius, et finis. Nec cum gignuntur res aliquæ, ſed cum quibus rebus utimur, eveniunt atque exiſtunt voluptates. Neque omnium voluptatum finis, quiddam ab illis diverſum eſt, ſed earum, quæ ad naturæ perfectionem perducunt. Quapropter neque recte dicunt voluptatem ortum ſive generationem eſſe, quæ ſenſu percipi poſſit; ſed dicendum fuit potius, eſſe

He answers the 2nd objection "That Pleasures not good because some are hurtful" by saying that it might with equal reason be objected "That things salutary to the constitution were hurtful" because some things that were so, were detrimental to pecuniary interests"

ἡδονήν, ἀλλὰ μᾶλλον λεκτέον ἐνέργειαν τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως· ἀντὶ [i] δὲ τοῦ αἰσθητήν, ἀνεμπόδιστον. Δοκεῖ δὲ γένεσίς τις εἶναι, ὅτι κυρίως ἀγαθόν· τὴν γὰρ ἐνέργειαν γένεσιν οἴονται εἶναι· ἔστι δ' ἕτερον. Τὸ δ' εἶναι φαύλας, ὅτι νοσώδη ἔνια ἡδέα, τὸ αὐτὸ καὶ ὅτι ὑγιεινὰ, ἔνια φαῦλα πρὸς χρηματισμόν. Ταύτῃ οὖν [k] φαῦλα ἄμφω, ἀλλ' οὐ φαῦλα, κατά γε τοῦτο· ἐπεὶ καὶ τὸ θεωρεῖν ποτε βλάπτει πρὸς ὑγίειαν. ἐμποδίζει δὲ, οὔτε φρονήσει, οὔθ' ἕξει οὐδεμίᾳ ἡ ἀφ' ἑκάστης ἡδονή, ἀλλ' αἱ ἀλλότριαι· ἐπεὶ αἱ ἀπὸ τοῦ θεωρεῖν καὶ μανθάνειν, μᾶλλον ποιήσουσι θεωρεῖν καὶ μανθάνειν. Τὸ δὲ τέχνης μὴ εἶναι ἔργον μηδεμίαν ἡδονήν, εὐλόγως συμβέβηκεν· οὔτε γὰρ ἄλλης ἐνεργείας οὐδεμιᾶς τέχνη ἐστὶ, [l] τῆς δυνάμεως· καίτοι καὶ ἡ μυρεψικὴ τέχνη, καὶ ἡ ὀψοποιητικὴ δοκεῖ ἡδονῆς εἶναι. Τὸ δὲ τὸν σώφρονα φεύγειν, καὶ τὸν φρόνιμον διώκειν τὸν ἄλυπον βίον, καὶ τὸ τὰ παιδία καὶ τὰ θηρία διώ-

[i] Δὲ caret El. [k] Κατὰ συμβεβηκὸς ſcilicet. *Zuing.* [l] Baſ. et Cam. ante τῆς δυνάμεως inſerunt ἀλλά: itidemque Lambinus. *Sylb.*

functionem muneris habitus cum natura conſentientis: et in locum illorum verborum, Quæ ſenſu percipi poſſit, ſubſtituendum eſt, Non impeditam. Idcirco autem ortum quendam eſſe exiſtimant, quia proprie bonum eſt: nam functionem muneris ortum eſſe arbitrantur: ſed aliud eſt. Quod autem declarari ex eo putant voluptates eſſe malas, quia nonnulla jucunda morbos pariunt: eadem ratio contra ſalubria facit, quia nonnulla eorum ſunt ad pecuniam quærendam inutilia. Hac igitur ratione erunt utraque mala: ſed non idcirco mala ſunt: nam etiam cauſas rerum animo contemplari, et diſcere, nocet interdum valetudini: ſed neque prudentiam, neque ullum alium habitum voluptas impedit ea, quæ ab unoquoque habitu proficiſcitur; ſed quæ ſunt alienæ: eæ enim, quæ ex contemplatione rerum et diſciplina manant voluptates, efficient ut magis ac magis contemplemur, et diſcamus. Nullam vero voluptatis artem eſſe, non eſt mirum: neque id ſine ratione accidit: nam neque ullius functionis ars eſt, ſed facultatis potius: quanquam unguentaria et culinaria videntur eſſe voluptatis artes. Quod vero aiunt temperantem fugere voluptates, et prudentem ſequi vi-

κειν, τῷ αὐτῷ λύεται πάντα. Ἐπεὶ γὰρ εἴρηται πῶς ἀγαθαὶ ἁπλῶς, καὶ πῶς οὐκ ἀγαθαὶ πᾶσαι αἱ ἡδοναί, τὰς τοιαύτας τὰ παιδία καὶ τὰ θηρία διώκει, καὶ τὴν τούτων ἀλυπίαν ὁ φρόνιμος, τὰς μετ' ἐπιθυμίας καὶ λύπης, καὶ τὰς σωματικάς· τοιαῦται γὰρ αὗται· καὶ τὰς τούτων ὑπερβολάς, καθ' ἃς ὁ ἀκόλαστος [m] ἀκόλαστος. Διὸ ὁ σώφρων φεύγει ταύτας· ἐπεί εἰσιν ἡδοναὶ καὶ σώφρονος.

ΚΕΦ. ιγ'.

ΑΛΛΑ μὴν ὅτι καὶ ἡ λύπη κακόν, ὁμολογεῖται, καὶ φευκτόν· ἡ μὲν γὰρ ἁπλῶς κακόν, ἡ δὲ [n] πῇ τῷ ἐμποδιστική. Τῷ δὲ φευκτῷ τὸ ἐναντίον, ᾗ φευκτόν τι καὶ κακόν, ἀγαθόν. Ἀνάγκη οὖν τὴν ἡδονὴν ἀγαθόν τι εἶναι. Ὡς γὰρ [o] Σπεύσιππος [p] ἔλυεν, οὐ συμβαίνει ἡ λύσις· ὥσπερ τὸ μεῖζον τῷ ἐλάττονι, καὶ τῷ ἴσῳ [q] ἐναντίον· οὐ γὰρ ἂν φαίη ὅπερ

[m] Posterior ἀκόλαστος deest El. [n] Cam. et El. τῷ πῇ; sed πῇ τῷ Lamb. Sylb. et Duvall. quos sequimur. [o] Vide lib. x. cap. 2. [p] Ἔλεγεν El. [q] Τὸ ἐναντίον El. et Bas. qui mox habet φαίης pro φαίη. [r] Quidam Codices omittunt τῶν.

tam a dolore vacuam: pueros autem et bestias voluptates consectari: eadem ratione hæc omnia dissolvuntur. Nam quoniam exposuimus, quemadmodum sint absolute bonæ voluptates, et quemadmodum non omnes bonæ: has tales pueri et bestiæ persequuntur, harumque indolentiam vir prudens: eas, inquam, quæ cum cupiditate et dolore conjunctæ sunt, et quæ ad corpus pertinent (sunt enim hæ hujusmodi) earumque immoderationes, ex quibus intemperans et dicitur et est intemperans. Quo fit, ut has fugiat temperans: nam sunt et temperantis propriæ quædam voluptates.

CAP. XIII.

INTER omnes porro convenit, malum esse dolorem, ac fugiendum: alius enim absolute malum est, alius aliquo modo, nempe quod impedit. Quod autem rei fugiendæ contrarium est, qua fugienda et mala, bonum est. Necessario igitur bonum quiddam est voluptas. Neque enim ea, qua utebatur Speusippus, dissolutio quadrat: ut majus minori et æquali contrarium est, sic voluptati duo esse contraria, et dolorem, et id, quod medium est: non enim dixerit, voluptates idem esse, quod

For pleasure & evil must have some third term which both agree with or differ from one of them which cannot be found -

κακόν τι εἶναι τὴν ἡδονήν. Ἄριστον δ᾽ οὐδὲν κωλύει ἡδονήν τινα εἶναι, εἰ ἔνιαι φαῦλαι ἡδοναὶ, ὥσπερ καὶ ἐπιστήμην τινὰ, ἐνίων φαύλων οὐσῶν. Ἴσως δὲ καὶ ἀναγκαῖον, εἴπερ ἑκάστης ἕξεώς εἰσιν ἐνέργειαι ἀνεμπόδιστοι, εἴθ᾽ ἡ πασῶν ἐνέργειά ἐστιν εὐδαιμονία, εἴτε ἡ τινὸς αὐτῶν, ἂν ᾖ ἀνεμπόδιστος, αἱρετωτάτην εἶναι· τοῦτο δ᾽ ἐστὶν ἡδονή. Ὥστε εἴη ἄν τις ἡδονὴ τὸ ἄριστον, [r] τῶν πολλῶν ἡδονῶν φαύλων οὐσῶν, εἰ ἔτυχεν ἁπλῶς. Καὶ διὰ τοῦτο πάντες τὸν εὐδαίμονα, ἡδὺν οἴονται βίον εἶναι, καὶ ἐμπλέκουσι τὴν ἡδονὴν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν, εὐλόγως· οὐδεμία γὰρ ἐνέργεια τέλειος, ἐμποδιζομένη· ἡ δ᾽ εὐδαιμονία, τῶν τελείων. Διὸ προσδεῖται ὁ εὐδαίμων τῶν ἐν σώματι ἀγαθῶν, καὶ τῶν ἐκτὸς, καὶ τῆς τύχης, ὅπως μὴ ἐμποδίζηται [s] ταῦτα. Οἱ δὲ τὸν τροχιζόμενον καὶ τὸν δυστυχίαις μεγάλαις περιπίπτοντα, εὐδαίμονα φάσκοντες εἶναι, [t] ἐὰν ᾖ ἀγαθὸς, ἢ [u] ἑκόντες, ἢ ἄκοντες, οὐδὲν λέγουσι. Διὰ δὲ τὸ προσδεῖσθαι τῆς τύχης, δοκεῖ τισι ταὐτὸν εἶναι ἡ εὐτυχία τῇ

[s] Ταῦτα deest N C. [t] Ἂν N C. [u] *Ratione ita persuasi.* Zuing.

aliquod malum. Jam vero nihil prohibet, si nonnullæ voluptates malæ sunt, quo minus aliqua voluptas sit summum bonum: quemadmodum et scientia aliqua est optima, etiamsi aliquæ sint malæ. Immo vero fortasse et necesse est, siquidem uniuscujusque habitus functiones liberæ sunt et non impeditæ, sive omnium habituum functio beatitudo est, sive alicujus eorum, modo non sit impedita, eam maxime esse expetendam: at hoc est voluptas. Itaque erit aliqua voluptas summum bonum, cum sint multæ, si fors ita ferat, absolute malæ. Atque ob hanc causam, vitam beatam, jucundam esse omnes existimant, et beatitudinem cum voluptate connectunt, non injuria: nulla enim muneris functio, si impediatur, perfecta esse potest: at beatitudo, in perfectis rebus numeratur. Quocirca et corporis et externa bona, et fortunam quoque, ne hæc impediantur, desiderat beatus. Qui autem ei, qui in rota crucietur, et qui maximis calamitatibus afficiatur, beato esse licere dicunt, modo vir bonus sit, nihil dicunt, sive sua sponte, sive inviti dicant. Propterea autem quod fortunam desiderat, quibusdam vi-

Complete happiness cannot exist or result from consummate [illegible] where the possessor or agent is involved in great external misfortune; but from this position some persons have [illegible] on the [illegible] That εὐτυχία is synonimous with εὐδαιμονία for Excessive good fortune so

[illegible] especially very frequently checks the nobler energies of the mind.

εὐδαιμονία, οὐκ οὖσα· ἐπεὶ καὶ αὐτὴ ὑπερβάλλουσα, ἐμπόδιός ἐστι. Καὶ ἴσως [x] οὐκ ἔτι εὐτυχίαν καλεῖν δίκαιον· πρὸς γὰρ τὴν εὐδαιμονίαν ὁ ὅρος αὐτῆς. Καὶ τὸ διώκειν δὲ ἅπαντα καὶ θηρία καὶ ἀνθρώπους τὴν ἡδονήν, σημεῖόν τι τοῦ εἶναί πως [y] ἄριστον αὐτήν.

All animals pursue pleasure but in what the general denomination usually consists, depends upon the dispositions & energies of [illegible] by whom it is sought—

[z] Φήμη δ' οὔ τί γε πάμπαν ἀπόλλυται, ἥν τινα λαοὶ
Πολλοὶ φημίζωσιν.

Ἀλλ' ἐπεὶ [a] οὐχ ἡ αὐτὴ οὔτε φύσις, οὔθ' ἕξις ἡ ἀρίστη, οὔτ' ἔστιν, οὔτε δοκεῖ, οὐδ' ἡδονὴν διώκουσι τὴν αὐτὴν πάντες· ἡδονὴν μέντοι πάντες. Ἴσως δὲ καὶ διώκουσιν, οὐχ ἣν οἴονται, οὐδ' ἣν ἂν φαῖεν, ἀλλὰ τὴν αὐτήν· [b] πάντα γὰρ φύσει ἔχει τι θεῖον. Ἀλλ' εἰλήφασί [c] γε τὴν τοῦ ὀνόματος κληρονομίαν αἱ σωματικαὶ ἡδοναί, διὰ τὸ πλειστάκις τε παραβάλλειν εἰς αὐτάς, καὶ πάντας μετέχειν αὐτῶν. Διὰ τὸ μόνας οὖν γνω-

[x] Οὐκ ἔστιν εὐτυχίας πῶς. N C. [y] Τὸ ἄριστον El. et N C. [z] Verſus qui hic citantur Heſiodi ſunt, in fine Ἔργων, ubi pro οὔ τί γε vulg. Editt. habent οὔ τις; et mox,

—— ἥν τινα πολλοὶ
Λαοὶ φημίζουσι. —— Sylb.

[a] Οὐχὶ El. [b] Πάντα γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ ἐφίεται φύσει, ὅτι φύσει τι θεῖον ἔγκειται πᾶσι, καὶ πρὸς τὴν ἀγαθὴν ἡδονὴν καὶ κυρίως ἅπαντα φέρεται. Andron. [c] Γε deeſt El. et mox τι Baſil. poſt πλειστάκις.

detur idem eſſe vita beata, atque ſecunda fortuna, cum longe aliud ſit: nam etiam ipſa, ſi ſit immoderata, impedimento eſt vitæ beatæ. Nec ea jam fortaſſe ſecunda fortuna jure nominatur: ea enim circumſcribitur ac definitur ex ipſius cum vita beata comparatione. (Et quod omnes et beſtiæ et homines perſequuntur voluptatem, argumento eſt eam quodammodo eſſe ſummum bonum.

Fama autem haud dubie non funditus interit illa,
Quam multi celebrant populi.

Sed quoniam neque eadem natura optima, neque idem habitus optimus eſt, nec videtur: ne eandem quidem ſequuntur omnes voluptatem: ſed omnes tamen voluptatem. Fortaſſe vero etiam ſequuntur non eam, quam putant, neque eam, quam dixerint, ſed eandem: in omnibus enim divinum quiddam ineſt natura. Sed nominis hæreditas venit ad corporis voluptates, propterea quod plerumque ſeſe ad eas homines applicant, earumque ſunt omnes participes. Quia igitur

In some way happiness is the same [illegible]

unless pleasure itself, and the exercise of it were good, the happy man could not live pleasantly — If there be no reason why we should pursue Pleasure, there would be [none] why we should avoid Pain — If Pleasure were not a good pain would not be an evil — but Pain is an evil Therefore Pleasure must be a good

ρίμους εἶναι, ταύτας μόνας οἴονται εἶναι. Φανερὸν δὲ καὶ ὅτι εἰ μὴ ἡδονὴ ἀγαθὸν, καὶ ἡ ἐνέργεια, οὐκ ἔσται ζῆν ἡδέως τὸν εὐδαίμονα· τίνος γὰρ ἕνεκα δέοι ἂν αὐτῆς, εἴ περ μὴ ἀγαθόν; Ἀλλὰ καὶ λυπηρῶς ἐνδέχεται ζῆν· οὔτε κακὸν γὰρ, οὔτ' ἀγαθὸν ἡ λύπη, εἴ περ μηδ' ἡδονή· ὥστε διὰ τί ἂν [d] φεύγοι; Οὐδὲ δὴ ἡδίων ὁ βίος ὁ τοῦ σπουδαίου, εἰ μὴ καὶ αἱ ἐνέργειαι αὐτοῦ.

ΚΕΦ. ιδʹ.

ΠΕΡΙ δὲ δὴ τῶν σωματικῶν ἡδονῶν ἐπισκεπτέον [e] τοῖς λέγουσιν, ὅτι [f] ἔνιαι ἡδοναὶ αἱρεταὶ σφόδρα, οἷον αἱ καλαὶ, ἀλλ' οὐχ αἱ σωματικαὶ, καὶ περὶ ἃς ὁ ἀκόλαστος. Διὰ τί οὖν αἱ ἐναντίαι λῦπαι, μοχθηραί; κακῷ γὰρ ἀγαθὸν ἐναντίον. Ἢ οὕτως ἀγαθαὶ [g] αἱ ἀναγκαῖαι, ὅτι καὶ τὸ μὴ κακὸν ἀγαθόν ἐστιν, ἢ μέχρι του ἀγαθαί; τῶν μὲν γὰρ ἕξεων καὶ κινήσεων ὅσων μή ἐστι τοῦ βελτίονος ὑπερβολὴ, οὐδὲ τῆς

[d] Φεύγῃ El. [e] Γρ. πῶς λέγουσιν. [f] Ἔνιαί γε ἡδοναὶ El. et alii nonnulli. [g] Γρ. Ὡς ἀναγκαῖαι.

hæ ſolæ notæ ſunt, idcirco has ſolas putant eſſe voluptates. Perſpicuum autem etiam illud eſt, ſi neque voluptas, neque functio muneris, bonum ſit, virum beatum jucunde non victurum: quamobrem enim ea deſideretur, ſi non ſit bonum? Immo vero fieri etiam poterit, ut in dolore ac moleſtia ætatem agat: nam neque dolor erit malum, ſiquidem neque voluptas bonum: itaque cur eum fugiat? Nihilo vero erit jucundior viri boni vita, niſi etiam ejus muneris functiones ſint jucundiores.)

CAP. XIV.

JAM vero de corporis voluptatibus ii inſuper conſiderare debent, qui nonnullas voluptates dicunt magnopere eſſe expetendas: quales ſunt honeſtæ, non autem eæ, quæ ad corpus pertinent, et in quibus verſatur intemperans. Cur igitur dolores his voluptatibus contrarii mali ſunt? malo enim contrarium, bonum eſt. An ita dicendum, eas eſſe bonas, quæ ſint neceſſariæ, quia etiam id, quod non eſt malum, bonum eſt? an uſque ad aliquem finem bonæ ſunt? nam quibus in habitibus ac motibus, ejus, quod eſt melius, nimium

In those habits or affections of the mind in which there [is] no excess of excellence (τοῦ βελτίονος ὑπερβολή) there is no excess of pleasure. — But there is an excess in those habits which have reference to σωματικοῖς ἡδοναῖς)

[illegible]

for a man does not shun excess of pain but pain [illegible]

ἡδονῆς· [h] ὅσων δ' ἐστὶ, καὶ τῆς ἡδονῆς ἐστι. Τῶν δὲ σωματικῶν ἀγαθῶν ἐστιν ὑπερβολή· καὶ ὁ φαῦλος τῷ διώκειν τὴν ὑπερβολήν [i] ἐστιν, ἀλλ' οὐ τὰς ἀναγκαίας. Πάντες γὰρ χαίρουσί πως καὶ ὄψοις, καὶ οἴνοις, καὶ ἀφροδισίοις, ἀλλ' οὐχ ὡς δεῖ. Ἐναντίως δὲ ἐπὶ τῆς λύπης· οὐ γὰρ τὴν ὑπερβολὴν φεύγει, ἀλλ' ὅλως· οὐ γάρ ἐστι τῇ ὑπερβολῇ λύπη ἐναντία, [k] ἀλλ' ἢ τῷ διώκοντι τὴν ὑπερβολήν. Ἐπεὶ δ' οὐ μόνον δεῖ [l] τἀληθὲς εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ αἴτιον τοῦ ψεύδους· τοῦτο γὰρ συμβάλλεται πρὸς τὴν πίστιν· ὅταν γὰρ εὔλογον φανῇ τὸ διὰ τί φαίνεται ἀληθὲς, οὐκ ὂν ἀληθὲς, πιστεύειν ποιεῖ τῷ ἀληθεῖ μᾶλλον· ὥστε λεκτέον διὰ τί φαίνονται αἱ σωματικαὶ ἡδοναὶ αἱρετώτεραι. Πρῶτον μὲν [m] οὖν δὴ ὅτι [n] ἐκκρούει τὴν λύπην, καὶ διὰ τὰς ὑπερβολὰς τῆς λύπης, ὡς οὔσης ἰατρείας, τὴν ἡδονὴν διώκουσι τὴν ὑπερβάλλουσαν, καὶ ὅλως τὴν σωματικήν. Σφοδραὶ δὲ γίνονται αἱ ἰατρεῖαι, διὸ καὶ διώκονται διὰ

[h] Γρ. Ὁπόσων. [i] Vetus Interpres addit: φαῦλός ἐστι, καὶ τὰ ἀφροδίσια. [k] Γρ. Ἀλλ' ἢ τῷ δ'. [l] Τὸ ἀληθὲς N C. [m] Οὖν deeſt N C. [n] Ἐκκρούουσι N C. C C C. et Andron. quæ vera videtur eſſe lectio.

non reperitur, ne eorum voluptatis quidem nimium eſt: quorum autem nimium reperitur, voluptatis quoque nimium reperitur. Corporis autem bonorum aliquod eſt nimium, et malus quiſque ex eo eſt, quod immoderatas voluptates ſequatur, non quod neceſſarias. (Delectantur enim omnes quodammodo obſoniis, vino, et rebus venereis, ſed non ita ut oportet.) Contra fit in dolore: nam non fugit quiſque immoderatum dolorem, ſed omnino dolorem: non enim nimio dolor eſt contrarius, niſi ei, qui nimium conſectatur. Quoniam autem non ſolum oratio vera eſſe debet, verum etiam cauſa cur falſa pro veris habita ſint, aperienda eſt (hoc enim ad fidem faciendum valet: nam cum probabilis ratio viſa fuerit, quamobrem viſum ſit aliquid verum, quod verum non eſſet, tum magis adducimur ut vero fidem habeamus) idcirco exponenda ratio eſt, cur voluptates corporis magis expetendæ videantur. Primo nimiam voluptatem et eam, quæ corporis eſt, tum quia dolorem diſcutit, tum propter immoderatos dolores, tanquam medicamentum et curationem quandam perſequuntur. Curationes autem omnes ſunt

Some pleasures are pursued by objects naturally base, as of the brute creation - others proceed from objects habitually

τὸ [o]παρὰ τὸ ἐναντίον φαίνεσθαι. Καὶ οὐ σπουδαῖον δὴ δοκεῖ ἡ ἡδονή, διὰ δύο ταῦτα, ὥσπερ εἴρηται· ὅτι αἱ μὲν φαύλης φύσεώς εἰσι πράξεις, ἢ ἐκ γενετῆς, ὥσπερ θηρίου· ἢ δι' ἔθος, οἷον αἱ τῶν φαύλων ἀνθρώπων· αἱ δ' ἰατρεῖαι, ὅτι ἐνδεοῦς, καὶ ἔχειν βέλτιον ἢ γίνεσθαι, αἱ δὲ [p]συμβαίνουσι [q]τελειουμένων. Κατὰ συμβεβηκὸς οὖν σπουδαῖαι. Ἔτι, διώκονται διὰ τὸ σφοδραὶ εἶναι, ὑπὸ τῶν ἄλλαις μὴ δυναμένων χαίρειν. Αὐτοὶ γοῦν αὑτοῖς δίψας τινὰς παρασκευάζουσιν. Ὅταν μὲν οὖν ἀβλαβεῖς, ἀνεπιτίμητον· ὅταν δὲ βλαβεράς, [r]φαῦλον· οὔτε γὰρ ἔχουσιν ἕτερα ἐφ' οἷς χαίρουσι, τό, τε [s]μηδέτερον πολλοῖς λυπηρὸν, διὰ τὴν φύσιν· [t]ἀεὶ γὰρ πονεῖ τὸ ζῶον, ὥσπερ καὶ οἱ φυσικοὶ [u]λόγοι μαρτυροῦσι, τὸ ὁρᾶν, τὸ ἀκούειν, φάσκοντες εἶναι λυπηρὸν, ἀλλ' ἤδη συνήθεις ἐσμέν,

[o] Sic habent libri fere omnes impreſſi. Nonnulli tamen legunt, *περὶ τὸ ἐναντίον*, quam ſcripturam nullo in codice reperi. *Lamb.* [p] Συμφαίρουσι N C. [q] Aſpaſius hoc, *τελειουμένων*, ſic explanat: *Cum explentur cupiditate.* D. Thomas ſic: *Cum ii, qui deſiderant, perficiuntur, atque in integrum naturæ ſtatum reſtituuntur.* Quæ ſane inter ſe conſentiunt, et concinunt. *Lambin.* [r] Φαῦλοι Codex Colonienſis. [s] Δὲ ἕτερον N C. [t] Εἰ πονεῖ El. a prima manu. [u] Λόγοι deeſt El. additur tamen ab altera manu.

vehementes, eoque ſtudioſe quæruntur, quia videntur cum ſuo contrario pugnare. E contra vero non eſſe bonum voluptas duabus videtur iiſdem de cauſis, ut dictum eſt, partim quia voluptates vitioſæ naturæ ſunt actiones, aut in primo animantis ortu, ut ferarum: aut propter conſuetudinem, ut vitioſorum hominum: partim quia curationes, ſunt ejus, quod aliquid deſiderat: et poſſidere quam acquirere præſtat: hæ autem percipiuntur, cum explentur cupiditate, et cum ii, qui illas deſiderant, in perfectam naturam reſtituuntur. Ex eventu igitur bonæ ſunt. Præterea conſectantur eas quia ſunt vehementes, ii, quibus aliæ oblectationes non ſuppetunt. Itaque ſitim quandam ſibi ipſis quærunt, atque arceſſunt. Ubi igitur innoxias ſequuntur, non eſt reprehendendum: ubi damnoſas et pernicioſas, malum: nam neque alia habent, quibus delectentur, et ſi neutrum præſto ſit, multi dolore, moleſtiaque afficiuntur propter naturam: perpetuo enim labore defatigatur animal, ut etiam libri de natura ſcripti teſtantur: in quibus ſcriptum eſt, videre et audire laborioſum ac moleſtum eſſe: ſed quotidiana conſuetudine fieri, ut

By τα φυσει ἡδεα are meant those things which are in their nature pleasant, divested of every accidental circumstance which might render them eventually so — By τα κατα συμβεβηκος ἡδεα are meant such as are not really pleasurable, but by the addition of certain contingencies are render[ed] so — to a particular person at a particular time

ὥς φασιν. Ὁμοίως δ᾽ ἐν μὲν τῇ νεότητι, διὰ τὴν αὔξησιν, ὥσπερ οἱ οἰνωμένοι διάκεινται, καὶ ἡδὺ ἡ νεότης. Οἱ δὲ μελαγχολικοὶ τὴν φύσιν αἰεὶ δέονται ἰατρείας· καὶ γὰρ τὸ σῶμα δακνόμενον διατελεῖ διὰ τὴν κρᾶσιν, καὶ ἀεὶ ἐν ὀρέξει σφοδρᾷ εἰσιν. Ἐξελαύνει δὲ ἡδονὴ λύπην, ἥ τε ἐναντία, καὶ ἡ τυχοῦσα, ἐὰν ᾖ ἰσχυρά· καὶ διὰ ταῦτα ἀκόλαστοι καὶ φαῦλοι γίνονται. Αἱ δ᾽ ἄνευ λύπης, οὐκ ἔχουσιν ὑπερβολήν· αὗται δὲ, αἱ τῶν φύσει ἡδέων, καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκός. Λέγω δὲ κατὰ συμβεβηκὸς ἡδέα τὰ ἰατρεύοντα· ὅτι γὰρ συμβαίνει ἰατρεύεσθαι τοῦ ὑπομένοντος ὑγιοῦς πράττοντός τι, διὰ τοῦτο ἡδὺ δοκεῖ εἶναι· φύσει δ᾽ ἡδέα, ἃ ποιεῖ πρᾶξιν τῆς τοιᾶσδε φύσεως. Οὐκ ἀεὶ δ᾽ οὐθὲν ἡδὺ τὸ αὐτὸ, διὰ τὸ μὴ ἁπλῆν εἶναι ἡμῶν τὴν φύσιν, ἀλλ᾽ ἐνεῖναί τι καὶ [x] ἕτερον, καθὸ

[x] Notum eſt ex Platonis Timæo, ex materia, quæ individua eſt et quæ ſemper eſt uniuſmodi, et ex ea, quæ corporibus dividua gignitur, Deum tertium materiæ genus ex duobus in medium admiſcuiſſe, quod eſſet ejuſdem naturæ, et quod alterius. Hoc igitur, quod alterius naturæ M. Tullius nominat, Plato in Timæo ἕτερον appellat, eodem nomine, quo utitur hoc loco Ariſtoteles. Quo fit, ut credibile ſit, Ariſtotelem ad illud ἕτερον Platonicum reſpexiſſe. *Lamb.*

minus ſentiamus, ut aiunt. Itemque in adoleſcentia quidem propterea quod ea ætate corpus magnitudinem et vires colligit, ſic afficiuntur homines, ut vinolenti; et ætas juvenum, jucundum quiddam eſt. Qui autem ab atra bile afflictantur natura, ſemper egent curatione: corpus enim eorum aſſidue vellicatur ac mordetur, propter temperationem, ſemperque in vehementi appetitione verſantur. Voluptas autem dolorem ejicit ac propulſat, tum ea quæ contraria eſt, tum quælibet alia, ſi valida ſit et vehemens: et propter has cauſas, efficiuntur intemperantes et vitioſi. Quæ autem doloris ſunt expertes voluptates, eæ nihil habent nimium, nihil immoderatum: atque eæ ſunt, quæ ex rebus natura, non eventu jucundis proficiſcuntur. Ea autem eventu jucunda appello, quæ curationis cauſa adhibentur: nam quia evenit ut medicamento curetur aliquis parte ea, quæ ſana atque integra ſubeſt, aliquid agente, idcirco hoc videtur eſſe jucundum: natura autem jucunda ea dico, quæ talis naturæ actionem eliciunt atque expromunt. Jam vero nihil idem nobis ſemper eſt jucundum, quia ſimplex non eſt noſtra natura: ſed ineſt in ea etiam aliquid alterum ac diſpar, ex quo in-

φθαρτά. Ὥστε ἄν τι θάτερον πράττῃ, τοῦτο τῇ ἑτέρᾳ φύσει παρὰ φύσιν. Ὅταν δ' ἰσάζῃ, οὔτε [y] λυπηρὸν δοκεῖ, οὔθ' ἡδὺ τὸ πραττόμενον. Ἐπεὶ εἴ του ἡ φύσις ἁπλῆ εἴη, αἰεὶ ἡ αὐτὴ πρᾶξις ἡδίστη ἔσται· διὸ ὁ θεὸς αἰεὶ μίαν καὶ ἁπλῆν χαίρει ἡδονήν· οὐ γὰρ μόνον κινήσεώς ἐστιν ἐνέργεια, ἀλλὰ καὶ ἀκινησίας· καὶ ἡδονὴ μᾶλλον ἐν ἠρεμίᾳ ἐστίν, ἢ ἐν κινήσει. Μεταβολὴ δὲ πάντων [z] γλυκύτατον, κατὰ τὸν [a] Ποιητήν, διὰ πονηρίαν τινά· ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος εὐμετάβολος ὁ πονηρὸς, καὶ ἡ φύσις ἡ δεομένη μεταβολῆς· οὐ γὰρ ἁπλῆ, οὐδ' ἐπιεικής. Περὶ μὲν οὖν ἐγκρατείας καὶ ἀκρασίας, καὶ περὶ ἡδονῆς καὶ λύπης εἴρηται, καὶ τί ἕκαστον, καὶ πῶς τὰ μὲν ἀγαθὰ αὐτῶν ἐστι, τὰ δὲ κακά· λοιπὸν δὲ καὶ περὶ φιλίας ἐροῦμεν.

[y] Λύπης C C C. [z] Γλυκυτάτη N C. [a] Euripides in Oreſte introducit Electram fratri Oreſti furiis agitato adſiſtentem, ſuaque opera illum refocillantem, reclinando, allevando, in pedes ſiſtendo. Itaque cum aliquandiu decubuiſſet, ſic Oreſtem ſoror alloquitur:

Ἦ κἀπὶ γαίας ἁρμόσαι πόδας θέλεις,
Χρόνιον ἴχνος θείς; μεταβολὴ πάντων γλυκύ.

Baſ. etiam γλυκὺ legit, opinor ex Euripide.

tereat neceſſe eſt. Itaque ſi quid agat altera pars, hoc alteri naturæ præter naturam eſt. Cum vero exæquatæ ſunt ambæ partes, neque moleſtum, quod agitur, neque jucundum videtur. Nam ſi cujus natura ſimplex ſit, eadem actio ſemper erit jucundiſſima: itaque ſemper una et ſimplici Deus voluptate potitur: non enim motionis tantum functio eſt aliqua, ſed etiam vacuitatis a motione; magiſque eſt in quiete, quam in motu voluptas. Mutatio autem rerum omnium dulciſſima eſt, ut ait Poeta, propter improbitatem quandam hominum: quemadmodum enim homo vitioſus ingenio mobili ac mutabili eſt; ſic ea natura, quæ mutationem deſiderat, mala ac vitioſa eſt: non enim ſimplex, neque bona eſt. De continentia igitur et incontinentia, de voluptate ac dolore, quid ſit eorum unumquidque, quoque modo eorum alia bona, alia mala ſint, dictum eſt: reſtat ut de amicitia dicamus.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΗΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ

ΤΟ Θ′.

ARISTOTELIS

ETHICORUM NICOMACHEORUM

LIB. VIII.

ΚΕΦ. α′.

[a] ΜΕΤΑ δὲ ταῦτα, περὶ φιλίας ἕποιτ' ἂν διελθεῖν· ἔστι γὰρ ἀρετή τις, ἢ μετ' ἀρετῆς. Ἔτι δ' ἀναγκαιότατον εἰς τὸν βίον· ἄνευ γὰρ φίλων, οὐδεὶς ἂν ἕλοιτο ζῆν, ἔχων τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ πάντα. Καὶ γὰρ πλουτοῦσι, καὶ ἀρχὰς [b] καὶ δυναστείας κεκτημένοις δοκεῖ μάλιστα φίλων εἶναι χρεία·

[a] Magn. Moral. lib. ii. cap. 11. et Eud. lib. viii. cap. 1.

[b] Καὶ δυναστείας non reperiuntur in Elienſi.

CAP. I.

HIS autem expoſitis, deinceps nobis de amicitia eſt diſſerendum : etenim aut virtus quædam eſt, aut cum virtute conjuncta. Præterea res eſt ad vitam degendam maxime neceſſaria : nemo enim eſt, qui ſine amicis vitam ſibi optabilem eſſe ducat, etiamſi cæterorum bonorum omnium copia circumfluat. Nam etiam ii, qui divitiis, imperiis, et potentia inſtructi atque ornati ſunt, maxime videntur amicorum officium operamque deſiderare : quem enim fructum af-

γὰρ ὄφελος τῆς τοιαύτης εὐετηρίας, ἀφαιρεθείσης εὐεργεσίας, ἣ γίγνεται μάλιστα καὶ ἐπαινετωτάτη πρὸς φίλους; ἢ πῶς ἂν τηρηθείη καὶ σώζοιτο ἄνευ φίλων; ὅσῳ γὰρ πλείων, τοσούτῳ ἐπισφαλεστέρα. Ἐν πενίᾳ δὲ καὶ ταῖς λοιπαῖς δυστυχίαις, μόνην οἴονται καταφυγὴν εἶναι τοὺς φίλους. Καὶ νέοις δὲ πρὸς τὸ ἀναμάρτητον, καὶ πρεσβυτέροις πρὸς θεραπείαν, καὶ τὸ ἐλλεῖπον τῆς πράξεως [c] δι' ἀσθένειαν βοηθείας· τοῖς τ' ἐν ἀκμῇ, πρὸς τὰς καλὰς πράξεις,

[d] Σύν τε δύ' ἐρχομένω—

καὶ γὰρ νοῆσαι καὶ πρᾶξαι δυνατώτεροι. Φύσει τ' ἐνυπάρχειν ἔοικε πρὸς τὸ γεγεννημένον [e] τῷ γεννήσαντι· καὶ οὐ μόνον ἐν ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ ἐν ὀρνέοις, καὶ ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ζώων, καὶ τοῖς ὁμοεθνέσι πρὸς ἄλληλα, καὶ μάλιστα τοῖς

[c] Γρ. δι' ἀσθένειαν, βοηθεῖ, quam lectionem Lambinus interpretatur. [d] Lego σύν τε δύ' ἐρχομένω καὶ νοῆσαι γάρ, mutata diſtinctione, et tranſpoſitis voculis καὶ γάρ. *Caſaub.* Hemiſtichium eſt Homeri Iliad. κ'. v. 224. adeo notum, ut proverbii locum obtineat. [e] Γρ. τῷ γεννήσαντι, καὶ πρὸς τὸ γεννῆσαν τῷ γεννηθέντι. Et ita C C C.

ferat hujuſmodi rerum proſperitas, ſublata beneficentia: quæ et in amicos confertur maxime, et ſummis laudibus, cum in amicos uſurpatur, digniſſima eſt? aut quonam modo ſine amicis cuſtodiri, incolumiſque ſervari poſſit? nam quanto major eſt, tanto pluribus caſibus et periculis propoſita eſt. Jam in paupertate, cæteriſque rebus adverſis, unicum perfugium, amicos eſſe putant. Atque adoleſcentibus opitulatur amicitia, ne quid peccent: ſenibus, ut colantur, et ut, quibus ipſi in rebus agendis intereſſe non poſſunt propter ætatis infirmitatem, eæ ab amicis conficiantur ac tranſigantur: iis, quorum ætas floret, ut res magnas et præclaras gerant:

Atque duo cum una carpunt iter, alter abundat
Conſilio, quod ſæpe comes non explicat alter:

ambo enim agendi atque intelligendi majorem habent facultatem. Ac videtur ſane in eo, quod procreavit, in id, quod procreatum eſt, ineſſe amicitia natura: neque id ſolum in hominibus, verum etiam in avibus, et plurimis animalibus, pariter in iis quæ ſunt ejuſdem generis ac gentis inter ſe; ſed in hominibus maxime: ex quo eos, qui apud Græcos ab hominum amore nomen traxerunt, humanique a nobis, φιλάνθρω-

…ndship appears to unite states — on this principle legislators in enactment of laws pay more attention to [it] than to … for unanimity bears a resemblance to friendship which [is] the surest basis of harmony in states.

ἀνθρώποις· ὅθεν τοὺς φιλανθρώπους ἐπαινοῦμεν. [f] Ἴδοι δ' ἄν τις καὶ ἐν ταῖς πλάναις, ὡς οἰκεῖον ἅπας ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ καὶ φίλον. Ἔοικε δὲ καὶ τὰς πόλεις συνέχειν ἡ φιλία· καὶ οἱ νομοθέται μᾶλλον περὶ αὐτὴν σπουδάζειν, ἢ τὴν δικαιοσύνην· ἡ γὰρ ὁμόνοια ὅμοιόν τι τῇ φιλίᾳ ἔοικεν εἶναι· ταύτης δὲ μάλιστα ἐφίενται, καὶ τὴν στάσιν ἐχθρὰν οὖσαν μάλιστα ἐξελαύνουσι. Καὶ φίλων μὲν ὄντων, οὐδὲν δεῖ δικαιοσύνης· δίκαιοι δὲ ὄντες, προσδέονται φιλίας. Καὶ τῶν δικαίων [g] τὸ μάλιστα φιλικὸν εἶναι δοκεῖ. Οὐ μόνον δὲ ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ καλόν· τοὺς γὰρ φιλοφίλους ἐπαινοῦμεν· ἥ τε [h] πολυφιλία δοκεῖ τῶν καλῶν ἕν τι εἶναι. Ἔτι καὶ ἔνιοι τοὺς αὐτοὺς ἄνδρας οἴονται ἀγαθοὺς εἶναι καὶ φίλους. Διαμφισβητεῖται δὲ περὶ αὐτῆς οὐκ ὀλίγα· οἱ μὲν γὰρ ὁμοιότητά τινα τιθέασιν αὐτήν, καὶ τοὺς ὁμοίους, φίλους· ὅθεν [i] τὸν ὅμοιόν

friendship is always guided by … it is not always attached to it … from its being a praiseworthy … but it is often connected with goodness —

[f] Οἵ τε γὰρ ἐπὶ χώρας μένοντες σὺν ἡδονῇ τὸν πλανώμενον ὑποδέχονται καὶ θεραπεύουσιν, ὅ τε πλανώμενος, εἰ συντύχοι μόνον ἀνθρώποις, μάλιστα χαίρει. *Andron.* [g] Sc. *Jus Politicum*, quod ad amicitiam conſervandam maxime pertinet. Nonnulli per τὸ μάλιστα δίκαιον intelligi volunt τὸ ἐπιεικὲς, *jus æquum bonum.* Vide infra cap. 9. et lib. v. cap. 6. [h] Ita noſtri MSS. Andr. et omnes fere Edd. Quidam vero φιλοφιλία legunt. [i] Ὡς αἰεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον. Odyſſ. ρ'. v. 218.

ποι ab illis appellantur, laudare conſuevimus. Cernere etiam licet in erroribus quam ſit omnis homo homini accommodatum quiddam atque amicum. (Videtur autem amicitia etiam civitates continere, majorique quam juſtitia latoribus legum curæ eſſe: nam et concordiam, quæ amicitiæ ſimillima ac gemina eſt, ſummopere expetunt, et ſeditionem ei inimicam omni ſtudio ejiciunt atque exterminant.) Et ſi cives inter ſe amicitiam colant, nihil ſit, quamobrem juſtitiam deſiderent: at ſi juſti ſint, tamen amicitiæ acceſſionem requirant. Et id, quod ex omnibus juribus maxime jus eſt, ad amicitiam videtur pertinere. Neque vero neceſſaria ſolum res eſt, verum etiam honeſta: nam et eos laudamus, qui amicos amant, et amicorum multitudo in rebus pulchris atque honeſtis numeratur. Præterea nonnulli eoſdem viros bonos et amicos eſſe putant. Sed de ea magna multis in rebus controverſia eſt: alii enim eam eſſe ſimilitudinem quandam ſtatuunt, et ſimiles, amicos: ex quo proverbia nata ſunt,

one aspect that it is a certain similarity of disposition or te-
ment, in support of which they adduce the proverbs ho saturna
[illegible], & birds of a feather &c. Others on the contrary adduce the
proverb Two of a trade never agree. It was the opinion of Herac

φασιν ὡς τὸν ὅμοιον, καὶ [k] κολοιὸν ποτὶ κολοιὸν, καὶ ὅσα τοιαῦτα· οἱ δ' ἐξ ἐναντίας, [l] κεραμεῖς πάντας τοὺς τοιούτους ἀλλήλοις φασὶν εἶναι. Καὶ περὶ αὐτῶν τούτων ἀνώτερον ἐπιζητοῦσι καὶ φυσικώτερον· Εὐριπίδης μὲν φάσκων,

Ἐρᾷν μὲν ὄμβρου γαῖαν ξηρανθεῖσαν·
Ἐρᾷν δὲ σεμνὸν οὐρανὸν πληρούμενον
Ὄμβρου, πεσεῖν εἰς γαῖαν.

[m] Καὶ Ἡράκλειτος, τὸ ἀντίξουν συμφέρον, καὶ ἐκ τῶν διαφερόντων καλλίστην ἁρμονίαν, καὶ πάντα κατ' ἔριν γίνεσθαι. Ἐξ ἐναντίας δὲ τούτοις, ἄλλοι τε καὶ Ἐμπεδοκλῆς· τὸ γὰρ ὅμοιον τοῦ ὁμοίου ἐφίεσθαι. Τὰ μὲν οὖν φυσικὰ τῶν ἀπορημάτων [n] παραφείσθω· οὐ γὰρ οἰκεῖα τῆς παρούσης σκέψεως. Ὅσα δ' ἐστὶν ἀνθρωπικὰ, καὶ ἀνήκει εἰς τὰ ἤθη καὶ τὰ πάθη, ταῦτ' ἐπισκεψώμεθα· οἷον, πότερον ἐν πᾶσι γίνεται ἡ φιλία, ἢ οὐχ οἷόν τε μοχθηροὺς ὄντας, φίλους εἶναι; καὶ πότερον

[k] Vide Erafmi Adag. [l] Sc. invidos effe. Huic proverbio ortum dedit Hefiodi verfus :

Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων.

[m] Vide Platonis Sympof. [n] Παρείσθω N C.

(Semper fimilem, ad fimilem;) et, Graculus cum Graculo; et cætera hujus generis: alii contra hos tales, figulos inter fe dicunt omnes effe. Ac de his ipfis difputationem altius et magis a natura repetunt: primum Euripides, qui ita loquitur,

Tellus quidem imbrem amat, ubi campus aridus
Ob ficcitatem fterilis humore indiget:
Cœlum at beatum cum refertum eft imbribus,
Ardet cadendi mira in humum libidine.

Deinde Heraclitus, Contrarium idem utile: et Ex rebus diffimilibus pulcherrimum concentum exiftere: et, Ex difcordia nafci omnia. Adverfantur his cum alii multi, tum Empedocles: fimile enim ejus, quod fimile eft, defiderio teneri. Dubitationes igitur eas, quæ funt naturales, miffas faciamus: non enim huic difputationi conveniunt. Eas autem, quæ ad homines, eorumque mores, et perturbationes pertinent, videamus: quales funt hæ, Utrum inter omnes poffit effe amicitia, an inter malos non poffit: et, Utrum fit unum genus amicitiæ, an plura:

that friendship like all other human qualities was harmonized by the combinations of contraries mutually discordant — Empedocles — that Harmony was produced by the association of things perfectly similar & congenial to each other.

ἓν εἶδος τῆς φιλίας ἐστὶν, ἢ πλείω; οἱ μὲν γὰρ ἓν οἰόμενοι, ὅτι ἐπιδέχεται τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον, οὐχ ἱκανῷ πεπιστεύκασι σημείῳ· δέχεται γὰρ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον, καὶ τὰ ἕτερα τῷ εἴδει· εἴρηται δ' ὑπὲρ αὐτῶν ἔμπροσθεν.

ΚΕΦ. β'.

ΤΑΧΑ δ' ἂν γένοιτο φανερὸν περὶ αὐτῶν, γνωρισθέντος τοῦ φιλητοῦ· δοκεῖ γὰρ οὐ πᾶν φιλεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ φιλητόν· τοῦτο δ' εἶναι ἀγαθὸν, ἢ ἡδὺ, ἢ χρήσιμον. Δόξειε δ' ἂν χρήσιμον εἶναι, δι' οὗ γίνεται ἀγαθόν τι ἢ ἡδονή. Ὥστε φιλητὰ ἂν εἴη τἀγαθόν τε καὶ τὸ ἡδὺ, ὡς τέλη. Πότερον οὖν τἀγαθὸν φιλοῦσιν, ἢ τὸ αὐτοῖς ἀγαθόν; διαφωνεῖ γὰρ ἐνίοτε ταῦτα. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὸ ἡδὺ αὐτό. Δοκεῖ δὲ καὶ τὸ αὑτῷ ἀγαθὸν φιλεῖν ἕκαστος· καὶ εἶναι ἁπλῶς μὲν τἀγαθὸν, φιλητὸν, ἑκάστῳ δὲ, τὸ ἑκάστῳ. Φιλεῖ δὲ ἕκαστος, οὐ τὸ ὂν αὑτῷ ἀγαθὸν, ἀλλὰ τὸ φαινόμενον. Διοίσει δ' οὐδέν· ἔσται γὰρ τὸ φιλητὸν φαινόμενον. Τριῶν δ' ὄντων δι' ἃ φιλοῦ-

qui enim ob eam cauſam unum eſſe putant, quia amplificationem et deminutionem recipit, non ſatis firmo nituntur argumento: recipiunt enim amplificationem et deminutionem multa, quæ tamen ſpecie et forma differunt, de quibus ſupra dictum eſt.

CAP. II.

HÆC autem fortaſſe plana fient, ſi, quid ſit amabile, fuerit cognitum: non enim omnia videntur amari, ſed id duntaxat quod amabile eſt: cujuſmodi eſt id, quod vel bonum, vel jucundum, vel utile eſt. Id autem utile videtur, quo aut aliquod bonum, aut voluptas comparatur. Itaque amabilia ſunt bonum, et jucundum, tanquam fines. Utrum igitur id quiſque diligit, quod abſolute bonum eſt, an quod ſibi eſt bonum? quoniam hæc nonnunquam inter ſe diſcrepant. Itemque de ipſo jucundo ambigi poteſt. Videtur autem et id quiſque amare, quod ſibi bonum eſt, et abſolute quidem amabile eſſe bonum, cuique vero amabile, quod cuique bonum eſt. Amat igitur unuſquiſque non quod ſibi reapſe bonum eſt, ſed quod videtur. Neque quidquam intererit: erit enim amabile, quod bonum eſſe videbitur. Cum ſint autem tria, in quibus ineſt cauſa cur

Since there are 3 things by which we are actuated to friendship there is one, viz that which relates to lifeless objects in which no genuine friendship can exist, because there can be no reciprocity of affection or return — for we ought to wish good to a friend for his own sake, which would be absurd with reference to any external good as wine tho we may wish its high preservation for our own sakes.

σιν, ἐν μὲν τῇ τῶν ἀψύχων φιλήσει, οὐ λέγεται φιλία· οὐ γάρ ἐστιν ἀντιφίλησις, οὐδὲ βούλησις ἐκείνων ἀγαθοῦ. Γελοῖον γὰρ ἴσως τῷ οἴνῳ βούλεσθαι τἀγαθά· ἀλλ' εἴ περ, σώζεσθαι βούλεται αὐτὸν, ἵνα αὐτὸς ἔχῃ. Τῷ δὲ φίλῳ φασὶ δεῖν βούλεσθαι τἀγαθὰ, ἐκείνου ἕνεκα· τοὺς δὲ βουλομένους οὕτω τἀγαθὰ, εὔνους λέγουσιν, ἂν μὴ τὸ αὐτὸ καὶ παρ' ἐκείνου γίγνηται· εὔνοιαν γὰρ ἐν ἀντιπεπονθόσι φιλίαν εἶναι, ἢ προσθετέον τὸ μὴ λανθάνουσαν· πολλοὶ γάρ εἰσιν εὖνοι οἷς οὐχ ἑωράκασιν, ὑπολαμβάνουσι δὲ ἐπιεικεῖς εἶναι ἢ χρησίμους. Τοῦτο δὲ [o] αὐτὸ, κἂν ἐκείνων τις πάθοι πρὸς τοῦτον· εὖνοι μὲν [p] οὖν οὗτοι φαίνονται ἀλλήλοις· φίλους δὲ πῶς ἄν τις εἴποι, λανθάνοντας ὡς ἔχουσιν ἑαυτοῖς; Δεῖ ἄρα εὐνοεῖν ἀλλήλοις, καὶ βούλεσθαι τἀγαθὰ μὴ λανθάνοντας δι' ἕν τι τῶν εἰρημένων.

we evinced towards persons we have never seen from the general reputation of their character

[o] ταὐτό. [p] Οὖν abest a N C.

amentur, in inanimorum amatione amicitiæ nomen non ufurpatur: nam neque mutuo amant, neque illis quifquam vult bene evenire. Rideatur enim fortaffe, fi quis dicat fe vino bene evenire velle: fed ut quam liberaliffime agamus, dabimus ei, ut velit vinum falvum et incorruptum manere, ut ipfe habeat. Atqui amico bene cupere ejus caufa, non fua, aiunt oportere: qui autem ita volunt amico bene evenire, eos benevolos appellant, fi non idem etiam ab illo referatur: amicitiam enim effe benevolentiam in iis, qui inter fe par pari referunt; nifi forte eo addendum eft, non occultam, neque incognitam: multi enim eos, quos nunquam viderunt, benevolentia complectuntur: quia viros bonos effe aut fibi utiles fore exiftimant. Quod fi eodem modo illorum aliquis in hunc fit affectus, benevolentia quidem inter eos intercedere videtur: fed amicos quamobrem quifpiam eos dicat, quorum alter de alterius in fe animo nihil explorati habet? Ergo ut fint amici, eos oportet fe mutuo benevolentia comprehendere, velleque alterum alteri bona evenire: ita ut hoc utrique perfpectum fit et cognitum, propter unum aliquod eorum, quæ dicta funt.

ΚΕΦ. γʹ.

ΔΙΑΦΕΡΕΙ δὲ ταῦτα ἀλλήλων εἴδει· καὶ αἱ φιλήσεις ἄρα, καὶ αἱ φιλίαι. Τρία γάρ ἐστιν εἴδη τῆς φιλίας, ἰσάριθμα τοῖς φιλητοῖς· καθ' ἕκαστον γάρ ἐστιν ἀντιφίλησις οὐ λανθάνουσα. Οἱ δὲ φιλοῦντες ἀλλήλους, βούλονται τἀγαθὰ ἀλλήλοις ταύτῃ, ᾗ φιλοῦσιν. Οἱ μὲν οὖν διὰ τὸ χρήσιμον φιλοῦντες ἀλλήλους, οὐ καθ' αὑτοὺς φιλοῦσιν, ἀλλ' ᾗ γίγνεταί τι αὐτοῖς παρ' ἀλλήλων ἀγαθόν. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ δι' ἡδονήν· οὐ γὰρ τῷ ποιούς τινας εἶναι ἀγαπῶσι τοὺς εὐτραπέλους, ἀλλ' ὅτι ἡδεῖς αὐτοῖς. Οἵ τε [q] δὴ διὰ τὸ χρήσιμον φιλοῦντες, διὰ τὸ αὑτοῖς ἀγαθὸν στέργουσι· καὶ οἱ δι' ἡδονήν, διὰ τὸ αὑτοῖς ἡδύ· καὶ οὐχ ᾗ ὁ φιλούμενός ἐστιν, ἀλλ' ᾗ [r] χρήσιμος, ἢ ἡδύς. Κατὰ συμβεβηκός τε δὴ αἱ φιλίαι αὗταί εἰσιν· [s] οὐ γὰρ ᾗ ἐστιν, ὅς ποτέ ἐστιν ὁ φιλούμενος, ταύτῃ φιλεῖται, ἀλλ' ᾗ πορίζουσιν, οἱ μὲν ἀγαθόν τι, οἱ δ' ἡδονήν. Εὐδιάλυτοι

[q] Δὴ non reperitur in El. [r] Ὁ χρήσιμος El. [s] Οὐ γὰρ ᾗ ὅπερ ἐστὶ ὁ φιλ. El. ad oram vero noſtra eſt lectio.

CAP. III.

SED cum hæc tria, quæ amari ſolere dicimus, genere inter ſe differant: amationes quoque differunt, et amicitiæ. Sunt enim tria amicitiæ genera, quæ rebus amabilibus pari numero reſpondent: eſt enim ſua cujuſque generis mutua amatio, non obſcura neque incognita. Jam vero qui inter ſe amant, alter alteri omnia bene evenire volunt, qua amant. Atque ii quidem, qui utilitatis cauſa amant inter ſe, non propter ſe, neque ſua cauſa inter ſe amant, ſed qua quippiam boni alteri ab altero proficiſcitur. Eorum, qui propter voluptatem amicitiam inter ſe compararunt, ſimilis ratio eſt: non enim facetos et urbanos propterea diligimus, quia cujuſdammodi ſunt, ſed quia nos delectant. Denique et qui utilitatis cauſa amicitia inter ſe juncti ſunt, propter id, quod ipſis bonum eſt, diligunt: et quos voluptas ad amandum excitat, amicitiam jucundo metiuntur: nec is, qui amatur, qua eſt, amatur, ſed qua utilis, aut jucundus eſt. Ex eventu igitur conſtant hæ amicitiæ: non enim qua eſt is, qui diligitur, quicunque ſit, amatur: ſed qua illi utilitatem aliquam præbent ac

Such friendships are easily broken off, in as much as the terms on which they are formed Pleasure or Utility are not of a stable [illegible]. Such friendship exists more particularly amongst the aged who are more prone to seek the utile than the dulce — The friendship of the young are of a contrary description. Pleasure is their only aim in as much as they are led away by their appetites but as years advance their ideas of pleasure vary, & for this reason such friendships are suddenly contracted & broken off. they are addicted to love, but are not given to steadiness & frequently vary in the course of a single day —

δὴ αἱ τοιαῦταί εἰσι, μὴ διαμενόντων αὐτῶν ὁμοίων· ἐὰν γὰρ μηκέτι ἡδεῖς ἢ χρήσιμοι ὦσι, παύονται φιλοῦντες· τὸ [t] χρήσιμον οὐ διαμένει, ἀλλ' ἄλλοτε γίγνεται ἄλλο. Ἀπολυθέντος οὖν δι' ὃ φίλοι ἦσαν, διαλύεται καὶ ἡ φιλία, ὡς οὔσης τῆς φιλίας πρὸς ἐκεῖνα. Μάλιστα δὲ ἐν τοῖς πρεσβύταις ἡ τοιαύτη φιλία δοκεῖ γίνεσθαι· οὐ γὰρ τὸ ἡδὺ οἱ τηλικοῦτοι διώκουσιν, ἀλλὰ τὸ ὠφέλιμον· καὶ τῶν ἐν ἀκμῇ καὶ νέων, ὅσοι τὸ συμφέρον διώκουσιν. Οὐ πάνυ δ' οἱ τοιοῦτοι οὐδὲ συζῶσι μετ' ἀλλήλων· ἐνίοτε γὰρ οὐδ' εἰσὶν ἡδεῖς. Οὐδὲ δὴ προσδέονται τῆς τοιαύτης ὁμιλίας, [u] ἐὰν μὴ ὠφέλιμοι ὦσιν· ἐπὶ τοσοῦτον γάρ εἰσιν ἡδεῖς, ἐφ' ὅσον ἐλπίδας ἔχουσιν ἀγαθοῦ. Εἰς ταύτας δὲ καὶ τὴν ξενικὴν τιθέασιν. Ἡ δὲ τῶν νέων φιλία δι' ἡδονὴν εἶναι δοκεῖ· κατὰ πάθος γὰρ οὗτοι ζῶσι, καὶ μάλιστα διώκουσι τὸ ἡδὺ αὐτοῖς καὶ τὸ παρόν. Τῆς ἡλικίας δὲ μεταπιπτούσης, καὶ τὰ ἡδέα γίνεται ἕτερα· διὸ ταχέως

[t] Δὲ in Elienſi. [u] Γρ. ἐὰν δὴ ὠφ.

ſuppeditant, hi voluptatem. Quocirca facile tales amicitiæ dirimuntur, cum ii ſimiles non permaneant: nam ſi non amplius ſint jucundi, aut utiles, amandi finem faciunt: utile autem non idem permanet, ſed aliud alias efficitur. Eo igitur, quod amicitiam contraxerat, diſſoluto, amicitia quoque diſſolvitur, perinde ac ſi amicitia cum illis rebus eſſet inſtituta. Cujus generis amicitia maxime in ſenibus cernitur: nam neque qui hac ætate ſunt, in amicitiis jucundum ſequuntur, ſed utile: neque ex juvenibus et ætate florentibus ii, qui emolumento ducuntur. Non admodum autem tales ſocietate vitæ inter ſe conjunguntur: nam interdum ne jucundi quidem ſunt. Neque igitur talium conſuetudinem deſiderant, niſi ſint utiles: nam tantiſper ſeſe jucundos præbent, quamdiu ſe commodum aliquod conſecuturos eſſe ſperant. Atque in hoc genere hoſpitalis quoque amicitia locatur. (Juvenum autem amicitia voluptatis cauſa comparari videtur: nam cum affectibus et perturbationibus animi in vita obtemperant, tum id, quod ſibi jucundum, quodque præſens eſt, ſequuntur maxime.) Quia autem mutata ætate, mutantur et ea, quæ ſunt jucunda; idcirco celeriter et amici fiunt, et

[the] friendship of good men is perfect and modelled according to
[vir]tue - for their good is of an independent nature, not liking to be u...
and consequently their friendship so grounded will be perman[ent]
[su]ch men are good not only absolutely but to each other (ουκ απλως μονον)
[the]y afford pleasure mutually & so do their actions

γίγνονται φίλοι καὶ παύονται· ἅμα γὰρ τῷ ἡδεῖ ἡ φιλία μεταπίπτει. Τῆς δὲ τοιαύτης ἡδονῆς ταχεῖα ἡ μεταβολή. Καὶ ἐρωτικοὶ δὲ οἱ νέοι· κατὰ πάθος γὰρ καὶ δι' ἡδονὴν τὸ πολὺ τῆς [x] ἐρωτικῆς. Διόπερ φιλοῦσι, καὶ ταχέως παύονται, πολλάκις τῆς αὐτῆς ἡμέρας μεταπίπτοντες. Συνημερεύειν δὲ καὶ συζῆν οὗτοι βούλονται· γίνεται γὰρ αὐτοῖς τὸ κατὰ φιλίαν οὕτως. Τελεία δ' ἐστὶν ἡ τῶν ἀγαθῶν φιλία καὶ κατ' ἀρετὴν ὁμοίων· οὗτοι γὰρ τἀγαθὰ ὁμοίως ἀλλήλοις βούλονται, ᾗ ἀγαθοί· ἀγαθοὶ δ' εἰσὶ καθ' αὑτούς. Οἱ δὲ βουλόμενοι τἀγαθὰ τοῖς φίλοις, ἐκείνων ἕνεκα, μάλιστα φίλοι· δι' αὐτοὺς γὰρ οὕτως ἔχουσι, καὶ οὐ κατὰ συμβεβηκός. [y] Διαμένει οὖν ἡ τούτων φιλία, ἕως ἂν ἀγαθοὶ ὦσιν. Ἡ δ' ἀρετὴ μόνιμον. Καὶ ἔστιν ἑκάτερος ἁπλῶς ἀγαθὸς, καὶ τῷ φίλῳ· [z] οἱ γὰρ ἀγαθοὶ, καὶ ἁπλῶς ἀγαθοὶ, καὶ ἀλλήλοις ὠφέλιμοι. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡδεῖς· οἱ ἀγαθοὶ γὰρ, καὶ ἁπλῶς ἡδεῖς, καὶ ἀλλήλοις·

[x] Τοῖς ἐρωτικοῖς in quibusdam Codd. legi dicit Aspasius. [y] Διαμένει οὖν μάλιστα Ven. 1. et 2. [z] Καὶ γὰρ ἁπλῶς οἱ ἀγαθοὶ, ἡδεῖς καὶ ἀλλήλοις El. et Andr.

amare desinunt: nam eorum amicitia una cum eo, quod eis jucundum est, immutatur atque evanescit. Talis autem voluptatis mutatio, celeris est. Ad amorem autem etiam proclives et propensi sunt adolescentes: nam magna ex parte rem amatoriam regit et gubernat perturbatio: parit atque efficit voluptas. Amant igitur, citoque amandi finem faciunt, ita ut sæpe uno eodemque die voluntatem mutent. Volunt autem hi totos dies una traducere, vitæque societate conjungi: quia hac ratione id eis contingit, quod amicitiæ maxime convenit. At virorum bonorum et virtute similium perfecta amicitia est: hi enim se mutuo similiter bonis affici volunt, qua sunt boni: boni autem sunt per se. Jam qui bona amicis optant, beneque cupiunt illorum causa, ii maxime sunt amici: sunt enim hoc animo per se, non ex eventu. Manet igitur horum amicitia tamdiu, quamdiu boni sunt. Virtus autem diuturna quædam res est, et maxime stabilis. Estque uterque simpliciter absoluteque bonus, et amico: nam viri boni et absolute boni sunt, et inter se utiles. Itemque jucundi: quandoquidem boni et absolute jucundi, et inter se jucundi sunt: suæ enim cuique et

...h friendship is with reason permanent, for it combines every requisite for happiness — but such are rare instances moreover require the test of time & experience for it is necessary that mutual goodwill & confidence should precede, hence the proverb ... wherefore ... who hasten ... in reality undeserving the name for such men ... to become

ἑκάστῳ γὰρ καθ' ἡδονήν εἰσιν αἱ οἰκεῖαι πράξεις καὶ αἱ τοιαῦται. Τῶν ἀγαθῶν δὲ τοιαῦται ἢ ὅμοιαι. Ἡ τοιαύτη δὲ φιλία μόνιμος εὐλόγως ἐστί· συνάπτει γὰρ ἐν αὐτῇ πάνθ' ὅσα δεῖ τοῖς φίλοις ὑπάρχειν· πᾶσα γὰρ φιλία δι' ἀγαθόν ἐστιν, ἢ δι' ἡδονήν, ἢ ἁπλῶς, ἢ τῷ φιλοῦντι, καὶ καθ' ὁμοιότητά τινα. Ταύτῃ δὲ πάντα ὑπάρχει τὰ εἰρημένα καθ' αὑτούς· ταύτῃ γὰρ ὅμοια καὶ τὰ λοιπά, τό, τε ἁπλῶς ἀγαθὸν, καὶ ἡδὺ ἁπλῶς ἐστι. Μάλιστα δὲ ταῦτα φιλητά· καὶ τὸ φιλεῖν δὲ καὶ ἡ φιλία ἐν τούτοις μάλιστα καὶ ἀρίστη. Σπανίας δ' εἰκὸς τὰς τοιαύτας εἶναι· ὀλίγοι γὰρ οἱ τοιοῦτοι. Ἔτι δὲ, προσδεῖται χρόνου καὶ συνηθείας· κατὰ τὴν παροιμίαν γὰρ οὐκ ἔστιν εἰδῆσαι ἀλλήλους, πρὶν τοὺς λεγομένους ἅλας συναναλῶσαι. Οὐδ' ἀποδέξασθαι [a] δὴ πρότερον, οὐδ' εἶναι φίλους, πρὶν ἑκάτερος ἑκατέρῳ φανῇ φιλητὸς, καὶ πιστευθῇ. Οἱ δὲ ταχέως τὰ φιλικὰ πρὸς ἀλλήλους ποιοῦντες, βούλονται

[a] Δεῖ pro δὴ legit El. quod approbat Lambinus.

tales, qualis quiſque eſt, voluptati ſunt actiones. Bonorum autem tales, aut ſimiles ſunt actiones. Talis porro amicitia merito firma ac ſtabilis eſt : omnia enim concurrunt in ea, quæ in amicis eſſe debent : nam omnem amicitiam vel bonum aliquod contrahit vel voluptas ; et utrumque horum vel abſolute, vel ei qui amat, et ex ſimilitudine quadam. In hac autem ea inſunt omnia, quæ jam dicta ſunt, per ſe : nam et his, et cæteris rebus inter ſe ſunt ſimiles ; quod enim abſolute bonum eſt, id abſolute quoque eſt jucundum. Hæc autem amabilia ſunt maxime : et amare igitur in eis viget maxime, et amicitia, eaque optima. Probabile autem eſt tales amicitias eſſe raras : magna eſt enim talium virorum paucitas. Præterea tempore et conſuetudine vitæ opus eſt : verum enim illud proverbium eſt, Multos modios ſalis ſimul edendos eſſe, ut homines inter ſe norint. Neque quenquam in amicitiam recipere, probareque oportet, neque ullos inter ſe amicos eſſe, priuſquam alter alteri dignus, qui ametur, dignuſque, cui fides habeatur, viſus fuerit. Qui vero cito ea, quæ amicitiæ propria ſunt, inter ſe faciunt, amici illi quidem eſſe volunt, ſed non ſunt tamen : niſi eti-

μὲν φίλοι εἶναι, οὐκ εἰσὶ δὲ, εἰ μὴ καὶ φιλητοὶ, καὶ τοῦτ' ἴσασι. Βούλησις μὲν [b] οὖν ταχεῖα γίνεται φιλίας, φιλία δὲ οὔ. Αὕτη μὲν οὖν καὶ κατὰ τὸν χρόνον, καὶ κατὰ τὰ λοιπὰ τελεία ἐστὶ, καὶ κατὰ πάντα [c] ταῦτα γίνεται, καὶ [d] ὁμοία ἑκατέρῳ παρ' ἑκατέρου· ὅπερ δεῖ τοῖς φίλοις ὑπάρχειν.

ΚΕΦ. δʹ.

Η ΔΕ διὰ τὸ ἡδὺ, ὁμοίωμα ταύτης ἔχει· καὶ γὰρ οἱ ἀγαθοὶ, ἡδεῖς ἀλλήλοις. Ὁμοίως δὲ καὶ [e] ἡ διὰ τὸ χρήσιμον· καὶ γὰρ τοιοῦτοι ἀλλήλοις οἱ ἀγαθοί. Μάλιστα δὲ καὶ ἐν τούτοις αἱ φιλίαι διαμένουσιν, ὅταν [f] τὸ ἴσον γίγνηται παρ' ἀλλήλων, οἷον ἡδονή. Καὶ μὴ μόνον οὕτως, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ, οἷον τοῖς εὐτραπέλοις, καὶ μὴ ὡς ἐραστῇ καὶ ἐρωμένῳ· οὐ γὰρ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἥδονται οὗτοι, ἀλλ' ὁ μὲν [g] ἐρῶν ἐκείνου, ὁ δὲ θεραπευόμενος ὑπὸ τοῦ ἐραστοῦ. Ληγούσης δὲ τῆς ὥρας,

[b] Γὰρ pro οὖν habet El. [c] Ταὐτὰ Mur. [d] Γρ. ὅμοια. [e] Οἱ διὰ pro ἡ διὰ El. et paulo post: καὶ γὰρ οὗτοι ἀλλήλ. ἀγαθοί. [f] Τὸ αὐτὸ pro τὸ ἴσον El. et Andr. quæ vera lectio esse videtur. [g] Ὁρῶν ἐκεῖνον El. N C. et quidam alii: quam scripturam Andronicus interpretatur: ὁ μὲν ἐραστὴς ἥδεται τῇ ὄψει τοῦ ἐρωμένου. Hanc interpretationem, ea, quæ non multo post sequuntur, confirmant: τῷ μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν ἡ ὄψις ἡδεῖα.

am digni sint, qui amentur, idque habeant exploratum. Amicitiæ igitur conciliandæ voluntas celeriter illa quidem suscipitur, sed non statim amicitia nascitur. Hæc igitur et tempore, et reliquis rebus perfecta et cumulata est, et his omnibus constat; similis denique utrique ab altero est: quod in amicis inesse debet.

CAP. IV.

EA autem, quæ jucundi causa comparatur, amicitia huic similis est: boni viri enim inter se jucundi sunt. Itemque ea, quam utilitas emolumentumque conflavit: tales enim sunt inter se viri boni. Maxime autem et in his amicitiæ permanent, cum par pari inter se referunt, verbi gratia, voluptatem. Neque hoc modo solum, sed ex una et eadem re, ut fit inter urbanos ac facetos; (non ut inter amatorem, eumque qui amatur: non enim iisdem rebus hi delectantur: sed amator illius amore; is, qui amatur, amatoris erga se studio atque observantia. Forma porro evanescente interdum

In the case of love the affection frequently abates as the beauty of the object declines — for on the one hand there is no longer the pleasing appearance of beauty — & nor on the other that attention and tender service which it generally attracts. It only remains permanent [where there is a mutual attachment] to the habits of each other — Those who contract friendship for the sake of utility

ἐνίοτε καὶ ἡ φιλία λήγει· τῷ μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν ἡ ὄψις ἡδεῖα, τῷ δ' οὐ γίνεται ἡ θεραπεία. Πολλοὶ δ' αὖ διαμένουσιν, ἐὰν ἐκ τῆς συνηθείας τὰ ἤθη στέρξωσιν, ὁμοήθεις ὄντες. Οἱ δὲ μὴ τὸ ἡδὺ ἀντικαταλλαττόμενοι, ἀλλὰ τὸ χρήσιμον ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς, καί εἰσιν ἧττον φίλοι, καὶ [h] διαμένουσιν. Οἱ δὲ διὰ τὸ χρήσιμον ὄντες φίλοι, ἅμα τῷ συμφέροντι διαλύονται· οὐ γὰρ ἀλλήλων ἦσαν φίλοι, ἀλλὰ τοῦ λυσιτελοῦς. Δι' ἡδονὴν μὲν οὖν, καὶ διὰ τὸ χρήσιμον, καὶ φαύλους ἐνδέχεται φίλους ἀλλήλοις εἶναι, καὶ ἐπιεικεῖς φαύλοις, καὶ μηδέτερον ὁποιῳοῦν· δι' [i] αὐτοὺς δὲ δῆλον ὅτι μόνους τοὺς ἀγαθούς· οἱ γὰρ κακοὶ οὐ χαίρουσιν ἑαυτοῖς, εἰ μή τις ὠφέλεια γίγνοιτο. Καὶ μόνη δὲ ἡ τῶν ἀγαθῶν φιλία ἀδιάβλητός ἐστιν· (οὐ γὰρ ῥᾴδιον οὐδενὶ πιστεῦσαι περὶ τοῦ ἐν πολλῷ χρόνῳ ὑπ' [k] αὐτῶν δεδοκιμασμένου, καὶ τὸ πιστεύειν ἐν τούτοις, καὶ τὸ μηδέ ποτ' ἂν

and are never guilty of injustice towards each other —

[h] Vox ἧττον, quæ antecedit, repetenda eſt, hoc modo: καί εἰσιν ἧττον φίλοι, καὶ ἧττον διαμένουσιν: quod ne alii quidem Interpp. viderunt. *Lamb.* [i] Γρ. αὐτούς. [k] Αὐτοῦ El.

evaneſcit quoque amicitia: illi enim ejus, qui amatur, facies deſinit eſſe jucunda; hic ab illo non amplius colitur neque obſervatur.) Plerique autem in amicitia permanent, ſi conſuetudine vitæ adhibita mores dilexerint, cum ſint inter ſe moribus ſimiles. Qui autem in rebus amatoriis non jucundum, ſed utile permutant, cum minus amici ſunt, minus diu in eadem inter ſe voluntate permanent. Qui vero utilitatis cauſa ſunt amici, utilitate ſublata dirimuntur: non enim ſe mutuo amabant, ſed emolumentum. Quocirca propter voluptatem, atque utilitatem, et malis inter ſe, et bonis cum malis, et neutris cum qualibuſcunque amicitia intercedere poteſt: ſed propter ſe nimirum amici ſunt inter ſe ſoli viri boni: mali enim familiaritate mutua non delectantur, niſi aliquam utilitatem alter ab altero percipiat. Et vero ſola bonorum virorum amicitia criminationibus et calumniis vacat: non enim facile eſt quicquam alicui de eo credere, quem ipſe diu probaris ac ſpectaris. Præterea fides habetur horum alteri ab horum altero maxime: ſummaque ab utroque diligentia adhibetur, ne alteri ab altero injuria inferatur: cæteraque omnia in his inſunt, quæ vera amicitia

me men con... friendship upon principles of utility which was still more forcibly in the union & alliances of states & well as those occupied in the same amusements as boys, but that is the most important & highest which exists in good men, from a mutual sympathy of virtuous energies. But the other two kinds of friendship are not exactly the same — for they which are the effect of chance do not unite cordially

ἀδικῆσαι, καὶ ὅσα ἄλλα ἐν τῇ ὡς ἀληθῶς φιλίᾳ ἀξιοῦται. Ἐν δὲ ταῖς [l] ἄλλαις οὐδὲν κωλύει γίνεσθαι τὰ τοιαῦτα. [m] Ἐπεὶ γὰρ οἱ ἄνθρωποι λέγουσι φίλους καὶ τοὺς διὰ τὸ χρήσιμον, ὥσπερ αἱ πόλεις· δοκοῦσι γὰρ αἱ συμμαχίαι ταῖς πόλεσι [n] γενέσθαι ἕνεκα τοῦ συμφέροντος· καὶ τοὺς δι' ἡδονὴν ἀλλήλους στέργοντας, ὥσπερ οἱ παῖδες, ἴσως μὲν δεῖ λέγειν καὶ ἡμᾶς φίλους τοὺς τοιούτους, εἴδη δὲ [o] καὶ τῆς φιλίας πλείω, καὶ πρώτως μὲν [p] καὶ κυρίως τὴν τῶν ἀγαθῶν ᾗ ἀγαθοί· τὰς δὲ λοιπὰς, καθ' ὁμοιότητα· [q] ᾗ γὰρ ἀγαθόν τι καὶ ὅμοιόν τι, ταύτῃ φίλοι· καὶ γὰρ τὸ ἡδὺ, ἀγαθόν τι τοῖς φιληδέσιν. Οὐ πάνυ δ' αὗται συνάπτουσιν, οὐδὲ γίνονται οἱ αὐτοὶ φίλοι διὰ τὸ χρήσιμον καὶ ἡδύ· οὐ γὰρ πάνυ [r] συνδυάζεται [s] τὰ κατὰ συμβεβηκός. Εἰς ταῦτα δὲ τὰ εἴδη τῆς φιλίας [t] νενεμημένης, οἱ μὲν φαῦλοι ἔσονται φίλοι δι' ἡδονὴν ἢ τὸ χρήσιμον, ταύτῃ ὅμοιοι ὄντες· οἱ δ' ἀγαθοὶ, δι' αὑτοὺς φίλοι· ᾗ γὰρ

[l] Ἑταίραις inſeritur poſt ἄλλαις in quibuſdam codd. Ita et N C. [m] Ἐπεὶ οὖν pro ἐπεὶ γὰρ Lamb. et Caſaub. [n] Γρ. γίνεσθαι. [o] Καὶ deeſt N C. [p] Καὶ C C C. non agnoſcit. [q] Γρ. ἢ γὰρ ἀγαθοὶ, οὗτοι μὲν ἁπλῶς φίλοι. [r] Γρ. συνδοιάζεται. [s] Ἀλλὰ κατὰ pro τὰ κατὰ in Elienſi. [t] Κατανενεμημένης El.

poſtulat. In aliis autem ſodalitatibus ac ſocietatibus nihil prohibet quo minus hujuſmodi mala incidant. Quoniam igitur homines appellant amicos et eos, qui utilitate ad amandum ducuntur, ut civitates (inter civitates enim utilitatis cauſa ſocietates bellicæ contrahi videntur) et eos, qui voluptate eodem invitantur, ut pueri; fortaſſe nos quoque tales, amicos appellare, compluraque amicitiæ genera ponere debemus: ac primo ſane loco et proprie eam amicitiam nominare, quæ eſt inter bonos, qua boni ſunt; reliquas ex ſimilitudine: amici enim ſunt ea ratione, qua eſt in eis boni quippiam, et aliquid boni ſimile: jucundum enim bona quædam res eſt iis, qui rebus jucundis ducuntur. Sed hæ amicitiæ non ſæpe copulatæ reperiuntur, neque iidem inter ſe fiunt amici propter utilitatem ac jucunditatem: nam non admodum copulantur, neque una cohærent, quæ ex eventu conſtant. Cum ſit autem in hæc genera amicitia diſtributa, mali quidem propter voluptatem, aut utilitatem inter ſe erunt amici, quando ſunt hac ratione veris amicis ſimiles: boni autem

as in the virtues, so in friendship some are regulated by energy ... then is simple possession - For absence would not prevent the existence of friendship between persons - tho it would the energy - tho length of absence so ... the keen ... of friendship hence ... πολλας δε —

ἀγαθοί. Οὗτοι μὲν [u] οὖν ἁπλῶς φίλοι· ἐκεῖνοι δὲ κατὰ συμβεβηκός, καὶ τῷ ὡμοιῶσθαι τούτοις.

ΚΕΦ. ε΄.

[x] ΩΣΠΕΡ δὲ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν, οἱ μὲν, καθ' ἕξιν, οἱ δὲ, κατ' ἐνέργειαν ἀγαθοὶ λέγονται, οὕτω [y] δὴ καὶ ἐπὶ τῆς φιλίας· οἱ μὲν γὰρ συζῶντες, χαίρουσιν ἀλλήλοις, καὶ πορίζουσι τἀγαθά· οἱ δὲ καθεύδοντες, ἢ κεχωρισμένοι τοῖς τόποις, οὐκ ἐνεργοῦσι μὲν, οὕτω δ' ἔχουσιν, [z] ὥστε ἐνεργεῖν φιλικῶς· οἱ γὰρ τόποι οὐ διαλύουσι τὴν φιλίαν ἁπλῶς, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν. Ἐὰν δὲ χρόνιος ἡ ἀπουσία γένηται, καὶ τῆς φιλίας δοκεῖ λήθην ποιεῖν· ὅθεν εἴρηται,

> Πολλὰς δὴ φιλίας ἀπροσηγορία διέλυσεν.

Οὐ φαίνονται δ' οὔθ' οἱ πρεσβῦται, οὔθ' οἱ στρυφνοὶ, φιλικοὶ εἶναι· βραχὺ γὰρ ἐν αὐτοῖς τὸ τῆς ἡδονῆς. Οὐδεὶς δὲ δύναται συνημερεύειν τῷ λυπηρῷ, οὐδὲ τῷ μὴ ἡδεῖ· μάλιστα γὰρ ἡ

[u] Οὖν abest a C C C. [x] Ὡς δὲ El. et N C. [y] Δὴ non reperitur in N C. et El. [z] Ὥστε καὶ ἐνεργεῖν legit El.

propter se amici futuri sunt; qua enim boni sunt. Hi igitur absolute sunt amici; illi ex eventu, et eo quod his sint similes.

CAP. V.

QUEMADMODUM autem in virtutibus alii habitu, alii re et functione muneris boni nominantur: sic et in amicitia alii mutua vitæ consuetudine et convictu inter se delectantur, utilitatesque alter alteri suppeditant; alii vero aut dormientes, aut locorum intervallo disjuncti, amicitiæ muneribus non funguntur quidem illi, sed ita tamen sunt animati, ut fungi possint: non enim locorum intervalla amicitias simpliciter dirimunt, sed muneris functionem. Quod si diuturna fuerit absentia, efficere videtur, ut amicitiam quoque inobscuret oblivio: ex quo dici solet:

> Neglectum alloquium multos disjunxit amicos.

Sed nec senes, nec austeri ad amicitiam esse idonei videntur: nam apud eos non multum loci voluptati relictum est. Nemo autem neque cum eo, qui gravis ac molestus est, neque cum eo, qui non est jucundus, dies totos consumere potest: et dolorem

φύσις φαίνεται, τὸ μὲν λυπηρὸν φεύγειν, ἐφίεσθαι δὲ τοῦ ἡδέος. Οἱ δ' ἀποδεχόμενοι ἀλλήλους, μὴ συζῶντες δέ, εὔνοις ἐοίκασι μᾶλλον, ἢ φίλοις· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐστὶ φίλων, ὡς τὸ συζῆν· ὠφελείας μὲν γὰρ οἱ ἐνδεεῖς ὀρέγονται· συνημερεύειν δὲ καὶ οἱ μακάριοι· μονώταις μὲν γὰρ εἶναι τούτοις ἥκιστα προσήκει. Συνδιάγειν δὲ μετ' ἀλλήλων οὐκ ἔστι, μὴ ἡδεῖς ὄντας, μηδὲ χαίροντας τοῖς αὐτοῖς, ὅπερ ἡ ἑταιρικὴ δοκεῖ ἔχειν. Μάλιστα μὲν οὖν ἐστι φιλία, ἡ τῶν ἀγαθῶν, καθάπερ πολλάκις εἴρηται· δοκεῖ γὰρ φιλητὸν μὲν καὶ αἱρετὸν τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν ἢ ἡδύ· ἑκάστῳ δὲ τὸ αὐτῷ τοιοῦτον· ὁ δ' ἀγαθὸς τῷ ἀγαθῷ δι' ἄμφω ταῦτα. Ἔοικε δ' ἡ μὲν φίλησις πάθει, ἡ δὲ φιλία ἕξει· ἡ γὰρ φίλησις οὐχ ἧττον πρὸς τὰ ἄψυχά ἐστιν. Ἀντιφιλοῦσι δὲ μετὰ προαιρέσεως· ἡ δὲ προαίρεσις ἀφ' ἕξεως. Καὶ τἀγαθὰ βούλονται τοῖς φιλουμένοις ἐκείνων ἕνεκα, οὐ κατὰ πάθος, ἀλλὰ καθ' ἕξιν. Καὶ φιλοῦντες [a] τὸν φίλον, τὸ αὑτοῖς ἀγαθὸν φιλοῦσιν· ὁ γὰρ ἀγαθὸς φί-

[a] Δὲ τὸν φίλον El.

enim maxime fugere, et jucunditatem expetere videtur natura. Jam vero qui inter ſe probati et accepti ſunt, nec communi vitæ conſuetudine devinciuntur tamen, benevolis, quam amicis ſunt ſimiliores: nihil eſt enim amicorum tam proprium, quam vitæ ſocietate conjungi: nam utilitatem quidem egentes expetunt; vitæ autem conſuetudinem etiam divites ac beati: ſolitaria enim vita his minime omnium convenit. At una vivere non poſſunt, qui nec jucundi ſunt, nec iiſdem rebus delectantur: quod habere videtur maxime ſodalitas. Eſt igitur amicitia, bonorum maxime amicitia, quemadmodum ſæpius jam dictum eſt: nam cum id amabile et optabile videatur, quod abſolute bonum aut jucundum eſt: tum id cuique amabile eſt, quod ei tale eſt: at vir bonus viro bono propter horum utrumque amabilis eſt. (Videtur autem amatio perturbationi ſimilis eſſe; habitui amicitia: (amatio enim etiam in res inanimas confertur.) Redamare autem cum conſilio conjunctum eſt, quod ab habitu proficiſcitur. Præterea bonis affici volumus eos, quos amamus, illorum cauſa, non perturbatione aliqua incitati, ſed ex habitu. Et qui amicum diligunt, id, quod ſibi bono eſt,

a good friend is an essential advantage to the man [he] loves. Each person loves that which is good to himself and makes an equivalent reciprocity — for friendship an isotes —

λος γενόμενος, ἀγαθὸν γίνεται ᾧ φίλος. Ἑκάτερος οὖν φιλεῖ τε τὸ αὑτῷ ἀγαθὸν, καὶ τὸ ἴσον ἀνταποδίδωσι τῇ βουλήσει καὶ τῷ [b] εἴδει· λέγεται γὰρ φιλότης ἡ ἰσότης. Μάλιστα δὴ τῇ τῶν ἀγαθῶν ταῦτα ὑπάρχει.

ΚΕΦ. ϛʹ.

ΕΝ δὲ τοῖς στρυφνοῖς καὶ πρεσβυτικοῖς ἧττον γίνεται ἡ φιλία, ὅσῳ δυσκολώτεροί εἰσι, καὶ ἧττον ταῖς ὁμιλίαις χαίρουσι· ταῦτα γὰρ δοκεῖ μάλιστ' εἶναι φιλικὰ, καὶ ποιητικὰ φιλίας. Διὸ νέοι μὲν γίνονται φίλοι ταχὺ, πρεσβῦται δ' οὔ· οὐ γὰρ γίγνονται φίλοι, οἷς ἂν μὴ χαίρωσιν· ὁμοίως δ' οὐδ' οἱ στρυφνοί. Ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι, εὖνοι μέν εἰσιν ἀλλήλοις· βούλονται γὰρ τἀγαθὰ, καὶ ἀπαντῶσιν εἰς τὰς χρείας· φίλοι δ' οὐ πάνυ εἰσὶ, διὰ τὸ μὴ συνημερεύειν, μηδὲ χαίρειν ἀλλήλοις· ἃ δὴ μάλιστα εἶναι δοκεῖ φιλικά. Πολλοῖς δ' εἶναι φίλον, κατὰ τὴν τελείαν φιλίαν οὐκ ἐνδέχεται, ὥσπερ

b Ἤδει N C. C C C. et ex Editis quidam : quam ſcripturam παραφράζει Andronicus : καὶ βούλεται τὰ ἀγαθὰ, καὶ ἡδύς ἐστιν ὁμοίως. Vide Lamb.

diligunt : nam vir bonus amicus alicui factus, ei ipſi, cui amicus eſt, bonum eſt. Uterque igitur cum id, quod ſibi bono eſt, diligit ; tum par pari refert, et voluntate et genere : nam vulgo dici ſolet, æqualitatem amicitiam eſſe. Maxime vero in amicitia virorum bonorum hæc inſunt.

CAP. VI.

INTER auſteros autem et ſenes eo minus amicitia conciliatur, quo ſunt difficiliores, minuſque hominum congreſſu et ſermone delectantur : hæc enim et propria ſunt amicitiæ maxime, et ad eam conglutinandam plurimum valent. Itaque cito fiunt juvenes amici ; ſenes non item : non enim fiunt iis amici, quibus non delectantur : ſimiliter neque acerbi, triſteſque natura. Sed tales homines ſane benevoli inter ſe eſſe poſſunt (bene enim alter alteri omnia volunt evenire, præſtoque adſunt, atque occurrunt in rebus dubiis, et temporibus difficilibus) ſed non admodum ſunt amici, quia neque una totos dies commorantur, neque alter alterius moribus delectatur : quæ maxime videntur amicitiæ convenire. Sed perfecta cum multis amicitia nemini intercedere poteſt : ſicut fieri

οὐδ' ἐρᾶν πολλῶν ἅμα· ἔοικε γὰρ ὑπερβολῇ· τὸ τοιοῦτο δὲ πρὸς ἕνα πέφυκε γίνεσθαι. Πολλοὺς δ' ἅμα τῷ αὐτῷ ἀρέσκειν σφόδρα, οὐ ῥᾴδιον, ἴσως δ' οὐδ' [c] ἀγαθὸν εἶναι. Δεῖ δὲ καὶ ἐμπειρίαν λαβεῖν, καὶ ἐν συνηθείᾳ γενέσθαι, παγχάλεπον. Διὰ τὸ χρήσιμον δὲ καὶ τὸ ἡδὺ, πολλοῖς ἀρέσκειν ἐνδέχεται· πολλοὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι, καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ αἱ ὑπηρεσίαι. Τούτων δὲ μᾶλλον ἔοικε [d] φιλία ἡ διὰ τὸ ἡδὺ, ὅταν ταὐτὰ ὑπ' ἀμφοῖν γίγνηται, καὶ χαίρωσιν ἀλλήλοις, ἢ τοῖς αὐτοῖς· οἷαι τῶν νέων εἰσὶν αἱ φιλίαι· μᾶλλον γὰρ ἐν ταύταις τὸ ἐλευθέριον. Ἡ δὲ διὰ τὸ χρήσιμον, ἀγοραίων. Καὶ οἱ μακάριοι δὲ, χρησίμων μὲν οὐδὲν δέονται, ἡδέων δέ· συζῆν μὲν γὰρ βούλονταί τισι. Τὸ δὲ λυπηρὸν, ὀλίγον μὲν χρόνον φέρουσι, συνεχῶς δ' οὐθεὶς ἂν ὑπομείναι, οὐδ' αὐτὸ ἀγαθὸν, εἰ λυπηρὸν αὐτῷ εἴη· διὸ τοὺς φίλους ἡδεῖς ζητοῦσι. Δεῖ

[c] Ἀγαθὸν ἦν legendum puto. Aquinas ita exponit, quaſi legerit ἦν. Vet. Interp. vertit *eſſe*; ſed, ut puto, ſcripſerat *eſſet* non *eſſe*. Muretus. Nobis favet Andronicus. [d] Γρ. φιλίᾳ.

non poteſt, ut quis multarum amore uno tempore captus ſit: nam perfecte amare, nimio ſimile eſt: hoc autem ut cum uno duntaxat ſuſcipiatur, patitur natura. Tum vero multos uno tempore uni vehementer placere, haud facile eſt: fortaſſe vero neque bonos eſſe. Oportet autem et periculum facere, et conſuetudine ſermonis et vitæ cum eis conjungi: quod eſt omnium difficillimum. Propter utilitatem autem et jucunditatem ut quis multis placeat, fieri poteſt: nam et hujus generis hominum magna copia eſt, et brevi tempore duo illa ſuppeditari poſſunt. Harum autem duarum ea magis amicitiæ ſimilitudinem gerit, quæ jucundi cauſa inſtituta eſt, cum eadem ab altero alteri præſtantur, et alter altero delectatur, aut uterque eiſdem: quales amicitiæ juvenum ſunt: magis enim elucet in his ingenium quoddam liberale. At ea, quæ propter utile comparatur, eorum eſt, qui mercaturam faciunt. Et divites ac beati, non utiles, ſed jucundos amicos deſiderant: vivere enim cum aliquibus volunt. Id autem, quod dolorem ac moleſtiam affert, ferunt illi quidem ad breve quoddam tempus: perpetuo vero qui perferre poſſit, reperias neminem: immo ne ipſum quidem bonum, ſi ei moleſtum ſit: itaque jucun-

ἴσως καὶ τοὺς ἀγαθοὺς, τοιούτους ὄντας, καὶ ἔτι αὐτοῖς· οὕτω γὰρ αὐτοῖς ὑπάρξει, ὅσα δεῖ τοῖς φίλοις. Οἱ δ' ἐν ταῖς ἐξουσίαις διῃρημένοις φαίνονται χρῆσθαι τοῖς φίλοις· ἄλλοι γὰρ αὐτοῖς εἰσι χρήσιμοι, καὶ ἕτεροι ἡδεῖς. Ἄμφω δ' οἱ αὐτοὶ οὐ πάνυ· οὔτε γὰρ ἡδεῖς μετ' ἀρετῆς ζητοῦσιν, οὔτε χρησίμους εἰς τὰ καλὰ, ἀλλὰ τοὺς μὲν, εὐτραπέλους, τοῦ ἡδέος ἐφιέμενοι· τοὺς δὲ, δεινοὺς πρᾶξαι τὸ ἐπιταχθέν. Ταῦτα δ' οὐ πάνυ γίνεται ἐν τῷ αὐτῷ. Ἡδὺς δὲ καὶ χρήσιμος ἅμα εἴρηται ὅτι ὁ σπουδαῖος. Ἀλλ' ὑπερέχοντι οὐ γίνεται ὁ τοιοῦτος φίλος, ἂν μὴ καὶ τῇ ἀρετῇ ὑπερέχηται· εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἰσάζει ἀνάλογον ὑπερεχόμενος. Οὐ πάνυ δ' εἰώθασι τοιοῦτοι [e] γίνεσθαι. Εἰσὶ δὲ οὖν αἱ εἰρημέναι φιλίαι ἐν ἰσότητι· τὰ γὰρ αὐτὰ γίγνεται [f] ἀπ' ἀμφοῖν, καὶ βούλονται ἀλλήλοις, ἢ ἕτερον ἀνθ' ἑτέρου ἀντικαταλλάττονται, οἷον ἡδονὴν ἀντ' ὠφε-

[e] Φίλοι poſt γίνεσθαι ſubintelligendum eſſe cenſet Zuingerus. Sed noſtro interpreti adſtipulatur Andronicus: ἐπεὶ δὲ οἱ ἐν ἐξουσίᾳ οὐ πάνυ τοιοῦτοι γίνονται, διὰ τοῦτο οὐδὲ φίλοι αὐτοῖς οἱ σπουδαῖοι. [f] Γρ. ἐπ' ἀμφοῖν.

dos amicos quærunt. Sed fortaſſe et bonos quærere oportet, qui tales ſint, atque etiam amicis tales: ſic enim eis illa ſuppetent, quibus amici inſtructi atque ornati eſſe debent. Qui vero ſunt auctoritate aliqua et poteſtate præditi, diſtinctis ac diviſis amicis uti videntur: alii enim ſunt eis utiles, alii ſuaves ac jucundi. Non admodum autem iidem utilium ac jucundorum partes agunt: nam neque eos jucundos quærunt, qui jucundum cum virtute conjunxerint; neque eos utiles, qui ad res honeſtas ſibi uſui eſſe poſſint: ſed jucundos quidem, qui ſint faceti atque urbani, quoniam jucundi deſiderio tenentur: utiles autem, qui ſint ſolertes et habiles ad id, quod imperatum ſit, agendum. Hæc autem non admodum in eodem reperiuntur. Atqui jucundum ſimul et utilem, bonum virum eſſe diximus. Verum homini dignitate ac potentia præſtanti talis non facile ſit amicus, niſi etiam ille potentia præſtans virtute ſuperetur: nam ſi hoc non ita ſit, non æquatur proportione cum illo præſtantiore is, qui ſuperatur. Raro admodum autem tales homines reperiri ſolent. In æqualitate igitur eæ, quas ſupra diximus, amicitiæ poſitæ ſunt: aut eadem enim ab utroque præſtantur, eademque alter alteri vult evenire: aut aliud cum

το ηδυ — το χρησιμον

Such friendships are of an inferior order, & scarcely deserve the name, yet from their partial similarity to the true virtuous friendship they have claimed that title, for they agree in as much as they like the genuine Friendship are conversant, the one about pleasure, the other utility but differ in as much as the one is permanent & unobjectionable the latter uncertain & various.

λείας. Ὅτι δὲ καὶ ἧττόν εἰσιν [g] αὗται αἱ Φιλίαι καὶ μένουσιν, εἴρηται· δοκοῦσι ἢ καὶ δι' ὁμοιότητα καὶ ἀνομοιότητα ταὐτοῦ εἶναί τε καὶ οὐκ εἶναι Φιλίαι. Καθ' ὁμοιότητα γὰρ τῆς κατ' ἀρετὴν φαίνονται Φιλίαι· ἡ μὲν γὰρ τὸ ἡδὺ ἔχει ἡ δὲ τὸ χρήσιμον. Ταῦτα δὲ ὑπάρχει κἀκείνῃ· τῷ δὲ τὴν μὲν [h] ἀδιάβλητον εἶναι καὶ μόνιμον, ταύτας δὲ ταχέως μεταπίπτειν, ἄλλοις τε διαφέρειν πολλοῖς, οὐ φαίνονται Φιλίαι δι' ἀνομοιότητα ἐκείνης.

ΚΕΦ. ζ'.

ΕΤΕΡΟΝ δέ ἐστι Φιλίας εἶδος, τὸ καθ' ὑπεροχήν· οἷον πατρὶ πρὸς υἱόν, καὶ ὅλως πρεσβυτέρῳ πρὸς νεώτερον, ἀνδρί τε πρὸς γυναῖκα, καὶ παντὶ ἄρχοντι πρὸς ἀρχόμενον. [i] Διαφέρουσι δ' αὗται καὶ ἀλλήλων· οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ γονεῦσι πρὸς τέκνα, καὶ ἄρχουσι πρὸς ἀρχομένους, ἀλλ' οὐδὲ πατρὶ πρὸς υἱόν, καὶ υἱῷ πρὸς πατέρα, οὐδ' ἀνδρὶ πρὸς γυναῖκα, καὶ

There is another kind of friendship of a relative nature where the superiority on the one hand commands attention on the other — as the [illegible] where the friendship arise καθ' ὑπεροχήν

[g] Τοιαῦται pro αὗται reperitur in Elienſi. [h] Γρ. ἀμετάβλητον. [i] Διαφέρουσι καὶ αὗται καὶ ἀλλήλ. aut αὗταί τε καὶ ἀλλήλ. lego. *Muretus.* Γρ. διαφ. δὲ καὶ αὐτ.

alio commutant, verbi gratia, cum utilitate voluptatem. Has autem minus eſſe amicitias, minuſque diu permanere, dictum eſt: videnturque propter ejuſdem rei ſimilitudinem ac diſſimilitudinem, et eſſe amicitiæ, et non eſſe. Ex ſimilitudine enim ejus amicitiæ, quæ virtute conſtat, amicitiæ ſimilitudinem gerunt: ineſt enim in altera jucundum, utile in altera. Hæc autem inſunt et in illa: ſed eo quod illa criminationum et calumniarum expers eſt, et firma pene ad perpetuitatem: hæ autem celeriter intercidunt, aliiſque multis rebus differunt, non videntur amicitiæ, propter illius diſſimilitudinem.

CAP. VII.

ALIUD autem amicitiæ genus eſt, quod in excellentia poſitum eſt: veluti quæ patri intercedit cum filio, ſeni cum juvene, viro cum uxore, omni denique, qui præeſt, cum eo, qui imperio parere debet. Sed hæ quoque inter ſe differunt: non enim eadem parentum cum liberis, atque eorum, qui præſunt, cum iis, qui ſub imperio ſunt: ſed neque eadem patris cum filio, quæ filii cum patre: neque eadem viri cum uxore, quæ uxoris

γυναικὶ πρὸς ἄνδρα· ἑτέρα γὰρ ἑκάστῳ τούτων ἀρετὴ, καὶ τὸ ἔργον· ἕτερα δὲ καὶ δι' ἃ φιλοῦσιν. Ἕτεραι οὖν καὶ αἱ φιλήσεις καὶ αἱ φιλίαι. Τὰ αὐτὰ μὲν δὴ οὔτε γίγνεται ἑκατέρῳ παρὰ θατέρου, οὔτε δεῖ ζητεῖν. Ὅταν δὲ γονεῦσι μὲν τέκνα ἀπονέμῃ ἃ δεῖ τοῖς γεννήσασι, γονεῖς δὲ υἱέσιν ἃ δεῖ τοῖς τέκνοις, μόνιμος ἡ τῶν τοιούτων καὶ ἐπιεικὴς ἔσται φιλία. Ἀνάλογον δὲ ἐν ἁπάσαις ταῖς καθ' ὑπεροχὴν οὔσαις φιλίαις καὶ τὴν φίλησιν δεῖ γίνεσθαι· οἷον τὸν ἀμείνω μᾶλλον φιλεῖσθαι, ἢ φιλεῖν, καὶ τὸν ὠφελιμώτερον, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ὁμοίως. Ὅταν γὰρ κατ' ἀξίαν ἡ φίλησις γίγνηται, τότε γίγνεταί πως ἰσότης· [k] ὃ δὴ τῆς φιλίας εἶναι δοκεῖ. Οὐχ ὁμοίως δὲ τὸ ἴσον, ἔν τε τοῖς δικαίοις, καὶ ἐν τῇ φιλίᾳ φαίνεται ἔχειν· ἔστι γὰρ ἐν μὲν τοῖς δικαίοις, ἴσον πρώτως τὸ κατ' ἀξίαν· τὸ δὲ κατὰ ποσὸν, δευτέρως· ἐν δὲ τῇ φιλίᾳ τὸ μὲν κατὰ ποσὸν, πρώτως· τὸ δὲ κατ' ἀξίαν, δευτέρως.

[Handwritten margin note: When the affection is regulated according to the worth, then there is a sort of equality necessary — but the equality is not of the same description as that of justice. The το ισον κατα ποσον is of the first importance, the το ισον κατ' αξιαν of the second. In justice it is the reverse.]

[k] Ὃ δὴ τῆς φιλίας εἶναι δοκεῖ non agnoſcit Elienſis.

cum viro amicitia eſt: alia enim cujuſque horum virtus eſt, aliæ ſunt partes: alia denique ea, propter quæ amant. (Aliæ ſunt igitur et amationes, et amicitiæ.) Eadem igitur utrique ab altero neque præſtantur, neque ſunt poſtulanda. Cum vero iis, qui procrearunt, ea, quæ parentibus debent, liberi tribuunt, viciſſimque filiis parentes, quæ debent liberis: tum firma, et æquabilis talis amicitia futura eſt. Proportione autem in omnibus iis amicitiis, quæ in excellentia poſitæ ſunt, amatio debet exſtare: ut ſcilicet is, qui potior eſt, ametur magis quam amet: et is qui plus utilitatis affert: itemque cæteri ſinguli. Cum enim amatio ſit pro dignitate, tum quodammodo exſtat æqualitas: quod amicitiæ proprium eſſe videtur. Non ita porro ſe habet in rebus juſtis, ut in amicitia, æqualitas: etenim in rebus juſtis primo loco ponitur æqualitas ea, quæ pro cujuſque dignitate eſt; ſecundo ea, qua æqualem numero aut magnitudine ſinguli partem ferunt: in amicitia contra primo loco ſtatuitur id æquale, quo parem magnitudine quiſque partem conſequitur; ſecundo id, quo rata cuique pars pro ſua cujuſque dignitate tribuitur. Quod ex eo perſpici poteſt, ſi magna ſit

Δῆλον δὲ, ἐὰν πολὺ διάστημα γίγνηται ἀρετῆς, ἢ κακίας, ἢ εὐπορίας, ἤ τινος ἄλλου· οὐ γὰρ ἔτι φίλοι εἰσὶν, ἀλλ' οὐδ' ἀξιοῦσιν. Ἐμφανέστατον δὲ τοῦτ' ἐπὶ τῶν θεῶν· πλεῖστον γὰρ οὗτοι πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς ὑπερέχουσι. Δῆλον δὲ καὶ ἐπὶ τῶν βασιλέων· οὐδὲ γὰρ τούτοις ἀξιοῦσιν εἶναι φίλοι οἱ πολὺ καταδεέστεροι· οὐδὲ τοῖς ἀρίστοις, ἢ σοφωτάτοις, οἱ μηδενὸς ἄξιοι. Ἀκριβὴς μὲν οὖν [l] ἐν τοιούτοις οὐκ ἔστιν ὁρισμὸς, ἕως τίνος οἱ φίλοι· πολλῶν γὰρ ἀφαιρουμένων, ἔτι μένει· πολὺ δὲ [m] χωρισθέντες, οἷον τοῦ θεοῦ, οὐκ ἔτι. Ὅθεν καὶ ἀπορεῖται, μή ποτ' οὐ βούλονται οἱ φίλοι τοῖς φίλοις τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν, οἷον θεοὺς εἶναι· οὐδὲ γὰρ ἔτι φίλοι ἔσονται αὐτοῖς. Οὐδὲ δὴ ἀγαθά· [n] οἱ γὰρ φίλοι τἀγαθά. Εἰ δὴ καλῶς εἴρηται, ὅτι ὁ φίλος τῷ φίλῳ βούλεται τἀγαθὰ κείνου ἕνεκα, μένειν ἂν δέοι, οἷός ποτέ ἐστιν ἐκεῖνος. Ἀνθρώπῳ [o] δὲ ὄντι [p] βουλήσεται τὰ μέγιστα εἶναι ἀγαθά· ἴσως δ' οὐ πάντα· αὐτῷ γὰρ μάλισθ' ἕκαστος βούλεται τἀγαθά.

[l] Γρ. ἐν τούτοις. [m] Γρ. χωρισθέντος. [n] Ἢι γὰρ φίλοι Zuing. contra fidem codd. nec neceffario. *Cafaub.* [o] Δὴ Zuing. [p] Βούλεται El.

virtutis, aut vitii, aut copiæ, aut alius alicujus rei diftantia: non enim jam amici funt, immo ne æquum quidem effe judicant. Idque in diis maxime apparet: omnibus enim bonis longe antecellunt. Perfpicuum idem eft etiam in regibus: nam ad eorum amicitiam ne afpirare quidem conantur ii, qui multo funt inferiores: neque præftantiffimorum, aut fapientiffimorum virorum amicitiam expetunt contemptiffimi, nulliufque pretii homines. Conftitui igitur in his fubtilis terminus non poteft, quatenus progredi amicitia poffit: nam fi multa ab altero detrahantur, manet etiamnum amicitia; fin longiore intervallo inter fe disjuncti fint, ut homo a Deo, non jam manet. Ex quo etiam quæri folet, velintne amicos amici bonis quam maximis affici, verbi gratia, Deos effe; non enim jam amici funt eis futuri. Neque vero etiam bona: amici enim bona. Quod fi pulchre hoc dictum eft, fuo quemque amico bona optare illius caufa, profecto maneat oportet, qualifcunque tandem ille fit. Ei igitur ut homini, maxima bona volet evenire, fed fortaffe non omnia: fibi enim maxime vult quifque bona evenire.

The generality of persons appear to be fond of being loved from a fear of [illegible], & the persons again who gratify such desire by their excessive marks of apparent affection are flatterers. That possess the affections of others is a strong indication of our being honoured, a thing at which all aim — But some men do not appear to seek honor merely for its own sake, except accidentally in many persons are delighted at being noticed by men of rank from the supposition that they will gain some personal advantage.

ΚΕΦ. η'.

Others who accept the honor resulting from just & good men do it, for the purpose of raising their character in their own estimation. And they delight to be honoured by them, considering such honor as a mark of friendship, & hence it is to be inferred that friendship is of a superior nature to honor.

ΟΙ πολλοὶ δὲ δοκοῦσι διὰ φιλοτιμίαν βούλεσθαι φιλεῖσθαι μᾶλλον ἢ φιλεῖν· διὸ φιλοκόλακες οἱ πολλοί· ὑπερεχόμενος γὰρ φίλος, ὁ κόλαξ, ἢ προσποιεῖται τοιοῦτος [q] εἶναι καὶ μᾶλλον φιλεῖν ἢ φιλεῖσθαι. Τὸ δὲ φιλεῖσθαι, ἐγγὺς εἶναι δοκεῖ τοῦ τιμᾶσθαι, οὗ δὴ οἱ πολλοὶ ἐφίενται. Οὐ δι' αὐτὸ δὲ ἐοίκασιν αἱρεῖσθαι τὴν τιμήν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός· χαίρουσι γὰρ οἱ μὲν πολλοὶ ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς ἐξουσίαις τιμώμενοι διὰ τὴν ἐλπίδα· οἴονται γὰρ τεύξεσθαι παρ' αὐτῶν, ἄν του δέωνται. Ὡς [r] δὴ σημείῳ τῆς εὐπαθείας χαίρουσι τῇ τιμῇ. Οἱ δ' ὑπὸ τῶν ἐπιεικῶν καὶ εἰδότων ὀρεγόμενοι τιμῆς, βεβαιῶσαι τὴν οἰκείαν δόξαν περὶ [s] αὐτῶν ἐφίενται. [t] Χαίρουσι δή, ὅτι εἰσὶν ἀγαθοί, πιστεύοντες τῇ τῶν λεγόντων κρίσει· τῷ φιλεῖσθαι δὲ καθ' αὐτὸ χαίρουσι. Διὸ δόξειεν ἂν κρεῖττον εἶναι τοῦ τιμᾶσθαι, καὶ ἡ φιλία [u] καθ' αὑτὴν αἱρετὴ εἶναι.

[q] Εἶναι abest a N C. et C C C. [r] Γρ. δέ. [s] Γρ. αὐτῶν. [t] Καὶ χαίρουσι El. [u] Γρ. καὶ καθ'.

CAP. VIII.

PLERIQUE autem honoris studio ducti malle videntur amari quam amare: itaque magna pars hominum assentatorum amatrix et cupida est: est enim assentator, amicus inferior, seu qui ab altero superatur, vel certe sese talem esse simulat, amareque magis quam amari. Amari autem et honore affici, (cujus rei plerique sunt cupidissimi) finitima esse videntur. Verum honorem non propter se expetere videntur, sed ex eventu: vulgus enim lætatur, cum ab iis, qui potestate et imperio præditi sunt, honore afficitur, propter spem: existimat enim futurum, ut, si qua re egeat, ab illis consequatur. Honore igitur, quasi beneficii accipiendi argumento, et pignore delectatur. Qui vero a viris probis, et iis, quibus noti sunt, honorem expetunt, suam de se ipsis opinionem stabilire et confirmare gestiunt. Se igitur bonos esse gaudent, eorum judicio, qui id dicunt, fidem habentes: se amari autem gaudent per se. Itaque carum esse atque amari, melius esse videatur, quam honore affici: amicitiaque per se esse optabilis et expetenda. Magis autem ea consistere

Δοκεῖ δὲ ἐν τῷ φιλεῖν μᾶλλον ἢ ἐν τῷ φιλεῖσθαι εἶναι. Σημεῖον δὲ, αἱ μητέρες τῷ φιλεῖν χαίρουσαι· ἔνιαι γὰρ διδόασι τὰ ἑαυτῶν τρέφεσθαι, καὶ φιλοῦσι μὲν εἰδυῖαι, ἀντιφιλεῖσθαι δ' οὐ ζητοῦσιν, ἐὰν ἀμφότερα μὴ ἐνδέχηται, ἀλλ' ἱκανὸν αὐταῖς ἔοικεν εἶναι, ἐὰν ὁρῶσιν εὖ πράττοντας· καὶ αὐταὶ φιλοῦσιν αὐτούς, κἂν ἐκεῖνοι μὴ δύνωνται τῇ μητέρι ἃ προσήκει ἀπονέμειν διὰ τὴν ἄγνοιαν. Μᾶλλον δὲ τῆς φιλίας οὔσης ἐν τῷ φιλεῖν, καὶ τῶν φιλοφίλων ἐπαινουμένων, φίλων ἀρετὴ τὸ φιλεῖν ἔοικεν. Ὥστε ἐν οἷς τοῦτο γίνεται κατ' ἀξίαν, οὗτοι μόνιμοι φίλοι, καὶ ἡ τούτων φιλία. Οὕτω δ' ἂν καὶ οἱ ἄνισοι μάλιστ' εἶεν φίλοι· ἰσάζοιντο γὰρ ἄν. Ἡ δ' ἰσότης καὶ ὁμοιότης, φιλότης, καὶ μάλιστα μὲν ἡ τῶν κατ' ἀρετὴν ὁμοιότης· μόνιμοι γὰρ ὄντες καθ' αὑτούς, καὶ πρὸς ἀλλήλους μένουσι, καὶ οὔτε δέονται φαύλων, οὔθ' ὑπηρετοῦσι τοιαῦτα, ἀλλ' ὡς εἰπεῖν, καὶ διακωλύουσι· τῶν ἀγαθῶν γὰρ μήτ' αὐ-

videtur in eo ut quis amet, quam in eo ut ametur. Atque hoc ipſum matres indicant, quæ eo ipſo quod amant, magnopere lætantur: nonnullæ enim filios ſuos dant alendos, eoſque ſcientes ex ſe natos, amant, nec ut ab eis redamentur, magnopere laborant, ſi fieri utrumque non poſſit; ſed ſatis habent ſi videant eos frui ſecunda fortuna: denique nihilominus eos diligunt, quamvis illi non poſſint matri, propterea quod eam non norunt, quæ convenit, tribuere. Cum autem in eo ut amemus, magis, quam in eo ut amemur, amicitia conſiſtat, laudenturque ii, qui ſuos amicos amore complectuntur: probabile eſt amicorum vim ac virtutem in eo ut ament, eſſe ſitam. Itaque in quibus hoc fit pro dignitate, ii ſtabiles ac firmi permanent amici: taliumque amicitia integra et incolumis eſt permanſura. Atque hoc modo etiam homines inter ſe inæquales, maxime fieri poſſint amici: ſic enim poſſit exæquari. Æqualitas autem et ſimilitudo, amicitia eſt, maximaque eorum, qui virtute ſimiles ſunt, ſimilitudo: nam cum hi maneant ex ſe ipſis firmi ac ſtabiles, tum inter ſe firmitatem tuentur ac retinent: neque res malas deſiderant, neque ſe talium rerum miniſtros præbent, immo vero pene dicam, etiam eas prohibent ac reprimunt: virorum enim bonorum eſt, neque peccare,

τοὺς ἁμαρτάνειν, μήτε τοῖς φίλοις [x] ἐπιτρέπειν ὑπηρετεῖν. Οἱ δὲ μοχθηροὶ τὸ μὲν βέβαιον οὐκ ἔχουσιν, οὐδὲ γὰρ αὐτοῖς διαμένουσιν ὅμοιοι ὄντες· ἐπ' ὀλίγον δὲ χρόνον γίγνονται φίλοι, χαίροντες τῇ ἀλλήλων μοχθηρίᾳ. Οἱ χρήσιμοι δὲ καὶ ἡδεῖς, ἐπὶ πλεῖον διαμένουσιν· ἕως γὰρ ἂν πορίζωσιν ἡδονὰς [y] καὶ ὠφελείας ἀλλήλοις. Ἐξ ἐναντίων δὲ, μάλιστα μὲν δοκεῖ ἡ διὰ τὸ χρήσιμον γίγνεσθαι φιλία· οἷον πένης πλουσίῳ, ἀμαθὴς εἰδότι· οὗ γὰρ τυγχάνει τις ἐνδεὴς ὤν, τούτου ἐφιέμενος, ἀντιδωρεῖται ἄλλο. Ἐνταῦθα δ' ἄν τις ἕλκοι καὶ ἐραστὴν καὶ ἐρώμενον, καὶ καλὸν καὶ αἰσχρόν. Διὸ φαίνονται καὶ οἱ ἐρασταὶ γελοῖοι ἐνίοτε, ἀξιοῦντες φιλεῖσθαι ὡς φιλοῦσιν. [z] Ὁμοίως δὴ φιλητοὺς ὄντας ἴσως ἀξιωτέον· μηδὲν δὲ τοιοῦτον ἔχοντας, γελοῖον. Ἴσως δὲ οὐδὲ ἐφίεται τὸ ἐναντίον τοῦ ἐναντίου καθ' αὑτὸ, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός. Ἡ δ' ὄρεξις τοῦ μέσου ἐστί· τοῦτο γὰρ ἀγαθόν· οἷον τῷ ξηρῷ, οὐχ ὑγρῷ γενέσθαι, ἀλλ' ἐπὶ

[x] Vel ἐπιτρέπειν vel ὑπηρετεῖν redundare judicat Muretus: utrumque ab Andronico agnoſcitur. [y] Pro καὶ noſtri MSS. ἢ habent. [z] Ὅμως El. et C C C.

neque amicis permittere ut peccatorum ac flagitiorum ſint adminiſtri. Mali vero cum ſtabile nihil habeant, quippe qui ne ſui quidem ſimiles permaneant: tum ad perexiguum tempus amicitiam inter ſe tuentur, mutua improbitate delectati. Utiles autem ac jucundi, diutius permanent: tamdiu enim manent, quoad utilitates ac voluptates mutuo ſuppeditent. Ea autem amicitia, quam utilitas conſtituit, ex contrariis maxime conſtare videtur: ut cum pauper diviti, doctus indocto ſit amicus: nam qua quiſque re forte fortuna eget, eam ab altero expetens, alio genere illum remuneratur. Ad hunc numerum, amatorem et eum qui amatur, formoſum ac deformem licet aggregare. Quocirca videntur interdum et amatores ridiculi, cum eos, quos amant, ſibi in amore reſpondere volunt. Et certe ſi æque digni ſint, qui amentur, jure et volunt et poſtulant: ſin nihil tale habeant, ridiculum ſit id poſtulare. Fortaſſe vero neque res contraria contrariam per ſe deſiderat, ſed ex eventu. Appetitio autem, medii eſt; hoc enim bonum eſt: verbi gratia, rei aridæ bonum non humidam fieri, ſed ad mediocritatem pervenire:

τὸ μέσον ἐλθεῖν· καὶ τῷ θερμῷ, καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως. Ταῦτα μὲν οὖν ἀφείσθω· καὶ γάρ ἐστιν ἀλλοτριώτερα.

ΚΕΦ. Θ'.

ΕΟΙΚΕ δὲ, καθάπερ ἐν ἀρχῇ εἴρηται, περὶ ταὐτὰ καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς εἶναι ἥ τε φιλία καὶ τὸ δίκαιον· ἐν ἁπάσῃ γὰρ κοινωνίᾳ δοκεῖ τι δίκαιον εἶναι, καὶ φιλία δέ. Προσαγορεύουσι [a] γοῦν ὡς φίλους, τοὺς σύμπλους, καὶ τοὺς συστρατιώτας· ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἄλλαις κοινωνίαις. Καθ' ὅσον δὲ κοινωνοῦσιν, ἐπὶ τοσοῦτόν ἐστι φιλία· καὶ γὰρ καὶ τὸ δίκαιον. Καὶ ἡ παροιμία, κοινὰ τὰ φίλων, ὀρθῶς· ἐν κοινωνίᾳ γὰρ ἡ φιλία. Ἔστι δὲ ἀδελφοῖς μὲν καὶ ἑταίροις πάντα κοινά· τοῖς δὲ ἄλλοις, ἀφωρισμένα, καὶ τοῖς μὲν πλείω, τοῖς δὲ ἐλάττω· καὶ γὰρ τῶν φιλιῶν αἱ μὲν μᾶλλον, αἱ δὲ ἧττον. Διαφέρει δὲ καὶ τὰ δίκαια· οὐ γὰρ ταὐτὰ γονεῦσι πρὸς τέκνα, καὶ ἀδελφοῖς πρὸς ἀλλήλους, οὐδ' ἑταίροις καὶ πολίταις· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων [b] φιλιῶν. Ἕτερα δὴ

Justice & friendship appear closely allied to each other & conversant about the same objects

When there is mutual intercourse there is both friendship & justice

Justice does not operate in the same degree with respect to parents & children, & the like relative situations as to other persons —

[a] Γὰρ pro γοῦν legit Elienſis: idque melius. [b] Γρ. φίλων.

item rei calidæ, et cæteris. Sed hæc omittantur ſane: ſunt enim ab inſtituto noſtro alieniora.

CAP. IX.

VIDENTUR autem, quemadmodum principio dictum eſt, tum ad eadem pertinere jus et amicitia, tum in iiſdem verſari: nam in omni ſocietate aliquod jus, et vero amicitia aliqua reperitur. Itaque quaſi amicos appellant et eos, quibuſcum navigant, et commilitones, itemque eos, quibuſcum aliam ſocietatem inierunt. Quanta porro communio eſt, tam late patet et amicitia: nam tam late quoque patet jus. Et proverbium circumfertur, Amicorum omnia communia, recte admodum: in ſocietate enim et communione poſita amicitia eſt. Sunt autem fratribus quidem, et ſodalibus omnia inter ipſos communia; reliquis autem certa quædam ac diſtincta, aliiſque plura, aliis pauciora: nam et amicitiæ aliæ magis, aliæ minus ſunt amicitiæ. Differunt autem et jura: non enim eadem ſunt patribus cum liberis, quæ fratribus inter ipſos: neque ſodalibus, et civibus: ſimiliterque ſe res habet in aliis amicitiis. Aliæ igitur

[c] καὶ τὰ ἄδικα πρὸς ἑκάστους τούτων, καὶ αὔξησιν λαμβάνει τῷ μᾶλλον πρὸς [d] φίλους εἶναι· οἷον χρήματα ἀποστερῆσαι ἑταῖρον δεινότερον ἢ πολίτην, καὶ μὴ βοηθῆσαι ἀδελφῷ ἢ ὀθνείῳ, καὶ πατάξαι πατέρα ἢ ὁντιναοῦν ἄλλον. Αὔξεσθαι δὲ πέφυκεν ἅμα τῇ φιλίᾳ καὶ τὸ δίκαιον, ὡς ἐν τοῖς αὐτοῖς ὄντα, καὶ ἐπ' ἴσον διήκοντα. Αἱ δὲ κοινωνίαι [e] πᾶσι μορίοις ἐοίκασι τῆς πολιτικῆς· συμπορεύονται γὰρ ἐπί τινι συμφέροντι, καὶ πορίζόμενοί τι τῶν εἰς τὸν βίον. Καὶ ἡ πολιτικὴ δὲ κοινωνία, τοῦ συμφέροντος χάριν δοκεῖ καὶ ἐξ ἀρχῆς συνελθεῖν, καὶ [f] διαμένειν· τούτου γὰρ καὶ οἱ νομοθέται στοχάζονται, καὶ δίκαιον εἶναί φασι τὸ κοινῇ συμφέρον. Αἱ μὲν οὖν ἄλλαι κοινωνίαι κατὰ μέρη τοῦ συμφέροντος ἐφίενται· οἷον πλωτῆρες μὲν τοῦ κατὰ τὸν [g] πλοῦν, ἢ πρὸς ἐργασίαν χρημάτων, ἤ τι τοιοῦτον· [h] στρατιῶται δὲ τοῦ κατὰ τὸν πόλεμον, εἴτε χρημά-

[c] Καὶ τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα Ven. 1. 2. et C C C. in textu: hujus vero ad oram noſtra eſt lectio. Quidam codd. τὰ δίκαια, quæ lectio haud ferenda eſt, cum exempla, quæ ſubjicit, eum de injuriis loqui indicent. [d] Γρ. πρὸς τὸ φίλ. [e] Γρ. πᾶσαι. [f] Γρ. διαμένει. [g] Πλοῦν πρὸς ἐργασίαν· ἢ χρημάτων El. C C C. et quidam edd. [h] Συστρατιῶται C C C. El. et Andr.

ſunt et injuriæ horum ſingulorum inter ſe, ex eoque ſumunt incrementum, quod amicioribus inferuntur: exempli gratia, ſodalem pecunia fraudare gravius eſt, quam civem: et fratri non ſuccurrere quam alieno: et parentem verberare, quam quemlibet alium. Solet autem una cum amicitia etiam jus amplificari natura, perinde quaſi in iiſdem rebus conſiſtant, et æque late pateant. Omnes autem ſocietates civilis ſocietatis partibus ac membris ſunt ſimiles: una enim iter faciunt, et congregantur homines, cum emolumenti alicujus gratia, tum ut aliquid quærant et parent eorum, quæ ad victum cultumque pertinent. Jam vero etiam ſocietas civilis, et ab initio utilitatis cauſa conſtituta videtur eſſe, et permanere: hoc enim legum latores et ſibi tanquam ſcopum proponunt, et jus eſſe dicunt, quod communiter et reipublicæ utile eſt. Cæteræ igitur ſocietates pro ſua quæque parte utile expetunt: verbi gratia, nautæ id quod ex navigatione quæritur, ut pecuniam conficiant, aut aliquid tale conſequantur: commilitones id quod bello paratur, ſive pe-

the generality of associations appear to have utility their object (as sailors commerce or wealth soldiers victory or booty) [illegible] are directed more by pleasure as public festivities & sacrifices) tho they are all subservient to the great body - for it is not immediate or partial utility at which this aims, but permanent & independent [illegible] every contingency of human life & consequently the [illegible] of the [illegible] is as much an object of its aim as the advantage of the day -

των, εἴτε νίκης, ἢ πόλεως [1]ὀρεγόμενοι· ὁμοίως δὲ ϗ φυλέται, καὶ δημόται. Ἔνιαι δὲ τῶν κοινωνιῶν δι' ἡδονὴν δοκοῦσι γίγνεσθαι, θιασωτῶν καὶ ἐρανιστῶν· αὗται γὰρ θυσίας ἕνεκα ϗ συνουσίας. Πᾶσαι δ' αὗται ὑπὸ τὴν πολιτικὴν ἐοίκασιν εἶναι· οὐ γὰρ τοῦ παρόντος συμφέροντος ἡ πολιτικὴ ἐφίεται, ἀλλ' εἰς ἅπαντα τὸν βίον, θυσίας τε ποιοῦντες, καὶ περὶ ταύτας συνόδους τιμάς τε ἀπονέμοντες τοῖς θεοῖς, ϗ ἑαυτοῖς ἀναπαύσεις πορίζοντες μεθ' ἡδονῆς. Αἱ γὰρ ἀρχαῖαι θυσίαι καὶ σύνοδοι φαίνονται γίνεσθαι μετὰ τὰς τῶν καρπῶν συγκομιδὰς, οἷον ἀπαρχαί· μάλιστα γὰρ ἐν τούτοις ἐσχόλαζον τοῖς καιροῖς. Πᾶσαι δὴ φαίνονται αἱ κοινωνίαι μόρια τῆς πολιτικῆς εἶναι. Ἀκολουθήσουσι δὲ αἱ τοιαῦται φιλίαι ταῖς τοιαύταις κοινωνίαις.

[1] Locus ſine dubio perturbatus: lego ὀρεγόμενοι. πᾶσαι δὲ αὗται ὑπὸ τὴν πολιτικὴν ἐοίκασιν εἶναι, οὐ γὰρ τοῦ παρόντος συμφέροντος ἡ πολιτικὴ ἐφίεται, ἀλλ' εἰς ἅπαντα τὸν βίον, ἔνιαι δὲ τῶν κοινωνιῶν δι' ἡδονὴν δοκοῦσι γίγνεσθαι θιασωτῶν, ϗ ἐρανιστῶν· αὗται γὰρ θυσίας ἕνεκα ϗ συνουσίας. Ὁμοίως δὲ καὶ φυλέται, καὶ δημόται θυσίας τε ποιοῦντες, κ. τ. λ. *Muretus.*

cuniam concupiſcant, ſive victoria potiri, ſive urbem aliquam expugnare cupiant: itemque tribules, et populares. Nonnullæ autem ſocietates propter voluptatem comparari videntur, ut eorum qui una epulantur, ac ſaltant: et eorum qui pro rata cujuſque parte ſymbolas in convivium conferunt: hæ enim partim ſacrificii, partim conventus et convictus cauſa comparantur. Omnes autem tales civili ſocietati ſubjectæ eſſe videntur: non enim præſentem utilitatem, ſed eam, quæ ad omnem vitam pertinet, civilis ſocietas expetit: ut cum cives una ſacra faciunt, et ad ea celebranda una conveniunt et congregantur, honoreſque diis immortalibus tribuunt, et ſibi requiem cum voluptate conjunctam præbent. Veriſimile eſt enim priſca ſacrificia, cœtuſque et conventus, qui ſacrificiorum cauſa habebantur, collectis jam fructibus, ut primitias quaſdam, fuiſſe inſtituta: his enim temporibus maxime ab opere ceſſabant. Apparet igitur ſocietates omnes civilis ſocietatis eſſe membra. Quales autem fuerint ſocietates, tales amicitiæ conſequentur.

3 kinds of Policy — and three correspond deviations the first & best monarchy & the deviation Tyranny & the difference existing is th the monarch combines the interests of his subjects in his own — the Ty thinks his own of more importance — this is the worst — first acts in o opposition to what is best — The 2 form is Aris this by the depravity & neglect of those in power, becomes an Oligarchy in this case a few individuals, whose only views are the attainment of wea the accession of their private interests, the entire control of the

ΚΕΦ. ι.

[k] ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ δέ ἐστιν εἴδη τρία, ἴσαι δὲ καὶ παρεκβάσεις, οἷον φθοραὶ τούτων. Εἰσὶ δ' αἱ μὲν πολιτεῖαι, βασιλεία τε, καὶ ἀριστοκρατία, τρίτη δ' ἡ ἀπὸ τιμημάτων, ἣν τιμοκρατικὴν λέγειν οἰκεῖον φαίνεται· πολιτείαν δ' αὐτὴν εἰώθασιν οἱ πλεῖστοι καλεῖν. Τούτων δὲ βελτίστη μὲν ἡ βασιλεία, χειρίστη δ' ἡ τιμοκρατία. Παρέκβασις δὲ βασιλείας μὲν τυραννίς· ἄμφω γὰρ μοναρχίαι. Διαφέρουσι δὲ πλεῖστον· ὁ μὲν γὰρ τύραννος τὸ ἑαυτῷ συμφέρον σκοπεῖ, ὁ δὲ βασιλεὺς τὸ τῶν ἀρχομένων· οὐ γάρ ἐστι βασιλεύς, ὁ μὴ αὐτάρκης, καὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς ὑπερέχων· ὁ δὲ τοιοῦτος οὐδενὸς προσδεῖται. Τὰ ὠφέλιμα οὖν αὑτῷ μὲν οὐκ ἂν σκοποίη, τοῖς δὲ ἀρχομένοις· ὁ γὰρ μὴ τοιοῦτος, [l] κληρωτὸς ἄν τις εἴη βασιλεύς. Ἡ δὲ τυραννὶς ἐξ ἐναντίας ταύτῃ· τὸ γὰρ [m] ἑαυτῷ ἀγαθὸν διώκει. Καὶ φανερώτερον ἐπὶ ταύτης, ὅτι

[k] Vide Polit. lib. iii. cap. 7. [l] Κληρωτὸς ἄν τις εἴη ἡ βασιλεὺς Ven. 2. et Andron. Quidam μᾶλλον inferunt post εἴη. [m] Ἑαυτῇ El.

CAP. X.

ADMINISTRANDÆ porro reipublicæ tria sunt genera, totidemque ab illis sive degressiones sive declinationes, quasi harum pestes et interitus. Sunt autem reipublicæ administrandæ formæ, Regnum, Optimatum principatus, et Potestas ex censu, quam Timocraticam non inepte possumus appellare: sed eam plurimi solent Politiam sive Rempublicam nominare. Harum autem omnium Regnum est optima; Timocratia, deterrima. Declinatio autem a regno, Tyrannis est: in utraque enim penes unum summa rerum est potestas. Sed plurimum tamen inter se differunt: Tyrannus enim suam, Rex eorum, quibus imperat, utilitatem spectat: etenim Rex non est, cui sua non satis sunt, quique non omnium bonorum copia antecellit: at qui talis est, nihil præterea desiderat. Itaque non sua, sed eorum, quibus præest, commoda intuebitur, sibique proponet: nam qui talis non fuerit, rex quidam sortito factus videatur. Huic adversatur Tyrannis: nam quod sibi expedit, sequitur. Atque hanc eo magis perspicuum

The 3rd form is a timocracy and its deviation a democracy – for they are nearly synonimous, & in them the path of honour & government of the state is open to all classes of people. & such deviation is least injurious because it excites very trifling commotion or revolution in the state

χειρίστη· κάκιστον [n] γὰρ τὸ ἐναντίον τῷ βελτίστῳ. Μεταβαίνει δ' ἐκ βασιλείας εἰς τυραννίδα· φαυλότης γάρ ἐστι μοναρχίας ἡ τυραννίς· ὁ δὲ μοχθηρὸς βασιλεὺς, τύραννος γίνεται. Ἐξ ἀριστοκρατίας δὲ εἰς ὀλιγαρχίαν, κακίᾳ τῶν ἀρχόντων, οἳ νέμουσι τὰ τῆς πόλεως παρὰ τὴν ἀξίαν, καὶ πάντα ἢ τὰ πλεῖστα τῶν ἀγαθῶν ἑαυτοῖς, καὶ τὰς ἀρχὰς ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς, περὶ πλείστου ποιούμενοι τὸ πλουτεῖν. Ὀλίγοι δὴ ἄρχουσι καὶ μοχθηροὶ ἀντὶ τῶν ἐπιεικεστάτων. Ἐκ δὲ δὴ τιμοκρατίας εἰς δημοκρατίαν· σύνοροι γάρ εἰσιν αὗται· πλήθους γὰρ βούλεται [o] καὶ ἡ τιμοκρατία εἶναι, καὶ ἴσοι πάντες οἱ ἐν τῷ τιμήματι. Ἥκιστα δὲ μοχθηρόν ἐστιν ἡ δημοκρατία· ἐπὶ μικρὸν γὰρ [p] καὶ παρεκβαίνει τὸ τῆς πολιτείας εἶδος. Μεταβάλλουσι μὲν οὖν μάλισθ' οὕτως αἱ πολιτεῖαι· ἐλάχιστον γὰρ οὕτω καὶ ῥᾷστα μεταβαίνουσιν. Ὁμοιώματα δ' αὐτῶν καὶ οἷον παραδείγματα λάβοι τις ἂν καὶ ἐν ταῖς οἰκίαις· ἡ μὲν γὰρ πα-

[n] Δὲ pro γὰρ habent N C. El. et quidam ex Editis. [o] Καὶ abeſt ab El.
[p] Καὶ non reperitur in C C C. et El.

eſt eſſe deterrimam: quod enim optimo eſt contrarium, peſſimum. Ex Regno autem in Tyrannidem degenerat: nam monarchiæ vitium, Tyrannis eſt: rex malus autem Tyrannus efficitur. Ex optimatum poteſtate vero, in Paucorum principatum fit commutatio, eorum, qui præſunt, culpa, qui res civitatis diſtribuunt indignis: omnia bona, aut multo maximam eorum partem ſibi vendicant: magiſtratus iiſdem ſemper deferunt, divitias rebus fere omnibus anteponentes. Ita fit, ut pauci magiſtratum gerant, iique improbi ac vitioſi, pro viris optimis atque æquiſſimis. Ex Timocratia autem in Popularem ſtatum fit converſio: ſunt enim hæ reipublicæ adminiſtrandæ formæ inter ſe finitimæ: nam etiam ex cenſu poteſtas natura ſua multitudinis videtur eſſe; omneſque qui cenſi ſunt, inter ſe ſunt pares et æquales. Sed minimum omnium vitioſa Popularis poteſtas eſt, quia paululum admodum ab ea Reipublicæ forma, quam Politiam Græci nominant, deflexit. Ac reipublicæ quidem regendæ formæ hoc maxime modo commutari ſolent; ſic enim minima et facillima mutatio eſt. Earum autem ſimilitudines, et veluti exempla ex familiis privatis ſumere licet: patris enim

πρὸς υἱεῖς κοινωνία βασιλείας ἔχει σχῆμα· τῶν τέκνων γὰρ τῷ πατρὶ μέλει. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ Ὅμηρος τὸν Δία πατέρα προσαγορεύει· πατρικὴ γὰρ ἀρχὴ βούλεται ἡ βασιλεία εἶναι. Ἐν Πέρσαις δὲ ἡ τοῦ πατρὸς, τυραννική· χρῶνται γὰρ ὡς δούλοις, τοῖς υἱέσι. Τυραννικὴ δὲ καὶ ἡ [q] δεσπότου πρὸς δούλους· τὸ γὰρ τοῦ δεσπότου συμφέρον, ἐν αὐτῇ πράττεται. Αὕτη μὲν οὖν ὀρθὴ φαίνεται· ἡ Περσικὴ δὲ [r] ἡμαρτημένη· τῶν διαφερόντων γὰρ αἱ ἀρχαὶ διάφοροι. Ἀνδρὸς δὲ καὶ γυναικὸς, ἀριστοκρατικὴ φαίνεται· κατ᾽ ἀξίαν γὰρ ὁ ἀνὴρ ἄρχει, καὶ περὶ ταῦτα ἃ δεῖ τὸν ἄνδρα· ὅσα δὲ γυναικὶ ἁρμόζει, ἐκείνῃ ἀποδίδωσιν. Ἁπάντων δὲ κυριεύων ὁ ἀνὴρ εἰς ὀλιγαρχίαν μεθίστησι· παρὰ τὴν ἀξίαν γὰρ [s] αὐτὸ ποιεῖ, καὶ οὐχ ᾗ ἀμείνων. Ἐνίοτε δὲ ἄρχουσιν αἱ γυναῖκες ἐπίκληροι οὖσαι. Οὐ δὴ γίνονται κατ᾽ ἀρετὴν αἱ ἀρχαὶ, ἀλλὰ διὰ πλοῦτον καὶ δύναμιν, καθάπερ ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις. Τιμοκρατικὴ δ᾽, ἔοικεν ἡ τῶν ἀδελφῶν· ἴσοι γὰρ, πλὴν ἐφ᾽ ὅσον

[q] Δεσποτεία pro δεσπότου legunt N C. et El. [r] Ἡμαρτικὴ El. [s] Γρ. αὐτῷ.

cum filiis ſocietas, regni ſpeciem quandam præ ſe fert: nam filii patri curæ ſunt. Hinc et Homerus Jovem, patrem appellat: patriam enim poteſtatem regnum proxime videtur imitari. Sed apud Perſas patria poteſtas eſt tyrannica: utuntur enim liberis ſuis, ut ſervis. Et domini in ſervos imperium, tyrannicum: in eo enim negotium domini agitur, ejuſque utilitati conſulitur. Atque hoc ſane rectum eſt; ſed Perſicum depravatum ac perverſum: eorum enim, qui differunt, imperia quoque differre debent. Jam viri et uxoris ſocietas ad optimatum principatum proxime videtur accedere: pro dignitate enim vir imperat, in iiſque rebus imperat, in quibus virum oportet imperare: et quæ mulieri conveniunt, ei permittit. Quod ſi vir in omnibus dominetur, in paucorum poteſtatem fit commutatio: id enim faciet præter dignitatem, non qua melior eſt. Interdum vero fit, ut mulieres imperent, eæ ſcilicet, quibus ampliſſimæ venerunt hæreditates. Non igitur tum ex virtute, ſed propter divitias, et potentiam imperatur, quemadmodum in paucorum principatu. Ex cenſu poteſtati autem fraterna ſocietas ſi-

ταῖς ἡλικίαις διαλλάττουσι. Διόπερ ἂν πολὺ ταῖς ἡλικίαις διαφέρωσιν, οὐκ ἔτι ἀδελφικὴ γίνεται ἡ φιλία. Δημοκρατία δὲ μάλιστα μὲν ἐν ταῖς ἀδεσπότοις τῶν [t] οἰκήσεων· ἐνταῦθα γὰρ πάντες ἐξ ἴσου· καὶ ἐν αἷς ἀσθενὴς ὁ ἄρχων, καὶ ἑκάστῳ ἐξουσία.

ΚΕΦ. ια'.

ΚΑΘ' ἑκάστην δὲ τῶν πολιτειῶν φιλία φαίνεται, ἐφ' ὅσον καὶ τὸ δίκαιον. Βασιλεῖ μὲν πρὸς τοὺς βασιλευομένους ἐν ὑπεροχῇ εὐεργεσίας· εὖ γὰρ ποιεῖ τοὺς βασιλευομένους, εἴπερ ἀγαθὸς ὢν ἐπιμελεῖται αὐτῶν, ἵν' εὖ πράττωσιν, ὥσπερ νομεὺς προβάτων· ὅθεν καὶ Ὅμηρος τὸν Ἀγαμέμνονα ποιμένα λαῶν εἶπε. Τοιαύτη δὲ καὶ ἡ πατρική· διαφέρει δὲ τῷ μεγέθει τῶν εὐεργετημάτων· αἴτιος γὰρ [u] τοῦ εἶναι, δοκοῦντος μεγίστου εἶναι, καὶ τροφῆς, καὶ παιδείας. Καὶ τοῖς προγόνοις δὲ [x] ταῦτα [y] ἀπονέμεται· φύσει τε γὰρ [z] ἀρχικὸν πατὴρ

[t] Γρ. οἰκίσεων: minus recte. [u] Γρ. τοῦ δοκοῦντος. Posterior εἶναι non agnoscitur a Ven. 1. et 2. [x] Ταὐτὰ lege: et ita Argyr. *Muret.* [y] Προσνέμεται El. [z] Γρ. ἀρχικός.

milis est: sunt enim pares, nisi quoad ætatibus inter se differunt. Quocirca si multum inter se distent ætatibus, jam amicitia fraterna constare non potest. Est autem popularis potestas quidem cum in iis familiis maxime, quæ domino carent (hic enim ex æquo omnes imperant) tum in quibus imbecillus est is, qui imperat, suaque cuique datur auctoritas et licentia.

CAP. XI.

IN unaquaque autem reipublicæ administrandæ forma eatenus suos fines proferre videtur amicitia, quatenus et jus. Ac quæ regi sane cum iis, qui in regno vivunt, intercedit, in quadam beneficii excellentia posita est: bene enim meretur de iis, quibus imperat, si cum sit bonus, curam eorum habeat, tanquam ovium pastor, ut sint fortunati ac beati: unde et Homerus Agamemnonem, pastorem populorum appellavit. Talis est autem et paterna amicitia, nisi quod magnitudine beneficiorum præstat: est enim pater filio causa cur sit (quæ videtur esse res omnium maxima) idemque alendum et erudiendum curavit. Atque hæc eadem avis et majoribus tribuuntur: ad imperandum enim apti sunt natura, et pater liberis, et

the το κατ αξιαν δικαιον operated with respect to each degree of friendship as exist between father & son — for none could exist between them on any other terms. The friendship of the husband & wife grounded on the aristocracy is κατ αρετην — The other two resemble each other. In the persons employed are severally equal to each other. In the deviations the friendship is lessened by the comparative diminution of justice

υἱῶν, καὶ πρόγονοι ἐκγόνων, καὶ βασιλεὺς βασιλευομένων.

Ἐν ὑπεροχῇ δὲ [a] καὶ αἱ φιλίαι αὗται· διὸ καὶ τιμῶνται οἱ γονεῖς. Καὶ τὸ δίκαιον δὴ ἐν τούτοις, οὐ τὸ αὐτὸ, ἀλλὰ τὸ κατ' ἀξίαν· οὕτω γὰρ ἂν καὶ ἡ φιλία. Καὶ ἀνδρὸς δὲ πρὸς γυναῖκα ἡ αὐτὴ φιλία, [b] ἥ καὶ ἐν ἀριστοκρατίᾳ· κατ' ἀρετὴν γὰρ καὶ τῷ ἀμείνονι πλέον ἀγαθὸν, καὶ τὸ ἁρμόζον ἑκάστῳ. Οὕτω δὲ καὶ τὸ δίκαιον. Ἡ δὲ τῶν ἀδελφῶν, τῇ ἑταιρικῇ ἔοικεν· ἴσοι γὰρ καὶ ἡλικιῶται· οἱ τοιοῦτοι δ' [c] ὁμομαθεῖς καὶ ὁμοήθεις ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Ἔοικε δὴ ταύτῃ καὶ ἡ κατὰ τὴν τιμοκρατικήν· ἴσοι γὰρ οἱ πολῖται βούλονται καὶ ἐπιεικεῖς εἶναι. Ἐν μέρει δὴ τὸ ἄρχειν, καὶ ἐξ ἴσου. Οὕτω δὴ καὶ ἡ φιλία. Ἐν δὲ ταῖς παρεκβάσεσιν ὥσπερ καὶ τὸ δίκαιον ἐπὶ μικρόν ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ φιλία ἐστὶ, καὶ ἥκιστα ἐν τῇ χειρίστῃ. Ἐν τυραννίδι γὰρ οὐδὲν, ἢ μικρὸν φιλίας· ἐν οἷς γὰρ μηδὲν

[a] Καὶ deeſt El. [b] N C. et quidam impreſſi ἥ omittunt. [c] Γρ. ὁμοήθεις καὶ ὁμοιοπαθεῖς: et in quibuſdam codd. ὁμοιομαθεῖς καὶ ὁμοιοηθεῖς.

avi nepotibus, et rex iis, qui ſub regno ſunt. In excellentia autem etiam hæ amicitiæ poſitæ ſunt: itaque etiam parentibus tribuitur honos. Jus igitur in his non idem verſatur, ſed id, quod pro dignitate eſt: talis enim et horum amicitia eſt. Jam viri et uxoris amicitia eadem eſt, atque ea, quæ in optimatum principatu: ex virtute enim res tota penditur, et plus boni meliori tribuitur, et quod cuique aptum et accommodatum eſt. Idem porro et de jure ſentiendum. Fratrum autem amicitia, ſodalium amicitiæ ſimilis eſt: ſunt enim pares inter ſe, et æquales ætate: et qui ſunt tales, plurimum iiſdem ſtudiis ac diſciplinis dediti, conſimilibuſque moribus præditi ſunt. Huic igitur ſimilis ea amicitia videtur, quæ in Timocratia reperitur: poſtulat enim ratio et natura civium, ut inter ſe ſint pares, et viri boni, atque æquales. Viciſſim igitur et æqualiter ſolent imperare. Talis ergo et eorum amicitia eſt. In declinationibus autem a recta reipublicæ adminiſtrandæ forma quemadmodum juri parum loci relictum eſt, ſic et amicitiæ, minimumque in deterrima. In tyrannide enim aut nihil, aut parum loci amicitiæ relictum eſt: inter quos enim nihil eſt commune ei qui imperat, cum eo qui paret, nec ulla prorſus amicitia

in Tyranny little or no friendship can exist. Inasmuch as there is nothing equally belonging to both parties exact a relation similar to that of an artisan to his tools, the soul to the body. But friendship must exist in inanimate objects nor can justice nor even to irrational animals — nor yet to a slave. For a slave is an animate tool — a tool an inanimate slave. Such friendship therefore as the possessor with the be derived not from his being a slave — but as he is a man —

κοινόν ἐστι τῷ ἄρχοντι καὶ ἀρχομένῳ, οὐδὲ φιλία. Οὐδὲ γὰρ δίκαιον· ἀλλὰ οἷον τεχνίτῃ πρὸς ὄργανον, καὶ ψυχῇ πρὸς σῶμα, καὶ δεσπότῃ πρὸς δοῦλον· ὠφελεῖται μὲν γὰρ ταῦτα ὑπὸ τῶν χρωμένων. Φιλία δ' οὐκ ἔστι πρὸς τὰ ἄψυχα, οὐδὲ δίκαιον, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς ἵππον ἢ βοῦν, [d] οὐδὲ πρὸς δοῦλον ᾗ δοῦλος· οὐδὲν γὰρ κοινόν ἐστιν· ὁ [e] γὰρ δοῦλος, ἔμψυχον ὄργανον· τὸ δ' ὄργανον, ἄψυχος δοῦλος. Ἧ μὲν οὖν δοῦλος, οὐκ ἔστι φιλία πρὸς αὐτόν, ᾗ δ' ἄνθρωπος· δοκεῖ γὰρ εἶναί τι δίκαιον παντὶ ἀνθρώπῳ πρὸς πάντα τὸν δυνάμενον κοινωνῆσαι νόμου καὶ συνθήκης· καὶ φιλίας δὴ καθ' ὅσον ἄνθρωπος. Ἐπὶ μικρὸν δὴ καὶ ἐν ταῖς τυραννίσιν αἱ φιλίαι καὶ τὸ δίκαιον· αἱ δὲ ἐν ταῖς δημοκρατίαις, ἐπὶ πλεῖστον· πολλὰ γὰρ τὰ κοινὰ ἴσοις οὖσιν.

friendship will exist least in tyrannies & most in democracies

ΚΕΦ. ιβ΄.

[f] ΕΝ κοινωνίᾳ μὲν οὖν πᾶσα φιλία ἐστὶ, καθάπερ εἴρηται· ἀφορίσειε δ' ἄν τις τήν τε συγγενικὴν καὶ τὴν

[d] Γρ. ἀλλ' οὐδὲ πρὸς δοῦλον ᾗ δοῦλον. [e] Vide Polit. lib. i. cap. 6. [f] Magn. Moral. lib. ii. cap. 12. et Eud. lib. viii. cap. 9.

eſt. Nam ne juris quidem inter eos ulla eſt communitas: ſed tantundem juris et amicitiæ eſt, quantum intercedit artifici cum inſtrumento, animo cum corpore, domino cum ſervo: his enim profunt quidem et conſulunt ii, qui utuntur. Verum nec amicitia, nec jus eſt nobis cum rebus inanimis; immo ne cum equo quidem aut bove; ſed neque cum ſervo, qua ſervus eſt: nihil enim domino cum ſervo commune eſt: nam ſervus, inſtrumentum eſt animatum; inſtrumentum autem, ſervus inanimus. Qua igitur ſervus eſt, nulla nobis cum eo amicitia intercedit: ſed qua homo eſt: nam omni homini cum eo, qui legis et conventi particeps eſſe poteſt, jus aliquod intercedere videtur: ergo et amicitia, quoad homo eſt. In tyrannidibus igitur neque amicitiis, neque juri multum relictum eſt loci: at in popularibus poteſtatibus plurimum: multa enim inter eos, qui ſunt pares, communia ſunt.

CAP. XII.

IN communitate igitur quadam omnis amicitia cernitur, quemadmodum diximus: niſi quis forte et co-

All friendships proceed from society, unless it be proper to except that of relations & companions — Relative friendship is however multiform. Parents love their children as a part of themselves, and children their parents as being sprung from them — Parents know with more certainty their own children, than children do the parents from whom they are sprung — & the parent is more closely attached to the child, than the child to the parent — for a product is the property of the person who hath produced it 2nd the affection between parents & children differ in their — a parent loves the offspring as soon as it is born — the child cannot return that feeling in an equal degree till it has arrived at a certain age. Brothers feel a reciprocity of affection, because they are both sprung from the same stock. They are as it were the same substance in a distinct body.

ἑταιρικήν. Αἱ δὲ πολιτικαὶ, καὶ φυλετικαὶ, καὶ συμπλοϊκαὶ, καὶ ὅσαι τοιαῦται, κοινωνικαῖς ἐοίκασι μᾶλλον· οἷον γὰρ καθ᾽ ὁμολογίαν τινὰ φαίνονται εἶναι. Εἰς ταύτας δὲ τάξειεν ἄν τις καὶ τὴν ξενικήν. Καὶ ἡ συγγενικὴ δὲ φαίνεται πολυειδὴς εἶναι, καὶ ἠρτῆσθαι πᾶσα ἐκ τῆς πατρικῆς. Οἱ γονεῖς μὲν γὰρ στέργουσι τὰ τέκνα, ὡς ἑαυτῶν τι ὄντα· τὰ δὲ τέκνα τοὺς γονεῖς, ὡς ἀπ᾽ ἐκείνων τι ὄντα. Μᾶλλον δ᾽ ἐπίστανται οἱ γονεῖς τὰ ἐξ αὐτῶν, ἢ τὰ γεννηθέντα ὅτι ἐκ τούτων· καὶ μᾶλλον συνῳκείωται τὸ ἀφ᾽ οὗ τῷ γεννηθέντι, ἢ τὸ γενόμενον τῷ ποιήσαντι· τὸ γὰρ ἐξ αὐτοῦ οἰκεῖον τῷ ἀφ᾽ οὗ, οἷον [g] ὀδοὺς, ἢ θρὶξ, ἢ ὁτιοῦν τῷ ἔχοντι· [h] ἐκείνων δ᾽ οὐθὲν τὸ ἀφ᾽ οὗ, ἢ ἧττον. Καὶ τῷ πλήθει δὲ τοῦ χρόνου· οἱ μὲν γὰρ εὐθὺς γενόμενα στέργουσι· τὰ δὲ [i] προελθόντα τοῖς χρόνοις τοὺς γονεῖς, σύνεσιν ἢ αἴσθησιν λαβόντα. Ἐκ τούτων δὲ δῆλον καὶ

[g] Ὀδοὺς, θρὶξ, ὁτιοῦν C C C. et El. Forſan etiam illud ὁτιοῦν, quod Andronicus non agnoſcit, irreptitium eſt. [h] Ἐκείνῳ δ᾽ οὐδὲν τὸ ἀφ᾽ οὗ Vet. Interp. [i] Γρ. περιελθόντα. Elienſis vero legit προελθόντος χρόνου σύν. omiſſo τοὺς γονεῖς.

gnatorum et ſodalium amicitiam ab his ſecludere velit. At vero civium et tribulium, et eorum, qui una navigant, et quæcunque ſunt hujus generis amicitiæ, ſociorum amicitiis ſunt ſimiliores: conſenſu enim et pacto quodam videntur conſtare. Atque in eodem numero et ordine hoſpitalem locare licet. Jam vero etiam cognatorum amicitia multiplex ac multiformis videtur eſſe, totaque a paterna pendere. Parentes enim liberos diligunt, ut aliquid ſui; liberi autem parentes, ut ab illis quippiam profectum. Melius autem noverunt parentes ſuos liberos, quam ſciunt liberi, ſe ex his eſſe procreatos: majore denique neceſſitudine conjunctum eſt ei, quod generatum eſt, id, a quo generatum eſt, quam id, quod natum eſt, ei, quod generavit: nam quod ab aliquo profectum eſt, ejus eſt proprium, a quo profectum eſt; ut dens, aut pilus, aut quidlibet, ejus, cui inhæret: id autem, a quo aliqua orta ſunt, illorum nullius proprium eſt, aut certe minus. Præterea temporis longinquitate patris amor in filium ſuperior eſt: parentes enim liberos ſtatim ut nati ſunt, diligunt: liberi parentes ætate progreſſi, et tum denique cum intelligere, aut ſentire cœperunt. Atque ex

-ing educated together & equals in age is the strongest tie of friendship, therefore the association of brothers most resembles it—

δι᾽ ἃ φιλοῦσι μᾶλλον αἱ μητέρες. [k] Γονεῖς μὲν οὖν τέκνα φιλοῦσιν ὡς ἑαυτούς· τὰ γὰρ ἐξ αὐτῶν, οἷον ἕτεροι αὐτοὶ τῷ κεχωρίσθαι· τέκνα δὲ γονεῖς, ὡς ἀπ᾽ ἐκείνων πεφυκότα. Ἀδελφοὶ δ᾽ ἀλλήλους, τῷ ἐκ τῶν αὐτῶν πεφυκέναι· ἡ γὰρ πρὸς ἐκεῖνα ταυτότης, ἀλλήλοις [l] ταὐτὸ ποιεῖ. Διό φασι ταὐτὸν αἷμα, καὶ ῥίζαν, καὶ τὰ τοιαῦτα. Εἰσὶ δὴ τὸ αὐτό πως καὶ ἐν διῃρημένοις. Μέγα δὲ πρὸς φιλίαν καὶ τὸ σύντροφον, καὶ τὸ καθ᾽ ἡλικίαν· [m] ἧλιξ γὰρ ἥλικα· καὶ οἱ συνήθεις ἑταῖροι. Διὸ καὶ ἡ ἀδελφικὴ τῇ ἑταιρικῇ ὁμοιοῦται. Ἀνεψιοὶ δὲ καὶ οἱ λοιποὶ συγγενεῖς, [n] ἐκ τούτων συνῳκείωνται· [o] τῷ γὰρ ἀπὸ τῶν αὐτῶν εἶναι. Γίγνονται δ᾽ οἱ μὲν οἰκειότεροι, οἱ δ᾽ ἀλλοτριώτεροι, τῷ σύνεγγυς ἢ πόῤῥω τὸν ἀρχηγὸν εἶναι. Ἔστι δ᾽ ἡ μὲν πρὸς γονεῖς φιλία τέκνοις, καὶ ἀνθρώ-

[k] Γρ. γονεῖς μὲν γὰρ τέκν. [l] Ταὐτὸ ποιεῖ conjungit Muretus, atque ex his unum facit ταὐτοποιεῖ. [m] Ἧλιξ γὰρ ἥλικα eſt particula verſus, cujus mentio fit in Rhet. lib. i. cap. 11. hiſce verbis: ὅθεν καὶ αἱ παροιμίαι εἴρηνται· καὶ ἧλιξ ἥλικα τέρπει, καὶ ὡς αἰεὶ τῷ ὁμοίῳ φίλον τὸ ὅμοιον. [n] Sc. ἀδελφῶν. [o] Τῷ γὰρ ἀπὸ τῶν αὐτῶν εἶναι καὶ αὐτοὶ οἱ αὐτοί πως ἀλλήλοις εἰσίν. *Andr.*

his perſpicuum etiam eſt, quamobrem matribus liberi ſint cariores. Parentes igitur liberos, ut ſeipſos, diligunt: nam qui ex eis nati ſunt, eo ipſo quod ſeparati ſunt, tanquam alteri ipſi ſunt: liberi autem parentes, ut ex illis nati. At fratres inter ſe amant, quod ex eiſdem nati ſint: nam eo ipſo quod idem ſunt, atque illi, fit ut inter ſe quoque ſint idem. Idcirco de fratribus ita loqui ſolent, Idem ſanguis, ſtirps eadem, et cætera ejuſdem generis. Sunt igitur quodammodo unum et idem, etiam in corporibus diviſis ac ſeparatis. Magnum quinetiam ad amicitiam momentum habet educationis communitas, et ætatis æqualitas: nam æqualem æqualis, inquit ille: et qui familiaritate conſuetudineque mutua delectantur, ſodales ſunt. Itaque amicitia fraterna ſodalium amicitiæ ſimillima eſt. Patrueles autem, reliquique cognati, ex horum conjunctione inter ſe conjuncti ſunt: ex eo enim ſcilicet, quod ex eiſdem orti ſunt. Atque horum alii ſunt inter ſe propinquiores, alii alieniores, quod vel propius, vel longius ab eis abeſt eorum generis auctor et princeps. Ea autem, quæ liberis cum parentibus, et hominibus cum Diis immortalibus amicitia intercedit, ut cum

The friendship of children towards their parents resembles that of men towards the gods inasmuch as it is directed towards something great and excellent — for they are the causes of their education

ποις πρὸς θεοὺς, ὡς πρὸς ἀγαθὸν [p] καὶ ὑπερέχον· εὖ γὰρ πεποιήκασι τὰ μέγιστα· τοῦ γὰρ εἶναι καὶ τραφῆναι αἴτιοι, καὶ γενομένοις τοῦ παιδευθῆναι. Ἔχει δὲ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ χρήσιμον ἡ τοιαύτη φιλία μᾶλλον τῶν ὀθνείων, ὅσῳ καὶ κοινότερος ὁ βίος αὐτοῖς ἐστιν. Ἔστι δὲ καὶ ἐν τῇ ἀδελφικῇ, ἅπερ καὶ ἐν τῇ ἑταιρικῇ· καὶ μᾶλλον ἐν τοῖς ἐπιεικέσι, καὶ ὅλως τοῖς ὁμοίοις, ὅσῳ οἰκειότεροι, καὶ ἐκ γενετῆς [q] ὑπάρχοντες στέργουσιν ἀλλήλους· καὶ ὅσῳ ὁμοηθέστεροι οἱ ἐκ τῶν αὐτῶν, καὶ σύντροφοι, καὶ παιδευθέντες ὁμοίως· καὶ ἡ κατὰ τὸν χρόνον δοκιμασία πλείστη καὶ βεβαιοτάτη. Ἀνάλογον δὲ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς τῶν συγγενῶν τὰ φιλικά. Ἀνδρὶ δὲ καὶ γυναικὶ φιλία δοκεῖ κατὰ φύσιν ὑπάρχειν· ἄνθρωπος γὰρ τῇ φύσει συνδυαστικὸν μᾶλλον ἢ πολιτικόν· καὶ ὅσῳ πρότερον καὶ ἀναγκαιότερον οἰκία πόλεως, [r] καὶ τεκνοποιία κοινότερον ζώοις.

[p] Καὶ inter verſus Elienſis ſcribitur.

[q] Ὑπάρχουσι τοῖς ζώοις στέργοντες El.

[r] Καὶ ὅσῳ κοινότερος ζώοις τεκνοποιία, ἡ δὲ πολιτεία μόνοις τοῖς ἀνθρώποις. *Andr.*

bona quadam re atque excellente, intercedit: beneficiis enim nos maximis affecerunt: cauſæ enim ſunt tum ut filii naſcantur et alantur; tum ut jam confirmati inſtituantur. Ineſt autem in tali amicitia eo plus jucunditatis et utilitatis, quam in alienorum, quo etiam vitæ communitate magis inter ſe devincti ſunt. Inſunt autem etiam in fraterna, eadem quæ in ſodalium amicitia, ac multo quidem magis in probis et æquis, et omnino ſimilibus, quanto magis inter ſe familiares ſunt, quantoque magis ab eo tempore, quo primum in lucem editi ſunt, ſe mutuo diligunt: quanto denique ſimilioribus moribus præditi ſunt, qui ex iiſdem nati, et una educati, et ſimili cura ac diligentia eruditi ſunt: poſtremo probatio ea, quæ tempore conſtat, in hac et plurima et firmiſſima eſt. Peræqua autem proportione in cæteris quoque cognatis ea, quæ amicitiæ propria ſunt, reperiuntur. Jam vero, quæ inter virum et uxorem amicitia eſt, maxime ſecundum naturam videtur eſſe: homo enim ad conjugium aptior eſt natura, quam ad ſocietatem civilem: quanto prior, magiſque neceſſaria civitate domus eſt, quantoque filiorum procreatio animantium omnium communior eſt. Atque in cæ-

Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ἐπὶ τοσοῦτον ἡ κοινωνία ἐστίν· [s] οἱ δ᾽ ἄνθρωποι οὐ μόνον τῆς τεκνοποιίας χάριν συνοικοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰς τὸν βίον· εὐθὺς γὰρ διῄρηται τὰ ἔργα, καὶ ἔστιν ἕτερα ἀνδρὸς καὶ γυναικός. Ἐπαρκοῦσιν οὖν ἀλλήλοις, εἰς τὸ κοινὸν τιθέντες τὰ ἴδια. Διὰ ταῦτα δὴ καὶ τὸ χρήσιμον εἶναι δοκεῖ, καὶ τὸ ἡδὺ ἐν ταύτῃ τῇ φιλίᾳ. Εἴη δ᾽ ἂν καὶ δι᾽ ἀρετήν, εἰ ἐπιεικεῖς εἶεν· ἔστι γὰρ ἑκατέρου ἀρετή· καὶ χαίροιεν ἂν τῷ τοιούτῳ. Σύνδεσμος δὲ τὰ τέκνα δοκεῖ εἶναι· διὸ θᾶττον οἱ ἄτεκνοι διαλύονται· τὰ γὰρ τέκνα, κοινὸν [t] ἀγαθὸν ἀμφοῖν· συνέχει δὲ τὸ κοινόν. Τὸ δέ, πῶς συμβιωτέον ἀνδρὶ πρὸς γυναῖκα, καὶ ὅλως φίλῳ πρὸς φίλον, οὐδὲν ἕτερον φαίνεται ζητεῖσθαι, ἢ πῶς δίκαιον· οὐ γὰρ [u] ταὐτὸ φαίνεται τῷ φίλῳ πρὸς τὸν φίλον, οὐδὲ πρὸς [x] τὸν ὀθνεῖον, καὶ τὸν ἑταῖρον, καὶ τὸν συμφοιτητήν.

[s] Vide Polit. lib. i. cap. 2. [t] Ἀγαθὸν abeſt ab Elienſi. [u] Ταὐτὸν El. [x] Καὶ τὸν ὀθν. El.

teris quidem hactenus progreditur communitas: homines autem non ſolum procreationis liberorum cauſa communi domo utuntur, ſed etiam ut eorum, quæ ad vitam pertinent, majorem habeant facultatem: ſtatim enim deſcripta ac diviſa ſunt eorum officia ac munera; aliæque ſunt viri, aliæ uxoris partes. Inſerviunt igitur alter alteri ſua in medium afferentes. Propter hanc cauſam in hac amicitia et utilitas ineſſe videtur, et voluptas. Quod ſi probi fuerint, etiam propter virtutem amicitiam inter ſe colere videbuntur: eſt enim ſua utriuſque virtus: ac tali re ſane lætabuntur. Liberi autem communes, vinculi cujuſdam inſtar obtinent. Itaque citius diſſolvuntur, qui liberis carent: liberi enim, commune amborum ſunt bonum: at id omne, quod commune eſt, ad continendum valet. Viro autem cum uxore, et omnino amico cum amico quomodo ſit vivendum ſi quæratur, nihil aliud ſit, quam quærere quid inter eos juris intercedat: non enim idem jus eſt amico cum amico, neque cum alieno, neque cum ſocio, et cum diſcipulo,

Since there are three kinds of friendship – that which arises thro utility (δια χρησιμον) will be most liable to accusation & contentions for those where virtue & pleasure are aimed, consist in the mutual participation of kind offices. For to the emulative contentions of this nature no blame can be attached. And no one would complain at being made the object of another persons benevolence

ΚΕΦ. ιγ'.

ΤΡΙΤΤΩΝ δὴ οὐσῶν φιλιῶν, καθάπερ ἐν ἀρχῇ εἴρηται, καὶ καθ' ἑκάστην, τῶν μὲν ἐν ἰσότητι φίλων ὄντων, τῶν δὲ καθ' ὑπεροχήν· καὶ γὰρ ὁμοίως ἀγαθοὶ γίνονται φίλοι, καὶ ἀμείνων χείρονι, ὁμοίως δὲ καὶ ἡδεῖς, καὶ διὰ τὸ χρήσιμον ἰσάζοντες ταῖς ὠφελείαις καὶ διαφέροντες· τοὺς ἴσους μὲν κατ' ἰσότητα δεῖ [y] τῷ φιλεῖν καὶ τοῖς λοιποῖς ἰσάζειν, τοὺς δ' ἀνίσους [z] τῷ ἀνάλογον ταῖς ὑπεροχαῖς ἀποδιδόναι. Γίγνεται δὲ τὰ ἐγκλήματα καὶ αἱ μέμψεις ἐν τῇ κατὰ τὸ χρήσιμον φιλίᾳ ἢ μόνῃ, ἢ μάλιστα, εὐλόγως· οἱ μὲν γὰρ δι' ἀρετὴν φίλοι ὄντες, εὖ δρᾶν ἀλλήλους προθυμοῦνται· τοῦτο γὰρ ἀρετῆς καὶ φιλίας. Πρὸς τοῦτο δ' ἁμιλλωμένων οὐκ ἔστιν ἐγκλήματα, οὐδὲ μάχαι· τὸν γὰρ φιλοῦντα καὶ εὖ ποιοῦντα οὐδεὶς δυσχεραίνει· ἀλλ' ἐὰν ᾖ χαρίεις, [a] ἀμείβεται εὖ δρῶν. Ὁ δ' ὑπερβάλλων, τυγχάνων οὗ ἐφίεται, οὐκ ἂν ἐγκαλοίη τῷ φί-

[y] Illud τῷ delere mallem, ni id fieri vetarent omnes nostri codd. [z] Τὸ legit Eliensis; rectius, ni fallor. Quidam τῷ τὸ ἀνάλ. scribunt. [a] Ἀμύνεται pro ἀμείβεται C C C.

CAP. XIII.

CUM sint autem tria amicitiæ genera, quemadmodum initio diximus, et in unaquaque alii sint pares amici, alii præstantia quadam inter se differant (nam et æque boni inter se fiunt amici, et melior deteriori: similiterque jucundi: et ii, qui utilitatem sequuntur, tum utilitatibus præbendis æquales, tum inæquales ac differentes) eos quidem, qui inter se sunt pares, etiam amando et reliquis rebus oportet exæquari: eos autem, qui sunt dispares, id, quo sunt inferiores, præstantiæ et excellentiæ proportione reddere, ac remetiri. Oriuntur autem criminationes et querelæ in ea amicitia sola quam constituit utilitas, aut certe in ea maxime: nec immerito: nam qui ob virtutem sunt amici, student alter de altero bene mereri: hoc enim virtutis et amicitiæ proprium est. Illis porro hac de re certantibus, neque criminationes existunt, neque pugnæ: in eum enim, qui amat et bene meretur, nemo offenso est animo: immo vero si humanitate sit politus et gratus, refert gratiam. Jam qui beneficiis alterum superat, cum id, quod cupit, asse-

in those whose view is pleasure — for they both meet with their object in the mutual society of each other — for it would seem ridiculous for a person to complain of another's insipid company when it was in his own power to break off the intimacy

λῳ· ἑκάτερος γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ [b] ἐφίεται. Οὐ πάνυ δ' οὐδ' ἐν ταῖς διὰ ἡδονήν· ἅμα γὰρ ἀμφοῖν γίνεται οὗ ὀρέγονται, εἰ τῷ συνδιάγειν χαίρουσι. Γελοῖος δ' ἂν φαίνοιτο καὶ ὁ ἐγκαλῶν τῷ μὴ τέρποντι, ἐξὸν μὴ [c] συνδιημερεύειν. Ἡ δὲ διὰ τὸ χρήσιμον, ἐγκληματική· ἐπ' ὠφελείᾳ γὰρ χρώμενοι ἀλλήλοις, ἀεὶ τοῦ πλείονος δέονται, καὶ ἔλαττον ἔχειν οἴονται τοῦ προσήκοντος, καὶ μέμφονται ὅτι οὐχ ὅσων δέονται, τοσούτων τυγχάνουσιν, ἄξιοι ὄντες. Οἱ δ' εὖ ποιοῦντες, οὐ δύνανται ἐπαρκεῖν τοσαῦτα, ὅσων οἱ πάσχοντες δέονται. Ἔοικε δὲ, καθάπερ τὸ δίκαιόν ἐστι διττόν· τὸ μὲν γὰρ ἄγραφον, τὸ δὲ κατὰ νόμον· καὶ τῆς κατὰ τὸ χρήσιμον [d] φιλίας, ἡ μὲν ἠθικὴ, ἡ δὲ νομικὴ εἶναι. Γίνεται οὖν τὰ ἐγκλήματα μάλιστ', ὅταν μὴ κατὰ τὴν αὐτὴν συναλλάξωσι καὶ διαλύωνται. Ἔστι δ' ἡ νομικὴ μὲν ἡ ἐπὶ ῥητοῖς· ἡ μὲν πάμπαν ἀγοραία,

Useful friendship ... is the object is liable to frequent disputes — for a person so engaged thinks that he has not gained his end to its fullest extent, complains at being in his own idea unjustly treated. Quarrels are common especially when the friendship is commenced & broken off not on the same grounds. As justice is divided into ἄγραφον & κατὰ νόμον — so friendship is divided into ἠθικὴ & νομική.

[b] Ὀρέγεται El. [c] Συνημερεύειν C C C. et El. [d] Ὠφελείας El. et alii.

quatur, non queratur de amico: uterque enim bonum expetit. Ne in amicitiis quidem propter voluptatem conciliatis, admodum ſæpe querelæ incidunt: nam ſi convictu lætantur, id quod expetunt, contingit pariter ambobus. Ridiculus autem videatur is, qui alterum criminetur, eo quod ab eo non delectetur, cum totos dies cum eo non conterere liceat. Amicitia autem ob utilitatem conſtituta, criminationum et querelarum plena eſt: nam quia emolumenti cauſa utuntur opera et conſuetudine mutua, ſemper plura deſiderant, ſemperque minus, quam conveniat, habere ſe exiſtimant: denique queruntur ſe tam multa non conſequi, quam multis egent, cum præſertim digni ſint. Illi autem qui beneficium conferunt, tam multa ſuppeditare non poſſunt, quam multis egent ii, in quos beneficia conferuntur. Videtur autem ut jus eſt duplex (alterum enim eſt non ſcriptum, alterum ſcriptum et legitimum) ſic et amicitia, quam utilitas conſtituit, altera in moribus eſſe poſita, altera legitima. Naſcuntur igitur criminationes maxime, ubi non ex eadem, qua ſocietatem contraxerunt, amicitia, fit ſolutio. Eſt autem legitima ea, quæ lege dicta certaque mercede præſtituta conſtat: eſtque hæc duplex; altera prorſus mercaturæ ſimilis, in qua de manu in manum merces, aut

ἐκ χειρὸς εἰς χεῖρα· ἡ δὲ ἐλευθεριωτέρα, εἰς χρόνον, καθ' ὁμολογίαν ἢ, τὶ ἀντί τινος. Δῆλον δὲ ἐν ταύτῃ τὸ ὀφείλημα, κοὐκ [e] ἀμφίλογον· [f] φιλικὴν δὲ τὴν ἀναβολὴν ἔχει. [g] Διὸ παρ' ἐνίοις, τούτων οὐκ εἰσὶ δίκαι, ἀλλ' οἴονται δεῖν στέργειν τοὺς κατὰ πίστιν συναλλάξαντας. Ἡ δ' ἠθικὴ, οὐκ ἐπὶ ῥητοῖς, ἀλλ' ὡς φίλῳ δωρεῖται, ἢ ὅ, τι δή ποτε ἄλλῳ. Κομίζεσθαι δὲ ἀξιοῖ τὸ ἴσον ἢ πλέον, ὡς οὐ δεδωκὼς, ἀλλὰ χρήσας· οὐχ ὁμοίως δὲ καὶ συναλλάξας καὶ διαλυόμενος ἐγκαλέσει. Τοῦτο δὲ συμβαίνει, διὰ τὸ βούλεσθαι μὲν πάντας, ἢ τοὺς πλείστους, τὰ καλά· προαιρεῖσθαι δὲ τὰ ὠφέλιμα. Καλὸν ἢ τὸ εὖ ποιεῖν, μὴ ἵνα ἀντιπάθῃ· ὠφέλιμον ἢ τὸ εὐεργετεῖσθαι. Δυναμένῳ δὴ ἀνταποδοτέον τὴν ἀξίαν ὧν ἔπαθε, καὶ ἑκοντί· [h] ἄκοντα γὰρ φίλον οὐ ποιητέον· ὡς δὴ

[e] Ἀμφίβολον pro ἀμφίλογον El. [f] Ἡ δὲ ἀναβολὴ τῆς κομιδῆς ἐλευθεριώτερόν πως καὶ φιλικώτερον ποιεῖ τὸ συνάλλαγμα. *Dilatio vero receptionis liberalius multoque amicius pactum facit.* Andr. [g] Διόπερ ἐνίοις τούτ. El. ad oram noſtra eſt lectio. Senec. lib. iii. *De Beneficiis,* teſtatur Actionem *ingrati,* excepta Macedonum gente, nuſquam reperiri : videturque Ariſtoteles hoc ipſum tacite innuere, hoc ſuæ gentis eſſe proprium. [h] Quidam ἄκοντα ad eum, qui beneficium confert, referri

pretium numeratur ; altera liberalior, in qua in diem confertur utilitas, ſed ex pacto et conſenſu aliquid pro aliquo præſtatur. Neque vero in hac obſcurum eſt, neque dubium id, quod debetur: ſed amicitiæ convenientem dilationem habet. Itaque apud nonnullos non dantur horum judicia aut actiones, neque jus dicitur, ſed putant eos, qui fidem alterius ſecuti cum eo aliquid contraxerunt, æqui bonique facere oportere. Ea autem quæ in moribus poſita eſt, neque legem dictam, neque utilitatem aliquam habet pactam : ſed alter alteri tanquam amico donat, aut quidlibet aliud agit. Verum tamen æquum eſſe cenſet tantundem, aut plus ad ſe redire, proinde quaſi non donaverit, ſed utendum dederit et commodarit: quod ſi aliter ei ſolvetur, quam contraxerit, alterum accuſabit. Hoc autem propterea accidit, quia volunt omnes, aut quam plurimi, res honeſtas, ſed honeſtis utiles anteponunt. Honeſtum autem eſt bene de altero mereri, nulla viciſſim utilitate ſperata ; utile, beneficium accipere. Debet igitur qui facultatem habet, tantundem, quantum accepit, referre, idque ſua ſponte (non enim amicum quenquam, qui nolit, facere debemus) tum

διαμαρτάνοντα ἐν τῇ ἀρχῇ, καὶ εὖ παθόντα ὑφ᾽ οὗ ὀκ ἔδει· οὐ γὰρ ὑπὸ φίλȣ, οὐδὲ δι᾽ αὐτὸ τοῦτο δρῶντος. Καθάπερ ὂν ἐπὶ ῥητοῖς εὐεργετηθέντα διαλυτέον. [i] Καὶ ὡμολόγησε δ᾽ ἂν, δυνάμενος ἀποδώσειν· ἀδυνατοῦντα δὲ, ὀδὲ ὁ διδȣ̀ς ἠξίωσεν ἄν. Ὥς εἰ δυνατὸς, ἀποδοτέον. Ἐν ἀρχῇ δ᾽ ἐπισκεπτέον ὑφ᾽ οὗ εὐεργετεῖται, καὶ ἐπὶ τίνι, ὅπως [k] ἐπὶ τȣ́τοις ὑπομένῃ, ἢ μή. Ἀμφισβήτησιν δὲ ἔχει, πότερα δεῖ τῇ τοῦ παθόντος ὠφελείᾳ μετρεῖν, καὶ πρὸς ταύτην ποιεῖσθαι τὴν ἀνταπόδοσιν, ἢ τῇ τοῦ δράσαντος εὐεργεσίᾳ. Οἱ μὲν γὰρ παθόντες, τοιαῦτά φασι λαβεῖν παρὰ τῶν εὐεργετῶν, ἃ μικρὰ ἦν ἐκείνοις, καὶ ἐξῆν παρ᾽ ἑτέρων λαβεῖν, [l] κατασμικρίζοντες· οἱ δ᾽ ἀνάπαλιν, τὰ μέγιστα τῶν παρ᾽ αὐτοῖς, καὶ ἃ παρ᾽ ἄλλων ὀκ ἦν, καὶ ἐν κινδύνοις, ἢ τοιαύταις χρείαις. Ἆρ᾽ ὖν διὰ μὲν τὸ χρήσιμον τῆς φιλίας ὄσης, ἡ τοῦ παθόν-

volunt. Pro noſtro vero Interprete facit Andronicus: τȣ̀ς δὲ τοιȣ́τȣς φίλȣς, καὶ ἵνα εὖ πάθωσιν κ. τ. λ. [i] Καὶ ὁμολογῆσαι δ᾽ ἂν δυνάμενον C C C. ὁμολογῆσαι etiam legit El. ȣ̓ γὰρ ὡμολόγησε μὲν ἂν legendum eſſe cenſet Muretus. [k] Ὑπὸ τȣ́τοις El. ἐπὶ vero ad oram ſcriptum habet. [l] Γρ. κατασμικρύνοντες.

etiam tanquam qui jam ab initio errarit, beneficiumque ab eo, a quo non debebat, acceperit: non enim ab amico accepit, neque ab eo, qui amici cauſa beneficium conferebat. Itaque perinde quaſi beneficium acceperit certa lege dicta, ſic debet diſſolvere. Fatebitur quoque ſeſe, quamprimum poſſit, parem gratiam relaturum: ſi non poſſit vero, ne is quidem, qui dedit, ſibi reddi æquum eſſe duxerit. Quocirca ſi facultatem habet, referendum beneficium eſt. Videndum autem ſtatim a principio eſt, a quo beneficium accipiat, et quam beneficii mercedem ille exſpectet: ut hac conditione ſe beneficio affici aut patiatur, aut recuſet. Sed ambigi poteſt utrum ejus utilitate, qui accepit, beneficium ſit ponderandum, ejuſque ratione habita, referenda ſit gratia: an ejus, qui dedit, liberalitate metiendum. Nam qui acceperunt, ea ſe a bene meritis extenuantes accepiſſe dicunt, quæ et illis erant parva, et ab aliis conſequi licebat: illi contra ſe, quam maxima potuerint, contuliſſe; et quæ hi ab aliis non tuliſſent; et in periculis, aut in talibus eorum rebus adverſis, et neceſſariis temporibus. Si igitur amicitiam utilitas con-

This a question of no small importance to consider whether the kindness received is to be considered with reference to the comparative worth of the person on whom it is conferred, or the situation of the person by whom it is conferred. For some persons regard them with reference to their own necessities which are greatly alleviated by them — others with reference to the donors, as coming from persons who consider them of no value to themselves

τος ὠφέλεια μέτρον ἐςίν; οὗτος γὰρ ὁ δεόμενος, καὶ ἐπαρκεῖ αὐτῷ ὡς κομιούμενος τὴν ἴσην. Τοσαύτη οὖν γεγένηται ἡ ἐπικουρία, ὅσον οὗτος ὠφέληται. Καὶ ἀποδοτέον δὴ αὐτῷ ὅσον [m] ἐφεύρατο, ἢ καὶ πλέον· [n] κάλλιον γάρ. Ἐν δὲ ταῖς κατ' ἀρετὴν, ἐγκλήματα μὲν οὐκ ἔςι· μέτρῳ δ' ἔοικεν ἡ τοῦ δράσαντος προαίρεσις· τῆς ἀρετῆς γὰρ καὶ τοῦ ἤθους ἐν τῇ προαιρέσει τὸ κύριον.

ΚΕΦ. ιδ'.

ΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑΙ δὲ καὶ ἐν ταῖς καθ' ὑπεροχὴν φιλίαις· ἀξιοῖ γὰρ ἑκάτερος πλέον ἔχειν. Ὅταν δὲ τοῦτο γίγνηται, διαλύεται ἡ φιλία. Οἴεται γὰρ ὅ, τε βελτίων προσήκειν αὐτῷ πλέον ἔχειν· τῷ γὰρ ἀγαθῷ νέμεσθαι πλέον· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ὠφελιμώτερος· ἀχρεῖον γὰρ ὄντα οὔ φασι δεῖν ἴσον ἔχειν· λειτουργίαν τε γὰρ γίνεσθαι, καὶ οὐ φιλίαν, εἰ μὴ κατ' ἀξίαν τῶν ἔργων ἔςαι τὰ ἐκ τῆς φιλίας. Οἴονται γὰρ

[m] Ἀπηύρατο El. [n] Κάλλιςον El. ad oram vero κάλλιον.

stituerit, ejusne, qui accepit, utilitate sunt metienda? hic est enim, qui eget, et ille huic opitulatur, tanquam parem gratiam accepturus. Tantam igitur ille huic opem tulit, quantam hic utilitatem cepit. Ei igitur tantundem reddendum est, quantum est consecutus: aut etiam amplius: hoc enim longe pulchrius atque honestius est. In iis autem amicitiis, quæ virtute constant, nullæ criminationes innascuntur: ejus tamen, qui bene meritus est, consilio beneficium videtur esse metiendum; virtutis enim et morum principatus in consilio positus est.

CAP. XIV.

JAM vero in iis quoque amicitiis, quæ in excellentia quadam consistunt, dissidia nonnulla oriuntur: postulat enim uterque plus sibi tribui. Quod cum sit, dirimitur amicitia. Existimat enim et is, qui melior est, sibi plus tribui convenire (bono enim viro plus tribui solere) et similiter is, qui utilior est: negant enim, eum, qui sit inutilis, æquam partem auferre oportere: onus enim sumptuosi muneris obeundi, non amicitiam futuram, nisi dignitati factorum ea, quæ ab amicitia proficiscuntur, respondebunt. Arbitrantur e-

But here also reciprocity should take place, tho' not of the same materials — let the return to the rich man, be honor — to the poor, gain — & this rule is observable in states, for he who does not contribute to the well being of a State is not honoured — the honor is the return made to those who do — & it is impossible but that a person should gain both honor & emolument from the same source

καθάπερ ἐν χρημάτων κοινωνίᾳ πλείω λαμβάνουσιν οἱ συμβαλλόμενοι πλείω, οὕτω δεῖν καὶ ἐν τῇ φιλίᾳ. Ὁ δ' ἐνδεὴς, καὶ ὁ χείρων, ἀνάπαλιν· φίλου γὰρ ἀγαθοῦ εἶναι, τὸ ἐπαρκεῖν τοῖς ἐνδεέσι· τί γὰρ, φασὶν, ὄφελος σπουδαίῳ ἢ δυνάστῃ φίλον εἶναι, μηθέν γε μέλλοντα ἀπολαύειν; ᵒἜοικε δ' ἑκάτερος ὀρθῶς ἀξιοῦν, καὶ δεῖν ἑκατέρῳ πλέον νέμειν ἐκ τῆς φιλίας, οὐ τοῦ αὐτοῦ δὲ, ἀλλὰ τῷ μὲν ὑπερέχοντι, τιμῆς· τῷ δὲ ἐνδεεῖ, κέρδους· τῆς μὲν γὰρ ἀρετῆς καὶ εὐεργεσίας ἡ τιμὴ, γέρας· τῆς δ' ἐνδείας ἐπικουρία, τὸ κέρδος. Οὕτω δ' ἔχειν τοῦτο καὶ ἐν ταῖς πολιτείαις φαίνεται· οὐ γὰρ τιμᾶται ὁ μηδὲν ἀγαθὸν τῷ κοινῷ πορίζων· τὸ κοινὸν γὰρ δίδοται τῷ τὸ κοινὸν εὐεργετοῦντι· ἡ τιμὴ δὲ κοινόν. Οὐ γάρ ἐστιν ἅμα χρηματίζεσθαι ἀπὸ τῶν κοινῶν, καὶ τιμᾶσθαι· ἐν πᾶσι γὰρ τὸ ἔλαττον οὐδεὶς ὑπομένει. Τῷ δὴ περὶ χρήματα ἐλαττουμένῳ, τιμὴν ἀπονέμουσι· καὶ τῷ ᵖδωροδόκῳ, χρήματα· τὸ κατ'

ᵒ Ἔοικε δὲ οὖν El. ᵖ Ἀδωροδόκῳ (ita El.) legendum puto, ut etiam habet Euſtratius, aut, quod forte verius eſt, delenda vox χρήματα. *Muretus.*

nim, ut in ſocietate pecuniarum plura auferunt, qui plura in ſocietatem attulerunt, ſic et in amicitia fieri oportere. Egens autem et deterior contra: eſſe enim boni amici egentibus opitulari, eaque, quæ deſiderant, ſuppeditare: quid enim juvat (inquiunt) viro bono, aut potenti amicum eſſe, ſi nullum ex eo fructum ſis conſecuturus? Videtur autem æqua utriuſque eſſe poſtulatio, et utrique ex amicitia plus tribuere oportere, ſed non ejuſdem rei: verum meliori quidem, et ei, qui virtute præſtat, plus honoris; egenti vero plus quæſtus et emolumenti: virtutis enim et beneficentiæ præmium eſt, honos; egeſtatis autem et inopiæ ſubſidium, lucrum. Atque etiam in omni reipublicæ adminiſtrandæ forma ita ſeſe res habere videtur: non enim honore afficitur is, qui nihil boni confert in rempublicam: nam res quædam communis ei tribuitur, qui de re communi et publica bene meretur: honos autem res communis eſt. Non enim fieri poteſt, ut quis e rebus communibus ac publicis, pecunioſus ſimul et honoratus diſcedat: nemo enim omnibus in rebus ſuam conditionem deteriorem eſſe patitur. Itaque ei, qui in re pecuniaria deteriore conditione fue-

So the τὸ κατ' ἀξίαν must be observed on all occasions whether in the distribution of Wealth & Honor— but there are it may be allowed when this cannot be effected to its fullest extent as in the Honor due to the Gods & our parents

ἀξίαν γὰρ ἐπανιτοῖ καὶ σώζει τὴν φιλίαν, καθάπερ εἴρηται. Οὕτω δὴ καὶ τοῖς ἀνίσοις ὁμιλητέον, καὶ τῷ εἰς χρήματα ὠφελουμένῳ ἢ εἰς ἀρετὴν, τιμὴν [q] ἀνταποδοτέον, ἀνταποδιδόντα τὸ ἐνδεχόμενον· τὸ δυνατὸν γὰρ ἡ φιλία ἐπιζητεῖ, οὐ τὸ κατ' ἀξίαν. Οὐδὲ γάρ ἐστιν ἐν πᾶσι, καθάπερ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς θεοὺς τιμαῖς, καὶ γονεῖς· οὐδεὶς γὰρ τὴν ἀξίαν ποτ' ἂν ἀποδοίη· εἰς δύναμιν δ' ὁ θεραπεύων, ἐπιεικὴς εἶναι δοκεῖ. Διὸ κἂν δόξειεν [r] οὐκ ἐξεῖναι υἱῷ πατέρα ἀπείπασθαι, πατρὶ δ' υἱόν· [s] ὀφείλοντα γὰρ ἀποδοτέον· οὐθὲν δὲ ποιήσας, ἄξιον τῶν ὑπηργμένων δέδρακεν· ὥστ' ἀεὶ ὀφείλει· οἷς δ' ὀφείλεται, ἐξουσία ἀφιέναι· καὶ τῷ πατρὶ δή. Ἅμα δ' ἴσως [t] οὐδείς ποτ' ἂν ἀποστῆναι δοκεῖ μὴ ὑπερβάλλοντος μοχθηρίᾳ· χωρὶς γὰρ τῆς φυσικῆς [u] φιλίας, τὴν ἐπικουρίαν ἀνθρωπικὸν μὴ

[q] Ἀποδιδόντα El. [r] Διὰ τοῦτο δοκεῖ μὴ ἐξεῖναι υἱῷ πατέρα ἀπείπασθαι, καὶ μὴ ὑπακοῦσαι περὶ ὅτουοῦν ἀξιοῦντα· ἀεὶ γὰρ ὀφείλει, καὶ διὰ τοῦτο ἀνταποδοτέον ἀεί. *Ideo videtur non licere filio abdicare patrem, aut quicquid eorum quæ petierit negare: ſemper enim debet: quare etiam ſemper reddendum.* Andr. [s] Γρ. τὸν ὀφείλοντα γὰρ υἱὸν ἀποδοτέον. [t] Sc. πατήρ. [u] Ὠφελείας El.

rit, honorem tribuunt: eique qui muneribus capitur, pecuniam: dignitatis enim conſervatio amicitiam exæquat et conſervat, quemadmodum diximus. Sic igitur etiam eos, qui non ſunt æquales, alterum cum altero communicare et agere par eſt: et qui vel pecunia, vel virtute auctus et ornatus eſt, is alterum honore remunerari debet, id ſaltem referens, cujus facultatem habet: id enim, quod præſtari poteſt, amicitia deſiderat ac requirit, non quo quiſque dignus ſit. Nam ne omnibus quidem in rebus id effici poteſt: quemadmodum in honoribus iis quos Diis immortalibus et parentibus habere ſolemus: nemo eſt enim qui honorem iis dignum tribuere poſſit: ſed qui eos pro viribus et facultate colat, is probus et pius eſſe videtur. Quocirca etſi videtur patrem abdicare filio non licere, ſed patri filium maxime: (eum enim, qui debet, oportet reddere: quidquid autem fecerit filius, nihil beneficiis a patre acceptis dignum fecerit: ſemper igitur debet: iis vero quibus debetur dimittendi ac liberandi debitoris poteſtas datur: ergo et patri.) Simul tamen nemo fortaſſe diſcedere velle videatur, niſi ab eo qui improbitate excellat: nam præter amicitiam naturalem humanum eſt, auxilium non

διωθεῖσθαι· [x] τῷ δ', ἐπιφευκτὸν, ἢ οὐ σπουδαστὸν, τὸ ἐπαρκεῖν, μοχθηρῷ ὄντι. Εὖ πάσχειν γὰρ οἱ πολλοὶ βούλονται· τὸ δὲ ποιεῖν φεύγουσιν, ὡς ἀλυσιτελές. Περὶ μὲν οὖν τούτων, ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

[x] Τῷ δὲ υἱῷ μοχθηρῷ ὄντι μισητὸν, ἢ οὐ λίαν σπουδάζεται τῷ πατρὶ ἐπαρκεῖν. *Filius autem ſi ſit improbus plane, aut odit, aut certe non admodum ſtudet patri ferre auxilium.* Andr. Hanc interpretationem ſequentia deſiderare videntur.

aſpernari : illi autem, qui ſit improbus, huic opitulari aut fugiendum eſt, aut non admodum laborandum. Plerique enim omnes beneficium accipere volunt : dare vero ut rem inutilem fugiunt. Ac de his quidem hactenus.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΗΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ

ΤΟ Ι΄.

ARISTOTELIS

ETHICORUM NICOMACHEORUM

LIB. IX.

ΚΕΦ. α΄.

ΕΝ ἁπάσαις δὲ ταῖς ἀνομοιοειδέσι φιλίαις τὸ ἀνάλογον [a] ἰσάζει καὶ σώζει τὴν φιλίαν, καθάπερ εἴρηται· [1] οἷον καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ, τῷ σκυτοτόμῳ ἀντὶ τῶν ὑποδημάτων ἀμοιβὴ γίνεται κατ' ἀξίαν, καὶ τῷ ὑφάντῃ, καὶ τοῖς λοιποῖς. Ἐνταῦθα μὲν οὖν πεπόρισται κοινὸν μέτρον τὸ νόμισμα· πρὸς τοῦτο δὴ πάντα ἀναφέρεται, καὶ τούτῳ μετρεῖται. [b] Ἐν δὲ τῇ

In those friendships which exist between persons of a different condition of life, the proportion will [be] the criterion by which such [friend]ships be regulated as to the mutual exchange of commodities betw. the shoemaker & weaver. Vide in the definition of justice 5th Book

[a] Ἀνισάζει El. [1] Vide lib. v. [b] Ἐν δὲ ταῖς ἠθικαῖς τε καὶ φιλικαῖς κοινωνίαις οὐκ ἔστιν ᾧ μετρῆσαι δυνατὸν τὰ ἀνομοιοειδῆ. Διὰ τοῦτο ἐν ἐγκλήμασιν ἀεί εἰσιν αἱ τοιαῦται κοινωνίαι, οἷα ἐστὶν ἡ ἐρωτική. *In morali vero societate, et quæ amicitia con-*

CAP. I.

IN omnibus autem diſſimilium amicorum amicitiis proportio amicitiam exæquat, et conſervat, ut diximus: exempli gratia, etiam in civili, ſutori pro calceis remuneratio fit ex merito et dignitate, et textori, et cæteris item artificibus atque opificibus. Hic igitur menſura communis comparata eſt, nummus: atque ad hunc omnia referuntur, hic omnia metitur.

ἐρωτικῇ, ἐνίοτε μὲν ὁ ἐραστὴς ἐγκαλεῖ, ὅτι ὑπερφιλῶν οὐκ ἀντιφιλεῖται, οὐθὲν ἔχων φιλητὸν, εἰ οὕτως ἔτυχε· πολλάκις δὲ ὁ ἐρώμενος, ὅτι πρότερον ἐπαγγελλόμενος πάντα, νῦν οὐθὲν ἐπιτελεῖ. Συμβαίνει δὲ τὰ τοιαῦτα, ἐπειδὰν ὁ μὲν δι' ἡδονὴν φιλῇ τὸν ἐρώμενον, ὁ δὲ διὰ τὸ χρήσιμον τὸν ἐραστήν· [c] ταῦτα δὲ μὴ ἀμφοῖν ὑπάρχῃ. Διὰ ταῦτα γὰρ τῆς φιλίας οὔσης, διάλυσις γίνεται, ἐπειδὰν μὴ γίνηται ὧν ἕνεκα ἐφίλουν· οὐ γὰρ αὐτοὺς ἔστεργον, ἀλλὰ τὰ ὑπάρχοντα οὐ μόνιμα ὄντα· διὸ τοιαῦται καὶ αἱ φιλίαι. Ἡ δὲ τῶν [d] ἠθῶν καθ' αὑτὴν οὖσα, μένει, καθάπερ εἴρηται. Διαφέρονται δὲ καὶ ὅταν ἕτερα γίγνηται αὐτοῖς, καὶ μὴ ὧν ὀρέγονται· ὅμοιον γὰρ τῷ μηθὲν γίγνεσθαι, ὅταν οὗ ἐφίεται μὴ τυγχάνῃ. [e] Οἷον καὶ τῷ κιθαρῳδῷ ὁ ἐπαγγελλόμενος, καὶ ὅσῳ ἄμεινον ᾄσειε, τοσούτῳ πλείω· εἰς ἕω δ' ἀπαιτοῦντι τὰς ὑποσχέσεις, ἀνθ' ἡδονῆς

ſtat, nihil habemus, quo ea quæ ſunt diſſimilia metiri poſſimus. Quamobrem querelarum atque accuſationum plenæ ſunt hujuſmodi amicitiæ: qualis quoque eſt amatoria. Andr. [c] Εἶτα μήτε οὗτος πάνυ ἡδὺς ᾖ, μήτε ἐκεῖνος χρήσιμος. *Andr.* [d] Ἠθικῶν pro ἠθῶν El. et C C C. [e] Plutarchus factum hoc Dionyſio tyranno Syracuſano tribuit. Sic Auguſtus cuidam Græculo, ut Macrobius narrat, verſus pro verſibus reddidit:

Verba dedi Xyſto, decet hæc dare dona poetam.

In amatoria vero amicitia queritur interdum amator de eo, quem amat, quod cum eum deamet, ille ſibi mutuo non reſpondeat in amore, quamvis forte nihil ipſe habeat amabile? ſæpe autem is, qui amatur, de amatore queritur, quod cum antea omnia promitteret, nunc nihil præſtet. Atque hæc talia tum eveniunt, cum amator eum, qui colitur, propter voluptatem amat; ille amatorem, propter utilitatem; et hæc utrique non ſuppetunt. Nam quoniam hæc amicitiam conſtituerunt, dirimitur tum, cum ea non præſtantur, in quibus inerat cauſa diligendi: non enim alter alterum diligebat, ſed ea, quibus potiri dabatur, quæ ſtabilia non permanent: quamobrem tales ſunt et amicitiæ. At vero ea, quæ ex moribus proficiſcitur, amicitia, cum per ſe ſit, manet, ut diximus. Diſſident autem inter ſe amici etiam, cum alia, et non ea, quæ expetebant, conſequuntur: ſimile enim eſt ac ſi quis nihil conſequatur, cum id, quod cupiebat, non conſequitur. Quale illud eſt de citharœdo quodam, cui is, qui promiſerat, quanto melius caneret, tanto ſe plura daturum, mane

When their motives differ & the one is in quest of pleasure, the other gain, unless these two can be reflectively imparted, their intercourse will not be permanent.

ἡδονὴν ἀποδεδωκέναι ἔφη. Εἰ μὲν οὖν ἑκάτερος τοῦτο ἐβούλετο, ἱκανῶς ἂν εἶχεν· εἰ δ᾽ ὁ μὲν τέρψιν, ὁ δὲ κέρδος, καὶ ὁ μὲν ἔχει, ὁ δὲ μή, οὐκ ἂν εἴη τὸ κατὰ τὴν κοινωνίαν καλῶς. [f] Ὧν γὰρ δεόμενος τυγχάνει, τούτοις καὶ προσέχει, κἀκείνου γε χάριν ταῦτα δώσει. Τὴν ἀξίαν δὲ ποτέρου τάξαι ἐστί, τοῦ προϊεμένου, ἢ τοῦ προλαβόντος; ὁ γὰρ προϊέμενος ἔοικεν ἐπιτρέπειν ἐκείνῳ. Ὅπερ φασὶ καὶ [g] Πρωταγόραν ποιεῖν· ὅτε γὰρ διδάξειεν ἅ δή ποτε, τιμῆσαι τὸν μαθόντα ἐκέλευεν ὅσου δοκεῖ ἄξια ἐπίστασθαι, καὶ ἐλάμβανε τοσοῦτον. Ἐν τοῖς τοιούτοις δ᾽ ἐνίοις [h] ἀρκεῖ τὸ,

[i] Μισθὸς δ᾽ ἀνδρί.—

Οἱ δὲ προλαβόντες τὸ ἀργύριον, εἶτα μηθὲν ποιοῦντες, ὧν

The real value of the service conferred must rest with the person who confers it & according to this principle Protagoras acted for when he had taught any thing he requested the person to estimate the Value of what he had learnt & to pay him accordingly — but in such cases remuneration is sufficient

f Γρ. τὰ αὐτά. g Vide Platonem in Protag. h Γρ. ἀρέσκει. i Versus est Hesiodi dimidius: legitur autem integer hoc modo,

Μισθὸς δ᾽ ἀνδρὶ φίλῳ εἰρημένος ἄρκιος ἔστω.

Hanc autem sententiam ad Pittheum Thesei avum refert Plutarchus in Theseo, citans Aristotelem. Est autem sensus illius versus talis: Etiamsi cum amico aliquid negotii contrahas, fac ut tibi prius conveniat cum eo, et dicat quam mercedem sibi satis futuram putet, quanto contentus futurus est: contrahendum enim est semper ἐπὶ ῥητοῖς: sic enim tolluntur, ac præciduntur omnes conquerendi occasiones: cum ei satis esse debeat id, quod dictum est. Hanc esse sententiam illius versus ostendunt, quæ sequuntur:

Καί τε κασιγνήτῳ γελάσας ἐπὶ μάρτυρα θέσθαι.
Πίστεις δ᾽ ἄρα ὁμῶς καὶ ἀπιστίαι ὤλεσαν ἄνδρας.

Ἔργ. καὶ Ἡμέρ. lib. α΄. ver. 368. *Muret.*

promissam mercedem exigenti, voluptatem se pro voluptate reddidisse respondit. Si hoc igitur volebat uterque, satis illi factum esset: sin hic oblectationem, ille quæstum atque utilitatem petebat, et hic habet, quod voluit, ille non habet; non fuerit legi societatis cumulate satisfactum. Nam quibus quisque eget, ad hæc animum etiam habet attentum, illorumque gratia hæc, quæ habet, daturus est. Sed æstimationem rei facere utrius est, ejusne, qui ante dedit, an ejus, qui ante accepit? nam qui dat prior, permittere illi videtur. Quod aiunt et Protagoram facere solitum: cum enim docuisset quod ei tandem visum esset, eum, qui didicerat, jubebat æstimare, quanti esse viderentur ea, quæ sciret: et tantum auferebat. In talibus autem placet illud nonnullis,

Dicta viro merces ab amico.

Qui autem præcepta pecunia, nihil eorum, quæ dixerunt, præstant propter immo-

But those persons who having received money subsequently fail in completing their promises, from having been so lavishly extravagant in them, are worthy of the severest censure — this is particularly the case with the Sophists, for persons would not give money for the bare information of what they

ἔφασαν, διὰ τὰς ὑπερβολὰς τῶν ἐπαγγελιῶν, εἰκότως ἐν ἐγκλήμασι γίνονται· οὐ γὰρ ἐπιτελοῦσιν ἃ ὡμολόγησαν. Τοῦτο δ' ἴσως ποιεῖν [k] οἱ σοφισταὶ ἀναγκάζονται, διὰ τὸ μηθένα ἂν δοῦναι ἀργύριον ὧν ἐπίστανται. Οὗτοι μὲν οὖν ὧν ἔλαβον τὸν μισθὸν, μὴ ποιοῦντες, εἰκότως ἐν ἐγκλήμασίν εἰσιν. Ἐν οἷς δὲ μὴ γίγνεται διομολογία τῆς ὑπουργίας, οἱ μὲν δι' αὑτοὺς προϊέμενοι, εἴρηται ὅτι ἀνέγκλητοί εἰσι· τοιαύτη γὰρ ἡ κατ' ἀρετὴν φιλία. Τὴν ἀμοιβὴν τε ποιητέον κατὰ τὴν προαίρεσιν· αὕτη γὰρ τοῦ φίλου καὶ τῆς ἀρετῆς. Οὕτω δ' ἔοικε καὶ τοῖς φιλοσοφίας κοινωνήσασιν· οὐ γὰρ πρὸς χρήματα ἡ ἀξία μετρεῖται, τιμή τ' ἰσόρροπος οὐκ ἂν γένοιτο. Ἀλλ' ἴσως ἱκανὸν, καθάπερ καὶ πρὸς θεοὺς, καὶ πρὸς γονεῖς, τὸ ἐνδεχόμενον. Μὴ τοιαύτης δ' οὔσης τῆς δόσεως, ἀλλ' ἐπί τινι, μάλιστα μὲν ἴσως δεῖ τὴν ἀνταπόδοσιν γίγνεσθαι, ἀμ-

k Σοφισταί εἰσιν οἱ ἐπαγγελλόμενοι μὲν, ὡς ἀρετῆς ἕνεκα τὰς ὁμιλίας ποιούμενοι, μισθὸν δὲ νόμισμα πραττόμενοι. Plato in Sophist. Ὁ σοφιστὴς χρηματιστὴς ἀπὸ φαινομένης σοφίας, ἀλλ' οὐκ οὔσης. Aristot. in Elench. Sophistæ a Cic. iv. Academic. appellantur ii, qui ostentationis aut quæstus causa philosophantur.

deratam promissorum magnitudinem, merito accusantur: non enim persolvunt ea, quæ promiserunt. Sed hoc sophistæ fortasse facere coguntur, propterea quod nemo ea, quæ sciunt, cum pecunia commutaturus sit. Hi igitur quia ea, quorum mercedem acceperunt, non faciunt, non immerito accusantur. Inter quos autem nulla intercedit pro opera atque officio mercedis restipulatio, qui de altero propter ipsum priores bene merentur, apud eos nihil criminationibus esse relictum loci, dictum est: talis enim est ea, quæ virtute constituitur, amicitia. Atque in ea ex consilio facienda remuneratio est: hoc enim et amici et virtutis est. Eademque ratio iis, quibuscum philosophia communicata est, videtur esse servanda: neque enim sapientiæ æstimationem pecunia metiri potest, neque pretium paris momenti reperiri queat. Sed fortasse satis sit, id, quod vires et facultates patiuntur, referre: quemadmodum et diis et parentibus præstari solet. Ubi vero non hoc modo, nec hoc animo beneficium confertur, sed remunerationis et mercedis alicujus spe: facienda fortasse remuneratio est maxime, quæ utrique digna beneficio esse videatur,

This cannot be accomplished if it is not only necessary but just that the person who has received the previous kindness should estimate the worth of it — & that his return should be regulated by the benefit or pleasure he has received — Ar

φοῖν δοκοῦσαν κατ' ἀξίαν εἶναι. Εἰ δὲ τοῦτο μὴ συμβαίνοι, οὐ μόνον ἀναγκαῖον εἶναι δόξειεν ἂν τὸν [l]προέχοντα τάττειν, ἀλλὰ καὶ δίκαιον· ὅσον γὰρ ἂν οὗτος [m]ὠφεληθῇ, ἢ ἀνθ' ὅσου τὴν ἡδονὴν εἵλετ' ἄν, τοσοῦτον ἀντιλαβὼν ἕξει τὴν παρὰ τούτου ἀξίαν. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς ὠνίοις οὕτω φαίνεται γινόμενον· ἐνιαχοῦ τ' εἰσὶ νόμοι, τῶν ἑκουσίων συμβολαίων δίκας μὴ εἶναι, ὡς δέον, ᾧ ἐπίστευσε, διαλυθῆναι πρὸς τοῦτον, καθάπερ ἐκοινώνησεν. Ὧ γὰρ ἐπετράφθη, τοῦτον [n]οἴεται δικαιότερον εἶναι τάξαι τοῦ ἐπιτρέψαντος· τὰ πολλὰ γὰρ οὐ τοῦ ἴσου τιμῶσιν οἱ ἔχοντες, καὶ οἱ βουλόμενοι λαβεῖν· [o]τὰ γὰρ οἰκεῖα, καὶ ἃ διδόασιν ἑκάστοις φαίνεται πολλοῦ ἄξια. Ἀλλ' ὅμως ἡ ἀμοιβὴ γίνεται πρὸς τοσοῦτον, ὅσον ἂν τάττωσιν οἱ λαβόντες. Δεῖ δ' ἴσως οὐ τοσούτου τιμᾶν, ὅσου ἔχοντι φαίνεται ἄξιον, ἀλλ' ὅσου πρὶν ἔχειν ἐτίμα.

The same rule is observable in the commercial intercourse of mankind, tho' here the estimation must not be made by the value in which the article is held before possession, but that which has appeared since

l Γρ. παρέχοντα. m Γρ. Ὠφελήθη. n Οἴονται Vet. Interp. et Andr. quos ſecutus eſt Lamb. o Περὶ τῶν ἑαυτοῦ οὐδεὶς ἀξιόπιστός ἐστι κριτής. *In ſuis nemo fide dignus judex eſt.* Andr.

Sin minus hoc contingat, non modo neceſſarium, verum etiam juſtum videri poſſit, eum, qui prior acceperit, quantum ſit reddendum, præfinire: quanta enim utilitas huic allata eſt, aut quanti voluptatem emiſſet, ſi tantum ille viciſſim acceperit, juſtum pretium videbitur ab hoc eſſe conſecutus. Nam etiam in rebus venalibus hoc idem videmus factitari: et quibuſdam in locis leges vetant, contractuum voluntariorum judicia aut actiones dari; quaſi oporteat, cujus quis fidem ſecutus eſt, ei ſic, ut contraxerit, diſſolvere. Nam cui creditum, ac permiſſum eſt, eum juſtius eſſe arbitrantur, quantum ſit reddendum, præſtituere, quam eum, qui permiſerit: multa enim non tantidem æſtimant ii, qui habent, quanti qui ea accipere volunt: ſua enim cuique, et quæ quiſque dat, magni videntur eſſe æſtimanda. Veruntamen tanta remuneratio eſſe debet, quantam ſtatuerint ii, qui acceperunt. Tanti autem fortaſſe res æſtimanda eſt, non quanti tum eſſe videtur, cum eam quis habet, ſed quanti priuſquam eam haberet, æſtimabat.

Whether a Son is bound to obey a Father - a patient a P[hysician]
- Whether we ought to vote for an able man in preference
Whether we should prefer returning a kindness to one's fr[iend]
or granting a favor to a stranger, when both can
be done -

ΚΕΦ. β'.

Such cases must always depend upon particular & incidental circumstances, for altho' generally speaking we ought to return a kindness in preference to granting one, yet where there is great dissimilarity in the persons the case may be reversed - For we ought to release a parent from [captivity] in preference to any other person who may have conferred that obligation upon us -

ΑΠΟΡΙΑΝ [p] δ' ἔχει καὶ τὰ τοιάδε, οἷον, πότερα δεῖ πάντα τῷ πατρὶ ἀπονέμειν καὶ πείθεσθαι; Ἢ κάμνοντα μὲν ἰατρῷ πειστέον· στρατηγὸν δὲ χειροτονητέον τὸν πολεμικόν; Ὁμοίως [q] δὲ, φίλῳ μᾶλλον, ἢ σπουδαίῳ, ὑπηρετητέον; Καὶ εὐεργέτῃ ἀνταποδοτέον χάριν μᾶλλον, ἢ [r] ἑταίρῳ δοτέον, ἐὰν ἄμφοιν μὴ ἐνδέχηται; Ἆρ' οὖν πάντα τὰ τοιαῦτα ἀκριβῶς μὲν διορίσαι οὐ ῥᾴδιον· πολλὰς γὰρ καὶ παντοίας ἔχει διαφορὰς, καὶ μεγέθει, καὶ μικρότητι, καὶ τῷ καλῷ, καὶ ἀναγκαίῳ. Ὅτι δὲ οὐ πάντα τῷ αὐτῷ ἀποδοτέον, οὐκ ἄδηλον· καὶ τὰς μὲν εὐεργεσίας ἀνταποδοτέον ὡς ἐπιτοπολὺ μᾶλλον, ἢ χαριστέον [s] ἑταίροις· καὶ ὥσπερ δάνειον ᾧ ὀφείλει ἀποδοτέον μᾶλλον, ἢ ἑταίρῳ δοτέον. Ἴσως δ' [t] οὐ τοῦτο ἀεί· οἷον, τῷ λυτρωθέντι παρὰ λῃστῶν, πότερον τὸν [u] λυσάμενον ἀντιλυτρωτέον, κἂν ὁστισοῦν ᾖ, ἢ καὶ μὴ ἑαλωκότι, ἀπαιτοῦντι δὲ

[p] Vide Gell. Noct. Attic. lib. ii. c. 7. et Eud. lib. viii. c. 11. [q] Γρ. δὲ καὶ φίλ.
[r] Ἑτέρῳ pro ἑταίρῳ *Mur.* [s] Ἑτέροις pro ἑταίροις *Mur.* [t] Οὐδὲ pro οὐ El.
[u] Γρ. λυτρωσάμενον.

CAP. II.

SED hujusmodi quoque quæstiones dubiæ sunt ac difficiles, Omniane patri sint tribuenda, eique in omnibus sit obtemperandum? An æger quidem medico parere debeat: in imperatore autem creando, viro bellicoso reique militaris perito suum dare suffragium? Itemque, Amicone potius, quam viro bono opera danda sit? Et, Eine, qui bene meritus est, gratia sit referenda potius, quam sodali donandum, si utrique satisfieri non possit? Hæc igitur omnia subtiliter et enucleate distinguere non facile est: multum enim, varieque differunt inter se et magnitudine, et parvitate, et honestate, et necessitate. Non omnia autem uni eidemque esse præstanda, minime obscurum est: beneficiaque potius iis, a quibus acceperis, esse referenda, quam sodalibus gratificandum: quemadmodum mutuum ei, cui debetur, reddendum est potius, quam sodali donandum. Atque hoc fortasse non semper: verbi gratia, utrum is, qui a prædonibus redemptus sit, eum, qui redemerit, captum vicissim redimere, quisquis sit: aut non capto illi qui-

metimes too an equal return is not to be expected where the one person has conferred a kindness as the reward of merit but the other can not return it under similar impressions of approbation — nor ought we always to lend to the persons from whom we have borrowed — where the diversity of character renders a return on the one hand probable & the other not — for if that were really the case, the proportion would not be just, but if it were merely in imaginary disposition it would not be that — For actions conversant about passion & affection must derive their definition from the objects in which they are employed —

ἀποδοτέον· ἢ τὸν πατέρα λυτρωτέον; δόξειε γὰρ ἂν καὶ ἑαυτοῦ μᾶλλον τὸν πατέρα. Ὅπερ οὖν εἴρηται, καθόλου μὲν τὸ ὀφείλημα ἀποδοτέον· ἐὰν δ' ὑπερτείνῃ ἡ δόσις τῷ καλῷ, ἢ τῷ ἀναγκαίῳ, πρὸς ταῦτ' ἀποκλιτέον. Ἐνίοτε γὰρ οὐδ' ἐστὶν ἴσον τὸ τὴν [x]ἑτέρου προϋπαρχὴν ἀμείψασθαι, ἐπειδὰν, ὁ μὲν, σπουδαῖον εἰδὼς, εὖ ποιήσῃ· τῷ δ' ἡ ἀνταπόδοσις γίγνεται, ὃν οἴεται μοχθηρὸν εἶναι. Οὐδὲ γὰρ τῷ δανείσαντι ἐνίοτε ἀντιδανειστέον· ὁ μὲν γὰρ οἰόμενος κομιεῖσθαι, ἐδάνεισεν ἐπιεικεῖ ὄντι· ὁ δ' οὐκ ἐλπίζει κομιεῖσθαι παρὰ πονηροῦ. Εἴτε τοίνυν τῇ ἀληθείᾳ οὕτως ἔχει, [y]οὐκ ἴσον τὸ ἀξίωμα· εἴτ' ἔχει μὲν μὴ οὕτως, οἴονται δὲ, οὐκ ἂν δόξειεν ἄτοπα ποιεῖν. Ὅπερ οὖν πολλάκις εἴρηται, οἱ περὶ τὰ πάθη καὶ τὰς πράξεις λόγοι ὁμοίως ἔχουσι τὸ ὡρισμένον τοῖς περὶ ἅ εἰσιν. Ὅτι μὲν οὖν

[x] Γρ. ἑταίρου. [y] Οὐ γάρ ἐστι δίκαιον, ἃ δίδωσιν ὁ φαῦλος τῷ σπουδαίῳ, ταῦτα καὶ παρ' ἐκείνου λαμβάνειν· οὐ γάρ ἐστιν ἴσον τὸ παρὰ τοῦ φαύλου τῷ παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ, ὅταν τὸ αὐτὸ γίνεται παρ' ἀλλήλων ἀμφοτέροις· μεῖζον γὰρ γίνεται τῷ ἀξιώματι τοῦ διδόντος. Διὰ τοῦτο εἴρηται, ὅτι οὐκ ἀεὶ τοῖς εὐεργέταις μᾶλλον ἀνταποδοτέον, ἢ χαριστέον τοῖς φίλοις. *Neque enim juſtum eſt quæ in bonum virum confert homo improbus eadem ab illo ut accipiat viciſſim: quia neque æquale eſt id quod dat improbus, ei quod dat vir bonus; licet idem ſit quod uterque confert utrique: quippe cum a dignitate dantis pretium ſuum mutuetur; ideoque et majus fit. Quare diximus, non ſemper iis e quibus beneficium accepimus, id reddendum eſſe potius, quam gratificandum amicis.* Andr.

dem, veruntamen repetenti, quod impenderit, reddere: an patrem redimere debet? nam patrem potius, quam vel ſeipſum redimere debere videatur. Univerſe igitur, id quod debetur reddendum eſt, ut diximus: ſed ſi donatio vel honeſto, vel neceſſitate vincat, ad hæc oportet eſſe propenſiores. Interdum enim ne æquum quidem eſt, ei, qui alterum beneficio provocarit, parem gratiam referre, cum ille, ſciens hunc eſſe virum bonum, beneficium in eum contulerit: illi autem gratia referatur, quem hic improbum eſſe exiſtimat. Nam ne ei quidem, qui mutuum dederit, interdum mutuum viciſſim dandum eſt: ille enim exiſtimans ſe ſuum recuperaturum, mutuum dedit viro bono; hic autem ab improbo ſeſe recuperaturum eſſe non ſperat. Sive igitur revera ita ſe res habet, minime par dignitas eſt: ſive aliter eſt, ſed exiſtimant tamen ita eſſe, non abſurde facere videantur. Quod igitur ſæpenumero a nobis dictum eſt, omnis, quæ in perturbationibus et actionibus explicandis verſatur, oratio, nihilo magis certa aut definita eſt, quam ea, in quibus verſatur.

οὐ ταῦτα πᾶσιν ἀποδοτέον, οὐδὲ τῷ πατρὶ πάντα, [1] καθάπερ οὐδὲ τῷ Διῒ θύεται, οὐκ ἄδηλον. Ἐπεὶ δ' ἕτερα γονεῦσι, καὶ ἀδελφοῖς, καὶ ἑταίροις, καὶ εὐεργέταις, ἑκάστοις τὰ οἰκεῖα καὶ τὰ ἁρμόττοντα ἀπονεμητέον. Οὕτω δὲ καὶ ποιεῖν φαίνονται· εἰς γάμους μὲν γὰρ καλοῦσι τοὺς συγγενεῖς· τούτοις γὰρ κοινὸν τὸ γένος, καὶ αἱ περὶ τοῦτο δὴ [2] πράξεις. Καὶ εἰς τὰ κήδη δὴ μάλιστ' οἴονται δεῖν τοὺς συγγενεῖς ἀπαντᾶν διὰ ταὐτό. Δόξειε δ' ἂν τροφῆς μὲν γονεῦσι δεῖν μάλιστ' ἐπαρκεῖν, ὡς ὀφείλοντας· καὶ τοῖς αἰτίοις τοῦ εἶναι κάλλιον ἢ ἑαυτοῖς εἰς ταῦτ' ἐπαρκεῖν. Καὶ τιμὴν δὴ καθάπερ θεοῖς· οὐ πᾶσαν δὲ, γονεῦσιν· οὐδὲ γὰρ τὴν αὐτὴν πατρὶ, καὶ μητρί· οὐδ' αὖ τὴν τοῦ σοφοῦ, ἢ τοῦ στρατηγοῦ, ἀλλὰ τὴν πατρικὴν, ὁμοίως δὲ καὶ μητρικήν. Καὶ παντὶ δὲ τῷ πρεσβυτέρῳ τιμὴν τὴν καθ' ἡλικίαν, ὑπαναστάσει, καὶ κατακλίσει, καὶ τοῖς τοιούτοις. Πρὸς ἑταίρους δ' αὖ καὶ ἀδελφοὺς, παῤῥησίαν καὶ

[1] Vide lib. v. c. 7.

[2] Γρ. κοιναὶ πράξεις.

Non eadem igitur omnibus eſſe tribuenda, neque patri omnia, quemadmodum neque Jovi omnia immolantur, non obſcurum eſt. Quoniam autem alia atque alia parentibus, et fratribus, et ſodalibus, et bene meritis debentur, ſua cuique et accommodata ſunt tribuenda. Atque ita ſane homines facere videntur: ad nuptias enim cognatos vocant: nam cum hi genus habeant commune, erunt quoque, quæ in hoc verſantur, actiones communes. Atque ob eandem cauſam exiſtimant cognatos maxime funeribus et parentalibus intereſſe oportere. Videntur autem filii parentibus maxime res ad victum neceſſarias ſuppeditare debere, tanquam debitores: pulchriuſque eſt iis, per quos ſumus, quam nobis ipſis in his rebus opitulari. Præterea parentibus honos, ut diis immortalibus, eſt habendus: ſed non omnis parentibus: nam nec patri idem, qui matri debetur: neque vero ſapiente, aut imperatore dignus honos, ſed paternus, itemque matri maternus. Omni autem ætate grandiori, pro ætate honos tribuendus eſt: ut ei aſſurgamus, ut de ſede et accubatione honoratiore decedamus, et cætera talia præſtemus. Sodalibus autem et fratribus inter ipſos orationis libertas,

ἁπάντων κοινότητα. Καὶ συγγενέσι δὲ, καὶ φυλέταις, καὶ πολίταις, καὶ τοῖς λοιποῖς ἅπασιν ἀεὶ πειρατέον τὸ οἰκεῖον ἀπονέμειν, καὶ συγκρίνειν τὰ ἑκάστοις ὑπάρχοντα κατ' οἰκειότητα καὶ ἀρετὴν, ἢ χρῆσιν. Τῶν μὲν οὖν ὁμογενῶν, ῥᾴων ἡ κρίσις· τῶν δὲ διαφερόντων, ἐργωδεστέρα· οὐ μὴν διά γε τοῦτο ἀποστατέον, ἀλλ' ὡς ἂν ἐνδέχηται, οὕτω διοριστέον.

ΚΕΦ. γ'.

ΕΧΕΙ δ' ἀπορίαν καὶ περὶ τοῦ διαλύεσθαι τὰς φιλίας, ἢ μὴ πρὸς τοὺς μὴ διαμένοντας; ἢ πρὸς μὲν τοὺς διὰ τὸ χρήσιμον ἢ τὸ ἡδὺ φίλους ὄντας, ὅταν μηκέτι ταῦτ' ἔχωσιν, οὐδὲν ἄτοπον διαλύεσθαι; ἐκείνων γὰρ ἦσαν φίλοι· ὧν ἀπολιπόντων, εὔλογον τὸ μὴ φιλεῖν. Ἐγκαλέσειε δ' ἄν τις, εἰ διὰ τὸ χρήσιμον, ἢ διὰ τὸ ἡδὺ ἀγαπῶν, προσεποιεῖτο διὰ τὸ ἦθος· [a] ὅπερ γὰρ ἐν ἀρχῇ εἴπομεν, πλεῖσται διαφοραὶ

[a] Ὃ γὰρ El.

omniumque rerum communitas dari debet. Postremo ut cognatis, tribulibus, civibus, cæterisque omnibus suum cuique jus suumque honorem tribuamus, danda opera est: conferendaque sunt inter se, et perpendenda quæ cuique insunt, ex necessitudine, et virtute, vel usu. Ac de iis quidem, qui ejusdem generis et sanguinis sunt, facilius judicari potest; de iis autem, quorum nulla communio sanguinis est, difficilius: non tamen idcirco desistendum est: sed inter se, quoad ejus fieri possit, distinguendi ac discernendi sunt.

CAP. III.

EXISTIT autem quæstio et dubitatio subdifficilis de distrahendis et dirimendis amicitiis, sitne alienatio disjunctioque ab iis, qui iidem non permanent, qui fuerant, facienda? an discessionem et dissidium nasci inter eos, quorum amicitiam utilitas, aut jucunditas contraxit, cum utiles, aut jucundi esse desierint, non sit absurdum? illarum enim rerum erant amici: a quibus derelicti si jam desinant amare, non sit mirum. Merito autem quis eum accuset, qui, cum utili, aut jucundo ad amandum ducatur, simulet se moribus et virtute ad hoc ipsum excitari: nam, quod initio diximus, plurimæ inter amicos dissensiones oriuntur, cum haud ita, ut existimarunt,

For a person might with reason complain when another ... regard for ... for the sake of his own utility & pleasure affects to do it, from motives of pure benevolence for ... interruptions arise from people not entertaining any longer the same sentiments of benevolence towards each other—

γίγνονται τοῖς φίλοις, ὅταν μὴ ὁμοίως οἴωνται, καὶ ὦσι φίλοι.

Ὅταν μὲν οὖν διαψευσθῇ τις καὶ ὑπολάβῃ φιλεῖσθαι διὰ τὸ ἦθος, μηθὲν τοιοῦτον ἐκείνου πράττοντος, ἑαυτὸν αἰτιῷτ' ἄν. Ὅταν δ' ὑπὸ τῆς ἐκείνου προσποιήσεως ἀπατηθῇ, δίκαιον ἐγκαλεῖν τῷ ἀπατήσαντι, καὶ μᾶλλον ἢ τοῖς τὸ νόμισμα κιβδηλεύουσιν, ὅσῳ περὶ τιμιώτερον ἡ κακουργία. Ἐὰν δὲ ἀποδέχηται ὡς ἀγαθὸν, γένηται δὲ μοχθηρὸς, [b] ἢ καὶ δοκῇ, ἆρ' ἔτι φιλητέον; ἢ οὐ δυνατόν; εἴ περ μὴ πᾶν φιλητὸν, ἀλλὰ τἀγαθόν. [c] Οὔτε δὴ φιλητέον πονηρὸν, [d] οὔτε δεῖ· φιλοπόνηρον γὰρ οὐ χρὴ εἶναι, οὐδ' ὁμοιοῦσθαι φαύλῳ. Εἴρηται δ' ὅτι τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ φίλον. Ἆρ' οὖν εὐθὺς διαλυτέον; ἢ οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀνιάτοις διὰ τὴν μοχθηρίαν; Ἐπανόρθωσιν δ' ἔχουσι [e] μᾶλλον βοηθητέον εἰς τὸ ἦθος, ἢ τὴν οὐσίαν, ὅσῳ βέλτιον καὶ τῆς φιλίας οἰκειότερον. Δόξειε δ'

[b] Καὶ δοκεῖ ſine ἢ El. C C C. et Græcus Interp. qui καὶ interpretatur ἤ. Andr. nobiſcum legit. [c] Οὔτε δὴ φιλητέον πονηρὸν Mich. Eph. non agnoſcit. [d] Οὔτε δεῖ deſunt C C C. et El. rectius, ut videtur. [e] Εἰ δὲ πενίαν ἀπελαύνειν δεῖ τῆς τοῦ φίλου οἰκίας τὸν δυνάμενον, πόσῳ δικαιότερον τὴν ἀρετὴν ἐπανάγειν, ἄλλως τε καὶ οἰκειότερον ὂν, ὅτι διὰ τὴν ἀρετήν εἰσι φίλοι. *Quod ſi paupertatem a familia amici propulſare is tenetur qui poteſt, quanto magis virtutem illi addere, cum præcipue hoc magis amicitiæ conveniat? virtutis enim cauſa ſunt amici.* Andr.

ſunt amici. Cum igitur aliquem ſua fefellerit opinio, exiſtimaritque ſe propter mores diligi; ille autem nihil agat hujuſmodi; de ſe ipſo queratur. Cum vero illius ſimulatione in errorem inductus ac deceptus fuerit, merito is accuſandus eſt, qui fefellit: tantoque magis, quam qui nummos adulterant, quanto in re pretioſiore et cariore maleficium admittitur. Sed ſi eum in amicitiam receperit, ut virum bonum, malus autem evaſerit, aut evaſiſſe videatur, utrum etiam nunc amandus eſt? an hoc fieri non poteſt? ſiquidem non omnis res amabilis eſt, ſed ea demum, quæ bona eſt. Neque vero quiſquam vitioſus eſt diligendus, neque diligi debet: non enim oportet rerum malarum ſtudio atque amore teneri, neque improbi hominis ſimilem effici. Supra autem dictum eſt, ſimili amicum eſſe ſimile. Utrum igitur ſtatim diſcindendæ ſunt amicitiæ? an non cum omnibus, ſed cum iis, quorum improbitas inſanabilis eſt? Iis autem, qui corrigi poſſunt, auxilium ferendum eſt, multo magis ad mores, quam ad fortunas et facultates; quanto hoc melius, amicitiæque

supposing the one person to remain at a stand still, & the other to rapidly increasing in goodness & virtue the latter would not [illegible] the former as his friend. For altho two young persons may have been sworn friends to each other, yet if their dispositions [illegible] with their years, that friendship will not be [illegible] as they grow old [illegible] not [illegible] consequently [illegible] in the society of each other

ἂν ὁ διαλυόμενος οὐθὲν ἄτοπον ποιεῖν· οὐ γὰρ τούτῳ ἦ τοιούτῳ φίλος ἦν. Ἀλλοιωθέντα γοῦν ἀδυνατῶν ἀνασῶσαι, ἀφίσαται. Εἰ δ᾽ ὁ μὲν διαμένοι· ὁ δ᾽ ἐπιεικέσερος γένοιτο, καὶ πολὺ διαλλάττοι τῇ ἀρετῇ, ἆρα χρησέον φίλῳ; ἢ οὐκ ἐνδέχεται; Ἐν μεγάλῃ δὲ διασάσει μάλισα δῆλον γίνεται, οἷον ἐν ταῖς ἐκ [f] παιδίας φιλίαις· εἰ γὰρ ὁ μὲν διαμένοι τὴν διάνοιαν παῖς, ὁ δ᾽ ἀνὴρ εἴη οἷος κράτισος, πῶς ἂν εἶεν φίλοι, μήτ᾽ ἀρεσκόμενοι τοῖς αὐτοῖς, μήτε χαίροντες καὶ λυπούμενοι; οὐδὲ γὰρ περὶ ἀλλήλους ταῦθ᾽ ὑπάρξει αὐτοῖς. Ἄνευ δὲ τούτων οὐκ ἦν φίλους εἶναι· συμβιοῦν γὰρ οὐχ οἷόν τε· εἴρηται δὲ περὶ τούτων. Ἆρ᾽ οὖν οὐθὲν ἀλλοιότερον πρὸς αὐτὸν ἑκτέον, ἢ εἰ μὴ ἐγεγόνει φίλος μηδέποτε; ἢ δεῖ μνείαν ἔχειν τῆς γενομένης συνηθείας; καὶ καθάπερ φίλοις μᾶλλον ἢ ὀθνείοις οἰόμεθα δεῖν χαρίζεσθαι, οὕτω καὶ τοῖς γενομένοις

But altho such friendships [illegible] be spoken of still however there will remain sentiments of kind[ness] [illegible] towards each other, from the recollection of the past & they will be more likely to render assistance to each other than if no such intimacy had ever taken place provided it has been broken off for causes other than mentioned & not from any [illegible] on either side

[f] Γρ. παιδιᾶς, male. Vide Camer.

convenientius eſt? Videatur autem is, qui ſeſe a tali amico disjungit, nihil abſurdi facere: non enim huic, aut tali amicus erat. Quoniam igitur eum immutatum reſtituere ac ſervare non poteſt, ſeſe ab eo ſemovet ac ſegregat. Sed ſi hic idem, qui fuit, maneat: alter autem longe melior fiat, multoque virtute antecellat: utrum etiam nunc amico utendum eſt? an hoc fieri non poteſt? Quod certe in magna diſtantia maxime perſpicere licet: ut in iis amicitiis, quæ a pueritia conſtitutæ ſunt: ſi enim alter animo et cogitatione puer maneat, alter vir ſit quam optimus et præſtantiſſimus: qui fieri poteſt, ut ſint amici, qui neque eadem probent, neque eiſdem aut delectentur, aut offendantur? nam neque hæc in eorum altero erga alterum inerunt. At ſine his fieri non poſſe, ut ſint amici, dicebamus; una enim vivere non poſſunt: ſed de his jam dictum eſt. Utrum igitur non alio in eum animo eſſe debet, quam ſi nunquam ei amicus fuiſſet? an vero præteritæ conſuetudinis memoria conſervanda eſt? et quemadmodum amicis potius, quam alienis gratificari putamus oportere: ita et iis, quibuſcum multus aliquando nobis uſus interceſſit, aliquid concedendum eſt propter amicitiam priſtinam, cum præſertim inſignis aut immode-

The motives & substance of friendship as well as those the[illegible] upon which friendship is grounded appear to proceed [illegible] selfish principles. For they define a friend to be a person who [illegible] it exist, & to devote that life to the utility & service of his [illegible] others a person who from constant intercourse with them [illegible] a sympathetic interest in the happiness or misfortunes [illegible] with whom he is thus associated.

ἀπονεμητέον τι, διὰ τὴν προγενομένην φιλίαν, ὅταν μὴ δι᾽ ὑπερβολὴν μοχθηρίας ἡ διάλυσις γένηται;

ΚΕΦ. δ΄.

ΤΑ φιλικὰ δὲ [g] πρὸς τοὺς φίλους, καὶ οἷς αἱ φιλίαι ὁρίζονται, ἔοικεν ἐκ τῶν πρὸς ἑαυτὸν ἐληλυθέναι· τιθέασι γὰρ φίλον, τὸν βουλόμενον καὶ πράττοντα τἀγαθὰ, ἢ τὰ φαινόμενα, ἐκείνου ἕνεκα· ἢ τὸν βουλόμενον εἶναι καὶ ζῆν τὸν φίλον αὐτοῦ χάριν· ὅπερ αἱ μητέρες πρὸς τὰ τέκνα πεπόνθασι, [h] καὶ τῶν φίλων οἱ προσκεκρουκότες. Οἱ δὲ τὸν συνδιάγοντα, καὶ τὰ αὐτὰ αἱρούμενον, ἢ τὸν συναλγοῦντα καὶ συγχαίροντα τῷ φίλῳ· μάλιστα δὲ καὶ τοῦτο περὶ τὰς μητέρας συμβαίνει. Τούτων δέ τινι καὶ τὴν φιλίαν ὁρίζονται. Πρὸς

[g] Πρὸς τοὺς φίλους delenda esse censeo: et Eustratii commentarius (ita etiam Andronici paraphrasis) hanc conjecturam adjuvat. *Mur.* πέλας post φίλους addit El. Forsan πρὸς τοὺς πέλας est vera lectio, et φίλους e margine in textum irrepsit.

[h] Τοῦτο δὲ πάσχουσι καὶ τῶν φίλων οἱ προσκεκρουκότες μὲν καὶ περιοφθέντες, μένοντες δὲ αὐτοὶ ἐν τῷ φιλεῖν· βούλονται γὰρ τοῖς φίλοις πάντα τὰ ἀγαθὰ, μηδὲν ἐλπίζοντες κοινωνήσειν αὐτοὶ, ἀλλὰ αὐτῶν ἕνεκα. *Quod in amicis quoque illis fieri videmus, inter quos quædam intercesserunt offensiunculæ, aut qui ab aliis neglecti fuerunt: cum ipsi propterea amare non desinant: omnia enim bona optant amicis, cum eorum nullam ipsi partem exspectent, sed eorum causa tantum.* Andr. Annot. ad oram C C C. γρ. οἱ μὴ προσκεκρουκότες.

rata improbitas diffidii causam non præbuerit?

CAP. IV.

EA autem, quæ in amicitia ab amicis in amicos conferri solent, et quibus amicitiæ terminantur ac circumscribuntur, ex iis, quæ sibi ipsi quisque exoptat, ac tribuit, videntur fluxisse: eum enim amicum esse ponunt, qui et amicum bonis ornatum esse cupit, et ornat ipse quam plurimis, vel iis, quæ revera talia sunt, vel iis, quæ bonorum speciem quandam præ se ferunt, illius causa: aut eum, qui amicum vult esse et vivere ipsius causa: quemadmodum matres erga filios affectæ sunt, et amici ii, inter quos aliqua offensiuncula nata est. Alii amicum eum esse volunt, qui una ætatem agit, eandemque vitæ degendæ rationem instituit, et eadem studia sequitur: aut eum, qui pari dolore, parique lætitia, atque amicus, afficitur: quod quidem et matribus accidit maxime. Horum autem aliquo amicitiam definiunt. Atqui unum-

ἑαυτὸν δὲ τούτων ἕκαστον τῷ ἐπιεικεῖ ὑπάρχει· [i] τοῖς δὲ λοιποῖς, ᾗ τοιοῦτοι ὑπολαμβάνουσιν εἶναι· ἔοικε γάρ, [k] καθάπερ εἴρηται, [l] μέτρον ἑκάστῳ ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ σπουδαῖος εἶναι· οὗτος γὰρ ὁμογνωμονεῖ ἑαυτῷ, καὶ τῶν αὐτῶν ὀρέγεται [m] κατὰ πᾶσαν τὴν ψυχήν. Καὶ βούλεται δὴ ἑαυτῷ τἀγαθὰ καὶ τὰ φαινόμενα, καὶ πράττει· τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ τἀγαθὸν διαπονεῖν, καὶ ἑαυτοῦ ἕνεκα· τοῦ γὰρ διανοητικοῦ χάριν, [n] ὅπερ ἕκαστος εἶναι δοκεῖ. Καὶ ζῆν δὲ [o] βούλεται ἑαυτὸν καὶ σώζεσθαι, καὶ μάλιστα τοῦτο, ᾧ φρονεῖ· ἀγαθὸν γὰρ τῷ σπουδαίῳ τὸ εἶναι. Ἕκαστος δ᾽ ἑαυτῷ βούλεται τἀγαθά. Γενόμενος δ᾽ ἄλλος, οὐδεὶς [p] αἱροῖτ᾽ ἂν πάντ᾽ ἔχειν ἐκεῖνο τὸ γενόμενον. Ἔχει γὰρ

[i] Sc. prout magis ad hunc *probum virum*, qui humanorum tum affectuum, tum actionum quasi *norma* est, accedunt; aut ab eo sunt remotiores. [k] Ita lib. viii. cap. 5. [l] Plato in Cratylo et in Theæteto, hominem χρημάτων μέτρον, et in lib. iv. Legum, Deum πάντων μέτρον esse, dicit. [m] Κατά τε λογικὴν ψυχὴν, καὶ κατὰ τὴν ἄλογον· καὶ οὐ καθάπερ ὁ ἀκρίτης τἀναντία ζητεῖ, καὶ τὸ παθητικὸν αὐτῷ τῷ λογιστικῷ πολεμεῖ. *Sive rationalem, sive eam, quæ ratione destituitur, animæ partem videas: neque quemadmodum qui judicio destituuntur, contrarium quærit: aut partes in eo quæ affectibus sunt destinatæ, pugnant cum iis, in quibus est ratio.* Andr. [n] Τὸ γὰρ διανοητικὸν ἐστι τὸ ἀνθρώπινον εἶναι: *ea quippe pars, in qua vis mentis est, humanam constituere naturam putatur.* Andr. Mens cujusque is quisque est. Cic. de Fin. Vide Plat. in Alcibiade priore. [o] Ἕκαστος βούλεται Andr. [p] Αἱρεῖται C C C. αἱρεῖται πάντας Ven. 1. 2. et Bas. Hæc videtur esse hujus loci sententia: Si quis in equum aut bovem mutaretur, non sibi, equo aut bovi jam facto, omnia bona exoptaret; sed ea duntaxat, quæ equi aut bovis naturæ essent idonea.

quidque horum in viro bono inest erga seipsum: in cæteris autem qua sese tales esse existimant: consentaneum est enim, virtutem et virum bonum unicuique rei esse mensuram, quemadmodum supra diximus: hic enim secum ipse sentit, eademque non una aliqua animi parte, sed toto animo totoque pectore expetit. Vultque ea sibi evenire, quæ et vere bona sunt, et talia videntur: ea denique ipsa agit: viri enim boni est in eo, quod vere bonum est, omni contentione elaborare, idque sua ipsius causa, nimirum ejus animi partis gratia, in qua cogitandi vis inest, quæ unusquisque nostrum videtur esse. Vult præterea sese vivere, et salvum esse, maximeque hanc partem, qua sapit et prudenter sentit: viro bono enim bonum est esse. Sibi autem quisque bene vult evenire. Sed nullus est, qui si alius, quam qui prius erat, effectus sit, optet id, in quod commutatus sit, bonis omnibus abundare. Obtinet enim nunc quoque Deus verum bonum, ita tamen ut sit id,

καὶ νῦν ὁ Θεὸς τἀγαθὸν, [q] ἀλλ' ὢν ὅ, τι ποτ' ἐστί. Δόξειε δ' ἂν τὸ [r] νοοῦν ἕκαστος εἶναι, ἢ μάλιστα. Συνδιάγειν τε ὁ τοιοῦτος ἑαυτῷ βούλεται· ἡδέως γὰρ αὐτὸ ποιεῖ· τῶν τε γὰρ πεπραγμένων ἐπιτερπεῖς αἱ μνῆμαι, καὶ τῶν μελλόντων ἐλπίδες ἀγαθαί· αἱ τοιαῦται δὲ ἡδεῖαι. [s] Καὶ θεωρημάτων δ' εὐπορεῖ τῇ διανοίᾳ· συναλγεῖ τε καὶ συνήδεται μάλισθ' ἑαυτῷ· [t] πάντη γάρ ἐστι τὸ αὐτὸ λυπηρόν τε καὶ ἡδὺ, καὶ [u] οὐκ ἄλλοτ' ἄλλο· ἀμεταμέλητος γὰρ, ὡς εἰπεῖν. Τῷ δὴ πρὸς αὐτὸν ἕκαστα τούτων ὑπάρχειν τῷ ἐπιεικεῖ, πρὸς δὲ τὸν φίλον ἔχειν, ὥσπερ πρὸς ἑαυτόν· ἔστι γὰρ ὁ φίλος ἄλλος αὐτός· καὶ ἡ φιλία τούτων εἶναί τι δοκεῖ, καὶ φίλοι, οἷς ταῦθ' ὑπάρχει. Πρὸς αὐτὸν δὲ πότερόν ἐστιν ἢ οὐκ ἔστι [x] φιλία, ἀφείσθω ἐπὶ τοῦ παρόντος. [y] Δόξειε δ' ἂν ταύτῃ εἶναι ἡ φιλία, ᾗ ἐστι

[q] Ἄλλο ὂν El. et C C C. ἄλλο ὢν Ven. 2. et Baf. Ad oram C C C. annot. γρ. ἀλλ' οἷον ὅ ποτ' ἐστί. Pro nobis facit Euftrat. et Andr. qui fic habet: καὶ γὰρ τῷ Θεῷ πάντα πρόσεστι τὰ ἀγαθὰ, ἀλλ' ἔστιν αὐτὸς ὅ, τι ποτέ ἐστι. i. e. Deus habet fummum bonum, quod divinæ naturæ maxime convenit: non autem ei conveniret, fi Deus unus et idem non femper maneret, ut manet. [r] Νοῦν El. [s] Γενναίων θεωρημάτων τῇ διανοίᾳ εὐπορεῖ: *plurimas præclaras mente cogitationes concipit.* Andr. [t] Γρ. πάντοτε. [u] Γρ. οὐκ ἄλλοτ' ἄλλῳ. [x] Φίλος pro φιλία El. [y] Lambinus, fecutus Euftratium, hanc periochen ita explicat, ut in ea quæftionem, quam jam in præfenti omittendam effe dixerat, ἐν παρόδῳ tranfigat hoc modo: Sed certe hac ratione (inquit) feu hac ex parte videatur alicui in feipfum conftare ami-

quod eft, quicquid tandem fit. Non immerito autem id, quod in nobis intelligit, unufquifque noftrum effe videatur, aut maxime. Tum vero is, qui talis eft, fecum habitare fecumque vult vivere: id enim libenter facit: nam et rerum actarum memoria ei eft jucunda, et fpes futurarum bona: talis autem eft et jucunda. Præterea rerum plurimarum perceptione et cognitione mens ejus abundat: doletque et lætatur una fecum maxime: nam omni ex parte idem ei moleftum eft, idemque jucundum, neque alias aliud: cum, pene dicam, nihil agat, cujus eum pœnitere poffit. Quoniam igitur hæc fingula in viro bono infunt erga feipfum, eftque fic animatus in amicum, ut in feipfum (amicus enim alter ipfe) efficitur ex his, ut amicitia quoque aliquid horum effe, iique, in quibus hæc infunt, amici effe videantur. Utrum autem cuique erga feipfum amicitia intercedere poffit, necne, in præfenti quærere omittamus. Sed certe primum hac ratio-

δύο, ἢ πλείω ἐκ τῶν εἰρημένων· καὶ ὅτι ἡ ὑπερβολὴ τῆς φιλίας τῇ πρὸς ἑαυτὸν ὁμοιοῦται. Φαίνεται δὲ τὰ εἰρημένα καὶ τοῖς πολλοῖς ὑπάρχειν, καί περ οὖσι φαύλοις. Ἆρ' οὖν ᾗ ἀρέσκουσιν ἑαυτοῖς καὶ ὑπολαμβάνουσιν ἐπιεικεῖς εἶναι, ταύτῃ μετέχουσιν αὐτῶν; ἐπεὶ τῶν γε κομιδῇ φαύλων καὶ ἀνοσιουργῶν οὐθενὶ ταῦθ' ὑπάρχει, ἀλλ' οὐδὲ φαίνεται· σχεδὸν δὲ οὐδὲ τοῖς φαύλοις. Διαφέρονται γὰρ ἑαυτοῖς· καὶ ἑτέρων μὲν ἐπιθυμοῦσιν, ἄλλα δὲ βούλονται, οἷον οἱ ἀκρατεῖς· αἱροῦνται γὰρ ἀντὶ τῶν δοκούντων ἑαυτοῖς ἀγαθῶν εἶναι τὰ ἡδέα βλαβερὰ ὄντα. Οἱ δ' αὖ διὰ δειλίαν καὶ ἀργίαν ἀφίστανται τοῦ πράττειν, ἃ οἴονται ἑαυτοῖς βέλτιστα εἶναι. Οἷς δὲ πολλὰ καὶ

citia posse, qua quisque duo sunt, aut etiam plura, ut corpus et animus: tum iterum animi plures sunt partes, altera rationis particeps, altera rationis expers, ut supra dictum est. Ita igitur dici poterit aliquis seipsum amare, vel si corpus suum amet, vel si animum. Alii vero δύο ἢ πλείω referunt ad conditiones, seu potius definitiones amicitiæ in initio hujus capitis prædictas; ut sententia hæc sit: Secum cuiquam amicitia esse dicatur, quod in ea duæ aut plures ex prædictis conditionibus reperiuntur. Alii vero putant Philosophum hic verba facere de amicitia in alios, non in nosmetipsos. Cum Andronici paraphrasis hujus loci sententiam perspicuam reddat, et pro nostro interprete faciat, eam subjungemus. Ἡ γὰρ φιλία δυοῖν, ἢ τριῶν, ὡς δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων. Καὶ εἴ τις καὶ τὰ πρὸς ἑαυτὸν φιλίαν καλεῖ, εἴη ἂν φιλία, καθόσον ἐστὶν αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν διαφέρων, καὶ τῷ λογιστικῷ τὸ παθητικὸν σπένδεται. Καὶ διότι δὲ ἡ ὑπερβολὴ τῆς φιλίας ἔοικε τῇ ἑκάστου πρὸς ἑαυτὸν ἀγάπῃ, καὶ αὐτὴ καλοῖτο ἂν φιλία. Eustratius aliam hujus perioches scripturam indicat his verbis: φέρεται καὶ ἄλλη γραφὴ, ἔχουσα οὕτως· Δόξειε δ' ἂν ταύτῃ εἶναι φιλία, ᾗ οὐκέτι δύο τὰ αὐτά. Quam lectionem sic explicat: καὶ διὰ τῆς γραφῆς ταύτης λέγων· Εἰ γὰρ καὶ δύο ἐστὶ, τὸ λογικὸν, καὶ τὸ ἄλογον, ἀλλ' ἓν φιλία τότε ἐστὶ πρὸς ἑαυτὸν, ὅταν ταῦτα ἓν ὦσι.

ne cuique erga seipsum amicitia esse videatur, qua unusquisque nostrum duo sumus, aut plura, ex iis, quæ supra diximus: deinde quia amicitia nimia et immoderata ei amicitiæ, quæ cuique secum est, similis esse dici solet. Videntur autem ea, quæ a nobis dicta sunt, etiam in vulgo inesse, quamvis improbo. Num igitur qua sibi ipsi placet, et arbitratur se bonum esse, hac parte eorum est particeps? nam in eorum profecto, qui valde vitiosi et scelerati sunt, nemine insunt, quin ne inesse quidem videntur: nec fere in ullo vitioso. Semper enim secum pugnant ac diffident: aliaque concupiscunt, alia volunt, ut incontinentes: iis enim spretis ac rejectis, quæ sibi bona esse opinantur, jucunda sequuntur, et quæ sunt damnosa, sumunt. Alii propter ignaviam ac desidiam ab earum rerum, quas sibi optimas esse ducunt, actione longe se re-

δεινὰ πέπρακται, καὶ διὰ τὴν μοχθηρίαν [z] μισοῦνται, φεύγουσι τὸ ζῆν καὶ ἀναιροῦσιν ἑαυτούς. Ζητοῦσί [a] τε οἱ μοχθηροὶ μεθ' ὧν συνημερεύσουσιν, ἑαυτοὺς δὲ φεύγουσιν· ἀναμιμνήσκονται γὰρ πολλῶν καὶ δυσχερῶν, καὶ τοιαῦθ' ἕτερα ἐλπίζουσι, καθ' ἑαυτοὺς ὄντες· μεθ' ἑτέρων δ' ὄντες, ἐπιλανθάνονται. Οὐθέν τε φιλητὸν ἔχοντες, οὐθὲν φιλικὸν πάσχουσι πρὸς ἑαυτούς. Οὐδὲ δὴ συγχαίρουσιν, οὐδὲ συναλγοῦσιν οἱ τοιοῦτοι ἑαυτοῖς· [b] στασιάζει γὰρ αὐτῶν ἡ ψυχή, καὶ [c] τὸ μὲν διὰ μοχθηρίαν ἀλγεῖ, ἀπεχόμενόν τινων, τὸ δὲ ἥδεται· καὶ τὸ μὲν δεῦρο, τὸ δ' ἐκεῖσε ἕλκει, ὥσπερ διασπῶντα. Εἰ δὲ μὴ οἷόν τε ἅμα λυπεῖσθαι καὶ ἥδεσθαι, ἀλλὰ μετὰ μικρόν γε λυπεῖται ὅτι ἥσθη, καὶ οὐκ ἂν ἐβούλετο ἡδέα ταῦτα γενέσθαι αὐτῷ· μεταμελείας γὰρ οἱ φαῦλοι γέμουσιν. Οὐ δὴ φαίνεται ὁ φαῦλος οὐδὲ πρὸς ἑαυτὸν φιλικῶς διακεῖσθαι, διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν φιλητόν. Εἰ δὴ τὸ οὕτως ἔχειν λίαν ἐστὶν

[z] Μισοῦσί τε καὶ φεύγ. Baſ. et Argyr. quos ſecutus eſt Lambinus. μισοῦνται, καὶ φεύγ. El. et C C C. [a] Δὲ pro τε El. [b] Στασιάζει γὰρ αὐτῶν ἡ ψυχή, καὶ πολεμεῖ τῷ λογικῷ τὸ ἄλογον. *Andr.* [c] Τοτὲ μὲν διὰ μοχθ. ἀλγεῖ, ἀπεχόμενός τινων· τοτὲ δὲ ἥδ. C C C. Baſ. et Ven. 1.

movent. Jam qui multa et atrocia facinora admiſerunt, propter improbitatem vitam oderunt ac fugiunt, ſibique manus afferunt. Et vitioſi homines atque improbi quærunt quibuſcum dies totos traducant, ſeipſos autem fugiunt: multa enim gravia atque horrenda recordantur, taliaque altera, cum ſoli ſunt, exſpectant: tantiſper autem dum cum aliis ſunt, obliviſcuntur. Et cum ſit nihil in eis amabile, nullo erga ſe amoris affectu commoventur. Neque igitur qui tales ſunt, ſecum una lætantur, neque ſecum pari dolore afficiuntur: in eorum enim animo diſcordiæ et ſeditiones concitantur: et altera pars propter improbitatem, quia a quibuſdam rebus reprimitur, diſcruciatur; altera voluptate afficitur: et huc altera, illuc trahit altera, tanquam eum divellentes ac diſtrahentes. Quod ſi fieri non poteſt, ut quis ſimul doleat, ac lætetur: at certe paulo poſt, quod lætatus ſit, mœrore conficitur, nolitque hæc ſibi voluptatem attuliſſe: malos enim aſſidue actionum ſuarum pœnitet. Non videtur igitur homo malus ne in ſeipſum quidem amico eſſe animo, quia nihil

ἄθλιον, φευκτέον τὴν μοχθηρίαν διατεταμένως, καὶ πειρατέον ἐπιεικῆ εἶναι· οὕτω γὰρ καὶ πρὸς αὑτὸν φιλικῶς ἂν ἔχοι, καὶ [d] ἑτέρων φίλος γένοιτο.

ΚΕΦ. έ.

[1] Η ΔΕ εὔνοια φιλίᾳ μὲν ἔοικεν, οὐ μὴν ἐστί γε φιλία· γίνεται γὰρ εὔνοια καὶ πρὸς ἀγνῶτας, καὶ λανθάνουσα· φιλία δ' οὔ· [e] καὶ πρότερον [f] δὴ ταῦτ' εἴρηται. Ἀλλ' οὐδὲ φίλησίς ἐστιν· οὐ γὰρ ἔχει [g] διάτασιν, οὐδ' ὄρεξιν· τῇ φιλήσει δὲ ταῦτ' ἀκολουθεῖ. Καὶ ἡ μὲν φίλησις μετὰ συνηθείας· ἡ δ' εὔνοια καὶ ἐκ προσπαίου· οἷον καὶ περὶ τοὺς ἀγωνιστὰς συμβαίνει. Εὖνοι γὰρ αὐτοῖς γίνονται, καὶ συνθέλουσι· συμπράξαιεν δ' ἂν οὐθέν· ὅπερ γὰρ εἴπομεν, προσπαίως εὖνοι γίνονται, καὶ ἐπιπολαίως στέργουσιν. Ἔοικε δὴ ἀρχὴ φιλίας εἶναι· ὥσπερ τοῦ ἐρᾶν ἡ διὰ τῆς ὄψεως ἡδονή· μὴ γὰρ

Friendship can not be precisely the same with good will, for we may be well disposed to them whom we know not — but friendship is open & active

[d] Ἑτέρῳ El. [1] Magn. Moral. lib. ii. cap. 12. et Eud. lib. vii. cap. 7. [e] Sc. lib. viii. cap. 2. [f] Δὲ C C C. δὴ τοιαῦτ'. El. [g] Διάτασιν, *continuationem quandam ac tractum temporis* nominari vult Muretus. Sed Lambini verſionem confirmat Andronicus, qui explicat per ὁρμήν τινα καὶ κίνησιν.

habet amabile. Quod ſi ita affectum eſſe valde eſt miſerum; acerrima contentione fugienda improbitas eſt, operaque cuique danda, ut ſit bonus; ſic enim et amico in ſeipſum erit animo, et aliis poterit amicus eſſe.

CAP. V.

BENEVOLENTIA autem ſimilis eſt illa quidem amicitiæ, non tamen amicitia eſt: naſcitur enim benevolentia etiam erga ignotos, eaque obſcura et occulta eſſe poteſt; amicitia non item: atque hæc ſupra a nobis explicata ſunt. Sed nec amatio eſt: nam neque contentionem habet, neque appetitionem; quæ duo amationem conſequuntur. Præterea amatio cum vitæ conſuetudine conjuncta eſt; benevolentia autem vel ſubito conciliari poteſt: quemadmodum et in pugilibus aut gladiatoribus uſu venit. Benevoli enim eis fieri homines ſolent, eademque omnia, quæ illi volunt, exoptant; ſed eos ſua opera adjuvare aut ſublevare nolint: nam, quemadmodum diximus, repentino quodam animi motu benevoli efficiuntur, neque admodum altas amor eorum radices agit. Benevolentia igitur principium amicitiæ videtur eſſe: quemadmodum et amoris,

Φίλησις is attended by deliberate design; tho εὔνοια does not suppose it. Φίλησις results from habitual intercourse. Εὔνοια may result from immediate sensation. This feeling is extended to persons not our friends engaged in any contest, & such we wish them success but do not aid them. But it may in some cases be the forerunner of friendship, as sight is sometimes of love.

προησθεὶς τῇ ἰδέᾳ, οὐθεὶς ἐρᾷ· ὁ δὲ χαίρων τῷ εἴδει οὐθὲν μᾶλλον ἐρᾷ, ἀλλ᾽ ὅταν καὶ [h] ἀπόντα ποθῇ καὶ τῆς παρουσίας [i] ἐπιθυμεῖ. Οὕτω δὴ καὶ φίλους οὐχ οἷόν τε εἶναι, μὴ εὔνους γενομένους. Οἱ δ᾽ εὖνοι οὐθὲν μᾶλλον φιλοῦσι· βούλονται γὰρ μόνον τἀγαθὰ, οἷς εἰσιν εὖνοι· συμπράξαιεν δ᾽ οὐθὲν ἂν, οὐδ᾽ ὀχληθεῖεν ὑπὲρ αὐτῶν. Διὸ μεταφέρων φαίη τις ἂν αὐτὴν [k] ἀργὴν εἶναι φιλίαν· χρονιζομένην [l] δὲ καὶ εἰς συνήθειαν ἀφικνουμένην, γίνεσθαι φιλίαν, οὐ τὴν διὰ τὸ χρήσιμον, οὐδὲ τὴν διὰ τὸ ἡδύ· οὐδὲ γὰρ ἡ εὔνοια ἐπὶ τούτοις γίνεται. Ὁ μὲν γὰρ εὐεργετηθεὶς, ἀνθ᾽ ὧν πέπονθεν, ἀπονέμει τὴν εὔνοιαν, τὰ δίκαια δρῶν· ὁ δὲ βουλόμενός τινα [m] εὐπραγεῖν, ἐλπίδα ἔχων εὐπορίας δι᾽ ἐκείνου, οὐκ ἔοικεν εὔνους ἐκείνῳ εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον ἑαυτῷ· καθάπερ οὐδὲ φίλος, εἰ θεραπεύει αὐτὸν διά τινα χρῆσιν. Ὅλως δ᾽ ἡ εὔνοια δι᾽ ἀρε-

[h] Γρ. ἀπόντας et ἀπόντος. [i] Ἐπιθυμῇ C C C. [k] Γρ. ἀρχὴν εἶναι φιλίας, minus recte, ut ex aliis locis patet. *Casaub.* Nobiscum legit Andr. Vide Vict. [l] Δὲ αὐτὴν El. [m] Γρ. εὖ πράττειν.

ea, quæ aspectu gignitur, voluptas: nemo enim amore capitur, qui non fuerit ante forma specieque delectatus: nec tamen is, qui specie delectatur, continuo amat; sed tum cum et absentem desiderat, et præsentiam concupiscit. Sic igitur nec fieri potest, ut inter se sint ulli amici, nisi ante fuerint inter se benevoli. At benevoli non continuo inter se amant: volunt enim duntaxat eos bonis augeri atque ornari, quibus sunt benevoli; sed eos nec opera sua adjuvare, nec quicquam laboris aut molestiæ eorum causa suscipere velint. Itaque recte quis, translatione sermonis usus, eam dixerit esse amicitiam otiosam: accessione temporis autem, et consuetudine adhibita fieri amicitiam, non eam, quæ utilitatis aut jucunditatis causa constituatur: nam ne benevolentia quidem propter hæc conciliatur. Is enim, qui beneficium ab altero accepit, si ob illius erga se liberalitatem ei benevolentiam præstat, jure et merito præstat: qui vero alicui res secundas exoptat, sperans se illius beneficio locupletem et copiosum futurum; non in illum, sed in seipsum potius benevolo esse animo videtur: quemadmodum nec amicus dicendus est, si propter utilitatem aliquam eum colat. In summa, pro-

τὴν καὶ ἐπιείκειάν τινα γίνεται, ὅταν τῳ φανῇ καλός τις, ἢ ἀνδρεῖος, ἤ τι τοιοῦτον· καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἀγωνιστῶν εἴπομεν.

ΚΕΦ. ϛʹ.

[1] ΦΙΛΙΚΟΝ δὲ καὶ ἡ ὁμόνοια φαίνεται· διόπερ οὐκ ἔστιν ὁμοδοξία· τοῦτο μὲν γὰρ καὶ ἀγνοοῦσιν ἀλλήλους ὑπάρξειεν ἄν. Οὐδὲ τοὺς περὶ ὁτουοῦν ὁμογνωμονοῦντας ὁμονοεῖν φασιν, οἷον τοὺς περὶ τῶν οὐρανίων· οὐ γὰρ φιλικὸν τὸ περὶ τούτων ὁμονοεῖν. Ἀλλὰ τὰς πόλεις ὁμονοεῖν φασιν, ὅταν περὶ τῶν συμφερόντων ὁμογνωμονῶσι, καὶ τὰ αὐτὰ προαιρῶνται, καὶ πράττωσι τὰ κοινῇ δόξαντα. Περὶ τὰ πρακτὰ δὴ ὁμονοοῦσι, καὶ τούτων περὶ τὰ ἐν μεγέθει, καὶ ἐνδεχόμενα ἀμφοῖν ὑπάρχειν, ἢ πᾶσιν· οἷον αἱ πόλεις, ὅταν πᾶσι δοκῇ τὰς ἀρχὰς αἱρετὰς εἶναι, ἢ συμμαχεῖν Λακεδαιμονίοις, ἢ ἄρχειν [n]Πιττακὸν, ὅτε καὶ αὐτὸς ἤθελεν. Ὅταν δ᾽ ἑκάτερος ἑαυ-

Unanimity which are calculated to create friendship. Therefore it is not the same with concurrence in opinion; for this may exist between persons who have never seen each other. Neither can we say that unanimity exists amongst those persons who happen to accord respecting all subjects as those of the heavens. For no friendship can be derived from such subjects. But men say that States are unanimous when they prefer the same things & act upon the same decrees.

[1] Magn. Moral. lib. ii. cap. 12. et Eud. lib. vii. cap. 7. [n] Pittacus Mitylenæus, e ſeptem ſapientibus unus, propter fortitudinem et prudentiam in tanto

pter virtutem et bonitatem quandam conciliatur benevolentia, cum præ ſe fert aliquis aut honeſtatis, aut fortitudinis, aut alicujus hujuſmodi virtutis ſpeciem: quemadmodum et in pugilibus, aut curſoribus, et aliis hujuſmodi fieri ſolere diximus.

CAP. VI.

JAM vero et concordia ad amicitiam videtur pertinere: quocirca non eſt opinionum conſenſus: hoc enim etiam in iis ineſſe poteſt, qui inter ſe ſunt ignoti. Neque concordes eos eſſe dicimus, qui de re aliqua, quæcunque ſit, idem ſentiunt: ut eos, quorum una eſt de rebus cœleſtibus ſententia: non enim ad amicitiam pertinet his de rebus concordes eſſe. Sed civitates concordes eſſe dicuntur, cum de iis, quæ ſibi conducunt, unum ſentiunt, eademque conſilia capiunt, et quæ communi conſenſu fuerunt approbata, exſequuntur ac tranſigunt. In iis igitur rebus, quæ ſub actionem veniunt, concordia verſatur, atque harum in iis, quæ magnitudine excellunt, et quæ contingere poſſunt vel utriſque, vel omnibus: exempli gratia, concordes ſunt civitates, cum placet civibus omnibus eligi magiſtratus, aut belli ſocietatem cum Lacedæmoniis iniri, aut Pittacum præeſſe civitati, quod idem

A New

Friends may be unanimous without being concordant. They may all wish severally to attain power, and thus they be unanimous. but concordance must be directed to a the same object subject &c –

τὸν βούληται, ὥσπερ οἱ ἐν ταῖς °Φοινίσσαις, στασιάζουσιν· οὐ γάρ ἐσθ' ὁμονοεῖν, τὸ αὐτὸ ἑκάτερον ἐννοεῖν ὃ δή ποτε, ἀλλὰ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ· οἷον ὅταν καὶ ὁ δῆμος καὶ οἱ ἐπιεικεῖς τοὺς ἀρίστους ἄρχειν· οὕτω γὰρ πᾶσι γίγνεται οὗ ἐφίενται. Πολιτικὴ δὲ φιλία φαίνεται ἡ ὁμόνοια, καθάπερ καὶ λέγεται· περὶ τὰ συμφέροντα γάρ ἐστι, καὶ τὰ πρὸς τὸν βίον ἀνήκοντα. Ἔστι δ' ἡ τοιαύτη ὁμόνοια ἐν τοῖς ἐπιεικέσιν· οὗτοι γὰρ καὶ ἑαυτοῖς ὁμονοοῦσι, καὶ ἀλλήλοις, ἐπὶ τῶν αὐτῶν ὄντες, ὡς εἰπεῖν· τῶν τοιούτων γὰρ μένει τὰ βουλήματα, καὶ οὐ μεταρρεῖ, ὥσπερ Εὔριπος. Βούλονταί τε τὰ δίκαια, καὶ τὰ συμφέροντα· τούτων δὲ καὶ κοινῇ ἐφίενται. Τοὺς δὲ φαύλους οὐχ οἷόν τε ὁμονοεῖν, πλὴν ἐπὶ μικρόν· καθάπερ καὶ φίλους εἶναι· πλεονεξίας ἐφιεμένους ἐν τοῖς ὠφελίμοις, [p] ἐν δὲ τοῖς πόνοις

honore apud cives habebatur, ut Reipublicæ ſuæ eum libenter præfecerint. Cum autem principatum per decem annos tenuiſſet, eo ſeipſum ſponte abdicavit. Quod innuere videtur Ariſtoteles, quando inquit, ὅτε καὶ αὐτὸς ἤθελεν. Exacto enim decennio, ei imperium prorogare quidem cives cupiebant, ſed ipſe repugnabat. Laertius lib. i. [o] Phœniſſas Euripidis intelligit, in qua fabula Polynices et Eteocles coram matre Jocaſta de imperio certant. [p] Γρ. ἐν δὲ τοῖς δαπανηροῖς, quam lectionem ſecutus eſt Lambinus.

etiam ipſe velit. Cum vero ſeipſum uterque vult præfici, ut illi in Phœniſſis, ſeditionem inter ſe concitant: non eſt enim concordes eſſe, duos unum et idem ſentire, quicquid illud ſit; ſed idem in eodem: exempli cauſa, cum et populus, et viri boni optimates præeſſe civitati volunt: ſic enim omnes id, quod expetunt, conſequuntur. Concordia autem, quemadmodum et dicitur, civilis amicitia videtur eſſe: verſatur enim in iis, quæ reipublicæ conducunt, quæque ad uſum vitæ pertinent. Ineſt autem concordia talis in viris bonis: hi enim et ſecum ipſi concordant, et inter ſe, cum in iiſdem, pene dicam, conſiliis et factis verſentur ac perſeverent: talium enim virorum eædem manent voluntates, neque inſtar Euripi fluunt et refluunt. Iidem tum ea, quæ juſta, tum ea, quæ utilia ſunt, volunt: horum autem cupiditate etiam communiter affecti ſunt. Mali autem concordes eſſe non poſſunt, niſi parum admodum (quemadmodum nec facile amici eſſe poſſunt) cum in rebus utilibus quidem ſuperiora omnia habere velint; in ſumptibus autem faciendis, muneribuſque publicis obeundis ac ſuſtinendis, vinci ſe

καὶ ταῖς λειτουργίαις ἐλλείποντας. Ἑαυτῷ δ' ἕκαστος βουλόμενος [q] ταῦτα, τὸν πέλας ἐξετάζει καὶ κωλύει· μὴ γὰρ τηρούντων, τὸ κοινὸν ἀπόλλυται. Συμβαίνει οὖν αὐτοῖς στασιάζειν, ἀλλήλους μὲν ἐπαναγκάζοντας· αὐτοὺς δὲ μὴ βουλομένους τὰ δίκαια ποιεῖν.

Such men are perpetually at variance with each other, [illegible]

ΚΕΦ. ζ.

ΟΙ δ' εὐεργέται τοὺς εὐεργετηθέντας δοκοῦσι μᾶλλον φιλεῖν, ἢ οἱ εὖ παθόντες τοὺς δράσαντας· καὶ ὡς [r] παρὰ λόγον γινόμενον, ἐπιζητεῖται. Τοῖς μὲν οὖν πλείστοις φαίνεται, ὅτι οἱ μὲν ὀφείλουσι, τοῖς δὲ ὀφείλεται. Καθάπερ οὖν ἐπὶ τῶν δανείων, οἱ μὲν ὀφείλοντες βούλονται μὴ εἶναι οἷς ὀφείλουσιν, οἱ δὲ δανείσαντες καὶ ἐπιμέλονται τῆς τῶν ὀφειλόντων σωτηρίας· οὕτω καὶ τοὺς εὐεργετήσαντας βούλεσθαι εἶναι τοὺς παθόντας, ὡς κομιουμένους τὰς χάριτας, τοῖς δ' οὐκ εἶναι ἐπιμελὲς τὸ ἀνταποδοῦναι. [s] Ἐπίχαρμος μὲν οὖν τάχ'

Persons who have conferred a kindness are more friendly disposed to the persons upon whom they have conferred it, than those who have received it towards the other. See Rules [illegible] Page 61-2 [illegible]. 'Tis as in cases of loans – the debtor has no inclination to become the friend of his creditor, yet the creditor takes an interest in the [illegible] of the debtor in the hope that he shall receive his money. Here is however a material difference in these two cases. Between the debtor & creditor there is nothing like a sentiment of friendship & the wish for the safety of the one is merely grounded on the selfish & [illegible] views of the other

[q] Ταῦτα Lamb. [r] Παράλογον Andr. [s] Epicharmus poëta comicus non exſtat. Ejus verſiculi nonnulli reperiuntur apud Athenæum, Stobæum, et Ci-

facile patiantur. At ubi ſibi ipſi quiſque eadem concupiſcit; in eum, qui ſibi proximus eſt, inquirit, eumque arcet et prohibet: res communis enim interit, dum eam nemo tuetur neque conſervat. Accidit ergo eis, ut diſcordiis et ſeditionibus inter ſe conflictentur, dum alter alteri neceſſitatem imponit: ipſi autem quæ juſta ſunt pro ſua virili parte facere nolunt.

CAP. VII.

BENEFICI autem eos, de quibus bene meriti ſunt, vehementius amare videntur, quam ii, qui beneficium acceperunt, bene de ſe meritos: ejuſque rei, quaſi præter rationem et opinionem omnium fiat, ratio quæritur. Eo igitur fieri pleriſque videtur, quod illi debent, his debetur. Quemadmodum itaque in rebus mutuis, debitores ſuis creditoribus interitum exoptant; at iis, qui mutuum dederunt, debitorum ſalus etiam curæ eſt: ſic et eos, qui de aliquibus bene meriti ſunt, eorum, qui beneficium acceperunt, incolumitatis ſtudioſos eſſe, tanquam beneficii gratiam conſecuturos; illos autem de gratia referenda non magnopere laborare. Atque hæc fortaſſis eos loqui dicat Epicharmus, ex homi-

βεβαιοτερος ὁ δωσων την χαριν ωστε οφειλομενην δι ευνοιας ω δεδωκε σωζειν. ὁ δε αντοφειλων αμβλυτερος ειδως ουκ εις χαριν αλλ εις οφειλημα την αρετην αποδωσων. Per: oration 2nd b. Thuc.

ἂν φαίη ταῦτα λέγειν αὐτοὺς, ἐκ πονηροῦ [t] θεωμένους· ἔοικε δὲ [u] ἀνθρωπικῶ· ἀμνήμονες γὰρ οἱ πολλοὶ, καὶ μᾶλλον εὖ πάσχειν, ἢ ποιεῖν ἐφίενται. Δόξειε δ' ἂν φυσικώτερόν τε εἶναι τὸ αἴτιον, καὶ οὐχ ὅμοιον τῷ περὶ τοὺς δανείσαντας· οὐ γάρ ἐστι φίλησις περὶ ἐκείνους, ἀλλὰ τοῦ σώζεσθαι βούλησις, τῆς κομιδῆς ἕνεκα. Οἱ δ' εὖ πεποιηκότες, φιλοῦσι καὶ ἀγαπῶσι τοὺς εὖ πεπονθότας, κἂν μηδὲν ὦσι χρήσιμοι, μηδ' εἰς ὕστερον γένοιντ' ἄν. Ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν [x] τεχνητῶν συμβέβηκε· πᾶς γὰρ τὸ οἰκεῖον ἔργον ἀγαπᾷ μᾶλλον, ἢ ἀγαπηθείη ἂν ὑπὸ τοῦ ἔργου, ἐμψύχου γενομένου. Μάλιστα δ' ἴσως τοῦτο περὶ τοὺς ποιητὰς συμβαίνει· ὑπεραγαπῶσι γὰρ οὗτοι τὰ οἰκεῖα ποιήματα, στέργοντες ὥσπερ τέκνα. Τοιούτῳ δὴ ἔοικε καὶ τὸ τῶν εὐεργετῶν· τὸ γὰρ εὖ πεπονθὸς ἔργον ἐστὶν

ceronem. Ariſtot. in libello περὶ ποιητικῆς ſcribit eum fuiſſe Siculum: quod item multis locis ſignificat Cicero, et uno atque altero loco Horat. Ἡ μὲν οὖν δοκοῦσα τοῖς πολλοῖς αἰτία αὕτη ἐστὶ, καὶ ταῦτα προήχθησαν νομίζειν, πρὸς τοὺς ἀγνώμονας καὶ πονηροὺς ἀποβλέποντες τῶν ἀνθρώπων· καὶ ὅ φησιν Ἐπίχαρμος, ἐκ πονηροῦ θεώμενοι. *Atque hæc quidem ea eſt, quam vulgus eſſe arbitratur, cauſa: quæ quidem credere et exiſtimare coacti ſunt, quod ingratos tantum atque improbos reſpiciant homines: et quod apud Epicharmum eſt, e malo ſpectantes.* Andr. [t] Θεωρουμένους El. [u] Γρ. ἀνθρωπείῳ. [x] Τεχνιτῶν per ι Baſ. quod eſt frequentius. Sed alteram ſcripturam per η habuimus etiam in Phyſicis. *Sylb.*

num improbitate ſpectantes: veruntamen ab humano ingenio non abhorrent: nam magna pars hominum beneficii immemor eſt, mavultque beneficium accipere, quam dare. Verum hujus rei cauſa a natura potius repetenda eſt, neque ulla ex parte eorum, qui pecuniam mutuam dederunt, rationi ſimilis eſt: non enim amant hi ſuos debitores, ſed ſalvos eſſe volunt, ut ſuum recuperent. Qui autem beneficium contulerunt, amant et diligunt eos, quos beneficio affecerunt, etiamſi neque in præſenti ulla in re ſibi ſint utiles, neque ſint poſtea futuri. Quod et in artificibus uſu venit: amat enim ſuum quiſque opus vehementius, quam ab opere ſuo amaretur, ſi ex inanimo fieret animatum. Atque hoc in poetis fortaſſe maxime contingit: hi enim ſua poëmata ſupra modum amant, affectum in ea, tanquam in liberos, induti paternum. Non admodum huic diſſimilis eſt beneficiorum ratio: id enim, quod beneficio affectum eſt, eorum, qui beneficium dederunt, opus eſt. Hoc igitur illis carius eſt, quam operi is,

In this reason existence is preferable to every person. In life is a state of energy & active [redacted]

[redacted]

τῷ αἴτιον. This is the metaphysical reason why the father [illegible] very more plea[illegible] [illegible] [illegible] than the object does in receiving it.

αὐτῶν. Τοῦτο δὴ ἀγαπῶσι μᾶλλον, ἢ τὸ ἔργον τὸν ποιήσαντα. Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι τὸ εἶναι πᾶσιν αἱρετὸν καὶ φιλητόν· ἐσμὲν δ' ἐνεργείᾳ· τῷ ζῆν γὰρ καὶ πράττειν. [y] Ἐνεργείᾳ δὴ ὁ ποιήσας τὸ ἔργον ἐστί πως. [z] Στέργει δὴ τὸ ἔργον, διότι καὶ τὸ εἶναι. Τοῦτο δὲ φυσικόν· ὃ γάρ ἐστι δυνάμει, τοῦτο ἐνεργείᾳ τὸ ἔργον μηνύει. Ἅμα δὲ καὶ τῷ μὲν εὐεργέτῃ καλὸν τὸ κατὰ τὴν πρᾶξιν, ὥστε χαίρειν ἐν ᾧ τοῦτο· τῷ δὲ παθόντι οὐθὲν καλὸν ἐν τῷ δράσαντι, ἀλλ' εἴπερ, συμφέρον· τοῦτο δ' ἧττον ἡδὺ καὶ φιλητόν. Ἡδεῖα δ' ἐστὶ τοῦ μὲν παρόντος ἡ ἐνέργεια, τοῦ δὲ μέλλοντος ἡ ἐλπὶς, τοῦ δὲ γεγενημένου ἡ μνήμη· ἥδιστον δὲ τὸ κατὰ τὴν ἐνέργειαν, καὶ φιλητὸν ὁμοίως. Τῷ μὲν οὖν πεποιηκότι μένει τὸ ἔργον· τὸ καλὸν γὰρ πολυχρόνιον· τῷ δὲ παθόντι τὸ χρήσιμον παροί-

1st reason

2nd Because the pleasure which results from a virtuous action is lasting and to that which results from a useful one. 3rd Because such pleasure is more durable & permanent than any which results from any other source

[y] Ὁ δὲ πράττων ἐνεργείᾳ ἐστὶν ἐν τῷ ἔργῳ· ἡ γὰρ οἰκοδομικὴ, ὃ λόγος ἐστὶ τῆς οἰκοδομίας, ἐνεργείᾳ ἐστὶν ἐν τῇ οἰκίᾳ· καὶ ἔστιν αὐτὴ ἡ οἰκία, καθὸ οἰκία, ὁ τεχνίτης ἐνεργείᾳ, καθὸ τεχνίτης. Ὁμοίως καὶ πᾶς ἐνεργῶν ἐνεργείᾳ ἐστὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ. *Qui vero agit, actu est in opere: sic ars ædificandi, quæ ædificii ratio est, actu est in ædificio: estque ipsum ædificium, quatenus est ædificium; sicut artifex actu, quatenus est artifex. Atque ita in reliquis, quicunque operatur, actu opus suum est.* Andr. Hoc modo hunc locum interpretantur Eustratius, Argyrop. et Aquinas. Pro Lambino faciunt Victorius et Gruchius. [z] Εἰ τοίνυν φυσικὸν μὲν ἐφίεσθαι τοῦ εἶναι, τὸ εἶναι δέ ἐστιν ἐν τῷ πράττειν, τὸ ἔργον δέ ἐστιν αὐτὸς ὁ πράττων ἐνεργείᾳ, φανερὸν ὅτι καθόσον ζητεῖ τις τὸ ἑαυτοῦ εἶναι, κατὰ τοσοῦτον ζητεῖ καὶ τὸ ἔργον εἶναι. Φύσει δέ τις φιλεῖ ἑαυτὸν καὶ βούλεται εἶναι· φύσει ἄρα φιλεῖ τις τὸ ἑαυτοῦ ἔργον. *Andr.*

qui opus effecit. Hujus rei causa est, quod esse omnibus optabile et amabile est: functione autem muneris sumus, eo nimirum quod vivamus, et aliquid agamus. Qui opus effecit igitur, re, et functione muneris quodam modo est. Ergo suum cuique opus carum est, quia et esse ei carum est. Est autem hoc naturale: quæ res enim potestate est, hanc opus functione muneris et re indicat ac declarat. Præterea, homini bene de altero merito pulchrum et honestum est id, quod ex actione est, ita ut eo, in quo hoc inest, delectetur; ei autem, qui beneficium accepit, nihil honesti in eo, qui bene meritus est, inest: sed si quid est, emolumentum est: at hoc minus jucundum, minusque amabile est. Affert porro præsentis quidem rei usus ac functio voluptatem, futuræ autem spes, præteritæ vero memoria: omnium autem rerum ea jucundissima est, quæ usu et functione est, itemque amabilissima. Ei igitur, qui beneficium contulit, manet opus; honestum enim diu-

…tly as the benefactor is superior to the object [of] kindness, and as to love is superior to the being loved, [so] far as action is superior to passion. It is fit the [bene]factor should love but that in a greater degree accor[ding] to the labour & expense of his obligation

χεται. Ἥ τε μνήμη τῶν μὲν καλῶν ἡδεῖα· τῶν δὲ χρησίμων, οὐ πάνυ, ἢ ἧττον. Ἡ προσδοκία δ᾽ ἀνάπαλιν ἔχειν ἔοικε. Καὶ ἡ μὲν φίλησις ποιήσει ἔοικε· τὸ δὲ φιλεῖσθαι τῷ πάσχειν. [a] Τοῖς ὑπερέχουσι δὴ περὶ τὴν πρᾶξιν ἕπεται τὸ φιλεῖν, καὶ τὰ φιλικά. Ἔτι δὲ, τὰ ἐπιπόνως γενόμενα πάντες μᾶλλον στέργουσιν· οἷον καὶ τὰ χρήματα οἱ κτησάμενοι τῶν παραλαβόντων. Δοκεῖ [b] δὴ τὸ μὲν εὖ πάσχειν ἄπονον εἶναι· τὸ δ᾽ εὖ ποιεῖν ἐργῶδες. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ αἱ μητέρες φιλοτεκνότεραι· ἐπιπονωτέρα γὰρ ἡ γέννησις, καὶ μᾶλλον ἴσασιν ὅτι αὐτῶν. Δόξειε δ᾽ ἂν [c] τοῦτο καὶ τοῖς εὐεργέταις οἰκεῖον εἶναι.

ΚΕΦ. η′.

[1] ΑΠΟΡΕΙΤΑΙ δὲ, πότερον δεῖ φιλεῖν ἑαυτὸν μάλιστα, ἢ ἄλλον τινά; ἐπιτιμῶσι γὰρ τοῖς ἑαυτοὺς μάλιστα ἀγαπῶσι· καὶ ὡς ἐν αἰσχρῷ, φιλαύτους ἀποκαλοῦσι. Δοκεῖ τε

[a] Τοῖς ὑπάρχουσι Baſ. [b] Δὲ El. [c] Τὸ τοιοῦτο El. [1] Magn. Moral. lib. ii. cap. 13. et 14.

turna res eſt: ei autem, qui accepit, utilitas celeriter evaneſcit. Et rerum quidem honeſtarum memoria, jucunda: utilium autem, non admodum, aut certe minus. Contra ſe res habere videtur in ſpe, ſeu exſpectatione. Præterea amatio effectioni ſimilis eſt; amari autem perpeſſioni. Eos igitur, qui in actione ſunt ſuperiores, et amare, et ea, quæ amicitiæ propria ſunt, comitantur. Præterea omnes ea, quæ magno labore conſecuti ſunt, magis amplectuntur: ut et pecunias qui quæſierunt, quam qui ab aliis acceperunt. At accipere quidem beneficium, minime laborioſum videtur eſſe; conferre autem, difficile atque operoſum. Atque ob hanc cauſam et matres liberorum ſunt patribus amantiores: nam et laborioſior partus eſt, et ſciunt certius ſuos eſſe. Atque hoc etiam ad beneficos accommodari poſſe videatur.

CAP. VIII.

OCCURRIT autem dubitatio, Utrum ſeipſum maxime amare oporteat, an alium quenquam? ſolent enim vulgo objurgari, qui ſui ſunt amantiſſimi; et quaſi ea res cum turpitudine ac dedecore conjuncta ſit, φίλαυτοι, id eſt, ſui amantes appellan-

ὁ μὲν φαῦλος ἑαυτοῦ χάριν πάντα πράττειν· καὶ ὅσῳ ἂν μοχθηρότερος ᾖ, [d] τοσούτῳ μᾶλλον. Ἐγκαλοῦσι δὴ αὐτῷ, οἷον ὅτι οὐθὲν [e] ἀφ' αὑτοῦ πράττει. Ὁ δὲ ἐπιεικὴς διὰ τὸ καλὸν, καὶ ὅσῳ ἂν βελτίων ᾖ, μᾶλλον διὰ τὸ καλὸν, καὶ φίλου ἕνεκα· τὸ δ' αὑτοῦ παρίησι. Τοῖς λόγοις δὲ τούτοις τὰ ἔργα διαφωνεῖ, οὐκ ἀλόγως· φασὶ γὰρ δεῖν φιλεῖν μάλιστα τὸν μάλιστα φίλον· φίλος δὲ μάλιστα [f] ὁ βουλόμενος, [g] ᾧ βούλεται τἀγαθὰ, ἐκείνου ἕνεκα, καὶ εἰ μηδεὶς εἴσεται. Ταῦτα δ' ὑπάρχει μάλιστα αὐτῷ πρὸς αὑτὸν, καὶ τὰ λοιπὰ δὴ πάντα, οἷς ὁ φίλος ὁρίζεται· εἴρηται γὰρ, ὅτι ἀπ' αὐτοῦ πάντα τὰ φιλικὰ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους διήκει. Καὶ αἱ παροιμίαι δὲ πᾶσαι ὁμογνωμονοῦσιν· οἷον τὸ, μία ψυχή· καὶ, κοινὰ τὰ τῶν φίλων· καὶ, ἰσότης φιλότης· καὶ, γόνυ κνήμης ἔγγιον· πάντα γὰρ ταῦτα πρὸς αὑτὸν μάλιστ' ὑπάρχει· μάλιστα γὰρ φίλος ἑαυτῷ· καὶ φιλητέον δὴ μάλιστα ἑαυτόν. Ἀπορεῖται

[d] Τοσούτου δὴ μᾶλλον ἐγκαλοῦσιν αὐτῷ, οἷον ὅτ. El. [e] Γρ. ἀπ' αὐτοῦ. [f] Ὁ βουλόμενος deeſt Vet. Interp. [g] Ὧι μάλιστα βούλεται C C C. Baſ. et Vet. Interp. ἢ ᾧ βούλ. El.

tur. Videturque homo improbus omnia ſua cauſa agere, eoque magis, quo ſit vitioſior. Itaque eum criminantur et accuſant, quod nihil agat a ſuis rationibus et commodis alienum. Vir bonus autem omnia propter honeſtum agit; et quo ſit melior, eo magis propter honeſtum, et amici cauſa: ſuum commodum autem negligit ac prætermittit. Verum ab hac oratione facta diſcrepant, neque immerito: aiunt enim maxime eum amare oportere, qui maxime ſit amicus: at is maxime amicus eſt, qui, quem vult bonis ornatum eſſe, eum vult illius ipſius cauſa ornatum eſſe, etiamſi nemo ſciturus ſit. Hæc autem inſunt in unoquoque erga ſeipſum maxime: et cætera etiam omnia, quibus amicus definitur: ſupra enim diximus, omnia, quæ amicitiæ propria ſunt, a nobis ipſis profecta etiam ad alios permanare ac pervenire. Atque omnia proverbia conſentiunt: quale illud eſt, Unus animus; et, Amicorum omnia communia; et, Æqualitas amicitia; et, Genu crure propius: hæc enim omnia in unoquoque erga ſeipſum inſunt maxime: ſibi enim quiſque maxime amicus eſt: quo fit, ut ſibi ſit quiſque maxime dili-

both arguments it seems, appear to convey a degree of probability – But it will be necessary to examine those on which either party ground their assertion –

δὲ εἰκότως, ποτέροις χρεὼν ἕπεσθαι, ἀμφοῖν ἐχόντοιν τὸ πιστόν; [h] Ἴσως οὖν τοὺς τοιούτους δεῖ τῶν λόγων διαιρεῖν καὶ διορίζειν ἐφ' ὅσον ἑκάτεροι καὶ πῇ ἀληθεύουσιν. Εἰ δὴ λάβοιμεν τὸ φίλαυτον, πῶς ἑκάτεροι λέγουσι, τάχ' ἂν γένοιτο δῆλον. Οἱ μὲν οὖν εἰς ὄνειδος ἄγοντες αὐτὸ, φιλαύτους καλοῦσι τοὺς ἑαυτοῖς ἀπονέμοντας τὸ πλεῖον ἐν χρήμασι, καὶ τιμαῖς, καὶ ἡδοναῖς ταῖς σωματικαῖς· τούτων γὰρ οἱ πολλοὶ ὀρέγονται, καὶ ἐσπουδάκασι περὶ αὐτὰ, ὡς ἄριστα ὄντα· διὸ καὶ περιμάχητά ἐστιν. Οἱ δὴ περὶ ταῦτα πλεονέκται χαρίζονται ταῖς ἐπιθυμίαις, καὶ ὅλως τοῖς πάθεσι, καὶ τῷ ἀλόγῳ τῆς ψυχῆς. Τοιοῦτοι δ' εἰσὶν οἱ πολλοί· διὸ καὶ ἡ προσηγορία γεγένηται ἀπὸ τοῦ πολλοῦ φαύλου ὄντος. Δικαίως δὴ τοῖς οὕτω φιλαύτοις ὀνειδίζεται. Ὅτι δὲ τοὺς τὰ τοιαῦθ' αὑτοῖς ἀπονέμοντας εἰώθασι λέγειν οἱ πολλοὶ φιλαύτους, οὐκ ἄδηλον. Εἰ γάρ τις ἀεὶ σπουδάζει τὰ δίκαια πράττειν, αὐ-

h Ἴσως δὲ οὖν Baſ.

gendus. Merito porro dubitatur, harum orationum utram ſequi oporteat, cum utraque ſit veriſimilis. Fortaſſis igitur tales orationes diſtinguendæ ſunt, quatenus, et qua ex parte utraque vera eſt. Itaque ſi quid utrique ſui ipſius amorem appellent, teneamus: res erit fortaſſe plana et aperta. Qui igitur eum ut probrum objiciunt, ſui amantes appellant, eos, qui in pecunia, in honoribus, in voluptatibus denique corporis ſibi ipſis majorem partem tribuunt ac vendicant: hæc enim bona pars hominum concupiſcit, et in eis, ut omnium rerum optimis, omne ſtudium ſuum collocat: atque idcirco de iis inter ſe dimicare ſolent. Qui igitur in his priores ac ſuperiores eſſe volunt, ſuis cupiditatibus, et (ut uno verbo dicam) ſuis affectibus, eique animi parti, quæ rationis expers eſt, obſequuntur. Tale autem eſt vulgus hominum: itaque etiam a multitudine, quæ vitioſa eſt, fluxit appellatio. Merito igitur iis, qui hoc modo ſui amantes ſunt, amor hic maledicti loco objicitur. Eos autem, qui ſibi talia tribuunt, vulgo ſolere ſui amantes appellari, minime obſcurum eſt. Si quis enim omnium maxime ea, quæ juſta ſunt, aut temperata, aut qualiacunque alia virtutibus conſentanea,

τὸς μάλιστα πάντων, ἢ τὰ σώφρονα, ἢ ὁποιαοῦν ἄλλα τῶν κατὰ τὰς ἀρετὰς, καὶ ὅλως ἀεὶ τὸ καλὸν ἑαυτῷ περιποιοῖτο, οὐθεὶς ἐρεῖ φίλαυτον τοῦτον, οὐδὲ ψέξει. Δόξειε δ᾽ ἂν ὁ τοιοῦτος εἶναι μᾶλλον φίλαυτος· ἀπονέμει γὰρ ἑαυτῷ τὰ κάλλιστα καὶ μάλιστα ἀγαθὰ, καὶ χαρίζεται ἑαυτοῦ τῷ κυριωτάτῳ, καὶ πάντα τούτῳ πείθεται. [i] Ὥσπερ δὲ καὶ πόλις τὸ κυριώτατον μάλιστ᾽ εἶναι δοκεῖ, καὶ πᾶν ἄλλο σύστημα, οὕτω καὶ ἄνθρωπος. Καὶ φίλαυτος δὴ μάλιστα ὁ τοῦτο ἀγαπῶν, καὶ τούτῳ χαριζόμενος. Καὶ ἐγκρατὴς [k] δὴ καὶ ἀκρατὴς λέγεται, τῷ κρατεῖν τὸν νοῦν ἢ μὴ, ὡς τούτου ἑκάστου ὄντος. [l] Καὶ πεπραγέναι δοκοῦσιν αὐτοὶ, καὶ ἑκουσίως, τὰ μετὰ λόγου μάλιστα. Ὅτι μὲν οὖν τοῦθ᾽ ἕκαστός ἐστι [m] μάλιστα, οὐκ ἄδηλον, καὶ ὅτι ὁ ἐπιεικὴς μάλιστα τοῦτο ἀγαπᾷ. Διὸ φίλαυτος μάλιστ᾽ ἂν εἴη, καθ᾽ ἕτερον εἶδος τοῦ ὀνειδιζομένου, καὶ διαφέρων τοσοῦτον, ὅσον τὸ κατὰ λόγον ζῆν, τοῦ κατὰ πάθος, καὶ ὀρέγεσθαι

i Ὥσπερ πόλις ἐστὶ μάλιστα τὸ κυριώτατον τῆς πόλεως, καὶ οἱ ἄριστοι τῶν πολιτῶν, οὕτω καὶ ἄνθρωπός ἐστι μάλιστα τὸ κυριώτατον τῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. *Andr.* k Δὲ El. et Baſ.
l Γρ. καὶ πεπραγμένα δοκεῖ αὐτῷ, καὶ ἑκουσ. m Ἢ μάλιστα El.

agere ſtudeat, et omnino ſemper honeſtum ſibi vendicet: nemo hunc neque ſui amantem dicet, neque vituperabit. Atqui vir hujuſmodi amans ſui potius eſſe videatur: ſibi enim res pulcherrimas, atque optimas tribuit: eique ſui parti, quæ principatum obtinet, gratificatur, et omnibus in rebus obtemperat. Quemadmodum autem pars præcipua atque optima civitatis etiam videtur eſſe civitas, idemque de quovis alio conventu ſentiendum; ſic et hominis pars ea, quæ dominari debet, homo eſt. Eſt igitur ille ſui amantiſſimus, qui hanc amat, et qui huic gratificatur. Jam quoque continens atque incontinens eo dicuntur, quod mens in illo ſuperior ac potentior ſit, in hoc inferior atque imbecillior, quaſi ſua quiſque mens ſit. Videnturque homines ea ipſi, ſuaque ſponte egiſſe maxime, quæ cum ratione egerunt. Unumquemque igitur mentem ſuam eſſe maxime, atque hanc optimo cuique eſſe cariſſimam, perſpicuum eſt. Itaque ſui fuerit amantiſſimus genere quodam amoris ab eo, qui vitio datur, differente, tantum diſtans a ſuperiore, quantum intereſt, utrum quis rationi convenienter vivat, an affectibus et perturbationibus

[Handwritten margin note:] The good man however will be equally φιλαυτος with the depraved — but the one will act according to the direction of his passions & appetites, the other according to the position of reason & direction of truth —

For where there is an emulative struggle to attain the right & an eagerness in the practice of honourable things. there complete happiness will be open to all & the most essential advantages accrew to each wherefore it is requisite that the good should love himself - for he will benefit both himself & others in the pursuit of what is good

[n]ἢ τοῦ καλοῦ, ἢ τοῦ δοκοῦντος συμφέρειν. Τοὺς μὲν οὖν περὶ τὰς καλὰς πράξεις διαφερόντως σπουδάζοντας πάντες ἀποδέχονται καὶ ἐπαινοῦσι. Πάντων δὲ ἁμιλλωμένων πρὸς τὸ καλὸν, καὶ διατεινομένων τὰ κάλλιστα πράττειν, κοινῇ τ᾽ ἂν παντὶ εἴη τὰ δέοντα, καὶ ἰδίᾳ ἑκάστῳ τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν· εἴπερ ἡ ἀρετὴ τοιοῦτόν ἐστιν. Ὥστε τὸν μὲν ἀγαθὸν δεῖ φίλαυτον εἶναι· καὶ γὰρ αὐτὸς ὀνήσεται τὰ καλὰ πράττων, καὶ τοὺς ἄλλους ὠφελήσει. Τὸν δὲ μοχθηρὸν οὐ δεῖ· βλάψει γὰρ καὶ ἑαυτὸν, καὶ τοὺς πέλας, φαύλοις πάθεσιν ἑπόμενος. Τῷ μοχθηρῷ μὲν οὖν διαφωνεῖ, ἃ δεῖ πράττειν, καὶ ἃ πράττει· ὁ δὲ ἐπιεικὴς, ἃ δεῖ, ταῦτα καὶ πράττει· πᾶς γὰρ νοῦς αἱρεῖται τὸ βέλτιστον ἑαυτῷ· ὁ δ᾽ ἐπιεικὴς πειθαρχεῖ τῷ νῷ. Ἀληθὲς δὲ τὸ περὶ τοῦ σπουδαίου, καὶ τὸ τῶν φίλων ἕνεκα πολλὰ πράττειν καὶ τῆς πατρίδος, κἂν δέῃ ὑπεραποθνήσκειν· προήσεται γὰρ καὶ χρήματα, καὶ τιμὰς, καὶ ὅλως τὰ περιμάχητα

But the bad man ought not to love himself for thus he will injure both himself & neighbour by the pursuit & subservience to what is vicious. The things which the bad man ought to do are contrary to what he does — with the good man are always the same — The good man will renounce wealth & advantage — and will devote himself to more important interests of himself - Country a...

[n] Ἢ abeſt a Vet. Interp. ὅσον τὸ κατὰ λόγον ζῆν τοῦ κατὰ πάθος, καὶ ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ὄρεξις τῆς φαύλης ἐπιθυμίας. *Andr.*

animi ſerviat: et utrum honeſtum, an id, quod utilitatis ſpeciem habet, appetat. Ii igitur, qui præclaris atque honeſtis actionibus egregie præter cæteros ſtudent, omnibus probati ſunt, ab omnibuſque collaudantur. Quod ſi omnes ad honeſtum certatim pervenire, reſque honeſtiſſimas agere contenderent; tum communiter omnibus ea, quæ ratio poſtulat, tum privatim cuique maxima bona ſuppeterent: ſiquidem virtus talis res eſt. Itaque virum quidem bonum ſui amantem eſſe oportet: namque et ipſe ex honeſtis actionibus utilitatem percipiet, et aliis proderit. Improbum autem ac vitioſum non oportet: et ſibi enim et proximo cuique nocebit, vitioſis animi perturbationibus obtemperans. Improbi igitur hominis actiones ab iis, quæ ſunt agenda, diſcrepant; vir bonus autem quæ ſunt agenda, ea et agit: etenim mens omnis id ſequitur ac ſumit, quod ſibi eſt optimum: at vir bonus imperio mentis paret. Quod autem de viro bono dicitur, eum multa et amicorum et patriæ cauſa agere, etiamſi mors ei ſit oppetenda, verum eſt: nam et pecuniæ, et honorum, et omnino eorum bonorum, de quibus homines

…e will prefer a short but perfect enjoyment, to a long but partial one, & would chuse rather to live one year in perfect happiness than many liable to the caprice of fortune — Such is with those who die in such a cause, for they forgo the temporal advantages of life for the lasting honour resulting from such a deed.

ἀγαθὰ, περιποιούμενος ἑαυτῷ τὸ καλόν. Ὀλίγον γὰρ χρόνον ἡσθῆναι σφόδρα μᾶλλον ἕλοιτ᾽ ἂν, ἢ πολὺν ἠρέμα, καὶ βιῶσαι καλῶς ἐνιαυτὸν, ἢ πολλὰ ἔτη τυχόντως· καὶ μίαν πρᾶξιν καλὴν καὶ μεγάλην, ἢ πολλὰς καὶ μικράς. Τοῖς δ᾽ ὑπεραποθνήσκουσι τοῦτ᾽ ἴσως συμβαίνει. Αἱροῦνται δὴ μέγα καλὸν ἑαυτοῖς· καὶ χρήματα πρόοιντ᾽ ἂν, ἐφ᾽ ᾧ πλείω λήψονται οἱ φίλοι. Γίγνεται γὰρ τῷ μὲν φίλῳ χρήματα, αὐτῷ δὲ τὸ καλόν· τὸ δὴ μεῖζον ἀγαθὸν ἑαυτῷ ἀπονέμει. Καὶ περὶ τὰς τιμὰς δὲ καὶ ἀρχὰς ὁ αὐτὸς τρόπος· πάντα γὰρ τῷ φίλῳ ταῦτα προήσεται· καλὸν γὰρ αὐτῷ τοῦτο καὶ ἐπαινετόν. Εἰκότως δὴ δοκεῖ σπουδαῖος εἶναι, ἀντὶ πάντων αἱρούμενος τὸ καλόν. Ἐνδέχεται δὲ καὶ πράξεις τῷ φίλῳ προΐεσθαι, καὶ εἶναι κάλλιον τοῦ αὐτὸν πρᾶξαι, τὸ αἴτιον τῷ φίλῳ γενέσθαι. Ἐν ἅπασι δὴ τοῖς ἐπαινετοῖς, ὁ σπουδαῖος φαίνεται ἑαυτῷ τοῦ καλοῦ πλέον νέμων. Οὕτω μὲν οὖν δεῖ φίλαυτον εἶναι, καθάπερ εἴρηται· ὡς δ᾽ οἱ πολλοὶ, οὐ χρή.

He then is deserving the appellation of a good man who prefers το καλον to every thing else in all respects praise & the good man appears to give himself a greater share of honour

inter ſe decertare ſolent, jacturam faciet, ut ſibi ipſi honeſti poſſeſſionem comparet ac vendicet. Pauliſper enim magna voluptate potiri, quam diu parva; et annum unum honeſte vivere, quam multos temere et ex arbitrio nutuque fortunæ, multo malit: unam denique actionem magnam atque honeſtam multis et parvis anteponat. Atque hoc iis, qui vel pro amicis, vel pro patria excedunt e vita, fortaſſe contingit. Magnam igitur ſibi honeſtatem ſumunt atque eligunt: pecunias quinetiam libenter projecerint ac profuderint, ut amici ampliores conſequantur. Amico enim pecunia, ipſi honeſtum quæritur: majus autem bonum ſibi ipſi tribuit. Idem de honoribus et imperiis, ſeu magiſtratibus ſentiendum eſt: hæc enim omnia amico concedet: quoniam hoc ei et honeſtum, et laudabile eſt. Jure igitur vir bonus et virtute præditus habetur, qui rebus omnibus honeſtum anteponat. Accidere autem poteſt, ut actiones rerum amico tradat et concedat, ſitque ei honeſtius amico rerum agendarum auctorem cauſamque fuiſſe, quam ipſum agere. In omnibus igitur rebus laudabilibus apparet virum virtute præſtantem ſibi plus honeſti tribuere. Itaque hoc modo, quomodo dixi, ſeipſum amare oportet: ſed ut vulgus, non oportet.

He says it has been argued by some that when we have received every blessing from the gods, in as much as we are independent & happy we are not in want of friends & introduces a quotation from Euripides in favor of this opinion — but we have laid down that it is more agreeably the feeling of the good man to confer than to receive a favor. If so he will surely require, when in possession of the ample means of doing so, some worthy objects on whom to display his bounty — in order to render his happiness fully complete. This position gives birth to another argument. Whether friends are more requisite in prosperity or adversity — For in the one case, we are desirous of relieving the [illegible] in the other we are obliged to gain the assistance of others to the relief of our own —

ΚΕΦ. θ.

ΑΜΦΙΣΒΗΤΕΙΤΑΙ δὲ καὶ περὶ τὸν εὐδαίμονα, εἰ δεήσεται φίλων, ἢ μή; οὐθὲν γάρ φασι φίλων δεῖν τοῖς μακαρίοις καὶ αὐτάρκεσιν· ὑπάρχειν γὰρ αὐτοῖς τἀγαθά. Αὐτάρκεις οὖν ὄντας, οὐδενὸς προσδεῖσθαι· τὸν δὲ φίλον, ἕτερον αὐτὸν ὄντα, πορίζειν, ἃ δι' αὑτοῦ ἀδυνατεῖ. Ὅθεν τὸ,

°Ὅταν ὁ δαίμων εὖ διδῷ, τί δεῖ φίλων;

Ἔοικε δ' ἀτόπῳ, τὸ πάντα ἀπονέμοντας τἀγαθὰ τῷ εὐδαίμονι, φίλους μὴ ἀποδιδόναι, ὃ δοκεῖ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν μέγιστον εἶναι. Εἰ δὲ φίλου ἐστὶ μᾶλλον τὸ εὖ ποιεῖν ἢ πάσχειν, καὶ ἐστι ἀγαθοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς τὸ εὐεργετεῖν, κάλλιον δ' εὖ ποιεῖν φίλους ὀθνείων, τῶν εὖ πεισομένων δεήσεται ὁ σπουδαῖος. Διὸ καὶ ἐπιζητεῖται, πότερον ἐν ἀτυχίαις μᾶλλον δεῖ φίλων ἢ ἐν εὐτυχίαις· ὡς καὶ τοῦ ἀτυχοῦντος δεομένου

[1] Magn. Moral. lib. ii. c. 15. Eud. lib. viii. c. 12.

° ——— τοὺς φίλους
Ἐν τοῖς κακοῖς χρὴ τοῖς φίλοισιν ὠφελεῖν.
Ὅταν δ' ὁ δαίμων εὖ διδῷ, τί χρὴ φίλων;
Ἀρκεῖ γὰρ αὐτὸς ὁ Θεὸς, ὠφελεῖν θέλων. Euripides in Oreſte.

CAP. IX.

HAC etiam de re controverſia eſt, Utrum aliquando futurum ſit, ut amicis egeat beatus, necne? negant enim, iis, qui beati ſunt, boniſque omnibus cumulati nulla re egent, amicis opus eſſe: eis enim omnium bonorum copiam ſuppetere. Cum ſint igitur ſuis opibus contenti, nihil eos amplius deſiderare: amicum autem, cum ſit alter idem, amico ſuppeditare ſolere, quæ ille per ſe conſequi non poſſit. Ex quo illud:

Fortuna cum favet, quid amicis eſt opus?

Sed abſurdum eſt, omnia bona beato tribuentes, amicos non dare, quod omnium bonorum externorum videtur eſſe maximum. Quod ſi amici eſt bene mereri de altero potius, quam beneficium accipere: et ſi viri boni, ac virtutis proprium eſt, beneficium conferre in alterum: pulchrius autem eſt de amicis, quam de alienis bene mereri: deſiderabit vir bonus aliquos, qui beneficium a ſe ſint accepturi. Itaque etiam quæritur, utrum in rebus adverſis magis, quam in ſecundis amici requirantur: quaſi et ei, cui adverſatur fortuna,

This however is absurd for it would be absurd in those who consider external goods a requisite to the perfect attainment of happiness to exclude that which is the highest & most material item

It would however be absurd to make happiness a sta[...]
since no man would prefer the selfish enjoyment of [...]
as we are instinctively inclined to society & the clo[...]
by which we are linked to our associates, the more we[...]
and by the enjoyment of it— consequently friends a[...]
[...]al to human happiness

τῶν εὐεργετησόντων, καὶ τῶν εὐτυχούντων, οὓς εὖ ποιήσουσιν. Ἄτοπον δὲ ἴσως καὶ τὸ μονώτην ποιεῖν τὸν μακάριον· οὐθεὶς γὰρ ἕλοιτ᾽ ἂν καθ᾽ αὑτὸν τὰ πάντ᾽ ἔχειν ἀγαθά· πολιτικὸν γὰρ ὁ ἄνθρωπος καὶ συζῆν πεφυκός. Καὶ τῷ εὐδαίμονι δὴ τοῦθ᾽ ὑπάρχει· τὰ γὰρ τῇ φύσει ἀγαθὰ ἔχει. Δῆλον δὲ ὡς μετὰ φίλων καὶ ἐπιεικῶν κρεῖττον, ἢ μετ᾽ ὀθνείων καὶ τῶν τυχόντων συνημερεύειν. Δεῖ ἄρα τῷ εὐδαίμονι φίλων. Τί οὖν λέγουσιν οἱ πρῶτοι, καὶ πῇ ἀληθεύουσιν; ἢ ὅτι οἱ πολλοὶ φίλους οἴονται τοὺς χρησίμους εἶναι; Τῶν τοιούτων μὲν οὖν οὐθὲν δεήσεται ὁ μακάριος, ἐπειδὴ τἀγαθὰ ὑπάρχει αὐτῷ· οὐδὲ δὴ τῶν διὰ τὸ ἡδὺ, ἢ ἐπὶ μικρόν· ἡδὺς γὰρ ὁ βίος ὤν, οὐθὲν δεῖται ἐπεισάκτου ἡδονῆς. Οὐ δεόμενος δὲ τῶν τοιούτων φίλων, οὐ δοκεῖ δεῖσθαι φίλων. Τὸ δ᾽ οὐκ ἔστιν ἴσως ἀληθές· ἐν ἀρχῇ γὰρ εἴρηται, ὅτι ἡ εὐδαιμονία, ἐνέργειά τίς ἐστιν· ἡ δ᾽ ἐνέργεια, δῆλον ὅτι γίνεται, καὶ οὐχ ὑπάρχει, ὥσπερ κτῆμά τι. Εἰ δὲ τὸ εὐδαιμονεῖν ἐστιν ἐν τῷ ζῆν καὶ ἐνεργεῖν,

The good man would not according to the ideas of the vulgar, consider [illegible] to consist in utility a pleasure for of the resources of this description he is amply stored with in himself & this from such apparent independence that he appears not to want friends.

opus ſit aliquibus, qui ei benigne faciant: et ii, quorum ſunt res ſecundæ, nonnullos, in quos beneficium conferant, deſiderent. Verum abſurdum illud quoque fortaſſe ſit, ſolitarium facere beatum: nemo enim hac conditione bonis omnibus abundare velit, ut ſolus ætatem agat: homo enim civile animal eſt, et ad ſocietatem vitæ aptum natura. Hoc igitur viro beato ſuppetit: habet enim ea, quæ natura bona ſunt. Jam vero perſpicuum eſt, cum amicis et viris bonis, quam cum alienis, et forte fortuna oblatis hominibus, totum diem conſumere præſtare. Amicis igitur viro beato opus eſt. Quænam ergo eſt priorum illorum oratio, et qua ex parte vera? an quod vulgus eos eſſe amicos exiſtimat, qui utilitatem afferunt? At talibus nihil egebit beatus: quandoquidem omnium ei bonorum ſuppetit copia: ne iis quidem, qui, propterea quod delectant, ſunt amici; aut parum admodum: nam cum ejus vita ſit ſuavis et jucunda, voluptatem adventitiam non requirit. At ſi talibus amicis non eget, amicis egere non videtur. Sed hoc fortaſſe verum non eſt: principio enim diximus beatitudinem muneris functionem quandam eſſe: muneris functio autem nimirum oritur ac gignitur, neque, ut poſſeſſio quædam, ſubeſt aut ſuppetit.

The happiness consists in life & energy, & if that energy be correct & pleasurable & if the actions of good men who are their friends create pleasure to the good, the happy man will require such friends as these — as much as he will derive pleasure from the speculative investigation of such correct actions —

Such are the qualifications of a good man to become a friend — & they imagine that the happy man ought to live pleasantly — A life of solitude is painful but it is impossible to pursue the energies perpetually directed towards the same object — but actions of Virtue or Vice appear with the same degree of harmony or discord to strike the intelligent feelings of the good man as the variety do the ear of the musician — with one he is pleased — the other disgusted —

τοῦ ἀγαθοῦ δ' ἡ ἐνέργεια σπουδαία καὶ ἡδεῖα καθ' αὑτήν, καθάπερ ἐν ἀρχῇ εἴρηται, ἔστι δὲ καὶ τὸ οἰκεῖον τῶν ἡδέων, θεωρεῖν δὲ μᾶλλον τοὺς πέλας δυνάμεθα ἢ ἑαυτούς, καὶ τὰς ἐκείνων πράξεις, ἢ τὰς οἰκείας, αἱ τῶν σπουδαίων [p] δὴ πράξεις, φίλων ὄντων, ἡδεῖαι τοῖς ἀγαθοῖς· ἄμφω γὰρ ἔχουσι τὰ τῇ φύσει ἡδέα· ὁ μακάριος δὴ φίλων τοιούτων δεήσεται, εἴ περ θεωρεῖν προαιρεῖται πράξεις ἐπιεικεῖς καὶ οἰκείας. Τοιαῦται δ' αἱ τοῦ ἀγαθοῦ, φίλου ὄντος. Οἴονται δὲ δεῖν ἡδέως ζῆν τὸν εὐδαίμονα. [q] Μονώτῃ μὲν οὖν χαλεπὸς ὁ βίος· οὐ ῥᾴδιον γὰρ καθ' αὑτὸν ἐνεργεῖν συνεχῶς, μεθ' ἑτέρων δὲ καὶ πρὸς ἄλλους ῥᾷον. Ἔσται οὖν ἡ ἐνέργεια συνεχεστέρα, ἡδεῖα οὖσα καθ' αὑτήν· ὃ δεῖ περὶ τὸν μακάριον εἶναι· ὁ γὰρ σπουδαῖος, ᾗ σπουδαῖος, ταῖς κατ' ἀρετὴν πράξεσι χαίρει, ταῖς δ' ἀπὸ κακίας δυσχεραίνει· καθάπερ ὁ μουσικὸς τοῖς καλοῖς μέλεσιν ἥδεται, ἐπὶ δὲ τοῖς φαύλοις λυπεῖται. Γένοιτ'

p Δὲ C C C. et Lamb. q Γρ. μονώτῃ μὲν οὖν ὄντι χαλ.

Quod ſi beatum eſſe, in vivendo et in muneris functione conſiſtit, et ſi virorum bonorum functio muneris per ſe bona et jucunda eſt, ut initio dictum eſt (id autem, quod cujuſque proprium eſt, numeratur in jucundis; alterum autem facilius, quam nos ipſos, et illius actiones, quam noſtras cernere poſſumus;) et ſi virorum bonorum actiones, eorundemque amicorum, bonis ſunt ſuaves et jucundæ (habent enim ea utrique, quæ ſunt jucunda natura) ſi igitur hæc vera ſunt, talibus amicis egebit beatus, ſiquidem bonas et honeſtas actiones et proprias intueri exoptat. Tales autem ſunt viri boni, qui idem ſit amicus, actiones. Exiſtimant autem beatum jucunde vivere oportere. Atqui homini ſolitariam vitam agenti, moleſta et acerba vita eſt, non enim ei, qui ſolus vivat, aſſidue munere fungi facile eſt; cum aliis autem, et erga alios, facilius. Erit igitur ea muneris functio magis aſſidua, minuſque interrupta, quæ per ſe jucunda eſt: quod penes beatum eſſe oportet: nam vir bonus, virtuteque præditus, qua bonus eſt, actionibus virtuti conſentaneis delectatur, offenditurque contrariis: quemadmodum muſicus ex modulatis cantibus voluptatem percipit, malos

According to the Opinion of Theognis Virtue may be still cultivated by the association of good men.

δ' ἂν καὶ ἄσκησίς τις τῆς ἀρετῆς ἐκ τοῦ συζῆν τοῖς ἀγαθοῖς, καθάπερ καὶ [r] Θέογνίς φησιν. Φυσικώτερον δὲ ἐπισκοποῦσιν ἔοικεν ὁ σπουδαῖος φίλος τῷ σπουδαίῳ τῇ φύσει αἱρετὸς εἶναι· τὸ γὰρ τῇ φύσει ἀγαθὸν, εἴρηται ὅτι τῷ σπουδαίῳ ἀγαθὸν καὶ ἡδύ ἐστι καθ' αὐτό. Τὸ δὲ ζῆν [s] ὁρίζονται, τοῖς ζώοις, [t] δυνάμει αἰσθήσεως, ἀνθρώποις δὲ, αἰσθήσεως, [u] ἢ νοήσεως· ἡ δὲ δύναμις εἰς τὴν ἐνέργειαν [x] ἀνάγεται· τὸ δὲ κύριον ἐν τῇ ἐνεργείᾳ. Ἔοικε δὴ τὸ ζῆν εἶναι κυρίως τὸ αἰσθάνεσθαι, ἢ νοεῖν. Τὸ δὲ ζῆν, τῶν καθ' αὐτὸ ἀγαθῶν καὶ ἡδέων· ὡρισμένον γάρ· [y] τὸ δ' ὡρισμένον τῆς τἀγαθοῦ φύσεως· τὸ δὲ τῇ φύσει ἀγαθὸν, καὶ τῷ ἐπιεικεῖ. Διόπερ ἔοικε πᾶσιν ἡδὺ εἶναι. Οὐ δεῖ δὲ λαμβάνειν μοχθηρὰν ζωὴν καὶ διεφθαρμένην, οὐδ' ἐν λύπαις· ἀόριστος γὰρ ἡ τοιαύτη, καθά-

Perception appears to be the property of life

That which is definite is naturally good — Life is naturally good

[r] Ven. 1. 2. et Baf. poft Θέογνίς φησιν, addunt hæc: οἷον ὡς λέγει, Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ' ἐσθλὰ διδάξεαι (ad oram Baf. μαθήσεαι) ἢν δὲ κακοῖσι συμμίξαις (συμμιχθῇς ad oram Baf.) ἀπολεῖς καὶ τὸν ἐνόντα νόον. Sed Scholion effe patet ex iftis verbis οἷον ὡς λέγει. Infra vero in fine hujus libri iftud hemiftichium, Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ' ἐσθλὰ, citatur. [s] Γρ. ὁρίζεται. [t] Δύναμιν Andr. et quidam alii. [u] Καὶ Camer. et Vet. Interp. Nobifcum Andr. et Euftratius, qui fic hunc locum interpretatur: καὶ ζῆν καὶ πολιτεύεσθαι καὶ πράττειν ἢ κατ' αἴσθησιν καὶ τὰς ἀλόγους πράξεις, ὡς οἱ φαῦλοι, βοσκημάτων δίκην ζῶντες, ἢ κατὰ νοῦν, ὡς οἱ σπουδαῖοι. [x] Γρ. ἄγεται. [y] Τὸ δὲ ὡρισμένον τῆς τοῦ ἀγαθοῦ φύσεως, καθάπερ καὶ Πυθαγορείοις ἐδόκει· καὶ γὰρ ἔταττον ἐν τῇ τοῦ ἀγαθοῦ συστοιχίᾳ τὸ ὡρισμένον. Vide lib. i. cap. 6.

autem et difcordes graviter et molefte fert. Jam vero ex confuetudine et convictu virorum bonorum exercitatio quædam virtutis capi poffit, quemadmodum ait et Theognis. Sed iis, qui magis a natura caufam hujus rei petunt, videtur vir bonus viro bono optabilis amicus effe natura: diximus enim, quod natura bonum eft, id viro bono per fe bonum ac jucundum effe. Vivere autem in animantibus, poteftate fentiendi; in hominibus, vi fentiendi, aut intelligendi terminatur: at poteftas ad muneris functionem deducitur; rei autem principatus in muneris functione confiftit. Videtur igitur vivere, proprie effe fentire, aut intelligere: vivere autem, in iis, quæ per fe bona et jucunda funt, numeratur; eft enim aliquid terminatum: quicquid autem terminatum eft, ad naturam ipfius boni pertinet: jam quod natura bonum eft, idem et viro bono bonum eft. Quocirca vivere videtur omnibus effe jucundum. Sumenda autem non eft vita vitiofa, et corrupta, nec doloribus confecta: nam talis vita nullis

That which is naturally good & pleasurable will be so to the good man. Therefore Life will be so.
Also. In as much as every thing which is definite is naturally good ... naturally good pleasurably. Life which is definite & consequently naturally good will be pleasurable also

the life because good it is pleasurable — We cannot use a faculty without the consciousness of its effe[ct] whether we walk see or hear we are still sen[sible] that we possess energize such faculties —

We perceive that we exist — for existence is to αισ-

περ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῇ. Ἐν τοῖς ἐχομένοις δὲ περὶ τῆς λύπης ἔσται φανερώτερον. Εἰ δ᾽ αὐτὸ τὸ ζῆν ἀγαθὸν, καὶ ἡδύ. Ἔοικε δὲ καὶ ἐκ τοῦ πάντας ὀρέγεσθαι αὐτοῦ, καὶ μάλιστα τοὺς ἐπιεικεῖς καὶ μακαρίους· τούτοις γὰρ ὁ βίος αἱρετώτατος, καὶ ἡ τούτων μακαριωτάτη ζωή. Ὁ δ᾽ ὁρῶν, ὅτι ὁρᾷ αἰσθάνεται, καὶ ὁ ἀκούων, ὅτι ἀκούει, καὶ ὁ βαδίζων, ὅτι βαδίζει· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως ἐστί τι τὸ αἰσθανόμενον, ὅτι ἐνεργοῦμεν. Αἰσθανοίμεθα δ᾽ ἂν, ὅτι αἰσθανόμεθα, καὶ νοοῖμεν, ὅτι νοοῦμεν. Τὸ δ᾽, ὅτι αἰσθανόμεθα, ἢ νοοῦμεν, ὅτι ἐσμέν· [z] τὸ γὰρ εἶναι ἦν τὸ αἰσθάνεσθαι, ἢ νοεῖν. Τὸ δ᾽ αἰσθάνεσθαι ὅτι ζῇ, τῶν ἡδέων καθ᾽ αὑτό· φύσει γὰρ ἀγαθὸν ἡ ζωή. Τὸ δ᾽ ἀγαθὸν ὑπάρχον ἑαυτῷ αἰσθάνεσθαι, ἡδύ. Αἱρετὸν δὲ τὸ ζῆν, καὶ μάλιστα τοῖς ἀγαθοῖς, ὅτι τὸ εἶναι ἀγαθόν ἐστιν αὐτοῖς καὶ ἡδύ· συναισθανόμενοι γὰρ τοῦ καθ᾽ αὑτὸ [a] ἀγαθοῦ, ἥδονται. Ὡς δὲ πρὸς ἑαυτὸν ἔχει ὁ σπουδαῖος, καὶ πρὸς τὸν

[z] Τὸ εἶναι ἢ αἰσθάν. Ven. 1. et Bas. isse in Eustratii codd.

[a] Γρ. καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ: et ita videtur fuisse in Eustratii codd.

terminis circumscripta est, quemadmodum nec ea, quae insunt in ea. Sed in iis, quae deinceps dicturi sumus de dolore, planius hoc constabit. Quod si vivere bonum est, est et jucundum. Quod quidem ex eo vel maxime probabile est, quod cum omnes homines, tum maxime viri boni, et beati, vivendi cupiditate affecti sunt: his enim vita est maxime expetenda, eorumque tota vitae ratio beatissima est. Qui autem videt, sentit se videre; et qui audit, audire; et qui ambulat, ambulare: in aliis denique item omnibus est aliquid, quod sentit nos fungi munere et agere. Sentire autem nos, sentire possumus, et intelligere nos, intelligere. At sentire a nobis aliquid sentiri, et intelligere aliquid intelligi, sentire atque intelligere est nos esse: esse enim, sentire aut intelligere esse dicebamus. Sentire autem se vivere, in rebus per se jucundis numeratur: vita enim bonum est natura. Sentire autem in seipso bonum inesse, jucundum est. Vivere igitur cum sit omnibus optabile, tum bonis maxime, quia eis esse et bonum est, et jucundum: cum enim una id, quod per se bonum est, sensu percipiunt, voluptate afficiuntur. Quo modo autem in seipsum vir bonus animatus est, sic et

is a the good mans own life is preferable upon to while that of his friend be to him — for a friend second self — Φίλοσ ετεροσ γαρ αυτοσ

φίλον· ἕτερος γὰρ αὐτὸς, ὁ φίλος ἐςί. Καθάπερ οὖν τὸ αὐτὸν εἶναι, αἱρετόν ἐςιν ἑκάςῳ, οὕτω καὶ τὸ τὸν φίλον, ἢ παραπλησίως. Τὸ δ' εἶναι ἦν αἱρετὸν, διὰ τὸ αἰσθάνεσθαι [b] αὐτοῦ ἀγαθοῦ ὄντος· ἡ δὲ τοιαύτη αἴσθησις ἡδεῖα καθ' αὑτήν. Συναισθάνεσθαι ἄρα δεῖ καὶ τοῦ φίλου ὅτι ἐςί· τοῦτο δὲ γίνοιτ' ἂν ἐν τῷ συζῆν, καὶ κοινωνεῖν λόγων καὶ διανοίας, οὕτω γὰρ ἂν δόξειε τὸ συζῆν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων λέγεσθαι, καὶ οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῶν βοσκημάτων, τὸ ἐν τῷ αὐτῷ νέμεσθαι. Εἰ δὴ τῷ μακαρίῳ τὸ εἶναι αἱρετόν ἐςι καθ' αὑτὸ, ἀγαθὸν τῇ φύσει ὂν καὶ ἡδὺ, παραπλήσιον δὲ καὶ τὸ τοῦ φίλου ἐςί· καὶ ὁ φίλος τῶν αἱρετῶν ἂν εἴη. Ὃ δ' ἐςὶν αὐτῷ αἱρετὸν, τοῦτο δεῖ ὑπάρχειν αὐτῷ· ἢ ταύτῃ ἐνδεὴς ἔςαι. Δεήσει ἄρα τῷ εὐδαιμονήσοντι φίλων σπουδαίων.

ΚΕΦ. ι.

ΑΡ' οὖν ὡς πλείςους φίλους ποιητέον; ἢ καθάπερ ἐπὶ τῆς ξενίας ἐμμελῶς εἰρῆσθαι δοκεῖ, τὸ,

[b] Γρ. ἑαυτοῦ: ita etiam Euſtratius. Sed noſtram lectionem confirmat, quod paulo ante dixerat τὸ εἶναι ἀγαθ.

in amicum: amicus enim alter ipſe. Quemadmodum igitur unicuique ſe eſſe optabile et expetendum eſt, ſic et amicum, aut non multo ſecus. Eſſe autem cuique optabile eſſe dicebamus, quia id ſentiat, quod eſt bonum: hujuſmodi autem ſenſus magna per ſe afficit voluptate. Una igitur ſentiat oportet, etiam amicum eſſe: quod continget in ſocietate victus atque vitæ, et in communicatione ſermonis et cogitationis: ita enim conſuetudo et ſocietas vitæ dici videatur in hominibus; non, ut in pecudibus, paſcuorum et pabuli communitas. Si viro igitur beato eſſe optabile eſt per ſe, cum ſit bonum, jucundumque natura; itemque de amico ſentiendum: conſequens eſt ut etiam amicus in rebus optabilibus ſit habendus. At quod cuique optabile eſt, hoc ei ſuppetere oportet: alioqui hac parte penuria laborabit. Ei igitur, qui beatus futurus eſt, amicis opus erit virtute præditis.

CAP. X.

SED utrum quam plurimi nobis aſciſcendi ſunt amici? an, quemadmodum in hoſpitalitate illud videtur apte dictum,

the quotation here introduced respecting hospitality will he says, be applicable with respect to that friendship where the motive is utility, for the [illegible] of men in general would be inadequate to supply an extensive display of kindness without

ᶜ Μήτε πολύξεινος, μητ' ἄξεινος·

ἐπὶ τῆς φιλίας ἁρμόσει μητ' ἄφιλον εἶναι, μητ' αὖ πολύφιλον καθ' ὑπερβολήν; Τοῖς μὲν δὴ πρὸς χρῆσιν, καὶ πάνυ δόξειεν ἂν ἁρμόζειν τὸ λεχθέν· πολλοῖς γὰρ ἀνθυπηρετεῖν ἐπίπονον, καὶ οὐχ ἱκανὸς ᵈ ὁ βίος αὐτοῖς τοῦτο πράττειν. Οἱ πλείους δὴ τῶν πρὸς τὸν οἰκεῖον βίον ἱκανῶν περίεργοι καὶ ἐμπόδιοι πρὸς τὸ καλῶς ζῆν· οὐθὲν οὖν δεῖ αὐτῶν. Καὶ οἱ πρὸς ἡδονὴν δὲ ἀρκοῦσιν ὀλίγοι· καθάπερ ἐν τῇ ᵉ τροφῇ τὸ ἥδυσμα. Τοὺς δὲ σπουδαίους, πότερον πλείστους κατ' ἀριθμόν; ἢ ἐστί τι μέτρον καὶ φιλικοῦ πλήθους, ὥσπερ πόλεως; ᶠ οὔτε γὰρ ἐκ δέκα ἀνθρώπων γένοιτ' ἂν πόλις, οὔτε ἐκ δέκα μυριάδων ἔτι πόλις ἐστί· τὸ δὲ ποσὸν οὐκ ἔστιν ἴσως ἕν τι, ἀλλὰ πᾶν τὸ μεταξύ τινων ὡρισμένων. Καὶ φίλων δὴ ἐστί

[Marginal manuscript note, partly illegible:] such friend[ships] ... number would impede the [illegible] and utility of those connected ... The very intent ... friendship ... limited number ... should not be overburdened with sauce. But the friendship of good men bears some analogy to States — for as ten men would be too few to constitute a state, so a hundred thousand would be too numerous to preserve that title —

ᶜ Μηδὲ πολύξεινον, μηδ' ἄξεινον καλέεσθαι.
Hesiod. Ἔργ. καὶ Ἡμ. β'. v. 333.

ᵈ Ὁ βίος αὐτὸς Argyr. ὅτι ὀλίγοις ἄν τις ἀρκέσειεν ἃ χρήζουσι βοηθεῖν, καὶ τὸ πολλοὺς θεραπεύειν ἐπίπονον· μάλιστα εἰ τύχοιεν περίεργοί τινες ὄντες, καὶ ζητοῦντες θεραπεύεσθαι περιττῶς. *Andr.* ᵉ Ita Vet. Interp. Argyr. et Euſtrat. τρυφῇ alii, male. ἐν εὐωχίᾳ τοῦ ἡδύσματος. *Andr.* ᶠ Vide Polit. lib. iii. cap. 3.

Multorum non dicaris, neque nullius hoſpes:

ſic et in amicitia convenienter dicetur, neque inopem ab amicis eſſe, neque ingenti multitudine amicorum abundare oportere? Iis igitur, qui amicitiam ad utilitatem referunt, id quod modo dictum eſt, admodum convenire videatur: multis enim viciſſim operam dare difficile et laborioſum eſt; neque huic rei agendæ nobis ſatis ſint noſtræ facultates. Plures igitur quam qui ad ſuam cujuſque rem familiarem ſatis ſint, ſupervacanei ſunt, honeſteque vivendi rationem impediunt: itaque nihil eis opus eſt. Tum qui voluptatis cauſa comparantur amici, pauci ſatis ſunt: quemadmodum in cibis condimentum. Sed utrum viros bonos quamplurimos numero in amicitiam recipere oportet? an ut civitatis, ſic et amicorum multitudinis aliquis modus eſt? nam neque ex decem hominibus conſtare poſſit civitas; neque ex centum hominum millibus jam civitas eſt: certus autem civium numerus non eſt fortaſſe aliquis unus; ſed quiſquis inter duos aliquos definitos interjectus eſt, is numerus civium certus eſt. Numerus igitur etiam amicorum certus eſt aliquis ac defini-

...us the friendship of good men must be limited; for it would be impossible to associate on close terms of intimacy ...numbers — nor could we agree in our sympathetic affection ...pleasure or pain, were number gave much scope for vanity ...sentiment — for it is impossible to love many persons at ...the same period and love is only an excess of friendship as love is directed towards an individual. So vehement friendship will be to few and a very few.

τι πλῆθος ὡρισμένον· καὶ ἴσως οἱ πλεῖστοι, μεθ' ὧν δύναιτό τις συζῆν· τοῦτο γὰρ ἐδόκει φιλικώτατον εἶναι. Ὅτι δ' οὐχ οἷόν τε πολλοῖς συζῆν καὶ διανέμειν αὑτὸν, οὐκ ἄδηλον. Ἔτι δὲ κἀκείνους δεῖ ἀλλήλοις φίλους εἶναι, εἰ μέλλουσι πάντες μετ' ἀλλήλων συνημερεύειν· τοῦτο δὲ ἐργῶδες ἐν πολλοῖς ὑπάρχει. Χαλεπὸν δὲ γίνεται καὶ τὸ συγχαίρειν καὶ τὸ συναλγεῖν οἰκείως πολλοῖς· εἰκὸς γὰρ συμπίπτειν ἅμα, τῷ μὲν συνήδεσθαι, τῷ δὲ συνάχθεσθαι. Ἴσως οὖν εὖ ἔχει, μὴ ζητεῖν ὡς πολυφιλώτατον εἶναι, ἀλλὰ τοσούτους, ὅσοι εἰς τὸ συζῆν ἱκανοί· οὐδὲ γὰρ ἐνδέχεσθαι δόξειεν ἂν πολλοῖς εἶναι φίλον σφόδρα. Διόπερ οὐδὲ ἐρᾶν πλειόνων· [g] ὑπερβολὴ γάρ τις εἶναι βούλεται φιλίας. Τοῦτο δὲ πρὸς ἕνα· καὶ τὸ σφόδρα δὴ πρὸς ὀλίγους. Οὕτω δ' ἔοικεν ἔχειν καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων· οὐ γίγνονται γὰρ φίλοι πολλοὶ κατὰ τὴν ἑταιρικὴν φι-

[g] Οὐδὲ κατὰ τὴν ἐρωτικὴν φιλίαν πολλῶν ἐνδέχεται φίλον εἶναι· ἡ γὰρ ἐρωτικὴ φιλίας ἐστὶν ὑπερβολὴ, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς ἕνα δύναται γίνεσθαι. *Andr.*

tus: ac fortaſſe plurimi ſunt intelligendi, quibuſcum conſuetudine victus et vitæ quis conjungi poſſit: hoc enim amicitiæ maxime proprium eſſe videbatur. Minime vero illud obſcurum eſt, fieri non poſſe, ut quis cum multis vivat, eiſque omnibus ſeſe dedat atque impertiat. Præterea illos etiam inter ſe amicos eſſe oportet, ſi futurum eſt, ut omnes inter ſe uſu et conſuetudine vitæ conjuncti ſint: verum hoc in multis difficile eſt. Illud quoque magni negotii eſt, communi cum multis lætitia doloreque affici ad cujuſque affectum accommodate: probabile eſt enim uno tempore accidere poſſe, ut cum altero lætetur, doleat cum altero. Fortaſſis igitur commodius ac tutius erit, cum quam plurimis amicis uſu conjungi nolle: ſed tot quærere, quot ad vitæ ſocietatem ſatis futuri ſunt: neque enim natura peti poſſe videatur, ut quis multis valde ſit amicus. Quapropter ne plurium quidem amore captus eſſe quiſquam poteſt: amor enim quoddam amicitiæ nimium videtur eſſe. Hoc autem cum uno duntaxat locum habere poteſt: vehementer igitur amare, inter paucos locum habet. Atque id quod dicimus, re factiſque comprobatur: in eam enim amicitiam, qua ſodales inter ſe conjuncti ſunt, non recipiuntur multi: eæ autem, quæ

Hence all the remarkable instances of friendship as that of Pylades & Orestes — Aeneas & Achates, Damon & Py[thias] which have been introduced in poetry, have been between two persons. For persons who have a large circle of friends attain only such appellation from analogy, and are in fact only pleasing agreeable persons

λίαν· αἱ δὲ ὑμνούμεναι ἐν δυσὶ λέγονται. Οἱ δὲ πολύφιλοι, καὶ πᾶσιν οἰκείως ἐντυγχάνοντες, οὐδενὶ δοκοῦσιν εἶναι φίλοι, πλὴν πολιτικῶς, οὓς καὶ καλοῦσιν ἀρέσκους. Πολιτικῶς μὲν οὖν ἐστι πολλοῖς εἶναι φίλον καὶ μὴ ἄρεσκον ὄντα, ἀλλ' ὡς ἀληθῶς ἐπιεικῆ· δι' ἀρετὴν δὲ καὶ δι' αὐτοὺς, οὐκ ἔστι πρὸς πολλούς· ἀγαπητὸν δὲ καὶ ὀλίγους εὑρεῖν τοιούτους.

ΚΕΦ. ια΄.

Men in adversity want assistance in prosperity companions consequently friendship in the one case is more necessary — in the other more useful

ΠΟΤΕΡΟΝ δὲ ἐν εὐτυχίαις φίλων μᾶλλον δεῖ, ἢ ἐν [h] ἀτυχίαις; ἐν ἀμφοῖν γὰρ ἐπιζητοῦνται· οἵ τε γὰρ ἀτυχοῦντες δέονται ἐπικουρίας, οἵ τ' εὐτυχοῦντες συμβίων, καὶ οὓς εὖ ποιήσουσι· βούλονται γὰρ εὖ δρᾶν. Ἀναγκαιότερον μὲν δὴ ἐν ταῖς ἀτυχίαις· διὸ τῶν χρησίμων ἐνταῦθα δεῖ. Κάλλιον δὲ ἐν ταῖς εὐτυχίαις· διὸ καὶ τοὺς ἐπιεικεῖς ζητοῦσι· τούτους γὰρ αἱρετώτερον εὐεργετεῖν, καὶ μετὰ τούτων διάγειν.

[h] Δυστυχίαις El.

omnium ſermone famaque celebrantur, inter duos fuiſſe dicuntur. (Qui vero multitudine amicorum delectantur, et cum omnibus familiariter comiterque verſantur ac loquuntur, amici nemini videntur eſſe, niſi civili more; quos et blandos, ſeu placendi cupidos appellant. Civili igitur quidem more fieri poteſt, ut quis ſit multis amicus: atque adeo etiamſi non ſit blandus, ſed revera vir bonus ac modeſtus: virtutis autem nomine, ut quis multos amet, et propter ipſos, non poteſt: præclare enim nobiſcum agatur, ſi vel paucos tales reperire poſſimus.)

CAP. XI.

SED utrum in rebus ſecundis magis, an in adverſis, amicis opus eſt? in utroque enim tempore requiruntur: nam et ii, quibus adverſatur fortuna, alterius egent auxilio; et ii, qui fruuntur ſecunda, convictores, atque aliquos, de quibus bene mereantur, deſiderant: volunt enim de aliquibus bene mereri. Ergo in rebus quidem adverſis magis neceſſaria eſt amicorum poſſeſſio: itaque hic utilibus amicis opus eſt. In ſecundis autem pulchrior atque honeſtior: quapropter etiam viros bonos quærunt: his enim benigne facere, et

[The] sight of friends does not alleviate our distress, by [giving] them a share in our mental afflictions, but by the interposition of what is pleasing amongst that [wh]at is painful.

Ἔστι γὰρ καὶ ἡ παρουσία αὐτὴ τῶν φίλων ἡδεῖα, καὶ ἐν ταῖς εὐτυχίαις, καὶ ἀτυχίαις· κουφίζονται γὰρ οἱ λυπούμενοι, συναλγούντων τῶν φίλων. Διὸ κἂν ἀπορήσειεν ἄν τις, πότερον ὥσπερ [1] βάρους μεταλαμβάνουσιν; ἢ τοῦτο μὲν οὔ· ἡ παρουσία δ' αὐτῶν ἡδεῖα οὖσα, καὶ ἡ ἔννοια τοῦ συναλγεῖν, ἐλάττω τὴν λύπην ποιεῖ; Εἰ μὲν οὖν διὰ ταῦτα, ἢ δι' ἄλλό τι κουφίζονται, ἀφείσθω. Συμβαίνειν δ' οὖν φαίνεται τὸ λεχθέν. Ἔοικε δ' ἡ παρουσία μικτή τις αὐτῶν εἶναι· αὐτὸ μὲν γὰρ τὸ ὁρᾶν τοὺς φίλους ἡδύ, ἄλλως τε καὶ ἀτυχοῦντι, καὶ γίνεταί τις ἐπικουρία πρὸς τὸ μὴ λυπεῖσθαι· παραμυθητικὸν γὰρ ὁ φίλος καὶ τῇ ὄψει, καὶ τῷ λόγῳ, ἐὰν ᾖ ἐπιδέξιος· οἶδε γὰρ τὸ ἦθος, καὶ ἐφ' οἷς ἥδεται καὶ λυπεῖται. Τὸ δὲ λυπούμενον αἰσθάνεσθαι ἐπὶ ταῖς αὐτοῦ ἀτυχίαις, λυπηρόν· πᾶς γὰρ φεύγει

A Friend is particularly grateful in distress, for both his appearance & language is consolatory — for he will be acquainted with the disposition of the person & endeavour to meet his wishes.

[1] Δοκεῖ γὰρ ὥσπερ βάρος μεριζόμενον καὶ πρὸς τοὺς φίλους κουφίζεσθαι. Τὸ δὲ οὐκ ἔστιν· ἀλλ' ἡ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ τῶν φίλων ἡδονή, καὶ τὸ τοὺς συναλγοῦντας ὁρᾶν ἡδὺ ὄν, ἐλάττω ποιεῖ τὴν λύπην· ἡδονὴ γὰρ λύπην ἐλαύνει. *Videtur enim dolor, inſtar oneris cujuſdam, quod dividitur et cum amicis mitigatur. Quod ita non eſt tamen: ſed ea quæ ex amicorum præſentia concipitur voluptas, et quod adverſam nobiſcum ſortem moleſte ferre amicos viſu jucundum ſit, noſtrum minuit dolorem: voluptas quippe abigit dolorem.* Andr.

eum his ætatem agere optabilius eſt. Eſt enim ipſa etiam amicorum præſentia tum in ſecunda, tum in adverſa fortuna, ſuavis et jucunda: levantur enim dolore ii, qui dolent, amicis æquam doloris partem ferentibus. Itaque dubitare poſſit aliquis, utrum veluti oneris partem ſubeant amici? an minime illud quidem fiat, ſed eorum præſentia, quæ jucunda ſit, communicatique doloris cogitatio, dolorem efficiat leviorem? Utrum igitur propter has cauſas, an propter aliam aliquam, dolore leventur, quærere omittamus. Sed tamen id, quod diximus, uſu venire non eſt obſcurum. Videtur autem eorum præſentia mixta quædam minimeque ſimplex eſſe: amicorum enim conſpectus, præſertim calamitoſo, jucundus eſt, magnoque ad ſedandum ac tollendum dolorem adjumento: ineſt enim in amico vis quædam conſolandi, tum aſpectu, tum ſermone, ſi ſit commodus et urbanus: ejus enim, cui amicus eſt, mores perſpectos habet et cognitos, quibuſque rebus ille delectetur, et offendatur, tenet. Contra amicum ſuum ſentire moleſtia ex ſuis caſibus adverſis affici, grave ac moleſtum eſt: metuit enim quiſque, ne doloris

ken of Fortitude avoid making their friends the partakers of their affliction, & does not wish to render others mournful, where they are not the sharers. Women & Persons of weak minds are fond of having partners in their afflictions, from the immoderate manner in which they give way to grief —

λύπης αἴτιος εἶναι τοῖς φίλοις. Διόπερ οἱ μὲν ἀνδρώδεις τὴν φύσιν, εὐλαβοῦνται [k] συλλυπεῖσθαι τοὺς φίλους αὐτοῖς· [l] κἂν μὴ ὑπερτείνῃ τῇ ἀλυπίᾳ, τὴν ἐκείνοις γενομένην λύπην οὐχ ὑπομένει. Ὅλως τε συνθρήνους οὐ προσίεται, διὰ τὸ μηδ' αὐτὸς εἶναι θρηνητικός. Γύναια δὲ, καὶ οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες, τοῖς συστενάζουσι χαίρουσι, καὶ φιλοῦσιν ὡς φίλους καὶ συναλγοῦντας. Μιμεῖσθαι δ' ἐν ἅπασι δεῖ, δηλονότι τὸν βελτίω. Ἡ δ' ἐν ταῖς εὐτυχίαις τῶν φίλων παρουσία τήν τε διαγωγὴν ἡδεῖαν ἔχει, καὶ τὴν ἔννοιαν, ὅτι ἥδονται ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ ἀγαθοῖς. Διὸ δόξειεν ἂν δεῖν, εἰς μὲν τὰς εὐτυχίας καλεῖν

In prosperity the society of our friends adds a pleasing cheerfulness to our life, & a assurance that delight in the same object are mutual —

[k] Συλλυπεῖν C C C. [l] Hunc locum fubobfcurum hoc modo *παραφράζει* Andronicus: *Κἂν μὴ μεγάλη μὲν ἡ παραμυθία ᾖ καὶ ἐπὶ μεγίσταις συμφοραῖς, μικρὰ δὲ ἡ λύπη, ἣν συναλγοῦσιν αὐτοῖς, οὐκ ἀνέχονται κοινωνεῖν τοῖς φίλοις τῶν κακῶν: Et nifi maximum adferre queant folatium, aut in maximis fuccurrere doloribus, fed contra exigua fit in qua nobis dolorem fuum commodare poffunt moleftia, nolunt cum iis communicare mala.* Haud multo aliter Aquinas: Nullo modo fuftinent ut amici eorum propter eos contriftentur, nifi fuperexcedat auxilium, quod ab amicis fibi præbetur, ad non contriftandum triftitiam amicorum: fuftinent enim, quia per modicam amicorum triftitiam fua triftitia fublevetur. Euftratius *ἀλυπίαν ingentem ægritudinem* ac dolorem valere judicat, cujus hæc funt verba: *εὐλαβοῦνται τοὺς φίλους συλλυπεῖσθαι αὐτοῖς, καὶ διὰ ταύτην τὴν εὐλάβειαν χαίρειν προσποιοῦνται, καὶ γελῶσι· καὶ ὡς μηδέν τι λυπηρὸν πάσχοντες, διάγουσι. Καὶ ὅλως φησὶν ἂν μὴ ὑπερτείνωσι τὴν ἀλυπίαν, λέγει δὲ ἀλυπίαν τὴν σφοδροτάτην καὶ ἐπιτεταμένην λύπην, οὐχ ὑπομένειν· τουτέστιν ὅτι τὸ αἴτιος γενέσθαι τοῖς φίλοις λύπης ὁ ἀτυχῶν οὐχ ὑπομένει, οὐδ' αἱρεῖται, οὐδὲ βούλεται. Διάτε γοῦν, ὡς εἴρηται, τὸ μὴ θέλειν ὁ ἀτυχῶν λυπεῖν τὸν φίλον εὐλαβεῖται, συλλυπούμενον ὁρῶν αὐτόν.* Ex his fenfum longe diverfum eruit Victorius, hunc fc. Nifi forte hujufcemodi aliquis fit, qui vincat fuperetque indolentia illa fua, qua præditus eft, dolorem ac moleftiam, quæ exifteret in ipfis, fi afpexerint amicos rebus afperis adverfifque conflictari, ut quemadmodum ipfe refiftit dolori proprio, ita etiam parvi ducat fe dolorem inurere amico, putans eum ferre debere, cum minor ille fit.

caufam præbeat amicis. Itaque viri fortes animoque virili natura, cavent ne fecum una doleant amici: ac nifi quis doloris vacuitate ultra modum prodeat, dolorem, quo illi afficiuntur, non fert æquo animo. Denique lamentorum focios non admittit, quia ne ipfe quidem ad lamentandum propenfus eft. Mulierculæ autem, virique muliebri animo præditi, hominibus, fecum una gementibus, delectantur, eofque ut amicos, et fui doloris participes ac focios, diligunt. Sed omnibus in rebus nimirum melior eft imitandus. Amicorum autem præfentia in rebus fecundis cum habet vitæ traducendæ confuetudinem fuavem et jucundam, tum incredibilem affert amico voluptatem, cogitanti eos fuis bonis lætari. Itaque videri poffint amici ad res fecundas cupide ftudiofeque

...ce it appears that we should be ready to give friends the participation of our good fortune, but not of our adversity — for we ought not to render them sensible of misfortunes — & so far from keeping ourselves aloof on the distress ... we ought ... to offer our assistance, and devote ourselves to their service

τὲς φίλες προθύμως· [m] εὐεργετητικὸν γὰρ εἶναι, καλόν· εἰς δὲ τὰς ἀτυχίας, ὀκνῦντα· μεταδιδόναι γὰρ ὡς ἥκιστα δεῖ τῶν κακῶν. Ὅθεν τὸ,

[n] Ἅλις ἐγὼ δυστυχῶν.

Μάλιστα δὲ παρακλητέον, ὅταν μέλλωσιν, ὀλίγα ὀχληθέντες, μεγάλα αὐτὸν ὠφελήσειν. Ἰέναι δὲ ἀνάπαλιν ἴσως ἁρμόζει, πρὸς μὲν τὲς ἀτυχῦντας, ἄκλητον καὶ προθύμως. Φίλε γὰρ εὖ ποιεῖν, καὶ μάλιστα τὲς ἐν χρεία καὶ τὲς μὴ ἀξιώσαντας· ἀμφοῖν γὰρ κάλλιον καὶ ἥδιον. Εἰς δὲ τὰς εὐτυχίας, συνεργῦντα μὲν, προθύμως· καὶ γὰρ εἰς ταῦτα [o] χρεία φίλων. Πρὸς εὐπάθειαν δὲ, σχολαίως· ὐ γὰρ καλὸν τὸ προθυμεῖσθαι ὠφελεῖσθαι. [p] Δόξαν δ' ἀηδίας ἐν τῷ διωθεῖσθαι

It is the part of a friend to benefit everyone — particularly those whose circumstances have rendered them proper objects —

[m] Εὐεργετικὸν Baſ. habet (a ſubſtantivo εὐεργέτης) quo alibi etiam utitur. *Sylb.*

[n] Λέξεις τί καινόν; κ' εἰ μὲν εὖ, χάριν φέρεις·
Εἰ δ' εἰς βλάβην τιν', ἅλις ἔχω τῦ δυστυχεῖν. Eurip. in Oreſte.

[o] Χρεία φίλων Baſ. [p] Προθυμεμένες δὲ καὶ ἐπειγμένες τὲς φίλες ὠφελεῖν, ἴσως ὐ δεῖ διωθεῖσθαι καὶ ἀποσείεσθαι τὴν εὐεργεσίαν, μὴ καὶ δόξωσι πρὸς τὲς φίλες ἀηδῶς ἔχειν. Andr. Ex Euſtratii interpretatione patet eum paulo aliter hanc periochen legiſſe: cujus verba, cum conſilium admodum utile præbeant, ſubjiciemus. Δεῖ δὲ καὶ δόξαν ἀηδίας ἀπωθεῖσθαι καὶ ἀποπέμπεσθαι ἀφ' ἡμῶν· εἰ γὰρ καὶ μὴ ἀηδές ἐστι τῷ φίλῳ τὸ συνεχέστερον ἡμᾶς ἐκείνῳ συνεσθίειν καὶ συναπολαύειν τῶν αὐτῦ ἀγαθῶν, ὅμως ἡμᾶς εὐλαβεῖσθαι χρὴ, καὶ ὑποστέλλεσθαι μή πως δόξωμεν ἀηδεῖς· ἐνίοτε γὰρ τῇ συνεχεῖ παρουσίᾳ συμβαίνει κόρος, καὶ ἀηδία. Τὸ δὲ ἐνίοτε εἶπε, διὰ τὲς σπεδαίες καὶ λόγε καὶ θεωρίας κοινωνῦντας· ἐν τύτοις γὰρ ὐδαμῶς ὐδέποτε κόρος προσγίνεται, ἀλλὰ χαίρεσιν ἀεὶ συνεῖναι καὶ συνεχῶς συναπολαύειν τῶν ἑκάστοις καλῶν.

vocandi (de aliis enim libenter bene mereri præclarum eſt) ad dubias autem et adverſas dubitanter ac timide: quam parciſſime enim mala ſunt amicis impertienda. Ex quo illud,

Satis eſt miſerum eſſe me.

Sed tum maxime vocandi ſunt, cum parva moleſtia devorata valde ſunt ei profuturi. Contra autem ad eos, quos adverſa et iniqua fortuna premit, cupide et ultro eundum eſt, nec exſpectandum dum voceris. Nam cum amicis benigne facere amici eſt, tum vero maxime in neceſſariis ac difficilibus eorum temporibus, et iis, qui non poſtularunt: utriſque enim et honeſtius et jucundius eſt. Ad res ſecundas autem, ut quidem in rebus agendis adjutor ſis, alacriter et curſim eundum eſt: ad has enim amici ſunt utiles ac neceſſarii. Ut vero beneficium accipias, gradatim ac pedetentim: non enim honeſtum eſt, percipiendæ ab altero utilitatis cupidum eſſe. Veruntamen in eo rejiciendo, quod ab amico defertur, acerbita-

the presence of friends is always desirable

ἴσως εὐλαβητέον· ἐνίοτε γὰρ συμβαίνει. Ἡ παρουσία δὴ τῶν φίλων ἐν ἅπασιν αἱρετὴ φαίνεται.

ΚΕΦ. ιβ'.

ΑΡ' οὖν ὥσπερ τοῖς ἐρῶσι τὸ ὁρᾷν ἀγαπητότατόν ἐστι, καὶ μᾶλλον αἱροῦνται ταύτην τὴν αἴσθησιν, ἢ τὰς [q] ἄλλας, ὡς κατὰ ταύτην μάλιστα τοῦ ἔρωτος ὄντος καὶ γινομένου· οὕτω καὶ τοῖς φίλοις αἱρετώτατόν ἐστι τὸ συζῆν; κοινωνία γὰρ ἡ φιλία. Καὶ ὡς πρὸς ἑαυτὸν ἔχει, οὕτω καὶ πρὸς τὸν φίλον· περὶ αὑτὸν δ' ἡ αἴσθησις, ὅτι ἐστὶν, αἱρετή· καὶ περὶ τὸν φίλον δή. Ἡ δὲ ἐνέργεια γίνεται αὐτοῖς ἐν τῷ συζῆν· ὥστ' εἰκότως τούτου ἐφίενται. Καὶ ὅ ποτέ ἐστιν ἑκάστοις τὸ εἶναι, ἢ οὗ χάριν αἱροῦνται τὸ ζῆν, ἐν τούτῳ μετὰ τῶν φίλων βούλονται διάγειν. Διόπερ οἱ μὲν συμπίνουσιν, οἱ δὲ συγκυβεύουσιν, ἄλλοι δὲ καὶ συγγυμνάζονται καὶ συγκυνηγοῦσιν, ἢ συμφιλοσοφοῦσιν· ἕκαστοι [r] δὴ ἐν τούτῳ συνημερεύοντες, ὅ, τι περ μάλιστα ἀγαπῶσι τῶν ἐν τῷ βίῳ· συζῆν γὰρ βουλόμενοι μετὰ τῶν

q Λοίπας pro ἄλλας El. r Δὲ abeſt ab El. CCC. et Baſ.

tis fortaſſe vitanda opinio eſt: nam interdum uſu venit. Præſentiam igitur amicorum in omnibus rebus eſſe optabilem, perſpicuum eſt.

CAP. XII.

UTRUM igitur quemadmodum amantibus rei adamatæ aſpectu frui amabiliſſimum eſt, atque hunc ſenſum cæteris anteponunt, quaſi ex eo potiſſimum amor et conſtet et oriatur; ſic et amicis vitæ ſocietas optabiliſſima eſt? ſocietas enim et communitas quædam amicitia eſt. Et ut quiſque in ſeipſum animatus eſt, ſic et in amicum: ſeipſum autem ſentire eſſe optabile eſt: ergo et amicum. Ejus autem ſenſus functio ſocietate vitæ continetur: hanc igitur non immerito expetunt. Et quacunque in re ſuum cuique eſſe (ut ita dicam) poſitum eſt, cujuſve rei gratia quiſque vivere exoptat, in ea re vult cum amicis vitam traducere. Itaque alii compotant; alii teſſeris colludunt; alii una exercentur et venantur, aut una philoſophantur denique; in hoc quiſque ſtudio totos dies conſumentes, quod maxime omnium vitæ ſtudiorum adamarunt: cum enim

[th]e friendship which exists amongst bad men is [de]praved – & from their mutual intercourse they become [m]ore so – in the same manner as good men take [a]dvantage & improve in the energies of Virtue –

φίλων, ταῦτα ποιοῦσι, καὶ τούτων κοινωνοῦσιν, οἷς οἴονται συζῆν. Γίνεται οὖν ἡ μὲν τῶν φαύλων φιλία, μοχθηρά· κοινωνοῦσι γὰρ φαύλων, ἀβέβαιοι ὄντες· καὶ μοχθηροὶ δὲ γίνονται, ὁμοιούμενοι ἀλλήλοις· ἡ δὲ τῶν ἐπιεικῶν ἐπιεικής, συναυξανομένη ταῖς ὁμιλίαις. Δοκοῦσι δὲ καὶ βελτίους γίνεσθαι ἐνεργοῦντες, καὶ διορθοῦντες ἀλλήλους· ἀπομάττονται γὰρ παρ' ἀλλήλων, οἷς ἀρέσκονται· ὅθεν τό,

[a] Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ' ἐσθλά.

Περὶ μὲν οὖν φιλίας ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω. Ἑπόμενον δ' ἂν εἴη διελθεῖν περὶ ἡδονῆς.

[a] Theogn. ver. 35.

una cum amicis vivere velint, hæc faciunt, hæcque inter ſe communicant, quibus ſe arbitrantur communi vitæ ſocietate inter ſe copulari. Malorum igitur vitioſa amicitia eſt: rerum enim malarum habent inter ſe commercium, cum ſint inſtabiles; et vero depravantur, dum ſimiles inter ſe fiunt: bonorum autem, bona, quotidianiſque ſermonibus et congreſſu amplificatur. Videntur autem indies fieri meliores ex eo, quod ſuo quiſque munere fungatur, alterque alterum corrigat: ea enim fingit exprimitque alter ab altero, quæ probat: ex quo illud,

Virtutem diſces ex fortibus.

Ac de amicitia quidem hactenus dictum ſit. Deinceps autem de voluptate fuerit diſſerendum.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΗΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ

ΤΟ Κʹ.

ARISTOTELIS

ETHICORUM NICOMACHEORUM

LIB. X.

ΚΕΦ. αʹ.

ΜΕΤΑ δὲ ταῦτα περὶ ἡδονῆς ἴσως ἕπεται διελθεῖν· μάλιστα γὰρ δοκεῖ συνῳκειῶσθαι τῷ γένει ἡμῶν. Διὸ παιδεύουσι τοὺς νέους, οἰακίζοντες ἡδονῇ καὶ λύπῃ. Δοκεῖ δὲ καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἤθους ἀρετὴν μέγιστον εἶναι, τὸ χαίρειν οἷς δεῖ, καὶ μισεῖν ἃ δεῖ· διατείνει γὰρ ταῦτα διὰ παντὸς τοῦ βίου, ῥοπὴν ἔχοντα καὶ δύναμιν πρὸς ἀρετήν τε καὶ τὸν εὐδαίμονα βίον· τὰ μὲν γὰρ ἡδέα προαιροῦνται· τὰ δὲ λυπηρὰ φεύ-

Pleasure appears to be closely connected with the definition of the species & for this reason young people are educated to accustom themselves to pleasure & pain for such things are of the greatest consequence through the whole of our life to the attainment of such objects

CAP. I.

SEQUITUR fortasse ut de voluptate dicamus: nostro enim generi videtur esse conjunctissima. Itaque qui pueros instituunt, eos voluptate ac dolore moderantur et gubernant. Jam vero etiam ad virtutem morum plurimum valere videtur iis rebus delectari, quibus oportet, easque odisse, quæ odio dignæ sunt: hæc enim per omnem vitam pertinent et permanant, cum magni sint ponderis, magnamque vim habeant et ad virtutem, et ad vitam beatam: jucunda

The necessity of taking into consideration the subject of Pleasure & Pain is heightened by the various doubtful opinions formed concerning them, which it is proper, if possible, to clear & set right. Some [hold] Pleasure to be a good, whilst others with no less confidence [say it] is a positive evil — a third party assert that whether Pleasure be an evil or not, that it will be the safest plan to count it such inasmuch as all men incline to [be] subservient to pleasure & [the] thing by being drawn to the contrary we may arrive at the mean. The intellectual sight of the vulgar is not sufficiently strong to discern any distinction in pleasures as to which are good & which are bad — consequently when they hear any pleasure applauded or commendable, they proceed under the erroneous hypothesis that all pleasure is commendable.

γεσιν. Ὑπὲρ δὲ τῶν τοιέτων, ἥκιϛα ἂν δόξειε παρετέον εἶναι· ἄλλως τε καὶ πολλὴν ἐχόντων [a] ἀμφισβήτησιν. Οἱ μὲν γὰρ τἀγαθὸν ἡδονὴν λέγεσιν· οἱ δ' ἐξ ἐναντίας, κομιδῆ φαῦλον· οἱ μὲν ἴσως πεπεισμένοι ἕτω καὶ ἔχειν· οἱ ἢ οἰόμενοι βέλτιον εἶναι πρὸς τὸν βίον ἡμῶν, ἀποφαίνειν τὴν ἡδονὴν τῶν φαύλων, καὶ εἰ μή ἐϛι· ῥέπειν γὰρ τὲς πολλὲς πρὸς αὐτὴν, καὶ δελεύειν ταῖς ἡδοναῖς· διὸ δεῖν εἰς τἐναντίον ἀνάγειν· ἐλθεῖν γὰρ ἂν ἕτως ἐπὶ τὸ μέσον. Μή ποτε ἢ ἐ καλῶς τῦτο λέγεται· οἱ γὰρ περὶ τῶν ἐν τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς πράξεσι λόγοι, ἧττόν εἰσι πιϛοὶ τῶν ἔργων. [b] Ὅταν ἒν διαφωνῶσι τοῖς κατὰ τὴν αἴσθησιν, καταφρονέμενοι καὶ τἀληθὲς προσαναιρῦσιν· ὁ γὰρ ψέγων τὴν ἡδονὴν, ὀφθείς ποτε ἐφιέμενος, ἀποκλίνειν δοκεῖ πρὸς αὐτὴν, [c] ὡς τοιαύτην οὖσαν

[a] Τῶν περὶ τὸν Εὔδοξον, quæ Ven. 1. 2. et Baſ poſt ἀμφισβήτησιν addunt, interpretamentum ſunt. [b] Ὅταν τοίνυν οἷς μὲν λέγεσι τὴν ἡδονὴν ψέγωσι, δι' ὧν δὲ ποιεσι καὶ πάσχεσιν ἐπαινῶσιν, ἑαυτοῖς ἀντιλέγοντες, ὑπὸ τῶν ἀκεόντων καὶ ὁρώντων καταγελῶνται· καὶ τοῖς λόγοις ἐδὲν μᾶλλον ὤνησαν τὲς πολλὲς, ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἐλεγχομένοις. *Quum ergo verbis quidem voluptatem vituperent, actionibus autem ſuis eandem et affectibus commendent, atque eo ſibi contradicant modo, ab iis qui audiunt ea aut vident, ridentur : neque quicquam iis verbis apud populum proficiunt, quæ re ipſa arguuntur.* Andr. [c] Ὡς ἐ τοιαύτην οὖσαν Baſ. male.

enim potiſſimum ſequuntur omnes, aſpernanturque et fugiunt ea, quæ moleſtiam afferunt. De talibus autem, minime videtur eſſe tacendum : præſertim cum de iis magna ſit controverſia. Alii enim voluptatem, ſummum bonum dicunt eſſe ; alii contra, magnum malum : quorum alii fortaſſe ſibi perſuaſerunt etiam ita rem ſe habere ; alii utilius hominum vitæ eſſe putant damnare voluptatem, eamque, etiamſi malum non ſit, in numero malorum locare : multitudinem enim ad eam propenſam eſſe, voluptatibuſque ſervire : in contrariam partem igitur eam reflectere ac retrahere oportere : ſic enim homines ad id, quod medium eſt, perventuros. Sed verendum eſt, ne non ſatis recte voluptas dicatur eſſe malum : omnes enim, qui de perturbationibus animi et actionibus habentur ſermones, minorem, quam facta, fidem faciunt. Itaque cum ab iis, quæ ſenſibus judicantur, diſcrepant, primum contemnuntur, deinde ſi quid in eis veri ineſt, funditus evertunt : nam qui voluptatem vituperat, ſi quando eam concupiſcere viſus eſt, ſic ad eam videtur propendere, qua-

ἅπασαν· [d] τὸ διορίζειν γὰρ οὐκ ἔςι τῶν πολλῶν. Ἐοίκασιν οὖν οἱ ἀληθεῖς τῶν λόγων, οὐ μόνον πρὸς τὸ εἰδέναι χρησιμώτατοι εἶναι, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν βίον· συνῳδοὶ γὰρ ὄντες τοῖς ἔργοις, πιςεύονται. Διὸ προτρέπονται τοὺς ξυνιέντας ζῆν κατ' αὐτούς. Τῶν μὲν οὖν τοιούτων ἅλις· τὰ δὲ εἰρημένα περὶ τῆς ἡδονῆς ἐπέλθωμεν.

ΚΕΦ. β'.

ΕΥΔΟΞΟΣ μὲν οὖν τὴν ἡδονὴν τἀγαθὸν ᾤετο εἶναι, διὰ τὸ πάνθ' ὁρᾷν ἐφιέμενα αὐτῆς, καὶ ἔλλογα, καὶ ἄλογα. Ἐν πᾶσι δ' εἶναι τὸ αἱρετὸν, ἐπιεικές· ἢ τὸ μάλιςα, κράτιςον· τὸ δὲ πάντ' ἐπὶ τὸ αὐτὸ φέρεσθαι, ὡς πᾶσιν [e] ἄριςον μηνύειν· ἕκαςον γὰρ τὸ αὐτῷ ἀγαθὸν εὑρίσκειν, ὥσπερ καὶ τροφήν· τὸ δὴ πᾶσιν ἀγαθὸν, καὶ οὗ πάντ' ἐφίεται, τἀγαθὸν εἶναι. Ἐπιςεύοντο δ' οἱ λόγοι, διὰ τὴν τοῦ ἤθους ἀρετὴν

Eudoxus maintained his position that pleasure was the supreme good 1st Because it was the object of universal aim, both among the irrational & the rational

That which is the object of universal aim he contends must be good because it has the natural desire of every person to attain that which is good for himself

[d] Hanc voluptatem esse bonam, illam vero malam, vulgus distinguere et dijudicare nequeunt: ideo quando virum aliquem celebrem voluptate aliqua delectari vident, omnem quoque voluptatem bonam atque eligendam esse judicant.

[e] Τοῦτο ἄριςον ὂν El.

si omnis voluptas sit expetenda: distinguere enim non est multitudinis. Videntur igitur veri sermones non solum ad cognitionem, verum etiam ad vitam bene degendam esse perutiles: nam ubi cum factis congruunt, fidem faciunt. Itaque eos, qui audiunt, ad vitam consentaneam acuunt atque excitant. Sed de his satis: nunc quæ de voluptate ab aliis dicta sunt, persequamur.

CAP. II.

VOLUPTATEM igitur esse summum bonum putabat Eudoxus, propterea quia omnia animalia et ratione prædita, et rationis expertia, eam desiderare et appetere videret. At omnibus in rebus id, quod sit expetendum, esse bonum: et ut quidque maxime expetendum, ita longe optimum: quod autem omnia ad idem ferantur, hoc esse indicio, eam quiddam esse optimum; unumquidque enim id quod sibi sit bonum, ut et cibum, reperire: quod igitur omnibus est bonum, et quod omnia desiderant, id esse summum bonum. Atque hæc sane oratio fidem faciebat propter virtutem, moresque hominis magis, quam ipsa pro-

μᾶλλον, ἢ δι' αὐτοῦ· διαφερόντως γὰρ ἐδόκει σώφρων εἶναι. Οὐ δὴ ὡς φίλος τῆς ἡδονῆς ἐδόκει ταῦτα λέγειν, ἀλλ' οὕτως ἔχειν κατ' ἀλήθειαν. Οὐχ ἧττον δ' ᾤετο εἶναι φανερὸν ἐκ τοῦ ἐναντίου· τὴν γὰρ λύπην καθ' αὑτὸ πᾶσι φευκτὸν εἶναι· ὁμοίως δὴ τὸ ἐναντίον, αἱρετόν. Μάλιστα δὲ εἶναι αἱρετὸν, [f] ὃ μὴ δι' ἕτερον, μηδ' ἑτέρου χάριν αἱρούμεθα. Τοιοῦτον δ', [g] ὁμολογουμένως εἶναι τὴν ἡδονήν· οὐδένα γὰρ ἐπερωτᾶν, τίνος ἕνεκα ἥδεται, ὡς καθ' αὑτὴν οὖσαν αἱρετὴν τὴν ἡδονὴν, προστιθεμένην τε ὁτῳοῦν τῶν ἀγαθῶν, αἱρετώτερον ποιεῖν· οἷον τῷ δικαιοπραγεῖν καὶ σωφρονεῖν. [h] Καὶ αὔξεσθαι δὴ τὸ ἀγαθὸν [i] αὐτὸ ἑαυτῷ. Ἔοικε δὴ οὗτός γε ὁ λόγος τῶν ἀγαθῶν αὐτὴν ἀποφαίνειν, καὶ οὐδὲν μᾶλλον ἑτέρου· [k] πᾶν γὰρ μεθ' ἑτέρου ἀγαθοῦ, αἱρετώτερον, ἢ μονούμενον. Τοιούτῳ δὴ

[f] Ὃ μὴ δι' ἑτέρου χάριν αἱρ. omiſſis intermediis Baſ. [g] Τὸ δικ. Baſ. Ven. 1. 2. et Lamb. [h] Καὶ non agnoſcunt N C. et El. [i] Αὐτὸ omittit N C. et El. qui etiam pro ἑαυτῷ legit αὐτῷ. De hoc loco ſequentia habet Euſtratius: ἦν ἂν σαφέστερον, εἰ ἦν γεγραμμένον ἀντὶ τοῦ αὐτῷ, θηλυκῶς αὐτῇ· οὑτωσὶ, Αὔξεσθαι δὴ τὸ ἀγαθὸν αὐτῇ· ἤτοι τῇ ἡδονῇ. Ἔστι δὲ ὃ λέγει, Καὶ αὔξεται δὴ αὐτὸ τὸ ἀγαθόν· τουτέστι πᾶν ἀγαθὸν αὐτῇ τῇ ἡδονῇ· πᾶν γὰρ ἀγαθὸν, ὡς εἴρηται, μεθ' ἡδονῆς γινόμενον ἢ πραττόμενον, αὔξεταί τε καὶ εἰς μέγεθος αἴρεται. Αὔξεται οὖν αὐτῷ τὸ ἀγαθόν· ἤτοι πᾶν ἀγαθὸν αὐτῇ τῇ ἡδονῇ· τὸ γὰρ αὐτὸ, ἀντὶ τοῦ πᾶν εἴληπται. Andronicus nobiſcum legiſſe videtur. [k] Πᾶν γὰρ μεθ' ἑτέρου ἀγαθοῦ, αἱρ. ἢ μονούμενον, οὐκ ἂν εἴη τοιοῦτον· τουτέστι, οὐκ ἂν εἴη τἀγαθόν· ἀντὶ γὰρ τοῦ εἰπεῖν, οὐκ ἂν εἴη τἀγαθὸν, εἶπεν, οὐκ ἂν εἴη τοιοῦτον. *Euſtrat.*

pter ſe: egregie enim præter cæteros temperans exiſtimabatur. Quare non ut voluptati amicus hæc loqui putabatur: ſed reapſe ita eſſe videbantur. Neque vero ex ejus contrario minus id perſpicuum eſſe exiſtimabat: dolorem enim per ſe omnibus eſſe fugiendum: itemque ejus contrarium optabile atque expetendum. Id porro maxime eſſe expetendum quod non propter aliud, neque alius rei gratia expetimus. Tale autem quiddam eſſe ſine controverſia voluptatem: neminem enim ex altero quærere, cujus rei gratia voluptate afficiatur: quaſi per ſe ſit optabilis et expetenda voluptas, et cuicunque rei bonæ accedat, eam efficiat magis expetendam: quale eſt juſte agere, et temperanter vivere. Bonum autem ipſum ſeipſo amplificari atque augeri. Videtur ergo hæc ratio oſtendere, eam in bonis eſſe numerandam, nihiloque magis bonum, quam alterum ei adjunctum: omne enim bonum cum altero bono conjunctum, optabilius eſt, quam ipſum

... last argument of Eudoxus was adopted by Plato ... with an opposite intention to show that Pleasure could not be the supreme good because such a good cannot be heightened by any addition whatever but pleasure may ...

λόγῳ καὶ Πλάτων ἀναιρεῖ, ὅτι οὐκ ἔστιν ἡδονὴ τἀγαθόν· αἱρετώτερον γὰρ εἶναι μετὰ φρονήσεως τὸν ἡδὺν βίον, ἢ χωρίς. Εἰ δὲ τὸ μικτὸν κρεῖττον, οὐκ εἶναι τὴν ἡδονὴν τἀγαθόν· οὐδενὸς γὰρ προστεθέντος αὐτῷ, τἀγαθὸν αἱρετώτερον γίνεσθαι. Δῆλον δ' ὡς οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τἀγαθὸν ἂν εἴη, ὃ μετά τινος τῶν καθ' αὑτὸ ἀγαθῶν αἱρετώτερον γίνεται. Τί οὖν ἐστι τοιοῦτον, οὗ καὶ ἡμεῖς κοινωνοῦμεν; τοιοῦτον γὰρ ἐπιζητεῖται. Οἱ δ' ἐνιστάμενοι ὡς οὐκ ἀγαθὸν, οὗ πάντ' ἐφίεται, μὴ οὐθὲν λέγωσιν· ὃ γὰρ πᾶσι δοκεῖ, τοῦτο εἶναί φαμεν. Ὁ δ' ἀναιρῶν ταύτην τὴν πίστιν, οὐ πάνυ πιστότερα ἐρεῖ· εἰ μὲν γὰρ τὰ [l] ἀνόητα ὠρέγετο αὐτῶν, ἦν ἄν τι τὸ λεγόμενον· εἰ δὲ καὶ τὰ φρόνιμα, πῶς λέγοιεν ἄν τι; Ἴσως δὲ καὶ ἐν τοῖς φαύλοις ἐστί τι φυσικὸν ἀγαθὸν κρεῖττον ἢ [m] καθ' αὑτὰ, ὃ ἐφίε-

It is clear that nothing can be a good, which may be made preferable by the application of the good —

Plato denies the 1st argument of Eudoxus to be true & conclusive inasmuch as the generality of men act from depraved passions — Aristotle however shows that men of sound judgement & prudence pursue pleasure & that but nature impels them to it to be a good

[l] Μόνα poſt ἀνόητα addunt quidam codd. apud Lamb. μόνον ὠρέγοντο αὐτοῦ Andr. αὐτῆς Mur. [m] Γρ. καθ' αὑτό. Καὶ γὰρ καὶ ἐν τοῖς ἀνοήτοις ἐστί τι φυσικὸν ἀγαθὸν, τὴν φαυλότητα αὐτῶν ὑπερβαῖνον, δι' ὃ τῷ ἀγαθῷ οἰκειούμενα ὡς οἰκείου ἤδη ὀρέγονται. *Et in brutis quoque naturale aliquod bonum eſt, quod eorum imbecillitatem tranſcendit, quo cum bono ipſo conciliantur, et tanquam proprium ſibi ſolent appetere.* Andr.

per ſe et ab alio bono deſertum. Ac tali ratione ſententiam eorum, qui voluptatem, ſummum bonum eſſe dicunt, Plato labefactat: optabiliorem enim eſſe vitam jucundam cum prudentia conjunctam, quam ſine prudentia. Quod ſi jucundum alteri bono admiſtum melius eſt, voluptatem non eſſe ſummum bonum: nullius enim rei adjunctione ſummum bonum optabilius fieri poſſe. Sed perſpicuum eſt neque aliud quidquam, quod cum alio per ſe bono conjunctum optabilius fit, ſummum bonum futurum. Quidnam igitur eſt ſummum bonum, cujus quidem nobis ſit communio? tale enim quæritur. Jam vero qui pertinaciter negant id eſſe bonum, quod omnia deſiderant atque appetunt, vereor ne nihil dicant: nam quod omnibus videtur, hoc eſſe dicimus. Nec qui hanc perſuaſionem labefactarit, multo probabiliora certiorave dicturus eſt: nam ſi ſola mentis expertia voluptates appeterent, eſſet id aliquid, quod ab eis dicitur: ſed ſi etiam ea, quæ ſapiunt et prudenter ſentiunt, quid cauſæ eſt cur audiendi ſint? Fortaſſe vero etiam in vitioſis naturale quoddam bonum ineſt, melius, quam ipſorum ſit captus, quod bonum ſibi accommodatum appetit. Jam

... τοῦ οἰκείου ἀγαθοῦ. Οὐκ ἔοικε δὲ οὐδὲ περὶ τοῦ ἐναντίου καλῶς λέγεσθαι· οὐ γάρ φασιν, εἰ ἡ λύπη κακόν ἐστι, τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι· ἀντικεῖσθαι γὰρ κακὸν κακῷ, καὶ ἄμφω τῷ [n] μηδετέρῳ· λέγοντες ταῦτα οὐ κακῶς, οὐ μὴν ἐπί γε τῶν εἰρημένων ἀληθεύοντες· ἀμφοῖν μὲν γὰρ [o] ὄντων κακῶν, καὶ φευκτὰ ἔδει εἶναι ἄμφω· τῶν μηδετέρων δέ, [p] μηδέτερον, ἢ ὁμοίως. Νῦν δὲ φαίνονται, τὴν μὲν φεύγοντες ὡς κακόν· τὴν δ' αἱρούμενοι ὡς ἀγαθόν. Οὕτω δὴ καὶ ἀντίκειται.

ΚΕΦ. γ'.

Οὐ μὴν οὐδ', εἰ μὴ τῶν ποιοτήτων ἐστὶν ἡ ἡδονή, διὰ τοῦτ' οὐδὲ τῶν ἀγαθῶν· οὐδὲ γὰρ αἱ τῆς ἀρετῆς ἐνέργειαι, ποιότητές εἰσιν· οὐδ' ἡ εὐδαιμονία. Λέγουσι [q] δή, τὸ μὲν ἀγαθὸν ὡρίσθαι, τὴν δ' ἡδονὴν ἀόριστον εἶναι, ὅτι δέχεται τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον. Εἰ μὲν οὖν ἐκ τοῦ ἥδεσθαι τοῦτο κρίνουσι, καὶ περὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὰς ἄλλας ἀρετάς, καθ'

[n] Hanc veram esse lectionem ex Eustratio recte vidit Casaubonus. γρ. μηδέτερον et μηδέτερα· λέγοντες ταῦτα δ' οὐ κακ. [o] Ὄντοιν κακοῖν El. [p] Ἢ ἕτερον ὂν ὁμοίως Bas. et Ven. 1. [q] Δὲ Bas. Ven. 1. 2. et Lamb.

vero neque quod de contrario dicunt, recte dici videtur: negant enim effici ex eo quod dolor malum sit, voluptatem esse bonum: nam et malum malo opponi, et utrumque ei, quod neutrum est: atque hæc quidem dicunt non male: veruntamen si ad ea, quæ dicta sunt, exigantur, minus vere: nam si ambo mala essent, necessario ambo essent fugienda; sin neutrum esset malum, vel neutrum esset fugiendum, vel æque utrumque. Nunc videmus dolorem fugi, ut malum: voluptatem expeti, ut bonum. Sic igitur et opponuntur inter se.

CAP. III.

Neque vero si voluptas non est qualitas, idcirco non est in bonis numeranda: nam neque virtutis munera et functiones sunt qualitates, neque beatitudo. Dicunt autem bonum esse terminatum: voluptatem nullis terminis circumscriptam, quia contentior et remissior esse potest. Si igitur ex perceptione voluptatis hoc judicant, in justitia quoque, et cæteris virtutibus, ex quibus perspicue aiunt eos, qui virtutes co-

ἂς ἐναργῶς φασι μᾶλλον καὶ ἧττον [r] τοὺς ποιοὺς ὑπάρχειν, καὶ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἔσται τὸ αὐτό· δίκαιοι γάρ εἰσι μᾶλλον καὶ ἀνδρεῖοι· ἔστι δὲ καὶ δικαιοπραγεῖν καὶ σωφρονεῖν μᾶλλον καὶ ἧττον. Εἰ δ' ἐν ταῖς ἡδοναῖς, μή ποτ' οὐ λέγουσι τὸ αἴτιον· [s] ἐὰν ὦσιν αἱ μὲν ἀμιγεῖς, αἱ δὲ μικταί. Τί κωλύει δὲ, καθάπερ ἡ ὑγίεια ὡρισμένη οὖσα, δέχεται τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, οὕτω καὶ τὴν ἡδονήν; οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ συμμετρία ἐν πᾶσίν ἐστιν, οὐδ' ἐν τῷ αὐτῷ μία τις ἀεὶ, ἀλλὰ [t] ἀνιεμένη διαμένει ἕως τινὸς, καὶ διαφέρει τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον. Τοιοῦτο δὴ καὶ τὸ περὶ τὴν ἡδονὴν ἐνδέχεται εἶναι. Τέλειόν τε τἀγαθὸν τιθέντες, τὰς δὲ κινήσεις καὶ τὰς γενέσεις, ἀτελεῖς, τὴν ἡδονὴν κίνησιν καὶ γένεσιν ἀποφαίνειν πειρῶνται. Οὐ καλῶς δ' ἐοίκασι λέγειν, οὐδ' εἶναι κίνησιν· πάσῃ γὰρ οἰκεῖον εἶναι δοκεῖ τάχος καὶ βραδυτής· [u] καὶ εἰ μὴ καθ' αὑτὴν, οἷον τὸ τοῦ

[r] Lambinus, verba transponendo, et tollendo istud καὶ, hunc locum ita emendat: τοὺς κατὰ τὰς ἀρετὰς ποιοὺς ὑπάρχειν ἔσται τὸ αὐτό. Argyropylus καὶ κατὰ τὰς ἀρετὰς omittit. Quidam ἀρετὰς hic pro ἕξεις et ἐπιστήμας poni censent: alii per περὶ τὰς ἀρετὰς, quæ præcedunt, *considerationes virtutis*; per τὰς ἀρετὰς, *actiones* intelligunt: ut sensus sit: Idem tam de virtutibus ipsis, quam de harum effectibus dici possit. Cui sententiæ favet Aquinas: et nescio an ea, quæ immediate sequuntur, eam confirment. Vide Lamb. [s] Γρ. ὡς εἰσίν. [t] Ἀνειμένη El. [u] Planiora erunt hæc verba, ut annotat Lamb. si hoc ordine collocentur: καὶ ε

lunt, magis et minus cujusdammodi fieri, idem erit: justiores enim aliis alii sunt et fortiores: fieri etiam potest, ut juste agamus, temperanterque vivamus magis et minus. Sin ex voluptatibus ipsis, verendum est, ne causam non afferant: siquidem sunt aliæ puræ ac sinceræ, aliæ mistæ. Sed quid prohibet, quemadmodum valetudo, quæ terminata est, intendi potest et remitti, sic et voluptatem? non enim eadem in omnibus temperatio corporis et convenientia est: neque in eodem semper est una, sed ita remittitur et languescit, ut usque ad aliquem finem permaneat: eoque differt, quod intenditur et remittitur. Tale igitur quiddam in eo quoque, quod ad voluptatem attinet, accidere potest. Et cum summum bonum perfectum quiddam esse statuant, motus autem et ortus imperfectos: voluptatem esse motum et ortum ostendere conantur. Sed neque recte dicere videntur, neque voluptas est motus: omnis enim motionis propria videtur esse celeritas et tarditas: et si non per se, qualis est ea,

[illegible]

Some ingen. have urged agst the arguments of Eudoxus that Pleasure is a γενεσις & κινησις both of them imperfect, & therefore not the supreme good. Aristotle ans. that pleasure is not a κινησις for slowness & celerity which are applicable to κινησις are not so to pleasure or energy either absolutely or relatively [illegible] tho' our transitions from pain to pleasure may be sudden yet the energy of it cannot.

κόσμου, πρὸς ἄλλο. Τῇ δ' ἡδονῇ τούτων οὐδέτερον ὑπάρχει· ἡσθῆναι μὲν γάρ ἐστι ταχέως, ὥσπερ ὀργισθῆναι· ἥδεσθαι δ' οὔ, οὐδὲ πρὸς ἕτερον· βαδίζειν ἤ, καὶ αὔξεσθαι, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα. Μεταβάλλειν μὲν οὖν εἰς τὴν ἡδονὴν ταχέως καὶ βραδέως, ἐστίν· ἐνεργεῖν δὲ κατ' αὐτὴν ταχέως, οὐκ ἔστι· λέγω δ' ἥδεσθαι. Γένεσίς τε πῶς ἂν εἴη; δοκεῖ γὰρ οὐκ ἐκ τοῦ τυχόντος τὸ τυχὸν γίγνεσθαι, ἀλλ' ἐξ οὗ γίγνεται, εἰς τοῦτο διαλύεσθαι. Καὶ οὗ γένεσις ἡ ἡδονή, τούτου ἡ λύπη φθορά. Καὶ λέγουσι δὲ [x] τὴν λύπην, ἔνδειαν εἶναι τοῦ κατὰ φύσιν· τὴν δ' ἡδονήν, ἀναπλήρωσιν. Ταῦτα δὲ σωματικά ἐστι πάθη. Εἰ δή ἐστι τοῦ κατὰ φύσιν ἀναπλήρωσις, [y] ἡδονή, ἐν ᾧ ἡ ἀναπλήρωσις, τοῦτ' ἂν καὶ ἥδοιτο· τὸ σῶμα ἄρα. Οὐ δοκεῖ δέ· οὐκ ἔστιν ἄρα ἀναπλήρωσις, ἡ ἡδονή· ἀλλὰ γινομένης μὲν ἀναπληρώσεως, ἥδοιτο ἄν τις, καὶ τεμνόμενος λυποῖτο. Ἡ

μὴ καθ' αὑτήν, πρὸς ἄλλο, οἷον τὸ τοῦ κόσμου. In quibuſdam codd. ſcribitur τὰ τοῦ κόσμ. et τῇ τοῦ. Sic Andr. καθάπερ ἡ τοῦ οὐρανοῦ κίνησις ὁμαλὴ μέν ἐστι καθ' ἑαυτήν, πρὸς δὲ τὴν τῶν ἀστέρων θεωρουμένη κίνησιν, ταχεῖα λέγεται. [x] Τὴν μὲν λύπ. Ven. Baſ. et Aurel. [y] Γρ. ἡ ἡδονὴ ἐν ᾧ ἀναπ.

qua mundus movetur: at cum alia motione comparata. In voluptate autem neutrum horum ineſt: fieri enim poteſt, ut quis cito fuerit affectus voluptate, quemadmodum ut cito iracundia exarſerit: ſed ut voluptate celeriter fruatur, non poteſt, ne ſi cum alio quidem conferatur: ut ambulet autem, et augeatur, et quæ ſunt hujus generis omnia, poteſt. Nihil igitur obſtat, quo minus celeriter et tarde ad voluptatem traducamur: ſed ut celeriter voluptatis munere fungamur, fieri non poteſt: voluptatis autem munere fungi dico voluptate affici. Jam vero qui poſſit ortus eſſe? videtur enim non ex re qualibet quævis oriri: ſed ex quo quidque oritur, in hoc diſſolvi atque interire. Et, cujus rei ortus eſt voluptas, ejus rei interitus erit dolor. Deinde aiunt, dolorem ejus rei, quæ eſt ſecundum naturam, penuriam eſſe: voluptatem, expletionem. At hi ſunt affectus corporis. Si voluptas igitur, ejus, quod ſecundum naturam eſt, expletio eſt: id, in quo fit expletio, etiam voluptate affici queat: corpus ergo voluptate affici queat. At non videtur ita eſſe: non eſt ergo voluptas expletio: verum cum fit expletio, poteſt aliquis voluptate affici, et cum ſecatur, dolere. Hæc opinio autem

δόξα δ' αὕτη δοκεῖ γεγενῆσθαι ἐκ τῶν περὶ τὴν τροφὴν λυπῶν καὶ ἡδονῶν· ἐνδεεῖς γὰρ γινομένους καὶ προλυπηθέντας, ἥδεσθαι τῇ ἀναπληρώσει. Τοῦτο δ' οὐ περὶ πάσας συμβαίνει τὰς ἡδονάς· ἄλυποι γάρ εἰσιν αἵ τε μαθηματικαὶ, καὶ τῶν κατὰ τὰς αἰσθήσεις [z] αἱ διὰ τῆς ὀσφρήσεως, καὶ ἀκροάματα δὲ καὶ ὁράματα· πολλαὶ δὲ καὶ μνῆμαι, καὶ ἐλπίδες. Τίνος οὖν αὗται γενέσεις ἔσονται; οὐδενὸς γὰρ ἔνδειαι γεγένηνται, [a] οὗ γένοιτ' ἂν ἀναπλήρωσις. Πρὸς δὲ τοὺς [b] προφέροντας τὰς ἐπονειδίστους τῶν ἡδονῶν, λέγοι τις ἂν ὅτι οὐκ ἔστι ταῦθ' ἡδέα· οὐ γὰρ εἰ τοῖς κακῶς διακειμένοις ἡδέα ταῦτ' ἐστὶν, οἰητέον αὐτὰ καὶ ἡδέα εἶναι ἁπλῶς, πλὴν τούτοις· καθάπερ οὐδὲ τὰ τοῖς κάμνουσιν ὑγιεινὰ, ἢ γλυκέα, ἢ πικρά· οὐδ' αὖ λευκὰ, τὰ φαινόμενα τοῖς ὀφθαλμιῶσιν. Ἢ οὕτω δὴ λέγοιτ' ἂν, ὅτι αἱ μὲν ἡδοναὶ αἱρεταί εἰσιν, οὐ μὴν ἀπό γε τούτων· ὥσπερ καὶ τὸ πλουτεῖν, προδόντι δ' οὔ· καὶ τὸ ὑγιαί-

To those who adduce the most depraved pleasures as arguments to aspersate them — are not really pleasurable but appear so only from the corrupt state of the sense as food tastes different to persons out of health —

[z] Αἱ pro καὶ repoſuimus ex El. et ita etiam ex conjectura emendavit Lambinus. [a] Οὗ γένοιτ' ἂν ἀναπληρώσεις Ven. 1. 2. et Baſ. [b] Γρ. προσφέροντας. male.

ex doloribus ac voluptatibus, quæ in alimento verſantur, videtur eſſe nata: homines enim cum egent alimento, et cum antegreſſus dolor eſt, expletione delectari. Sed hoc non in omnibus voluptatibus accidit: ſunt enim doloris expertes tum mathematicæ, tum earum, quæ in ſenſibus poſitæ ſunt, eæ, quæ ex odoratu percipiuntur, voluptates: et vero acroamata, et ſpectacula, multæ etiam res memoria repetitæ, multæ denique ſperatæ voluptatem afferunt. Cujus igitur rei hæ voluptates ortus erunt? nullius enim rei antegreſſa eſt penuria, aut egeſtas, cujus expletio conſequatur. Iis autem, qui turpes et probroſas voluptates objiciunt, reſponderi poſſit, hæc non eſſe jucunda: non enim ſi hominibus male affectis ſunt jucunda, etiam abſolute jucunda ſunt habenda; ſed his tantum: quemadmodum neque ea, quæ ſunt ægrotis ſalubria, aut dulcia, aut amara; neque ea, quæ lippientibus videntur alba, ſunt reapſe talia. Poteſt etiam hoc modo reſponderi, voluptates eſſe expetendas, ſed non ab his rebus profectas: quemadmodum divitem eſſe optabile eſt, ſed non ex proditione: et valere, ſed non quolibet cibo

νειν, οὐ μὴν ὁτιοῦν φαγόντι. Ἢ [c] ὅτι τῷ εἴδει διαφέρουσιν αἱ ἡδοναί; ἕτεραι γὰρ αἱ ἀπὸ τῶν καλῶν, τῶν ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν, καὶ οὐκ ἔστιν ἡσθῆναι τὴν τοῦ δικαίου, μὴ ὄντα δίκαιον, μηδὲ τὴν τοῦ μουσικοῦ, μὴ ὄντα μουσικόν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ἐμφανίζειν δὲ δοκεῖ καὶ ὁ φίλος, ἕτερος ὢν τοῦ κόλακος, οὐκ οὖσαν ἀγαθὸν τὴν ἡδονήν, ἢ διαφόρους εἴδει· ὁ μὲν γὰρ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ὁμιλεῖν δοκεῖ, ὁ δὲ πρὸς ἡδονήν· [d] καὶ τὸ μὲν ὀνειδίζεται, τὸ δ' ἐπαινοῦσιν, ὡς πρὸς ἕτερα ὁμιλοῦντα. Οὐδείς τ' ἂν ἕλοιτο ζῆν, παιδίου διάνοιαν ἔχων διὰ βίου, ἡδόμενος ἐφ' οἷς τὰ παιδία, ὡς [e] οἷόν τε μάλιστα· οὐδὲ χαίρειν, ποιῶν τι τῶν [f] αἰσχίστων, μηδέ ποτε μέλλων λυπηθῆναι. Περὶ πολλά τε σπουδὴν ποιησαίμεθα ἄν, καὶ εἰ μηδεμίαν ἐπιφέροι ἡδονήν, οἷον ὁρᾶν, μνημονεύειν, εἰδέναι, τὰς ἀρετὰς ἔχειν. Εἰ δ' ἐξ ἀνάγκης ἕπονται τούτοις ἡδοναί, οὐδὲν διαφέρει· ἑλοίμεθα

[c] Ὅτι omittit El. et quidam alii. [d] Καὶ ὁ μὲν ὀνειδ. τὸν δ' ἐπ. ὡς οὐ πρ. Vet. Interp. Sic et Euſtratius legiſſe videtur. *Caſaub.* [e] Οἴονται pro οἷόν τε El. CCC. Ven. 1. et 2. haud male. [f] Γρ. αἰσχρῶν.

veſcenti. Poſtremo dicendum eſt, ſpecie differre voluptates: aliæ enim ſunt eæ, quæ ex rebus honeſtis capiuntur, ab iis, quæ ex turpibus: neque fieri ullo modo poteſt, ut quis juſti hominis voluptate potiatur, qui non ſit juſtus: neque muſici, qui non ſit muſicus: ſimiliſque eſt cæterorum ratio. Atque etiam videtur amicus, qui ab aſſentatore differt, voluptatem non eſſe bonum, aut certe differre ſpecie voluptates, declarare: ille enim videtur congredi et verſari cum amico, ut ei ſit bono, hic ut voluptati: et hoc vituperatur, illud laudant omnes, quaſi amicus ſermones et congreſſus ſuos alio, quam aſſentator, referat. Neque vero cuiquam vita ſit optabilis, ut per omnem vitam, cogitationem et mentem puerilem obtineat: iiſque rebus, quibus pueri lætantur, quam maxime fieri poteſt, delectetur: neque quiſquam gaudere cupiat turpiſſima aliqua et flagitioſiſſima re admiſſa, etiamſi nunquam ſit propterea doliturus. Ad multa denique ſtudium, atque operam noſtram contulerimus, etiamſi nullam voluptatem ſint allatura: cujuſmodi ſunt videre, memoria tenere, ſcire, virtutes denique habere. Nec refert quod his neceſſario ſuccedunt voluptates: hæc enim ſequere-

γὰρ ἂν ταῦτα, καὶ εἰ μὴ γένοιτ' ἂν ἀπ' αὐτῶν ἡδονή. Ὅτι μὲν οὖν οὔτε τἀγαθὸν ἡ ἡδονὴ, οὔτε πᾶσα αἱρετὴ, δῆλον ἔοικεν εἶναι· καὶ ὅτι εἰσὶν αἱρεταί τινες καθ' αὑτὰς, διαφέρουσαι τῷ εἴδει, ἢ [g] τῷ ἀφ' ὧν. Τὰ μὲν οὖν λεγόμενα περὶ τῆς ἡδονῆς καὶ λύπης, ἱκανῶς εἰρήσθω.

He may hence infer that he thinks pleasure a good, but not the supreme good—

ΚΕΦ. δ'.

ΤΙ δ' ἐστὶν, ἢ ποῖόν τι, καταφανέστερον γένοιτ' ἂν ἀπ' ἀρχῆς ἀναλαβοῦσι. Δοκεῖ γὰρ ἡ μὲν ὅρασις καθ' ὁντινοῦν χρόνον τελεία εἶναι· οὐ γάρ ἐστιν ἐνδεὴς οὐδενὸς, ὃ εἰς ὕστερον γενόμενον τελειώσει αὐτῆς τὸ εἶδος. [h] Τοιούτῳ δ' ἔοικε καὶ ἡ ἡδονή· [i] ὅλον γάρ τί ἐστι. Καὶ κατ' οὐδένα χρόνον λάβοι τις ἂν ἡδονὴν, ἧς ἐπὶ πλείω χρόνον γινομένης, τελειωθήσεται τὸ εἶδος. Διόπερ οὐδὲ κίνησίς ἐστιν· ἐν χρόνῳ γὰρ πᾶσα κίνησις, καὶ τέλους τινὸς, οἷον ἡ οἰκοδομικὴ τελεία, ὅταν ποιήσῃ οὗ ἐφίεται. Ἢ ἐν ἅπαντι δὴ [k] τῷ χρόνῳ, ἢ ἐν τούτῳ.

Pleasure resembles sight, for being perfect at all times, it does not require any further supply of age to complete its genus. It cannot therefore be a κινησις for all motion has reference to time & aims at some end — γενεσις

[g] Ταῖς αἰτίαις ὅθεν γίνονται. *Andr.* [h] Γρ. τούτῳ. [i] Τέλειον pro ὅλον El. [k] Τῷ χρόνῳ τούτῳ Baf. et Ven. 1. τῷ χρόνῳ ἢ τούτῳ El. et CCC.

mur et expeteremus, etiamſi nulla ex iis proficiſceretur voluptas. Non eſſe igitur ſummum bonum voluptatem, neque omnem eſſe expetendam, eſſeque nonnullas per ſe expetendas vel ſpecie, vel iis rebus, ex quibus oriuntur, differentes, perſpicuum videtur eſſe. Atque ea quidem, quæ de voluptate ac dolore dicuntur, ſatis a nobis expoſita ſint.

CAP. IV.

QUID ſit autem, aut qualis res ſit, planius fieri poterit, ſi ab initio repetamus. Videtur enim aſpectus quovis tempore perfectus eſſe: nam nihil deſiderat, quod cum poſtea contigerit, ejus formam ſit abſoluturum. Huic ſimilis eſt et voluptas: namque totum quiddam eſt, atque integrum. Neque quiſquam voluptatem ullo tempore ſumat, cujus, ſi longius producatur, forma ſit perfectior futura. Itaque ne motus quidem eſt: omnis enim motus in tempore verſatur, et ad aliquem finem refertur: verbi gratia, is, qui in ædificando conſumitur, tum perfectus eſt, cum id, quod deſiderat, effecerit. Aut igitur in toto tempore, aut in hoc.

Ἐν δὲ τοῖς μέρεσι τοῦ χρόνου πᾶσαι ἀτελεῖς, καὶ ἕτεραι τῷ εἴδει τῆς ὅλης καὶ ἀλλήλων· ἡ γὰρ τῶν λίθων σύνθεσις, ἑτέρα τῆς [1] τοῦ κίονος ῥαβδώσεως, καὶ αὗται, τῆς τοῦ ναοῦ ποιήσεως. Καὶ ἡ μὲν τοῦ ναοῦ, τελεία· οὐδενὸς γὰρ ἐνδεὴς πρὸς τὸ προκείμενον· ἡ δὲ τῆς κρηπῖδος καὶ τοῦ [m] τριγλύφου, ἀτελής· μέρους γὰρ ἑκατέρα. Τῷ εἴδει οὖν διαφέρουσι, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ὁτῳοῦν χρόνῳ λαβεῖν κίνησιν τελείαν τῷ εἴδει· ἀλλ' εἴ περ, ἐν τῷ παντί. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ βαδίσεως καὶ τῶν λοιπῶν. Εἰ γάρ ἐστιν ἡ φορὰ, κίνησις πόθεν ποῖ, καὶ ταύτης διαφοραὶ κατ' εἶδος, πτῆσις, βάδισις, ἅλσις, καὶ τὰ τοιαῦτα. Οὐ μόνον δὲ οὕτως, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ βαδίσει· τὸ γὰρ πόθεν ποῖ, οὐ ταὐτὸν ἐν τῷ σταδίῳ καὶ τῷ μέρει, καὶ ἐν ἑτέρῳ καὶ ἑτέρῳ μέρει. Οὐδὲ τὸ διεξιέναι τὴν γραμμὴν τήνδε κἀκείνην· οὐ μόνον γὰρ γραμμὴν διαπορεύεται, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ τόπῳ

[1] Τοῦ κίονος ῥάβδωσιν explicat Eustratius per *τὴν κατὰ μῆκος τοῦ κίονος πῆξιν, ἥτις γίνεται, ὅταν πρὸς ὀρθὰς γωνίας ἵστηται* : *columnæ in longitudinem collocationem* seu *defixionem, quæ tum fit, cum ad rectos angulos recta steterit.* Andronicus vero appellat *κίονος κατασκευὴν*, *columnæ exstructionem.* Alii *erectionem columnæ* interpretantur. Vide Steph. Thes. Tom. iii. col. 662. [m] Τρίγλυφα ab Argyropylo *laquearia* appellantur : ab Eustratio *ξύλα τρίχα ἐν τοῖς πέρασιν ἐγγεγλυμμένα*, *ligna in extremis tabulatorum partibus tripliciter insculpta.* Vide Vitruvii lib. iv. et notas Philand.

In partibus autem temporis omnes sunt imperfecti, specieque et a toto, et ipsi inter se differunt : lapidum enim compositio et structura alia est a columnæ striatione : et hi motus, alii sunt a templi perfectione. Ac templi quidem motus perfectus est; nihil enim desiderat ad id quod propositum fuerat : fundamenti autem, et lacunaris, imperfectus : uterque enim partis est. Specie igitur differunt, neque in ullo tempore, qualecunque illud sit, perfectus in suo genere motus sumi potest : aut si maxime potest, in toto potest. Similiterque de incessu, et reliquis motibus sentiendum. Si enim loci mutatio motus est alicunde aliquo, hujus quoque formæ dispares ac differentes, volatus, incessus, saltus, et cætera hujusmodi, motus sunt alicunde aliquo. Nec solum ita se res habet in aliis loci mutationibus, verum etiam in ipso incessu : nam incessus alicunde aliquo, non est idem in stadio, atque in ejus parte : neque idem in una, atque in alia. Neque eadem loci mutatio est, qua hæc linea, et qua illa transitur : non enim linea solum transitur, verum etiam linea,

οὖσαν· ἐν ἑτέρῳ δ᾽ αὕτη ἐκείνης. [n] Δι᾽ ἀκριβείας μὲν οὖν περὶ κινήσεως ἐν ἄλλοις εἴρηται. Ἔοικε δ᾽ οὐκ ἐν ἅπαντι χρόνῳ τελεία εἶναι, ἀλλ᾽ αἱ πολλαὶ ἀτελεῖς καὶ διαφέρουσαι τῷ εἴδει, εἴπερ τὸ πόθεν ποῖ εἰδοποιόν. Τῆς ἡδονῆς δ᾽ ἐν ὁτῳοῦν χρόνῳ τέλειον τὸ εἶδος. Δῆλον οὖν ὡς [o] ἕτεραί τε ἂν εἶεν ἀλλήλων, καὶ τῶν ὅλων τι καὶ τελείων ἡ ἡδονή. Δόξειε δ᾽ ἂν τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ μὴ ἐνδέχεσθαι κινεῖσθαι μὴ [1] ἐν χρόνῳ, ἥδεσθαι δέ· τὸ γὰρ ἐν τῷ νῦν, ὅλον τι. Ἐκ τούτων δὲ δῆλον, καὶ ὅτι οὐ καλῶς λέγουσι κίνησιν ἢ γένεσιν εἶναι τὴν ἡδονήν· οὐ γὰρ πάντων ταῦτα λέγεται, ἀλλὰ τῶν μεριστῶν καὶ μὴ ὅλων· οὐδὲ γὰρ ὁράσεώς ἐστι γένεσις, οὐδὲ στιγμῆς, οὐδὲ μονάδος· οὐδὲ τούτων οὐδὲν κίνησις, οὐδὲ γένεσις. Οὐδὲ δὴ ἡδονῆς· ὅλον γάρ τι. [p] Αἰσθήσεως δὲ πάσης πρὸς τὸ αἰσθητὸν ἐνεργ-

[n] Sc. lib. v. Phyſ. [o] Γρ. ἕτερα: ita etiam Euſtrat. Nobiſcum legit Andr. [1] Vide Phyſ. lib. vi. cap. 3. [p] Euſtratius dubitat necne huic loco aliquid deſit: quod ſuppleri duobus modis poſſe indicat. Primo, ut hoc modo legatur: Οὐδὲ αἰσθήσεως πάσης πρὸς τὸ αἰσθητὸν ἐνεργούσης ἐστὶ κίνησις ἢ γένεσις. Secundo, poſt ἐνεργούσης ſcribendo ἐστὶν οἰκεία ἡδονὴ, et pro δὲ legendo δή: quaſi diceret Ariſt. Δῆλον δὴ ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι πάσῃ κατ᾽ ἐνέργειαν αἰσθήσει ἀνεμποδίστως ἐνεργούσῃ συνέζευκταί τις ἡδονή.

quæ in loco eſt: at hæc in alio loco, quam illa eſt. Subtiliter igitur et enucleate de motu in aliis libris diſputatum a nobis eſt. Videtur autem non omni tempore perfectus eſſe, ſed plerique imperfecti, ſpecieque differentes, ſiquidem termini alicunde aliquo motum informant. At voluptatis in quovis tempore forma perfecta eſt. Perſpicuum igitur eſt, motum et voluptatem inter ſe differre, voluptatemque totum quiddam et perfectum eſſe. Quod quidem etiam ex eo intelligere licet, quod fieri non poteſt, ut quis moveatur niſi in tempore; ſed ut voluptate afficiatur, poteſt: nam quod in puncto temporis poſitum eſt, totum quiddam eſt. Atque ex his perſpicuum illud quoque eſt, minus recte ab his dici, voluptatem motum aut ortum eſſe: non enim omnium rerum dicuntur eſſe motus et ortus, ſed earum duntaxat, quæ partitionem recipiunt, et quæ non ſunt tota: neque enim aſpectus, neque puncti, neque monadis ortus eſt: neque horum quidquam vel motus, vel ortus eſt. Ergo neque voluptas, motus vel ortus eſt: eſt enim totum, atque integrum quiddam voluptas. Jam vero cum ſenſus omnis in id, quod ſub

Pleasure is the result of every energy of intellectual and -

γούσης· τελείως δὲ τῆς εὖ διακειμένης πρὸς τὸ κάλλιστον τῶν ὑπὸ τὴν αἴσθησιν κειμένων· τοιοῦτον γὰρ μάλιστ' εἶναι δοκεῖ ἡ τελεία ἐνέργεια. Αὐτὴν δὲ λέγειν ἐνεργεῖν, ἢ ἐν ᾧ ἐστι, μηδὲν διαφερέτω. Καθ' ἕκαστον δὲ βελτίστη ἐστὶν ἡ ἐνέργεια, τοῦ ἄριστα διακειμένου πρὸς τὸ κράτιστον τῶν ὑφ' αὐτήν. Αὕτη δ' ἂν τελειοτάτη εἴη καὶ ἡδίστη· κατὰ πᾶσαν γὰρ αἴσθησίν ἐστιν ἡδονή· ὁμοίως δὲ καὶ διάνοιαν καὶ θεωρίαν. Ἡδίστη δὲ ἡ τελειοτάτη, τελειοτάτη δὲ, ἡ τοῦ εὖ ἔχοντος πρὸς τὸ σπουδαιότατον τῶν ὑφ' αὐτήν. Τελειοῖ δὲ τὴν ἐνέργειαν ἡ ἡδονή· οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἧτε ἡδονὴ τελειοῖ καὶ [q]τὸ αἰσθητόν τε καὶ ἡ αἴσθησις, σπουδαῖα ὄντα· ὥσπερ οὐδὲ ἡ ὑγίεια καὶ ὁ ἰατρὸς ὁμοίως αἴτιά ἐστι τοῦ ὑγιαίνειν. Καθ' ἑκάστην δ' αἴσθησιν ὅτι γίνεται ἡ ἡδονὴ, δῆλον· φαμὲν γὰρ ὁράματα, καὶ ἀκού-

hence it is evident that the one is the [illegible] energies of the other & according to the energie

q Τὸ αἰσθητὸν ἡ αἴσθησις Eustratius legisse videtur. Ejusdem de germana lectione conjectura in his verbis continetur: λείποι δ' ἂν τῇ λέξει, τὴν αἴσθησιν· καὶ εἴη ἂν τὸ πλῆρες τοιοῦτον· Οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον τελειοῖ τὴν ἐνέργειαν ἡ ἡδονὴ, καὶ τὴν αἴσθησιν τὸ αἰσθητὸν, καὶ ἡ αἴσθησις. Μήποτε δὲ χρὴ ἀντὶ καὶ τοῦ ἡ αἴσθησις, γράφειν τὴν αἴσθησιν, ἵν' ᾖ ἡ λέξις τοιαύτη· Τελειοῖ δὲ τὴν ἐνέργειαν ἡ ἡδονή· οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἧτε ἡδονὴ, καὶ τὸ αἰσθητὸν τὴν αἴσθησιν. Nobiscum legit Andronicus.

eum sensum cadit, suo munere fungatur; et perfecte quidem fungatur is, qui bene affectus est, cum eorum, quæ sub illo sensu posita sunt, pulcherrimo quoque comparatus: tale enim quiddam maxime videtur esse perfecta muneris functio. Atque utrum sensum suo munere fungi dicamus, an id, in quo sensus inest, nihil intersit. In unoquoque autem genere optima est functio ejus, quod optime affectum est, cum eorum, quæ sub eum sensum cadunt, præstantissimo quoque comparatum. Hæc autem perfectissima erit, et jucundissima: habet enim sensus suam quisque voluptatem: itemque cogitatio et cognitio. Atque ut quæque functio est perfectissima, ita jucundissima est: est autem perfectissima ejus, quod bene affectum est ad eorum, quæ sub illum sensum, aut cogitationem cadunt, optimum. Perficit igitur muneris functionem voluptas: non ita perficiet, ut et res sensui subjecta, et sensus ipse, cum bona sunt: quemadmodum bona valetudo aliter causa est, cur aliquis valeat, aliter medicus. Jam perspicuum illud profecto est, in omni sensu voluptatem gigni: dicimus enim, quædam, quæ cernun-

...both the sense of perception, & the thing perceived perfected, pleasure will be the consequence

σματα εἶναι ἡδέα. [r]Δῆλον δὲ καὶ ὅτι μάλιστα, ἐπειδὰν ἦτε αἴσθησις [s]ἡ κρατίστη, καὶ πρὸς τοιοῦτον ἐνεργῇ. Τοιούτων δὲ ὄντων, τοῦ τε αἰσθητοῦ καὶ τοῦ αἰσθανομένου, ἀεὶ ἔσται ἡδονή, ὑπάρχοντός γε τοῦ ποιήσοντος καὶ τοῦ [t]πεισομένου. Τελειοῖ δὲ τὴν ἐνέργειαν ἡ ἡδονή, οὐχ ὡς ἡ ἕξις ἐνυπάρχουσα, ἀλλ' ὡς ἐπιγιγνόμενόν τι τέλος, οἷον τοῖς ἀκμαίοις ἡ ὥρα. Ἕως δ' οὖν ἄν ποτε τὸ αἰσθητὸν ἢ νοητὸν ᾖ οἷον δεῖ, καὶ τὸ κρῖνον ἢ θεωροῦν, ἔσται ἐν τῇ ἐνεργείᾳ ἡ ἡδονή· ὁμοίων γὰρ ὄντων, καὶ πρὸς ἄλληλα τὸν αὐτὸν τρόπον ἐχόντων, τοῦ τε παθητικοῦ καὶ τοῦ ποιητικοῦ, τὸ αὐτὸ πέφυκε γίνεσθαι. Πῶς οὖν οὐδεὶς συνεχῶς ἥδεται, [u]ἢ κάμνει; πάντα γὰρ τὰ ἀνθρώπεια ἀδυνατεῖ συνεχῶς ἐνεργεῖν. Οὐ γίνεται οὖν οὐδ' ἡδονή· ἕπεται γὰρ τῇ ἐνεργείᾳ. Ἔνια δὲ τέρπει καινὰ ὄντα· ὕστερον δὲ οὐχ ὁμοίως διὰ ταῦτα· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον [x]παρακέκλιται ἡ

[r] Δῆλον γὰρ δὴ C C C. et quidam Editi. [s] Γρ. εἴη. [t] Ποιησομένου Aurel. [u] Γρ. ἢ ὅτι κάμνει. [x] Γρ. παρακέκληται, idque malim. Vetus Interp. addit διὰ τὴν ἐπιθυμίαν π. Casaub. βολευεται

tur, et quæ audiuntur, eſſe jucunda. Atque ea tum videlicet jucundiſſima ſunt, cum et ſenſus eſt optimus, et in id, quod tale ſit, ſuam actionem explicat, ſuoque munere fungitur. Quamdiu autem talia erunt et id, quod ſenſu percipitur, et id, quod ſentit, ſemper erit voluptas, dummodo præſto ſit, quod efficit, et quod patitur. Perficit autem muneris functionem voluptas, non ut habitus penitus inſitus, ſed ut finis quidam ſubſequens: veluti eos, qui florent ætate, formæ maturitas. Quamdiu autem id, quod ſub ſenſum, vel intelligentiam cadit, tale fuerit, quale oportet eſſe, et quamdiu id, quod judicat aut contemplatur, tale: tamdiu in functione muneris futura eſt voluptas: nam cum ſimilia ſunt, cumque eodem modo inter ſe affecta ſunt, et id, quod ad accipiendum, ſeu patiendum, aptum eſt, et id, in quo efficiendi vis ineſt: eadem res ex illis exiſtere ſolet ſuapte natura. Qui fit igitur ut nemo continenter delectetur? an quod defatigatur? nullæ enim res humanæ aſſiduam muneris functionem ferre poſſunt. Ita neque perpetua voluptas gigni poteſt: functionem muneris enim conſequitur. Nonnulla autem delectant, quamdiu nova ſunt; ſed poſterius non æque, propter hanc cauſam: principio enim incum-

A person may be supposed to aim at pleasure because life is the universal aim, & they are both energies & a person employs himself in those things to which he is most attached -

διάνοια, καὶ διατεταμένως περὶ αὐτὰ ἐνεργεῖ, ὥσπερ κατὰ τὴν ὄψιν οἱ ἐμβλέποντες· μετέπειτα δ', οὐ γίνεται τοιαύτη ἡ ἐνέργεια, ἀλλὰ παρημελημένη. Διὸ καὶ ἡ ἡδονὴ [y] ἀμαυροῦται. Ὀρέγεσθαι δὲ τῆς ἡδονῆς οἰηθείη τις ἂν ἅπαντας, ὅτι καὶ τοῦ ζῆν ἅπαντες ἐφίενται· ἡ δὲ ζωὴ, ἐνέργειά τίς ἐστι· καὶ ἕκαστος περὶ ταῦτα καὶ τούτοις ἐνεργεῖ, ἃ καὶ μάλιστα ἀγαπᾷ· οἷον, ὁ μὲν μουσικὸς, τῇ ἀκοῇ περὶ τὰ μέλη, ὁ δὲ φιλομαθὴς, τῇ διανοίᾳ περὶ τὰ θεωρήματα, οὕτω δὲ καὶ τῶν λοιπῶν ἕκαστος. Ἡ δ' ἡδονὴ τελειοῖ τὰς ἐνεργείας· καὶ τὸ ζῆν δὲ, οὗ ὀρέγονται. Εὐλόγως οὖν καὶ τῆς ἡδονῆς ἐφίενται· τελειοῖ γὰρ ἑκάστῳ τὸ ζῆν, αἱρετὸν ὄν. Πότερον δὲ διὰ τὴν ἡδονὴν τὸ ζῆν αἱρούμεθα, ἢ διὰ τὸ ζῆν τὴν ἡδονὴν, ἀφείσθω ἐν τῷ παρόντι· συνεζεῦχθαι μὲν γὰρ ταῦτα φαίνεται, καὶ χωρισμὸν οὐ δέχεσθαι· ἄνευ τε γὰρ ἐνεργείας, οὐ γίνεται ἡδονὴ, πᾶσάν [z] τε ἐνέργειαν τελειοῖ ἡ ἡδονή.

life & pleasure seem inseparable but whether the ... life is preferable to each other or which bears precedence in the scale of man's wishes is foreign to our present subject

[y] Ἀμοιροῦται El. ſed ad oram γρ. ἀμαυροῦται. [z] Poſt τε Aurel. addit γάρ.

bit in ea cogitatio, et contente in iis ſuo munere fungitur, ut qui defixis oculis rem aliquam intuentur; poſtea vero talis in fungendo munere contentio non adhibetur, ſed muneris functio remiſſior ac negligentior eſt. Quapropter voluptas quoque inobſcuratur. Exiſtimare autem poſſit aliquis, omnes idcirco expetere voluptatem, quia et vivendi cupiditate omnes afficiantur: vita autem muneris functio quædam ſit: et in iis elaboret quiſque maxime, ſuoque munere fungatur, quæ maxime adamat; ut muſicus auditu in ſonis et cantibus; diſciplinarum ſtudioſus agitatione mentis in cognitione rerum: et ita cæteri ſuo quiſque in ſtudio. At voluptas functiones muneris perficit atque abſolvit: et vitam quoque, quam omnes expetunt. Non temere igitur etiam voluptatem appetunt: vitam enim, quæ cuique optabilis eſt, perficit. Utrum autem propter voluptatem vitæ retinendæ ſtudio ducamur, an vivendi cauſa voluptatem ſequamur, omittamus in præſenti diſputare: videntur enim hæc inter ſe eſſe copulata, neque alterum ab altero poſſe ſejungi: nam neque ſine aliqua muneris functione gignitur voluptas, et omnem muneris functionem perficit voluptas.

ΚΕΦ. ε'.

ΟΘΕΝ δοκοῦσι καὶ τῷ εἴδει διαφέρειν· τὰ γὰρ ἕτερα τῷ εἴδει, ὑφ' ἑτέρων οἰόμεθα [a] τελειοῦσθαι· οὕτω γὰρ φαίνεται καὶ τὰ φυσικὰ, καὶ τὰ ὑπὸ τέχνης, οἷον ζῶα, καὶ δένδρα, καὶ γραφὴ, καὶ ἀγάλματα, καὶ οἰκία, καὶ σκεῦος. Ὁμοίως δὴ καὶ τὰς ἐνεργείας τὰς διαφερούσας τῷ εἴδει ὑπὸ διαφερόντων τῷ εἴδει τελειοῦσθαι. Διαφέρουσι δ' αἱ τῆς διανοίας τῶν κατὰ τὰς αἰσθήσεις, καὶ αὗται ἀλλήλων κατ' εἶδος· καὶ αἱ τελειοῦσαι δὴ ἡδοναί. Φανείη δ' ἂν τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ συνῳκειῶσθαι τῶν ἡδονῶν ἑκάστην τῇ ἐνεργείᾳ ἣν τελειοῖ· συναύξει γὰρ τὴν ἐνέργειαν ἡ οἰκεία ἡδονή· μᾶλλον γὰρ ἕκαστα κρίνουσι καὶ ἐξακριβοῦσιν οἱ μεθ' ἡδονῆς ἐνεργοῦντες· οἷον γεωμετρικοὶ γίνονται, οἱ χαίροντες τῷ γεωμετρεῖν, καὶ κατανοοῦσιν ἕκαστα μᾶλλον. Ὁμοίως δὲ καὶ φιλόμουσοι, καὶ φιλοικοδόμοι, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστοι, ἐπιδιδόασιν εἰς τὸ οἰκεῖον

[a] Διαφέρουσι δὲ αἱ τῆς διανοίας τῶν κατὰ τὰς αἰσθήσεις inſeruntur in quibuſdam Editis poſt τελειοῦσθαι.

CAP. V.

QUARE ſpecie quoque differre videntur voluptates: nam quæ ſpecie differunt, ab iis, quæ ſpecie quoque differunt, perfici exiſtimamus: videntur enim et res naturales, et eæ, quæ arte conſtant, ita ſe habere: exempli gratia, animalia, arbores, tabulæ pictæ, ſtatuæ, domus, vaſa. Simili igitur modo et muneris functiones, quæ ſpecie differunt, ab iis, quæ ſpecie differunt, voluptatibus perfici. Differunt autem ſpecie functiones cogitationis, a ſenſuum functionibus, et hæ inter ſe: ergo et voluptates eæ, quæ illas perficiunt. Atque hoc ex eo etiam cognoſci poterit, quod ſuæ quæque voluptas muneris functioni, quam perficit, conjuncta eſt: auget enim et amplificat muneris functionem ſua voluptas: nam diligentius quidque judicant, accuratiuſque perſequuntur, et adminiſtrant, qui cum voluptate munere funguntur: verbi gratia, geometriæ fiunt periti, qui geometriæ ſtudiis et actionibus delectantur, et unumquidque facilius ac planius intelligunt. Itemque muſicæ, et artis ædificandi ſtudioſi, et cæteri artifices magnos progreſſus in ſuo quiſque ſtudio et munere fa-

That our energies are enlivened by the pleasures resulting from them, and that particular pleasures are appropriate to such energies, will further appear from the absurdity which would exist, where our energies & pleasures [illegible]

ἔργον, χαίροντες αὐτῷ. Συναύξουσι [b] δὴ αἱ ἡδοναί· τὰ δὲ συναύξοντα οἰκεῖα· τοῖς ἑτέροις δὲ τῷ εἴδει, καὶ τὰ οἰκεῖα, ἕτερα τῷ εἴδει. Ἔτι δὲ, μᾶλλον τοῦτ' ἂν φανείη ἐκ τοῦ τὰς ἀφ' ἑτέρων ἡδονὰς ἐμποδίους ταῖς ἐνεργείαις εἶναι· οἱ γὰρ [c] φίλαυλοι ἀδυνατοῦσι τοῖς λόγοις προσέχειν, ἐὰν κατακούσωσιν αὐλοῦντος, μᾶλλον χαίροντες αὐλητικῇ τῆς παρούσης ἐνεργείας. Ἡ κατὰ τὴν αὐλητικὴν οὖν ἡδονὴ τὴν περὶ τὸν λόγον ἐνέργειαν φθείρει. Ὁμοίως δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων συμβαίνει, ὅταν ἅμα περὶ δύο ἐνεργῇ· ἡ γὰρ ἡδίων τὴν ἑτέραν ἐκκρούει· κἂν πολὺ διαφέρῃ κατὰ τὴν ἡδονὴν, μᾶλλον, ὥστε [d] μηδὲ ἐνεργεῖν κατὰ τὴν ἑτέραν. Διὸ χαίροντες ὁτῳοῦν σφόδρα, οὐ πάνυ δρῶμεν ἕτερον· καὶ ἄλλα ποιοῦμεν, ἄλλοις ἠρέμα ἀρεσκόμενοι, οἷον καὶ ἐν τοῖς θεάτροις οἱ τραγηματίζοντες, ὅταν [e] φαῦλοι οἱ ἀγωνιζόμενοι ὦσι, [f] τότε μά-

[b] Δὲ pro δὴ El. et quidam Edd. [c] Οἱ φαῦλοι Baf. male. [d] Γρ. μηδέν.
[e] Οἱ abeft a quibufdam Codd. [f] Tunc enim vel maxime hoc faciunt, cum

ciunt, fi eo delectentur. Augent igitur ftudium et actionem voluptates: at quidquid auget, hoc ei, quod auget, familiare et conjunctum eft: quæ autem iis, quæ fpecie differunt, accommodata et conjuncta funt, ea quoque fpecie funt diverfa. Præterea planius hoc ex eo fieri poterit, quod eæ voluptates, quæ ab aliis ac diverfis rebus proficifcuntur, propriis muneris functionibus impedimento funt: nam qui tibiarum cantu delectantur, fi aliquem, qui tibia canet, exaudierint, orationi, quæ habetur, animum advertere non poffunt: quoniam magis eos delectat tibiarum cantus, quam negotium, quod agitur. Ea igitur, quæ ex tibiarum fonis percipitur, voluptas, muneris functionem eam, quæ in oratione habenda expromitur, corrumpit. Itemque hoc in aliis ufu venit, cum quis fimul duabus rebus operam dat: quæ enim muneris functio jucundior eft, ea depellit ac difcutit alteram, eoque magis, quo major fit illius voluptas, adeo ut in altera re fuo munere fungi non poffit. Itaque cum re aliqua, quæcunque illa fit, vehementer delectamur, non fere aliud facimus: contra cum aliquid aliud leviter modiceque probamus, aliud agimus: cujufmodi eft id, quod fit ab iis, qui in theatris edunt bellaria: tunc enim vel maxime hoc

λιστα αὐτὸ δρῶσιν. Ἐπεὶ δ᾽ ἡ μὲν οἰκεία ἡδονὴ ἐξακριβοῖ τὰς ἐνεργείας, καὶ χρονιωτέρας καὶ βελτίους ποιεῖ, αἱ δ᾽ ἀλλότριαι λυμαίνονται, δῆλον ὡς πολὺ διεστᾶσι. Σχεδὸν γὰρ αἱ ἀλλότριαι ἡδοναὶ ποιοῦσιν ὅπερ αἱ οἰκεῖαι λῦπαι· Φθείρουσι γὰρ τὰς ἐνεργείας αἱ οἰκεῖαι λῦπαι, οἷον εἴ τῳ τὸ γράφειν ἀηδὲς καὶ ἐπίλυπον, ἢ τὸ λογίζεσθαι, ὁ μὲν οὐ γράφει, ὁ δὲ οὐ λογίζεται, λυπηρᾶς οὔσης τῆς ἐνεργείας. Συμβαίνει δὴ περὶ τὰς ἐνεργειας τοὐναντίον ἀπὸ τῶν οἰκείων ἡδονῶν τε καὶ λυπῶν. Οἰκεῖαι δ᾽ εἰσὶν, αἱ ἐπὶ τῇ ἐνεργείᾳ καθ᾽ αὑτὴν γινόμεναι. Αἱ δ᾽ ἀλλότριαι ἡδοναὶ, εἴρηται, ὅτι παραπλήσιόν τι τῇ λύπῃ ποιοῦσι· Φθείρουσι γὰρ, πλὴν οὐχ ὁμοίως. Διαφερουσῶν δὲ τῶν ἐνεργειῶν ἐπιεικείᾳ καὶ φαυλότητι, καὶ τῶν μὲν αἱρετῶν οὐσῶν, τῶν δὲ φευκτῶν, τῶν δὲ οὐδετέρων, ὁμοίως ἔχουσι καὶ αἱ ἡδοναί· καθ᾽ ἑκάστην γὰρ ἐνέργειαν οἰκεία ἡδονὴ

inepti et mali ſunt *equorum agitatores*, aut hiſtriones. *Lamb.* Interpres hoc loco ſecutus eſt Euſtratium, qui ſic explicat: Δηλοῖ τὸ συμβαῖνον ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις· οὐδεὶς γὰρ τῶν θεατῶν, ἀγωνιζομένων τῶν ἡνιόχων, ἄλλο τι πράττει, ἀλλ᾽ ἐκείνοις πάνυ προσέχουσι διὰ τὸ σφόδρα χαίρειν τοῖς τῶν ἵππων δρόμοις, καὶ ταῖς τῶν ἡνιόχων ἐνεργείαις. Sed *Hiſtriones* etiam ſive *Actores* ſignificat οἱ ἀγωνιζόμενοι, quod Lambinum non latuit. Qui quidem poſterior ſenſus et menti Ariſtotelis, et Andronici interpretationi eſt magis accommodatus.

faciunt, cum inepti et mali ſunt equorum agitatores, aut hiſtriones. Quoniam autem propria voluptas muneris functiones cum limatas atque accuratas efficit, tum diuturniores, ac meliores reddit; alienæ autem corrumpunt: perſpicuum eſt, inter eas multum intereſſe. Propemodum enim idem, quod proprii dolores, efficiunt alienæ voluptates: muneris enim functiones corrumpunt proprii dolores: verbi gratia, ſi cui ſcribere, aut ratiocinari ſit injucundum, ac moleſtum, ille non ſcribit, hic non ratiocinatur, quia moleſta eſt hujus muneris functio. Evenit igitur muneris functionibus a propriis voluptatibus contrarium ejus, quod a propriis doloribus efficitur. Sunt autem ii proprii dolores, eæque propriæ voluptates, quæ muneris functionem per ſe ſubſequuntur. Diximus autem alienas voluptates ſimile quiddam dolori efficere: corrumpunt enim, ſed diſſimili modo. Jam cum functiones muneris bonitate et vitio inter ſe differant, aliæque ſint expetendæ, aliæ fugiendæ atque aſpernandæ, aliæ neutræ; ſimilis eſt ratio etiam voluptatum: ſua enim cujuſ-

ἐστιν. Ἡ μὲν οὖν τῇ σπουδαίᾳ οἰκεία, ἐπιεικής, ἡ δὲ τῇ φαύλῃ, μοχθηρά· καὶ γὰρ αἱ ἐπιθυμίαι τῶν μὲν καλῶν, ἐπαινεταί· τῶν δ᾽ αἰσχρῶν, ψεκταί. Οἰκειότεραι δὲ ταῖς ἐνεργείαις αἱ ἐν αὐταῖς ἡδοναί, τῶν ὀρέξεων· αἱ μὲν γὰρ διωρισμέναι εἰσὶ καὶ τοῖς χρόνοις, καὶ τῇ φύσει· αἱ δὲ, σύνεγγυς ταῖς ἐνεργείαις, καὶ ἀδιόριστοι οὕτως, ὥστ᾽ ἔχειν ἀμφισβήτησιν, εἰ ταὐτόν ἐστιν ἡ ἐνέργεια τῇ ἡδονῇ. Οὐ μὴν ἔοικέ γε ἡδονὴ διάνοια εἶναι, οὐδ᾽ αἴσθησις· ἄτοπον γάρ· ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ χωρίζεσθαι, φαίνεταί ταὐτόν τισιν. Ὥσπερ οὖν αἱ ἐνέργειαι ἕτεραι, καὶ αἱ ἡδοναί. Διαφέρει δὲ ἡ ὄψις ἁφῆς καθαριότητι, καὶ ἀκοὴ καὶ ὄσφρησις γεύσεως. Ὁμοίως [g] δὴ διαφέρουσι καὶ αἱ ἡδοναί· καὶ τούτων αἱ περὶ τὴν διάνοιαν, καὶ ἑκάτεραι ἀλλήλων. Δοκεῖ δ᾽ εἶναι ἑκάστῳ ζώῳ καὶ ἡδονὴ οἰκεία, ὥσπερ καὶ ἔργον· ἡ γὰρ κατὰ τὴν ἐνέργειαν. Καὶ ἐφ᾽ ἑκάστῳ δὲ θεωροῦντι, τοῦτ᾽ ἂν φανείη· ἑτέρα γὰρ ἵππου ἡδονὴ,

The Pleasures which result from energies are more closely allied to it, than the desires, for the latter are different both in the time of operation, & in nature, & the former is immediately connected with them as to cause a doubt whether they are not the same. Pleasure does not appear to be thought or perception, such opinion being absurd, but from their being inseparable, they [redacted] the same. Pleasures differ from each other as sight does from taste, cleanliness of hearing from sense of sight.

[g] Γρ. δὲ.

que functionis muneris voluptas est. Atque ea quidem, quæ bonæ propria est, bona est; quæ malæ, vitiosa: nam et cupiditates rerum honestarum sunt laudabiles; turpium vituperabiles. Verum muneris functionibus propinquiores et conjunctiores sunt eæ, quæ in eis insunt, voluptates, quam appetitiones: hæ enim distinctæ sunt et temporibus, et natura; illæ functionibus muneris sunt proximæ et cohærent, itaque sunt indistinctæ et confusæ, ut controversia sit, an idem sit muneris functio, quod voluptas. Non tamen videtur voluptas, cogitationis, aut sensus esse functio; absurdum enim fuerit: sed propterea quod non separantur, idem esse nonnulli existimant. Quemadmodum igitur dissimiles sunt inter se muneris functiones, sic et voluptates. Differt autem videndi sensus a tactu sinceritate, auditusque et odoratus a gustatu. Similiter igitur differunt et voluptates: et ab his eæ, quæ in cogitatione versantur, et utræque inter se. Videtur autem sua cujusque animalis, ut et munus, esse voluptas; est enim functioni muneris consentanea cujusque animantis propria. Quod in singulis si quis spectare voluerit, perspicuum esse poterit: alia enim equi voluptas est, alia canis, alia

...e the energies are different in persons, the pleasures ... Variety is particularly ... the same things which ... just one person ... another—

καὶ κυνὸς, καὶ ἀνθρώπου· καθάπερ Ἡράκλειτός φησιν, [h] ὄνον σύρματα ἂν ἑλέσθαι μᾶλλον ἢ χρυσόν· ἥδιον γὰρ χρυσοῦ τροφὴ ὄνοις. Αἱ μὲν οὖν τῶν ἑτέρων τῷ εἴδει, διαφέρουσιν εἴδει, τὰς δὲ τῶν αὐτῶν ἀδιαφόρους εὔλογον εἶναι. Διαλλάττουσι δὲ οὐ μικρὸν ἐπί γε τῶν ἀνθρώπων· τὰ γὰρ αὐτὰ, τοὺς μὲν λυπεῖ, τοὺς δὲ τέρπει· καὶ τοῖς μὲν λυπηρὰ καὶ μισητά ἐστι, τοῖς δὲ ἡδέα καὶ φιλητά. Καὶ ἐπὶ γλυκέων δὲ τοῦτο συμβαίνει· [i] οὐ γὰρ τὰ αὐτὰ τῷ πυρέττοντι δοκεῖ, καὶ τῷ ὑγιαίνοντι· οὐδὲ θερμὸν εἶναι τῷ ἀσθενεῖ καὶ τῷ εὐεκτικῷ· ὁμοίως δὲ καὶ ἐφ' ἑτέρων τοῦτο συμβαίνει. Δοκεῖ δ' ἐν ἅπασι τοῖς τοιούτοις εἶναι τὸ φαινόμενον τῷ σπουδαίῳ. Εἰ δὲ τοῦτο καλῶς λέγεται, καθάπερ δοκεῖ, [k] καὶ ἔστιν ἑκάστου μέτρον ἡ ἀρετὴ, καὶ ὁ ἀγαθὸς, ᾗ τοιοῦτος· καὶ ἡδοναὶ εἶεν ἂν αἱ τούτῳ φαινόμεναι, καὶ ἡδέα, οἷς οὗτος χαίρει. Τὰ δὲ τούτῳ δυσχερῆ, εἴ τῳ φαίνεται ἡδέα, οὐδὲν θαυμαστόν· πολλαὶ γὰρ [l] φθοραὶ καὶ λῦμαι

[h] Γρ. ὄνους: et ſic C C C. [i] Καὶ pro οὐ habet C C C. male. [k] Καὶ ἔστι καὶ ἑκ. C C C. et alii; ſed mendoſe, ſi Lambinum audiamus. [l] Alii καὶ φθοραί.

hominis: quemadmodum ait Heraclitus, aſino culmos et paleas auro eſſe optabiliores: jucundius enim eſt aſinis pabulum, quam aurum. Eorum igitur, quæ ſpecie differunt, ſpecie quoque differunt voluptates: eas autem, quæ ſunt eorundem, eaſdem eſſe probabile eſt. Verum in hominibus magna eſt earum varietas: eadem enim alios offendunt, alios delectant: et his odioſa ac moleſta ſunt, illis amabilia et jucunda. Atque hoc in rebus dulcibus uſu venit: non enim eadem ei, qui æſtu febrique jactatur, et valenti dulcia videntur: nec idem calidum ægro atque imbecillo, et ei, cui corpus firmum et bene conſtitutum eſt: ſimiliterque hoc in aliis accidit. Sed in omnibus, quæ ſunt hujuſmodi, id eſſe videtur, quod viro bono, virtuteque prædito videtur. Quod ſi hoc recte dicitur, ut videtur, et ſi uniuſcujuſque rei menſura virtus, et vir bonus eſt, qua talis eſt: erunt et eæ profecto voluptates, quæ huic videntur voluptates: et ea jucunda, quibus hic delectatur. Neque vero mirum cuiquam eſſe debebit, ſi, quæ huic ſunt aſpera et moleſta, ea alicui eſſe jucunda videantur: multæ enim exoriuntur hominum peſtes

The standard of the σπουδαῖος will be as it has [illegible] to φαινόμενον ἀγαθόν, and in such he will delight. It is not wonderful that the things which appear good to the good man, should wear a contrary aspect to other persons differently disposed.

ἀνθρώπων γίνονται· ἡδέα δ᾽ οὐκ ἐστιν, ἀλλὰ τούτοις, καὶ οὕτω διακειμένοις. Τὰς μὲν οὖν ὁμολογουμένως αἰσχρὰς, δῆλον ὡς οὐ φατέον ἡδονὰς εἶναι, πλὴν τοῖς διεφθαρμένοις. Τῶν δ᾽ ἐπιεικῶν δοκουσῶν εἶναι, ποίαν ἢ τίνα φατέον τοῦ ἀνθρώπου εἶναι; ἢ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν δῆλον; ταύταις γὰρ ἕπονται αἱ ἡδοναί. Εἴτ᾽ οὖν μία ἐστὶν, εἴτε πλείους, αἱ τοῦ τελείου καὶ μακαρίου ἀνδρὸς, αἱ ταύτας τελειοῦσαι ἡδοναὶ κυρίως λέγοιντ᾽ ἂν ἀνθρώπου ἡδοναὶ εἶναι· αἱ δὲ λοιπαὶ, δευτέρως καὶ πολλοστῶς, ὥσπερ αἱ ἐνέργειαι.

ΚΕΦ. ϛʹ.

[m] ΕΙΡΗΜΕΝΩΝ δὲ τῶν [n] περὶ τὰς ἀρετάς τε καὶ φιλίας καὶ ἡδονὰς, λοιπὸν περὶ εὐδαιμονίας τύπῳ διελθεῖν, ἐπειδὴ τέλος αὐτὴν τίθεμεν τῶν ἀνθρωπίνων. Ἀναλαβοῦσι δὴ τὰ προειρημένα, συντομώτερος ἂν εἴη ὁ λόγος. [o] Εἴπομεν δ᾽, ὅτι οὐκ ἐστιν ἕξις· καὶ γὰρ τῷ καθεύδοντι διὰ βίου ὑπ-

[m] Redit jam tandem ad hominis beatitudinem, quam primo libro finem esse Moralis Philosophiæ statuerat: ut a quo ceu fundamento Disputatio de Moribus cœpit, in idem revolvatur. [n] Περὶ τῆς ἀρετῆς τε καὶ φιλίας καὶ ἡδονῆς C C C. sed perperam. [o] Lib. i.

et corruptelæ: non sunt autem illa jucunda, sed his, et sic affectis. Eæ igitur, quæ sine controversia sunt inhonestæ voluptates, non sunt videlicet dicendæ voluptates, nisi forte hominibus corruptis ac depravatis. Sed earum, quæ videntur esse bonæ, qualis, aut quænam hominis dicenda voluptas est? an hoc declarabunt muneris functiones? has enim suæ consequuntur voluptates. Sive igitur una, sive plures sunt perfecti et beati viri muneris functiones, eæ, quæ has perficiunt, voluptates, proprie dici possunt hominis esse voluptates: reliquæ autem secundo loco, et longo post intervallo, quemadmodum et muneris functiones.

CAP. VI.

EXPOSITIS iis, quæ ad virtutes, amicitias, et voluptates pertinent: reliquum est, ut de beatitudine, quoniam eam ultimum bonorum humanorum ponimus, formam ejus adumbrantes, disseramus. Itaque repetitis iis, quæ supra diximus, brevior erit oratio. Diximus autem non esse habitum: nam si ita esset, ejus compos esse posset

ἄρχοι ἂν, φυτοῦ ζῶντι βίον, καὶ τῷ δυστυχοῦντι τὰ μέγιστα. [p] Εἰ δὴ ταῦτα μὴ ἀρέσκει, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς ἐνέργειάν τινα θετέον, καθάπερ ἐν τοῖς πρότερον εἴρηται, τῶν δ᾽ ἐνεργειῶν, αἱ μέν εἰσιν ἀναγκαῖαι καὶ δι᾽ ἕτερα αἱρεταὶ, αἱ δὲ καθ᾽ αὑτάς· δῆλον ὅτι τὴν εὐδαιμονίαν τῶν καθ᾽ αὑτὰς αἱρετῶν τινα θετέον, καὶ οὐ τῶν δι᾽ ἄλλο· οὐδενὸς γὰρ ἐνδεὴς ἡ εὐδαιμονία, ἀλλ᾽ αὐτάρκης. Καθ᾽ αὑτὰς δ᾽ εἰσὶν αἱρεταὶ, ἀφ᾽ ὧν μηδὲν ἐπιζητεῖται παρὰ τὴν ἐνέργειαν. [q] Τοιαῦται δ᾽ εἶναι δοκοῦσιν αἱ κατ᾽ ἀρετὴν πράξεις· τὰ γὰρ καλὰ καὶ σπουδαῖα πράττειν, τῶν δι᾽ αὑτὰ αἱρετῶν, καὶ τῶν παιδιῶν δὲ, αἱ ἡδεῖαι. Οὐ γὰρ δι᾽ ἕτερα αὐτὰς αἱροῦνται· βλάπτονται γὰρ ἀπ᾽ αὐτῶν μᾶλλον ἢ ὠφελοῦνται, ἀμελοῦντες τῶν σωμάτων καὶ τῆς κτήσεως. Καταφεύγουσι δ᾽ ἐπὶ τὰς τοιαύτας διαγωγὰς τῶν εὐδαιμονιζομένων οἱ πολλοί. Διὸ παρὰ τοῖς τυράννοις εὐδοκιμοῦσιν οἱ ἐν ταῖς τοιαύταις διαγωγαῖς εὐτρά-

p Γρ. εἰ δὲ ταῦτ᾽. q Alii τοιαῦτα.

etiam is, qui in omni vita nihil aliud, quam dormiat, et ſtirpis vitam degat: et qui maximis calamitatibus afficiatur. Quod ſi hæc non probantur, ſed functio quædam muneris potius ſtatuenda eſt, quemadmodum ſuperioribus libris oſtendimus: et ſi muneris functiones aliæ ſunt neceſſariæ, et propter alia expetendæ, aliæ per ſe: perſpicuum eſt, beatitudinem in earum numero, quæ per ſe ſunt expetendæ, non earum, quæ propter aliud, habendam eſſe: nullius enim rei beatitudo indiget: ſed ſuis bonis contenta eſt. Per ſe autem eæ ſunt optabiles, a quibus nihil præter ipſam functionem muneris requiritur. Quales videntur eſſe tum conſentaneæ virtuti actiones (nam in rebus honeſtis ac bonis agendis aſſidue verſari, in rebus per ſe expetendis numeratur) tum etiam ex ludis ii, qui remiſſionis animorum, et oblectationis cauſa ſunt inſtituti. Non enim propter aliud eos ſequuntur, cum detrimento ab iis afficiantur potius, quam utilitatem capiant, neque corporum, neque fortunarum curam habentes. Atque ad talem vivendi conſuetudinem confugiunt plerique eorum, qui habentur beati. Itaque apud reges et principes magno ſunt in honore et pretio, qui

πελοι· ὧν γὰρ ἐφίενται, ἐν τούτοις παρέχουσι σφᾶς αὐτοὺς ἡδεῖς· δέονται δὲ [r] τοιούτων. Δοκεῖ μὲν οὖν εὐδαιμονικὰ ταῦτα εἶναι, [s] διὰ τοὺς ἐν ταῖς δυναστείαις ἐν τούτοις [t] ἀποσχολάζειν. Οὐδὲν δὲ ἴσως σημεῖον οἱ τοιοῦτοί εἰσιν· οὐ γὰρ ἐν τῷ δυναστεύειν ἡ [u] ἀρετή, οὐδ᾽ ὁ νοῦς, ἀφ᾽ ὧν αἱ σπουδαῖαι ἐνέργειαι· οὐδ᾽ εἰ ἄγευστοι οὗτοι ὄντες ἡδονῆς εἰλικρινοῦς καὶ ἐλευθερίου, ἐπὶ τὰς σωματικὰς καταφεύγουσι, διὰ τοῦτο ταύτας οἰητέον αἱρετωτέρας εἶναι· καὶ γὰρ οἱ παῖδες, τὰ [x] παρ᾽ αὐτοῖς τιμώμενα, κράτιστα οἴονται εἶναι. Εὔλογον δή, ὥσπερ παισὶ καὶ ἀνδράσιν ἕτερα φαίνεται τίμια, οὕτω καὶ φαύλοις καὶ ἐπιεικέσι. Καθάπερ οὖν πολλάκις εἴρηται, καὶ τίμια καὶ ἡδέα ἐστὶ τὰ τῷ σπουδαίῳ τοιαῦτα ὄντα. Ἑκάστῳ δὲ ἡ κατὰ τὴν οἰκείαν ἕξιν, αἱρετωτάτη ἐνέργεια· καὶ τῷ σπουδαίῳ δὲ [y] ἡ κατὰ τὴν ἀρετήν. Οὐκ ἐν παιδιᾷ ἄρα ἡ εὐδαιμονία· καὶ

r Τούτων C C C. et nonnulli Editi. s Διὰ τὸ τοὺς ἐν ταῖς δ. in quibuſdam Codd. inveniſſe ſe teſtatur Sylburgius. Vide lib. i. cap. 5. t Γρ. ἀπασχολάζειν. u Γρ. ἀρετὴ δέ. x In quibuſdam Codd. MSS. ſcribitur παρ᾽ αὐτοῖς, et id malit Caſaubonus. y Abeſt illud ἡ a libro C C C.

in hujuſmodi vitæ degendæ conſuetudine ſunt comes et urbani: nam quæ illi expetunt, in his ſeſe præbent ſuaves et jucundos: quo genere hominum illi indigent. Hæc igitur ad vitam beatam idcirco videntur pertinere, quia homines imperio ac poteſtate præditi talibus in rebus totos dies occupati ſunt. Sed ex hujuſmodi hominum vita fortaſſe hujus rei argumentum ſumi non debet: neque enim in principatu et potentia conſiſtit virtus, neque mens, a quibus probæ muneris functiones proficiſcuntur; neque ſi hi, quia puram et liberalem voluptatem nunquam guſtarunt, ad corporis voluptates confugiunt, idcirco nos oportet exiſtimare has magis eſſe expetendas: nam et pueri, quæ apud ipſos in honore ſunt et pretio, arbitrantur eſſe optima. Probabile eſt igitur quemadmodum alia pueris, alia viris, magni pretii eſſe videntur: ſic alia videri vitioſis hominibus, alia bonis viris. Ea igitur, ut ſæpe a nobis dictum eſt, et magni pretii et jucunda ſunt, quæ viro bono, virtuteque prædito talia ſunt. Sed cum unicuique homini ea, quæ cujuſque habitui convenit, muneris functio, optabiliſſima eſt: tum viro bono ea, quæ virtuti. Non igitur in ludo vita beata poſita eſt:

[w]ould be absurd to exert ourselves for the purpose of re[cre]ation we should rather as Anacharsis relax for the [pur]pose of future exertion — consequently παιδια will not [be] a τελος —

γὰρ ἄτοπον τὸ τέλος εἶναι παιδιὰν, καὶ πραγματεύεσθαι καὶ κακοπαθεῖν τὸν βίον ἅπαντα τοῦ παίζειν χάριν· ἅπαντα γὰρ, ὡς εἰπεῖν, ἑτέρου χάριν αἱρούμεθα, πλὴν τῆς εὐδαιμονίας· τέλος γὰρ αὕτη. Σπουδάζειν δὲ καὶ πονεῖν παιδιᾶς χάριν, ἠλίθιον φαίνεται καὶ λίαν παιδικόν. Παίζειν δ' ὅπως σπουδάζῃ, κατ' Ἀνάχαρσιν, ὀρθῶς ἔχειν δοκεῖ· ἀναπαύσει γὰρ ἔοικεν ἡ παιδιά. Ἀδυνατοῦντες δὲ συνεχῶς πονεῖν, ἀναπαύσεως δέονται. Οὐ δὴ τέλος ἡ ἀνάπαυσις· γίνεται γὰρ ἕνεκα τῆς ἐνεργείας. Δοκεῖ δ' ὁ εὐδαίμων βίος κατ' ἀρετὴν εἶναι· οὗτος δὲ [z] σπουδαῖος, ἀλλ' οὐκ ἐν παιδιᾷ. Βελτίω τε λέγομεν τὰ σπουδαῖα τῶν γελοίων, καὶ μετὰ παιδιᾶς, καὶ τοῦ βελτίονος ἀεὶ καὶ μορίου καὶ ἀνθρώπου σπουδαιοτέραν τὴν ἐνέργειαν· [a] ἡ δὲ τοῦ βελτίονος, κρείττων καὶ εὐδαιμονικωτέρα ἤδη. Ἀπολαύσειε τ' ἂν τῶν σωματικῶν ἡδονῶν ὁ τυχὼν καὶ ἀνδράποδον, οὐχ ἧττον τοῦ ἀρίστου. Εὐδαιμονίας δ' οὐδεὶς ἀν-

things which are serious & perfect are more consonant to human pursuits than things of a contrary nature — Happiness will result from the noblest energies παιδια is not attached to them — were παιδια happiness a slave as much as he inclined to mind might be happy

[z] Γρ. μετὰ σπουδῆς. [a] Quidam Codd. εἰ δέ.

abſurdum ſit enim ultimum bonorum eſſe ludum et jocum, totamque vitam in negotio conterere, plurimoſque labores adire, ac moleſtias ſuſcipere ludendi ac jocandi cauſa: omnia enim fere propter aliud ſequimur et optamus, præterquam vitam beatam; hæc enim omnium bonorum finis eſt. Res autem ſerias agere, et laborem ſufferre ac perpeti ludi cauſa, ſtultum videtur, valdeque puerile. Ludere vero ut res ſerias agas, ut ſentit Anacharſis, probandum videtur: requieti enim ſimilis ludus eſt. Verum quoniam perpetuum laborem ferre non poſſumus, laxamenti et requietis indigemus. Non eſt igitur finis requies: fungendi enim muneris cauſa quieſcimus et ceſſamus. Præterea vita beata ea videtur eſſe, quæ ex virtute eſt: at hæc in rebus gravibus et ſeriis, non in ludo, neque in joco poſita eſt. Jam vero meliores eſſe res ſerias ridiculis, ludicriſque ac jocoſis: et tum partis animi, tum hominis melioris functionem ſemper eſſe graviorem magiſque ſeriam dicimus: at melioris partis hominiſve functio et ipſa melior eſt, et ad vitam beatam efficiendam plus valet. Præterea corporis voluptatibus poſtremus homo, et mancipium non minus, quam vir optimus et præſtantiſſimus potiatur. Beatitudinem autem mancipio

δραπόδῳ μεταδίδωσιν, [b] εἰ μὴ [c] καὶ βίου· οὐ γὰρ ἐν ταῖς τοιαύταις διαγωγαῖς ἡ εὐδαιμονία, ἀλλ' ἐν ταῖς κατ' ἀρετὴν ἐνεργείαις, καθάπερ καὶ πρότερον εἴρηται.

ΚΕΦ. ζ'.

Εἰ δ' ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία, κατ' ἀρετὴν ἐνέργεια, εὔλογον κατὰ τὴν κρατίστην· [d] αὕτη δ' εἴη τοῦ ἀρίστου. Εἴτε δὴ νοῦς τοῦτο, εἴτε ἄλλο τι, ὃ δὴ κατὰ φύσιν δοκεῖ ἄρχειν καὶ ἡγεῖσθαι, καὶ ἔννοιαν ἔχειν περὶ καλῶν καὶ θείων· εἴτε θεῖον ὂν καὶ αὐτό, εἴτε τῶν ἐν ἡμῖν τὸ θειότατον· ἡ τούτου ἐνέργεια κατὰ τὴν οἰκείαν ἀρετὴν εἴη ἂν ἡ τελεία εὐδαιμονία. Ὅτι δ' ἐστὶ θεωρητική, [e] εἴρηται. Ὁμολογούμενον δὲ τοῦτ' ἂν δόξειεν εἶναι καὶ τοῖς πρότερον, καὶ τῷ ἀληθεῖ· κρατίστη τε γὰρ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐνέργεια· καὶ γὰρ ὁ νοῦς τῶν ἐν ἡμῖν, καὶ τῶν γνωστῶν, περὶ ἃ ὁ νοῦς. Ἔτι δὲ συνεχεστάτη· θεωρεῖν τε γὰρ δυ-

[b] Εἰ μὴ καὶ βίου. Eustratius et Argyrop. subintelligunt σπουδαίου, alii εὐδαίμονος; quam scripturam si quis magis probet, interpretari ita debebit: *nisi et vitam beatam.* Ego illos secutus sum. *Lamb.* [c] Καὶ deest CCC. [d] Αὕτη δ' ἂν εἴη CCC. [e] Vide lib. i. cap. ult.

impertit nemo, nisi et vitam cum virtute conjunctam: non enim in talibus vitæ degendæ generibus beatitudo posita est, sed in actionibus virtuti consentaneis, quemadmodum et supra diximus.

CAP. VII.

Quod si beatitudo, muneris functio est virtuti consentanea, probabile est eam præstantissimæ virtuti esse consentaneam: atque hæc fuerit ejus, quod in homine est optimum. Sive igitur quidem hoc mens sit, sive aliud quippiam, quod videtur imperare ac præesse debere natura, rerumque honestarum ac divinarum in sese notionem continere (sive divinum sit hoc ipsum, sive eorum, quæ in nobis sunt, divinissimum) hujus muneris functio ex propria virtute, perfecta et absoluta erit beatitudo. Esse autem in contemplatione rerum positam, supra diximus. Quod quidem et superioribus nostris disputationibus, et veritati congruere videatur: præstantissima enim hæc est muneris functio: nam et eorum, quæ sunt in nobis, mens quiddam est longe optimum, et omnium, quæ cognosci possunt, ea, quæ mente complectimur, longe sunt optima. Præterea vero et maxi-

δυνάμεθα συνεχῶς μᾶλλον, ἢ πράττειν ὁτιοῦν. Οἰόμεθά τε δεῖν ἡδονὴν παραμεμῖχθαι τῇ εὐδαιμονίᾳ· ἡδίστη δὲ τῶν κατ᾽ ἀρετὴν ἐνεργειῶν, ἡ κατὰ τὴν σοφίαν ὁμολογουμένως ἐστί. Δοκεῖ γοῦν [f] ἡ σοφία θαυμαστὰς ἡδονὰς ἔχειν καθαριότητι καὶ [g] τῷ βεβαίῳ. Εὔλογον δὲ τοῖς εἰδόσι τῶν ζητούντων ἡδίω τὴν ἀγωγὴν εἶναι. Ἥτε λεγομένη αὐτάρκεια, περὶ τὴν [h] θεωρητικὴν μάλιστ᾽ ἂν εἴη· τῶν μὲν γὰρ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, καὶ σοφὸς, καὶ δίκαιος, καὶ οἱ λοιποὶ δέονται· τοῖς δὲ τοιούτοις ἱκανῶς κεχορηγημένων, ὁ μὲν δίκαιος δεῖται πρὸς οὓς δικαιοπραγήσει, καὶ μεθ᾽ ὧν· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ σώφρων, καὶ ὁ ἀνδρεῖος, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος. Ὁ δὲ σοφὸς, καὶ καθ᾽ αὑτὸν ὢν, δύναται θεωρεῖν· καὶ ὅσῳ ἂν [i] σοφὸς ᾖ, μᾶλλον· βέλτιον δ᾽ ἴσως, [k] συνεργοὺς ἔχων· ἀλλ᾽ ὅμως αὐταρκέστατος. [l] Δόξειε δ᾽ ἂν αὐτὴ μόνη δι᾽ αὑτὴν ἀγαπᾶσθαι·

[f] Secutus ſum libros Florentinos, et cæteros fere omnes vulgatos, in quibus ita ſcriptum eſt. Vetus Interpres et Argyrop. legerunt ἡ φιλοσοφία, quod ſi quis probet, non repugno. *Lamb.* [g] Euſtratius legit τῷ τιμίῳ. [h] Pro θεωρητικὴν C C C. habet θεωρικήν. [i] Γρ. σοφώτερος. [k] Vetus Interpres videtur legiſſe συνεργοὺς ἔχειν. [l] Pro δόξειε δ᾽ ἂν C C C. legit δόξειέ τ᾽ ἂν μόνη, omiſſa αὐτή.

me aſſidua: nam res aſſidue contemplari magis, quam quidvis agere poſſumus. Et cum beatitudini admiſtam et quaſi implicatam eſſe voluptatem arbitremur: tum omnium muneris functionum, quæ virtuti congruunt, eam, quæ ex ſapientia eſt, jucundiſſimam eſſe omnes uno ore conſentiunt. Videtur itaque ſapientia mirabiles quaſdam tum ſinceritate, tum ſtabilitate voluptates continere. Probabile eſt autem eos, qui ſciunt, quam eos, qui quærunt, vitam traducere jucundiorem. Tum ea, quæ appellatur, vita bonis omnibus per ſe cumulata, nihilque externum deſiderans, in ea beatitudine maxime, quæ in rerum contemplatione verſatur, reperietur: nam eorum ſane, quæ ad cultum vitæ neceſſaria ſunt, et ſapiens, et juſtus, et reliqui omnes indigent: ſed cum hi talibus abunde fuerint inſtructi, vir juſtus erga quos, et cum quibus juſtas actiones obeat, itemque temperans, et fortis, et cæteri deſiderabunt. At ſapiens etiam cum ſecum erit, res poterit contemplari, tantoque magis, quanto ſapientior fuerit: fortaſſe vero melius, ſi quos habeat adjutores: verum tamen omnium maxime ſe ipſo contentus eſt.

Happiness appears to be seated in tranquility. For the object in all our exertions is final ease & peace of mind & body. But of those virtuous energies employed in the ~~power~~ active duties of a State or of War may be called
for they afford a constant sphere of action
The aim of both these are general utility or happiness to the State & individuals — happiness, for ~~even~~ totally different to that which we have laid down as being the true aim of man —

οὐδὲν γὰρ ἀπ᾽ αὐτῆς γίνεται παρὰ τὸ θεωρῆσαι. Ἀπὸ δὲ τῶν πρακτῶν, ἢ πλεῖον ἢ ἔλαττον περιποιούμεθα παρὰ τὴν πρᾶξιν. Δοκεῖ τε ἡ εὐδαιμονία ἐν τῇ σχολῇ εἶναι· ἀσχολούμεθα γὰρ, ἵνα σχολάζωμεν, καὶ πολεμοῦμεν, ἵνα εἰρήνην ἄγωμεν. Τῶν μὲν οὖν πρακτικῶν ἀρετῶν, ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἢ τοῖς πολεμικοῖς αἱ ἐνέργειαι· αἱ δὲ περὶ ταῦτα πράξεις, δοκοῦσιν ἄσχολοι εἶναι. Αἱ μὲν οὖν πολεμικαὶ, καὶ παντελῶς· οὐδεὶς γὰρ αἱρεῖται τὸ πολεμεῖν, τοῦ πολεμεῖν ἕνεκα, οὐδὲ [m] παρασκευάζειν πόλεμον· δόξαι γὰρ ἂν παντελῶς μιαιφόνος τις εἶναι, εἰ τοὺς φίλους πολεμίους ποιοῖτο, ἵνα μάχαι καὶ φόνοι γίγνοιντο. Ἔστι δὲ καὶ ἡ τοῦ πολιτικοῦ, ἄσχολος, καὶ παρ᾽ αὐτὸ τὸ πολιτεύεσθαι, περιποιουμένη δυναστείας καὶ τιμάς, ἢ τήν γε εὐδαιμονίαν αὐτῷ καὶ τοῖς πολίταις, [n] ἑτέραν οὖσαν τῆς πολιτικῆς, ἣν καὶ ζητοῦμεν· δῆλον ὡς ἑτέραν οὖσαν. Εἰ δὴ

[m] Γρ. in manuscr. παρασκευάζει, idque probo. *Casaubonus.* [n] Politicæ administrationis finis non est ipsa administratio, neque in ea beatitudo consistit: sed incolumitas et salus Reipublicæ, omniumque civium in universum, quæ diversa est ab administratione, rectam tamen administrationem sequitur. Neque placet Eustratius, qui nulla auctoritate in locum πολιτικῆς substituit θεωρητικῆς. *Zuing.*

Videatur autem ea sola beatitudo propter se diligi: nihil enim ex ea redit præter contemplationem. Ex iis autem rebus, quæ sub actionem veniunt, aliquid præter actionem aut plus aut minus consequimur. Præterea beatitudo in otio videtur esse sita: versamur enim in rebus gerendis, ut in otio vivamus; et bella gerimus, ut in pace vivamus. Ac virtutum quidem earum, quæ ad agendum valent, functiones aut in civilibus, aut in bellicis rebus positæ sunt: atque eæ, quæ in his versantur, actiones negotiosæ videntur esse. De bellicis igitur minime dubium est, quin sint omnino negotiosæ: nemo enim bellum gerendum, neque apparandum suscipit, ut bellum gerat: videatur enim plane impurus quidam sicarius ac sceleratus, si cum amicis inimicitias suscipiat, ut prælia committantur, et cædes fiant. Hominis quoque, qui in republica gerenda versatur, administratio negotiosa est: quæ, præter ipsam reipublicæ administrandæ curam atque operam, potentiam et honores, aut beatitudinem tum ei, tum civibus comparat, a facultate civili diversam ac differentem: quam etiam ut diversam videlicet

...re over such active energies, correct as they may appear ... performed for some ulterior benefit, and some more remote end - but the intellectual energy of the mind bears any especial difference, being of the contemplative nature it looks forward to no ulterior ... being complete and perfect in itself - ... raises the energy ... (besides other ...) qualification tends to enhance its value -

τῶν μὲν κατὰ τὰς ἀρετὰς πράξεων [o] αἱ πολιτικαὶ καὶ πολεμικαὶ, [p] κάλλει καὶ μεγέθει προέχουσιν· αὗται δ᾽ ἄσχολοι καὶ τέλους τινὸς ἐφίενται, καὶ οὐ δι᾽ αὑτάς εἰσιν αἱρεταί· ἡ δὲ τοῦ νοῦ ἐνέργεια σπουδῇ τε διαφέρειν δοκεῖ, θεωρητικὴ οὖσα, καὶ παρ᾽ αὑτὴν οὐδενὸς ἐφίεσθαι τέλους, ἔχειν τε ἡδονὴν οἰκείαν· αὕτη δὲ συναύξει τὴν ἐνέργειαν· καὶ τὸ αὔταρκες δὴ καὶ σχολαστικὸν, καὶ ἄτρυτον, ὡς ἀνθρώπινον, καὶ ὅσα ἄλλα τῷ μακαρίῳ ἀπονέμεται, κατὰ ταύτην τὴν ἐνέργειαν φαίνεται ὄντα· [q] ἡ τελεία δὴ εὐδαιμονία αὕτη ἂν εἴη ἀνθρώπου, λαβοῦσα μῆκος βίου τέλειον· οὐδὲν γὰρ ἀτελές ἐστι τῶν τῆς εὐδαιμονίας. Ὁ δὲ τοιοῦτος ἂν εἴη κρείττων βίος, ἢ κατὰ ἄνθρωπον· οὐ γὰρ ᾗ ἄνθρωπός [r] ἐστιν, οὕτω βιώσεται, ἀλλ᾽ ᾗ θεῖόν τι ἐν αὐτῷ ὑπάρχει. Ὅσῳ δὲ διαφέρει τοῦτο τοῦ συνθέτου, τοσούτῳ καὶ ἡ ἐνέργεια τῆς κατὰ τὴν ἄλλην ἀρετήν. Εἰ δὴ θεῖον ὁ νοῦς πρὸς

[o] Γρ. αἱ πολεμικαὶ καὶ πολιτικαί. [p] Κάλλει deest C C C. [q] Ἡ τελεία εὐδαιμονία prætermisso δὴ C C C. Eustr. mox pro λαβοῦσα, legit ἀναλαβοῦσα. [r] Ἔστιν deest C C C.

quærimus. Si civiles igitur et bellicæ actiones omnibus iis, quæ virtutibus consentaneæ sunt, actionibus pulchritudine ac magnitudine antecellunt: hæ autem sunt negotiosæ, finemque aliquem expetunt, neque propter se sunt expetendæ: mentis vero functio gravitate et studio rerum seriarum videtur præstare cæteris, cum in rerum contemplatione versetur, et præter eam nullum alium finem expetere, propriamque voluptatem habere (hæc autem muneris functionem amplificat): copiam autem bonis omnibus cumulatam, nihilque præterea desiderantem, et liberam cessandi otiandique facultatem, et occupationem defatigationis expertem, quantum res humanæ ferunt, et quæcunque alia beato tribuuntur, in hac functione muneris inesse constat: si igitur ita est, perfecta sane fuerit hæc hominis beatitudo, si perfectam vitæ longitudinem adepta sit; nihil enim eorum, quæ sunt beatitudinis, inchoatum et imperfectum est. (Erit autem talis vita melior, quam hominis natura ferat: non enim qua homo est, ita vivet; sed qua divinum quiddam in eo inest. Quanto autem hæc particula toti, et concreto antecellit, tanto et ejus functio muneris ei functioni præstat, quæ alii virtuti consentanea est. Si igitur mens cum homine

τὸν ἄνθρωπον, καὶ ὁ κατὰ τοῦτον βίος, θεῖος πρὸς τὸν ἀνθρώπινον βίον. Χρὴ δὲ οὐ κατὰ τοὺς παραινοῦντας, ἀνθρώπινα φρονεῖν, ἄνθρωπον ὄντα, οὐδὲ θνητὰ τὸν θνητόν· ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἐνδέχεται ἀπαθανατίζειν, καὶ ἅπαντα ποιεῖν πρὸς τὸ ζῆν κατὰ τὸ κράτιστον τῶν ἐν αὐτῷ· εἰ γὰρ καὶ τῷ ὄγκῳ μικρόν ἐστι, [s] δυνάμει καὶ τιμιότητι πολὺ μᾶλλον ὑπερέχει [t] πάντων. Δόξειε δ' ἂν καὶ [u] ἕκαστον εἶναι τοῦτο, εἴπερ τὸ κύριον καὶ ἄμεινον. Ἄτοπον οὖν γίνοιτ' ἄν, εἰ μὴ τὸν [x] αὐτοῦ βίον αἱροῖτο, ἀλλά τινος ἄλλου. [y] Τὸ λεχθέν τε πρότερον ἁρμόσει καὶ νῦν· τὸ γὰρ οἰκεῖον ἑκάστῳ τῇ φύσει, κράτιστον καὶ ἥδιστόν ἐσθ' ἑκάστῳ· καὶ τῷ ἀνθρώπῳ δὴ ὁ κατὰ τὸν νοῦν βίος, εἴπερ [z] μάλιστα τοῦτο ἄνθρωπος. Οὗτος ἄρα καὶ εὐδαιμονέστατος.

[s] Ἀλλὰ δυνάμει C C C. et alii. [t] Πάντων deeſt C C C. [u] Ἕκαστον deeſt C C C. καὶ ἕκαστος Aur. quæ vera eſſe videtur lectio. [x] Αὐτοῦ C C C. [y] Vide lib. ix. cap. 4. [z] Cicero in Somnio Scipionis: *Nec enim tu is es, quem forma iſta declarat, ſed mens cujuſque is eſt quiſque, non ea figura, quæ digito demonſtrari et oculis cerni poteſt.*

comparata divinum quiddam eſt: vita quoque menti conſentanea divina ſit neceſſe eſt, ſi cum humana conferatur. Neque vero nos oportet humana ſapere ac ſentire, ut quidam monent, cum ſimus homines; neque mortalia, cum mortales: ſed nos ipſos, quoad ejus fieri poteſt, a mortalitate vindicare, atque omnia facere, ut ei noſtri parti, quæ in nobis eſt optima, convenienter vivamus: nam etſi mole parva eſt, poteſtate tamen et honoris gradu longe omnibus antecellit. Et vero pars hæc unuſquiſque noſtrum eſſe videatur, ſiquidem id, quod principatum obtinet, etiam melius eſt. Abſurdum igitur fuerit, ſi quis non ſuam, ſed alienam vitam expetat et ſequatur. Præterea quod ante a nobis dictum eſt, etiam huic loco conveniet: nam quod cujuſque proprium eſt natura, idem et optimum cuique eſt, et jucundiſſimum; ergo et homini optima ea vita eſt, quæ menti convenienter traducitur: ſiquidem hæc pars homo eſt maxime. Hæc igitur vita eſt beatiſſima.

ΚΕΦ. η.

ΔΕΥΤΕΡΩΣ δ', ὁ κατὰ τὴν ἄλλην ἀρετήν· αἱ γὰρ κατ' αὐτὴν ἐνέργειαι, ἀνθρωπικαί· δίκαια γὰρ, καὶ ἀνδρεῖα, καὶ τὰ ἄλλα, τὰ κατὰ τὰς ἀρετὰς, πρὸς ἀλλήλους πράττομεν ἐν συναλλάγμασι καὶ χρείαις καὶ πράξεσι παντοίαις, ἔν τε τοῖς πάθεσι τὸ πρέπον ἑκάστῳ [a] διατηροῦντες. Ταῦτα δ' εἶναι φαίνεται πάντα ἀνθρωπικά. Ἔνια δὲ καὶ συμβαίνειν ἀπὸ τοῦ σώματος δοκεῖ, καὶ πολλὰ συνῳκειῶσθαι τοῖς πάθεσιν ἡ τοῦ ἤθους ἀρετή. Συνέζευκται δὲ καὶ ἡ φρόνησις τῇ τοῦ ἤθους ἀρετῇ, καὶ αὕτη τῇ φρονήσει· εἴπερ αἱ μὲν τῆς φρονήσεως ἀρχαὶ, κατὰ τὰς ἠθικάς εἰσιν ἀρετὰς, τὸ δ' ὀρθὸν τῶν ἠθικῶν, κατὰ τὴν φρόνησιν. [b] Συνηρτημέναι δ' αὗται καὶ τοῖς πάθεσι, καὶ περὶ τὸ σύνθετον ἂν εἶεν· [c] αἱ δὲ τοῦ συνθέτου ἀρεταὶ, ἀνθρωπικαί. Καὶ ὁ βίος δὴ ὁ κατ' αὐτὰς καὶ ἡ εὐδαιμονία. Ἡ δὲ τοῦ νοῦ, κεχωρισμένη· τοσοῦτον γὰρ

[a] Γρ. διαιροῦντες. [b] Baſ. omittit καὶ poſt αὗται. Sed Euſtratius longe aliter legit: συνηρτημέναι αὐταῖς καὶ τοῖς πάθεσιν: cujus tamen lectionis veſtigium alibi non reperi. *Victorius.* [c] Αἱ δὴ C C C.

CAP. VIII.

SECUNDO autem loco ea, quæ alii virtuti conſentanea eſt: muneris enim functiones ei convenientes humanæ ſunt: juſtitiæ enim et fortitudinis, et aliarum virtutum muneribus inter nos fungimur, in rebus contrahendis, in neceſſariis ac difficilibus et noſtris et aliorum temporibus, variiſque actionibus, denique in perturbationibus quod cuique decorum eſt conſervantes. Hæc porro omnia videntur eſſe humana. Nonnulla autem et a corpore videntur proficiſci, multiſque in rebus virtus morum cum perturbationibus eſſe conjuncta. Quin prudentia quoque cum virtute morum, et hæc cum prudentia copulata eſt: ſiquidem prudentiæ principia ex virtutibus morum conſtant, et quod recti in virtutibus ineſt, prudentia moderatur. Cum ſint autem hæ perturbationibus quoque implicatæ, in eo etiam, quod ex animo et corpore conflatum eſt, inerunt: at ejus, quod compoſitum et concretum eſt, virtutes, humanæ ſunt. Ergo et vita ei conſentanea, et beatitudo. Mentis beatitudo autem ſejuncta eſt: de ea enim hac-

The liberal man will want means in order to show his disposition, the just man in order to make a proper requital for what he has received — for intentions that they can be realised, being so readily assumed, are by no means a certain criterion of a [illegible] disposition

Doubts arise whether Preference or Actions have more authority over Virtue since it is employed in both. It is evident both are absolutely requisite for the perfect attainment of it—

περὶ αὐτῆς [d] εἰρήσθω· [e] διακριβῶσαι γὰρ μεῖζον τοῦ προκειμένου ἐστί. Δόξειε δ᾽ ἂν καὶ τῆς ἐκτὸς χορηγίας ἐπὶ μικρὸν, ἢ ἐπ᾽ ἔλαττον δεῖσθαι τῆς ἠθικῆς. Τῶν μὲν γὰρ ἀναγκαίων ἀμφοῖν χρεία καὶ ἐξ ἴσου ἔστω· εἰ καὶ μᾶλλον διαπονεῖ περὶ τὸ σῶμα ὁ πολιτικὸς, καὶ ὅσα τοιαῦτα· μικρὸν γὰρ ἄν τι διαφέρῃ, πρὸς δὲ τὰς ἐνεργείας πολὺ διοίσει. Τῷ μὲν γὰρ ἐλευθερίῳ δεήσει χρημάτων, πρὸς τὸ πράττειν τὰ ἐλευθέρια, καὶ τῷ δικαίῳ [f] δὲ, εἰς τὰς ἀνταποδόσεις (αἱ γὰρ βουλήσεις, ἄδηλοι, προσποιοῦνται δὲ καὶ οἱ μὴ δίκαιοι βούλεσθαι δικαιοπραγεῖν) τῷ ἀνδρείῳ δὲ, δυνάμεως, εἴπερ ἐπιτελεῖ τι τῶν κατ᾽ ἀρετὴν, καὶ τῷ σώφρονι, [g] ἐξουσίας. Πῶς γὰρ δῆλος ἔσται ἢ [h] οὗτος, ἢ τῶν ἄλλων τις; Ζητεῖται δὲ, [i] πότερον κυριώτερον τῆς ἀρετῆς ἡ προαίρεσις, ἢ αἱ πράξεις, ὡς ἐν ἀμφοῖν οὔσης. Τὸ δὴ τέλειον, δῆλον ὡς ἐν ἀμφοῖν ἂν εἴη· πρὸς δὲ τὰς πράξεις,

[d] Εἴρηται. *Idem.* [e] Antiquus quidam διακριβῶσαι δὲ, cæteri omnes γάρ. *Victorius.* [f] Δὴ pro δὲ CCC. [g] Quidam viri doctiſſimi putant ἐξουσίαν hoc loco valere, *facultatem*, a quibus diſſentio. Eſt enim ἐξουσία poteſtas ea, quam potentior aut opulentior aliquis propter opes ſuas, aut magiſtratum adeptus eſt. [h] Γρ. τοιοῦτος. [i] Τί πότερον C C C.

tenus dictum ſit: nam ſubtilius et preſſius de ea diſputare, majoris negotii eſt, quam id quod nobis propoſitum eſt.) Videatur autem et externorum bonorum copia parum admodum egere, aut minus, quam ea beatitudo, quæ moribus continetur. Demus enim utrique rebus ad victum neceſſariis vel peræque opus eſſe (quamvis in corpore, et cæteris hujus generis magis elaborat is, qui ſe ad rempublicam adminiſtrandam contulit) parum enim referat: ſed ad muneris functiones multum referet. Liberali enim, pecunia opus erit ad actiones liberales, et juſto ad remunerationes, rerumque creditarum ſolutiones (obſcuræ ſunt enim hominum voluntates, multique ſimulant ſe res juſtas agere velle, etiam ii, qui non ſunt juſti) viro forti autem copiis et potentia, ſiquidem aliquid ſuæ virtuti conſentaneum effecturus eſt: et temperanti auctoritate et licentia. Alioqui quomodo ſciri poterit, ſit ne talis, an quidam alius? Quæritur autem utrum in virtute conſilium dominetur magis, an actiones, proinde quaſi virtus in utriſque conſiſtat. Minime igitur illud obſcurum eſt, in utriſque perfectionem eſſe ſitam: ad actiones

πολλῶν δεῖται· καὶ ὅσῳ ἂν μείζους ὦσι καὶ καλλίους, πλειόνων. Τῷ δὲ θεωροῦντι, οὐδενὸς τῶν τοιούτων, πρός γε τὴν ἐνέργειαν, χρεία, ἀλλ' ὡς εἰπεῖν, καὶ [k] ἐμπόδιά ἐστι, πρός γε τὴν θεωρίαν. Ἧ δ' ἄνθρωπός ἐστι, καὶ πλείοσι συζῇ, αἱρεῖται καὶ τὰ κατ' ἀρετὴν πράττειν. Δεήσεται οὖν τῶν τοιούτων πρὸς τὸ ἀνθρωπεύεσθαι. Ἡ δὲ τελεία εὐδαιμονία, ὅτι θεωρητική τίς ἐστιν ἐνέργεια, καὶ ἐντεῦθεν ἂν φανείη· [l] τοὺς θεοὺς γὰρ μάλιστα ὑπειλήφαμεν μακαρίους καὶ εὐδαίμονας εἶναι. Πράξεις δὲ ποίας ἀπονεῖμαι χρεὼν αὐτοῖς; πότερα τὰς δικαίας; ἢ γελοῖοι φανοῦνται συναλλάττοντες, καὶ παρακαταθήκας ἀποδιδόντες, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα; Ἀλλὰ [m] τὰς ἀνδρείους; ὑπομένοντας τὰ φοβερὰ καὶ κινδυνεύοντας, ὅτι καλόν. Ἢ τὰς ἐλευθερίους; τίνι δὲ δώσουσιν; ἄτοπον δ', εἰ καὶ ἔσται αὐτοῖς νόμισμα, ἤ τι τοιοῦτον. [n] Εἰ δὲ σώφρονες, τί ἂν εἶεν; ἢ φορτικὸς ὁ ἔπαινος, ὅτι οὐκ ἔχουσι φαύλας

[k] Alii ἐμπόδιόν ἐστι. [l] Vide Metaphyſ. lib. xiii. cap. 7. [m] Γρ. τοὺς, et mox τοὺς ἐλευθερίους: ſed noſtra ſcriptura melius convenit cum præced. τὰς δικαίας, ſc. πράξεις. *Sylburg.* [n] Codd. nonnulli habent αἱ δὲ σώφρονες.

autem multa deſiderari, tantoque plura, quanto fuerint majores et pulchriores. Ei autem, qui res animo cernit et contemplatur, ad muneris functionem nullis talibus opus eſt: immo vero ea contemplationi rerum pene dicam impedimento ſunt. Qua autem homo eſt, et cum pluribus vitæ conſuetudine conjungitur, ſtudet etiam ea, quæ virtuti conſentanea ſunt, agere. Talibus igitur rebus egebit, ut cum hominibus verſetur, et humaniter vivat. Perfectam autem beatitudinem, functionem quandam muneris eſſe in rerum contemplatione poſitam, etiam ex hoc perſpicere licet, quod deos feliciſſimos ac beatiſſimos eſſe arbitramur. Actiones autem, quas eis tribuere nos oportet? juſtaſne? an ridiculi videbuntur contrahentes inter ſe, et depoſita reddentes, et cætera id genus? At fortes, ut res formidoloſas ſubeant ac perferant, et periculum adeant, quia honeſtum ſit? An liberales? cui vero donabunt? abſurdum autem ſi apud eos erit etiam nummus, aut aliquid tale. Jam vero utrum erunt temperantes? an inepta, et contumelioſa laus illa deorum futura eſt, vitio-

ἐπιθυμίας; Διεξιοῦσι δὲ πάντα φαίνοιτ' ἂν τὰ περὶ τὰς πράξεις, μικρὰ καὶ ἀνάξια θεῶν. Ἀλλὰ μὴν ζῆν τε πάντες ὑπειλήφασιν αὐτούς· καὶ ἐνεργεῖν ἄρα· οὐ γὰρ [o] δὴ καθεύδειν, ὥσπερ τὸν Ἐνδυμίωνα. Τῷ δὴ ζῶντι τοῦ πράττειν ἀφῃρημένῳ, ἔτι δὲ μᾶλλον τοῦ ποιεῖν, τί λείπεται πλὴν θεωρίας; ὥστε ἡ τοῦ θεοῦ ἐνέργεια, μακαριότητι διαφέρουσα, θεωρητικὴ ἂν εἴη. Καὶ τῶν ἀνθρωπίνων [p] δὴ ἡ ταύτῃ συγγενεστάτη, εὐδαιμονικωτάτη. Σημεῖον δὲ, καὶ τὸ μὴ μετέχειν τὰ λοιπὰ ζῶα εὐδαιμονίας, τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ἐστερημένα τελείως. Τοῖς μὲν γὰρ θεοῖς πᾶς ὁ βίος μακάριος· τοῖς δ' ἀνθρώποις, ἐφ' ὅσον ὁμοίωμά τι τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ὑπάρχει· τῶν δ' ἄλλων ζώων οὐδὲν εὐδαιμονεῖ, ἐπειδὴ οὐδαμοῦ κοινωνεῖ θεωρίας. Ἐφ' ὅσον δὴ διατείνει ἡ θεωρία, καὶ ἡ εὐδαιμονία, καὶ οἷς μᾶλλον ὑπάρχει τὸ θεωρεῖν, καὶ εὐδαιμονεῖν, [q] οὐ κατὰ συμβεβηκός, ἀλλὰ κατὰ τὴν θεωρίαν· αὐτὴ γὰρ καθ'

[o] Δεῖ CCC. [p] Δὲ Bas. [q] Καὶ οὐ Bas.

sis cupiditatibus eos carere? Quod si omnia, quæ in actionibus versantur, persequamur, exigua sane, Diisque indigna reperientur. Atqui nemo est, qui non eos vivere existimet: ergo et aliquo munere fungi: non enim eos oportet dormientes fingere, ut Endymionem. Ei igitur, qui vivit, si actio, multoque magis si effectio adimatur, quid præter contemplationem relinquitur? quocirca Dei muneris functio ea, quæ beatitudine antecellit, in contemplatione consistere reperietur. Ergo et humanarum functionum ut quæque huic simillima est, ita ad beatam vitam constituendam plurimum valet. Huic quinetiam rei argumento est, quod cætera animalia, quæ tali muneris functione orbata sunt, beatitudine quoque excluduntur. Diis enim immortalibus omnis vita beata est: hominibus autem, quatenus simulacrum aliquod talis functionis habent: reliquorum vero animalium beate vivit nullum, quoniam nulla est eis contemplationis communitas. Quam longe igitur lateque funditur et pertinet contemplatio, tam longe et beatitudo: et in quibus magis inest contemplandi assiduitas, ii sunt et beatiores: neque id ex eventu, sed ex contemplatione: ea enim per

...appiness then consists in contemplation, tho it will require some external appendage, as nourishment &c. to support & preserve the corporeal system. It is not however requisite that a man should attain any very great temporal good for his independency, if it be constituted by any excess; it is not necessary that a person should be in an exalted station of life in order to perform what is correct. The life of a man who regulates his actions according to what is correct will be satisfactory, tho' mean his situation.

αὐτὴν τιμία. Ὥστ' εἴη ἂν ἡ εὐδαιμονία θεωρία τις. Δεήσει δὲ καὶ τῆς ἐκτὸς εὐημερίας, ἀνθρώπῳ ὄντι· οὐ γὰρ αὐτάρκης ἡ φύσις πρὸς τὸ θεωρεῖν· ἀλλὰ δεῖ καὶ τὸ σῶμα ὑγιαίνειν, καὶ τροφὴν καὶ τὴν λοιπὴν θεραπείαν ὑπάρχειν. Οὐ μὴν οἰητέον γε πολλῶν καὶ μεγάλων δεήσεσθαι τὸν [r] εὐδαιμονήσοντα, εἰ μὴ ἐνδέχεται ἄνευ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν, μακάριον εἶναι· οὐ γὰρ ἐν τῇ ὑπερβολῇ τὸ αὔταρκες, [s] οὐδ' ἡ κρίσις, οὐδ' ἡ πρᾶξις. Δυνατὸν δὲ [t] καὶ μὴ ἄρχοντας γῆς καὶ θαλάττης πράττειν τὰ καλά· καὶ γὰρ ἀπὸ μετρίων δύναιτο ἄν τις πράττειν [u] κατὰ τὴν ἀρετήν. Τοῦτο δ' ἐστὶν ἰδεῖν ἐναργῶς· οἱ γὰρ ἰδιῶται, τῶν δυναστῶν οὐχ ἧττον δοκοῦσι τὰ ἐπιεικῆ πράττειν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον. Ἱκανὸν δὲ τοσαῦθ' ὑπάρχειν· ἔσται γὰρ ὁ βίος εὐδαίμων, τοῦ κατὰ τὴν ἀρετὴν ἐνεργοῦντος. Καὶ [x] Σόλων δὲ τοὺς εὐδαίμονας ἴσως [y] ἀπεφαίνετο, καλῶς εἰπών,

[r] Εὐδαίμονα C C C. et alii. [s] In quibuſdam Codicibus mendoſis deſunt hæc, οὐδ' ἡ κρίσις. *Lamb.* [t] Γρ. καὶ μὴ ἄρχοντα. [u] Hic locus varie legitur in variis Codd. Alii enim habent κατὰ τὴν αὐτὴν, alii κατὰ τὴν ἀρχὴν, alii rurſus κατὰ τὰ κατὰ τὴν ἀρετήν. Sed fidelis imprimis liber receptam lectionem ſervat, cum quo facit et vetus Tralatio et Argyropylus. *Victorius.* [x] Vide Herodotum in Clio. [y] Γρ. ἀπεφαίνεται.

ſe magni pretii eſt, magnoque honore decoranda. Itaque beatitudo erit contemplatio quædam. Verum opus erit beato etiam proſperitate externa, cum ſit homo: non enim ſuis ipſa bonis contenta natura eſt ad contemplandum, ſed et corpus valeat, et victus reliquuſque vitæ cultus adſit oportet. Non tamen ſi fieri non poteſt, ut quiſquam ſine bonis externis ſit beatus, idcirco exiſtimandum eſt multa et magna virum beatum deſideraturum: non enim copia bonis omnibus per ſe cumulata in nimio poſita eſt, neque hujus rei judicium, neque actio. Fieri autem poteſt, ut etiam ii, qui maris et terræ imperium non habent, res agant honeſtas et præclaras: nam poteſt quis bonis mediocribus inſtructus, quæ virtuti conſentanea ſunt, adminiſtrare. Atque hoc perſpicue cernere licet: privati enim homines non minus quam dynaſtæ, res æquitati omnique virtuti conſentaneas agere videntur, atque adeo magis. Satis eſt autem tantum ſuppetere, quantum poſtulent honeſtæ actiones: erit enim ejus vita beata, qui muneribus fungatur virtuti conſentaneis. Et fortaſſe Solon

Solon formed a very correct idea of happiness who said that persons moderately stocked with external advantages employed in the performance of what was honorable and who lived a life of perfect temperance were justly entitled to that appellation. Anaxagoras did not place it in wealth or any other

μετρίως τοῖς ἐκτὸς κεχορηγημένους, πεπραγότας δὲ τὰ κάλλιστα, [z] ὡς ᾤετο, καὶ βεβιωκότας σωφρόνως· ἐνδέχεται γὰρ μέτρια κεκτημένους, πράττειν ἃ δεῖ. Ἔοικε δὲ καὶ Ἀναξαγόρας, οὐ πλούσιον, οὐδὲ δυνάστην ὑπολαβεῖν τὸν εὐδαίμονα, εἰπὼν, ὅτι οὐκ ἂν θαυμάσειεν, εἴ τις ἄτοπος φανείη τοῖς πολλοῖς· οὗτοι γὰρ κρίνουσι τοῖς ἐκτὸς, τούτων αἰσθανόμενοι μόνον. Συμφωνεῖν δὲ τοῖς λόγοις ἐοίκασιν αἱ τῶν σοφῶν δόξαι. Πίστιν μὲν οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα [b] ἔχει τινά. [c] Τὸ δ᾽ ἀληθὲς ἐν τοῖς πρακτοῖς ἐκ τῶν ἔργων καὶ τοῦ βίου κρίνεται· ἐν τούτοις γὰρ τὸ κύριον. Σκοπεῖν δὴ τὰ προειρημένα χρὴ, ἐπὶ τὰ ἔργα καὶ τὸν βίον [d] ἐπιφέροντας· καὶ συναδόντων μὲν τοῖς ἔργοις, ἀποδεκτέον, διαφωνούντων δὲ λόγους ὑποληπτέον. Ὁ δὲ κατὰ νοῦν ἐνεργῶν, καὶ τοῦτον θεραπεύων, καὶ διακείμενος ἄριστα, [e] καὶ θεοφιλέστατος ἔοικεν εἶναι· εἰ γάρ τις ἐπιμέλεια

[z] Lambinus emendat ὡς οἷόν τε. Vide Eudem. lib. i. cap. 4. [a] Λέγει δ᾽ ὁ Ἀναξαγόρας μηδὲν εἶναι θαυμαστὸν, εἰ τοῖς πολλοῖς ἄτοπος καὶ κακοδαίμων νομίζομαι. Paulo aliter Lambinus: qui tamen fatetur etiam Euſtratii ſenſum huic loco convenire. [b] Ἔχειν C C C. [c] Γρ. τὸ ἀληθὲς δὲ ἐν. [d] Alii ἀναφέροντας. [e] Baſ. omittit καὶ ante θεοφιλέστατος.

beatos non male pronunciabat eos, qui mediocriter bonis externis inſtructi ſunt, et qui res, quam potuerunt, honeſtiſſimas geſſerunt, temperanterque vixerunt: fieri enim poteſt, ut ii, qui bona mediocria tenent ac poſſident, agant ea, quæ ſunt agenda. Anaxagoras quoque non divitem, neque potentem aliquem, virum beatum exiſtimaſſe videtur, quippe qui dixerit mirum ſibi non futurum, ſi multitudini abſurdus quidam et ineptus eſſe videatur: hæc enim ex rebus externis judicat, propterea quod has tantum ſenſu percipit. Atque his rationibus ſapientum opiniones congruere videntur. Habent igitur aliquid etiam talia, quod ad faciendam fidem valeat. Verum cum de iis, quæ ſub actionem veniunt, quæritur, ex factis et vita veritas judicatur: in his enim vis eorum præcipua conſiſtit. Ita autem ea, quæ ante dicta ſunt, ſpectare oportet, ut ad facta vitamque referamus: et ſi cum factis conſentiant, probanda; ſin diſſentiant et diſcrepent, verba ſunt habenda. Qui vero muneribus fungitur menti conſentaneis, et hanc colit, eſtque optime animo affectus, eum probabile eſt Deo cariſſimum eſſe: nam ſi

τῶν ἀνθρωπίνων ὑπὸ θεῶν γίνεται, ὥσπερ δοκεῖ, καὶ εἴη ἂν εὔλογον χαίρειν τε αὐτοὺς τῷ ἀρίστῳ καὶ τῷ συγγενεστάτῳ· τοῦτο δ᾽ ἂν εἴη ὁ νοῦς· καὶ τοὺς ἀγαπῶντας μάλιστα τοῦτο καὶ τιμῶντας, ἀντευποιεῖν, ὡς τῶν φίλων αὐτοῖς ἐπιμελουμένους, καὶ ὀρθῶς τε καὶ καλῶς πράττοντας. Ὅτι δὲ ταῦτα πάντα τῷ σοφῷ μάλιστα ὑπάρχει, οὐκ ἄδηλον· θεοφιλέστατος ἄρα. Τὸν αὐτὸν δ᾽ εἰκὸς καὶ εὐδαιμονέστατον. Ὥστε κἂν οὕτως εἴη ὁ σοφὸς μάλιστ᾽ εὐδαίμων.

ΚΕΦ. θʹ.

ΑΡ᾽ οὖν εἰ περί τε τούτων καὶ τῶν ἀρετῶν, ἔτι δὲ καὶ φιλίας καὶ ἡδονῆς, ἱκανῶς εἴρηται τοῖς τύποις, τέλος ἔχειν οἰητέον τὴν προαίρεσιν; ἢ καθάπερ λέγεται, οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς πρακτοῖς τέλος τὸ θεωρῆσαι ἕκαστα καὶ γνῶναι, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ πράττειν αὐτά; οὐδὲ δὴ περὶ ἀρετῆς ἱκανὸν τὸ εἰδέναι, ἀλλ᾽ ἔχειν καὶ χρῆσθαι πειρατέον· [f] ἢ εἴ πως ἄλλως ἀγαθοὶ

to determine whether the ... of action be productive of the same end

[f] Γρ. ἢ εἴ τις ἄλλως, et ita Euſtratius.

dii immortales curam habent aliquam rerum humanarum, quemadmodum veriſimile eſt: illud quoque probabile fuerit, eos re omnium optima, ſibique maxime cognata, delectari (hæc autem mens fuerit) iiſque, qui hanc maxime diligunt et plurimi faciunt, præmia perſolvere, gratiamque referre, ut eorum, quæ ipſis cara ſunt, curam habentibus, rectaſque atque honeſtas actiones obeuntibus atque exercentibus. Hæc autem omnia in ſapiente ineſſe maxime, non eſt obſcurum: eſt igitur Deo cariſſimus. Eundem autem etiam beatiſſimum eſſe veriſimile eſt. Itaque ſapiens etiam hoc modo beatiſſimus erit.

CAP. IX.

UTRUM igitur ſi de his, et de virtutibus, et præterea de amicitia, et voluptate ſatis copioſe a nobis dictum eſt, earumque omnium formæ univerſim adumbratæ ſunt, conſilium noſtræ diſputationis abſolutum eſſe exiſtimandum eſt? an, quemadmodum dicitur, in iis, quæ ſub actionem veniunt, finem non eſſe unumquidque cernere et cognoſcere, ſed agere potius: ſic neque virtutem perſpectam et cognitam habere ſatis eſt, ſed eam habere, eaque uti conandum, aut

γινόμεθα; Εἰ μὲν οὖν ἦσαν οἱ λόγοι αὐτάρκεις πρὸς τὸ [g] ποιῆσαι ἐπιεικεῖς, [h] πολλοὺς ἂν μισθοὺς καὶ μεγάλους δικαίως ἔφερον κατὰ τὸν Θέογνιν, καὶ ἔδει ἂν τούτους πορίσασθαι. Νῦν δὲ [i] φαίνονται προτρέψαι μὲν καὶ παρορμῆσαι τῶν νέων τοὺς ἐλευθερίους ἰσχύειν, ἦθός τε εὐγενές, καὶ ὡς ἀληθῶς φιλόκαλον, ποιῆσαι ἂν [k] κατακώχιμον ἐκ τῆς ἀρετῆς· τοὺς δὲ πολλοὺς ἀδυνατεῖν πρὸς καλοκἀγαθίαν προτρέψασθαι. Οὐ γὰρ πεφύκασιν αἰδοῖ πειθαρχεῖν, ἀλλὰ φόβῳ· οὐδ᾽ ἀπέχεσθαι τῶν φαύλων διὰ τὸ αἰσχρόν, ἀλλὰ διὰ τὰς τιμωρίας· πάθει γὰρ ζῶντες τὰς οἰκείας ἡδονὰς διώκουσι, καὶ δι᾽ ὧν αὗται ἔσονται· φεύγουσι δὲ τὰς ἀντικειμένας λύπας· τοῦ δὲ καλοῦ καὶ ὡς ἀληθῶς ἡδέος, οὐδ᾽ ἔννοιαν ἔχουσιν, ἄγευστοι ὄντες. Τοὺς δὴ τοιούτους, τίς ἂν λόγος [l] μεταρρυθμίσαι; οὐ γὰρ οἷόν τε, ἢ οὐ ῥᾴδιον, τὰ ἐκ παλαιοῦ τοῖς ἤθεσι κατει-

[g] Ποιεῖσθαι Baſ. [h] Verſus eſt Theognidis integer: interjectum autem eſt adverbium δικαίως: cujus ſententiam non aſſecutus eſt Perionius. *Lamb.* [i] Quidam ſingulariter legunt φαίνεται. *Sylb.* [k] Euſtratius recte obſervat κατακώχιμον hoc loco valere τὸ ὑπεῖκον καὶ εὐπειθὲς, i. e. quod *cedit, facileque obtemperat.* [l] Baſ. μεταριθμῆσαι minus recte. *Sylb.*

ſi qua alia ratione boni evadere poſſumus? Si igitur verba per ſe ſatis valerent ad bonitatem, virtutemque comparandam,

Et multum et magnum jure ferant pretium,

ut ait Theognis: atque hæc ſibi quemque parare oporteret. Nunc vero videntur illa quidem ſatis magnam vim ad ingenuos adoleſcentes cohortandos et excitandos habere, ingeniumque generoſum et vere honeſti ſtudioſum, docile ad virtutem reddere, ejuſque ſtudio inflammare poſſe: multitudinem autem ad honeſtatem ac probitatem excitare non poſſe. Non enim illa pudore ſolet retineri ac reprimi natura, ſed metu potius coerceri; neque ſe a rebus vitioſis propter turpitudinem abſtinere, ſed propter ſupplicium: nam cum vitam ſuam perturbatione moderatur ac dirigit; tum ſuas voluptates, eaque, quibus hæ pariuntur, conſectatur: dolores eis contrarios fugit; honeſti autem vereque jucundi ne notionem quidem unquam animo depinxit, utpote quod nunquam deguſtarit. Tales igitur homines quæ ratio corrigere, et a vitio ad virtutem traducere queat? non enim fieri poteſt, aut certe vix, ut quæ jampridem moribus concepta ſunt,

... assign three different causes of their becoming good ... habit or instruction. In the formation of the first ... themselves have no place, for it springs from some divine source. ... instruction have not weight in ... cases, but the mind of the person ought to be duly prepared for the reception ... fit, as the ... ward is for the reception of seed.

λημμένα, λόγῳ μεταστῆσαι. [m] Ἀγαπητὸν δ᾽ ἴσως ἐστὶν, εἰ πάντων ὑπαρχόντων, δι᾽ ὧν ἐπιεικεῖς δοκοῦμεν γίνεσθαι, μεταλάβοιμεν τῆς ἀρετῆς. [n] Γίνεσθαι δ᾽ ἀγαθοὺς οἴονται, οἱ μὲν φύσει, οἱ δὲ ἔθει, οἱ δὲ διδαχῇ. Τὸ μὲν οὖν τῆς φύσεως, δῆλον ὡς οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν ὑπάρχει, ἀλλὰ διά τινος θείας αἰτίας τοῖς ὡς ἀληθῶς εὐτυχέσιν ὑπάρχει. Ὁ δὲ λόγος καὶ ἡ διδαχὴ μή ποτε οὐκ ἐν ἅπασιν ἰσχύῃ, ἀλλὰ δέῃ [o] προδιειργάσθαι τοῖς ἔθεσι τὴν τοῦ ἀκροατοῦ ψυχὴν πρὸς τὸ καλῶς χαίρειν καὶ μισεῖν, ὥσπερ γῆν τὴν θρέψουσαν τὸ σπέρμα. Οὐ γὰρ ἂν ἀκούσειε λόγου ἀποτρέποντος, οὐδ᾽ ἂν [p] συνείη ὁ κατὰ πάθος ζῶν. Τὸν δ᾽ οὕτως ἔχοντα, πῶς [q] οἷόν τε μεταπεῖσαι; Ὅλως δ᾽ οὐ δοκεῖ λόγῳ [r] ὑπείκειν τὸ πάθος, ἀλλὰ βίᾳ. Δεῖ δὴ τὸ ἦθος προϋπάρχειν πως οἰκεῖον τῆς ἀρετῆς, στέργον τὸ καλὸν, καὶ δυσχεραῖνον τὸ αἰσχρόν. Ἐκ

otherwise he would not listen to, or were he to listen to he would not understand the advice offered to him.

[m] Ἀγαπητόν ἐστι, Latine dicere ſolemus, *bene aut præclare nobiſcum agitur, magna Diis habenda eſt gratia.* Lamb. [n] Γίγνεσθαι C C C. [o] Γρ. διειργάσθαι, alii προειργάσθαι. [p] Συνίῃ C C C. et alii nonnulli. [q] Γρ. οἷός τε μ. ſc. ὁ λόγος. alii π. οἷόν τε μεταπείθεσθαι. *Caſaubon.* [r] Ὑπείκειν C C C.

oratione deleantur. Præclare autem fortaſſe nobiſcum agatur, ſi, cum omnia nobis ſuppetant, quibus boni fieri ſolemus, virtutem adipiſci poſſimus. Bonos autem fieri putant alii natura, alii conſuetudine, alii doctrina. Quod igitur a natura tribuitur, in nobis minime ſitum eſſe, ſed ab aliqua divina cauſa profectum ineſſe in iis, qui revera ſunt fortunati, perſpicuum eſt. Oratio autem et doctrina ne non peræque in omnibus valeant, ſed oporteat animum auditoris, ut humum, quæ ſeminis alendi facultatem habitura eſt, conſuetudine ante ſubigi et excoli, ut recte lætetur, recteque oderit, verendum fortaſſe eſt. Nam qui perturbatione vitam dirigit, is nunquam illum, a quo deterreatur, atque avocetur a vitio, patienter auditurus eſt, nunquam ejus orationem intellecturus. At eum, qui ita ſit affectus, quonam modo oratione de ſua ſententia dimovere poſſis? Omnino autem perturbatio non videtur orationi cedere, ſed vi eſſe cogenda. Mores igitur ante quodammodo inſint oportet ad virtutem accommodati, qui honeſtum amplectantur, turpitudineque offendantur. A puero autem directam ad virtutem inſtitu-

νέου δὲ, ἀγωγῆς ὀρθῆς τυχεῖν πρὸς ἀρετὴν, χαλεπὸν, μὴ ὑπὸ τοιούτοις τραφέντα νόμοις· τὸ γὰρ σωφρόνως ζῆν καὶ καρτερικῶς, [s] οὐχ ἡδὺ τοῖς πολλοῖς, ἄλλως τε καὶ νέοις. Διὸ νόμοις δεῖ τετάχθαι τὴν τροφὴν καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα· οὐκ ἔσται γὰρ λυπηρὰ συνήθη γενόμενα. Οὐχ ἱκανὸν δὲ ἴσως νέους ὄντας τροφῆς καὶ ἐπιμελείας τυχεῖν ὀρθῆς, ἀλλ' [t] ἐπειδὴ καὶ ἀνδρωθέντας δεῖ ἐπιτηδεύειν αὐτὰ, καὶ ἐθίζεσθαι, καὶ περὶ ταῦτα δεοίμεθ' ἂν νόμων· καὶ ὅλως δὴ περὶ πάντα τὸν βίον· οἱ γὰρ πολλοὶ ἀνάγκῃ μᾶλλον ἢ λόγῳ πειθαρχοῦσι, καὶ ζημίαις, ἢ τῷ καλῷ. Διόπερ οἴονταί τινες τοὺς νομοθετοῦντας δεῖν μὲν παρακαλεῖν ἐπὶ τὴν ἀρετὴν, καὶ προτρέπεσθαι τοῦ καλοῦ χάριν, ὡς ὑπακουσομένων τῶν ἐπιεικῶν τοῖς ἔθεσι [u] προηγουμένως· ἀπειθοῦσι δὲ καὶ ἀφυεστέροις οὖσι, κολάσεις [x] τε καὶ τιμωρίας ἐπιτιθέναι, τοὺς δ' ἀνιάτους ὅλως ἐξορίζειν· τὸν μὲν γὰρ ἐπιεικῆ, καὶ πρὸς τὸ καλὸν ζῶντα, τῷ λόγῳ

[s] Γρ. μὴ οὐχ ἡδύ. [t] Ἐπεὶ C C C. a prima manu. [u] Γρ. προηγουμένων; Lambinus vero legit προηγμένων. [x] Τε deest C C C.

tionem consequi difficile est, nisi qui in talibus legibus fuerit educatus: temperanter enim et patienter vivere cum multitudini sit injucundum, tum juvenibus maxime. Itaque educationem, studiaque, et exercitationes legibus esse descriptas necesse est: non enim molestæ eæ res futuræ sunt consuetudine adhibita. Fortasse autem non satis est pueros et adolescentes, quamdiu in ea ætate sunt, recte educari, diligenterque instituti: sed quoniam corroboratis jam ætatibus ea, quæ didicerunt, studiose tractare et persequi, iisque assuefieri oportet, etiam in his nobis fuerit legibus opus; et omnino in omni vita traducenda: magna enim pars hominum necessitati potius, quam orationi patet, et pœnis magis, quam honesto commovetur. Itaque existimant nonnulli ab eis, qui leges ferunt, honesti causa ad virtutem homines esse cohortandos atque excitandos, proinde quasi viri boni, in primis more et consuetudine provecti, legibus sint obtemperaturi: in eos autem, qui non parebunt, quique ad virtutem et officium inepti erunt natura, esse animadvertendum, et supplicia constituenda: postremo insanabiles exterminandos ac de republica tollendos: nam virum bonum, eumque qui ho-

πειθαρχήσειν· τὸν δὲ φαῦλον, ἡδονῆς ὀρεγόμενον, λύπῃ κολάζεσθαι, ὥσπερ ὑποζύγιον. Διὸ καί φασι δεῖν τὰς τοιαύτας γίνεσθαι λύπας, αἳ μάλιστα ἐναντιοῦνται ταῖς ἀγαπωμέναις ἡδοναῖς. Εἰ δ᾽ οὖν, καθάπερ εἴρηται, τὸν ἐσόμενον ἀγαθὸν τραφῆναι καλῶς δεῖ, καὶ ἐθισθῆναι, εἶθ᾽ οὕτως ἐν ἐπιτηδεύμασιν ἐπιεικέσι ζῆν, καὶ μήτε ἄκοντα, μήτε ἑκόντα πράττειν τὰ φαῦλα· ταῦτα δὲ γίγνοιτ᾽ ἂν βιουμένοις κατά τινα νοῦν καὶ τάξιν ὀρθήν, ἔχουσαν ἰσχύν· [1] ἡ μὲν οὖν πατρικὴ πρόσταξις, οὐκ ἔχει τὸ ἰσχυρόν, οὐδὲ τὸ ἀναγκαῖον· οὐδὲ δὴ ὅλως [2] ἡ ἑνὸς ἀνδρός, μὴ βασιλέως ὄντος, ἤ τινος τοιούτου· ὁ δὲ νόμος ἀναγκαστικὴν ἔχει δύναμιν, λόγος ὢν ἀπό τινος φρονήσεως καὶ νοῦ. Καὶ τῶν μὲν ἀνθρώπων ἐχθραίνουσι τοὺς ἐναντιουμένους ταῖς ὁρμαῖς, κἂν ὀρθῶς αὐτὸ δρῶσιν. Ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐπαχθής, τάττων τὸ ἐπιεικές. Ἐν μόνῃ δὲ τῇ Λα-

The injunction of a parent or a monarch are not compulsory in the matter. All the power they exert is derived from the enactment of Laws. The law is compensatory enforcing what is right.

[1] Baſ. poſt ἡ μὲν omittit οὖν; ut ibi ſit periodi redditio. Sic et Lambinus.
[2] Γρ. ἢ ἑνός.

neſti regula vitam ſuam dirigit, orationi obtemperaturum: vitioſum autem atque improbum, quando voluptatem vehementer expetit, dolore et plagis, ut jumentum, caſtigandum et coercendum. Atque ob hanc cauſam eos inuri dolores dicunt oportere maxime, qui voluptatibus iis, quas illi adamant, adverſantur. Quod ſi eum, qui vir bonus futurus eſt, quemadmodum diximus, primum oportet bene eſſe educatum, et honeſtis officiis aſſuefactum: deinde rectis vitæ ſtudiis atque inſtitutis vitam traducere: poſtremo neque invitum, neque ſua voluntate res malas ac flagitioſas admittere: hæc autem contingere iis poſſunt, qui mentem aliquam ſequuntur vitæ ſuæ ducem, rectumque ordinem ab ea præſcriptum, viribus armatum atque inſtructum: in paterno quidem juſſo nulla ſatis magna vis aut neceſſitas ineſt, neque omnino in unius viri juſſo, niſi ſit rex, aut regi ſimilis: lex autem vim habet ad cogendum valentem, cum ſit ratio ab aliqua prudentia menteque profecta. Atque eos quidem homines in odio eſſe videmus, qui improborum hominum cupiditatibus et appetitionibus adverſantur, etiamſi id recte faciant. At lex, cum æquum et bonum præſcribit, minime gravis eſt. In ſola autem Lacedæmoniorum civitate cum paucis aliis,

The Spartan Law is the only one amongst States which appears to pay regard to the general conduct & habit of the citizens in others the inhabitants even adopt the manners of the Cyclopians with impunity

we are directed to our proper sphere of action [illegible] care on the laws, the rectitude where of will depend upon the morals of the Legislator & the Form of the Laws whether written or general —

[Λα]κεδαιμονίων πόλει μετ' ὀλίγων ὁ νομοθέτης ἐπιμέλειαν δοκεῖ πεποιῆσθαι τροφῆς τε καὶ ἐπιτηδευμάτων· ἐν δὲ ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων ἐξημέληται περὶ τῶν τοιούτων, καὶ ζῇ ἕκαστος ὡς βούλεται, [a] Κυκλωπικῶς

Θεμιστεύων παίδων, ἠδ' ἀλόχου.

Κράτιστον μὲν οὖν [b] γίγνεσθαι κοινὴν ἐπιμέλειαν καὶ ὀρθὴν, καὶ δρᾶν αὐτὸ δύνασθαι. Κοινῇ δὲ ἐξαμελουμένων, ἑκάστῳ δόξειεν ἂν προσήκειν τοῖς σφετέροις τέκνοις καὶ φίλοις εἰς ἀρετὴν συμβάλλεσθαι, ἢ προαιρεῖσθαί γε. Μάλιστα δ' ἂν τοῦτο δύνασθαι [c] δόξειεν [d] ἐκ τῶν εἰρημένων, νομοθετικὸς γενόμενος· αἱ μὲν γὰρ κοιναὶ ἐπιμέλειαι δηλονότι διὰ νόμων γίγνονται· ἐπιεικεῖς δὲ, αἱ διὰ τῶν σπουδαίων. Γεγραμμένων δ', ἢ ἀγράφων, οὐδὲν ἂν δόξειε διαφέρειν, οὐδὲ δι' ὧν εἷς ἢ πολλοὶ παιδευθήσονται, ὥσπερ οὐδ' ἐπὶ μουσικῆς, καὶ γυμναστικῆς, καὶ

[a] Homerus de Cyclopibus:

Τοῖσιν δ' οὔτ' ἀγοραὶ βουληφόροι, οὔτε θέμιστες,
Ἀλλ' οἵγ' ὑψηλῶν ὀρέων ναίουσι κάρηνα
Ἐν σπέσσι γλαφυροῖσι, θεμιστεύει δὲ ἕκαστος
Παίδων ἠδ' ἀλόχων, οὐδ' ἀλλήλων ἀλέγουσι. Ὀδ. ι'. ver 112.

[b] Τὸ γίνεσθαι C C C. [c] Nonnulli Codd. habent δόξειεν ἂν ἐκ. [d] *Ex iis quæ diximus*, hoc eſt, ex iis conditionibus, quas in publica inſtitutione neceſſarias eſſe affirmavimus: nimirum ut et recta ratione et auctoritate confirmetur. *Zuing.*

lator legum educationis et ſtudiorum curam habuiſſe videtur: in plurimis hæc neglecta ſunt, vivitque ſuo quiſque arbitratu, Cyclopum more

Uxorem et natos privata lege gubernans.

Optimum igitur eſt, civium inſtitutionem communiter ab omnibus et recte procurari, idque efficere poſſe. Quod ſi hæc communiter et publice negligantur, unicuique convenire videatur, ſuis liberis et amicis ad virtutem comparandam, operam navare, aut certe hoc animo et conſilio eſſe, ut navare operam velit. Ex iis autem, quæ diximus, hoc efficere poſſe videatur maxime, ſi legum ferendarum ſcientiam fuerit conſecutus: nam cum inſtitutionis et diſciplinæ publicæ procuratio perſpicue legibus continetur, tum ea bona inſtitutio eſt, quæ bonis continetur: quæ utrum ſcriptæ ſint, an non ſcriptæ, nihil referre videatur. Neque vero refert, utrum his legibus unus, an plures inſtituantur: quemadmodum neque in muſica, et arte corporum exercendorum, cæte-

τῶν ἄλλων [e] παιδευμάτων. Ὥσπερ γὰρ ἐν ταῖς πόλεσιν ἐνισχύει τὰ νόμιμα καὶ τὰ ἤθη, οὕτω καὶ ἐν οἰκίαις οἱ πατρικοὶ λόγοι καὶ τὰ ἔθη· καὶ ἔτι μᾶλλον διὰ τὴν συγγένειαν, καὶ τὰς εὐεργεσίας· προϋπάρχουσι γὰρ στέργοντες καὶ [f] εὐπειθεῖς τῇ φύσει. Ἔτι δὲ καὶ διαφέρουσιν αἱ καθ' ἕκαστον παιδεῖαι τῶν κοινῶν, ὥσπερ ἐπὶ ἰατρικῆς· καθόλου μὲν γάρ, τῷ πυρέττοντι συμφέρει ἀσιτία καὶ ἡσυχία· τινὶ δ', ἴσως οὔ· ὅ, τε πυκτικὸς ἴσως οὐ πᾶσι τὴν αὐτὴν μάχην περιτίθησιν. [g] Ἐξακριβῶσθαι δὲ δόξειεν ἂν μᾶλλον τὸ καθ' ἕκαστον, ἰδίας τῆς ἐπιμελείας γινομένης· μᾶλλον γὰρ τοῦ προσφόρου τυγχάνει ἕκαστος. Ἀλλ' ἐπιμεληθείη μὲν ἄριστα [h] τοῦ καθ' ἕνα, καὶ ἰατρὸς, καὶ γυμναστὴς, καὶ πᾶς ἄλλος ὁ [i] τὸ καθόλου εἰδὼς, [k] ὅτι πᾶσιν, ἢ τοῖς τοιοῖσδε· τοῦ κοινοῦ γὰρ αἱ ἐπιστῆμαι λέγονταί τε καί εἰσιν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἑνός τινος οὐδὲν ἴσως κωλύει καλῶς ἐπιμεληθῆναι καὶ [l] ἀνεπιστήμονα ὄντα, τεθεαμένον δὲ ἀκριβῶς τὰ συμ-

The rules laid down by a parent for the adoption of his children are precisely the same as those in a state would be applied to particular instances — Particular care therefore must be taken in knowing the intellectual constitution of the person for whom we are applying rules — as that is the basis & care of a physician for the system of the body...

[e] Legitur etiam ἐπιτηδευμάτων. [f] Γρ. εὐπαθεῖς, minus recte. *Caſaubon.*
[g] Alii ἐξακριβοῦσθαι. [h] Τοῦ deeſt C C C. [i] Euſtratius legit τοῦ καθόλου.
[k] Γρ. τί πᾶσιν. Vide Euſtrat. [l] Ἐὰν ἐπιστήμονα C C C.

ris denique inſtitutionibus. Nam ut in civitatibus leges et inſtituta, ſic et in familiis privatis oratio paterna et mores valent ac vigent: multoque adeo magis, propter generis communitatem, et beneficia: jam ante enim diligunt, ſuntque ad parendum faciles flexibileſque natura. Præterea vero ſingulares et privatæ inſtitutiones a communibus etiam differunt: quemadmodum evenit in medicina: univerſe enim ei, qui febri afflictatur, inedia et quies utilis eſt: alicui autem fortaſſe inutilis: et is pugil, qui docendi facultatem habet, fortaſſe non in eodem pugnæ genere diſcipulos omnes exercet. Videatur autem ille ſubtilius ac limatius rei ſingularis naturam perſecuturus, ſi propria ac privata diligentia adhibeatur: ita enim quod ſibi opportunum atque utile eſt, unuſquiſque magis conſequitur atque obtinet. Sed et medicus, et exercendorum corporum magiſter, et quivis alius, optime ſingulorum curam rationemque habuerit, qui genus univerſum cognoverit: verbi gratia, vel omnibus, vel talibus eſſe utile: rerum enim communium atque univerſarum et dicuntur et ſunt ſcientiæ. Veruntamen nihil fortaſſe prohibet quo minus etiam is, qui ſit inſcius, uni alicui pulchre con-

A person who wishes to become a good philosop[her] must not as in the other case, content himself with particulars, but must proceed to general principles

βαίνοντα ἐφ' ἑκάστῳ δι' ἐμπειρίαν, καθάπερ καὶ ἰατροὶ ἔνιοι δοκοῦσιν ἑαυτοῖς ἄριστοι εἶναι, ἑτέρῳ οὐδὲν ἂν δυνάμενοι ἐπαρκέσαι. Οὐδὲν δ' ἧττον ἴσως τῷ γε βουλομένῳ τεχνικῷ γενέσθαι καὶ θεωρητικῷ, ἐπὶ τὸ καθόλου βαδιστέον εἶναι δόξειεν ἄν, κἀκεῖνο γνωριστέον ὡς ἐνδέχεται· εἴρηται γὰρ ὅτι περὶ τοῦθ' αἱ ἐπιστῆμαι. Τάχα δ' ἂν καὶ τῷ βουλομένῳ δι' ἐπιμελείας βελτίους ποιεῖν, εἴ τε πολλοὺς, εἴ τε ὀλίγους, νομοθετικῷ πειρατέον γενέσθαι, εἰ διὰ νόμων ἀγαθοὶ γενοίμεθ' ἄν. Ὃν τινα γὰρ οὖν καὶ τὸν προτεθέντα διαθεῖναι καλῶς, οὐκ ἔστι τοῦ τυχόντος, ἀλλ' εἴ περ τινος, τοῦ εἰδότος· ὥσπερ [m] ἐπ' ἰατρικῆς καὶ τῶν λοιπῶν, ὧν ἐστιν ἐπιμέλειά τις καὶ φρόνησις. Ἆρ' οὖν μετὰ τοῦτο [n] ἐπισκεπτέον πόθεν ἢ πῶς νομοθετικὸς γένοιτ' ἄν τις, ἢ καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων, παρὰ τῶν πολιτικῶν; μόριον γὰρ ἐδόκει τῆς πολιτικῆς εἶναι. Ἢ οὐχ ὅμοιον

It is not the part of any person but of a wise man only to regulate the conduct or anything as in diseases of the body the physician is the only proper person to prescribe a regimen

[m] Γρ. ἐπὶ ἱππικῆς: quam lectionem Euſtratio deberi exiſtimo. [n] Σκεπτέον CCC.

ſulat, dummodo experiendo, quæ cuique accidant, accurate perſpexerit: quemadmodum et nonnullos ipſos ſibi medicos eſſe optimos videmus, cum alteri ſubvenire atque opitulari non poſſint. Nihilominus autem ei quidem, qui bonus artifex, et ad res percipiendas et contemplandas idoneus effici velit, ad genus univerſum ſit progrediendum, atque in illo cognoſcendo, quoad ejus fieri poſſit, elaborandum: in hoc enim ſcientias poſitas eſſe diximus. Et fortaſſe ei, qui vel multos, vel paucos cura et ſtudio velit efficere meliores, opera danda ſit, ut legum ferendarum ſcientia præſtet, ſi ineſt hæc vis in legibus, ut eis boni fieri poſſimus. Non enim cujuſlibet hominis eſt quemvis, et eum, qui propoſitus et traditus ei fuerit erudiendus, recte conformare: ſed ſi cujus eſt, profecto ſcientis eſt: quemadmodum in medicina et cæteris artibus, quarum aliquod ſtudium, prudentiaque aliqua eſt, cernere licet. Utrum igitur deinceps videndum eſt, unde et quonam modo quis legibus ferendis idoneus eſſe poſſit? an, ut fit in cæteris artibus, ab iis, qui in republica gerenda verſantur, hanc facultatem comparaturus eſt? civilis enim prudentiæ pars eſſe videbatur legum ferendarum facultas. An vero aliter ſe res habet in ratione reipublicæ

In some sciences the qualities are acquired & less correctly applied, in politics the science results from experience & the frequent application of correct energies on correct objects

φαίνεται ἐπὶ τῆς πολιτικῆς, καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν τε καὶ δυνάμεων; ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἄλλοις, οἱ αὐτοὶ φαίνονται τάς [o] τε δυνάμεις παραδιδόντες, καὶ ἐνεργοῦντες ἀπ' αὐτῶν· οἷον [p] ἰατροί, γραφεῖς. Τὰ δὲ πολιτικὰ ἐπαγγέλλονται μὲν διδάσκειν οἱ σοφισταί, [q] πράττει δ' αὐτῶν οὐδείς· ἀλλ' οἱ πολιτευόμενοι, οἳ δόξαιεν ἂν δυνάμει τινὶ τοῦτο πράττειν, καὶ ἐμπειρίᾳ μᾶλλον ἢ διανοίᾳ· οὔτε γὰρ γράφοντες, οὔτε λέγοντες περὶ τῶν τοιούτων φαίνονται· καί τοι κάλλιον ἦν ἴσως, ἢ λόγους δικανικούς τε καὶ δημηγορικούς· [r] οὐδ' αὖ πολιτικοὺς πεποιηκότες, τοὺς σφετέρους υἱεῖς, ἤ τινας ἄλλους τῶν φίλων. Εὔλογον δ' ἦν, εἴ περ ἐδύναντο· οὔτε γὰρ ταῖς πόλεσιν ἄμεινον οὐθὲν κατέλιπον ἄν, οὔθ' αὐτοῖς ὑπάρξαι προέλοιντ' ἂν μᾶλλον τῆς τοιαύτης δυνάμεως, οὐδὲ δὴ τοῖς φιλτάτοις. Οὐ μὴν μικρόν γε ἔοικεν ἡ ἐμπειρία συμβάλλεσθαι· οὐ γὰρ ἐγίγνοντο ἂν διὰ τῆς [s] πολιτικῆς συνηθείας μᾶλλον πολιτικοί.

[o] Τε deeſt C C C. [p] Ἰατρικοὶ C C C. [q] Alii πράττειν. [r] Οὐδ' αὖ omittunt nonnulli codd. et legunt πολιτικοὺς δὲ πεποιηκ. [s] Πολιτικῆς deeſt C C C.

gerendæ, atque in reliquis tum ſcientiis, tum facultatibus? in cæteris enim eoſdem videmus artem, facultatemque agendi tradere, et facultatis munere fungi: ut medicos et pictores. At rerumpublicarum adminiſtrandarum ſcientiam docere ac tradere ſe profitentur ſophiſtæ, eorum tamen adminiſtrat rempublicam nemo: ſed ii, qui in republica gerenda verſantur: qui quidem vi et facultate quadam freti, uſuque potius, quam mentis agitatione ac ratione hoc agere videri poſſunt: nam neque eos ſcribere, neque dicere de talibus rebus (atque præclarius hoc erit fortaſſe, quam orationes judiciales, aut conciones ſcribere) neque vel filios ſuos, vel ullos alios ex amicis ſuis ad rempublicam gerendam aptos videmus effeciſſe. Quod quidem probabile et conſentaneum erat eos fuiſſe facturos, ſi id ulla ratione conſequi potuiſſent: nam neque quidquam civitatibus melius reliquiſſent, neque aut ſibi, aut amiciſſimis quidquam hac facultate præſtantius exoptare poſſent. Veruntamen non parum uſus et exercitatio videntur valere: alioqui uſu reipublicæ gerendæ et conſuetudine homines ad rempublicam gerendam compoſitiores et aptiores non efficerentur. Quamobrem qui

The study of Politics is founded entirely on experi

Διὸ τοῖς ἐφιεμένοις περὶ [t] πολιτικῆς εἰδέναι, προσδεῖν ἔοικεν ἐμπειρίας. Τῶν δὲ σοφιστῶν οἱ ἐπαγγελλόμενοι, λίαν φαίνονται πόῤῥω εἶναι τοῦ διδάξαι· ὅλως γὰρ οὐδὲ ποῖόν τί ἐστιν, οὐδὲ περὶ ποῖα ἴσασιν· οὐ γὰρ ἂν τὴν αὐτὴν τῇ ῥητορικῇ, οὐδὲ χείρω ἐτίθεσαν· οὐδ' ἂν ᾤοντο ῥᾴδιον εἶναι τὸ νομοθετῆσαι συναγαγόντι τοὺς εὐδοκιμοῦντας τῶν νόμων· ἐκλέξασθαι γὰρ εἶναι τοὺς ἀρίστους, ὥσπερ οὐδὲ τὴν ἐκλογὴν οὖσαν συνέσεως· καὶ τὸ κρῖναι ὀρθῶς μέγιστον, [u] ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ μουσικήν. Οἱ γὰρ ἔμπειροι περὶ ἕκαστα κρίνουσιν ὀρθῶς τὰ ἔργα, καὶ δι' ὧν ἢ πῶς ἐπιτελεῖται, [x] συνίασιν, καὶ ποῖα ποίοις συνᾴδει· τοῖς δ' ἀπείροις, ἀγαπητὸν τὸ μὴ διαλανθάνειν, εἰ εὖ ἢ κακῶς πεποίηται τὸ ἔργον, ὥσπερ ἐπὶ γραφικῆς. Οἱ δὲ νόμοι τοῖς πολιτικοῖς ἔργοις ἐοίκασι. Πῶς οὖν ἐκ τούτων νομοθετικὸς γένοιτ' ἄν τις, ἢ τοὺς ἀρίστους κρῖναι; οὐ γὰρ φαί-

[t] Πολιτικοῖς C C C. [u] Eam ob cauſam Ariſtoteles in viii. Polit. cives ſuæ Reipublicæ in muſicis erudiri jubet, non modo ut ipſi, dum per ætatem licet, ingenuo huic ludo operam dare poſſint, ſed etiam ut ſenes facti judicare queant, quinam moduli ætati juvenili conveniant, qui non: ne ſcilicet vel molliores vel ferociores reddantur juvenes. *Zuing.* [x] Συνίασιν ἃ δεῖ· τοῖς, et reliqua C C C. alii ἐπιτελεῖται ἃ δεῖ, συνίασιν.

aliquid de republica gerenda ſcire cupiunt, credibile eſt iis uſu præterea opus eſſe. Jam vero ſophiſtæ, qui hanc facultatem ſe traditu ros profitentur, ab eo longiſſime videntur abeſſe, ut docere poſſint: omnino enim neque quid ea ſit, neque quibus in rebus verſetur, ſciunt: non enim ſi ſcirent, eandem eſſe atque artem dicendi, vel deteriorem ſtatuerent: neque ferre leges eſſe facile putarent ei, qui leges omnium opinione comprobatas collegiſſet: quoniam, inquiunt, præſtantiſſimas eligere licet: quaſi vero delectus non ſit intelligentiæ: aut quaſi non ſit maximum, recte judicare: quemadmodum in iis, quæ ad muſicam pertinent. Nam qui cujuſque rei uſu periti ſunt, cum de artis operibus recte judicant, tum quibus rebus, aut quomodo ea, quæ par eſt effici, perficiantur, et quæ quibus congruant et concinant, ſciunt: imperiti vero præclare ſecum agi putant, ſi non ignorent rectene an perperam opus effectum ſit: quemadmodum ſit in pictura. Leges autem opera civilia videntur eſſe. Quonam igitur pacto quis aut ad leges ferendas aptus his effi-

νονται οὐδ' [y] ἰατρικοὶ ἐκ τῶν συγγραμμάτων γίνεσθαι· καίτοι πειρῶνταί γε λέγειν, οὐ μόνον τὰ θεραπεύματα, [z] ἀλλὰ καὶ ὡς ἰαθεῖεν ἂν, καὶ ὡς δεῖ θεραπεύειν, [a] ἑκάστου διελόμενοι τὰς ἕξεις. Ταῦτα δὲ, τοῖς μὲν ἐμπείροις, ὠφέλιμα εἶναι δοκεῖ· τοῖς δ' ἀνεπιστήμοσιν, ἀχρεῖα. [y] Ἴσως οὖν καὶ τῶν νόμων καὶ τῶν πολιτειῶν αἱ συναγωγαὶ, τοῖς μὲν δυναμένοις θεωρῆσαι, καὶ κρῖναι [b] τί καλῶς, ἢ τοὐναντίον, ἢ ποῖα ποίοις ἁρμόττει, εὔχρηστα ἂν εἴη· τοῖς δ' ἄνευ ἕξεως τὰ τοιαῦτα διεξιοῦσι, τὸ μὲν κρίνειν καλῶς, οὐκ ἂν ὑπάρχοι, εἰ μὴ ἄρα αὐτόματον· εὐσυνετώτεροι δὲ εἰς ταῦτα τάχα ἂν γένοιντο. Παραλιπόντων οὖν τῶν προτέρων ἀνερεύνητον τὸ περὶ τῆς νομοθεσίας, αὐτοὺς ἐπισκέψασθαι μᾶλλον βέλτιον ἴσως, καὶ ὅλως δὴ περὶ πολιτείας, ὅπως εἰς δύναμιν ἡ περὶ τὰ ἀνθρώπινα [c] φιλοσοφία τελειωθῇ. Πρῶτον μὲν οὖν εἴ τι κατὰ

[y] Γρ. ἰατροί. [z] Experientia quotidiana huic rei atteſtatur. Legat quis Medicorum Commentarios, quemvis morbum et cognitu et curatu facilem judicabit. Ille idem tamen ſi ad ipſam ἐγχείρησιν accedat, tunc demum infantiam ſuam agnoſcet. *Zuing.* [a] Nonnulli ex codd. Victorii legunt ἑκάστους. [b] Γρ. ταῦτα καλῶς. [c] Γρ. σοφία, ſed minus recte.

ci, aut, quæ ſint optimæ, judicare poſſit? nam ne medicinæ quidem ſatis periti fieri videntur ex commentariorum lectione: atqui commemorare et tradere conantur illi non ſolum curationum genera, ſed et quibus remediis ægros ſint curaturi, et quemadmodum medicinam facere oporteat, de cujuſque habitudine corporis diſtincte ac diſtribute diſſerentes. Sed hæc uſu peritis et exercitatis prodeſſe poſſe credibile eſt; imperitis autem atque inſciis, nequaquam. Fortaſſe igitur etiam legum rerumque publicarum genera collecta, eis, qui animo cernere et judicare poſſunt, quid bene, quid contra conſtitutum ſit, et quæ quibus apta ſint, uſui eſſe poterunt: ii autem, qui hæc ſine animi habitu perſecuti fuerint, recte judicandi facultatem quidem ſibi nunquam comparabunt, niſi forte temere, et aliquo caſu: intelligentiores autem fortaſſe in his poterunt eſſe. Cum igitur ſuperiores illi legum ferendarum rationem exquirere atque inveſtigare omiſerint, præſtiterit fortaſſe nos ipſos de ea, et omnino de omni reipublicæ adminiſtrandæ forma attentius commentari: ut, quantum in nobis eſt, tota, quæ ad res huma-

μέρος εἴρηται καλῶς ὑπὸ τῶν πρεσγενεστέρων, πειραθῶμεν ἐπελθεῖν· εἶτα ἐκ τῶν συνηγμένων πολιτειῶν θεωρῆσαι [d] τὰ ποῖα σώζει καὶ φθείρει τὰς πόλεις, καὶ τὰ ποῖα [e] ἑκάστας τῶν πολιτειῶν, καὶ διὰ τίνας αἰτίας, αἱ μὲν καλῶς, αἱ δὲ τοὐναντίον πολιτεύονται· θεωρηθέντων γὰρ τούτων, τάχα ἂν [f] μᾶλλον συνίδοιμεν, καὶ ποία πολιτεία ἀρίστη, καὶ πῶς ἑκάστη ταχθεῖσα, καὶ τίσι νόμοις καὶ [g] ἤθεσι χρωμένη. Λέγωμεν οὖν ἀρξάμενοι.

[d] C C C. τὰ ποῖα φθείρει τὰς πόλεις, omiſſis σώζει καί. [e] Alii ἑκάσταις τῶν. [f] Baſ. μάλιστα. [g] Γρ. ἔθεσι.

nas pertinet, philoſophia perfecta ſit. Primum igitur ſi quid præclare hac de re a veteribus ſingillatim literis proditum eſt, id perſequi conemur: deinde ex rerumpublicarum formis undique collectis, quæ res civitatibus et ſingulis rebuſpublicis interitum afferant, et quibus de cauſis aliæ bene, aliæ ſecus adminiſtrentur, videamus: his enim perſpectis et cognitis, fortaſſe et qui ſit optimus reipublicæ ſtatus, et quibus unamquamque rempublicam inſtitutis, quibuſque legibus ac moribus temperari conveniat ad id ut ſit optima, planum fiet. Exordiamur igitur dicere.

INDEX.

B.

Γ.

Δ.

E.

Z.

H.

P.

Σ.

T.

Υ.

Φ.

FINIS.

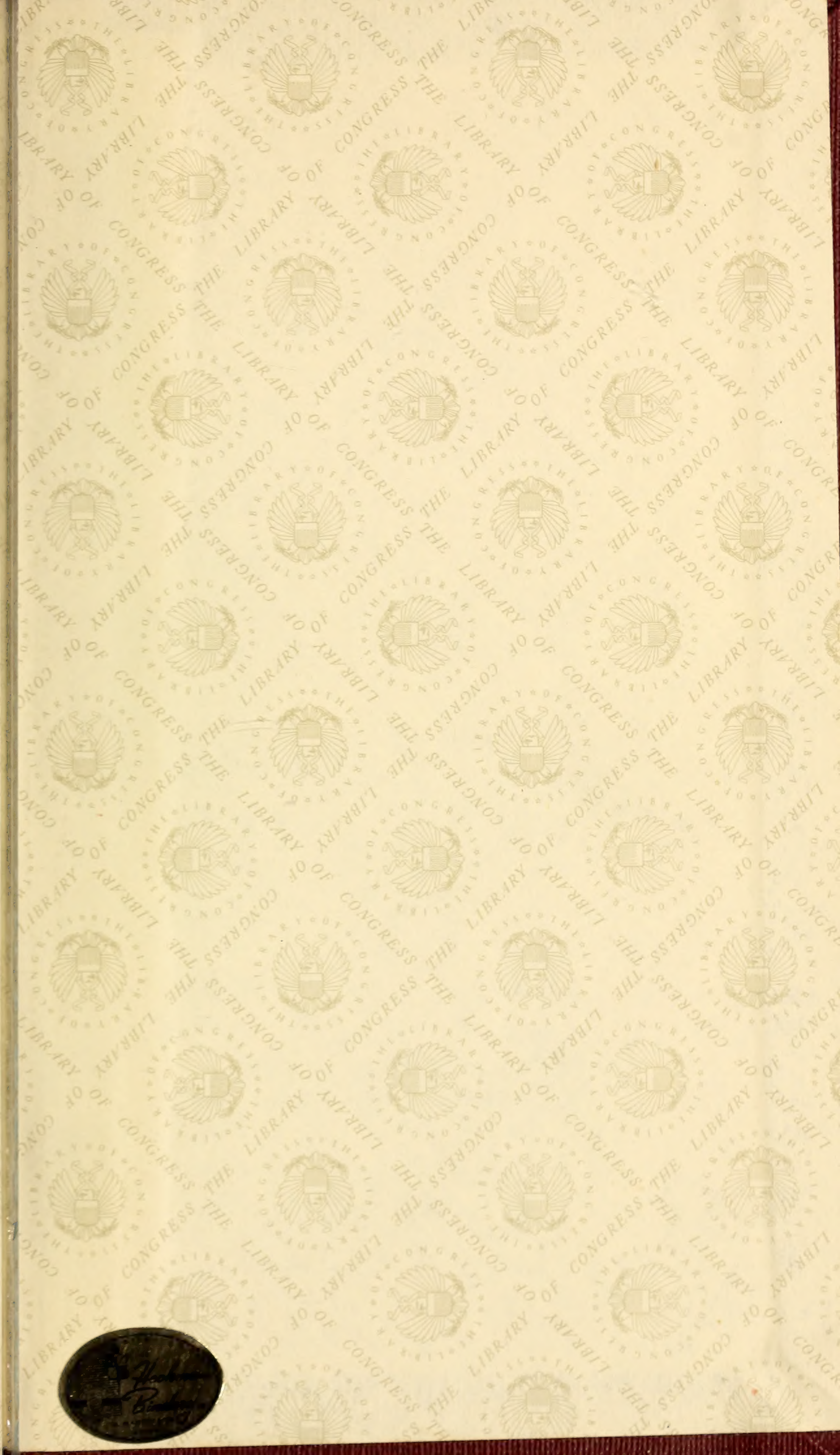
Weisse attributes X's miracles even the belief in his resurrection to animal magnetism! By far the greatest work of this period was Strauss' Life of Jesus 1835. The hist. was a myth. Strauss was not allowed to teach. His book gave rise to vast polemics. Br. Bauer attempted to deduce à priori all the facts in X's life. Strauss harrassed him. Ortho. bloomed under Frederick William IV of Prussia and Hengstenberg. Schelling was called to Berlin to re-habilitate religion. Bruno Bauer wrote bad history. denied the existence of Jesus, said the gospels were forgeries. Charged theolgs. with all manner of lying and hypocrisy. His license was taken away. In 1841 Arnold Rugge said Xty must be driven out of the field. Men wanted a God on this side. Xty was the weapon of despotism & injustice. There was no place left for it in modern culture. It was opposed to science and there was no reconciliation. Feuerbach was his partner. Both were anarchists and opposed to all existing institutions. Feuerbach says God was not what Hegel said, consc of se in man, but is what our consc. makes him. With H. all is God. With F. all is man. God is nature and man. To gratify his desires man constructs a God & theology becomes anthropomorphic. From this comes the most evils and injustice in society.

Skip to page 4

 (Turn back to page 1.)

-ty is the estrangement of man from nature and his race — the purest Egotism and self-love. His great work is "Essence of Christianity." In opposition to the myth theory of Strauss F. Chr. Baur wrote "Kritischen Untersuchungen über die Kanonischen Evangelien." He gives no credence to John. He starts with the contest between Peter and Paul. By far the most important dogmatic work of the times is Strauss' "Die Christliche Glaubenslehre in ihrer geschichtliche Entwickelung und im Kampf mit der Modernen Wissenschaft 1840) this is for dogma, what the "Life" is for history. Lücke's Commentar über das Evangelium St Johannes 3te Ausgabe 1840 a great work, but wavering. Rückert, die Paulinische Briefe is good; De Wette's exegetisches Handbuch zum Neuen Testament 1848 is complete. So is Meyers; Kritische Exegetische Handbuch des Neuen Testaments and strong in grammar & philology.

THE LIBRARY OF CONGRESS

THE LIBRARY OF CONGRESS

LIBRARY OF CONGRESS
0 003 059 518 A